

XV.

ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓK

2015. NOVEMBER 19-21.
ÓBUDAI EGYETEM,
BUDAPEST

XV. Országos Neveléstudományi Konferencia

Budapest, 2015. november 19-21.

Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓK

Magyar Tudományos Akadémia
Pedagógiai Tudományos Bizottság

2015

A konferencia tudományos programbizottsága:

Ambrusné Kéri Katalin
Benedek András
Bárdos Jenő
Csapó Benő
Józsa Krisztián
Ősz Rita (titkár)
Pusztai Gabriella
Tóth Péter (elnök)
Tóth Zoltán
Vámos Ágnes

A rendezvény operatív szervezőbizottsága:

Tóth Péter (elnök)
Ősz Rita (titkár)
Fónagy-Bicskei Ildikó
Holik Ildikó
Kovács Tamás (webmester)
Makó Ferenc
Sanda Dániel
Simonics István
Tordai Zita
Várszegi Ágnes

A kötet szerkesztői:

Tóth Péter – Holik Ildikó – Tordai Zita

Technikai munkatárs:

Kosztai Andrea

A kötetben a szerzők által beküldött absztraktok szerkesztett változatai olvashatók

A konferencia honlapja: <http://onk2015.conf.uni-obuda.hu/>

ISBN 978-615-5460-53-1

Kiadó:

Óbudai Egyetem

Tisztelt Kolléganő! Tisztelt Kolléga!

A XV. Országos Neveléstudományi Konferencia Tudományos Programbizottsága és szervezői szeretettel köszöntik az olvasót. A Magyar Tudományos Akadémia **Pedagógiai Tudományos Bizottsága** nevében nagy hagyományú, és ebben az évben immár 15. alkalommal megrendezésre kerülő szakmai rendezvényünkre invitáljuk Önöket.

Úgy gondoljuk, hogy a hazai neveléstudomány nagy tapasztalattal rendelkező elméleti és gyakorlati szakembereinek, valamint a tudományos utánpótlás képviselőinek elmélyült munkája nyomán ebben az évben is számos olyan új kutatási eredmény született, amely méltó a hazai akadémiai tudományosság legrangosabb rendezvényén történő bemutatásra.

A konferencia időpontja:

2015. november 19-21.

Helyszíne:

**Óbudai Egyetem,
Budapest, Bécsi út 96/b**

Az iskola a pedagógusok és a tanulók értékformáló közössége. Az értékek megőrzésében, közvetítésében, létrehozásában és a személyiség-fejlesztésben meghatározó szerepet játszik a hivatására minél magasabb szinten felkészült pedagógus. A pedagógusképzés strukturális és tartalmi átalakítása, a pedagógusok kiválasztásának szempontjai, módszerei, a tanári minőség indikátorai és a pedagógiai munka hatékonyságának összetevői a figyelem középpontjába kerültek. Ezáltal is rávilágítva a pedagógus professzió komplex értelmezésének problematikájára. *A konferencia célkitűzése, teret adni egyrészt a pedagóguskutatások új eredményeinek bemutatására, megvitatására, másrészt a tanulás eredményességét befolyásoló tényezők feltérképezésére. Az idevágó empirikus kutatások eredményeinek interpretálására, megvitatására, végül mindazon pedagógiai koncepciók, illetve elért eredmények bemutatására, amelyek a tanulók közötti különbségek figyelembevételét helyezik vizsgálatuk középpontjába.* Ezek alapján idei szakmai rendezvényünk címe:

Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa

Szívélyes üdvözlettel:

Tóth Péter
a konferencia elnöke

Ósz Rita
a konferencia titkára

A szervezőbizottság tisztelettel mond köszönetet azoknak a kollégáknak, akik bírálói munkájukkal járultak hozzá a konferencia megrendezéséhez!

Bírálóink:

Benedek András; Bocsi Veronika; Bodáné Kendrovics Rita; Brezsnayánszky László; Buda András; Bujdosó Gyöngyi; Chrappán Magdolna; Csapó Benő; Csikos Csaba; Dombi Alice; Feketéné Szakos Éva; Fenyvesi Margit; Forgó Sándor; Forray R. Katalin; Gécz János; Golnhofer Erzsébet; Gyarmathy Éva; Györgyiné Koncz Judit; Halász Gábor; Hegedüs Judit; Holik Ildikó; Hunyady Györgyné; Józsa Krisztián; Kálmán Orsolya; Kárpáti Andrea; Kéri Katalin; Knausz Imre; Komenczi Bertalan; Kopp Erika; Korom Erzsébet; Kotschy Andrásné; Kozma Tamás, Lénárd Sándor, Makó Ferenc; Márkus Edina; Medgyes Péter; Mesterházi Zsuzsa; Mikonya György; Molnár Edit Katalin; Molnár Éva; Molnár Gyöngyvér; Nahalka István; Németh András; Ollé János; Pálmainé Orsós Anna; Pap-Szigeti Róbert; Papp Gabriella; Perjés István; Perlusz Andrea; Pethő László; Pukánszky Béla; Pusztai Gabriella; Rapos Nóra; Réthy Endréné; Sáska Géza; Simonics István; Szabó László Tamás; Szabolcs Éva; Szivák Judit; Tordai Zita; Torgyik Judit; Tóth Béláné; Tóth Péter; Tóth Zoltán; Trencsényi László; Vámos Ágnes; Vidákovich Tibor; Zsolnai Anikó

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVID PROGRAM	13
PLENÁRIS ELŐADÓK	18
PROBLEM BASED LEARNING – AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING AND LEARNING	19
BECOMING TEACHER FOR ALL CHILDREN: PERSPECTIVES OF TEACHERS ON INCLUSIVE EDUCATION	20
SZIMPÓZIUMOK	21
A FELEKEZETI OKTATÁS TÖBBDIMENZIÓS METSZETBEN	22
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	23
Felekezeti szakkollégiumok és hallgatóik vizsgálata szektorközi összehasonlításban	24
Tanárok felekezeti és nem felekezeti iskolákban.....	25
A felekezeti szakoktatás társadalmi funkciói. Esettanulmányok a Partiumból	26
Az iskolaválasztás motívumai a Görögkatolikus Egyház által fenntartott általános iskolákban	27
Nevelési értékek megjelenése a felekezeti iskolák fenntartóinak pedagógiai ars poeticaiban	28
A KELET-MAGYARORSZÁGI PEDAGÓGUSKÉPZÉS REGIONÁLIS HÁLÓZATÁNAK SZEMÉLYI ÉS FINANSZÍROZÁSI JELLEMZŐI	29
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	30
Szakmai és ideológiai változás a pedagógiai tankönyvek és disszertációk tükrében a Debreceni Egyetemen, 1945-1970.....	31
Az egyetemi tanárképzés hozzájárulása a felsőoktatók képzéséhez, kutatói kvalifikációjához	32
Oktatói pályávek a háború utáni évtizedek felsőfokú pedagógusképzésében	33
Pedagógusképzés `45 után, oktatás-gazdasági aspektusból.....	34
A PEDAGÓGUS MESTERSÉG ÉS A PEDAGÓGUS PÁLYA NÉPSZERŰSÍTÉSÉNEK TECHNIKÁI: NEMZETKÖZI MINTÁK – HAZAI LEHETŐSÉGEK	35
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	36
Németország és Ausztria	37
A tanári pályarekrutáció média elemei Angliában	38
No teacher left behind – A tanárok pályán tartásának és szakmai fejlesztésének technikái Szingapúrban	39
A magyar helyzet – hazai stratégiák és gyakorlati teendők	40
A TESTNEVELÉS ÉS SPORT MINT ÉRTÉKKÖZVETÍTŐ RENDSZEREK A KÖZ-ÉS FELSOROKTATÁSBAN	41
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	42
A sportpolitika megjelenése az iskolai testnevelésben.....	43
Testnevelés és sport műveltségi terület változásainak vizsgálata Kelet-magyarországi felső tagozatos diákok körében.....	44
A labdarúgó akadémia mint oktatási, nevelési környezet	45
A sportos és egyéb szabadidős tevékenységek hatása a hallgatók jóllétére	46
A mindennapos testnevelés lehetséges jövője az egyetemi sportszintéren.....	47
A ZENEPEDAGÓGIA EREDMÉNYEINEK TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE	48
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	49
Az énekítés szerepe a XVI. századi protestáns iskolákban	50
A zenepedagógiai hatékonyság aspektusai a 16-17. században	51
A kóruséneklés zenepedagógiai lehetőségei	52
A zenetanulás társadalmi hatásai	53
AZ EGYÜTTNEVELÉS MINT ÉRTÉK. ÉRTÉKTEREMTÉS A HAZAI KÖZNEVELÉS VILÁGÁBAN	54
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	55
Társadalmi és intézményi szintű elvárások az együttnevelést támogató gyógypedagógia gyakorlatában.....	56
Az óvodapedagógusok együttneveléssel kapcsolatos vélekedésének változása. Áruklodó nyelvi jelek.....	57
Mit hoztam, mit vinnék? A szülők iskolával kapcsolatos elvárásai	58
A hallássérült gyermekek kétnyelvű – bilingvális – oktatása az integrált nevelés kontextusában. Gondolatok a befogadó pedagógusok viszonyulásában.....	59

AZ EURÓPAI PEDAGÓGUSKÉPZÉS METSZETEI	60
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	61
A lengyel pedagógusképzés jellemzői.....	62
A brit tanárképzés jövőképe	63
A pedagógusképzés törekvései és a pedagógusok életpálya modellje Szlovákiában	64
Az óvodapedagógus jelöltek zenei nevelése Magyarországon és Ausztriában.....	65
AZ OKTATÁS EREDMÉNYESSÉGE: A KISGYERMEKKORI NEVELÉSTŐL A KÖZÉPFOKÚ KÉPZÉSIG – SZIMPÓZIUM	66
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	67
A kisgyerekkori nevelés megtérülése.....	68
Tanulói eredményesség, szakpolitikai beavatkozások eltérő társadalmi környezetekben	69
A szülői támogatás szerepe a tanulók előmenetelében	70
A tanulói eredményességet támogató erőforrások.....	71
A tanár-diák kapcsolatok minőségének szerepe az iskolai értékközvetítésben	72
AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS ADAPTÁCIÓJA SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK SZÁMÁRA: MÓDSZERTAN ÉS LEBONYOLÍTÁS	73
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	74
Az Országos Kompetenciamérés adaptációjának elméleti és gyakorlati keretei	75
Az OKM adaptációja látássérült (gyengénlátó, aliglátó) tanulók számára	76
Atipikus kognitív és kommunikációs-nyelvi fejlődés eseteire adaptált Országos Kompetenciamérés	77
SNI tanulók részvétele a többségi kompetenciamérésben akadálymentesítéssel.....	78
FELSŐOKTATÁS-FEJLESZTÉS: KÉPZÉSI PROGRAMOK, KOMPETENCIÁK, TANULÁSI EREDMÉNYEK, TANULÁSI UTAK.....	79
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	80
A képzések igényekre épülő, munkaerő-piaci elvárásokat figyelembe vevő képzésfejlesztés a felsőoktatásban	81
Pedagógusszakmák követelményeinek szintezése, a szintekhez kapcsolódó elvárások empirikus vizsgálata	82
Egyes képzési programok kurzusainak elemzése: fókuszban a tanulási eredmények	83
Egyéniesített tanulás – tanulási utak	84
Három képzési program vizsgálata a hallgatói és az oktatói vélemények tükrében.....	85
HALLGATÓK MUNKAERŐ-PIACI JELENLÉTÉNEK JELLEMZŐI ÉS MOTIVÁCIÓI.....	86
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	87
Különbségek a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntes munkájában	88
Egyetemisták fizetett munkásként, önkéntesként és gyakornokként a munkerőpiacon.....	89
Kvalitatív adatok az egyetemi hallgatók tanulás melletti munkakeresési szokásairól	90
Elhivatottság vagy kényszerűség? Hallgatók munkával kapcsolatos elképzelései és elvárásai.....	91
HUMÁN TŐKE, SZOCIÁLIS TŐKE AZ ISKOLÁBAN.....	92
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	93
Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok nézetei az iskola belső világáról és az iskolavezetésről	94
Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok szakmai pedagógiai problémái és a reflexiói.....	95
Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok szakmai fejlődése és megújulása	96
Szervezeti értékelési folyamatok és az innovációban, fejlesztésben, továbbképzésekben aktív pedagógusok erről alkotott nézetei.....	97
INTERKULTURÁLIS KOMPETENCIÁK MEGKÖZELÍTHETŐSÉGEI.....	98
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	99
Pedagógus és nem pedagógusjelöltek tanulási célú mobilitási tervei	100
Idegennyelv-tanulás - miért és hogyan?	101
Pályán lévő pedagógusok nyelvi attitűdjei.....	102
Nyelvszakos és nem nyelvszakos tanárok nyelvismerete és ezzel kapcsolatos továbbképzési attitűdjei.....	103
INTÉZMÉNYESÜLÉS, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZEMÉLYI VÁLTOZÁSOK A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNY 50-60-AS ÉVEIBEN.....	104
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	105
Neveléstudomány a tudománypolitikai erőterében és az egyetemi intézményrendszerben 1949-57	106
A szocialista neveléstudomány rekrutációja.....	107

Pedagógusok a béke szolgálatában – A pedagógustársadalom önlegitimációjának kísérlete a békére nevelés diskurzusában az 1950-es években.....	108
Egy elfelejtett diskurzus: A Petőfi Kör pedagógusvitája.....	109
KÉPZÉSKRITIKAI ELEMELK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK TANÁRJELÖLTEK PORTFÓLIÓINAK ELEMZÉSE ALAPJÁN	110
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	111
Műfaji szempontok, kutatási célok, vizsgálati szempontok és módszerek egy portfólió-kutatásban.....	112
A pályaszocializáció meghatározó elemei portfóliók tartalomelemzése alapján.....	113
Képzéskritikai elemek és a hiba, hibázás megjelenítése tanárjelöltek portfólióiban.....	114
Félprofesszionális érvelés? – tanári szakdolgozati portfóliók szakirodalmi bázisa egy kutatás tükrében.....	115
A rendszer nyelve. Hiedelmek tanárjelöltek portfólióiban.....	116
„KÉT ÚT VAN ELŐTTEM ...”	117
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	118
A cigány/roma nemzetiségi nevelés és oktatás aktuális helyzete.....	119
Roma/cigány szakkollégiumok hallgatóinak bemutatása.....	120
Szervezet születik. Cigány/roma szakkollégiumok a magyar felsőoktatásban.....	121
A nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégium hallgatóinak jövőkép-mintázatai.....	122
Roma, cigány szakkollégium a Pécsi Tudományegyetemen.....	123
KOCKÁZATBAN: HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI CSOPORTOK A FELŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZERBEN.....	124
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	125
Előnyben részesített hallgatók területi dimenziója a magyar felsőoktatásban.....	126
A lemorzsolódás kockázata a felsőfokú tanulmányok első évében.....	127
A hátrányaik ellenére kiemelkedően teljesítő, reziliens hallgatók felsőoktatási beilleszkedése.....	128
A rizikó-magatartást folytató hallgatók kapcsolati mintázatai.....	129
Kisebbségi hallgatók felsőoktatási intézménybe való integrálódása.....	130
KUTATÁSOK A PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS PEDAGÓGUS TOVÁBBKÉPZÉS TERÜLETÉN	131
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	132
Többségi és kisebbségi magyar pedagógusjelöltek tanulási útvonalait magyarázó tényezők.....	133
Tanárképzésben résztvevő hallgatók inkluzív kortárs szemléletének vizsgálata egy nemzetközi összehasonlító kutatás tükrében.....	134
Továbbképzés vagy pályaelhagyás? Pedagógusok (szakmai) jövőtervei Magyarország keleti részén egy empirikus vizsgálat tükrében.....	135
Pedagógusok továbbképzési részvétele egy hazai empirikus kutatás tükrében.....	136
Tanulási tervek a pedagógusok körében.....	137
MENTORTANÁROK KOMPETENCIÁI, MENTORSZEREPE-FELFOGÁSOK	138
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	139
Mentortanár-jelöltek iskolai gyakorlatokhoz kapcsolódó szerepfelfogása.....	140
Mentortanárok módszertani kultúrája.....	141
Mentortanárok digitális írástudása.....	142
Tanári kompetenciák – mentorszemmel.....	143
Integráció vagy inklúzió.....	144
„MINŐSÉGI OKTATÁST MINDEN GYERMEKNEK” LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE PROGRAMMAL	145
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	146
A gyermekközponúságot biztosító elemek a Lépésről lépésre programban.....	147
A szülő mint nevelőpartner.....	148
Minőségi pedagógia kialakítása a gyakorlatban - az ISSA alapelvekre épülő minőségfejlesztés, minőségbiztosítás rendszere.....	149
A hazai és nemzetközi hálózat szerepe a fenntarthatóságban, a minőség megtartásában.....	150
NŐK ÉS HATALMI VISZONYOK AZ OKTATÁSÜGYBEN MAGYARORSZÁGON A 19-20. SZÁZADBAN	151
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	152
Tanítónők részvétele a szakmai közéletben a dualizmus-kori pedagógiai sajtó tükrében (1887 – 1891).....	153
Fegyelem és fegyelmezés a nők nevelésében.....	154
Az első, nyilvánossági joggal megtartott női érettségi Magyarországon.....	155
Egy atipikus női karrierút az 1930-as években.....	156

OKTATÁSI ESÉLYEK – SIKEREK ÉS KUDARCOK A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK OKTATÁSÁBAN	157
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	158
Lemorzsolódás középfokon a statisztikai adatok tükrében – területi egyenlőtlenségek	159
Iskolai légkör és eredményesség	160
Eltérések a roma és nem roma diákok között az iskolai továbbhaladás és az eredményesség terén.....	161
Hátrányos helyzetű tanulók iskolai eredményessége	162
Az inklúzió szerepe a reziliencia kiteljesedésében	163
OKTATÁSI PERSPEKTÍVÁK A PARTIUMBAN.....	164
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	165
Hátrányos helyzetű diákok pályaválasztása	166
Idegennyelv-oktatás és munkaerőpiaci igények közötti kapcsolat	167
Átvihető kompetenciák fejlesztése a Partiumi Keresztény Egyetem szociológia oktatásában	168
Idegennyelv-tudás a Partiumi Keresztény Egyetemen – előzmények és kilátások	169
PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK TÁMOGATÁSA ÉS A MESTER- ÉS KUTATÓTANÁR FOKOZAT	170
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	171
A mester- és kutatótanár fokozat koncepciója: célok, eredmények, dilemmák.....	172
A legalább 14 év gyakorlattal rendelkező innovatív pedagógusok tevékenységstruktúrája, osztálytermi gyakorlata és attitűdje.....	173
Leendő mester- és kutatópedagógusok véleménye a mester- és kutatópedagógussá válásról	174
Mester-, kutatópedagógus minősítési modell kipróbálásának tapasztalatai.....	175
PEDAGÓGUSOK HANGJA.....	176
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	177
Elsőéves pedagógushallgatók vizsgálata	178
Pályakezdő pedagógusok támogatása és értékelése - nemzetközi tapasztalatok	179
Pályakezdő pedagógusok és mentoraik	180
Pedagógusok a minősítési rendszerről	181
SZOCIOMETRIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI INTEGRÁLÓ KÖZÖSSÉGEKBEN.....	182
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	183
A szociometria módszere hazai és nemzetközi kutatásokban - fókuszban az SNI tanulók	184
A szociometria korszerű alkalmazási lehetőségei a pedagógiai munkában a Smety szoftver segítségével.....	185
Egy illetve két enyhén értelmi fogyatékos tanulót integráló osztályközösségek szociometriai vizsgálata	186
Az enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket integráló (osztály)közösségek összehasonlítása	187
TANULÁS FELNŐTTKORBAN, ÉRTÉKTEREMTÉS INFORMÁLIS KÖRNYEZETBEN	188
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	189
A szakmai professzionalizáció kérdései a felsőoktatásban: doktoranduszok személyes tanulási útjai.....	190
A pedagógusok nézetei az iskolai pályaaorientációs tevékenységről	191
Tanulás a „harmadik korban” – informális környezetBEN szerzett tudás mintázatai	192
A munkahelyi tanulás vizsgálata az informális tanulás aspektusából	193
TANULÁS – TANULÓSZERVEZETEK – ISKOLAFEJLESZTÉS	194
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	195
Tanulószerkezeti modell fejlesztése – szervezési és elméleti keretek.....	196
Az iskolák tanulószerkezeti működésének modellje	197
Köznevelési intézmények szervezeti kultúra vizsgálata egy hazai régióban	198
Tanulószervezetek vezetése	199
TECHNOLÓGIA ALAPÚ MÉRÉS-ÉRTÉKELÉS LEHETŐSÉGEI ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	200
SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	201
A számítógép alapú tesztelés megvalósíthatósága kisiskolás korban: egér- és billentyűzethasználati képességek fejlettségi szintje	202
Óvodás korú gyermekek olvasási előképességeinek technológia alapú mérése	203
Kisiskolások szóolvasó készségének mérése online adaptív teszttel	204
Induktív gondolkodás technológia alapú mérésének lehetőségei az iskola kezdő szakaszában.....	205
ÚTON-ÚTFÉLEN. A PEDAGÓGIAI KULTÚRAVÁLTÁS ÉS AZ EGYEDI ISKOLAFEJLESZTÉSI KÍSÉRLETEK LEHETŐSÉGEI AZ ÚTKERESŐ PROGRAMBAN.....	206

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ	207
Oktatás és eldologiasodás. Az iskola belső világának mélyebb megértése felé.....	208
Innovatív iskolai gyakorlatközösségek segítése	209
Pszichológiai módszerek az iskolafejlesztés támogatására	210
Útkereső iskola – iskolafejlesztési program a tanulságok és a kérdőjelek metszéspontján	211
TEMATIKUS ELŐADÁSOK	212
6. és 7. évfolyamos tanulók angol nyelvi alapszókincsének diagnosztikus vizsgálata.....	213
A 20-21. század fordulójának gyermekképe a tanítók szemszögéből	214
A budapesti fiú-középiskolák történelemtankönyv-használata a klebelsbergi korszakban	215
A digitális kompetencia kognitív dimenziója és összefüggései	216
A feladatmegoldó hatékonyság és egyes feladatjellemzők összefüggései egy online nyelvérzékmérő teszten.....	217
A felnőtt tanulói háttér hatása a tanulmányi eredményességre	218
A felnőttkori tanulás hatása a komfortérzésre	219
A GEOMATECH projekt kipróbálása: A fizikatanulásra vonatkozó bemeneti tanuló kérdőív elemzése a 7-13. évfolyamon	220
A hazai ének- zeneoktatás intézményes kereteinek kialakulása és reformtörekvései a 19-20. század fordulóján..	221
A helyesírási készség beszédhanghallás alapú fejlesztése	222
A képi kifejezés fejlesztése az óvodában hagyományos és digitális eszközökkel.....	223
A képi kommunikáció fejlődése 3-6 éves korban: hagyományos és digitális ábrázolás.....	224
A klímaváltozás, mint aktuális ismeret az általános iskolában.....	225
A Lendületvétel program tapasztalatai – szakmai felzárkóztató program mérnökhallgatók részére a lemorzsolódás csökkentése céljából	226
A lexikai nyelvi szint diagnosztikája és terápiás lehetőségei specifikus nyelvi zavar esetén.....	227
A magyarországi gimnáziumok gyakorlata a szexuális nevelés terén	228
A mentori professzió vizsgálata hallgatói vélemények tükrében.....	229
A mozgásirányítós sportjátékok rendszeres használatának hatása antropometriai és szemléletbeli sajátosságokra általános iskolások körében	230
A napi szintű internetezés veszélyei és a pedagógusok prevenciós lehetőségei	231
A nemzeti zenei anyagon alapuló hangszeres tanrepertoár kialakulása és fejlődése hazánkban a II. világháború utáni évtizedekben	232
A plasztikai és a konstruáló képességek vizsgálata: feladatok és fejlődésstruktúra 3-7 éves korban.....	233
A proszociális viselkedés megismerésének új irányzatai, fejlesztési lehetőségei	234
A pszichopedagógus szerepe és eszközei a viselkedészavart mutató tanulók iskolai nevelésében, oktatásában ...	235
A reformpedagógia és az életreform mozgalom ihlette gondolatterjedések, koncepciók, reformeszmék a két világháború közötti nem pedagógiai sajtóban	236
A reziliencia mérésének lehetőségei.....	237
A Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium felsőoktatási és munkaerő-piaci eredményességhez való hozzájárulása értékszociológiai megközelítésben	238
A szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola hallgatói által a Ferenc József Tudományegyetemen felvett pedagógiai kurzusok	239
(1928-1947)	239
A szociálisprobléma-megoldás, az empátia és a szorongás kapcsolata 12–18 évesek körében	240
A szubjektum korlátozása a pedagógiai metaforaelemzés alkalmazása során	241
A tanári minőség számottevő növelésének lehetőségei a tanári szerep fejlesztésével	242
A tanulói célok és motivációs struktúrák összefüggései a vajdasági magyar középiskolások vonatkozásában	243
A természettudományos gondolkodás vizsgálata online tesztkörnyezetben	244
A tervezés, stratégia-használat adaptív mérésének lehetősége különleges bánásmódot igénylő tanulók körében	245
A tudás szintjeinek megjelenése egyetemista diákok írott szövegeiben online tanulási-tanítási stratégiában alkalmazott környezetben	246
A vizuális-téri információfeldolgozás és problémamegoldás jellemzőinek feltárása	247
A Zichy és a Batthyány család tagjainak neveltetése a dualizmus korában	248
Általános iskolások és gimnazisták tudásszerkezete levegőszennyezés témakörében.....	249
Az egyéni tanulási utak tanulócsoporthoz kollektív mutatóira gyakorolt hatásának értelmezése a tudástérelmélet fogalmi rendszerében	250

Az egyetemisták kultúrafogyasztási szokásai a debreceni és a szegedi egyetem tekintetében	251
Az elektronikus könyv a hatékony tanulás gátja vagy záloga? (Egy empirikus kutatás eredményei)	252
Az előítéletes alapú iskolai zaklatás (bullying) és annak kezelése a magyar középiskolákban.....	253
Az Elsajátítási Motiváció Kérdőívek tanári, szülői és tanulói változatának megerősítő faktoranalízise	254
Az IKSZ magyarországi bevezetésének tapasztalatai online kutatások és interjúk tükrében.....	255
Az interaktív tanítási módszer és az m-learning szerepe a fizika oktatásában	256
Az internet függőség mértékének mérése intelemetrikus teszttel.....	257
Az iskolai agresszió hatása az iskolai teljesítményre.....	258
Az iskolai kötődés vizsgálata a társas viszonyok aspektusából	259
Az iskolai légkör szerepe az iskolai eredményesség és a továbbtanulási tervek tekintetében nevelőszülőknél élő fiataloknál	260
Az iskolai szociális munkás és a pedagógusok lehetőségei az iskola „pszichológiai otthonná” formálásában	261
Az item pozíciós hatás vizsgálata BIBD klaszterdesign esetén	262
Csoportszerkezet alakulásának feltárása általános iskolában.....	263
Daganatos betegségből gyógyult gyerekek és osztálytársaik életminősége és iskolai boldogulása	264
Diabéteszes gyermekek helyzete a közoktatásban.....	265
Diplomás pályakövetés andragógia szakos hallgatók körében	266
Diskurzuselemzés a társadalmi integrációt nehezítő tényezőkről a nevelési-oktatási intézményekben.....	267
Drámapedagógia, gamifikáció a kulturális alázat megalapozása a pedagógusképzésben	268
Egészségfejlesztés a felsőoktatásban.....	269
Elmélet a siker mögött. A konduktív nevelés specifikumai a neveléstudományban	270
Eltérő időpontban gyógypedagógiai iskolába kerülő tanulásban akadályozott tanulók elsajátítási motivációja a tanulók és tanárok vélekedése alapján.....	271
Értékelési kultúra az elméletben és a gyakorlatban	272
Értékteremtés zenei neveléssel	273
Érzelmi igénybevétel a tanári pályán	274
E-tananyagfejlesztési stratégiák tapasztalatai a felsőoktatás bázisán	275
Fejlesztési beavatkozások sajátosságainak hatása a tanulásszervezési eljárások változására.....	276
Fejlesztő e-biblioterápiás foglalkozássorozatok halmozottan hátrányos helyzetű, általános iskolai diákok számára	277
Feminista feladatok - Differenciálás a vizuális nevelők tanárképzésében	278
Hálózatok a tanárjelöltek reflektív gondolkodásának vizsgálatában	279
Hátrányos helyzetű közfoglalkoztatottak képzésének andragógiai tapasztalatai	280
Helyzetkép a tanórákutató (lesson study) magyarországi adaptálásáról / alkalmazásáról	281
IKT eszközök használata az Észak-Alföld régió pedagógus jelöltjeinek körében	282
Interaktív számítógépes alkalmazások a fizikaoktatásban.....	283
Játékdiagnosztikai és -terápiás módszerek alkalmazása a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek korai ellátásában.....	284
Komplex műszeres vizsgálatok az eye tracking kutatásokban	285
Korszerű időjárás ismeretek és kapcsolódó magatartás-minták a földrajzoktatásban	286
Közösségek formálódása és állampolgári kultúra – A debreceni egyetemi hallgatók intézményi magánéletének mikroterei	287
Kudarcmechanizmusok a felsőoktatás reformjában.....	288
Kurrikulum-fejlesztés szakmai tanuló közösség építésével a tanárképzésben	289
Magyar diákújságok tipográfiája A digitális vizuális ifjúsági kultúra fejlesztése, mint a vizuális nevelés módszertani megújításának egy útja	290
Magyarországi akciókutatások.....	291
Mentális műveletek fejlettségének vizsgálata online teszttel	292
Mit adhat a hozzáadott pedagógiai érték? Egy tanulói nézeteket feltáró empirikus kutatás tanulságai	293
Mozgássérült óvodás gyermekek rajzi vizsgálata.....	294
Nemzetek és kisebbségek explicit és implicit megítélése 4. és 6. osztályosok körében	295
Néptanítók patronázs-tevékenysége Magyarországon 1911-1921 között	296
Női vezetői kudarcok jeles diploma ellenére – a business coach szemével	297
Oktatás és értékteremtés kapcsolata	298
Pályaválasztási döntéshozatal 14 éves korban hátrányos helyzetű térségben.....	299
Pedagógiai kötődések vizsgálata – a Student-Teacher Relationship Scale mérőeszköz hazai kipróbálása.....	300

Pedagógus pályával kapcsolatos attitűdök a Dél-Dunántúlon	301
Pedagógus professzió, nevelői pályaprofil a 19. században.....	302
Református valláspedagógiai párhuzamok és különbségek – svájci és magyar koncepció alapján	303
Screenagerek: van-e pedagógiai feladatunk a szabadidős és médiatérben?.....	304
Szakfelügyelők közreműködése a magyar gyógypedagógiai oktatás fejlesztésében a XX. század közepén	305
Szakmai pedagógusok kompetenciavizsgálata a Nyugat-dunántúli Régióban.....	306
Szexuális nevelés, mint kulturális kérdés	307
Tanítás-módszertani kultúra és továbbképzés a Budapesti Corvinus Egyetemen	308
Tanítás-tanulás közösségi médiarendszerrel, újmédia környezetben – az Elektronikus médiumok tárgy keretében	309
Tanítók nevelési értékeinek vizsgálata.....	310
Tanulásban akadályozottak tanulási és értékelési helyzetekkel kapcsolatos attitűdjei.....	311
Tanulói vélemények a tanulásfoglalomról, saját tanulásukról, valamint a tanári és tanulói feladatokról.....	312
Tanulóközösség kapcsolathálójának hatása a tanulócsoportok kialakulására.....	313
Társadalompolitikai mintázatok a közoktatás irányításában	314
Tradicionális és nem tradicionális női hallgatók: az intézményi magatartás és az akadémiai értékek gender-olvasata	315
Új tartalomfejlesztési paradigma a szakmai tanárképzésben	316
Virtuális osztálytermek ergonómiája	317
Zenehallgatás az alsó tagozatos ének-zene órákon (1962).....	318
POSZTEREK.....	319
10-12 éves tanulók szorzási stratégiáinak vizsgálata	320
A felsőoktatás hatása a hallgatók értékrendjének alakulására.....	321
A fonológiai tudatosság és a szókincs számítógép-alapú fejlesztése kisiskolás korban	322
A geronto-gyógypedagógia, mint új útirány a gyógyító pedagógiában	323
A hálózatiság jelenségének újabb vizsgálati színterei a felnőttképzésben	324
A hipotézisalkotás szerepe a természettudományos gondolkodás	325
A kapcsolati együtttható – pedagógiai alkalmazások.....	326
A kulturális közfoglalkoztatás előnyei és hátrányai az érték közvetítés mentén	327
A kulturális tanulás funkciói.....	328
A pedagógia és a pedagógusok szolgálatában	329
A pszichológiai immunitás kutatási eredményeinek felhasználása a szakképzés fejlesztésében	330
A színek észlelése, mérési lehetőségek.....	331
A szociokulturális hátránnyal rendelkező gyerekek tanulási szokásainak vizsgálata	332
A tanári portfóliók értékvilága	333
A természettudományos tárgyak tanulásának eredményességét befolyásoló tényezők feltérképezése a művészeti szakközépiskolában.....	334
A túlterhelés és a gyerekek testi-lelki egészsége egy tehetséggondozó iskolában.....	335
A videós interakcióelemzés a gyakorlatban: az újmédia eszközök hatása a tanulói teljesítményre két kutatás tapasztalata alapján	336
Akik mesterek lesznek – Mesterképzésre járó hallgatók tanulási motivációja	337
Alkotó tevékenység és a közben megvalósuló képi gondolkodás transzferhatása a természeti környezeti nevelésre	338
Alsó tagozat utáni átmenetek vizsgálata pedagógusjelöltek nézőpontjából	339
Az oktatás szerepe a szabadulás utáni reintegrációban. Tapasztalatok a Kalocsai Fegyház és Börtönben	340
Az oktatási módszerek és az iskolai kötődés kapcsolata.....	341
Az önaktualizálás látható jeleinek vizsgálata terápiás környezetben	342
Az összképhez vezető út: a tudáselemek vizualizációja	343
Dél-koreai hallgatók továbbtanulási motivációi	344
Digitális átállás a köznevelésben: kísérletek az elektronikus tanulási környezet kialakítására (2009-2015)	345
Empirikus és elméleti tanszékek interdiszciplináris műhelymunkájának lehetőségei és hatásai	346
Értékteremtés, kereslet-kínálat a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatában Észak-Magyarországon	347
Hátrányos helyzetű nyolcadik évfolyamos tanulók pályaválasztása	348
K-MOOC az Óbudai Egyetemen	349

Ikonográfiai elemek felhasználása a tanítói identitástudat alakulásának vizsgálatához.....	350
Készségfejlesztés számítógépes játékkal - gamification a figyelem javításában	351
Kisgyermekes intézményes gondozásának kezdete, avagy adalékok a Stefánia Szövetség működésének kezdetéről	352
Mérnökhallgatók pályaválasztási vizsgálata	353
Mesék a nyelvtanításban: a motiváció és a meseterápia találkozása	354
Módszerek, eszközök a természettudományos tárgyak (a fizika) megkedveltetésére	355
Munkaerő-piaci „akadályugrás”. Kézenfekvő gondolatok a siket és nagyothalló személyek munkaerő-piaci integrációjáról.....	356
Múzeumpedagógiai kutatások a Debreceni Egyetemen.....	357
Önértékelés és szakmai önévelítési elképzelések tanári portfóliók tükrében.....	358
Pedagógus kiégés vizsgálata és intervenció.....	359
Pedagógusjelöltek felkészítése az együttnevelésre	360
Tanári portfóliók szakmai életrajzi esszéinek (komplex) vizsgálata	361
Tanárjelöltek tanítással kapcsolatos motivációja és fejlesztésének egy lehetséges eszköze.....	362
Tanulmányok és tanulmány-használat tanárjelöltek portfólióiban	363
Teljesítmény-visszajelzés IKT használatával a szakképzésben.....	364
Természettudományos modulokban megjelenő sikerkritériumok feltárása megalapozott elmélet segítségével...	365

RÖVID PROGRAM

November 19. csütörtök

9.30-18.00 Regisztráció (Óbudai Egyetem, Budapest III. ker. Bécsi út 96/b, Fsz. Aula)

10.00-10.30 Megnyitó (Aud. Max., Kármán Tódor terem)

A résztvevőket köszönti *Tóth Péter*, a konferencia elnöke

Pukánszky Béla, az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság elnöke

A konferenciát megnyitja, és az egyetemet bemutatja

Fodor János, az Óbudai Egyetem rektora

10.30-12.00 Plenáris előadások (Aud. Max. , Kármán Tódor terem)

Problem Based Learning – an innovative approach to teaching and learning

Előadó: *Mona-Lisa Dahms* (Aalborg University, Dánia)

Becoming teacher for all children: Perspectives of teachers on inclusive education

Előadó: *Elisabeth De Schaumer* (Ghent University, Belgium)

12.00-13.00 Ebéd (Fsz. Aula)

13.00-14.30 Szimpóziumok

A felekezeti oktatás többdimenziós metszetben (F.02. terem)

A zenepedagógia eredményeinek társadalmi jelentősége (F.03. terem)

Kutatások a pedagógusképzés és pedagógus továbbképzés területén (F.07. terem)

13.00-14.30 Tematikus előadások

Kutatások a felsőoktatás és a felnőttoktatás területén (F.05. terem)

Új módszerek a gyógypedagógiában (F.04. terem)

Óvodások vizuális képességeinek fejlesztése (F.08. terem)

14.30-15.00 Kávészünet (Fsz. Aula)

15.00-16.30 Szimpóziumok

Tanulás – tanulószervezetek – iskolafejlesztés (F.02. terem)

A kelet-magyarországi pedagógusképzés regionális hálózatának személyi és finanszírozási jellemzői (F.03. terem)

A pedagógus mesterség és a pedagógus pálya népszerűsítésének technikái: Nemzetközi minták – hazai lehetőségek (F.07. terem)

15.00-16.30 Tematikus előadások

Felsőoktatás, felnőttoktatás a XXI. században (F.08. terem)

Újítások a szakképzésben, a szakmai tanárképzésben (F.05. terem)

Az alapfokú oktatás és nevelés aktuális kérdései (F.04. terem)

16.30-17.00 Kávészünet (Fsz. Aula)

17.00-18.30 Szimpóziumok

Hallgatók munkaerő-piaci jelenlétének jellemzői és motivációi (F.02. terem)

Felsőoktatás-fejlesztés: képzési programok, kompetenciák, tanulási eredmények, tanulási utak (F.07. terem)

A testnevelés és sport mint értékközvetítő rendszerek a köz-és felsőoktatásban (F.03. terem)

17.00-18.30 Tematikus előadások

Sajátos nevelési igények (F.08. terem)

Szociális képességek fejlesztése, szociális tanulás (F.05. terem)

Módszertani sokszínűség a zenei nevelésben (F.04. terem)

17.00-18.30 MTA PTB IKT ülés (Rektori Tanácssterem, 2. em. 202)

18.30-19.15 Kulturális program (I. em. Aula)

19.15-20.45 Állófogadás (Fsz. Aula)

November 20. péntek

8.15-18.00 Regisztráció (Óbudai Egyetem, Budapest III. ker. Bécsi út 96/b, Fsz. Aula)

9.00-10.30 Szimpóziumok

Pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének támogatása és a mester- és kutatótanár fokozat (F.07. terem)

Mentortanárok kompetenciái, mentorszerep-felfogások (F.02. terem)

Interkulturális kompetenciák megközelíthetőségei (F.03. terem)

Tanulás felnőttkorban, értékteremtés informális környezetben (F.05. terem)

9.00-10.30 Tematikus előadások

Kognitív fejlődés és fejlesztés (F.08. terem)

Neveléstörténeti kutatások (F.04.terem)

09.00-10.30 Hera-ülés (Rektori Tanácssterem, 2. em. 202)

10.30-11.00 Kávészünet (Fsz. Aula)

11.00-12.30 Szimpóziumok

Oktatási perspektívák a Partiumban (F.02. terem)

Humán tőke, szociális tőke az iskolában (F.07. terem)

Képzéskritikai elemek és következtetések tanárjelöltek portfólióinak elemzése alapján (F.03. terem)

11.00-12.30 Tematikus előadások

A tanári professzió napjainkban (F.08. terem)

A természettudományos oktatás kérdései (F.04. terem)

A pedagógusképzés kutatása (F.05. terem)

12.30-13.30 Ebéd (Fsz. Aula)

13.30-15.00 Szimpóziumok

Az Országos Kompetenciamérés adaptációja sajátos nevelési igényű tanulók számára: módszertan és lebonyolítás (F.07. terem)

Kockázatban: hátrányos helyzetű hallgatói csoportok a felsőoktatási intézményrendszerben (F.08. terem)

Technológia alapú mérés-értékelés lehetőségei óvodás- és kisiskoláskorban (F.02. terem)

13.30-15.00 Tematikus előadások

Mérés és értékelés az iskolában (F.05. terem)

Fókuszban a tanulók (F.03. terem)

Az IKT eszközök alkalmazási lehetőségei az oktatásban (F.04. terem)

15.00-15.30 Kávészünet (Fsz. Aula)

15.30-17.00 Szimpóziumok

Szociometria alkalmazásának lehetőségei integráló közösségekben (F.02. terem)

„Minőségi oktatást minden gyermeknek” Lépésről lépésre programmal (F.03. terem)

Intézményesülés, kommunikáció és személyi változások a magyar neveléstudomány 50-60-as éveiben (F.07. terem)

15.30-17.00 Tematikus előadások

Az iskola belső világa (F.04. terem)

Újítások az elektronikus tanulásban (F.08. terem)

Az egészségnevelés kérdései (F.05. terem)

17.00-18.00 MTA PTB ülés (Rektori Tanácsterem, 2. em. 202.)

17.00-18.00 Poszter-szekciók (1. emelet – híd)

18.00-18.45 Kulturális program (Aud. Max., Kármán Tódor terem)

19.30-21.00 Fakultatív társas vacsora (Trófea Grill Étterem)

November 21. szombat

8.15-13.00 Regisztráció (Óbudai Egyetem, Budapest III. ker. Bécsi út 96/b, Fsz. Aula)

9.00-10.30 Szimpóziumok

Az oktatás eredményessége: a kisgyermekkorai neveléstől a középfokú képzésig (F.08. terem)

Nők és hatalmi viszonyok az oktatásügyben Magyarországon a 19-20. században (F.02. terem)

„Két út van előttem ...” (F.03. terem)

Úton-útfélen. A pedagógiai kultúraváltás és az egyedi iskolafejlesztési kísérletek lehetőségei az Útkereső programban (F.04. terem)

9.00-10.30 Tematikus előadások

Szemelvények a neveléstudomány világából (F.05. terem)

10.30-11.30 Poszter-szekciók (1. emelet – híd)

11.30-12.00 Kávészünet (Fsz. Aula)

12.00-13.30 Szimpóziumok

Az együttnevelés mint érték. Értékteremtés a hazai köznevelés világában (F.02. terem)

Az európai pedagógusképzés metszetei (F.03. terem)

Pedagógusok hangja (F.04. terem)

Oktatási esélyek – sikerek és kudarcok a hátrányos helyzetű tanulók oktatásában (F.07. terem)

12.00-13.30 Tematikus előadások

Hátrányos helyzet (F.08. terem)

A neveléstudomány gyakorlati kérdései (F.05. terem)

13.30-14.00 Szendvics ebéd (Fsz. Aula)

14.00-15.30 A konferencia zárása (F.06. terem)

Tudománynevelés

Előadó: *Gyarmathy Éva*

A neveléstudomány fejlődési perspektívái

Előadó: *Csapó Benő*

PLENÁRIS ELŐADÓK

PROBLEM BASED LEARNING – AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING AND LEARNING

Mona Lisa Dahms

*The Aalborg Centre for Problem Based Learning in Engineering Science and Sustainability, under the auspices of UNESCO, Aalborg
University, Denmark
mona@plan.aau.dk*

A keynote presentation to the annual Education Conference 2015, organised by the Committee on Pedagogy of Hungarian Academy of Sciences (CP HAS)

Problem based learning (PBL) has gained widespread approval as a student centered and student activating approach to teaching and learning. At Aalborg University this approach has been applied since the foundation of the university in 1974 and the so called Aalborg model has to some extent been developed through 'learning by doing'. In recognition of the long experience with PBL the university was in 2007 granted a UNESCO Chair in Problem Based Learning in Engineering Education. In 2014 the Chair was incorporated into The Aalborg Centre for Problem Based Learning in Engineering Science and Sustainability, under the auspices of UNESCO (UCPBL). One of the objectives of the Centre is to disseminate information about PBL worldwide. The presentation in the CP HAS conference is aiming towards fulfilling this objective.

BECOMING TEACHER FOR ALL CHILDREN: PERSPECTIVES OF TEACHERS ON INCLUSIVE EDUCATION

Elisabeth De Schauwer

Department for Special Needs Education, Ghent University

elisabeth.deschauwer@ugent.be

Our society has increasingly higher and more complex expectations of teachers. Being a teacher comes together with mastery in many domains. The (extra) care schools can offer form an integral part of the educational reality of schooling and the expected responsibilities of teachers. Diversity is the norm in society but also in the classroom. Children with a variety of capacities and difficulties are sitting together in the same classgroup and are entitled to 'good' education. We would like to examine teachers' experience with inclusive education. Drawing on a qualitative approach, we aim to explore what we can learn from teachers that have already invested in (several) processes of inclusive education with children with significant support needs. Teachers need opportunities to work with the child in their class, build up personal encounters and have space to experiment and communicate around the individual curriculum. They learn much more about the abilities of children, while previously they were mainly focusing on the deficits. Therefore, teachers shift from asking 'what is wrong with this child?' to 'what is necessary for the child to participate in our group?' This moves from difference as a determinate category towards difference as emergent continuous differentiation. This shift in understanding opens up new insights and new ways of teaching. Becoming a teacher for all children, teachers recognize the importance of close encounters and dialogue.

SZIMPÓZIUMOK

A FELEKEZETI OKTATÁS TÖBBDIMENZIÓS METSZETBEN

Elnök:

Bacskai Katinka
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

Opponens:

Jancsák Csaba
Szegedi Tudományegyetem

Felekezeti szakkollégiumok és hallgatóik vizsgálata szektorközi összehasonlításban

Kardos Katalin
Debreceni Egyetem

Tanárok felekezeti és nem felekezeti iskolákban

Morvai Laura
Debreceni Egyetem

A felekezeti szakoktatás társadalmi funkciói. Esettanulmányok a Partiumból

Frigy Szabolcs István
Babeş Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti kihelyezett tagozat

Az iskolaválasztás motívumai a Görögkatolikus Egyház által fenntartott általános iskolákban

Ináncsy-Pap Ágnes
Debreceni Egyetem

Nevelési értékek megjelenése a felekezeti iskolák fenntartóinak pedagógiai ars poeticaiban

Verdes Miklós - Csejoszki Mihály
Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Hazánkban az 1990-es években indult a szabad iskolaalapítással az egyházi intézmények expanziója, melyet komoly közéleti figyelem, politikai csatározások öveztek (Nagy, 2000; Pusztai, 2004; *Educatio*, 2005 és 2011). 2012 nyarán újra ugrásszerűen, közel ezerre nőtt az egyházi fenntartású intézmények száma. Ez újabb politikai, oktatáspolitikai és közéleti vitákhoz vezetett, de maguk az iskolafenntartók, iskola felhasználók is számos égető kérdéssel szembesülnek. Sokmindent tudunk már az egyházi iskolák felhasználóiról (Pusztai, 2004), identitásukról (Kopp, 2005), az egyházi iskolában végzett diákok felsőoktatásbeli útjáról (Pusztai, 2009; 2011). Az egyházas kötődésű vagy vallásos hallgatók karrierkilátásairól (Pusztai – Bacskai - Kardos, 2012), az itt dolgozó pedagógusokról (Bacskai, 2008) de kevesebbet az újonnan átvett iskolákról, amelyek nagyon színes családi, pedagógusi és fenntartói háttérrel bírnak. A szimpóziium előadásainak mindegyike épít az eddigi eredményekre és valamennyi más-más szegmensét kutatja a szektornak változatos módszereket alkalmazva.

A szimpóziium első három előadása az egyház közoktatási szerepvállalását járja körül. Az első az iskolaválasztást vizsgálja a szülők szempontjából, második a fenntartói célokat veszi górcső alá, harmadik pedig a tanári munkát kutatja szektorközi összehasonlításban. Egy lényegi elem emelkedik ki valamennyiből, amelynek fontosságáról mi sem tanúskodik jobban, mint a konferencia címe: az értékformálás, értékközvetítés. E három előadásból megtudhatjuk, hogy milyen elvárásokat támasztanak a szülők az iskolákkal szemben, ennek mennyire tudnak vagy akarnak megfelelni az iskolák, illetve hogy hogyan mutatkozik meg az értékteremtés az osztálytermi munkában, mikor a pedagógus és a diák közvetlenül találkozik. A kutatások újdonsága az is, hogy hozzáértő módon, nem egységesen kezeli az egyházi szektort, hanem a különböző felekezetek, rítusok és irányzatok között is különbséget tesz.

A szimpóziium negyedik előadása a határon túlra kalauzol minket és az expanzió küszöbén álló partiumi magyar nyelvű egyházi szakoktatás útkereséséről, funkcióiról ad leírást, melyet a hazai tapasztalatokkal is érdemes összevetni. A sorban utolsó előadás az egyház speciális, kevésbé látványos, de nagyon eredményes felsőoktatási szerepvállalását hozza közelebb az egyházi szakkollégiumok munkájának bemutatásával. Az előadások meghallgatása után nem csak a jelenlegi hazai és valamelyest a határon túli egyházi szektor működéséről kaphatunk teljesebb képet, hanem egy újabb kutatói generáció elemzési szempontjait és módszereit is megismerhetjük.

FELEKEZETI SZAKKOLLÉGIUMOK ÉS HALLGATÓIK VIZSGÁLATA SZEKTORKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

Kardos Katalin

Debreceni Egyetem

kardoskata1987@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Napjainkban számos kutatás foglalkozik azzal a ténnyel, hogy az oktatási expanzió hatásának következtében újabb hallgatói csoportok lépnek be a felsőoktatásba (Pusztai, 2011; Kozma, 2004), amitől annak karaktere a folyamatosan bővülő igényekhez formálódik. A jelenleg is zajló folyamatok során megnövekedett létszámban jelennek meg a hallgatói populációban olyan fiatalok, akiknek az érdeklődése túlmutat a hagyományos keretek között zajló tananyag- és tudásátadáson. Véleményünk szerint az eltömegesedett felsőoktatás napjainkban kevésbé képes megfelelni az érték- és normateremtő funkciójának, amelynek következtében a hallgatók nehezen képesek elsajátítani az együttműködés és az összetartó társadalom létrehozásának készségét, valamint a demokratikus állampolgári magatartásmintákat (Ceglédi – Fónai, 2012). A felsőoktatási szakkollégiumok létezése a felsőoktatás diszfunkcionális működésének korrekcióját is szolgálja. Azt gondoljuk, hogy ezekben a tehetséggondozással foglalkozó intézményekben az érték- és normateremtő hatás koncentráltabban van jelen, s a felekezeti fenntartású szakkollégiumok ennek speciális esetei (Pusztai, 2011; Ceglédi – Fónai, 2012).

Jelen kutatásunkban olyan felsőoktatási szakkollégiumokban végeztük vizsgálatunkat, amelyek egyfelől a jövő társadalmi elitjének képzési helyeként értelmezik magukat, másfelől a hátrányos társadalmi rétegekből érkező hallgatók szocializációs közegeként vagy az együtt élő és tanuló, hasonló érdeklődésű fiatalok tevékeny közösségeként interpretálhatók. Fontos hangsúlyozni, hogy vizsgálatunkat nem kizárólag egy központi régióban fekvő privilegizált felsőoktatási térségében végeztük, hanem olyan intézményekben, amelyekben jól felismerhető jelenkori felsőoktatásunk megváltozott társadalmi háttérű hallgatótársadalma (Pusztai, 2011).

Vizsgálatunk elemző szakaszában egy, a 2015 tavaszán végzett felekezeti szakkollégiumi kutatás adatbázisát használtuk fel (N=185), amelyben összehasonlító elemzés révén arra törekedtünk, hogy különbséget tegyünk fővárosi és vidéki felekezeti szakkollégiumok hallgatósága között, kitekintve a hallgatók eredményességi és eredménytelenségi szintjének a bemutatására. A hallgatói eredményesség mutatóit a felsőoktatás viszonylatrendszerén belül kívántuk vizsgálni. A felsőoktatási tanulmányi karrier úgynevezett belső mutatóit a felsőoktatás világán belül térképeztük fel. Ezen mutatók alapján eredményességnek tekintjük az egyes felsőoktatási szintekre történő belépést, a továbbtanulási szándékot, a vizsga- és versenyeredményeket, a tanulmányok iránti elkötelezettséget, illetve az akadémiai normáknak megfelelő hallgatói munkavégzést is (Tinto, 2006; Pusztai, 2011).

Elemzéseink során két-és többváltozós statisztikai módszereket alkalmazva arra a megállapításra jutottunk, hogy a szakkollégiumi tagság hozzájárul a társadalmi egyenlőtlenségek kiegyenlítéséhez, azáltal, hogy a vidéki intézményekben hallgató alacsonyabb státusú fiatalok legalább olyan jól teljesítenek, mint a magasabb státusú fővárosi hallgató társaik.

TANÁROK FELEKEZETI ÉS NEM FELEKEZETI ISKOLÁKBAN

Morvai Laura

Debreceni Egyetem

morvailaura@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az iskolákban folyó tanulási folyamatok nem korlátozódnak pusztán a kognitív fejlesztésre, hanem az oktató-nevelő munkának szerves részét képezi az értékek átadása is (Bábosik, 1999). Az iskolák egyedi identitása (Kopp, 2005) és ezzel együtt az iskolák rejtett tanterve (Szabó, 1988) komoly hatást gyakorol arra, hogy az egyes nevelési értékek átadása mennyire fontos az adott intézmény pedagógusai számára. Pusztai (2011) felhívta a figyelmet arra, hogy a felekezeti iskolák pedagógusai egyenlő célként tekintenek a tudásbővítésre és a lelkiekben való gazdagodásra, kiemelten fontosak számukra azok a tartalmak, amelyek megkönnyítik a társadalmi integrációt és az emberek közötti kooperációt. Empirikus munkánk során, statisztikai úton kerestünk összefüggéseket a tanárok gyermeknevelési értékei és a nem, az intézményfenntartó világnézeti hovatartozása és a vallásosság között, varianciaanalízis és értékrangsor vizsgálat segítségével egy 2015-ös kérdőíves pedagógus vizsgálat (N=1056) adatbázisa alapján. Kutatásunk eredményei azt mutatták, hogy mindhárom általunk vizsgált változó mentén jelentős különbségek figyelhetők meg a pedagógusok gyermeknevelési értékeiben. Többdimenziós vizsgálat segítségével hat csoportot alakítottunk ki a pedagógusokból a három vizsgált magyarázó változó mentén. Az eredmények azt mutatják, hogy bizonyos nevelési értékek inkább a válaszadó neme, mások inkább a válaszadó vallásossága, a harmadik csoport pedig inkább a fenntartó világnézeti hovatartozása által meghatározott. Az új NAT (Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI.04) Kormányrendelet) bevezetésével a fenntartó típusától független módon jogilag kerültek szabályozásra olyan tartalmak, amelyek a gyermeknevelési értékekkel közvetlenül vagy közvetve szoros kapcsolatban állnak, ez kifejezi, hogy a mindennapi pedagógiai gyakorlat az oktatásirányítás szintjén is egyre fontosabbá válik. Eredményeink azt mutatják, hogy ezen a téren a fenntartók között egyértelmű különbség van: míg a kemény munkára való nevelés a világi fenntartású intézmények pedagógusai számára fontosabb, addig a többi szignifikáns kapcsolatot mutató nevelési érték (őszinteség, vallásos hit, önzetlenség, engedelmesség, hűség) kialakítása a gyerekekben/tanulóknál az egyházi intézmények pedagógusai számára előrébb való.

Az elemzés során használt adatbázis az alábbi projekt keretében készült: TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban.

A FELEKEZETI SZAKOKTATÁS TÁRSADALMI FUNKCIÓI. ESETTANULMÁNYOK A PARTIUMBÓL

Frigy Szabolcs István

Babeş Bolyai Tudományegyetem, Szatmárnémeti kihelyezett tagozat
frigyszabi@yahoo.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A szakoktatáshoz kapcsolódó kérdések Magyarországon és Romániában is előtérbe kerültek, nem csak a szakemberek szintjén, hanem a pályát választó fiatalok és családjuk körében is. A téma kapcsán kézzelfogható közelségbe kerül az iskola és munkaerőpiac harmonizációja, a társadalmi mobilitás kérdése, az oktatás és gazdaság kapcsolata (*Bourdieu, 1996; Coleman, 1996; Blaskó, 2002; Pusztai, 2009*).

A felvetett kérdésekre a különböző felekezetek is megpróbálnak válaszolni, hiszen küldetésüktől és történelmüktől nem álla messze a szakoktatás. A "hogyan" viszont nagy kérdés: Van-e kapacitása az egyházaknak a duális képzés megszervezéséhez, vagy más stratégiát kell követni? Mítől lesz felekezeti a szakoktatás, hol, hogyan és milyen formában jelenik meg a felekezeti jelleg?

Romániában az elméleti valamint a szakképzésben résztvevő diákok számaránya 60-40%, és erős politikai akarat körvonalazódott az utóbbi években, hogy megfordítsák ezt az arányt. Tehát olyan intézményi struktúráról van szó, amely új dinamikát kapott, expanzió előtt áll.

Az elmúlt évtizedek megalapozták a felekezeti oktatás jó hírnevét, a családok bátran és nagy létszámban választják ezeket az iskolákat. Az állami szakoktatás a kommunizmus bukása óta folyamatosan presztízsvesztésben van, amin semmilyen törvényi változtatás nem tudott segíteni. A felekezeti oktatás irányából érkező bizalomtranszfer kellő garanciát jelenthet a családok és a fiatalok számára az iskolaválasztásban, hogy a szakoktatás ne csak az alacsony társadalmi rétegeket szolgálja meg.

A kutatás célja, hogy megvizsgálja, milyen jellegzetességei vannak a felekezeti szakoktatásnak, összehasonlítva a felekezeti líceumi (tisztán elméleti) oktatással, a diákok milyen motívumok alapján választják ezeket az intézményeket, szakokat.

Kérdőívek segítségével, 618 középiskolás diák bevonásával vizsgáltuk az öt partiumi magyar felekezeti iskola családi háttérét, iskolaválasztási szempontjait, szakok szerinti megoszlásban.

Az eredmények azt mutatják, hogy a partiumi felekezeti iskolák között hatalmas különbség van az oda járó diákok családi háttérét tekintve. A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező szülők a tisztán elméleti oktatás nyújtó líceumokban meghaladja a 35%-ot, addig a szakosztályokat működtetőben nem éri el a 6%-ot sem. Különösen alacsonyak a társadalmi tőke mutatói a szakosztályokban: az átlagos szépirodalmi könyvek száma 50 db alatt van családonként, míg minden típusú líceumi osztályban 150 db könyv felett van az átlag.

Az eredmények alapján látszik, hogy a felekezeti szakosztályok társadalmi és gazdasági mutatói messze alatta maradnak a líceumi osztályoknak, és felértékelődik az intézmény felzárkóztató, integráló, társadalmi mobilitást serkentő funkciója.

AZ ISKOLAVÁLASZTÁS MOTÍVUMAI A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ ÁLTAL FENNTARTOTT ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN

Inántsypap Ágnes

Debreceni Egyetem

inantsypapagnes@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A 2014-es adatok szerint közel 1000 egyházi fenntartású köznevelési intézmény működik jelenleg Magyarországon, így a felekezeti oktatásügy napjainkban újra igen aktuális kérdéssé vált. Az expanziót két 1990-es törvény tette lehetővé, egyik a lelkiismereti és vallásszabadságot, másik az egyházi jogi személy nevelési-oktatási intézményfenntartói jogát garantálta.

Jelentős kihívás, hogy a felekezeti iskoláknak közfinanszírozású intézményként egyeztetni kell saját oktatási/nevelési küldetését az állam és az iskolaválasztók elvárásaival. Az iskolaválasztás motívumait számos kutató vizsgálta nemzetközi és hazai szinten is (Bell, 2009; Bosetti, 2004; Dronkers, 1995; Kertesi, 2005; Pusztai, 2004). Ezen motívumok országonként és koronként változóak lehetnek, mégis vannak közöttük olyanok, amik viszonylag állandónak tekinthetők. Feltételezhetjük, hogy az állami-, a felekezeti- és alapítványi iskolákat választó iskola felhasználók motivációi eltérők, sőt, az oktatási szint is befolyásolja az iskolaválasztók attitűdjeit. Kérdés, hogy strukturális kényszerek vagy racionális döntés vezet-e az iskola felhasználókat, esetleg a kettő interakcióban hat, hogy kialakuljanak az iskolával szembeni elvárások, az iskola felhasználói meggyőződések (Boudon, 2003; Pusztai, 2004).

Kutatásunkban keressük a választ egyrészt arra a kérdésre, hogy az iskolaválasztók körében mennyire fontos elvárásként jelenik meg a felekezetspecifikus nevelés iránt megfogalmazott igény. Másodsorban pedig arra, hogy mely csoportok várnak el kifejezetten görög katolikus nevelést az intézménytől, kik azok akik az univerzálisan elfogadott emberi normák koncentráltabb és autentikusabb jelenléte miatt íratják gyermeküket ilyen iskolába és végül kik azok, akik az intézmény közelsége, jó felszereltsége, esetleg a válogatott „gyerekanyag” miatt választották jelenlegi iskolájukat.

A kérdőíves adatfelvételt azon szülők körében végeztük, akiknek a gyermeke jelenleg valamelyik görög katolikus fenntartású általános iskolában tanul. Országosan 14 ilyen intézmény működik, valamennyi hátrányos helyzetű régióban található. Van közöttük „alulról építkező”, illetve átvett iskola, falusi-kisvárosi-nagyvárosi iskola, erős görög katolikus felekezeti dominanciával rendelkező település iskolája és olyan is, ahol szinte alig van görög katolikus hívő. Az adatok további érdekessége, hogy nagyon szórtak az adatok a szülők iskolázottsága, felekezeti hovatartozás, vagyoni helyzete alapján.

A vizsgálat oktatáspolitikai hasznát – többek között – abban látom, hogy a felmérés adatainak elemzése révén világosabb kép alakul ki arról, hogy 2015-ben egy erősen hátrányos helyzetű régióban milyen elvárásokat támasztanak az iskolaválasztók egy felekezeti iskola felé.

NEVELÉSI ÉRTÉKEK MEGJELENÉSE A FELEKEZETI ISKOLÁK FENNTARTÓINAK PEDAGÓGIAI ARS POETICAIBAN

Verdes Miklós - Csejoszki Mihály

Debreceni Egyetem

verdesm@gmail.com

csejoszki@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az értékformálás, értékközvetítés, értékteremtés kérdéseit a pedagógia vonatkozásában vizsgáló konferencia tematikájához illeszkedve jelen előadás a nevelési értékekre fókuszáló kutatások sorához kapcsolódik (*Pálvölgyi*, 2009; *Pusztai*, 2011). Egy a felekezeti iskolákra vonatkozó átfogóbb kutatásban annak feltárására tettünk kísérletet, hogy mely nevelési értékek és milyen módon jelennek meg bizonyos felekezeti iskolák szakmai dokumentációjában, és ezek miként befolyásolják az iskola gyakorlati célkitűzéseit, a pedagógiai munka súlypontjait. A nevelési értékek elemzése lehetőséget biztosít egy konkrét pedagógiai célrendszer körvonalazására, az univerzális értékatalógusok alapján kitűzött részcélok megállapítására, kapcsolódva a személyiség különböző dimenzióihoz, megjelenő szükségleteihez (*Pálvölgyi*, 2009). A közoktatási intézmények szakmai dokumentumai nagymértékben jellemzik az iskolákat, és meghatározzák azok arculatát, módszereit és céljait, tartalmi elemzésük komoly lehetőségeket hordoz (*Gáabri*, 1998). Ezen dokumentumok tartalmi elemzésével értékes információkhoz juthatunk, több irányú pedagógiai elemzés lehetősége tárul fel (*Breznyánszky*, 2001). A felekezeti intézmények dokumentumaiban az állami közoktatási intézmények irataiban fellelhető szempontokon és célokon túl megjelennek további, az iskola egyházi jellegéből fakadó és az iskola arculatát jelentősen formáló tényezők. Az elemzés sajátosságát adja, hogy felekezeti iskolák esetében a szakmai dokumentáció kapcsán nem csupán konkrétan az iskolához közvetlenül kötődő dokumentumokról beszélhetünk (pl. pedagógiai program), hanem vizsgálhatunk az iskola fenntartójának nevelés-értelmezését tükröző egyéb más dokumentumokat is (*Pusztai*, 2011).

Kutatásunk a felekezeti iskolákon belül is sajátos szegmenseket képező katolikus szerzetesrendek által fenntartott iskolák vizsgálatára irányult. Hét szerzetesrend összesen 13 iskolájának dokumentációját vizsgáltuk, az iskolák pedagógiai programjainak elemzése mellett támaszkodva a fenntartóra jellemző említett egyéb dokumentumokra, valamint az egyes szerzetesrendek nevelési karizmájának sajátosságait elemző másodlagos szakirodalomra is (*Braido*, 1981; *Pálvölgyi*, 2005; *Pálvölgyi*, 2006; *Szabó*, 1998; *Soós*, 2006).

Előadásunkban az említett dokumentumok tartalomelemzésével arra a kérdésre próbáltunk válaszokat találni, hogy a vizsgált anyagokban milyen módon érhetőek tetten az alábbi szempontok: a társadalmi felelősségvállalás kérdése, a különféle felekezeti karizmák megjelenése, a nevelési módszerekben és célokból kitapintható különbségek, a pedagógusoktól elvárt attitűdök, valamint a diákokban kialakítandó személyiségjegyek, értékek sajátosságai.

A KELET-MAGYARORSZÁGI PEDAGÓGUSKÉPZÉS REGIONÁLIS HÁLÓZATÁNAK SZEMÉLYI ÉS FINANSZÍROZÁSI JELLEMZŐI

Elnök:

Breznysnyánszky László
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

Opponens:

Szabó László Tamás
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

Szakmai és ideológiai változás a pedagógiai tankönyvek és disszertációk tükrében a Debreceni Egyetemen, 1945-1970

Fenyő Imre
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

Az egyetemi tanárképzés hozzájárulása a felsőoktatók képzéséhez, kutatói kvalifikációjához

Breznysnyánszky László
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

Oktatói pályáívek a háború utáni évtizedek felsőfokú pedagógusképzésében

Vincze Tamás András
Nyíregyházi Főiskola

Pedagógusképzés '45 után, oktatás-gazdasági aspektusból

Polónyi István
Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A szimpózium alapját képező neveléstudomány-történeti kutatás a képzési műhelyek regionális sajátosságainak és szinergiáinak a feltárására törekszik.

A kutatás időben az 1940-es éveket követő időszakra, térben pedig az észak-keleti térség pedagógusképző helyeire terjed ki, ahol az egyetem képző és tudományos kvalifikációs hatását érzékelhetjük. A térség oktatástörténeti sajátossága az iskolázás és a pedagógus szakemberképzés terén mutatkozó jelentős deficitekből eredeztethető. A vizsgált időszakban erőteljes átalakulás történt a képzés szerkezete, tartalma és személyi állománya terén, ami törésekkel és kevésbé nyílt folytonosságokkal járt együtt.

A szimpózium négy előadása különböző, ám egymást kiegészítő szempontokból közelítve keresi a választ arra, hogyan alapozódott meg a háború utáni évtizedekben a pedagógusképzésnek az a rendje, amely a nyolcosztályos általános iskola pedagógusképzési és egyben a politikai változás igényeit volt hivatva szolgálni.

Vizsgáljuk, hogyan hálózták be a térséget a megváltozott iskolarendszerek megfelelő pedagógusképző intézmények. Az intézmények számának és a hallgatói létszámoknak milyen ingadozása jellemezte a háború után évtizedekben a kialakuló intézményrendszert? Oktatásgazdasági dokumentumok alapján bemutatjuk, milyen költségekkel járt ez az átalakulás, milyen alapelvek érvényesültek.

Intézményi irattárak és évkönyvek anyagaiból rekonstruáljuk hogyan töltődött fel a pedagógusképző intézményhálózat tanári testülete az oktatás és nevelés elméleti és gyakorlati szakembereivel? Vizsgáljuk milyen szerepe volt a debreceni egyetemnek a diplomát igénylő felsőoktatók képzésében, kutatói kvalifikációjában.

Dokumentumok és visszaemlékezések segítségével felvázoljuk azokat a tipikusnak számító szakmai életpályákat, amelyek a pedagógusképző intézmények oktatói testületébe vezettek.

Megvizsgáljuk, hogyan tükrözték a korabeli disszertációkban megjelenő pedagógiai tartalmak a szakmai és ideológiai váltást.

A szimpózium olyan kutatási adalékokkal szolgál, amelyek segítik a térségi és az országos folyamatok részletesebb megismerését.

SZAKMAI ÉS IDEOLÓGIAI VÁLTOZÁS A PEDAGÓGIAI TANKÖNYVEK ÉS DISSZERTÁCIÓK TÜKRÉBEN A DEBRECENI EGYETEMEN, 1945-1970

Fenyő Imre

Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

fenyoimre@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az előadás arra vállalkozik, hogy áttekinti azt a változást, mely az 1945-1970 közötti években az oktatáspolitikai világában bekövetkezett ideológiai fordulat és teljes újjászervezés nyomán végbement a neveléstudomány tartalmi jellegzetességeiben – pontosabban azt, ahogyan ez a változás a Debreceni Egyetem neveléstudományi szempontból releváns tudományos dokumentumaiból kiolvasható.

Ehhez egyrészt bemutatjuk azokat a tankönyveket, melyeket a pedagógia oktatására használtak a debreceni egyetemen, a vizsgált időszakban. Ezek elemzésével bemutatjuk, hogy az ideológiai változással átalakult tartalmak mennyire sajátos módon gyakoroltak hatást a képzés folyamatára: hogyan formálódtak a képzés sajátosságainak változásával, és hogyan hatottak a képzés hivatalos vagy nem-hivatalos tartalmaként magának a képzés folyamatának alakulására.

Azonosítjuk és kiemeljük azokat a nyelvi elemeket (pl metaforákat), melyek meghatározták a neveléstudomány beszédmódjának megváltozását is, amikor az új formulák a régieket lecserélve uralmuk alá vonták a tudományos diskurzust.

Bemutatjuk, melyek voltak az elfogadott témák, illetve milyen változáson ment keresztül ezek tárgyalásának lehetősége és minősége, ugyanakkor be kívánjuk mutatni azt is, mely témák váltak rejtetté, vagy tiltottá az ideológiai meghatározottságú fordulat után.

A neveléstudományi diskurzus megváltozásának elemzéséhez a Debreceni Egyetemen készült doktori értekezéseket is át kell tekintenünk. Az általunk vizsgált időszakban a doktori kvalifikáció kiadásának joga előbb az egyetemeké, majd 1950 és 1957 között a Magyar Tudományos Akadémiához kerül, ezután 1957-től ismét (részben) visszanyerik az egyetemek. Az első periódusban, az alapítástól 1950-ig 46 pedagógiai tárgyú doktori értekezés születik a Debreceni Egyetemen, majd 1957 és 70 között 66. Természetesen a témaválasztás és a munkák színvonala is nagy változékonyságot mutat, melyet befolyásolt például az oktatószemélyzet változása, mindenekelőtt a meghatározó neveléstudományi professzor személye. De ezek mellett az intézményes hatások mellett itt is jól azonosíthatóak az oktatáspolitikai és ideológiai erők is, melyek hatottak a neveléstudományi karriert tervező disszertációkra, már kutatásuk korai szakaszától, tulajdonképpen szocializálva őket azokra a viszonyokra, melyek a pályán várták őket.

A kutatás forrásaiul szolgáló szövegek egy része a Debreceni Egyetem gyűjteményeiben lelhető fel, más részük az OPKM gyűjteményében hozzáférhető. Kutatásunk támaszkodik ezek mellett magánszemélyek birtokában megőrzött, még fellelhető dokumentumokra is. A forrásokat dokumentum- és tartalomelemzési eljárásnak vetettük alá, illetve folyamatosságuk, gyakran egymásra is reagáló beszédmódjuk azt is lehetővé tette, hogy az interpretatív eljárások mellett diskurzuselemzést is alkalmazzunk. Ennek a kettős elemzési folyamatnak köszönhetően rajzolódhat ki egy pontosabb kép a neveléstudományi illetve oktatás-politikai változások analógiáiról.

AZ EGYETEMI TANÁRKÉPZÉS HOZZÁJÁRULÁSA A FELSŐOKTATÓK KÉPZÉSÉHEZ, KUTATÓI KVALIFIKÁCIÓJÁHOZ

Breznysnyánszky László

Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete
brezsl@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Amikor egy több éve folyó szakmatörténeti kutatás részeként azt vizsgáljuk, hogyan hálózták be 1945 után a térséget a megváltozott iskolarendszernek megfelelő pedagógusképző intézmények, és hogyan töltődött fel pedagógusképző intézményhálózat tanári testülete, akkor alapvető kérdésként adódik: honnan meríthették az új intézmények a felsőoktatásba bevonható szakembereket. Ugyanígy kevésbé feltárt, hogy az induláskor és a fejlesztéskor milyen preferenciák érvényesültek a pedagógusképző főiskolák káderpolitikájában.

Az előadás arra kíván rámutatni, hogy az észak-kelet-magyarországi térségben a Debreceni Egyetem volt az a diploma kibocsátó hely, amely az új felsőfokú intézmények tanárigényének elsődleges forrása lehetett. Tanulmányi nyilvántartások segítségével megvizsgáltuk, hogy az adott időszakban hogyan alakult az Egyetemen szerzhető diplomák és a doktor univ. védések száma. A földrajzilag közel eső új intézmények oktatói állományának összetételében pedig azoknak a végzettségét vizsgáltuk, akik debreceni tanítványként dolgoztak a pedagógusképző intézményekben az oktatás és nevelés elméleti és gyakorlati szakembereinek körében.

Az adatokból kitűnik, hogy a főiskolák és a felsőoktatók rekrutációja jelentős részben a legközelebb eső tudományegyetem nappali és levelező képzésére épült mind a diplomaszerezés, mind pedig a tudományos címek elérésének terén. A vizsgált oktatói karban jelen voltak a régi rendszerben tanári képesítő vizsgát tett tanárok csakúgy, mint az egyetemi kiegészítő szakot végzett tanítók és felső tagozatos tanárok. Az oktatói utánpótlásban kiemelt szerepe volt a pedagógia szaknak. Az egyetem doktoráltatási joga néhány évig (1950-1957) szünetelt, az újra induló tudományos kvalifikációs folyamatban mindenekelőtt azok szereztek a pedagógia területén egyetemi doktori címet, akik a pedagógusképző felsőoktatásban vagy az oktatásirányításban voltak státusban.

Az új intézmények oktatói gárdájának feltöltésében, majd utánpótlásában a regionális szerepkörű tudományegyetemnek kulcsszerep jutott, annak ellenére, hogy a pedagógusképzésben, főleg a tanárképzésben ellenérdekű feleknek számítottak, illetve az oktatáspolitikai is az egyetemi képzéstől függetleníthető koncepciót képviselt, például az egységes általános iskolai pedagógusképzés elvei mentén.

OKTATÓI PÁLYAÍVEK A HÁBORÚ UTÁNI ÉVTIZEDEK FELSŐFOKÚ PEDAGÓGUSKÉPZÉSÉBEN

Vincze Tamás András

Nyíregyházi Főiskola

tamvincze@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az iskolarendszer negyvenes években történt átalakítása, a nyolcosztályos általános iskola kiépítése a pedagógusképzés rendszerében is jelentős átalakulást eredményezett. A korabeli oktatáspolitikai változó intenzitással ugyan, de nagy hangsúlyt helyezett az új iskolatípus igényeinek megfelelő pedagógusképzésre.

Az új, megemelt státusú tanítóképzés és a felső tagozatos szaktanárképzés a főiskolai intézmények oktatói elé új követelményrendszert állított. Intézményi folytonosság mellett nem volt könnyű az oktatói testület helyzete, ezeket megfelelő pályára állítani. A sürgető körülmények között létesített új tanárképző főiskolák esetében pedig kifejezetten komoly gondokkal járt az oktatói gárda rekrutációja.

Korábbi szakmatörténeti kutatásunk során az 1962-ben induló nyíregyházi főiskola pedagógiai és pszichológia oktatóinak összetételét, tudományos munkásságát és a káderpolitikai megfontolásokat vizsgálva arra a megállapításra jutottunk, hogy egy új főiskola esetében négyféle úton érkezhettek munkatársak az intézmény tantestületébe. Az intézménynek szüksége volt:

- felsőoktatási tapasztalattal, jelentős publikációs tevékenységgel és tudományos fokozattal rendelkező munkatársakra;
- a tanügyigazgatásban tapasztalattal rendelkező, politikailag megbízható személyekre;
- iskolai gyakorlatból érkező és többéves tanítási gyakorlattal rendelkező pedagógusokra;
- régi tanítóképzős pedagógiatanárokra.

Előadásunkban e négy típust reprezentáló oktatói pályáíveket mutatunk be levéltári és intézményi irattári dokumentumok, visszaemlékezések alapján. Annak bizonyítására, hogy nem csupán lokális káderfejlesztési megfontolásról volt, lehetett szó, párhuzamot vonunk az észak-kelet-magyarországi pedagógusképzés hasonló profilú intézményeinek induló periódusában kialakított szakmbergárda összetételével, karrierútjaival.

Az összehasonlítások azt mutatják, hogy a káderkiválasztásnak ez a modellje tükrözte ugyan a képzés gyakorlatias jellegét, és teret biztosított a politikai, ideológiai megbízhatóság akkori követelményének, de jelentős engedményeket tett a tudományos eredményesség kritériumainak is.

PEDAGÓGUSKÉPZÉS '45 UTÁN, OKTATÁS-GAZDASÁGI ASPEKTUSBÓL

Polónyi István

Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete

istvan.polonyi@arts.unideb.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az 1945-ben kezdődő iskolareform-sorozat, amely máig hatóan megalapozta a közoktatási rendszer induló szakaszát, szükségessé tette a pedagógusképzés megújítását is. Ennek nyomán kialakultak a pedagógiai főiskolák, majd a szaktanítóképzés. Ám az erőltetett pedagógusképzés-fejlesztés hamarosan túlképzésbe csapott át (legalább is az akkori oktatáspolitikai értelmezésében), amelynek „kezelésére” 1954-ben a pedagógiai főiskolák képzési idejét három évre emelték és a kétszakosságot visszaállították. A középiskolai tanárok képzésében is bevezették a kétszakos oktatást. A budapesti pedagógiai főiskolát megszüntették. A beiskolázási létszámokat pedig erőteljes csökkentették. A tanítóképzés területén kialakult túlképzés miatt szintén visszafogták a keretszámokat (a hallgatólétszám az 1952-es 10 ezer főről 1957-re 2000 főre csökkent), és intézményreform is történt, amelynek nyomán 1959-ben kialakul a hároméves (hat szemeszteres) tanítóképző főiskolai képzés, emellett pedig új tanárképző főiskolák nyíltak.

A háború utáni pedagógusképzés kialakulását tehát igen jelentős intézményszám és hallgatólétszám váltakozás jellemezte. De a további történet sem nélkülözi a jelentős ingadozásokat, ami az intézményfejlesztésben, a finanszírozásban és az alkalmazott fejlesztési preferenciákban mutatkozik meg.

A hatvanas években újra lendületet vesz a pedagógusképzés, amely expanzió az évtized végére stagnálásba megy át, hogy a hetvenes években újabb lendületet vegyen. Az 1960-as évtized alatt több mint duplájára növekszik az évente kiadott pedagógus diplomák száma, amit némi megtorpanás után az 1970-es évtizedben újabb megduplázódás követ.

A kutatás, és az előadás azt elemzi, hogyan alakult a pedagógusképzés intézményeinek száma, a hallgatók létszáma, valamint a kiadott diplomák mennyisége 1945-től a rendszerváltásig. A statisztikailag kimutatható ingadozások értelmezése során az előadás a tendenciákra igyekszik rámutatni és az oktatáspolitikai folyamatokon túl a gazdasági és a társadalmi változásokban magyarázatot találni.

A PEDAGÓGUS MESTERSÉG ÉS A PEDAGÓGUS PÁLYA NÉPSZERŰSÍTÉSÉNEK TECHNIKÁI: NEMZETKÖZI MINTÁK – HAZAI LEHETŐSÉGEK

Elnök:

Győri János
Eszterházy Károly Főiskola

Opponens:

Ollé János
Eszterházy Károly Főiskola

Németország és Ausztria

Virág Irén
Eszterházy Károly Főiskola

A tanári pályarekrutáció média elemei Angliában

Tarnóc András
Eszterházy Károly Főiskola

No teacher left behind – A tanárok pályán tartásának és szakmai fejlesztésének technikái Szingapúrban

Győri János
Eszterházy Károly Főiskola

A magyar helyzet – hazai stratégiák és gyakorlati teendők

Mogyorósi Zsolt
Eszterházy Károly Főiskola

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Mint friss kutatások is egyértelműsítik (Varga, 2015), a tanári munkaerő-forgalom jelenleg olyan anomáliákat mutat Magyarországon, amelyek a jövő oktatására nézve várhatóan hosszú távú negatív hatással bírnak majd: miközben jelentősen csökken a pedagógus pályára frissen belépők száma, addig folyamatosan nő a nyugdíjba vonulóké. Vagyis miközben a hazai szakmai közösség elveszíti a legértékesebb, legtapasztaltabb (idős) munkaerőit, nem sikerül megfelelően elnyernie a jövőben pedagógussá válható célcsoportok érdeklődését. Ebben a kritikus oktatásügyi helyzetben fontos olyan stratégiákat kidolgozni, amelyek megfelelőbb tanári munkaerő-szerkezethez vezethetnek a jövőben: olyan stratégiák és konkrét projektek kialakítása, amelyek egyszerre szolgálhatják a legígéretesebb személyek megfelelő rekrutációját a tanárképzésbe, majd a tanári pálya választására, illetve ugyanezen személyek retencióját először a tanárképzésben, majd a tanári pályán.

Mínt hogy ilyen stratégiák megalkotásához nagymértékben járulhat hozzá a nemzetközi helyzet megismerése és a más oktatási rendszerekben alkalmazott technikák megértése, az “industrial benchmarking” (Tucker, 2009) némileg módosított kutatási módszerét alkalmazva feltártuk összesen kilenc európai és Európán kívüli ország gyakorlatát. És egybevetettük azokat a magyarországi helyzettel arra vonatkozóan, hogy milyen közvetlen és áttételes módszereket alkalmaznak a tanárképzési és a tanári pályára vonatkozó rekrutáció és retenció terén, miként próbálják népszerűbbé tenni a tanári szakmát és pályát egyaránt.

Nemzetközileg is újszerűnek számító kutatásunk főbb eredményeit összefoglaló szimpóziumunkon egyrészt Németország, Ausztria, Anglia és Szingapúr nemzeti stratégiáit és technikáit mutatjuk be esettanulmányyszerűen, másrészt átfogó képet adunk a kutatásunk segítségével feltárt nemzetközi tendenciákról. Szimpóziumunk záró előadásában azt tisztázzuk, hogy mindezek milyen tanulságokkal szolgálnak a hazai stratégiák és gyakorlati teendők kialakításában a tanárképzés és a tanári pályára vonzás, valamint ott-tartás terén.

Támogató: TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0010

NÉMETORSZÁG ÉS AUSZTRIA

Virág Irén

Eszterházy Károly Főiskola

viragi@ektf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az utóbbi évek tanárképzésre és a tanári pályára vonatkozó kutatásai között hangsúlyosan jelennek meg a tanári pályaalakításra, a kompetenciákra és a sztereotípiák vizsgálatára irányuló, a hazai és a nemzetközi helyzetet elemző írások (Falus, 2011; Rapos, 2011; Kálmán, 2011; Kotschy, 2011), illetve a továbbképzés rendszerét feltáró munkák (Falus, 2013; Király, 2013; Major, 2013). Ugyanakkor fontos kérdésként merül fel a tanári mesterség társadalmi elismertsége, népszerűsége, valamint a tanárok elégedettsége, a pályán maradás.

Ebből kiindulva a *kutatásunk célja* az volt, hogy a kiválasztott országokban megvizsgáljuk, milyen módszereket alkalmaznak a gyakorlatban a tanári pálya népszerűsítésében, a tanárképzésbe való rekrutációtól kiindulva a pályán lévő tanárok pályán tartásában.

A *kutatás módszerei* között a téma hazai és nemzetközi szakirodalmának kritikai elemzésén és a vonatkozó szabályozók áttekintésén túl főként a vizsgált országok szakértőinek narratíváira támaszkodtunk.

Az Ausztriára és Németországra vonatkozó vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy Ausztriában a tanári pálya az egyik legelismertebb hivatás, annak ellenére, hogy a tanárok jelentős része nem elégedett a szakma társadalmi elismertségével. A szakma megítéléséről leginkább a nyomtatott sajtó hasábjain olvashatunk. Németországban nincs deklaráltan meghatározott célcsoport, amelyet be kívánnak vonni a tanárképzésbe, de fontosnak tartják a férfiak, a reáltárgyak iránt érdeklődők és a migrációs háttérrel rendelkező diákok elérését. A képzés iránti érdeklődés felkeltését az egyetemi honlapok, kiadványok mellett különböző internetes portálok segítik, a legismertebbek a leendő és a képzésben lévő tanár szakos hallgatók számára információkat nyújtó „Lehrer werden – Das Portal des Deutschen Bildungsservers zur Lehrerausbildung”, illetve a „Monitor Lehrerbildung” tanárképzési portál. Az egyes tartományok a helyi adottságokra és igényekre építő tartományi rekrutációs projekteket indítottak a pálya népszerűsítésére. A tanárok és a tanári pálya megítélése Németországban – nagyjából a világban megfigyelhető tendenciáknak megfelelően – elég alacsony. A 2013-ban 21 OECD-ország részvételével készült „Global Teacher Status Index” felmérésben a 16. helyet foglalja el. Fontos hangsúlyozni, hogy a szakma társadalmi és tanárok által történő megítélése élesen elkülönül. A társadalom a tanári pályát a legelismertebb szakmák közé sorolja, a megítélésében Németország nyugati és keleti fele között alig mutatkozik különbség.

A *kutatás eredménye* több tekintetben is releváns. Mindamelllett, hogy kirajzolódnak a nemzetközi tendenciák, a megismert eszközök, módszerek és stratégiák hazai kontextusban értelmezve hozzájárulhatnak olyan kezdeményezések, fejlesztések kidolgozásához, melyek segítenek elnyerni a pedagógus pályára jelentkező célcsoportok érdeklődését, majd a pályán tartását.

A TANÁRI PÁLYAREKRUTÁCIÓ MÉDIA ELEMEI ANGLIÁBAN

Tarnóc András

Eszterházy Károly Főiskola

tarnoca@ektf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az angol oktatási kormányzat felismerte, hogy a tanári pályarekrutáció egyik leghatásosabb eszköze az IKT, illetve az internet. Ez egyaránt adódik a célközönség életkorából, illetve az internetbe és az új médiába való beágyazottságából. Az oktatási kormányzat, illetve az oktatást támogató szervezetek által készített rekrutációs anyagok (rövid filmek, információs portálok) vizsgálati lehetőségei között megemlíthető a felsőoktatási bemenet iránya, az adott célközönség, a pálya presztízse növelése, vagy a tanár személyes presztízsenek erősítése, illetve a tanári munka, továbbá a tanár, mint gazdasági szereplő munkapiaci újra pozicionálása.

A prezentáció a fenti céloknak megfelelő média termékeket vizsgál. A pálya bemenet iránya szerinti felosztás egyik lehetséges módja a felsőoktatásban végzők, illetve más pályán már eredményt elérők megszólítása. Az első kategóriába a legtehetségesebb hallgatók tartoznak, így a Premier Plus program részben feléjük irányul. Ugyancsak a Premier Plus program keretei között említendő a „Get into teaching!” kampány, amely a középkorú más pályán már sikeres szakemberek számára villantja fel a szakmai és személyes megújulás lehetőségét.

A pálya presztízse növelését célozzák meg a motivációs jellegű prezentációk, ezek között említem meg a „No one forgets a good teacher”, vagy a „Those who teach, can” című programokat. Ezekben az esetekben a tanár, mint a diák életére jelentősen ható erő, illetve mint a gazdasági szféra által nagyra értékelt képességek birtokosa jelenik meg.

A tanári munka, az adott munkakörülmények újra pozicionálása válik kulcsfontosságúvá a „Department for Education Staff Room” című portáljában, amelyben az irányított interjúk a pálya önjutalmazó, örömgeneráló hatásait mutatják be.

A vizsgálat feltárja azokat az eszközöket, amelyek elősegítik az adott média termék hatékonyságát. A feltárt anyagokban a közvetlen szóbeli üzenetek, a meggyőzés céljából szerkesztett marketing eszközök, illetve a szereplők metanyelvi kommunikációja (testbeszéd, hanglejtés, öltözet, színek) kerülnek elemzésre.

Ugyanakkor az előadás fontos célja, hogy a feltárt anyagok magyarországi alkalmazásának lehetőségeit is megvizsgálja. Ezért több hasonló média termék, illetve a pedagógus pálya hazai nyomtatott és elektronikus média megjelenései is elemzésre kerülnek.

NO TEACHER LEFT BEHIND – A TANÁROK PÁLYÁN TARTÁSÁNAK ÉS SZAKMAI FEJLESZTÉSÉNEK TECHNIKÁI SZINGAPÚRBAN

Győri János

Eszterházy Károly Főiskola

gyori.janos@ektf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Szingapúr évtizedek óta tartó töretlen gazdasági és társadalmi fejlődését az oktatás nemzetközileg kimagasló eredményessége kíséri és magyarázza is egyben (ld. az IEA- és az OECD-kutatásokat egyaránt). Az oktatás eredményessége mögött a tanárképzés, a tanári pályára állás és a pályán tartás közbeni folyamatos tanárimunka-fejlesztés technikái állnak (*Gordon Győri*, 2015). E technikák nem minden esetben speciálisak: sok más országban is találunk hasonlókat; figyelemre méltó azonban az, hogy az egyes elemek magas szinten harmonizáltak egymással (*Gopinathan*, 2013), és így a koherens rendszerlemek képesek egymás (pozitív) hatásait szinergikusan növelni (*OECD*, 2011). A tanárképzésbe történő rekrutáció, a tanárképzésben való ott-tartás, valamint a tanáripálya-rekrutáció elemeinek bemutatását követően jelen előadás a tanárok pályán tartásának és szakmai fejlesztésének technikáit mutatja be. Az „industrial benchmarking” módszerével összegyűjtött és rendszerezett adatok segítségével arról szólnak, hogy miként elemzik, értékelik a kezdő tanárok munkájának sikerességét, eredményességét Szingapúrban, ezek alapján milyen rendszerben választhatják meg a tanárok a szakmai fejlődésük 3 irányvonalait, és az irányvonalak kiválasztása után milyen szakmai fejlődési, fejlesztési lehetőségek válnak számukra elérhetővé. Az előadásban külön nyomatékkal térünk ki a tanárok szakmai ön- és egymás-fejlesztését elősegítő tanári szakmai csoportok, szakmai hálózatok szerveződésének, működésének kérdéseire, illetve az éves egyéni fejlesztési/fejlődési terv jellemzőire. Ez utóbbi témához kapcsolódóan ismertetjük a tanárok éves egyéni fejlődési tervének kidolgozásáért majd az ennek betartatásáért és értékeléséért felelős mentorok tevékenységének sajátosságait, rávilágítva arra is, hogy a mentorok szerepe milyen jelentős az oktatási célok realizálásában, minthogy ők azok a kulcsszereplők, akik képesek szakmailag összekapcsolni a nemzeti, az oktatásrendszer-szintű, az intézményi és az egyéni fejlesztés céljait, tevékenységrendszerét. Bár a tanári fejlődés/fejlesztés egyéni éves mentorálási rendszere (Enhanced Performance Management System) nyilvánvalóan nem alacsony erőforrás-igényű, minthogy hosszú távon egyértelműen megtérül a haszna, az előadás végén arra is rávilágítunk, miként lehetne ezt a tanári fejlesztési módszert Magyarországon is bevezetni és alkalmazni.

A MAGYAR HELYZET – HAZAI STRATÉGIÁK ÉS GYAKORLATI TEENDŐK

Mogyorósi Zsolt

Eszterházy Károly Főiskola

mogyorosizs@ektf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A pedagógus professzióról és a pedagógusok helyzetéről szóló hazai és nemzetközi beszámolók (*Sági - Varga, 2011; Varga, 2015; European Commission – IBF, 2013*) egyértelműsítik, hogy a szakmát jellemző kedvezőtlen korösszetétel az elmúlt években nem sikerült ellensúlyozni Magyarországon. A szakma előregedése mellett, mintegy nemzetközi trendként figyelhető meg a nálunk is jelenlévő tanárhány. Ez kivált a 15 évesek tanárai között a matematikát és a természettudományokat tanítók körében látható markánsan. A helyzet kialakulásának egyik oka az, hogy nem sikerült tehetséges, a jövőben tanári munkát vállaló fiatalokat a pályára vonzani. Egy másik ok, hogy kevésbé sikerült az értékes, jelentős szakmai tapasztalatokkal rendelkező munkaerőt pályán tartani. Ebből adódott az az alkalmazott kutatási kérdés, hogy nemzetközileg milyen rekrutációs és retenciós gyakorlatok azonosíthatók, s hogy milyen továbbfejlesztési utak kínálkoznak számunkra a jövőben.

Vizsgálatunkban egyrészt arra fókuszáltunk, hogy a hazai tanárságot meghatározó néhány mutató kiemelésével, továbbá a tanári szakma választásának általános jellemzőinek bemutatásával kontextusba ágyazottan mutassuk be a tanári pálya hazai népszerűsítésének működő elemeit. Másrészt arra törekedtünk, hogy a kutatócsoportunkban elkészült, a tanári pályára és szakmára vonatkozó rekrutációs és a retenciót megcélzó nemzetközi gyakorlatokat feldolgozó esettanulmányok alapján tanulságokat, javaslatokat fogalmazzunk meg hazai felhasználásra.

A magyar esettanulmányban bemutatjuk, hogy a tanárutánpótlás mellett a pályaelhagyás is problémaforrás, miközben nemzetközi összevetésben a szakmai képességek terén az új technológiák alkalmazása és a heterogén osztályok vezetése gyengének tekinthető. Ugyanakkor a közalkalmazotti biztonság, a kötelező tanártovábbképzés rendszere és a bevezetésre került életpályamodell kedvező tényezőkként jelentkeznek. Eredményeink alapján a népszerűsítés elemei között azonosíthatók az előmeneteli lehetőségek, a vonzó bérek, az ösztöndíjak, a szakmai elismerések és a rekrutációs anyagok. Kutatásunkban figyelmet fordítottunk a rekrutációs anyagok (promóciós videók, online újságok, OFIK portál) elemzésére is. Tapasztalataink rámutatnak pozitív és negatív jelenségekre. A képzőintézmények igyekeznek elérni célcsoportjaikat, képi és közösségi oldalakon láthatók a promóciós anyagok. Kidomborodnak a szakma szépségei. Ugyanakkor a szakma munkás hétköznapijai nem közvetítődnek. A médiában nehézkes a megjelenés, gyakori a negatívumok hangsúlyozása, s a szakma képviselői sem feltétlenül hirdetik tehetséges tanítványaik felé a pedagógus hivatás választását. Nemzetközi tapasztalatok felhasználásával a pálya népszerűsítésére átvehető technikai megoldások, kampánytémák és programok, melyekre előadásunkban kitérünk. Ugyanakkor jól látszik, hogy a szakma jövője nagymértékben a szakma képviselőinek tudásán és attitűdjén múlik.

A TESTNEVELÉS ÉS SPORT MINT ÉRTÉKKÖZVETÍTŐ RENDSZEREK A KÖZ-ÉS FELSŐOKTATÁSBAN

Elnök:

Kovács Klára
Debreceni Egyetem

Opponens:

Fenyő Imre
Debreceni Egyetem

A sportpolitika megjelenése az iskolai testnevelésben

Urbinné Borbély Szilvia
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Testnevelés és sport műveltségi terület változásainak vizsgálata Kelet-magyarországi felső tagozatos diákok körében

Fintor Gábor János
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A Labdarúgó Akadémia, mint oktatási, nevelési környezet

Rábai Dávid
Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézete

A sportos és egyéb szabadidős tevékenységek hatása a hallgatók jóllétére

Kovács Klára
Debreceni Egyetem, Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-H)

A mindennapos testnevelés lehetséges jövője az egyetemi sportszíntéren

Nagy Ágoston
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az egyetemes kultúra része a testkultúra: a test tudatos fejlesztése, az egészséges életmódhoz kapcsolódó értékek együttese, melyhez szorosan kapcsolódik az emberiség mozgáskultúrája. Ugyanakkor hatással is van rá, hisz értékteremtő funkcióval is bír (Takács, 1999). A szimpózium közös elméleti megközelítését a testnevelés és sport értékátadó szerepe és funkciója adja az oktatás különböző szinterein. A különböző elméletek megegyeznek abban, hogy a sportos tevékenységek hozzájárulnak a fizikai, erkölcsi és kulturális értékek és alapelvek elsajátításához, hozzájárul a fiatalok jellemének fejlődéséhez, az egészségtudatos életmód kialakításához (Gombocz, 2008; Izzó, 2005; Pékó - Keresztes, 2007). Ugyanakkor jól látható, hogy a modernizáció jelentősen átalakította a létfeltételeket, kihat az élet minden területére, az életminőség és az életfeltételek sokrétű, ellentmondásos szerkezetét teremti meg. Az új életmódminták új vonzást jelentenek (Kovács T., 2007). Az életmódban történt változásokat az utóbbi évtizedekben jól mutatják a szabadidő szerkezetében és felhasználásában végbement módosulások. A sportolás, mint szabadidős tevékenység háttérbe szorult. Ennek hatására indultak olyan egészségfejlesztő programok, melyek általános iskolás kortól kívánják biztosítani a rendszeres testmozgás lehetőségét a gyerekek számára. A szimpózium előadásai arra keresik a választ, hogy az utóbbi években hozott sportpolitikai (elsősorban a mindennapos testneveléssel kapcsolatos) döntések és ezek hatásai hogyan jelennek meg a közoktatás világában, s milyen módon ültethető át a felsőoktatási rendszerbe is a hallgatók igényeit középpontba helyezve. Interjúk és kérdőíves vizsgálatok eredményei által megtudhatjuk, hogy mind a pedagógusok, mind a diákok, mind a hallgatók pozitívan viszonyulnak a mindennapos testneveléshez, ugyanakkor a testnevelő tanárok leterheltebbeknek érzik magukat. A következő előadás továbbra is a mindennapos testnevelés problémakörét tárgyalja a felsőoktatásban: megismerhetjük a hallgatók igényeit a rendszeres, akár mindennapos sportolási lehetőségekkel kapcsolatban, melynek jogosultságát és relevanciáját támasztják alá egy másik előadás kutatási eredményei is. Eszerint a sportos szabadidős tevékenységek pozitív hatással bírnak a hallgatók jóllétére. Az utolsó előadás az utóbbi időben elterjedt speciális oktatási intézmények, a labdarúgó akadémiák jellemzőit és pedagógiai munkáját vizsgálja meg. A szimpózium előadásainak eredményei feltárják az új sportkoncepció erősségeit és esetleges hibáit az oktatás különböző szinterein, mindez pedig szakmai támogatást nyújthat az egyes problémák megoldásához és további döntések meghozatalához.

A SPORTPOLITIKA MEGJELENÉSE AZ ISKOLAI TESTNEVELÉSBEN

Urbinné Borbély Szilvia

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program
urbinneszilvi@gmail.com

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A XIX. század 20-as éveiben *Klebelberg Kunó*, mint a magyar sportpolitika megújítója, kultúrfőként elvének meghatározásában kiemelt szerepet tulajdonított a sportnak. Megteremtí az állami sporttámogatás forrásait és kialakítja a sport iskolai és iskolán kívüli szervezett formáit. Az iskolákhoz tornatermet, a településekre sportlétesítményeket építtetett. 1926-ban bevezetetti az intézményekben a heti 3 óra testnevelést, miközben a testnevelőképzés is kiemelt szerepet kap (*Dorka*, 2004).

Napjainkban is jelentős terület az intézményekben megjelenő szakpolitikai háttér, a különböző tantervméleti kérdések, amelyek az Európai Unió, a nemzetközi sportstratégiai elveihez igazodnak. A pedagógusok, a testnevelők nevelési értékei, munkája, tanítása ennek mentén fogalmazódik meg (*Fazekas – Halász*, 2012). A testnevelő kulcsfigura a testnevelés értékeinek és az egészségtudatos magatartás bemutatásában, átadásában (*Eklek – Rétsági*, 2003). Magyarország a 2012 szeptemberétől bevezetésre került mindennapos testneveléssel és a Nemzeti alaptantervben is megfogalmazott célokkal, a szakmai továbbképzések teljesítésének elvárásával teljesen hasonul a nemzetközi trendekhez.

Az Európai Unió által meghatározásra került sportstratégiák és célok magyarországi implementációja a tantervekben, a pedagógusok munkájában adja fő kutatási kérdéseinket. Célunk annak vizsgálata, hogy az iskola feladatainak megítélésénél, a pedagógusok óraterhelésénél találunk-e különbséget a testnevelés és a nem testnevelést tanító pedagógusok között.

Tanulmányunkban két megyeszékhelyi és egy kisvárosi általános iskola pedagógusait kérdeztük félig strukturált interjú keretében (10 fő), valamint a TÁRKI 2012-es oktatás területén végzett közvéleménykutatás (550 fő) eredményeit másodelemeztük.

Az interjúk során megfigyelhetőek a pedagógusok körében bizonyos fokú ellenérzés a testnevelés tantárgy kiemelt szerepével kapcsolatban, illetve a testnevelők megváltozott szerepéről a gyerekek egészségre nevelő tevékenysége kapcsán is. A tantárgyak fontosságánál saját szakját mindenki kiemelten fontosnak tartotta (szaktól függetlenül), a kedveltségét tekintve pedig a testnevelést jelölték meg kiemelkedő mértékben. Az időmérleg elemzésekor a napi tevékenységeik beosztásánál az edzés- és szakkör jellegű elfoglaltságoknál a testnevelők magasabb óraszámát mutatható ki. Az egyéb feladatok (például dekorálás) és a rendezvényekkel kapcsolatos előkészületek pedig az egyéb szakos pedagógusokra jellemzőbbek.

A testnevelők szerepe még mindig kiemelkedik a közösségi szerepvállalás terén a tantestületben, ezért ha mérhetővé válnak a gyermekek egészségtudatosságának és szemléletformálásának eredményei, akkor a testnevelők presztízsével és helyzetével kapcsolatban is pozitív változások következhetnek be. Ez a gyermekeknél a sport és egészségtudatos magatartás kialakításában jelentős szereppel bírhat.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT MŰVELTSÉGI TERÜLET VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA KELET-MAGYARORSZÁGI FELSŐ TAGOZATOS DIÁKOK KÖRÉBEN

Fintor Gábor János

Debreceni Egyetem, Nevelés-, és Művelődéstudományi Doktori Program
fintor.gabor@gmail.com

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Számos tanulmány bizonyítja a gyermeki aktivitás és a jövőbeni egészségi állapot közötti összefüggést, a rendszeres fizikai aktivitás jótékony hatásait (*Sallis és msai, 2000; Minnaro, 2009; Barnett és msai, 2008; Shephard és msai, 2013*). Ennek ellenére a fiatalok napi szintű inaktivitása jelentős problémát okoz a világ számos társadalmában és hazánkban is (*Halmi - Németh, 2010*).

A szocializációs színterek közül a család mellett az oktatás döntően hozzájárulhat az egészségfejlesztő célok megvalósulásához a testnevelés tantárgyon keresztül (*Bognár és msai, 2005*). A testnevelésóra kedveltségét már többen kimutatták (*Hamar, 2008; Neulinger, 2009*), ugyanakkor arra is rávilágítottak, hogy ez a kedveltség az életkor előrehaladtával, csakúgy, mint a sportolási gyakoriság, csökken (*Perényi, 2014*).

A mindennapos testnevelés bevezetése ezen kíván változtatni (*NAT, 2012*). Előadásunk elméleti keretét ehhez igazítva az implementációs kutatások adják, hisz a közoktatás-fejlesztési beavatkozások sikerességét és eredményességét jelentősen befolyásolják az azokat jellemző implementációs folyamatok. A reformok és fejlesztési modell jól illeszthető a mindennapos testnevelés témaköréhez, így prezentációnkhoz is, hisz ez az oktatáspolitikai beavatkozás minden intézményt érintett (*Fazekas - Halász, 2012*).

Kutatásunk egyik célja, hogy feltárjuk, mennyire tartják fontosnak a testnevelést más tárgyakhoz képest egy év elteltével három kisvárosi Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei általános iskolában tanuló 6. évfolyamos diákok (N=131). A felmérés 2013 márciusában és 2014 májusában történt követéses vizsgálattal, saját önkitöltős kérdőíves módszer segítségével.

Másik célunk, hogy megvizsgáljuk, a napi szintű testnevelésórával összefüggő pozitív és negatív attitűdök milyen értékkel jelennek meg a tanulók körében (n=285). Ez a kérdőíves adatgyűjtés négy különböző fenntartójú intézményben zajlott Nyíregyházán, 2014 májusában.

Eredményeink szerint nem változott a tanulók véleménye a testnevelés órák megítélésével kapcsolatban, ugyanolyan fontosnak tartják azt az életkor emelkedésével is.

A mindennapos testnevelés bevezetéséhez kapcsolható pozitív állításokkal (például „elkezdtem sportolni (,69,9%)”, „sokat ügyesedtem” (71,8%) „több mozgásformát ismerhetek meg” (75%)) szignifikánsan többen értenek egyet, mint a negatívakkal (például „kevesebb idő jut másra” (36,1%)). Azonban a tanulók állítása szerint a mindennapos testnevelésnek nem sikerült motiválnia azokat, akik korábban nem vagy csak keveset sportoltak.

A konferencia témájához illeszkedően kutatási eredményeink hozzájárulnak ahhoz, hogy a jelentős oktatáspolitikai beavatkozásról, a testnevelés és sport műveltségterület változásainak vizsgálatáról a diákok szemüvegén keresztül kapjunk véleményt.

A LABDARÚGÓ AKADÉMIA MINT OKTATÁSI, NEVELÉSI KÖRNYEZET

Rábai Dávid

Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézet

david.rabai@gmail.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Az előadás célja, hogy bemutassuk a hazai labdarúgó akadémiák mint sajátos (sport) értékátadó, testkultúra-közvetítő intézmények szerepét és helyét a középfokú oktatási rendszeren belül, illetve megismerjük működését, struktúráját, azok sportpedagógiai vonatkozású jellemzőit. Kutatási kérdésünk továbbá, hogy a hátrányos helyzetű tanulók, fiatal tehetségek hogyan jelennek meg (ha megjelennek), van-e ilyen fajta szelekció a működésben, illetve hogyan zajlik a hátránykompenzálás ezekben az intézményekben. Úgy gondoljuk, hogy az akadémiákat feltáró kutatás rendkívül hasznos lehet edzőknek, sportvezetőknek egyaránt, akik szintén átfogó képet kaphatnak az akadémiákban folyó munkáról. Kutatásunk elméleti hátterét a Labdarúgó akadémiák rendszere Magyarországon (*Szalai*, 2011) című átfogó elemzése adja.

A feltételezésünk szerint három akadémia-típus különíthető el, melyek gyakorlata markánsan különbözik egymástól. Az egyházi fenntartású akadémia - előzetes várakozásaink alapján - külön érdekességeket rejthet magában, hiszen itt nem sport-profilú a fenntartó, ami feltevéseink szerint sajátos működési formák megjelenését eredményezheti.

A hazánkban jelenleg működő, tizenhat aktív labdarúgó akadémia közül előzetesen három kategóriát különböztettünk meg: (1) él/profisport-orientált, (2) vegyes működésű és (3) egyházi fenntartású akadémia. A kutatás első szakaszában mindhárom kategória egy-egy akadémiájában feltérképeztük az akadémiák szakmai és pedagógiai munkáinak jellegzetességeit. Kutatásunkhoz résztvevő megfigyelést, kérdőíves lekérdezést végeztünk és interjúkat készítettünk tanárokkal, diákokkal, intézményvezetőkkel.

Jelentős különbségek mutatkoztak meg a három kategóriában vizsgált akadémia között. Az él/profisport-orientált akadémiában a bentlakási lehetőség, az edzői szakképzettség és a tárgyi feltételek mind-mind meghatározónak bizonyultak. Az egyházi fenntartású akadémiában markánsan különböző életszemlélet érvényesül: az akadémia működését nagyban átjárja a vallásos szellemiség. A vegyes akadémia működése struktúrájában és céljaiban nem tér el relevánsan a másik két kategória akadémiájától, de a megfelelő szakmai munkához elengedhetetlen tárgyi feltételek hiánya miatt (elegendő sportpályák, edzői szakképzettség, bentlakási lehetőség) az akadémián folyó, sporthoz kapcsolódó munka alacsonyabb színvonalú. A hátrányos helyzetű fiatalok mindhárom kategória akadémiájában megjelennek, így nincs effajta szelekció a működésben, de az él/profisport-orientált akadémiákban arányuk jóval alacsonyabb.

Úgy gondoljuk, hogy a kutatás újszerű elemzést adhat a labdarúgó edzőknek, vezetőknek egyaránt, hiszen képet kaphatunk az akadémiák életéről, struktúrájáról, rendszeréről, az érték-közvetítő pedagógiai munkáról, melyek lehetőségeket adnak az egyes pozitív példák átültetésére a hagyományos profilú intézmények testnevelés óra gyakorlatába, illetve az esetleges hiányosságok feltárására és orvoslására.

A SPORTOS ÉS EGYÉB SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK HATÁSA A HALLGATÓK JÓLLÉTÉRE

Kovács Klára

Debreceni Egyetem, Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-H)
kovacs.klarika87@gmail.com

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A pedagógusjelöltek egészségének vizsgálata több szempontból is releváns. Korábbi kutatási eredmények igazolják, hogy bár alacsonyabb körükben az egészség-károsító magatartásformák előfordulásának gyakorisága, mentális állapotuk sokkal kedvezőtlenebb, mint a hasonló korú átlagpopulációé (Veresné Balajti, 2010). Emellett aggodalomra ad okot, hogy pedagógusjelöltek az átlagnál jóval kevesebb figyelmet fordítanak az egészséges életmódra (Bodóczy, 1993; Rajki, 1996), miközben bizonyított, hogy a tanároknak (köztük természetesen leginkább a testnevelőknek) mint értékközvetítőknak jelentős hatásuk van a diákok egészséges életmódra való nevelésében (Ménesi et al., 2013). Előadásunkban arra keressük a választ, hogy 1. milyen szabadidő-eltöltési szokásokkal és 2. jólléttel jellemezhetők a hallgatók egy négy országot érintő határmenti régióban, illetve 3. miként befolyásolják a hallgatók jóllétét a szabadidőben végzett tevékenységek mintázata, az egészség-magatartási formák, az, hogy egy fiatal pedagógusképzésben vesz-e részt, és a társadalmi háttérváltozók. Kutatásunk elméleti háttéréhez, s e kérdések megválaszolásához ún. pozitív nevelésszociológiai megközelítést alkalmaztunk, mely olyan társadalmi tényezők – védőfaktorok – felkutatására irányul (Seligman - Csikszentmihályi, 2000), amelyek hozzájárulnak az egyén jóllétéhez, s ez által a teljes értékű társadalmi szerepvállalás feltételrendszeréhez. Feltevésünk szerint ilyen védőfaktor lehet a sportoláshoz vagy társas tevékenységekhez kapcsolódó szabadidő-eltöltés. Azonban rizikófaktorok is befolyásolhatják az egészségi állapotot, úgymint a dohányzás, az alkoholfogyasztás és kábítószer-fogyasztás, mely tényezők szempontjából fokozottan veszélyeztetett korcsoportnak tekinthetők a hallgatók. Az elemzéshez egy négy országgal határos régióban lévő felsőoktatási intézményeknek hallgatóit vizsgáló kérdőíves felmérés adatbázisát használtuk fel (N=1792). A jóllétet „Az élet értelme” kérdőívvel (*Meaning in Life Questionnaire*, Martos - Konkoly Thege, 2011; Robu, 2013; Brassai, 2011), a szabadidős tevékenységeket pedig a „Leisure Time Activities” hallgatói kérdőív kiegészített változatával mértük. Eredményeinkből azt láthatjuk, hogy a társas és sportos tevékenységek hozzájárulnak ahhoz, hogy a hallgatók olyan célokat tűzzenek ki maguk elé, amelynek elérése hozzájáruljon kiteljesedésükhöz, míg a nagy mennyiségű alkoholfogyasztásnak negatív hatása van erre. Hasonlóképpen pozitív hatása van annak, ha egy hallgató pedagógusképzésben vesz részt, viszont az élet értelmének keresésében szerepet játszik a magányos szabadidő eltöltés, tehát az ezzel jellemezhető hallgatók valójában még nem tudják, mit kezdjenek életükkel. Eredményeink sikerrel használhatók a hallgatók, s leginkább a leendő pedagógusok egészségfejlesztő programjainak kidolgozásában, ebben nagy hangsúlyt kaphat a bizonyos szabadidős tevékenységek (mint a sportolás) egészséges életmódra és tudatos életvitelre nevelő funkciója mint kiemelt érték-közvető feladat.

A MINDENNAPOS TESTNEVELÉS LEHETSÉGES JÖVŐJE AZ EGYETEMI SPORTSZÍNTÉREN

Nagy Ágoston

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

nagoston@t-online.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A magyar felsőoktatás *Hajós Alfréd* terve kiemelt feladatként fogalmazza meg a jelenleg még nem sportoló hallgatói tömegek elérését és megmozgatását. Ennek első lépése a néhány év múlva már a mindennapos testnevelésből érkező diákok átvezetése az élethosszig tartó önkéntes sportolásba (*Hajós A. Terr.*, 2012.). A bevezetett mindennapos testnevelés nagy sikerrel működik a közoktatásban. Az új sportkoncepció gyermekei leérettségiztek és a cél, hogy nagyobb eséllyel fokozatosan vonjuk be őket az egész életen át tartó testedzés programjába. A kutatás több programot kíván összefogni a közeljövőben, hogy tudományos eredményeken keresztül készíthessünk operatív tervet. Az előadás részletesen foglalkozik a városi és egyetemi sajátosságokkal, szervezeti kultúrákkal, a tanárok, sportoktatók, edzők sportági és szakmai profiljával. Elemzi a versenysporttal kapcsolatos információkat és a humán erőforrás adottságait. Azt feltételeztük, hogy a hallgatók egészségtudata, sportági ismeretei, az egyetem sportszolgáltatási képessége és a sportszakmai háttere, valamint a karok által támogatott szabadon választható sportkurzusok alapján reális igény van a rendszeres – egész tanulmányi idő alatt tartó – testedzés feltételeinek kidolgozására. Elemzéseinkhez primer kutatást végeztünk a testnevelésre kötelezettek között. A kérdőív kitöltésének idején a hallgatók száma megközelítőleg 4000 volt. A tanulmányi rendszer segítségével a kérdőívekre 2950 értékelhető választ kaptunk, a reprezentativitás teljesül a kar szerinti megoszlásra. A minta hitelességét a Cronbach-alpha mutató használatával igazoltuk, mely minden esetben meghaladta a kritikus 0,6-os értéket.

A hallgatók testneveléssel kapcsolatos állásfoglalása jelzi, hogy szükségesnek tartják. A szokásaikkal kapcsolatos válaszokból tudhatjuk, hogy igénylik a minőséget, fogékonyak az újra és értékrendjükben előtérbe szerepel a rendszeres sportolás, melynek ismerik az egészségre gyakorolt jótékony hatásait. A helyzetelemzés legfontosabb üzenete, hogy az egyetemnek nem csupán a régióban van – jövőt érintő – súlya, hanem a sporttevékenység valamennyi szegmensében, így országosan is meghatározó irányt mutat.

A rendszeres testmozgást garantáló testnevelés során a hallgatók nemcsak a tanórákon, hanem versenysporttal, külső szolgáltatók igénybevételével, kiemelt sportprogramokkal, táborokkal, sportszolgáltatásokkal is teljesíthetik a testnevelési kötelezettségeiket. A kérdőíves kutatás eredményei mutatják, hogy a hallgatók kihasználják a lehetőségeket és így sokszínűvé válhat a testnevelés tantárgy kínálata.

A hallgatói létszám rohamos növekedésével nem tartott lépést az egyetemi sportkultúra. A rendszert tekintve több szinten is kulturális késésben van.

A testnevelők és sportoktatók felkészültsége, speciális érdeklődése kritikus az egyetemi testnevelés trendjének alakulásában. A képzésük és a tréningek sokat segíthetnek a hatékonyság növelésében.

A ZENEPEDAGÓGIA EREDMÉNYEINEK TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE

Elnök:

Duffek Mihály
Debreceni Egyetem

Opponens

Váradi Judit
Debreceni Egyetem

Az éneklés szerepe a XVI. századi protestáns iskolákban

Boruzsné Búdi Katinka
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A zenepedagógiai hatékonyság aspektusai a 16-17. században

Tokodi Gábor
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A kóruséneklés zenepedagógiai lehetőségei

Sz. Fodor Adrienne
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A zenetanulás társadalmi hatásai

Szűcs Tímea
Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Neveléstörténet, reformpedagógia

Az utóbbi években Magyarországon egyre hangsúlyosabb szerepet töltenek be a zenepedagógiai kutatások. Három éve indult kutatócsoportunk tantárgypedagógiai, hangszermetodikai vizsgálatokat végez, valamint a zenetanulás társadalmi összefüggéseivel kapcsolatos kérdésekre keresi a válaszokat a közoktatás különböző intézményeiben és az extrakurrikuláris tevékenységek színhelyein.

A szimpózium minden előadása a zenetanulás, a zenepedagógia által közvetített értékeket, előnyöket kutatja más-más korszakban változatos módszertani eszközökkel.

Az első két előadás a 16-17. századi zeneoktatás lehetőségeit mutatja be az énekes, illetve a hangszeres zene oldaláról. A dokumentumelemzés módszerével tárják fel az aktív zenélés hatásait a gyermekek szellemi fejlődésében és életének egyéb területein.

A másik két kutatás napjaink formális és nem formális zenei közösségeit vizsgálja, kvalitatív és kvantitatív módszerekkel megragadva a lehetséges társadalmi - szociális hatásokat, amelyek e közösségek tagjait formálják.

Kutatási eredményeink alapján a zenetanulás sokat segíthet abban, hogy a gyermekek értékes tagjai legyenek a társadalomnak, hiszen nemcsak a zenei képességeik és készségeik fejlődnek közben, hanem olyan személyiségjegyeik is, amelyek segíthetik a társadalomba való beilleszkedésüket. Ezek közül érdemes kiemelni a transzferhatások révén az iskolai tanulmányok javulását, a személyiségfejlődést, társas kapcsolatok épülését, melyek hozzájárulnak a testi-lelki egészség megőrzéséhez is.

AZ ÉNEKLÉS SZEREPE A XVI. SZÁZADI PROTESTÁNS ISKOLÁKBAN

Boruzsné Búdi Katinka

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

boruzsnekatinka@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Neveléstörténet, reformpedagógia

A magyarországi oktatási rendszerben már a középkor óta meghatározó szerepe van az éneklésnek. Valamennyi középkori iskolatípus életében jelentős feladatként jelent meg a liturgia szolgálatára való énekes készülés, melynek során az iskolák tanulói megtanulták és gyakorolták a mise énekes tételeit. A káptalani iskolák zenei életét *Békefi Remig* (1910) kutatásaiból, a középkori zeneoktatás folyamatát *Mezey László* (1979) leírásából ismerjük. A gyermekek liturgiai szerepére, a tanult zenei műfajokra *Dobszay László* (1999/2000) és *Szendrei Janka* (1966) tanulmányai világítanak rá. A XVI. század protestáns iskolái megőrizték az éneklés középkori hagyományait, s az énektanítás alapvető funkciója sem változott.

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy az átszerveződő, vagy sok esetben újonnan kialakuló protestáns iskolákban miképp zajlott a zeneoktatás, illetve az énektanítás milyen módon készítette fel a tanulókat a protestáns istentiszteletek énekes szolgálatára?

Az oktatáshoz a liturgikus könyveket használták, ezért vizsgálatunk során azokat az énekeskönyveket elemezzük, amelyek a XVI. század első felében meghatározóak voltak a reformátori istentiszteleteken. A dokumentumelemzés módszerét alkalmazva elsődleges forrásaink *Gálszécsi István* 1536-os énekeskönyve, *Benczédi Székely István* 1538-as énekeskönyve, valamint *Huszár Gál* 1560/61-es és 1574-es graduál-énekeskönyve.

Az énekeskönyvek szerzői utasításai (az éneklés helye, szerepe, funkciója), az egyes tételek műfaji meghatározása (himnusz, antifóna, rezponzórium, verzikulus, benedicamus), illetve a liturgiai szerepek megállapítása egyértelműen bizonyítják a gyermekek meghatározott szerepét (szólóénekes, előéneklés, váltott szerep a gyülekezettel), az énektanítás egyházi ünnepkörhöz kapcsolódó szoros alkalmazkodását, és az éves tananyag tematikus, az egyházi év rendjéhez igazodó felépítését. A protestáns oktatási rendszer kialakulásának zenepedagógiai vizsgálatai jelentős eredményekkel bővítik a hazai egyházi ének oktatására vonatkozó eddigi kutatásokat.

A ZENEPEDAGÓGIAI HATÉKONYSÁG ASPEKTUSAI A 16-17. SZÁZADBAN

Tokodi Gábor

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

gabortokodi@gmx.de

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Neveléstörténet, reformpedagógia

A pedagógiai tudományok egyik központi kutatási területe a tanári hatékonyság vizsgálata. A tanítás-tanulás során kialakuló látható, vagy rejtettebb kölcsönhatások bonyolult szövedékének vizsgálata, összegzése és interpretációja változatos és kreatív lehetőségeket tartogat a kutatók számára. Ezeknek a módszertana általában feltételezi a résztvevők közvetlen vizsgálhatóságát kérdőívek, tesztek vagy egyéb felmérések többnyire statisztikai alapon történő analizálásával.

Mit tehet azonban az a kutató, aki a 16-17. századi zenepedagógia tanári hatékonyságára, eredményességére, hatásmechanizmusaira kíváncsi? Jelen kutatásunk a korszak egyik legnépszerűbb hangszerével, a lanttal kapcsolatos egykori pedagógiai szövegek alapján keres válaszokat olyan modern kérdésekre, hogy milyen volt a jó zenetanár, mik voltak a hatékony zenetanulás feltételei vagy milyen hatást gyakorolhatott az aktív zenélés a tanuló szellemi fejlődésében és életének egyéb területein. Vizsgálataink legfőbb forrásai *Fuenllana* (1554), *Galilei* (1586) és *Burwell* (1660) lantkönyvei, de a kisebb terjedelmű korabeli olasz, spanyol, angol és német lantkönyvekben és kéziratokban is érdekes részinformációkra bukkanhatunk.

A területet érintő korábbi kutatások leginkább zenetudományi és zeneszociológiai oldalról elemezték ezeket a forrásokat (*Fabris*, 1997; *MacFeeley*, 1999; *Király*, 2004; *Minanino*, 2008, és mások). Az utóbbi években azonban a nagyobb könyvtárak online felületeiről egyre könnyebben hozzáférhető korabeli nyomtatványok és írásos emlékek közvetlen betekintést engednek ezekbe az anyagokba, ami a munkám során széles perspektívát nyitott a terület neveléstudományi kontextusba ágyazásához. Bár a kutatás jellegéből adódóan más jellegű és mennyiségű adatokkal kellett dolgozni, mint amiket a modern kutatómódszertan felsorol (például nincsenek tesztelhető diákok, leosztályozott dolgozatok vagy továbbtanulási arányszámok), a korabeli instrukciós anyagokban mégis határozottan tetten érhetőek azok a mai, modernnek tekintett pedagógiai elemek is, amelyek sikeressé tették az egykori tanár munkáját, vagy amelyek hiánya veszélyeztette a zenetanulási folyamat sikerességét. Mindezek pedig felvetik a kérdést, hogy vajon mennyit fejlődtek (vagy fejlődtek-e egyáltalán) a zenetanítás tárgyi környezetétől függetlenül a szereplői.

A KÓRUSÉNEKLÉS ZENEPEDAGÓGIAI LEHETŐSÉGEI

Sz. Fodor Adrienne

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

adrifodor3@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Tanulás, tudás

A különböző művészeti ágak évezredek óta fontos szerepet töltenek be a személyiség fejlesztésében, az értékek közvetítésében, identitásunk megerősítésében, személyiségünk határainak szélesítésében (*Platon, Kodály*). Az irodalom, a képzőművészet, az építészet alkotásai mellett a zeneművészet számtalan értékes alkotása jelent kapcsolatot nemcsak az alkotó és a befogadó, hanem az egyik és a másik előadó között is.

A zenepedagógia kiemelt területe az egyéni énekes és hangszeres képzés mellett a különböző létszámú vokális és instrumentális együttesek működését elősegítő tanári és tanulói attitűdök lehetőségeinek megteremtése, fejlesztése és szakmai támogatása. A zenei értékek megőrzésének és közvetítésének egyik meghatározó formája a zenei közösségekben való részvétel, például a kórusban éneklés. Kutatásunk elméleti háttérében a különböző közösségi (*Putnam, 2000; Pusztai, 2004; Utsi, 2013*) és zenepedagógiai (*Barkóczy - Pléb, 1977; Janurik, 2009*) vizsgálatok állnak.

Azt vizsgáltuk, hogy a változatos képet mutató társadalmi kapcsolatok mintájára milyen párhuzamok mutathatók ki a zenei közösségek tagjai között. Milyen tényezők befolyásolják az adott kórushoz tartozást, mennyire fontos a karnagy személye, pedagógiai kompetenciája, az általa képviselt értékrend?

Kvantitatív kutatásunkban, 2015-ben, egy nemzetközi kórusfesztiválon magyarországi és külföldi kórusok felnőtt tagjai (n=100 fő) körében végeztünk kérdőíves felmérést.

A kérdőívek feldolgozása és értékelése során jelentős különbségeket tapasztaltunk a hazai és a külföldi kórusok szerveztségében, helyi elfogadottságában, működési és szereplési lehetőségeikben, melyeket részletesen az előadásban kívánjuk bemutatni. Előzetes eredményeink azt is mutatják, hogy a kórusok szerveződésében fontos szerepet tölt be a karnagy, aki személyes kisugárzásával, szakmai tudásával, hatékonyságával meghatározó tagja és vezetője a kórusnak.

A ZENETANULÁS TÁRSADALMI HATÁSAI

Szűcs Tímea

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program
szucstimea77@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Tanulás, tudás

Napjainkban Magyarországon sajátos ellentmondás figyelhető meg a zenetanulással kapcsolatos közgondolkodásban. Miközben zenepedagógiai kutatások sora bizonyítja a zenei tanulmányok pozitív hatását más életterületekre is (*Schellenberg*, 2006; *Janurik*, 2010; *Bocsi – Karasszon – Pusztai*, 2012; *Schumacher*, 2014), mégis egyre kisebb jelentőséget tulajdonítunk az ének-zene tanulásának társadalmi és pedagógiai szempontból egyaránt. Ezért a kutatásunk célja, ezt a paradox jelenséget felismerve és a lehetséges megoldásokat keresve bemutatni a zenetanulás lehetséges társadalmi – gazdasági – szociális hatásait nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is.

A szakirodalom alapján feltérképeztük a zenetanulás lehetséges főbb aspektusait (képesség- és készségfejlesztés, transzferhatások, közösségfejlesztés, testi-lelki egészség, hátránykompenzáló hatás, kultúrákövetítő szerep).

A társadalmi hatások gyakorlati oldalát pedig interjúzással térképeztük fel a 2014-es tanévben az Észak-Alföld régió több alapfokú művészeti iskolájában. Ennek során félig strukturált interjúkat készítettünk zeneiskolás gyermekekkel (n=30 fő), szüleikkel (n=30 fő) és tanáraikkal (n=30 fő). A kutatás során szeretnénk volna megismerni a zeneiskolás gyermekek, a szülei és a tanárai véleményét, hogy a mindennapi életben tapasztalják-e ezeket a hatásokat.

Az interjúalanyok kiválasztásakor arra törekedtünk, hogy többféle képzési ágból kerüljenek ki, és különböző hangszereken tanuljanak a gyermekek, hogy így átfogó képet kaphassunk a zeneiskolai életről.

Az elemzés során kiderült, hogy mindhárom oldal érzékeli a gyermekek fejlődését, épülését nemcsak a zenei és hagyományos iskolai tanulmányok területén, hanem a személyiségfejlődésben, a társas kapcsolatok épülésében, a közösségépítésben, a testi-lelki egészség megőrzésében egyaránt. A zenetanulás során fejlődik a tanulók értékrendje, miközben kibontakozik, formálódik a személyiségük. Tehát a zenetanulás során olyan készségek, képességek, személyiségjegyek fejlődnek, amelyek segítik a társadalomba való beilleszkedést. Olyan tulajdonságok kialakulását is megfigyelhetjük, amelyek a munkaerőpiacon is előnyöket jelenthetnek.

Ez a kutatás egy előzetes mérés, amely egy szélesebb körű felmérés előkutatása. Véleményünk szerint rendkívül fontos, hogy minél több oldalról támogassuk a gyermekek fejlődését, és kutatási eredményeink alapján a zenetanulás sokat segíthet ebben.

AZ EGYÜTTNEVELÉS MINT ÉRTÉK. ÉRTÉKTEREMTÉS A HAZAI KÖZNEVELÉS VILÁGÁBAN

Elnök:

Papp Gabriella
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens:

Podráczky Judit
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Társadalmi és intézményi szintű elvárások az együttnevelést támogató gyógypedagógia gyakorlatában

Mile Anikó* – Papp Gabriella**

**Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Székesfehérvári Tagintézménye*

** Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar*

Az óvodapedagógusok együttneveléssel kapcsolatos vélekedésének változása. Árukkodó nyelvi jelek

Tamás Katalin - Papp Gabriella

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Mit hoztam, mit vinnék? A szülők iskolával kapcsolatos elvárásai

Marton Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A hallássérült gyermekek kétnyelvű – bilingvális – oktatása az integrált nevelés kontextusában. Gondolatok a befogadó pedagógusok viszonyulásában

Perlusz Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az első előadás a társadalmi és intézményi szintű elvárásokat vizsgálja az együttnevelés szemszögéből a dokumentumelemzés módszerével. Az előadásban körvonalazódik a gyógypedagógusok komplex tevékenységrendszere, a velük szemben megfogalmazott elvárások, szerepek, kompetenciakörök és azok megjelenési formái.

A második előadás a tágran értelmezett esélyegyenlőség keretein belül a siket személyek bilingvális oktatásának nemzetközi és hazai eredményeire fókuszál.

A harmadik előadás egy óvodában vizsgálja kvalitatív eszköztárral a befogadóvá válás folyamatát abból a szempontból, hogyan változik az óvodapedagógusok vélekedése az együttneveléssel kapcsolatban.

A negyedik előadás az együttnevelés kérdését a szülői oldal vizsgálatára támaszkodva mutatja be, jelentősen bővíti a korábbi eredményeket azzal, hogy kvantitatív és kvalitatív módszerekre egyaránt támaszkodva az együttnevelés kontextusában értelmezi a kérdéskört.

TÁRSADALMI ÉS INTÉZMÉNYI SZINTŰ ELVÁRÁSOK AZ EGYÜTTNEVELÉST TÁMOGATÓ GYÓGYPEDAGÓGIA GYAKORLATÁBAN

Mile Anikó* – Papp Gabriella**

**Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Székesfehérvári Tagintézménye*

mileaniko@gmail.com

*** Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar*

papp.gabriella@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A jogszabályok alapvetően kétféle módon születnek. Egyrészt egy már meglévő gyakorlatot, emberi viszonyt ismer el a jogalkotó azzal, hogy megteremti a gyakorlásához, működéséhez szükséges jogi kereteket, másrészt a jogalkotás célja a jövő alakítása is lehet, amikor a jogalkotó a szabályrendszer kialakításával kívánja a társadalmat egy bizonyos magatartásforma felé terelgetni (*Kálmán és Könczei*, 2002). Ez utóbbi, a jog iránytű funkciója érvényesült a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók együttnevelésének hazai jogi szabályozása esetén a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény megjelenése óta. A törvény megteremtette a jogszabályi feltételeket az együttnevelés gyakorlatához, és egyben kijelölte a követendő utat.

Az együttnevelés jogi szabályozásán azóta számos módosítás, kiegészítés, finomítás történt. Változtak az együttnevelés gyógypedagógiai támogatórendszerére vonatkozó társadalmi elvárások is. Jelen kutatás egyik célja, hogy a hatályos vonatkozó jogszabályokat a dokumentumelemzés módszerével vizsgálva meghatározza azokat a fő tevékenységköröket, kapcsolódó szerepeket és kompetenciákat, amelyeket a társadalom a jog közreműködésével az együttnevelést támogató gyógypedagógus felé támaszt. Kutatásunk másik célja, hogy a társadalmi szintű elvárásokat összevesse azokkal az intézményi szintű elvárásokkal, amelyeket a gyógypedagógusok munkaköri leírásai tartalmaznak. Vizsgálódásunk kiterjedt a különböző szintű elvárások illeszkedésének mértékére, formájára, az azonosságok és különbözőségek feltárására, a fő tevékenységkörök, mint a gyermekkel/tanulóval való foglalkozás, illetve az együttnevelésben részt vevő felnőttel való foglalkozás megjelenésének vizsgálatára. Kutatásunkban húsz, különböző köznevelési intézmény által kiadmányozott munkaköri leírás képezte a mintát. A mintába kizárólag olyan dokumentumok kerülhettek, amelyek főállásban, teljes munkaidőben együttnevelést támogató gyógypedagógiai szolgáltatásokat végző szakemberek munkavégzését szabályozták. A munkaköri leírások vizsgálata számítógépes tartalomelemzéssel, kombinált logikára épülő módszertannal történt. Elsőként a jogszabályok elemzésének eredményeképpen kialakult kategóriarendszer alapján, deduktív eljárással zajlott a tartalomelemzés; az ún. a priori kódolásnak megfelelően összeállított kódstruktúrát illesztettünk a szövegekre. Mivel a deduktív módon létrehozott kategóriarendszer nem fedte le teljes egészében az eredményeket, ezt követően a szövegből építkezve induktív jelleggel képzett kategóriák mentén zajlott a vizsgálat.

Kutatásunk eredményeként – a kitűzött kettős célt követve – feltárul az együttnevelést támogató gyógypedagógusok jogszabályban lefektetett komplex tevékenységrendszere, körvonalazódnak a feljükk támasztott intézményi elvárások, az egyes fő tevékenységkörök, szerepek és kompetenciák megjelenési formái. Képet kapunk az elvárások intézményi sajátosságairól, melyeket a számítógépes program segítségével vizuálisan is megjelenítettünk.

AZ ÓVODAPEDAGÓGUSOK EGYÜTTNEVELÉSEL KAPCSOLATOS VÉLEKEDÉSÉNEK VÁLTOZÁSA. ÁRULKODÓ NYELVI JELEK

Tamás Katalin - Papp Gabriella

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

tamas.katalin@barczy.elte.hu

papp.gabriella@barczy.elte.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A fogyatékos gyermekek magas színvonalú, de nem elkülönített oktatása és nevelése a mai pedagógiai és gyógypedagógiai diskurzus fontos témája (Papp, 2012; Papp - Perlusz, 2012; Zászkaliczky, 2013; Lányiné, 2014; Réthy, 2013). A kisgyermekkorú intézményes nevelés minősége és szemlélete meghatározó a felnövekvő generáció számára (Kópatakiné, 2008; Kron - Papke, 2010). Nemzetközi és magyar kutatások vizsgálják az óvodai együttnevelés sikerességének feltételeit (Garai - Kron, 2009; Kovács, 2009; Kópatakiné, 2008, 2009; Baloghné Bakk, 2013; Tamás, 2011, 2014).

Az óvodapedagógusok az óvodai nevelés meghatározó szereplői, elfogadó gondolkodásuk és módszertani kultúrájuk kulcsfontosságú a sikeres integrációban. Az integráció vállalásával azonban nem válik egy csapásra befogadóvá sem az intézmény, sem a pedagógusok, hanem egy tanulási folyamat veszi kezdetét.

Kutatásunk fókuszában az óvodapedagógusok együttneveléssel kapcsolatos vélekedésének, hiedelmeinek változásai állnak. A longitudinális kvalitatív kutatást egy budapesti óvodában végeztük. Félig strukturált interjúkat készítettünk tíz-tíz óvodapedagógussal és az óvodavezetővel, két évvel az integrált nevelés hivatalos vállalása után, majd négy év múlva ismét.

Kutatási módszerek: félig strukturált interjúk felvétele, majd kvalitatív szövegelemzés Atlas.ti szoftver segítségével.

Kutatási kérdések:

- Hogyan vélekednek az óvodapedagógusok az óvoda feladatairól az integrált nevelés kezdetekor és a későbbiekben?
- Milyen változtatásokat tartanak szükségesnek a módszerekben?
- Milyen nyelvi jelek mutatják az integrált neveléssel kapcsolatos attitűd változásait?

Az eredmények alapján az integrációs folyamat kezdetén az óvodapedagógusok nem tartanak szükségesnek semmiféle változtatást a módszereken vagy a környezeten, a sikereket illetve sikertelenségeket a külső körülményeknek és a gyermek tulajdonságainak tulajdonítják. A tartalomelemzés kimutatta, hogy az integrációval kapcsolatban kezdetben burkolt elutasítás tapasztalható, melynek nyelvi jelei a mondatfűzésben megjelenő belső ellentmondások, személytelenítés.

MIT HOZTAM, MIT VINNÉK? A SZÜLŐK ISKOLÁVAL KAPCSOLATOS ELVÁRÁSAI

Marton Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
eszter.marton@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az elmúlt évtizedekben számos hazai kutatás foglalkozott a családok és az iskola kapcsolatával, koncentrálna a szülőkből kialakult iskolaképre, értékrendre, az iskola által megfogalmazott célokra, az iskolával szemben támasztott elvárásokra, az iskolaválasztás jelentőségére, az együttműködési formák átgondolására (Nádasi, 1999; Hunyady, 2002, 2006; Imre, 2002; Ligei - Márton, 2003; Földes, 2005; Podráczky et al, 2012).

Egyre inkább előtérbe kerülnek azok a kutatások, melyek a szülők saját gyermekük iskolai életébe történő bevonására, és ennek a gyermekek iskolai előmenetelére való hatásával foglalkoznak. Az idevonatkozó nemzetközi kutatások alapján megfogalmazható, hogy a szülők a tanulással, az iskolával szemben tanúsított támogató magatartása, a szülő iskolai életbe történő bevonása pozitív irányba hat a gyermekek tanulmányi teljesítményére (Desforges - Abouchar, 2003; Epstein, 1995, 2011; Textor, 2000; Stange et al, 2012).

Szintén számos nemzetközi és hazai kutatás is igazolta a család szociális, gazdasági és kulturális jellemzőinek, a szülők otthoni és iskolai bevonódásának szerepét a gyermek iskolai előmenetelésre vonatkozóan (Csapó, 1998; Sacker et al, 2002; Vári et al, 2003; Balácsi et al, 2010, 2013).

Epstein (1995, 2011) által kidolgozott szülői bevonódás hat szintje nem csak definiálja a különböző típusú részvételeket, hanem mintagyakorlatokat kínál az intézmények számára, ill. lehetőséget biztosít a részvételi formák újraértelmezésére.

A bemutatásra kerülő kvantitatív (zárt és skálakérdéseket tartalmazó kérdőív) és kvalitatív (szülői elvárások, felajánlások tartalomelemzése) elemeket is tartalmazó kutatás egy nagyobb, a szülő – iskola kapcsolatát az együttnevelés szemszögéből is vizsgáló kutatás részét képezi. Célja a szülői elvárások (Mit vinnék?) és hozzájárulások (Mit hoztam?) értelmezése az epstein-i modell (1995, 2011) szempontjai alapján. A tartalomelemzés az alábbi fő kategóriák mentén történt: 1. szülők bevonása; 2. hatékony kommunikáció, 3. önkéntes munka; 4. otthoni tanulás támogatása; 5. döntéshozatali folyamatokban való részvétel; 6. az iskola tágabb környezetével (közösséggel) való kapcsolat.

A kutatás keretében megkérdezett szülők (n=200) válaszaiban különbségek figyelhetők meg attól függően, hogy hány gyermeket nevel; hogy gyermeke sajátos nevelési igényű vagy nem; hogy milyen iskolatípusra vonatkoztatva fogalmazta meg elvárásait, hozzájárulásait. Megfigyelhető továbbá, hogy a hagyományos értékek preferálása mellett, igaz, hogy más-más súlyponttal, de megjelenik a bevonódásra, a hatékonyabb kommunikációra, az önkéntes munkára, az együttműködésre való igény. A válaszok természetesen eltérést mutatnak a válaszadók iskolai végzettsége, neme, valamint kora tekintetében is, ill. abból a szempontból, hogy gyermekkorában hogyan viszonyult az iskolához.

A HALLÁSSÉRÜLT GYERMEKEK KÉTNYELVŰ – BILINGVÁLIS – OKTATÁSA AZ INTEGRÁLT NEVELÉS KONTEXTUSÁBAN. GONDOLATOK A BEFOGADÓ PEDAGÓGUSOK VISZONYULÁSÁBAN

Perlusz Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
perand@t-online.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Nemzetközi és hazai viszonylatban is a hallássérült gyermekek oktatásában alkalmazott módszerek kapcsán, két trend – az orális -, ill. a bilingvális irányzat - képviselői ütköztetik álláspontjaikat (*Csányi*, 1998., 2005.; *Bartha*, 1999., 2004.).

Hazánkban jelenleg a hallássérült gyermekek oktatása az előbbi módszer alapján valósul meg (*Bodorné - Perlusz*, 2012.; *Angyalné*, 2012.).

2017-től változások várhatók a magyar hallássérült gyermekek oktatásának - nevelésének terén, mivel 2007-ben Magyarország másodikként ratifikálta a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezményt és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyvet a 2007. évi XCII. törvénnyel. Két évvel később megszületett a magyar jelnyelvről és magyar jelnyelv használatáról szóló törvény, mely többek között megfogalmazza, hogy a 2017/2018-as tanév kezdetétől a siket gyermekek részére kötelező lesz a magyar jelnyelv oktatása a speciális intézményekben, míg az integráltan tanuló gyermekek esetében választható tantárgyként jelenik meg. Hasonlóképpen rendelkezik a törvény a bilingvális oktatás elindításáról a szülő választása alapján.

Egy 2009-es kutatás (*Csubai és mtsai*, 2009.) a hallássérült tanulók speciális intézményeiben dolgozó pedagógusok, valamint a szülők véleményét térképezte fel a bilingvális oktatás bevezetésével, valamint a jelnyelvel kapcsolatban.

Jelen kutatásunk célja annak feltárása volt, hogyan gondolkodnak a kérdésről az integrált oktatásban résztvevő gyermekek, szülei és befogadó pedagógusaik.

Vizsgálati módszerünk kérdőíves felmérés és interjú volt. Feltételeztük, hogy

- Az integráló pedagógusok többsége a hallássérült tanulók oktatásában a hangos beszédet tartja természetesnek.
- Az integrációban dolgozó pedagógusok ismerethiánnyal rendelkeznek a bilingvális oktatás fogalmával, módszertanával és szervezési lehetőségeivel kapcsolatban.
- Az integrációban dolgozó pedagógusok a bilingvális oktatást és az, ezáltal az oktatási folyamatban megjelenő jelnyelvi tolmács szerepét az integráció, beilleszkedés ellen ható tényezőként tekintik.

Vizsgálati eredményeink alapján megállapítható, hogy a hallássérült tanulókat integráló pedagógusok nagyobb része nem tudja elképzelni, hogy egy jelnyelvi tolmáccsal vagy egy jelnyelvi tanárral működjön együtt az oktatási folyamatában. Az esetlegesen felmerülő kommunikációs problémák kezelésében továbbra is a hangos beszédre támaszkodnának. Ugyanakkor a válaszadók fele elképzelhetőnek tartotta, hogy a jelnyelv is bevonható legyen az oktatási folyamatába a hatékonyság növelése érdekében. A befogadó pedagógusok a bilingvális oktatás előnye és hátrányaként egyaránt a jelnyelvi kommunikáció dominanciáját fogalmazták meg, melyről úgy vélik, az integráció ellen ható tényező. Mind a mintaválasztás, mind az esetszám alapján vizsgálatunk csak első felmérésnek tekinthető, melyből általánosítható következtetések nem vonhatók le, ugyanakkor kijelöli a további kutatások irányát.

AZ EURÓPAI PEDAGÓGUSKÉPZÉS METSZETEI

Elnök:

Ambrus Attiláné dr.Kéri Katalin
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Opponens:

Pukánszky Béla
SZTE JGYPK

A lengyel pedagógusképzés jellemzői

Di Blasio Barbara
PTE BTK Neveléstudományi Intézet

A brit tanárképzés jövőképe

Galántai László
PTE BTK Oktatás és Társadalom, Neveléstudományi Doktori Iskola

A pedagógusképzés törekvései és a pedagógusok életpálya modellje Szlovákiában

Horváth Kinga
Selye János Egyetem, Komarno

Az óvodapedagógus jelöltek zenei nevelése Magyarországon és Ausztriában

Révész József
NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A szimpózium előadásai egy olyan, az európai pedagógusképzés különböző szintjeit vizsgáló, az egyes országok képzési struktúrájának, törekvéseinek, problémáinak a megismerését célzó műhelymunka produktumai, amely keretei között hazai és határon túli magyar pedagógusképző-helyek oktatói, doktorhallgatói működnek együtt. A szimpózium kiemelt célja, hogy földrajzi és módszertani értelemben is színes képet nyújtson kutatási törekvéseinkről és eddigi eredményeinkről, melyek az átalakuló hazai pedagógusképzés szempontjából is fontos adalékokkal szolgálhatnak. Kutatásaink alapját az összehasonlító neveléstudomány adja, de nevelésméleti, nevelésfilozófiai, nevelésszociológiai és neveléstörténeti háttér-ismereteket is felhasználunk a kutatásokhoz. Módszertani értelemben dokumentumok elemzése és külföldi országokban tett tapasztalatok, megfigyelések tudományos igényű feldolgozása emelhető ki.

A szimpózium első előadása a mai lengyel pedagógusképzés jellemzőit mutatja be, egyrészt általánosságban, másrészt a Krakkói Pedagógiai Egyetem képzési törekvéseit kiemelve. Az előadó bemutatja az ottani oktatási reform főbb, a pedagógusképzésre is nagy hatást gyakorló elemeit, és kiemeli többek között a tanári kompetenciákkal kapcsolatosan feltárható lengyel sajátosságokat, valamint a tanárképző központok és a pedagógusi karrierpálya ottani modelljét.

A szimpózium második előadása nagy-britanniai oktatáspolitikai dokumentumok változatos elemzésével teszi láthatóvá azt, hogy milyen is a pedagógusképzés brit „jövőképe”. A kvalitatív tartalomelemzést fogalomtérkép és kódkapcsolati térkép teszi teljessé, így még inkább érthetővé válik, milyen is a kapcsolat a hivatalos brit oktatáspolitiká és az iskolák világa, illetve a neveléstudomány területe között.

A szimpózium harmadik előadása a szlovákiai pedagógusképzés jellemzőinek, az ottani életpálya-modellnek a bemutatását állítja a középpontba. Az általános, európai keretekbe ágyazott kutatás a dokumentumelemzés módszerével világít rá Szlovákia oktatáspolitikájának alakulására, főbb irányvonalaira.

A záró szimpózium-előadás az óvodapedagógus-képzés hazai és osztrák dokumentumokra, képzések vizsgálatára alapozott, a kisgyermek zenei nevelésére koncentrált bemutatását helyezi középpontba. A kutatás központi kérdése mindkét ország esetében az, hogy mennyiben készítik fel a képzőhelyek a leendő óvodapedagógusokat arra, hogy valóban kompetens módon tudják végigvinni a művészeti (ezen belül zenei) nevelést, mely a gyerekek egészséges lelki fejlődése szempontjából is kiemelkedően fontos.

A szimpózium a "Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúli Régióban" című TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 azonosítójú projekt keretében valósul meg.

A LENGYEL PEDAGÓGUSKÉPZÉS JELLEMZŐI

Di Blasio Barbara

PTE BTK Neveléstudományi Intézet

diblasio.barbara@pte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az előadás a lengyel pedagógusképzés szerkezetét, eredményességét és hatékonyságát vizsgálja. A jelenlegi lengyel oktatási rendszer kereteit adó oktatási reform a kilencvenes évek második felében indult el (*Velkey, 2015*). Az oktatás decentralizációja, a struktúra átalakítása, a tantervfejlesztés, egységes vizsgarendszer kialakítása, a tanári pálya presztízsének növelése, a tanárképzés átalakítása szerepeltek többek közt az oktatási rendszer céljai között (*Kowalski, 1998*). A szerkezeti és tantervi reformok végrehajtásával párhuzamosan ösztönözték a tanárok szakmai továbbképzését. Emellett pedagógusi karrierpályát vezettek be, bónuszrendszerrel kiegészítve (*Lannert, 2011*). A lengyel tanárképzés minőségét meghatározza a modern neveléstudomány eredményeinek beépülése, illetve a szakma presztízsének növelése.

A lengyelországi pedagógusképzés változásának rövid történeti áttekintése után a kutatók nagy érdeklődését kiváltó, az elmúlt évtizedben tapasztalt PISA-mérési eredmények javuló tendenciájának lehetséges okait vizsgáljuk. A pedagógusképzés sajátosságai között említjük a tanárképző központok megalakulását és működését, részletesebben a Krakkói Pedagógiai Egyetem képzési jellemzőiről számolunk be.

Kutatásunk főleg nemzetközi dokumentumok (*PISA, 2012; TALIS, 2013*) másodelemzésére, illetve tartomelemzésre épül. Az elemzések alapján áttekintjük a Bologna-rendszerű pedagógusképzés lengyelországi alapilléreit, amelyek a következők:

- a tanárság általános jellemzői, tartalmi kérdések (kompetencia vs. professzió)
- a munkakörülmények,
- a vezetés,
- szakmai fejlődési lehetőségek (továbbképzések),
- értékelés, visszacsatolás,
- pedagógiai nézetek és gyakorlatok,
- hatékonyság és elégedettség (*Szemppruch, 2010*).

A fentiek általános jellemzése betekintést ad a tanárképzés hatékonyságába, az elsajátítandó tanári kompetenciák világába, és a rendszer szereplőinek változó igényeibe.

Az előadás az „MTA Szakmódszertani Pályázat 2014” támogatásával valósul meg.

A BRIT TANÁRKÉPZÉS JÖVŐKÉPE

Galántai László

PTE BTK Oktatás és Társadalom, Neveléstudományi Doktori Iskola
galantailasz@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az oktatás a társadalom nagy részrendszerének egyike, amely maga is többféle alrendszerből áll. Rendszerszerű munkaerő-utánpótlását a többféle modell szerint működő, történetileg kialakult tanárképzési alrendszerek biztosítják, amelyek működése alapjaiban határozza meg a társadalom jövőjét. A tanárképzési alrendszerek különleges státusú munkaerőt termelnek: ez a munkaerő abba a munkaszervezetbe fog visszatérni dolgozni, ahol ő maga is szocializálódott, hogy biztosítsa a következő generációk másodlagos, intencionális szocializációját. Amikor a tanárképző alrendszereket, és vele a tanári szakmára való felkészítés egyik szakaszát kutatjuk, akkor valójában – nem is tehetünk mást – a jövőt kutatjuk: a holnap iskolájának munkaerejét adó hallgatók pályaszocializációját vizsgáljuk. Ez a munkaerő fog visszatérni az iskolába, abba a munkaszervezetbe, ahol a jövő munkaerejét és a jövő társadalmi diskurzusait, vagyis a valóságot termelik.

Az előadás konkrét tárgya a brit tanárképzés jövőképe egy nagy-britanniai oktatáspolitikai dokumentum kvalitatív tartalomelemzése alapján, amelyet induktív kódolással végeztünk. A kutatás során az alábbi kérdéseket vizsgáltuk az elsődleges forrásként elemzett oktatáspolitikai dokumentum alapján: Mennyire látható a neveléstudomány és az elmélet a brit oktatáspolitiká számára? Milyen értelmezési kereteket működtet az oktatáspolitiká az iskolát illetően, miért éppen ezeket, és ezek milyen iskolanarratívákat intencionálnak? Az elemzés során fogalomtérképet és kódkapcsolati térképet állítottunk elő, amelyet az angol oktatáspolitiká manifeszt jövőképeként értelmezünk a tudástársadalom kontextusában. Célunk a holnap brit iskolájáról szóló oktatáspolitikai jövőkép felvázolása volt. A kutatás összehasonlító dimenziókat is keres, vagyis a brit mellé igyekszik megtalálni a kontinentális oktatáspolitikák megfelelő dokumentumait.

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS TÖREKVÉSEI ÉS A PEDAGÓGUSOK ÉLETPÁLYA MODELLJE SZLOVÁKIÁBAN

Horváth Kinga

Selye János Egyetem, Komarno

kinga.horvath@selyeuni.sk

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az előadás azokról a szlovákiai oktatáspolitikai kezdeményezésekről szól, amelyek előmozdították és eredményezték az ottani pedagógusképzés paradigmaváltását és a pedagógus életpálya modell elemeinek kidolgozását. Kiindulásként bemutásra kerülnek a pedagógus kompetenciák és végzettségek közös európai elvei, a pedagógusképzés társadalmi összefüggéseinek kiemelésével. Ebbe, az európai keret- és feltételrendszerbe illeszkedően kerül kibontásra a szlovákiai helyzet: kutatásainkban a pedagógusképzés területén végbemenő jelentős strukturális és tartalmi átalakulásokat igyekeztünk feltárni. A pedagógusképzés megújításának, hatékonyabbá tételének egyik legfontosabb feltétele Szlovákiában is a megfelelő motivációt jelentő, kiszámítható életpályát biztosító pedagógus életpálya-modell. A pedagógus életpálya-modell meghatározza a pedagógiai és szakmai alkalmazottak jogait és köteleseit, a szakmai tevékenységük feltételeit, a pedagógiai és szakmai alkalmazottak professzionális fejlődését, bevezeti a karrier-fokozatokat, karrier-pozíciókat, atesztációkat, a pedagógiai alkalmazottak pedagógiai tevékenységét, a szakmai alkalmazottak szaktevékenységét, a továbbképzés feltételeit, formáit, szervezését, a továbbképzésért járó creditszerzés feltételeit és lehetőségeit, a továbbképzési programok akkreditációját, és a pedagógiai és szakmai alkalmazottak értékelését. Az előadás ezekről is áttekintést ad, elsősorban a dokumentumelemzés módszerére támaszkodva, rendszerszerűen és komparatív szemlélettel.

A tanulmány a KEGA 005UJS-4/2015. A felsőoktatási képzés második szintű óvó és tanítóképző tanulmányi program internacionalizálása című projekt keretén belül íródott. This task is solved within the Project KEGA 005UJS-4/2015 Internationalization of pre-school and primary education study program for second degree study.

AZ ÓVODAPEDAGÓGUS JELÖLTEK ZENEI NEVELÉSE MAGYARORSZÁGON ÉS AUSZTRIÁBAN

Révész József

NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar

jozsefrevesz@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

„A kisgyermek fejlődése, nevelése egy nemzet gyarapodásának, a gazdaság fejlődésének kritikus kérdése, mivel csak boldog, kiegyensúlyozott és jó képességű gyermekek válhatnak javára egy prosperáló, hosszútávon fenntartható társadalomnak (Varga, 2013).” A gyermekneurológiai kutatások már egyértelműen rámutattak, hogy az első évek meghatározóak a gyermekek fejlődése szempontjából. Az óvodai nevelés három fontos alappillére az óvodai-iskolai átmenet, az integráció, valamint az érzelmi, erkölcsi nevelés. Legfontosabb kutatói kérdésünk felmérni, hogy a gyermekek egészséges lelki fejlődését nagyban befolyásoló művészeti nevelés eszköztárát, a megfelelő kompetenciák kialakítását mennyiben segítik elő az óvodapedagógus képzés során tanultak. Egy összehasonlító neveléstudományi kutatás keretében kutatásunk további célja áttekinteni, hogy az óvodapedagógus jelöltek képzésük során milyen elméleti, illetve gyakorlati tudásra tesznek szert a zenei/művészeti nevelés terén Ausztria és Magyarország óvodapedagógus képzésben, hiszen ez az érzelmi intelligencia fejlesztésének egyik leghatásosabb eszköze. A zenei/művészeti nevelés Magyarország esetében erősen épít a Kodály Zoltán és Forrai Katalin által lefektetett alapokra, ugyanakkor véleményünk szerint szükség lenne – a didaktikai célok feltétlen megtartása mellett – a metodikai módszerek átgondolására, a mai kor elvárásainak mentén. Kutatásaink eredményei alapján a „zenei nevelés” kifejezés helyett célszerű lenne a „zenés játék” fogalmára átállni. Ahelyett, hogy direkt zenei nevelést fejtünk ki, célszerűbb lehet az a módszer, hogy a zenét - legyen az népzene, vagy klasszikus zene - beépítjük az óvodáskorú gyermek játékába. A fejlesztés, az ismeretanyag átadása, a dalanyag megtanulása így nem közvetlen, hanem közvetett, mert a játékban és mesében élményhez, érzéshez, eseményhez kötődik. Elsődleges forrásként a téma történeti feltárásához Mészáros István: „Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada” kötetét használtuk. A jelenlegi oktatási helyzet felméréséhez az Oktatási Hivatal által kidolgozott „Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez felhasználói dokumentáció értelmezéséhez” óvodai nevelés részét használtuk, összehasonlítva a magyarországi képzőhelyek tematikájával. Ausztria esetében a képzéseket összefogó BAKIP „Bildungsanstalt für Kindergartenpädagogik“ működési rendszerét tekintettük át és elemeztük, és eredményeinket összevetettük a magyar jellemzőkkel.

AZ OKTATÁS EREDMÉNYESSÉGE: A KISGYERMEKKORI NEVELÉSTŐL A KÖZÉPFOKÚ KÉPZÉSIG – SZIMPÓZIUM

Elnök:

Szemerszki Marianna
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

Fehérvári Anikó
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

A kisgyerekkori nevelés megtérülése

Török Balázs
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Tanulói eredményesség, szakpolitikai beavatkozások eltérő társadalmi környezetekben

Imre Anna
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

A szülői támogatás szerepe a tanulók előmenetelében

Imre Nóra
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

A tanulói eredményességet támogató erőforrások

Szemerszki Marianna
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

A tanár-diák kapcsolatok minőségének szerepe az iskolai értékközvetítésben

Nikitscher Péter
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Tanulás, tudás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A szimpóziium célja számba venni azokat a lehetőségeket és erőforrásokat, amelyek a sikeres tanulói életutakat leginkább befolyásolják. Az előadások kitérnek a kora gyerekkori nevelés szerepére éppúgy, mint a különböző családi és iskolai támogatási formákra, továbbá az iskolarendszerben való előrehaladás sajátosságaira. A tanulók későbbi életlehetőségeinek és életpályájának alakulása szempontjából a kora gyermekkori nevelés kitüntetett szereppel bír, a kutatások szerint az óvodai nevelésben való részvétel is hozzájárul a jobb iskolai teljesítmény eléréséhez. A PISA adatok szerint a szövegértési teszten jobban teljesítenek azok a tanulók, akik jártak óvodába, s a hatás a szülői iskolázottságtól függetlenül is megmutatkozik (*PISA in Focus*, 2011).

Az oktatási rendszer egyenlőtlenségeire már a korai szociológiai kutatások is felhívták a figyelmet (*Ferge*, 1976; *Gazsó*, 1971), a legutóbbi évtizedek során pedig számos kutatás foglalkozott az iskolai szelekció, a hátránykompenzálás kérdéskörével, lehetőségeivel. A hátrányos helyzetű gyerekek jellemzően rövidebb ideig járnak óvodába, a kedvezőtlenebb családi háttér kompenzálásában tehát az általános iskoláknak, illetve a későbbi iskolafokoknak is jelentős szerepük lehet. Az előadások a tanulói eredményességet komplexen értelmezve kitérnek a sikerességet illetve a sikertelenséget befolyásoló tényezőkre, számba veszik azt, hogy milyen külső és belső erőforrások állnak rendelkezésre az általános iskolák, illetve a középfokú intézmények számára a korai deficitkezelésében, s olyan „védőfaktorokat” keresnek, amelyek hozzájárulnak a tanulók iskolarendszeren belüli sikeres előrehaladásához éppúgy, mint a sikeres szocializációhoz, vagy az élethosszig tartó tanulás megalapozásához.

A KISGYEREKKORI NEVELÉS MEGTÉRÜLÉSE

Török Balázs

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
torok.balazs@ofi.hu

Témakörök: Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

Kutatásunk a kisgyerekkori nevelési rendszereket érintő változásokra fókuszál, előtérbe helyezve az ellátórendszer minőség alapú fejlesztésének koncepcióit. Az oktatáspolitikai egyre több országban teszi elvárásává az intézményi eredményesség fokozását.

Az előadás fókuszában a kisgyerekkori neveléshez kapcsolódó megtérülési modellek alapján levont következtetések áttekintése áll (*Carnoy, 2009*). (Megtérülési modellnek nevezzük azokat a számításokat, melyekkel a kisgyerekkori nevelésben töltött időszak későbbi hasznosulását becsülik különféle eredményességi mutatók - pl. továbbtanulás vagy PISA kompetencia szintek - alapján.)

A kutatásunk alapján bemutatjuk, hogy a megtérülési modellek eltérően látják a kisgyerekkori nevelés hatásait. Egyes elemzések nagyon gyenge – vagy semmilyen – összefüggést nem mutatnak a nevelésben való részvétel és a későbbi sikeresség között. Más modellek a korai nevelés gazdasági megtérülését vizsgálva akár 17:1 megtérülési arányt is igazolnak (*Pascal – Bertram, 2013*). Még erősebb összefüggést feltételeznek azok a szerzők, akik szerint a hátrányos helyzetű családok gyermekei az oktatáson keresztül szakíthatók ki a szegénység újratermelődésének spiráljából. Modelljeikben beárazzák a bűnözés csökkenését, a családon belüli erőszak mérséklődését, a tanulmányi utak hosszabbodását és az iskolai kimaradás ritkulását is. A figyelembe vett tényezők számától függően 27:1 és 70:1 közötti megtérülési arányokat feltételeznek ebben a vonatkozásban (*Pascal – Bertram, 2013*).

Bár a modellek vitathatóak, és a megtérülési mutatók értéke erősen szóródik, azt mégis valószínűsítik, hogy a hátrányos helyzetűek kora gyermekkori fejlesztése gazdasági és társadalmi értelemben minden más iskolafokozatnál magasabb megtérülési mutatókkal jellemezhető (*Heckman – Grunewald – Reynold, 2006*).

A megtérülési modellek politikai hasznosítása kapcsán kimutatjuk, hogy azok az egyes országokban más és más irányban befolyásolják a nevelési rendszer minőségi fejlesztését. Magyarországon például leginkább az ellátás esélykiegyenlítő funkcióját hangsúlyozzák (*Pethő, 2013*). A transznacionális politikák elemzése azt is kimutatta, hogy a nevelés expanziójának fő célja Európa gazdasági teljesítőképességének növelése. Az EU2020 stratégia 75%-ra emelné a foglalkoztatottak arányát, az európai folyamatokat tehát jórészt a foglalkoztatás bővítésének célja hajtja előre.

TANULÓI EREDMÉNYESSÉG, SZAKPOLITIKAI BEAVATKOZÁSOK ELTÉRŐ TÁRSADALMI KÖRNYEZETEKBE

Imre Anna

Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet

imre.anna@ofi.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az élethosszig tartó tanulás megalapozása érdekében már az általános iskolában fontos a kulcskompetenciák és a tanulással kapcsolatos attitűdök, motiváltság kialakítása. Különösen fontos mindez a hátrányosabb helyzetből induló hátrányos helyzetű tanulók esetében. A 2013/2014-es tanévben 34 általános iskolában megvalósított kutatásunk kérdésfeltevésének egyik irányát a tanulói eredményességet növelő, illetve eredménytelenséget csökkentő, iskola által befolyásolható tényezők jelentették (pl. tanulásra fordított idő, tanulás támogatása), másik irányát a tanulóval összefüggő beavatkozási folyamatok intézményi szintű elemzése. Kérdőíves kutatásunk tapasztalatait kvalitatív módszerekkel, esettanulmányokkal, interjúelemzéssel egészítettük ki. Előadásunk alapvetően a fenti kutatás tapasztalataira épül. Az előadás elsődleges célja a délutáni iskola bevezetése kapcsán a tanulói eredményesség egyes dimenzióinak elemzése, és az ezt befolyásoló, eredményesség-növelő, ill. lemorzsolódási kockázatot csökkentő intézményi tényezők (pl. a délutáni foglalkozásokon, tanulószobán való részvétel, belső és külső kapcsolatok) lehetséges módosító szerepének feltárása. A kérdésfeltevés hátterül az előadás oktatásstatisztikai adatok segítségével felvillantja a kérdéssel összefüggő országos tendenciákat.

Az előadás első része a tanulói bevonódással kapcsolatos, ill. többszintű motivációs modellekre (*Christenson et al*, 2012; *Skinner - Pitzer*, 2012; *Eccles et al*, 2012) épülő elméleti hátteret mutatja be, valamint kutatásunk ide vonatkozó tapasztalatait ismerteti. Kutatásunk során a tanulóhoz való hozzáférés és a tanulói eredményesség kérdését a délutáni foglalkozásokon (elsősorban a tanulószobán) való részvétellel összefüggésben a tanulmányi eredményesség (pl. bizonyítvány) és a nem tanulmányi eredményesség (pl. motiváltság, eredményesség-érzés) oldaláról vizsgáltuk, összehasonlítva a hátrányos és a nem hátrányos társadalmi környezetekben tanulók helyzetét.

Az előadás második része a délutáni foglalkozások bevezetésének fontosabb tapasztalatait mutatja be, a beavatkozás intézményekre, ill. pedagógusokra gyakorolt hatását, - szintén eltérő (hátrányos és nem hátrányos) társadalmi kontextusokban, a pedagógusi feladatok, munkaterhek, és vélemények tükrében. Kvalitatív kutatási tapasztalatainkra építve bemutatjuk a pedagógusok feladattal kapcsolatos eltérő megközelítéseit, az iskolavezetők és a pedagógusok szerepét. Az előadásban egy implementációs értelmezési keretre (*McLaughlin - Berman*, 1985) illetve az esettanulmányok tapasztalataira építve megkíséreljük az intézményi válaszok, körvonalazódó iskolapolitikák egy lehetséges tipizálását is.

A SZÜLŐI TÁMOGATÁS SZEREPE A TANULÓK ELŐMENETELÉBEN

Imre Nóra

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

imrenora@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Tudományos kutatások sora bizonyítja, hogy a szülők részvétele gyermekük iskolai előmenetelében jelentősen hozzájárul tanulmányi eredményük növeléséhez. Desforges és Abouchaar (2003) több száz angolszász kutatást elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a szülők iskolai részvételénél fontosabb a gyermekek tanulásának otthoni támogatása. A tanulást támogató körülmények megteremtése, a szülők elvárásai és támogató magatartásformái pozitív hatással vannak a tanulók iskolai előmenetelére, s mindez függetlenül a család társadalmi és gazdasági státuszától (Catsambis, 2001). A szülők iskolai részvétele elsősorban a gyermek iskolai beilleszkedésére hat, közvetett módon azonban a család attitűdváltozásán keresztül befolyásolhatja a tanuló tanulmányi teljesítményét. A magasabb társadalmi helyzetű családok aktívabban vesznek részt az iskolai programokban, gyakrabban vállalnak önkéntes feladatokat, jobban követik gyermekük tanulmányi eredményeit (Podrúzky, 2012).

A 2013/14-es tanév során végzett kutatásunk alapvetően arra irányult, hogy a délután négyig tartó tanulás, és az ezzel összefüggő változások miként valósulnak meg a különböző helyzetű iskolákban. A felmérés egyik célja az volt, hogy feltárja az intézményvezetők és a pedagógusok mellett a szülők nézeteit az iskola és a család kapcsolatáról, a szülői részvétel formáiról, a tanuláshoz való viszonyukról. Vizsgáltuk, hogy a különböző társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező családok milyen gyakorisággal vesznek részt az iskola által szervezett programokon, és ez összefüggést mutat-e a tanulók iskolai teljesítményével. Érdeklődtünk, hogy a különböző életkorú tanulók szülei milyen magatartásformákat (pl. beszélgetések, olvasás) gyakorolnak otthon, miként tudják támogatni gyermeküket a tanulásban és ez hatással lehet-e tanulmányi eredményeikre.

A kutatás a különböző iskolai szereplők (3., 5., 8. évfolyamos tanulók, szülei, pedagógusok, intézményvezetők) körében kérdőív segítségével felvett adatokra épült. Az adatfelvételre három eltérő társadalmi- és gazdasági helyzetű járás valamennyi általános iskolájában sor került. Előzetes eredményeink alapján elmondható, hogy bár a szülők jelentős része részt vesz az iskolai eseményeken, a magasabb társadalmi státuszú szülők nagyobb arányban látogatják ezeket az alkalmakat. Az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők azonban kevésbé érzik azt, hogy az iskola partnernek tekintené őket. Felméréseink a család társadalmi helyzetének meghatározó szerepe mellett igazolták a szülői ház fontosságát abban is, hogy a szülők otthoni támogató magatartásformái pozitív hatással vannak a tanulók iskolai teljesítményére.

A TANULÓI EREDMÉNYESSÉGET TÁMOGATÓ ERŐFORRÁSOK

Szemerszki Marianna

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
szemerszki.marianna@ofi.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

A tanulói teljesítményeket befolyásoló tényezők közül a kutatók számos háttértényezőt azonosítottak már elsősorban a különböző nemzetközi, illetve hazai tanulói teljesítménymérések adatai alapján. A tanulók szocio-demográfiai tényezőin túlmenően az iskolai háttértényezők hatását nemzetközi vonatkozásokban is vizsgálják a PISA-elemzések, melynek eredményeképpen számos iskolán belüli, illetve magából az iskolarendszerekből eredő hatás elkülöníthetőnek bizonyult, jóllehet az egyéni szintű tényezők szerepe továbbra is erőteljesen meghatározónak mutatkozik (OECD, 2014; Hanushek – Woessmann, 2014). Az Országos kompetenciamérés eredményei a családi háttér erőteljes hatása mellett arra is rámutatnak, hogy 10. évfolyamra a különböző képzéstípusokban tanulók átlagos matematikai és szövegértési képességpontjaiban jelentősek az eltérések (Balácsi et al, 2014). Az intézményrendszeren belüli különbségek ugyan leglátványosabban középfokon érhetők tetten, azonban az eltérések nyilvánvalóan nem előzmény nélküliek.

Kutatásunkban a középfokon tanuló fiatalok iskolai pályafutásának sikerességére ható tényezőket vizsgáltunk. Egyrészt megpróbáltuk feltérképezni azokat a jellemzőket, amelyek az egyes képzéstípusokban tanulók tanulási eredményeit befolyásolják, másrészt kitértünk a tanulás iránti elköteleződés alakulásának vizsgálatára is, szem előtt tartva a két dimenzió közötti kölcsönhatás vizsgálatát is. Kutatások szerint a tanulási motiváció hatással van az osztályzatokra, ugyanakkor a hatás fordítva is működik, hiszen az érdemjegyek is befolyásolják a tanulók motivációját (Józsa, 2002; Fejes, 2005). A matematika PISA-eredmények elemzése kapcsán született összehasonlító elemzés a teljesítményre ható tényezőket vizsgálva azt találta, hogy olyan minőségi tényezők, mint a tanórákon uralkodó fegyelmezettség és a tanár kognitív aktivitást serkentő magatartása is hozzájárul a jobb eredményekhez (Csüllög – D. Molnár – Lannert, 2014). Mindezek az iskolai szintű, illetve az osztályszintű jellemzők vizsgálatának fontosságára hívják fel a figyelmet.

A 2014-ben mintegy 14 ezer középiskolás bevonásával végzett vizsgálatunkban a tanulói sikeresség háttértényezői között egyaránt találtunk a jelenlegi iskolához, a megelőző iskolai szinthez és a családhoz kötődőket, e tényezők súlya, szerepe ugyanakkor képzéstípusok szerint is eltérő. Eredményeink azt jelzik, hogy a sikerességben az egyéni adottságok és a családi kulturális tőke mellett a támogató családi közeg és a barátok, osztálytársak szerepe emelkedik ki, mindamellett, hogy a megelőző iskolai szint eredményei és kudarcai is jelentős befolyásoló erővel bírnak. Az eredmények arra is rámutatnak, hogy a sok tekintetben leginkább hátrányos helyzetben lévő szakiskolások körében a sikeres iskolaválasztásnak, az intézményi légkörnek és a tanulást támogató családi, iskolai közegnek különösen fontos szerepe lehet a további eredményes tanulmányokban, elsősorban a tanulás melletti elköteleződés kialakításában.

A TANÁR-DIÁK KAPCSOLATOK MINŐSÉGÉNEK SZEREPE AZ ISKOLAI ÉRTÉKKÖZVETÍTÉSBEN

Nikitscher Péter

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

nikitscher.peter@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Szociális képességek, szociális tanulás

A köznevelési intézmények egyik fontos feladata a diákok irányába történő értékközvetítés. A diákok az iskolai szocializáció során sajátítják el a társadalom által elfogadott érték- és normarendszer elemeit, az intézményi és közösségi viselkedés alapszabályait, a felnőtt társadalomba való beilleszkedéshez szükséges kompetenciákat (Németh, 1997; Mészáros - Németh - Pukánszky, 1999). Ez a folyamat akkor történhet meg a legeredményesebben, ha a pedagógusok és diákjaik közötti kapcsolatok minél mélyebbek, minél zökkenőmentesebbek, azaz a diákok elfogadják pedagógusaikat, mint számukra értékközvetítő személyeket.

Az előadásomban felvázoltak egyrészt egy közel 14 ezer 9. és 11. osztályos középiskolai diák bevonásával lebonyolított kérdőíves kutatás, másrészt egy 100-120 diák és pedagógus bevonásával lefolytatott kvalitatív kutatás eredményeit tükrözik.

Az eredmények alapján a sikeres és hatékony értékközvetítés egyik kulcsa a tanár–diák kommunikáció és kapcsolat megfelelő alakítása. Az intézmény és a pedagógusok akkor tudják hatékonyan közvetíteni azokat a normákat és értékeket, amelyeket célként meghatároztak, ha a diákok elfogadják pedagógusaikat – ami napjainkban már nem magától értetődő. Az elemzés bemutatja, hogy a különböző típusú intézményekben tanuló – eltérő szocioökonómiai státuszú – diákok hogyan látják pedagógusaikat, hogyan határozzák meg az „elfogadott” pedagógus ismérveit és hol húzódnak azok a határok, amelyeken belül a pedagógusoknak esélye nyílik a tanulók értékrendjének és világgépének alakítására. Az elemzés során kirajzolódnak az iskolai élet azon területei, amelyek egyszerre jelentenek kihívást, korlátot és lehetőséget az eltérő típusú és eltérő tanulói összetétellel rendelkező iskolákban dolgozó pedagógusok számára.

AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS ADAPTÁCIÓJA SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK SZÁMÁRA: MÓDSZERTAN ÉS LEBONYOLÍTÁS

Elnök:

Szenczi Beáta
ELTE BGGYK

Opponens:

Mile Anikó
Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat

Az Országos Kompetenciamérés adaptációjának elméleti és gyakorlati keretei

Szenczi Beáta
ELTE-BGGYK

Az OKM adaptációja látássérült (gyengénlátó, aliglátó) tanulók számára

Pajor Emese* - Lini Krisztina**
*ELTE-BGGYK
**Gyengénlátók Általános Iskolája, EGYMI és Kollégiuma

Atipikus kognitív és kommunikációs-nyelvi fejlődés eseteire adaptált Országos Kompetenciamérés

Szekeres Ágota - Sósne Pintye Mária - Perlusz Andrea - Ószi Tamásné
ELTE-BGGYK

SNI tanulók részvétele a többségi kompetenciamérésben akadálymentesítéssel

Sósne Pintye Mária* - Perlusz Andrea* - Mlinkó Renáta**
*ELTE-BGGYK
**ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Szimpóziumunk egy nagyobb, átfogó kutatás egy-egy szegmensének eredményeit mutatja be. A kutatás célja az Országos Kompetenciamérés sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók számára történő adaptációja volt. Jelen szimpózium célja, hogy átfogó, ugyanakkor részletes képet nyújtson az adaptációs folyamatról, az adaptált mérés kipróbálásáról és annak tapasztalatairól.

Az adaptáció a SNI tanulók hét csoportját érintette. A hét populáció sajátos igényeinek elemzését követően három, mérésspecifikus igényekben markánsan eltérő csoportot azonosítottunk. Ők a (1) látássérült (aliglátó és gyengénlátó), (2) az atipikus kognitív és/vagy nyelvi fejlődési jellemzőkben érintett tanulók és (3) azon tanulók, akik esetében a fogyatékoság elsősorban csak a tesztekhez való hozzáférést nehezíti meg. A szimpózium felépítése a három csoport eltérő igényeit követi: az első általánosabb, a projektet ismertető előadást követően a három csoporthoz kapcsolódó adaptációs eljárásokat és eredményeket mutatjuk be.

Első előadásunkban az adaptáció elméleti és gyakorlati kereteit ismertetjük. Áttekintjük, mi jellemzi a SNI tanulók Országos Kompetenciamérésben való részvételének jelenlegi gyakorlatát, és milyen indokok hívták életre az adaptáció szükségességét. Ezt követően a mérés adaptálásának többlépcsős folyamatát és módszertanát mutatjuk be. Végül a pilot vizsgálat körülményeit és a lebonyolítással kapcsolatos általános pedagógusi visszajelzéseket ismertetjük.

Az első előadást követő három prezentáció felépítése párhuzamos: az egyes SNI csoportok számára készült adaptáció specifikus szempontjait és módszertanát mutatják be, majd a próbamérés eredményei alapján, a tesztek kitöltöttségi és megoldottsági mutatóit, valamint a disztraktorelemzés eredményeit tekintve vizsgálják az adaptáció eredményességét és a továbbfejlesztés lehetőségeit. A méréssel kapcsolatos pedagógusi visszajelzéseket populációspecifikusan is ismertetik.

A kutatás a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. kiemelt projekt keretében valósult meg.

AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS ADAPTÁCIÓJÁNAK ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KERETEI

Szenczi Beáta

ELTE-BGGYK

szenczi.beata@barczy.elte.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az Országos Kompetenciamérés (OKM) a 6., 8. és 10. évfolyamos tanulók teljes körében a szövegértést és a matematikai eszköztudást méri fel évente. A mérés eszközei papír-ceruza tesztek, amelyet a tanulók standard körülmények között töltenek ki. A részvétel alól jelenleg az SNI tanulók legnagyobb hányada mentesül. Így egyrészt nem képezi részét az egyes iskolák értékelésének az a szempont, hogy hogyan járulnak hozzá az SNI tanulók fejlődéséhez, másrészt nincs olyan objektív és valid adat az SNI tanulók tudásáról, amely lehetővé tenné pedagógusaik számára az egyéni fejlődés nyomonkövetését (Mile, 2013).

Kutatásunk célja, hogy olyan eljárásokat dolgozzunk ki, amelyek az SNI tanulók szélesebb köre számára lehetővé teszik, hogy a szövegértési és a matematikai tudásukat megismerhessük. Az adaptáció az SNI tanulók következő csoportjaira terjedt ki: (1) enyhén értelmi fogyatékos; (2) autista; (3) beszéd fogyatékos; (4) hallássérült; (5) látássérült (gyengénlátó és aliglátó); (6) egyéb pszichés fejlődési rendellenességgel küzdő és (7) mozgássérült tanulók. Jelen előadás célja, hogy részletesen bemutassa az adaptációs folyamatot, valamint elemezze a lebonyolítással kapcsolatos pedagógusi visszajelzéseket.

A nemzetközi gyakorlat áttekintése után (Szenczi - Szekeres, 2014) az adaptáció két formáját láttuk szükségesnek: (1) meghatároztunk többletsegítségeket; (2) valamint új feladatok illesztettünk a füzetekbe. Az adaptált mérést 2014 tavaszán próbáltuk ki. A próbaméréshez az OKM 2012-es 6. évfolyamos tesztfüzetét módosítottuk. Két tesztváltozat készült: egy a látássérült tanulók számára, egy pedig az atipikus kognitív és nyelvi fejlődés eseteire. Az SNI tanulók egy harmadik csoportja esetében a módosítatlan tesztek alkalmazása mellett döntöttünk, amelyet a tanulók többletsegítségekkel tölthettek ki. A mérésben 424 iskola 929 SNI tanulója vett részt. Az intézmények az adaptált méréssel kapcsolatos véleményükről tanulóként visszajelző kérdőívet töltöttek ki.

A visszajelzések alapján a többletsegítség a tanulók 88%-a esetében bizonyultak elegendőnek. Az adaptált tesztváltozatok valamelyest alacsonyabb megbízhatósággal rendelkeztek, mint a módosítatlan tesztek. Ugyanakkor mind a módosítatlan, mind pedig az adaptált tesztek megfelelő reliabilitást mutatnak minden SNI rész minta esetében (Cronbach-alfa: 0,85-0,96). A visszajelző kérdőívek alapján a tanulók 81%-a esetében a pedagógus fontosnak tartotta a SNI tanulók kompetenciamérését.

Kutatásunk az OKM inklúzióvá tételének első lépcsőjét jelenti. Eredményeink ígéretesek az adaptált rendszer használhatóságát illetően. Az iskolák által kitöltött visszajelző kérdőívek és a próbamérés tapasztalatai jó alapot szolgáltatnak az adaptált mérés továbbfejlesztéséhez.

A kutatás a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. kiemelt projekt keretében valósult meg.

AZ OKM ADAPTÁCIÓJA LÁTÁSSÉRÜLT (GYENGÉNLÁTÓ, ALIGLÁTÓ) TANULÓK SZÁMÁRA

Pajor Emese* - Lini Krisztina**

*ELTE-BGGYK

emese.pajor@gmail.com

**Gyengénlátók Általános Iskolája, EGYMI és Kollégiuma

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A gyengénlátó/aliglátó tanulók egy része a korábbi években részt vett a kompetenciaméréseken, azonban az adaptáció hiánya miatt az eredmények validitása és reliabilitása megkérdőjelezhető volt.

Előadásunk célja, hogy bemutassuk a gyengénlátó/aliglátó tanulók számára készített, a speciális vizuális észlelésnek megfelelő adaptációt, továbbá, hogy betekintést adjunk a mérés lebonyolításában részt vevő pedagógusok visszajelzéseibe.

Az adaptáció szempontjait a populációspecifikus észlelési sajátosságok alapján alakítottuk ki. Figyelembe vettük az alacsony közeli látásélességből adódó nehézségeket, és az egyéb látási funkciókból adódó specialitásokat. Így kerültek a táblázatok, grafikonokat, a zsúfolt elrendezésű, a többféle jelölést stb. tartalmazó feladatokat. Mindkét kompetencia esetén a feladattípusok arányát megtartva, a feladatok mennyiségét 50%-ra csökkentettük. A gyengénlátásnak megfelelően a tesztfüzet betűmérete és betűtípusa Ariel 16, félkövér lett. A próbamérésben összesen 67 gyengénlátó/aliglátó tanuló vett részt (6. osztály: 26 fő; 8. osztály: 23 fő; 10. osztály: 18 fő). Az adaptált tesztfüzet reliabilitása megfelelő (Cronbach-alfa: 0,88).

Többszörként igénybe lehetett venni a gyengénlátó/aliglátó tanuló egyéni szükségletének megfelelő optikai és környezeti adaptációt. A szövegértési feladatoknál a tanulók a szöveg ismerete nélkül, személyes tapasztalataikra támaszkodva válaszolták meg a kérdéseket. Nehézséget jelentett az irodalmi stílusok megkülönböztetése. A matematikai feladatok eredményes megoldását a vizuális észlelés nehezítettsége befolyásolta. A szövegértési feladatokat a diákok átlagosan 95%-ban, a matematika feladatokat 86%-ban töltötték ki, így a feladatok 50%-os csökkentésének reális szükségszerűsége újragondolást igényel. A pedagógusok 89%-a szerint fontos az évenkénti kompetenciamérés. A próbaméréshez hasonló formában 70%-uk látja megvalósíthatónak a továbbiakban a mérést. A pedagógusok szerint a tanulók 95%-a számára elegendő a megfelelő optikai segédeszköz és fényviszony, az instrukciók magyarázatához a személyi segítő. Az időt a tanulók 50%-a esetében megfelelőnek, 14% esetében túl soknak, 36% esetében túl kevésnek ítélték. A tanulók a pedagógusok szerint átlagosan közepes mennyiségű segítséget igényeltek a feladatvégzéshez.

Eredményeink segítik a gyengénlátó/aliglátók tanulók inklúzióját, mivel az adaptált tesztváltozatok kidolgozása és értékelése mentén betekintést nyertünk a korábbi, más mérések esetén tapasztalt - a látássérülésből fakadó - nehézségek hátterébe. Megkezdhetjük a nehézségek jegyeinek feltárását, mely - reményeink szerint - a látó és látássérült tanulók eredményei között eddig tapasztalt diszkrépancia csökkenéséhez és megszűnéséhez vezet.

A kutatás a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. kiemelt projekt keretében valósult meg.

ATIPIKUS KOGNITÍV ÉS KOMMUNIKÁCIÓS-NYELVI FEJLŐDÉS ESETEIRE ADAPTÁLT ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS

Szekeres Ágota - Sósné Pintye Mária - Perlusz Andrea - Őszi Tamásné

ELTE-BGGYK

agota.szekeres@barczy.elte.hu

pintye.maria@gmail.com

perand@t-online.hu

oszitamasne@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az SNI populáció atipikus kognitív és/vagy nyelvi fejlődési jellegzetességeket mutató alábbi csoportjai számára az Országos Kompetenciamérésben jelenleg nem biztosított az esélyegyenlőség: tanulásban akadályozott (TA), autista (AU), beszéd fogyatékos (BE), hallássérült (HA), és egyéb pszichés fejlődési rendellenességgel (PSZ) küzdő tanulók. A TA és az AU tanulók mentesülnek a mérés alól, a BE és a HA tanulók szintén, ha fogyatékoságuk akadályozza őket a megoldásban, míg a PSZ tanulók számára a részvétel kötelező.

Célunk az SNI csoportok számára úgy adaptálni az OKM adatfelvétel kereteit és eszközeit, hogy a mérés lehetővé tegye képességeik objektív és valid megismerését. A mérési eredmények elemzése mellett a pedagógusi visszajelzések feldolgozását is elvégezzük.

A tesztek adaptálása magfeladatok kiválasztásával, majd az említett csoportok igényeinek megfelelő, a tanulók képességszintjét várhatóan jobban lefedő módosított és új feladatok beillesztésével történt. A tesztváltozat az eredetihez képest 30%-kal kevesebb feladatot tartalmazott. A teszt felvétele populációspecifikus többletsegítségekkel valósult meg. A feldolgozáskor kitöltöttségi és megoldottsági mutatókat is vizsgáltunk. A próbamérésben összesen 690 fő vett részt (nTA=239, nBE=53, nAU=44, nHA=67, nPSZ=287).

Az adaptált szövegértés részteszt kitöltöttségi mutatói magasak (BE és PSZ: 93%; HA: 92%, AU: 90%, TA: 86%), ettől némileg elmaradnak – akár csak a többségi kitöltők esetében - az adaptált matematikai feladatsor mutatói (BE és PSZ: 83%; HA 81%; AU: 72%; TA: 71%). A TA tanulók számára valamennyi feladat nehezebbnek bizonyult, az adaptált feladatok várakozásainknak megfelelően a könnyebbek közé tartoztak.

A PSZ tanulók a kognitív funkciók atipikus fejlődése miatt sok esetben még az adaptált teszt ellenére - közel azonos reliabilitás (Cronbach α szövegértés: 0,86; matematika: 0,90) és kitöltöttség-mutatók (szövegértés: 93%; matematika: 83%) mellett is - szignifikánsan gyengébben teljesítettek az átlagpopulációhoz képest.

A pedagógusok eltérően látják az egyes csoportokban a mérés megvalósíthatóságát (pozitív válaszok: HA:79%; AU:68%; PSZ:76%; BE:62%; TA:55%). A többletsegítségek alkalmazásában a HA tanulók 46%-a élt az egyetlen megengedhető többletsegítséggel (személyi segítő). Az AU tanulóknál a leggyakoribb a vizsgakörülmények adaptálása történt, a BE és a PSZ tanulóknál az instrukció értelmezése. A TA tanulóknak csak 15%-a nem igényelt segítséget.

Az SNI tanulók kompetencia mérésbe való inklúziójának kedvező lehetőségét mutatja a próbamérés, de a TA, az AU és a BE csoport esetében szükséges az adaptáció további populációspecifikus finomítása. Indokolt volt az írott nyelvi fejlődési problémákkal küzdő PSZ és BE tanulók bevonása az adaptált mérésbe.

A kutatás a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. kiemelt projekt keretében valósult meg.

SNI TANULÓK RÉSZVÉTELE A TÖBBSÉGI KOMPETENCIAMÉRÉSBEN AKADÁLYMENTESÍTÉSSEL

Sósné Pintye Mária* - Perlusz Andrea* - Mlinkó Renáta**

*ELTE-BGGYK

pintye.maria@gmail.com

perand@t-online.hu

**ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A többségi tanulókkal azonos tesztet oldott meg négy, eltérő képességstruktúrával rendelkező SNI csoport, akik már a felvétel körülményeinek populációspecifikus adaptálása révén egyenlő esélyt kaphattak. Azon beszéd fogyatékos (BE), hallássérült (HA) autista (AU) tanulók kerültek a csoportba, akik életkoruknak megfelelő írott nyelvi kompetenciával rendelkeznek, autizmus esetén tipikusnak mondható feladatvégzés/viselkedés jellemzi őket, de beszédbeli és/vagy extralingvális kommunikációjuk akadályozott. A résztvevő mozgáskorlátozott (MO) tanulók esetében adekvát nyelvi kompetencia mellett a hagyományos kitöltést mozgásállapotuk akadályozta.

Elsődleges célunk, hogy a legmegfelelőbb környezeti adaptáció kidolgozásával a mérés során a fenti csoportok képességei a lehető legteljesebben megmutatkozzanak. További cél a vizsgálatba bevont pedagógusok tapasztalatainak megismerése.

Mintánk összesen 172 fő, 6. 8. és 10. osztályos tanulókból állt a következő megoszlásban: 28 BE, 48 HA, 32 AU és 64 MO tanuló. Az AU és MO tanulóknál a tesztírás szociális, illetve fizikai körülményeit módosítottuk. A HA és a BE csoportok esetében az instrukció megértését szükség esetén személyi segítő támogatta.

A kitöltöttség a szövegértés esetében a többségi tanulókéhoz hasonló: BE 89%, AU 83%, MO 89%, HA 91%. A matematika esetében szintén a többségihez hasonlóan a szövegértésnél alacsonyabb mutatók születtek: BE 83%, AU 78%, MO 79%, HA 85%. Néhány matematika feladat esetében a BE tanulók szignifikánsan több jó választ adtak mint a többségiek. A pedagógusok fontosnak tartják az adott SNI csoportok bevonását a mérésbe: HA 83%, AU 86%, BE 68%, MO 85%. A megítelt többletsegítség általában elegendőnek bizonyultak: HA 90%, AU 90%, BE 54%, MO 88%, de a kitöltésre rendelkezésre álló időt SNI-típustól függetlenül a kollégák közel fele kevésnek ítélte. A megbízhatósági (Cronbach α) mutatók mindkét feladatsor és minden csoport esetén magasak: BE 0,95; AU 0,97 és 0,96; MO 0,91 és 0,92; HA 0,96 és 0,95.

A disztraktor elemzés szerint a BE diákok a leghosszabb szövegeknél szignifikánsan kisebb jó, mint rossz választ adtak a komplex feldolgozást igénylő kérdésekre. Az AU és a HA csoport a beszédstílus megítélésnél mutatott populációspecifikus nehézségeket. A MO tanulók néhány esetben a síkbeli tájékozódás nehézségeit mutatták. A HA tanulók a tartalmilag hasonló válaszlehetőségek közül többször - nyelvi nehézségeikre jellemzően - a helytelen választották.

További alkalmazás során a többségi mérésbe bevont BE tanulók számára valószínű, nem lesz szükség többletsegítségre, a többi SNI csoport esetében a jelenlegi segítséggel biztosítottak látszik az egyenlő esélyű hozzáférés. Javasolható a többségi tanulók számára is nagy nyomást jelentő feladatmegoldási idő növelése.

A kutatás a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. kiemelt projekt keretében valósult meg.

FELSŐOKTATÁS-FEJLESZTÉS: KÉPZÉSI PROGRAMOK, KOMPETENCIÁK, TANULÁSI EREDMÉNYEK, TANULÁSI UTAK

Elnök:

Cseh Györgyi Lenke
Qualitas T & G Kft.

Opponens:

Pukánszky Béla
SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet

A képzések igényekre épülő, munkaerő-piaci elvárásokat figyelembe vevő képzésfejlesztés a felsőoktatásban

Cseh Györgyi
Qualitas T&G Kft.

Pedagógusszakmák követelményeinek szintezése, a szintekhez kapcsolódó elvárások empirikus vizsgálata

Kasik László - Nóbik Attila
SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Egyes képzési programok kurzusainak elemzése: fókuszban a tanulási eredmények

Mészáros Attila
Széchenyi István Egyetem, Műszaki Tudományi Ka

Egyéniesített tanulás – tanulási utak

Dombi Edina
SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet

Három képzési program vizsgálata a hallgatói és az oktatói vélemények tükrében

Anka Ágnes
Qualitas T&G Kft.

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A szimpóziium egy felsőoktatási projektből mutat be olyan kutatási-fejlesztési részeket, amelyek a pedagógusképzés minőségének javítását kívánja elérni, hogy ezzel járuljon hozzá a régióban a foglalkoztathatóság növeléséhez.

A projekt keretében végzett kutatások és fejlesztések szorosan kapcsolódnak az EU tanárképzési politikájához, ezen belül a 2013-ban megújított kompetenciaelvárásokhoz (EC, 2013). A tudástársadalomba való átmenet szükségessé teszi a tanulás fogalmának újraértelmezését (Sawyer, 2008). A munkaerőpiac – a kvalifikációk mellett, egyre inkább helyett – azokat a kompetenciákat határozza meg, amelyeket a különböző feladatokat, munkaköröket ellátó egyénektől vár el, ami hatást gyakorol a felsőoktatásra (Tuning projekt, González - Wagenaar, 2003, 2005). Ezért – építve az előző projekt eredményeire (Baráth és mtsai, 2011) – megőriztük a kompetenciák igény alapú, munkaerő-piaci megközelítésű meghatározását (LLUK, 2008) a diplomaszerezéshez, valamint a pedagóguspályán való előrehaladáshoz kapcsolódó szakmai profilok definiálása során. A kutatás-fejlesztés figyelembe vette az OECD IMHE minőségi tanítás projektjének eredményeit (Hénard, 2010), valamint az OECD (2012) képességstratégiáját. A képzési programok fejlesztése és a tanulási utak elemzése során a kutatás fókuszált a tanulási eredmények értelmezésére, definiálására.

A következő, egymással összekapcsolt kutatási-fejlesztési projektelemek eredményeinek bemutatását tervezzük:

- A képzések igényekre épülő, munkaerő-piaci elvárásokat figyelembe vevő kimeneti kompetenciáinak meghatározása.
- Három, önálló KKK-val rendelkező, pedagógusszakma kompetencia-követelményeinek színtezése, az egyes szintekhez kapcsolódó kompetenciaelvárások empirikus vizsgálatokra épülő meghatározása, figyelembe véve az előmeneteli rendszer elvárásait. A kompetenciák mérését és fejlesztését támogató, fejlesztő eszközrendszer kidolgozása és alkalmazása.
- Egyes képzési programok kurzusainak elemzése a célok, kompetenciák, tanulási eredmények, módszerek, a kurzusok teljesítésének módja, értékelés, koherencia szempontjai alapján.
- Három képzési program vizsgálata – fókuszálva az alkalmazott módszerekre és az értékelésre – a hallgatói és az oktatói vélemények tükrében.
- Egyéniesített tanulás: a hallgatók viselkedési kompetenciáinak mérése és a képzés eredményeként meghatározott kimeneti követelmények összevetése alapján egyéniesített tanulásirányítási modell kidolgozása és kipróbálása, hatása a hallgatók saját felelősségének növelésére a személyes fejlődésük iránt.

Az egymással összehangolt K+F elemek bemutatják a tanulási eredményre fókuszáló programfejlesztés és tanulásirányítás első tapasztalatait, hatásait, elemzik a változást segítő és akadályozó tényezőket.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(b)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

A KÉPZÉSEK IGÉNYEKRE ÉPÜLŐ, MUNKAERŐ-PIACI ELVÁRÁSOKAT FIGYELEMBE VEVŐ KÉPZÉSFEJLESZTÉS A FELSŐOKTATÁSBAN

Cseh Györgyi
Qualitas T&G Kft.
csyorgyi@qualitas.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A pedagógusképzés minőségének javítását szolgáló projekten belül az előadás képzések kimeneti követelményeinek az érintettek aktív közreműködésére építő, igény alapú meghatározásának módszerével és eredményeivel foglalkozik. Ez az eljárás alapozta meg a szimpózium többi előadásában bemutatott fejlesztéseket a korábbi felsőoktatási fejlesztés keretei között.

Az előadás bemutatja a kiválasztott pedagógusszakmák kimeneti kompetenciái fejlesztésének kontextusát. Ennek során három kulcsterületet vizsgál: az ipariból a tudástársadalomba történő átmenet során a munka világának változó elvárásait a munkaerővel szemben, ennek részeként a felértékelődő kreativitást, innovációt, a versengés és az együttműködés szerepét (*Drucker*, 1993; *Florida*, 2002; *Ingelhart - Baker*, 2000). E folyamat jelentősen befolyásolja a tanulásról és az iskolázásról való gondolkodást (*Sanyer*, 2008; *Halász*, 2009); végezetül mindezek hatást gyakorolnak a pedagógusképzésre, annak tartalmára, a diplomaszerezéskor elvárható tudásra (Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications).

A következő részben az előadás a különböző pedagógusszakmák kompetenciaelvárásainak meghatározásához a Nagy-Britanniában alkalmazott megközelítést mutatja be: a szektorális tanácsok által az adott szektorban sikeres működéshez szükséges kompetenciák meghatározásának módját (*LLUK*, 2006). Ennek adaptálására épült a kiválasztott pedagógusszakmák kimeneti kompetenciáinak definiálása. Megközelítésünk szerint a különböző pedagógusszakmákra való felkészülés, a képzés során elsajátítandó kompetenciák kidolgozásának alapja az érintett csoportok intenzív interakciójában határozható meg. E csoportok: a szakértelmet felhasználók (a pedagógusok munkáltatói), a képzők (egyetemi oktatók) és a szakmát művelők (az adott szakterületen dolgozó pedagógusok).

Az előadás záró része bemutatja a kiválasztott pedagógusképzések kimeneti kompetenciáinak meghatározására szolgáló folyamatot, melynek középpontjában a sikeres munkavégzéshez szükséges tevékenységek, tudás, beállítódás meghatározása áll. Az egyes pedagógusszakmák esetében a diplomaszerezés idejére elsajátítandó kompetenciákat egy-egy interaktív műhely (107 résztvevő), majd az eredmények finomítását célzó, széles körű kérdőíves vizsgálat (kb. 1400 válaszadó) tette lehetővé (*Baráth*, 2014). Az eredmények leírását, értelmezését, egyben mérhetővé tételét egy, a viselkedési kompetenciák meghatározására alkalmas modell segítette, ami lehetővé tette a képzési elvárások és a személyes viselkedési jellemzők egy rendszerben való ábrázolását (*Harten - Wolbers*, 2005).

PEDAGÓGUSSZAKMÁK KÖVETELMÉNYEINEK SZINTEZÉSE, A SZINTEKHEZ KAPCSOLÓDÓ ELVÁRÁSOK EMPIRIKUS VIZSGÁLATA

Kasik László - Nóbik Attila

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

kasik@edpsy.u-szeged.hu

nobik@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A szimpózium ezen előadása a pedagógusképzés, a pedagógusszakma fejlesztésének egyik részterületével, a szakma műveléséhez szükséges kompetenciák meghatározásával és szintezésével foglalkozik. A pedagógusok előmeneteli rendszere (326/2013 és 89/2015 kormányrendelet és módosítása) megkülönbözteti a pedagógus I., a pedagógus II., a mesterpedagógus és a kutatótanár fokozatokat. A pedagógusok végzettsége, szakképzése és tapasztalata alapján feltételezhető, hogy az egyes kategóriákba tartozó pedagógusok között különbségek azonosíthatók (Falus, 2011; Kotschy, 2011; OECD, 2012).

E feltételezett különbségek rendszerezésével a fejlesztés első szakaszában szakértők, pedagógusképzésben oktatók és tapasztalt pedagógusok segítségével elkészítettük az – egy korábbi fejlesztés során létrehozott – óvó- és gyógypedagógusi, a tanítói, valamint a mentori kompetenciaprofilok szintezését az előmeneteli rendszer fokozataihoz igazítva. A második szakaszban a meghatározott különbségek alapján online mérőeszközöket hoztunk létre óvodapedagógusok, tanítók, valamint gyógypedagógusok számára. Az előmeneteli rendszer által is vizsgált kompetenciák mérését és fejlesztését támogató, fejlesztő eszközrendszer néhány fontos területen (pl. motiválás, szakmai ismeretek, önismeret, együttműködés, kommunikáció) tárja fel az eltéréseket.

A mérőeszközök kipróbálása jelenleg folyamatban van (N=179), az eredményekről az előadáson számolunk be részletesen. A mérőeszközök kitöltése során a pedagógusok a zárt kérdések megválaszolása után azonnal megismerhetik a helyes választ. A nyílt végű kérdéseknél erre még nincs lehetőségük, hiszen a fejlesztés későbbi szakaszában a próbamérésben résztvevők válaszaik alapján tudjuk azokat kódolni.

A mérőeszközök segítségével a pedagógusok fontos információkat szerezhetnek önmagukról, munkájukról, mely információk a továbbiakban segíthetik mindennapi munkájukat, szakmai és személyes fejlődésüket, hozzájárulhatnak a sikeres önreflexióhoz. Mivel a mérőeszköz az előmeneteli rendszer fokozataihoz igazodva tárja fel a különbségeket, a visszajelzéseket a pedagógusok felhasználhatják a rendszerben való előrehaladásukhoz szükséges fejlődési szükségleteik azonosítására is.

EGYES KÉPZÉSI PROGRAMOK KURZUSAINAK ELEMZÉSE: FÓKUSZBAN A TANULÁSI EREDMÉNYEK

Mészáros Attila

Széchenyi István Egyetem, Műszaki Tudományi Kar
meszaros@sze.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

Az oktatás terén végbemenő nemzetközi tendenciák azt mutatják, hogy a hagyományos oktatóközpontú megközelítés a diákközpontú megközelítés felé mozdul el: a súlypont nem kizárólag az oktatáson van, hanem azon is, hogy a hallgatóktól milyen tudáselemeket várunk el az adott modul, illetve program elvégzésekor (Kennedy, 2007; Krathwohl, 2001). Ennek az elvnek, valamint a 2015-ben elfogadott magyar MKKR ajánlásai alapján az egyetemi tanulási útmutatókat, képzési programokat is felül kell vizsgálni. (TÁMOP 4.1.3. felsőoktatás-fejlesztési alprojekt szakmai anyagai; MKKR, EKKR).

A regionális felsőoktatás-fejlesztési projekt keretében három képzési programcsomagot (tanító, gyógypedagógus, óvodapedagógus) vizsgáltunk át. A vizsgálat a képzések kurzusleírásainak elemzésére épült, melyekből képzésenként körülbelül 30 kurzus vizsgálatára került sor. Egységes szempontrendszer mentén végeztük el az elemzést, ami a következőket tartalmazta: a kurzus célja, fejlesztendő kompetenciák, tanulási eredmények, ezek teljesítése, illetve a teljesítést elősegítő támogató rendszerek, értékelés. Végezetül koherenciavizsgálatot végeztünk annak megállapítására, hogy a kurzus céljai, a tanulási eredmények, az alkalmazott módszerek, az értékelés, az értékelés szempontjai összhangban vannak-e egymással.

Az előadásban bemutatjuk az elemzés legfontosabb eredményeit, így kitérünk arra, hogy (1) a képzési programokat összességében mennyire jellemzi az oktató- vagy hallgatóközpontúság; (2) mennyire jellemző, hogy a képzési programok egésze, valamint az egyes kurzusok világosan meghatározzák, mit kell elérniük, teljesíteniük a hallgatóknak (tanulási eredmények pontos definiálása); (3) hogyan kell a hallgatóknak bizonyítaniuk, hogy az adott tudástartalmakat valóban birtokolják.

A képzési programok átnézése után az érintett oktatók számára képzéseket biztosított a projekt, ahol minden résztvevő a saját tananyagának adatlapját átdolgozhatta, így megjelent egy hallgatóközpontú tananyag adatlapjának leírása. A projekt hazánkban elsők között nézett és alakított át három komplex képzési programot az új MKKR ajánlásainak alapján.

Ezen leírások átdolgozásának folyamatát, a hallgatói és az oktatói véleményeket mutatjuk be az előadás keretében, segítve ezzel az egyetemi tananyagok átalakításának folyamatát.

EGYÉNIESÍTETT TANULÁS – TANULÁSI UTAK

Dombi Edina

SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézet

edinadombi@yahoo.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A szimpózium ezen előadása a pedagógusképzés fejlesztésének egy kulcsfontosságú részterületével, a tanulási folyamat „testre szabásával” foglalkozik. A bemutatandó projektetem a hallgatók viselkedési kompetenciáinak mérése és a képzés eredményeként meghatározott kimeneti követelmények összevetése alapján egyéniesített tanulásirányítási modell kidolgozását és kipróbálását célozta meg, továbbá elősegíti a hallgatók saját felelősségének növelését személyes fejlődésük, az elsajátítandó tudás iránt. A fejlesztés támaszkodik az egyéniesített oktatás megközelítésére a felsőoktatásban (*Kempbell, 2014*), a tanulástudomány új eredményeire (*Sanyer, 2008*), a modern oktatáseméleti modellekre és módszerekre (*Falus, 2001*).

A program keretében 9 tanító és 10 óvodapedagógia szakos hallgató egyéni támogatását végeztük. Célunk az volt, hogy segítsük a hallgatókat saját fejleszthető területeik felismerésében és erősítésében. A fejleszthető területek kijelöléséhez a hallgatók először kitöltötték a viselkedési kompetenciáik felmérésére szolgáló kérdőívet (*Baráth, 2013*), majd a szakértői vélemények elkészítése után a mentoráltak a mentorok segítségével választottak ki két-három fejlesztendő kompetenciát. Ezt követően a mentorok elkészítették egyéni fejlesztési tervüket, melyben személyre szabott gyakorlatokkal, feladatokkal segítettek a mentorált hallgatókat. A foglalkozásokra havi két alkalommal került sor, alkalmanként 2-2 órában. A személyes fejlődés követéséhez minden mentor és mentorált egy folyamatkövetési naplót vezetett, aminek segítségével rögzítették a konzultáció témáit, feladatait, esetleges nehézségeit és a következő találkozóiig elvégzendő gyakorlatokat, elintézendő feladatokat. Minden alkalom során 1-től 10-ig terjedő skálán külön-külön is értékelték, hogy mennyire bíznak a sikerben, hogyan értékelik a korábbi találkozó óta tapasztalt fejlődést, mennyire találták hasznosnak az adott találkozót. Az alkalmankénti értékelés a mentor-mentorált között kialakult együttműködés mértékére, továbbá a mentorálási folyamat céljaira is kiterjedt. Nyolc találkozás és konzultáció után a hallgatók ismételten kitöltötték a viselkedési kompetencia kérdőívet, továbbá maguk is értékelték a fejlődési folyamatot. A viselkedési kompetencia kérdőív visszajelző jelentése, az esetmegbeszélések, valamint az egyéni és csoportos értékelés eredményeinek feldolgozásával elemeztük az egyéniesített tanulási modell eredményességét.

Az előadás – kvalitatív vizsgálati módszerekre és eszközökre (egyéni fejlesztési terv, folyamatkövetési napló) építve, valamint a viselkedési kompetenciákban elért változást mérve – bemutatja, milyen változást értek el a hallgatók, és hogyan élték meg a fejlesztési folyamatot. Az elemzés támpontot nyújt a fejlesztési tervek struktúrájának véglegesítéséhez, a folyamatot segítő módszerek, eszközök, eljárások szélesebb körű bevezetéséhez, alkalmazásához, ezen keresztül a tanulás eredményesebbé és élményszerűbbé tételéhez.

HÁROM KÉPZÉSI PROGRAM VIZSGÁLATA A HALLGATÓI ÉS AZ OKTATÓI VÉLEMÉNYEK TÜKRÉBEN

Anka Ágnes
Qualitas T&G Kft.
anka.agnes@qualitas.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A szimpózium utolsó előadása a pedagógusképzés fejlesztését célul kitűző projekt keretében már működő képzési programok empirikus vizsgálatára épülő fejlesztés lehetőségeivel foglalkozik. Az előadás vizsgálja a kiválasztott képzések működését (Hénard, 2012), valamint a hallgatói igényekre épülő kutatási-fejlesztési lehetőségeket (Vass, 2010).

A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket (kérdőív, fókuszcsoportos interjú) összehangoltan alkalmaztunk, ami lehetővé tette, hogy triangulációval (tartalom, célcsoport) erősítsük meg következtetéseinket. A kutatást saját fejlesztésű eszközökkel végeztük, melyek felvételére oktatók és hallgatók körében került sor. A kérdőíveket 173 hallgató és 22 oktató töltötte ki, az interjúkon – képzési irányonként – 12-15 fő vett részt, oktatók és hallgatók vegyesen.

A kérdőíves vizsgálat segítségével adatokat kaptunk arról, hogy a különböző képzéseken milyen gyakorisággal alkalmaznak egyes módszereket az oktatók (Juhász és mtsai, 2008), illetve ezeket az érintettek mennyire tartják fontosnak. Az empirikus vizsgálat kiterjedt az előadások és gyakorlatok számonkérési, értékelési eljárásaira, módszereire is. A fókuszcsoportos interjúk a kérdőíves felmérés eredményeinek visszajelzésére és megvitatására épültek.

Az előadáson bemutatjuk, milyen hasonlóságokat és különbségeket tudunk azonosítani a három képzés esetében. Elemezzük, milyen eltérések mutatkoztak a hallgatói igények és a képzés aktuális működése, gyakorlata között mind az oktatás módszereit, mind az értékelést illetően (gyakoriság, fontosság).

Végezetül az általános tapasztalatok között megfogalmazzuk, hogyan használható fel a kutatásból származó tudás a képzések fejlesztésére; továbbá milyennek látták, hogyan élték meg a résztvevők a képzésfejlesztéssel kapcsolatos párbeszédet, mennyire tartották hasznosnak az alkalmazott módszereket és megközelítéseket. Az első tapasztalatok megerősítették, hogy a hallgatói és az oktatói interakciók intenzitásának növelése egyik módja lehet a tanulási innováció kezdeményezésének a minőségi felsőoktatás érdekében (Halász, 2011), valamint alkalmazhatóak a hallgatók önszabályozó tanulásának kialakításához is (Kálmán, 2013).

HALLGATÓK MUNKAERŐ-PIACI JELENLÉTÉNEK JELLEMZŐI ÉS MOTIVÁCIÓI

Elnök:

Bocsi Veronika
Debreceni Egyetem

Opponens:

Polónyi István
Debreceni Egyetem

Különbségek a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntes munkájában

Fényes Hajnalka
Debreceni Egyetem BTK

Egyetemisták fizetett munkásként, önkéntesként és gyakornokként a munkaerőpiacon

Markos Valéria
Debreceni Egyetem BTK

Kvalitatív adatok az egyetemi hallgatók tanulás melletti munkakeresési szokásairól

Szőcs Andor
Debreceni Egyetem BTK

Elhivatottság vagy kényszerűség? Hallgatók munkával kapcsolatos elképzelései és elvárásai

Bocsi Veronika
Debreceni Egyetem GyFK

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

A hallgatók munka-erőpiaci jelenléte komoly mértékben bővült az elmúlt két évtizedben. Ennek a folyamatnak az okai összetettek (például munkaerő-piaci okok, képzések költségei, intézményi feltételek és szervezeti háttér), hatásai pedig sokrétűek. Jelen szimpózium arra vállalkozik, hogy a diákok kereső és önkéntes munkavégzésének a főbb jellegzetességeit és mutatóit térképezze fel, illetve elemezze a munkavállalás főbb motivációit, illetve a kereső vagy önkéntes munka következményeit. Az elhangzott előadások rávilágítanak a hallgatók munkához való viszonyának főbb sajátosságaira, motivációs hátterére, az elvárások és munkaerő-piaci jelenlét közötti distanciákra, az önkéntes munkák különböző típusainak (tradicionális és új típusú önkéntesség) hallgatói bázisára, illetve a munkaerőpiacon jelenlévő diákok szociokulturális mutatóira. Az eredmények egyrészt kvantitatív elemzések segítségével születtek, másrészt pedig kvalitatív, interjú kutatási technikák felhasználásával.

Az első előadás egy nemzetközi adatbázis segítségével vizsgálja meg a pedagógushallgatók és nem pedagógushallgatók közötti különbségeket az önkéntes munka viszonylatában. Célja, hogy feltérképezze azoknak a változóknak a körét, amelyek az önkéntes munka típusait és végzését meghatározzák. A kvantitatív elemzés arra mutat rá, hogy a két almintá között az önkéntesség végzésének gyakoriságában nincsenek eltérések, azonban a motivációk tekintetében distanciák dokumentálhatók, hiszen a jövőbeni pedagógusok indítékai tradicionálisabbak, és inkább jellemezhetőek segítő szándékkal.

A második előadás az önkéntes és a fizetett munkát végzők csoportját kvalitatív eszközökkel hasonlítja össze. Kitér a szakmai munkák gyakorlatának főbb jellegzetességeire, illetve az két almintá szociokulturális hátterére és motivációira. Az eredmények az anyagi háttér fontosságára hívják fel a figyelmet – a hátrányosabb helyzetű hallgatói csoportok esetében a kereső munka lesz domináns, míg az önkéntes munkát végzők szociokulturális helyzete kedvezőbbnek mutatkozik. Az interjúk tanulsága szerint az önkéntes munka motivációi gyakran praktikus jellegűek.

A harmadik előadás a szorgalmi időszakban történő munkavállalás jelenségét járja körül - szintén kvalitatív technikával (fókuszcsoporthoz interjúk segítségével). Az interjúk alanyai munkavállaló diákok és diákmunka-közvetítők voltak. Az eredmények egyrészt az előzetes elvárások és a realitások közötti eltérésekre utalnak, illetve kitérnek a társadalmi tőke és a munkaerő-piaci jelenlét kapcsolatára is.

A negyedik előadás arra vállalkozik, hogy kvantitatív technikákkal térképezze fel a munkára vonatkozó elvárások és motivációk rendszerét. Az elemzés legfontosabb eredményének az tekinthető, hogy a munkavállalás ténye nem a motivációkkal vagy a nagyfokú elkötelezettséggel magyarázható, hanem egyfajta gazdasági kényszerből eredeztethető.

KÜLÖNBBSÉGEK A PEDAGÓGUS- ÉS NEM PEDAGÓGUSHALLGATÓK ÖNKÉNTES MUNKÁJÁBAN

Fényes Hajnalka

Debreceni Egyetem BTK

fenyesh@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

Kutatásunkban a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntességének, és önkéntességük típusának (tradicionális vagy új típusú) különbségeit tárjuk fel egy nemzetközi adatbázis eredményei alapján. Kutatási kérdésünk, hogy a tanulmányok jellege mellett mi hat még az önkéntes tevékenység végzésére és típusára, illetve hogy fennáll-e a képzés jellegének hatása akkor is, ha más magyarázó változókat is bevonunk modellünkbe. Vizsgáljuk a nem, az intézmény országa, a társadalmi háttér (kulturális és anyagi tőkék) és a vallásosság hatását.

A dolgozat elméleti részében a szakirodalom alapján (*Wilson, 2000; Chaan, Amroffell, 1994; Dekker, Halman 2003*) definiáljuk az önkéntességet, bemutatjuk annak típusait és motivációit (*Czjke - Kuti, 2006; Handy et al, 2010; Stefanescu - Osvat, 2011*). Továbbá áttekintjük milyen az önkéntesség kapcsolata más változókkal (pl. a nem, a társadalmi háttér és a vallásosság hatása, lásd *Wilson, 2000; Voicu - Voicu, 2003*).

Empirikus munkánkban egy, a „partiumi” régióban 2012-ben zajló kutatás adatbázisát használtuk fel (N=2728). A három országot átívelő minta karonként reprezentatív, a csoportos mintavétel során egyes szemináriumi csoportokat kérdeztünk le teljeskörűen, melyeket véletlenszerűen választottunk ki. Kutatásunkban keresztábrákat és logisztikus regressziókat futtattunk az SPSS program segítségével, az önkéntesség típusait pedig az önkéntesség motivációi mentén különítjük el klaszterelemzés segítségével építve Clary et al. (1998) munkájára.

Hipotézisünkkel szemben a képzés jellege (pedagógus vagy nem) nem befolyásolta, hogy a diák volt-e önkéntes vagy nem tanulmányai során. Az eredeti összefüggés eltűnik, ha bevonjuk az intézmény országa és a vallásosság változókat. Emellett az önkéntesség motivációinak vizsgálata során eredményeink szerint csak a magyarországi almintában mutatható ki, hogy a pedagógushallgatók körében gyakoribb a tiszta tradicionális, segítő szándékú önkéntes motiváció.

Kutatásunk rámutat arra, hogy érdemes a pedagógushallgatókat összevetni társaikkal az önkéntesség előfordulása és típusa szerint. Fontos eredmény, hogy ugyan a pedagógus pálya segítő szakma, mégsem önkénteskednek gyakrabban a pedagógushallgatók egyetemi éveik alatt. Azonban az is kimutatható, hogy akik önkénteskedtek, azok motivációja valamivel tradicionálisabb, fontosabb számukra a másokon való segítség. Mindezek alapján véleményünk szerint a pedagógusképzésben sokféle módon, köztük pl. karrierirodák működtetésével, ahol a diákok tájékozódhatnak az önkéntes munkalehetőségekről, illetve esetleg az önkéntesség beépítésével a tananyagba, növelni lehetne a pedagógusjelöltek önkéntességre való hajlandóságát. Különösen fontos ez az Iskolai Közösségi Szolgálat 2011-es bevezetése, valamint az önkéntesség által fejlesztett készségek és kompetenciák miatt.

EGYETEMISTÁK FIZETETT MUNKÁSKÉNT, ÖNKÉNTESKÉNT ÉS GYAKORNOKKÉNT A MUNKERŐPIACON

Markos Valéria

Debreceni Egyetem BTK

markosvaleria.90@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

Kutatásom célja, hogy a munkaerőpiacra való belépést segítő tényezőket megvizsgáljam a felsőoktatási hallgatók körében. Elemzésem három munkaformát érint: az önkéntes munkát, a fizetett diákmunkát és a szakmai gyakorlatot. Ezek közös tulajdonsága, hogy jelentősen segítik a felsőoktatási végzést követő munkavállalást. A diák- és az önkéntes munka a hallgatók munkára való szocializációját is erősíti, hiszen a hallgatók, ezáltal olyan tudásra tesznek szert, amelyet a munkaerőpiacon hasznosíthatnak. Ha felhívjuk a figyelmet ezekre a munkaformákra, az segíthet abban, hogy a felsőoktatás jobban illeszkedjen a munkaerő-piaci igényekhez, és ennek segítségével a diákok hatékonyan helyezkedjenek el.

A diákokban tudatosítani kell ezeknek a munkaformáknak a jelentőségét. Fontosnak tartom, hogy az oktatók körében is tudatosuljon ennek fontossága. Lényeges az is, hogy a különböző képzések felkészüljenek a diákok munkaerő-piaci integrációjára és a különböző munkalehetőségeket szervezett formában ajánljanak a diákoknak (pl. karrierirodát működtessenek).

Kutatásomban a következő kérdésekre keresem a választ: 1. Mennyiben hasonlítanak és mennyiben különböznek az önkéntes és a fizetett munkát végző hallgatót munkamotivációi? 2. Milyen különbségek mutathatók ki az önkéntes és a fizetett munkát végző hallgatók kulturális és anyagi háttérének tekintetében, és ez a különbség mennyiben befolyásolja munkaválasztásukat? 3. Az önkéntes, a fizetett munka és a szakmai gyakorlat mennyiben segíti a munkaerő-piaci integrációt és az elhelyezkedést az interjúalanyok szerint? 4. Milyen önkéntes munka típusok (új vagy régi típusú) rajzolódnak ki a hallgatók körében? 5. Vajon a jobb anyagi háttérűek az önkéntes munkát választják, míg a hátrányosabb helyzetűek a fizetett diákmunkát?

Elméleti háttértem Bourdieu tőkeelmélete (*Bourdieu, 1986*) valamint Schultz (*Schultz, 1983*) és Becker emberi tőke elmélete (*Becker, 1975*), mely alapja az önkéntes és fizetett munka hasznosulásának is.

Kutatásom módszere kvalitatív módszer. 10 félig strukturált interjút készítettem, melynek alanyai az ország egyik nagy egyetemének önkéntes és fizetett munkát végző hallgatói. Kutatásom típusa feltáró kutatás, az interjúalanyokat a szakértői mintavétel módszerével választottam ki.

Az interjúk alapján beigazolódott, hogy a jobb anyagi háttérűek, akiknek egyben a kulturális fogyasztásuk is nagyobb, önkéntes munkát végeznek, a hátrányosabb helyzetűek pedig a fizetett diákmunkát választják. A munka motivációja kapcsán elmondható, hogy a fizetett munkát legfőképp a pénzszerzés miatt választják a hallgatók, míg az önkéntes munkát a kapcsolati tőke bővítése, a szakmai gyakorlat, illetve a tapasztalatszerzés, valamint az önéletrajzba való beírhatóság miatt választják. Interjúalanyaim között megjelenik az újfajta önkéntesség egyik új típusa, miszerint az önkéntes munkát a szakmai gyakorlat korábbi helyszínén végzik, és jó esetben itt is helyezkednek majd el.

KVALITATÍV ADATOK AZ EGYETEMI HALLGATÓK TANULÁS MELLETTI MUNKAKERESÉSI SZOKÁSAIRÓL

Szócs Andor

Debreceni Egyetem BTK

szocs.andor.phd@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

A felsőoktatásban tanuló hallgatók és a munka világa kapcsán nemcsak országos (*Ifjúság* 2000, 2004, 2008, 2012) átfogó adataink vannak, de regionális (TERD, HERD) kutatási eredményekkel is bővelkedünk. Ezek a társadalmi, gazdasági, kulturális tőke különböző hatásait mutatták ki a hallgatók egyetemi léte, így például tanulmányi eredményesség, munkához való hozzáállás, csoportkultúra eltérő jellemzői vonatkozásában (*Pusztai*, 2011; *Bocsi*, 2013; *Fényes*, 2014; *Szócs*, 2014).

Előadásunkban nappali tagozatos hallgatók szorgalmi időre jellemző munkakeresési szokásait mutatjuk be, kvalitatív, strukturált kiscsoportos interjúk elemzésével, diákmunka-közvetítők és hallgatói interjúk eredményeinek bemutatásával.

Kutatási kérdésünkben arra kerestük a választ, hogy vajon mennyiben esik egybe a hallgatók által keresett munka jellege a munkaközvetítők által kínált munka jellegével.

Az eredmények azt a tendenciát mutatják, hogy a diákmunka jellege iránti elvárások, elképzelések többségében nem valósulnak meg, azaz a munkaerőpiac közel sem tudja biztosítani a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára a megfelelő, optimális munkajelleget, állást. Ugyanakkor a munkaközvetítők nagymértékű alkalmazkodó-készséget látnak a fiatalokban. Úgy vélik, sokszor a gazdasági tőke hiánya mellett a kapcsolati tőke építése, a közösségi élmény megélése iránti igény vezérli a fiatalokat a tanulás melletti munkához. A hallgatók többsége számára fontos lenne a vágyott munka megléte, mégis kevés kivétellel alacsony óradíjon vállalnak el különböző diákmunkákat. A diákmunka legnagyobb előnyét a rövidtávú pénzkereset mellett a későbbi munkaerő-piaci elhelyezkedés könnyebb mivoltában látják.

A kvalitatív vizsgálat megerősíti egyrészt a gazdasági tőke hiányából adódó előfeltevésünket, ugyanakkor egyre inkább bizonyossá válik, hogy a tanulás mellett végzett munka a társadalmi tőke megtestesítője is. Tekinthetünk tehát rá úgy is, mint a hallgatók jövőbe és munkaerő-piaci létébe való befektetésének egyik formája.

ELHIVATOTTSÁG VAGY KÉNYSZERŰSÉG? HALLGATÓK MUNKÁVAL KAPCSOLATOS ELKÉPZELÉSEI ÉS ELVÁRÁSAI

Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem GyFK

bocsiveron@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

A hallgatói munkavégzés napjainkra általános jelenséggé vált. A jelenség megítélése azonban nem egyértelmű, hiszen a munkajellegű tevékenységek a tanulástól és a rekreációtól vonhatnak el időkereteket. Felmerülhet bennünk az a kérdés is, hogy hogyan egyeztethető össze például egy nappali tagozatos képzés a rendszeres, szorgalmi időszakban történő munkaerő-piaci aktivitással. A hallgatói munkavégzés felfutásának okai összetettek: ide sorolhatjuk a nem tradicionális háttérrel bíró diákok nagyobb arányú megjelenését, a munkaerő-piacon bekövetkezett változásokat vagy a tanulmányok finanszírozásának kérdéskörét is.

A diákok kereső tevékenységére vonatkozó főbb statisztikai adatokat a kutatás régiójában ismerjük, motivációit azonban már ritkábban kutatják. Szócs (2013) többek között kvalitatív technikákkal tárta fel a jelenség hátterét és jellemzőit, de ismertek kvantitatív elemzések is (Fényes, 2010; Csoba, 2013; Horváth et al, 2014). Munkánkban arra vállalkoztunk, hogy az elvárások és a motivációk felől közelítsük meg a jelenséget, és megpróbáljunk összefüggéseket feltárni a hallgatók munkára irányuló koncepciói és a munkaerő-piaci aktivitásuk között. Arra vagyunk tehát kíváncsiak, hogy a fizetett munkavégzés kapcsolatban áll-e például az intrinzik vagy az extrinzik motivációs bázissal (Ester, Braun - Vincken, 2006), vagy a munkára vonatkozó koncepciók szociális irányultságával.

Elemzésünk során egy 2015-ös, több országot is érintő kutatásból választottuk le az egyik hazai egyetem almintáját (N=1076). A felhasznált technikák átlagok, faktoranalízis, klaszteranalízis, variancia-analízis és keresztábrás elemzés voltak. A hallgatói munkavégzés gyakoriságából (szorgalmi időszakok alatt, illetve a szünetek idején történő kereső tevékenységek) kialakítottunk három almintát: a munkaerőpiacon nem megjelenő, az alkalmanként megjelenő, illetve a rendszeresen fizetett munkát végzők csoportját (N= min. 155). A munkára vonatkozó elvárásokat a lekérdezés folyamán 19 itemmel mértük fel, ezeket faktoranalízissel és klaszteranalízissel vizsgáltuk (azért döntöttünk mind a két többváltozós statisztika használatára mellett, mert szoros összefüggés nem rajzolódott ki az első használatának során). Mivel a motivációk és a koncepciók nem álltak kapcsolatban a kereső tevékenység végzésével (például a karrierista beállítottság nem magyarázta a fizetett munkavégzést még abban az esetben sem, ha a munka kapcsolódott a hallgató tanulmányaihoz), ezért a gyakoriságokat a szociodemográfiai mutatók segítségével igyekeztünk megmagyarázni. A kapott eredmények arra utalnak, hogy a diákok kereső tevékenysége nem a motivációkkal és a munkára vonatkozó elképzelésekkel, az elhivatottság vagy a közönyösség tényével, hanem a gazdasági kényszerekkel magyarázható – legalábbis az általunk vizsgált egyetem hallgatói populációjának esetében.

HUMÁN TŐKE, SZOCIÁLIS TŐKE AZ ISKOLÁBAN

Elnök:

Vámos Ágnes
ELTE-PPK

Opponens:

Gelei András
BCE-Gazdálkodástudományi Kar

Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok nézetei az iskola belső világáról és az iskolavezetésről

Fehérvári Anikó - Kopp Erika - Lénárd Sándor - Domonkos Kati
ELTE-PPK

Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok szakmai pedagógiai problémái és a reflexiói

Vámos Ágnes - Szivák Judit - Verderber Éva
ELTE-PPK

Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok szakmai fejlődése és megújulása

Rapos Nóra - Kálmán Orsolya - Prekopa Dóra
ELTE-PPK

Szervezeti értékelési folyamatok és az innovációban, fejlesztésben, továbbképzésekben aktív pedagógusok erről alkotott nézetei

Nahalka István - Sipos Judit
ELTE-PPK

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Nem kétséges, hogy kiváló tanárokra van szükség a neveléstudományban és iskolai életben végbement változásokkal való eredményes megküzdéshez is. A tanulóközösségek, a tanulószervezet szakirodalma (*Senge*, 1998; *Kyle - Bogotch*, 2000; *Silins, Zarins - Mulford*, 2002; *Pashiardi - Brauckmann*, 2011), alátámasztja, hogy a pedagógusok együttműködése és az iskolai munka fejlesztése szervezeti nézőpontból összekapcsolódik. Fullan és Hargraves (2012) kimutatták, hogy a professzionális gyakorlathoz a kollégáktól kapott bizalom, támogatás és segítő kritika is hozzátartozik, annak ellenére, hogy az osztályteremben minden tanár egyedül tevékenykedik. A pedagógusok tudása, azaz az emberi (humán) tőke mellé az emberek közötti kapcsolatok, egy csoport vagy közösség közös tudása, mint társas, szociális tőke (*Carrie*, 2011) szükséges. Ezt az egyének külön-külön és a társak együttesen is hasznosítanak, ez valódi erőforrás számukra. Miközben egyre gazdagodik a pedagógusok és a szervezet kapcsolatának kutatása külföldön, nincs hazai kutatás arról, hogy a magyar köznevelésben – annak tradíciókon nyugvó, innovációkkal mobilizált kultúrájában – a pedagógusokat szakmai életútjuk során mi/ki sarkallja arra, hogy újabb és újabb tanulási lehetőségeket keressenek, ilyeneket kihasználjanak, vagy ösztönözzenek másokat erre? Miért lesznek egyes pedagógusok fejlesztők, tanulásra nyitottak, innovatívak, s mi ezekben a kérdésekben annak a szervezetnek a szerepe, ahol dolgoznak? Ez a hiány inspirálta kutatóegyetemünk kutatócsoportját arra, hogy a TÁMOP 4.1.3. B támogatásával a pedagógusok szakmai életútjáról, saját gyakorlatáról és pedagógustársaihoz való viszonyáról, szervezeti kultúráról való nézeteit/percepcióját tegye a vizsgálatának középpontjába. A kutatócsoport nyolc oktatóból, s hozzájuk kapcsolódó PhD hallgatókból áll.

Tekintve, hogy a kutatás nem valamely a vizsgált jelenséget leíró elméleti modell ellenőrzésére, tesztelésére vállalkozik, hanem a fenti kérdések megválaszolását segítő empirikus vizsgálódást végez, ezért a mintaválasztásban nem törekedett reprezentativitásra. Arra volt szükség, hogy narratívumokból, interjúk szövegeiből, fókuszcsoportos interjúból olyan pedagógusoktól nyerjünk információkat, akik innovációs, tudásmegosztási tevékenységüket, illetve szervezeti és személyes tanulási folyamataikat tekintve az „átlag” fölé emelkednek. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben zajló, nagymintás kutatás adatait használva választottuk ki azt a 34 pedagógust, akik ennek a kritériumnak megfeleltek. Az OFI reprezentatív nagymintás (8538 fő) adatbázisából bizonyos itemek felhasználása árnyalta eredményeinket.

A szimpózium keretében 4 előadásra kerül sor, vizsgálataink irányainak megfelelően: (1) iskola belső világa, szervezeti kultúra, (2) reflektivitás és problémamegoldás egyéni és intézményi szinten, (3) szakmai támogatás és innovációs potenciál, (4) szervezeti értékelési folyamatok. Részletek az egyes előadásoknál olvashatók.

INNOVÁCIÓKBAN, FEJLESZTÉSEKBEN, TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN AKTÍV PEDAGÓGUSOK NÉZETEI AZ ISKOLA BELSŐ VILÁGÁRÓL ÉS AZ ISKOLAVEZETÉSRŐL

Fehérvári Anikó - Kopp Erika - Lénárd Sándor - Domonkos Kati

ELTE-PPK

fehervari.aniko@ofi.hu

kopp.erika@ppk.elte.hu

lenard.sandor@ppk.elte.hu

kati.domonkos@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A szimpoziумösszefoglalóban jelzett kutatásból jelen előadás az iskola működését, eredményességét befolyásoló iskolai kultúrát helyezi középpontba. Ehhez, elméleti alpnak *Fullan* és *Hargreaves* (1996, 2012), kutatásait tekintjük, akik az iskolai kultúra meghatározó elemének tekintik pl. a kollegiális támogatást, a közös értékeket, a döntéshozatalt, a kockázatvállalást, a bizalmat, a szülőkkel kialakított kapcsolatot, a vezetést, a kommunikációt. Az iskolai klíma, kultúra kutatások szintetizáló összegzését alkották meg *Teddlie* és *Schoen* (2008), melynek eredményeként az iskolai kultúra négy dimenzióját határozták meg: a tanárok szakmaisága (tudásuk, nézeteik, szemléletük); a szervezeti struktúra (iskolavezetés, kormányzás, irányítás, kapcsolatrendszer); a tanulási környezet minősége; a tanulóközpontság (szülők bevontságát, a tanulót támogató szolgáltatásokat).

Kutatási cél: Megismerni az innovációkban, fejlesztésekben aktív pedagógusok véleményét, nézeteit saját iskolájuk belső világáról, kultúra-elemeikről és ezeknek kapcsolatáról saját szakmai éltükben.

Kutatási kérdések: (1) Milyen a szervezeti szocializáció és szervezeti kultúra kapcsolata? (2) Melyek azok a szakmai tanulóközösséggé válást elősegítő szervezeti kultúra-elemek? (3) Milyen a fejlődésben aktív pedagógusoknak az ideális iskolaképe? (4) Az iskolavezetés milyen szerepet játszik az iskola kultúrájában a pedagógusok percepciói alapján?

Módszer és minta: Félig strukturált interjú, élettörténeti narratívumok és életút vonal elemzés, fókuszcsoporthoz tartozó interjú. A mintába 34 olyan pedagógus került az OFI országos reprezentatív kérdőív vizsgálatából, akik aktívak voltak innovációkban, fejlesztésekben, átlagnál többször vettek részt továbbképzésekben, nyitottak a tudásmegosztásra (ld bővebben a szimpoziумösszefoglalót).

Eredmények és hasznosítás: A pedagógusok többsége saját iskoláját fragmentált csoportokból álló szervezetként érzékeli. Feltárt szervezeti diszfunkciók: bizalomhiány, a tanulásra szánt elkülönülő idő hiánya, térbeli elkülönültség. Megjelennek viszont jó gyakorlatok, szervezeti megoldások, melyek általában a vezető tudatos szervezeti tanulást támogató törekvéseihez köthetőek. A pedagógusok ideális iskolaképe egysíkú, kevesekét jellemzi az a komplexitás, amely a kultúra vagy eredményességi kutatásokban megjelenik. A pedagógusok a jó iskolát általában valamely eredményességi szempont alapján fogalmazzák meg, ebben is az iskolai légkör szerepét tekintik a legfontosabbnak. Ezen belül azonban igen erősen szegmentálódnak a vélemények. Az iskolavezetés szerepe ebben a megközelítésben csak igen marginálisan jelenik meg. Az eredmények hozzájárulnak az intézményeken belüli tudásmegosztó tevékenységek megismeréséhez és fejlesztéséhez.

INNOVÁCIÓKBAN, FEJLESZTÉSEKBEN, TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN AKTÍV PEDAGÓGUSOK SZAKMAI PEDAGÓGIAI PROBLÉMÁI ÉS A REFLEXIÓI

Vámos Ágnes - Szivák Judit - Verderber Éva

ELTE-PPK

oktataselmelet@ppk.elte.hu

szivak.judit@ppk.elte.hu

verderber.eva@ppk.elte.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A szimpoziумösszefoglalóban jelzett kutatásból jelen előadás a reflektív gondolkodást és a problémamegoldást állítja a középpontba. Elméleti alapjainak a reflektív gyakorlat és problémamegoldás valamint a pedagógusi gyakorlat kutatásait tekinti. A hazai (Szivák, 2003; Sántha, 2007) és nemzetközi kutatások (Schön, 1987; Korthagen, 2004; Taggart - Wilson, 2005; Liakopoulou, 2012) alátámasztották, hogy a reflektív gyakorlat hozzájárul az egyén professzionális szakmai fejlődéséhez, s ezen túl – az együttműködő megoldáskereséssel – támogatja a közös tudás fejlődését. A problémakezelés komplexebb rendszerekben, mint az iskola, annak kultúrájának függvénye (Cannon - Edmondson, 2004).

Kutatási cél: Innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok esetében felmerülő szakmai, pedagógiai problémák feltárása, s e problémák keletkezéséhez vezető okok megismerése, valamint a reflexió egyéni és szervezeti szintű jellemzőinek feltárása a segítő és akadályozó tényezők kezelése érdekében.

Kutatási kérdések: (1) Milyen a pedagógusok és az iskolák reflektív gyakorlata? (2) Mi a pedagógusok reflexiója és a fejlesztések, továbbképzések, innovációk kapcsolata? (3) Milyen sajátos problémamegoldó stratégiák azonosíthatók a pedagógiai gyakorlatban?

Módszer és minta: Félig strukturált interjú, élettörténeti narratívumok és életút vonal elemzés, fókuszcsoporthoz tartozó interjú. A mintába 34 pedagógus került az OFI országos reprezentatív kérdőíves vizsgálatából, akik aktívak voltak innovációkban, fejlesztésekben, átlagnál többször vettek részt továbbképzésekben (ld szimpoziумösszefoglaló).

Eredmények és hasznosítás: A pedagógusok szakmai életpályájuk szakaszaiban különböző problémákat érzékelnek, s különbözik a megoldásuk. A kezdők személyes támogatást keresnek, amely a helyzetek kezelésében, az eseti célok elérésében segít. Felületesen reflektálnak az alapproblémára, mely probléma a pedagógiai valóság és a naiv, idealisztikus pedagógusi gyakorlat közötti távolság miatt adódik. Áthidalásához keveseknek van eszközük, és sokan azt tanulják meg gyakorlott kollégáiktól, hogy nem kell mély elemzést végezni. A pályán eltöltött évek mentén nem érzékelhető a reflektivitás elmélyülése; a vizsgálatban részt vevő pedagógusok továbbra is technikai szinten reflektálnak, a pedagógiai munka eredményességének elemzése jórészt oktatáscentrikus nézőpontú, vagyis a 'Mit tanítok?' kérdés a domináns. Kevésbé jellemző a közös elemzés során, hogy őszintén feltárják egymás között a problémákat a nevelőtestület tagjai és a legkritikábban kerül előtérbe az egymás szakmai támogatásának kérdésköre. A kutatás hozzájárul ahhoz, hogy az iskolai és pedagógusi hatékonyság kapcsolatát jobban megismerjük. A fejlesztést, folyamatos tanulást ösztönző szakmai életutak a lehetőségek és nehézségek kezeléséhez szolgáltathatnak érveket.

INNOVÁCIÓKBAN, FEJLESZTÉSEKBEN, TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN AKTÍV PEDAGÓGUSOK SZAKMAI FEJLŐDÉSE ÉS MEGÚJULÁSA

Rapos Nóra - Kálmán Orsolya - Prekopa Dóra

ELTE-PPK

rapos.nora@ppk.elte.hu

kalman.orsolya@ppk.elte.hu

prekopad@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A szimpoziумösszefoglalóban jelzett kutatásból jelen előadás a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének kérdését helyezi a középpontba. Ennek beágyazódása a köznevelésbe egyre meghatározóbb Magyarországon is, így határozott felelősségvállalást vár el a pedagógustól és az őt befogadó szervezettől. A szakmai továbbképzések rendszere és az életpálya értékelése elsősorban az egyéni szakmai fejlődés lehetőségét kínálja fel, holott mind az egyén, mind a szervezet új feladatokkal szembesül, mely dinamizmust, megújulást és kritikus kérdésfeltevést igényel (Geyer, 2003; Halász, 2006; Vámos, 2015), kihívásokra reagáló innovációkat. A pedagógus oldaláról adott szakmai válaszokat és rendszerszerű, szervezeti szintű lépéseket (Rapos és mtsai, 2011). A pedagógusoknak és az intézményeknek ehhez olyan támogatásra van szükségük, amely egyszerre segíti ezek egyéni és iskolai megvalósulását.

Kutatási cél: feltárni az innovációkban, fejlesztésekben, továbbképzésekben aktív pedagógusok nézeteit az innovációról, működéséről és a személyes szakmai fejlődésükben játszott szerepéről; azonosítani azokat a támogatási formákat, amelyek segítették összekapcsolni a személyes és szervezeti szintű innovációkat.

Kutatási kérdések: (1) Milyen tényezők meghatározóak a személyes szakmai fejlődésüket tekintve? (2) Mi jellemzi az innováció folyamatát, az egyéni és szervezeti szintű innovációk kapcsolatát? (3) A szakmai támogatás mely formái milyen funkciókkal válnak meghatározóvá a szakmai életúton?

Módszer és minta: Félig strukturált interjú, élettörténeti narratívumok és életút vonal elemzés, fókuszcsoporthoz tartozó interjú. A mintába 34 pedagógus került az OFI országos reprezentatív kérdőíves vizsgálatából, akik aktívak voltak innovációkban, fejlesztésekben, átlagnál többször vettek részt továbbképzésekben (ld szimpoziумösszefoglaló).

Eredmény és hasznosítás: Az innovációk megjelenése, különböző irányú, módú terjedése és az egyéni szakmai megújulás rendszeressége, hozzájárulása az intézményi innovációhoz jól látható, ugyanakkor a pedagógusok innovatív kezdeményezései és a szervezeti szintű innovációk nem épülnek szervesen egy rendszerbe, az egyéni szakmai fejlődési utak nem ágyazódnak tudatosan a szervezetbe. A közoktatáson belüli horizontális tanulást, a szakmai fejlődés támogató tényezőit erősnek látják a megkérdezettek, a felsőoktatástól, a kutatás szereplőitől viszont igen kevés támogatásról számolnak be. Az eredmények hozzájárulhatnak a pedagógusok szakmai fejlődésére adaptívan reagáló tematikusan moduláris képzések fejlesztéséhez, a pedagógusképzés, -továbbképzések és a szervezeti szintű tanulás folyamatos szakmai fejlődés-értelmezéséhez; hatékonyabb, az innovatív törekvéseket segítő támogatórendszer kialakításához a köznevelésben

SZERVEZETI ÉRTÉKELÉSI FOLYAMATOK ÉS AZ INNOVÁCIÓBAN, FEJLESZTÉSBEN, TOVÁBBKÉPZÉSEKBE AKTÍV PEDAGÓGUSOK ERRŐL ALKOTOTT NÉZETEI

Nahalka István - Sipos Judit

ELTE-PPK

nahalkai@gmail.com

siposjudit01@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A szimpoziумösszefoglalóban jelzett kutatásból jelen előadás a hazai neveléstudományi kutatásokban is egyre fontosabbá váló intézményi eredményességről való gondolkodást állította a középpontba. Egyre elterjedtebb ugyanis az a felismerés, hogy egy intézmény eredményességét szervezetének állapota, kultúrája, tanulószervezeté válási folyamatban elért fejlődési szintje határozza meg (*Gyökerös - Szemerszki*, 2014). Míg az iskolák eredményességével kapcsolatos szakirodalom gazdag (ld. pl. *Reynolds*, 2000; *Scheerens és mtsai*, 2003; *Lannert - Nagy*, 2006; *Creemers és mtsai*, 2010), addig a pedagógusok e problémaköréről kialakult elképzeléseinek kutatásáról alig ismerünk példákat. Kutatóegyetemünk Neveléstudományi Intézetében alakult kutatócsoport a pedagógusok szervezethez való kapcsolódását középpontba állító kutatást választott, ennek részeként, jelen előadás a pedagógus elképzeléseknél, azok szervezeti kultúra formálódásában játszott szerepének vizsgálatát tűzte ki célul.

Kutatási cél: a pedagógusok külső és belső eredményességértékelési formáiról, az eredményességi adatokat közvetítő mérések, vizsgálatok felhasználásáról kialakított nézeteinek feltárása, az ezekhez való viszonyulás vizsgálata.

Kutatási kérdések: Miként vélekednek a pedagógusok (1) az eredményértékelési gyakorlatról, (2) az eredményességi adatokat közvetítő mérések, vizsgálatok eredményeinek egyéni- és szervezeti szintű felhasználásáról?

Módszer és minta: Félig strukturált interjú, élettörténeti narratívumok és életút vonal elemzés, fókuszcsoporthoz tartozó interjú. A mintába 34 pedagógus került az OFI országos reprezentatív kérdőíves vizsgálatából, akik aktívak voltak innovációkban, fejlesztésekben, az átlagnál többször vettek részt továbbképzésekben (ld. szimpoziумösszefoglaló).

Eredmények és hasznosulás: A pedagógusok szerint az iskolák eredményességét a köznevelési rendszerben leginkább statisztikai adatok, külső teljesítménymérések eredményei alapján értékelik. Ezzel szemben saját véleményük alapján sokkal inkább előtérbe kerültek a teljesítményadatokon túlmutató tényezők, úgy vélik, az eredményességnek különböző – főként a szervezeti dimenzióhoz köthető – indikátorai léteznek. Az egyes mérések felhasználásáról kialakított nézetek egybecsengnek az értékelési gyakorlatról kialakított véleményekkel. A pedagógusok szerint egyéni- és szervezeti szinten is leginkább a külső-, főként a tanulói teljesítményeket mérő vizsgálatok eredményeit, formális keretek között hasznosítják. Az egyéni formális felhasználás célja az önreflexió és a tanulók fejlesztése. Szervezeti felhasználásról nagyobb arányban nyilatkoztak, ugyanakkor ez esetben csak ritkán van a felhasználáshoz konkrét következmény (pl. stratégia, terv) kapcsolva. Eredményeink leginkább a pedagógusképzésben, a mérési eredmények felhasználását támogató programok, stratégiák kidolgozásához nyújtanak értékes információkat.

INTERKULTURÁLIS KOMPETENCIÁK MEGKÖZELÍTHETŐSÉGEI

Elnök:

Imre Anna
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

Kovács-Nagy Klára
Debreceni Egyetem

Pedagógus és nem pedagógusjelöltek tanulási célú mobilitási tervei

Dusa Ágnes
Debreceni Egyetem

Idegennyelv-tanulás - miért és hogyan?

Fekete Adrienn
Debreceni Egyetem

Pályán lévő pedagógusok nyelvi attitűdjei

Nagy Zoltán
Debreceni Egyetem

Nyelvszakos és nem nyelvszakos tanárok nyelvismerete és ezzel kapcsolatos továbbképzési attitűdjei

Sebestyén Krisztina
Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az egyes nemzeti és nemzetközi oktatás-politikai törekvések között szerepel, hogy az élethosszig tartó tanulás kereti között minél többen legyenek képesek az anyanyelvük mellett legalább két idegennyelven fejezni magukat, legyenek nyitottak a kulturális különbözőségekre, s minél többen kapcsolódjanak be tanulási és/vagy szakmai mobilitási programokba. (Az oktatás területén ezért is hoztak létre számos támogató programot, mint a Comenius, a Leonardo vagy az Erasmus mobilitási programok.)

Éppen ezért az interkulturális kompetenciák fejlesztése a globalizálódott oktatási környezet egyik új és kiemelt kutatási témája. Szimpóziumunkban az interkulturális kompetenciát és azt az oktatás különböző szinterein vizsgáló kutatásokat kapcsoljuk össze. Az egyik ilyen mikroszint a felsőoktatási hallgatók körében, az idegennyelv-tanulás kapcsán felmerülő célok - amelyek egyben a más kultúrákhoz való viszonyokat tükrözik -, a nyelvtanulási attitűdök, és a kettő közötti összefüggések vizsgálata elsőéves tanárjelölt hallgatók körében. Ehhez szorosan kapcsolódik a már pályán lévő tanárok nyelvtudása, nyelvtanulási motivációja, az idegen nyelven folyó és vagy külföldön megszervezett szakmai továbbképzés iránti érdeklődésük. Az idegennyelv-tanulás és a tágabb értelemben vett interkulturális kompetenciák gyökerei ahhoz nyúlnak vissza, hogy az anyanyelvtanulás során milyen nyelvi attitűdöket, nyelvi toleranciát sajátítanak el a diákok a tanáraiktól. Éppen ezért érdekes a pályán lévő pedagógusok anyanyelvhez és az anyanyelvváltozatokhoz való hozzáállása, s az azokkal kapcsolatos attitűdjeik. Egy újabb szempont a magyar hallgatók nemzetközi hallgatói mobilitásba való bekapcsolódása. Az interkulturális kompetenciák fejlesztésének egyik legmeghatározóbb eszköze a hosszabb-rövidebb idejű külföldi tanulmányokba való bekapcsolódás. Végül az interkulturális kompetencia vizsgálata során a magyar viszonyokon kívülre tekintve a koreai hallgatók továbbtanulási motivációit is bemutatjuk, mivel ez egy erősen kultúrafüggő döntéshozási mechanizmust feltételez.

PEDAGÓGUS ÉS NEM PEDAGÓGUSJELÖLTEK TANULÁSI CÉLÚ MOBILITÁSI TERVEI

Dusa Ágnes

Debreceni Egyetem

agnesdusa@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Idegen nyelvi oktatás

A felsőoktatás-politikai dokumentumokban a nemzetközi hallgatói mobilitás – mind a kredit-mobilitási mind a diploma-mobilitási formája – kiemelt célként jelenik meg, csakúgy, mint a felsőoktatási rangsorokban. Nemzetközi és magyarországi kutatások is sokat foglalkoznak a nemzetközi hallgatói mobilitás tapasztalataival járó felsőoktatási és munkaerő-piaci előnyökkel (*Teichler – Ferencz – Wächter*, 2011; *Wiers - Jenssen* 2011; *Rédei – Kobolka* 2007). Színén sok kutatásban keresik arra a választ, hogy miért kapcsolódik be az egyik hallgató a nemzetközi csereprogramokba, míg mások miért szorulnak ki (*Kasza*, 2010; *Finger*, 2011; *Czakó – Koltói*, 2012; *Murphy – Lejonne*, 2002). Azonban kevés tanulmány foglalkozik kifejezetten a pedagógusjelöltek hallgatói mobilitásában való részvételével, terveivel, az azt elősegítő vagy meggátoló tényezőkkel.

Az előadás célja, hogy feltárja egy határ menti régió felsőoktatási intézményeibe járó pedagógusjelöltek nemzetközi mobilitási tapasztalatait és terveit, továbbá azokat a tényezőket, melyek a nemzetközi hallgatói mobilitásba való bekapcsolódást segítik vagy akadályozzák. A kapott eredmények értelmezését segíti, hogy nem pedagógusjelölt hallgatók válaszaival is volt lehetőség összevetni a kapott adatokat.

Az előadás empirikus vizsgálata egy 2015-ös hallgatói adatbázison alapul (N=1792), melyben a pedagógushallgatók mellett nem pedagógusjelölt hallgatókat is megkérdeztünk. A két hallgatói csoportot összevetve az az eredmény körvonalazódott, miszerint a pedagógusjelöltek körében magasabb a mobilitást tervezők aránya, azonban a mobilitási tervek erősen összefüggnek olyan társadalmi háttérváltozókkal, mint a szülők iskolázottsága, a család szubjektív gazdasági státusza vagy a hallgató nyelvi készségei, idegennyelv-tudása. A hallgatók nemzetközi mobilitására vonatkozó korábbi kutatásaink (2012, 2014) eredményeivel árnyaljuk megállapításainkat, ami megerősíti, hogy a hallgatók családjának kulturális és gazdasági tőkéje befolyásolja a diákok mobilitási terveit. A diákok nemzetközi felsőoktatási mobilitását gátló tényezőket négy faktorba rendeztük. Kialakult egy individuális szinten jelentkező, tanulással kapcsolatos félelmetet tömörítő faktor; egy rendszer-szintű, a nemzetközi hallgatói mobilitási programok erős szelektív jellegére utaló tényezőcsoport; egy motiválatlansággal összefüggő item-csoport; és végül a családi kötelek okozta visszatartó tényezők.

Támogató: Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata (RH/885/2013) Institutional Effects on Students' Achievement in Higher Education

IDEGENNYELV-TANULÁS - MIÉRT ÉS HOGYAN?

Fekete Adrienn

Debreceni Egyetem

adrienn.fekete00@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Idegen nyelvi oktatás

Az interkulturális kommunikatív kompetencia idegennyelv-órán történő fejlesztésének fontossága mára már nem kérdés, azonban számos kutatási eredmény alátámasztja, hogy a gyakorlatban a nyelv kulturális dimenziója még mindig háttérbe szorul az idegennyelv-órákon (*Byram - Risanger, 1999; Nikolov, 2003; Servu - mtsai, 2005; Lázár - mtsai, 2007; 2011a, b; Holló, 2013*). Ahhoz, hogy ezt a problémakört jobban átláthassuk, fel kell mérnünk az idegennyelv-tanárok témához való hozzáállását. Erre több kutatás is vállalkozott (*Byram és mtsai, 1991; Nikolov, 2003; Servu, 2005; Lázár, 2007; Nikolov, 2007; Nikolov és mtsai, 2009a, b; Lázár, 2011b*), viszont ezek többnyire a tanárjelöltek és gyakorló tanárok attitűdjét vizsgálták. Az előadásban bemutatott vizsgálat ezzel szemben az első éves idegennyelv-tanár szakos hallgatókra koncentrál, mivel a tanárrá válás folyamatának első lépéseit is fontosnak tartjuk felmérni.

A vizsgálat célja tehát, hogy felmerje a hallgatók (1) idegennyelv-tanulással kapcsolatos céljait, amelyek a más kultúrákhoz való viszonyukat tükrözhetik -, valamint (2) hozzáállásukat az IKK idegennyelv-órán történő fejlesztéséhez, végezetül pedig elemezze az említett (3) célok és attitűdök közötti összefüggéseket.

A vizsgálat a következő régiókat foglalja magában: Magyarországon az Észak-alföldi Régiót, Romániában a Partiumot és Erdély középső részét, valamint Kárpátalját. Az adatfelvétel papír alapon és online formában egyaránt kérdőív formájában történt 2014. tavaszi szemeszterében. Az alapsokaság 979 fő, a minta nagysága pedig 306 fő. A méréshez az idegnyelv-tanulási célokra és az IKK idegennyelv-órán történő fejlesztéséhez való hozzáállásra vonatkozó kérdésközpontokat használtuk. Mind a két kérdésközpont esetében a megkérdezetteknek 4 fokú Likert skálán kellett értékelniük az állításokat. A mintában fellelhető tendenciák és különbségek megállapítására, bizonyos háttérváltozók bevonásával az SPSS20 statisztikai program segítségével következő eljárásokat alkalmaztuk: skálaátlagok összehasonlítása, egytényezős varianciaanalízis, kétmintás t-próba.

A kapott eredmények szerint a válaszadók nyitottak az IKK az idegennyelv-órán történő fejlesztésére. Továbbá a megkérdezettek kevésbé tartják fontosnak a saját és az idegen kultúrák közötti hasonlóságok és különbségek kritikai megközelítését az idegennyelv-órán. Ebből következhet, hogy „kultúra közvetítésen” és „interkulturális kompetenciafejlesztésen” leginkább a célnyelvi kultúrához fűződő ismeretátadást értik. Mindemellett megállapíthatjuk, hogy azok a hallgatók, akik érdeklődnek más kultúrák irányába, illetve fontosnak értékelik ezek megismerését, nyitottabbak a kultúra tanítás és az idegennyelv-oktatás szorosabb összefűzése irányába.

PÁLYÁN LÉVŐ PEDAGÓGUSOK NYELVI ATTITÚDJEI

Nagy Zoltán

Debreceni Egyetem

zoltann.88@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Idegen nyelvi oktatás

Az oktatás során az anyanyelv és az ahhoz való viszony meghatározó jelentőségű, ennek ellenére az oktatáskutatásban eddig kevésbé vizsgálták. Az anyanyelv rendkívül sok változatban él, ugyanakkor az oktatás egyértelműen a sztenderd nyelvváltozaton alapul (Nagy, 2014), és a diákok anyanyelvváltozatát alig veszi figyelembe (Kiss, 2001), és az ezzel kapcsolatos vizsgálatok is hiányoznak (Molnár – Nagy, 2012). A nyelvváltozatokhoz való viszonyt elsősorban a nyelvjárások vonatkozásában vizsgáltuk, mivel a tájszólásban beszélő diákoknak számos nehézsége adódik nyelvi háttérükből (Kiss, 1999), illetve az általuk beszélt változatok stigmatizált jellegéből (Kontra, 2005).

Kutatásunk során a magyarországi pályán lévő pedagógusokat (n=965) részben papíralapú, részben online, EvaSys rendszer segítségével feldolgozott kérdőíves módszerrel vizsgáltuk, az adatokat pedig SPSS 18 programcsomag segítségével dolgoztuk fel. A pedagógusok nyelvi attitűdjeit közvetett módon, a nyelvről alkotott megállapítások segítségével mértük; az állításokkal való egyetértésüket a válaszadóknak négyfokú Likert-skálán kellett megjelölniük. A matematikai statisztikai elemzés alapvetően klaszterelemzésen, keresztábra-elemzésen és varianciaanalízisen alapult. A vizsgálatba bevont szocio-demográfiai háttérváltozók magyarázó hatása, az ebből eredő különbségek megfelelnek a szakirodalmi elvárásoknak és korábbi vizsgálati eredményeinknek. A kutatás egyik újszerűsége, hogy az anyanyelvhez és a nyelvjárásokhoz való viszonyt összevetettük a pedagógusok nevelési értékeivel. Az egyes nevelési értékekben a klasztercsoportok (sztenderd-központú, de a nyelvjárásokat elfogadó; nem sztenderd-központú és a nyelvjárásokat és azok iskolai használatát elfogadó; sztenderd-központú és a nyelvjárásokat élesen elutasító) közötti legerősebb eltérések ($p \leq 0,001$) azon nevelési értékek körében jelennek meg, amelyek a leginkább normatívak, ezek: az udvariasság, a jó magaviselet, a hűség/lojalitás, az engedelmesség. Elfogadjuk, hogy az anyanyelvi nevelés fontos feladata a sztenderd magas szintű használatának megtanítása, ugyanakkor meglátásunk szerint – a szakirodalommal összhangban – ez nem mehet az anyanyelvváltozat rovására. Rendkívül fontos a pedagógusjelöltek és pedagógusok körében pozitív attitűdöt kialakítani a sztenderdtől eltérő változatok vonatkozásában. Az osztatlan tanárképzésben a tanárjelölteknek kötelező egy „Anyanyelvi ismeretek” kurzus teljesítése, ugyanakkor eredményeink azt mutatják, hogy – a nevelési értékekkel való szoros összefüggés miatt – ez akkor lehet sikeres, ha az anyanyelvi ismeretek bővítése a pedagógiai nézetek formálásával együtt történik meg. A gyakorló pedagógusok vizsgálata igazolja, hogy a tanárképzésnek az eddiginél összehangoltabb koncepciók révén fel kell készíteni a pedagógusokat arra, hogy a gyermekek nevelését hatékonyan végezhessek a nyelvi-kulturális szempontból sokszínű iskolai környezetben.

NYELVSZAKOS ÉS NEM NYELVSZAKOS TANÁROK NYELVISMERETE ÉS EZZEL KAPCSOLATOS TOVÁBBKÉPZÉSI ATTITÚDJEI

Sebestyén Krisztina

Debreceni Egyetem

kriszti.se@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Idegen nyelvi oktatás

Az Európai Unió törekvései között szerepel, hogy a polgárainak a közeljövőben legalább három nyelven ki tudják fejteni magukat (*Kommission der Europäischen Gemeinschaften*, 2005; *Hesse – Göbel – Hartig*, 2008). Emellett a bel- és külföldi munkaerőpiacon is egyre erősebb elvárás legalább egy idegen nyelv tárgyalóképes ismerete, amik előzetes feltétele, hogy a tanulóknak megfelelő színvonalú idegennyelv-oktatásban legyen részük a közoktatásban. Ez magával vonja a jól képzett idegennyelv-tanárok fontosságát is. Ezért a már pályán lévő pedagógusok továbbképzési attitűdjait vizsgálta egy kutatás, melynek eredményeiből válogat az előadás.

Előadásunkban arra keressük a választ, hogy a tanárok milyen, már meglévő nyelvtudással rendelkeznek, melyek azok a területek, amihez fel tudják használni idegennyelvi ismereteiket. Előadásunkhoz az 1056 fős adatbázist többféle statisztikai módszerrel vizsgáltuk SPSS Statistic program segítségével. A válaszadók közül leválogattuk a tanár és tanító szakosokat, s a továbbiakban 5 csoportba soroltuk őket: 1. humán szakos, a szakjai között nincs idegen nyelv; 2. legalább az egyik szakja idegen nyelv; 3. reálszakos; 4. van humán és reálszakja is; 5. akik számára nem releváns a kérdés.

Előadásunkban az első 4 csoport válaszait mutatjuk be a nyelvtanulási motivációk tükrében, melyek erősségét 4 fokú Likert-skálán jelölhették meg a válaszadók. Az 1., 3. és 4. csoport esetében az első három legfontosabb tényező az új idegen nyelv megismerése, a régi passzív ismeretek felfrissítése és a saját öröme történő nyelvtanulás (átlagok 2,67 – 3,43), míg a legalacsonyabb átlagértékeket az új nyelvszak elvégzése kapta (1,39 – 1,71). A legalább egy nyelvszakkal rendelkezőknél ugyanazok a válaszok szerepelnek, mint a másik 3 csoport esetében, de társul még bizonyos esetekben a szakmódszertani ismeretek idegen nyelven való bővítése is (3,17 – 3,76). A legalacsonyabb értékeket ismét az új nyelvszak elvégzése kapta (1,82 – 2,58). Az értékek nem minden esetben szignifikánsak, de tendenciák kimutatására alkalmasak.

A szakmódszertani és szaktudományos képzés fontossága a 4 csoportot vizsgálva a következő: a szaktudományos ismeretek átlagai 2,93 – 3,29, a szakmódszertani ismeretek esetében 2,99 – 3,23, vagyis a válaszadók szükségesnek látják fejleszteni a tudásukat. Az idegen nyelvű szaktudományos képzés átlagai 1,36 – 2,46, a legmagasabb értéket a legalább egy idegennyelv szakkal rendelkező pedagógusok válaszai adták, s a felsorolt értékek minden esetben szignifikánsak. Az idegen nyelven való szakmódszertani ismeretek elsajátításának igénye nem mutat szignifikáns összefüggést (átlagok 1,39 – 3,05), de az előző válaszátlagokkal együtt tendenciák kimutatására alkalmasak. Ez alkalommal is a legalább egy idegennyelv szakkal rendelkező pedagógusok preferálják leginkább az idegennyelvű képzésen való részvételt.

INTÉZMÉNYESÜLÉS, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZEMÉLYI VÁLTOZÁSOK A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNY 50-60-AS ÉVEIBEN

Elnök:

Szabolcs Éva
MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság

Opponens:

Breznysnyánszky László
Debreceni Egyetem

Neveléstudomány a tudománypolitikai erőterben és az egyetemi intézményrendszerben 1949-57

Balog Beáta - Garai Imre - Nagy Andrea
ELTE PPK

A szocialista neveléstudomány rekrutációja

Sáska Géza - Péntes Dávid
ELTE PPK

Pedagógusok a béke szolgálatában – A pedagógustársadalom önlegitimációjának kísérlete a békére nevelés diskurzusában az 1950-es években

Baska Gabriella - Szűcs Kata
ELTE PPK

Egy elfelejtett diskurzus: A Petőfi Kör pedagógusvitája

Golnhofer Erzsébet - Szabolcs Éva
ELTE PPK

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A szimpóziium előadásai – amelyek egy nagyobb léptékű, a neveléstudomány 20. századi alakulására vonatkozó kutatás néhány témáját villantják fel – azt a kérdést járják körül, hogy mi módon alakult a neveléstudomány helyzete az 1945 utáni években illetve a kommunista pártállam kiépülését követően. Magyarországon ezekben az években a kultúra, a tudományos élet, az oktatás egészét viszonylag rövid idő alatt olyan változások érték, amelyek szervezeti, tartalmi és személyi átrendeződéseket eredményeztek egy, a korábitól eltérő politikai-szakmai értékrend jegyében. A következő jellemzői voltak: szovjet mintára kiépülő tudományos előmeneteli rendszer; a tudományos-szakmai szempontok alárendelődése a kommunista ideológia mindent felülíró kizárólagosságának; a szakmai teljesítmény relativizálódása mellett a politikai elkötelezettség elsődleges szemponttá válása a tudományos életben, így a neveléstudomány művelésében is.

A neveléstudomány 1945 utána alakulására vonatkozó korábbi kutatások elmélyítése, új forráscsoportok bevonása és új elemzési szempontok felmutatása szerepelnek a kutatók céljai között.

A korszak neveléstudományának helyzetére vonatkozó kutatások közül a szimpóziium előadói foglalkoznak az egyetemi intézményrendszerben végbement, a neveléstudományt is érintő változásokkal 1949-57 között; a Petőfi Kör pedagógusvitájában tetten érhető kommunikációs mintázatokkal (1956); az oktatásügyi sajtó rendszerlegitimáló törekvéseivel a békére nevelés diskurzusában; valamint az új neveléstudományi elit rekrutációjával, a tudományos minősítés új rendszerével 1950-58 között.

Az Intézményesülés, kommunikáció és személyi változások a magyar neveléstudomány 50- 60-as éveiben című szimpóziium előadásai a Németh András vezette, A magyar neveléstudomány története a szakmai folyóiratok tükrében (1945-1989)- tudományos kommunikáció, szakmai diskurzusok K100496 című OTKA kutatás keretében készültek.

NEVELÉSTUDOMÁNY A TUDOMÁNPOLITIKAI ERŐTÉRBE ÉS AZ EGYETEMI INTÉZMÉNYRENDSZERBE 1949-57

Balog Beáta - Garai Imre - Nagy Andrea

ELTE PPK

balog.beata1990@gmail.com

garai.imre@gmail.com

nagyandi0922@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Előadásunkban a felsőoktatási politika változásait és benne a neveléstudomány helyzetét vizsgáljuk, a tudományos, illetve az egyetemi intézményrendszerben az 1949–1957 közötti időszakban.

Kutatásunk során a Nemzeti Levéltár Vallás- és Közoktatásügyi, Felsőoktatási, valamint Oktatásügyi Minisztériumának, továbbá a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, illetve Titkárságának levéltári anyagait tekintettük át, illetve elemeztük a dokumentumelemzés módszerével. Elemzési szempontjaink között szerepelt a felsőoktatási intézményrendszer átalakulása az úgynevezett 1949–1950-es, kettős egyetemi reform nyomán, a miniszteriális irányítás változásainak áttekintése, ezekhez kapcsolódóan az egyetemeken működő neveléstudományi intézetek, tanszékek helyzetének, struktúrájának felvázolása, személyzeti politikájuk, a tanszékekhez kapcsolódó kutatási területek a megvédett doktori disszertációk témájának, továbbá a tanszékek által gondozott tantárgyak nyomán a kutatási irányvonalak feltárása, vizsgálata.

Noha az 1949 utáni időszakban számottevő kapacitásbővülés figyelhető meg a felsőoktatás egészének területén mind a forrásellátottság, mind az infrastrukturális adottságok tekintetében, a neveléstudomány helyzete a vizsgált időszakban mégis kettős természetű. Egyfelől a politikai retorika, illetve az új pedagógiai főiskolák, egyetemi intézetek, tanszékek létrejötte nyomán úgy tűnhet, hogy szerepe hasonlóan a felsőoktatás egészéhez, felértékelődött. Másfelől ugyanakkor ez a benyomás viszonylagossá válik, ha helyzetét más tudományterületekhez mérjük a beruházási irányszámok, tudományos munkák születése, a Szovjetunióba küldött ösztöndíjasok, vagy az egyetemi intézményrendszerben betöltött súlya tekintetében.

A vizsgált időszakban bekövetkező változások a tudománypolitikában és az egyetemi intézményrendszerben hosszú távra kijelölték az egyes tudományterületek helyzetét is a magyar felsőoktatásban. Előadásunk során arra törekszünk, hogy a neveléstudomány sajátos helyzetét néhány példán keresztül illusztráljuk.

A SZOCIALISTA NEVELÉSTUDOMÁNY REKRUTÁCIÓJA

Sáska Géza - Péntes Dávid

ELTE PPK

saskag@t-online.hu

penzes_david@yahoo.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Többszörösen igazolt tény, hogy a második világháborút követő időszakban a szovjet befolyási övezetben, így Magyarországon is érték váltás történt: a demokratikus érték-pluralizmust egy, tudományosan igazoltnak és objektívnek tekintett érték kizárólagos képviselői rendszere váltotta fel, amelynek eleme a párt-politikától függő, értékteremtő, és közvetítő neveléstudomány új rendszerének megteremtése volt.

Az 1948-1950 között lezajlott elitcsere során a szocialista értékeket képviselő neveléstudományi elit tagjai komoly szerepet játszottak a szovjet pedagógiai és pszichológiai felfogás iskolai befogadtatásának elősegítésében, a szovjet típusú tudományos intézmény-, és értékrendszer magyarországi kiépítésében.

Kevésbé ismertek és feltártak a korszak hivatalos értékeinek állandóságát fenntartó intézményi rendszer működésének finomabb mechanizmusait, amelyek közül a tudományos minősítés legitimáló rendszerére és szabályozási logikájának érzékeltetésére vállalkozunk.

Kérdés: hogyan lehet mindezt feltárni?

1. A politikai akaratok jogszabályokban is megjelennek, következésképpen pontosan dokumentálható, hogy a szovjet minta szerint alakították át a felsőoktatási és tudományos intézményi és szabályrendszerét. Az MTA tudományos minősítési jogokat kapott, és a tudományos fokozat megszerzése és az egyetemi álláshelyek beöltésének feltételeit összekapcsolták.
2. A tudományos fokozat megszerzésének módja útbaigazít az új rendszer lényegéről:
 - A neveléstudomány utánpótlását a kötelező aspirantúrát végzettek és a disszertáció sikeres megvédői adták.
 - A már egyetemi, tudományos vezetői állásúak aspirantúra nélkül is megvédezhették a disszertációjukat.
 - Néhány esetben életmű alapján ítélték meg a kandidátusi fokozatot.
3. Az MTA levéltárából és kiadványaiból feltárható, hogy Magyarországon és a Szovjetunióban is folyt aspiránsképzés, mind a két helyen érvényes pedagógiai/pszichológiai tudományos fokozatot lehetett szerezni.

A neveléstudomány művelőinek rekrutációja összehasonlító életútelemzéssel kimutatható:

- A tudományos fokozatra benyújtott disszertációk értékeinek vizsgálatában az új neveléstudományi elit minősített tagjai játszottak meghatározó szerepet.
- A tudományos fokozat megszerzésének helye, módja, ideje befolyásolta az egyetemi-tudományos karriert, különösen a nevelés-pszichológia területén.
- Az 1956-ban képviselt szakmapolitikai álláspontok és szerepektől függött a tudományos fokozat megszerzésének lehetősége illetve időpontja.
- A politikai-igazgatási és tudományos szféra közötti átjárást a tudományos minősítési rendszer legalizálta.

A neveléstudomány fokozatos intézményesülésével együtt csökkent a közvetlen párt-politikai alávetettsége: a megszilárduló és újratermelődő pedagógiai és nevelés-lélektani szakmai szféra hordozta és - az idő múlásával egyre inkább formálisan - közvetítette a kor hivatalos és hegemón értékrendjét. Sapientia sat.

PEDAGÓGUSOK A BÉKE SZOLGÁLATÁBAN – A PEDAGÓGUSTÁRSADALOM ÖNLEGITIMÁCIÓJÁNAK KÍSÉRLETE A BÉKÉRE NEVELÉS DISKURZUSÁBAN AZ 1950-ES ÉVEKBEN

Baska Gabriella - Szűcs Kata

ELTE PPK

baska.gabriella@ppk.elte.hu

szucs.katalin@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A II. világháborút követően Magyarország a Szovjetunió politikai fennhatósága alá került. Az 1945-ben lezajlott demokratikus választások után, a második, 1947-es választást már nyíltan manipulálták, az ellenzéki pártokat felmorzsozták és kiépült a diktatúra az MDP vezetésével. A magyar oktatási rendszer és nevelési ideológia szintén átalakult a szovjet hatalmi kontroll nyomása alatt, az iskoláztatás szovjetizálása is elkezdődött.

Más célok mellett az oktatásügyi sajtó egyik feladata is az új rendszer legitimizálása, azaz a politikai döntéseket alátámasztó propaganda lett. A háborúról és békéről való beszédet is bele kellett illeszteni a nevelés újszerű ideológiai kereteibe, amelyek a fiatalok és a pedagógusok új – szocialista – identitásának megalapozását szolgálták. A háborús retorika tehát tovább élt, nemcsak a mindennapi politikában, de a nevelés nyilvános színterein is, a szakmai közvéleményt és a mindennapi gondolkodásmódot is formálni kívánó pedagógiai diskurzusokban is.

Kutatásunkban azt próbáljuk feltérképezni, hogy a pedagógusok milyen diskurzusokon keresztül tudták legitimmé tenni önmagukat az új politikai rendszerben, s, hogy ezek között a diskurzusok között milyen szerepet játszott a békére nevelés – korszakra erősen jellemző – motívuma. Ehhez a vizsgált időszak jellemző sajtóorgánumai közül a Pedagógus Értesítő, később Nevelők Lapja, a Köznevelés, az Embernevelés és a Pedagógia Szemle című szakmai lapok idevonatkozó írásait vizsgáljuk és elemezzük. Ez utóbbiban segítségünkre van a Movelex szóelemző program, amelynek segítségével a lapban megjelent szövegekben fellelhető egyes szavak száma is a rendelkezésünkre áll. Ennek folytán nemcsak kvalitatív szövegelemzést tudunk végezni a sajtóban megjelent írásokon, de arra is módunk nyílik, hogy a nyelvi elemeket számosságukban ragadjuk meg, azaz kvantitatív jellegű összefüggésekkel is alátámasztjuk gondolatmenetünket. Módszereink között szerepel tehát mind a kvalitatív, mind pedig a kvantitatív tartalomelemzés.

Kutatásunk eredményeképpen felvázoljuk és értelmezzük a korszakra jellemző pedagógiai/politikai beszédmódot, rámutatva azokra a diskurzusokra, amelyek a pedagógusok önlegitimációját támogatják. Tesszük mindezt a valóságot tükröző nyelv-értelmezésen túllépve, a valóságot konstruáló nyelv elméleti keretein belül mozogva.

Támogató: A magyar neveléstudomány története a szakmai folyóiratok tükrében (1945-1989) - tudományos kommunikáció, szakmai diskurzusok K100496 (OTKA kutatás Németh András vezetésével)

EGY ELFELEJTETT DISKURZUS: A PETŐFI KÖR PEDAGÓGUSVITÁJA

Golnhofer Erzsébet - Szabolcs Éva

ELTE PPK

golnhofer.erzsebet@upcmail.hu

szabolcs.eva@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A nyolcvanas évek végétől már több kutatás foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a magyar neveléstudomány folyamatossága miképpen szakadt meg a negyvenes évek végén, és a kommunista állampárt hogyan vonta szovjet minta alapján a pedagógiát, mint minden más társadalmi alrendszert totális ellenőrzés alá. Számos kutatási eredmény született egyes intézmények, egyes személyek és a kommunista pedagógia elméletének bemutatása kapcsán (Golnhofer, 2004; Knausz, 1988; Németh, 2009; Szabolcs, 2006), de hiányoznak még azok a koncepcionálisan megalapozott, sokszínű, széles körű forrásokra támaszkodó kutatások, amelyek átfogó képet adnának a neveléstudomány intézményesülésének, szakmai kommunikációjának és személyi háttérének változásairól. E kutatási törekvés jegyében került sor - egy átfogó kutatás keretei között - a szakma kommunikatív és ma már a kollektív emlékezetéből is (szinte) kiesett, a Petőfi Kör 1956. szeptember-októberében tartott pedagógusvitájának elemzésére, értelmezésére.

A kutatás céljai: 1. Feltárni, hogy a pedagógusvita, mint egy egyedi esemény milyen körülmények között jöhetett létre. 2. Értelmezni, hogy ez a vita jelentős esemény volt-e a hazai neveléstudomány szempontjából, s ha igen, miért, milyen szempontokból. 3. Elemezni, értelmezni a vitát, mint társadalmi diskurzust, és mint kommunikációs teret.

Elemzésünkben döntően a kortárs történetelmélet egyik jelentős irányzatának, a történeti narratívának szemléleti és módszertani megközelítésére támaszkodtunk. Ennek alapján a pedagógusvita, mint esemény értelmezésében egyrészt azt emeltük ki, hogy az esemény emberek közötti interakció eredménye. És mint ilyen, lehetőséget ad az egyedi, a konkrét és az általános, az absztrakt struktúra közötti ellentét feloldására (l. pl. Koselleck, 1977; Székely, 2002; Gyáni, 2011), másrészt nagyobb hangsúlyt adtunk a történeti szereplőknek, a pedagógusvita „cselekvőinek”, azaz aktív résztvevőinek (l. pl. Carr, 1995).

A következő szempontok, kérdések kerültek a kutatás fókuszába: 1. Milyen módon befolyásolták a politikai, ideológiai, közoktatáspolitikai tényezők a vita sajátosságait, milyen feszültségeket mutatott meg a vita két napja? 2. A diskurzus sajátosságai: a kommunikáció ideje, helye, módja, tartalma; a résztvevők száma, társadalmi jellemzői; a résztvevők közötti kapcsolatok; a szereplők szándékai.

A klasszikus forráselemzés mellett a diskurzuselemzés egyes elemeinek segítségével igyekeztünk a kommunikációs tér és szituáció sajátosságait megragadni kvantitatív és kvalitatív elemzés alapján.

Kutatási eredményeink közül megemlíthető, hogy feltártuk 1. a pedagógusvita köré rendezhető pedagógiai eseményeket, amelyek hozzájárultak a vita létrejöttéhez és befolyásolták a vita kimenetelét; 2. a résztvevők körét és szerepét, valamint tudatosságukat (önmagukkal, másokkal és a világgal kapcsolatos identitásukat, attitűdjeiket); 3. a pedagógia, a neveléstudomány egyes szereplőinek megítélésében jelentkező változásokat; és 4. elhelyeztük a vitát a korszak pedagógiai-politikai erőterében.

KÉPZÉSKRITIKAI ELEMELK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK TANÁRJELÖLTEK PORTFÓLIÓINAK ELEMZÉSE ALAPJÁN

Elnök:

Huszár Zsuzsanna
Pécsi Tudományegyetem (BTK)

Opponens:

Sántha Kálmán
Pannon Egyetem Neveléstudományi Intézet

Műfaji szempontok, kutatási célok, vizsgálati szempontok és módszerek egy portfólió-kutatásban

Huszár Zsuzsanna
PTE BTK Neveléstudományi Intézet

A pályaszocializáció meghatározó elemei portfóliók tartalomelemzése alapján

Pálmai Dóra
PTE OTNDI

Képzéskritikai elemek és a hiba, hibázás megjelenítése tanárjelöltek portfólióiban

Szűcs-Rusznák Karolina
PTE OTNDI

Félprofesszionális érvelés? — tanári szakdolgozati portfóliók szakirodalmi bázisa egy kutatás tükrében

Balázsovcics Mónika
PTE BTK OTNDI

A rendszer nyelve. Hiedelmek tanárjelöltjek portfólióiban

Galántai László
PTE OTNDI

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A szimpózium öt egymásra épülő előadása a tanárképzés egyik kimeneti dokumentumtípusát, a kétciklusú képzés kereti között bevezetett értékelési portfóliót, mint a kompetencia-alapú tanárképzés sajátos elemét (Falus, Kimmel, 2009) állítja középpontba. A szimpózium fókuszában a kutatói műhely portfólió-elemzési eredményeként megfogalmazható képzéskritikai vonatkozások és következtetések állnak. Portfólió-kutatásunk szekvenciálisan tervezett, értelmező kutatás, amelynek kombinált módszertanára a kvant→KVAL jelölés (Creswell, 2009) alkalmazható. A módszer lényege, hogy azonos korpuszon, két ütemben, először kvantitatív tartalomelemzést végeztünk, majd ezt követte az egyes kategóriák alá besorolható találatok alapján létrehozott kategória-szótáraink kvalitatív elemzése. A portfóliók vizsgált állománya az intézményben keletkezett, mintegy félezer portfólió közül a 2013-2014-es tanév teljes anyagán belül a magyar nyelvű portfóliók (N=91) csoportja. Az így meghatározott alapsokasághoz tartozó szöveges dokumentumok összesen mintegy négyezer oldalnyi törzsszövegének véletlenszerű mintavétellel kiválasztott 15 százalékos korpuszát (569 oldal) vizsgáltuk tartalomelemzéssel. Módszertani szempontból ettől eltérő, mechanikus feldolgozás során készült el a hallgatók által portfólióikban hivatkozott összes irodalom rögzítése azzal a céllal, hogy ennek alapján lehetővé váljon a portfóliók tényleges szakirodalmi bázisának elemző bemutatása és a kapcsolódó konzekvenciák és képzésfejlesztési tennivalók megfogalmazása. A képzéskritikai fókusz megtartásával a kutatói műhely jelen szimpózium keretében előadásra vállalkozó tagjai négy elemzési szempontot emelnek ki; a portfóliók pályaszocializációs vonatkozásaival, deklarált képzéskritikai elemeivel és a portfóliókban feltárt hiedelmek értelmezésével és tipizálásával foglalkozó előadásokat a kutatási koncepció felvázolása vezeti be. A szimpózium felépítésében az alapvető konceptuális kérdések tisztázást követi az azonos korpuszon vizsgált kiemelt tartalomelemzési szempontokhoz kapcsolódó kvantitatív eredmények bemutatása és képzéskritikai szempontú értelmezése, végül a portfóliók háttérben ténylegesen megjelenő irodalmi bázis, mint problémaforrás azonosítása. Elemzésünk képzéskritikai eredményei hozzájárulnak a képzésfejlesztés intézményi szintű megalapozásához, és adalékokat szolgáltatnak a képzők önreflexiójához.

A szimpózium és minden egyes előadása a Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban TÁMOP 4.1.2.B-13/1-20013-0014 projekt keretében megvalósult kutatás eredményeit mutatja be.

MŰFAJI SZEMPONTOK, KUTATÁSI CÉLOK, VIZSGÁLATI SZEMPONTOK ÉS MÓDSZEREK EGY PORTFÓLIÓ-KUTATÁSBAN

Huszár Zsuzsanna

PTE BTK Neveléstudományi Intézet

huszacs@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Kutatásunkban a portfólióra úgy tekintünk, mint a képzések gyakorlatában formálódó műfajra (*Falus, Kimmel, 2009; Duvekot, Schuur, 2014*), amely a képzők és a jelöltek szakmai szerepértelmezéseinek egyfajta felülete. A portfóliókban a deklarált szerepértelmezések kontextusát, viszonyítási pontjait az aktuális normaszöveg jelöli ki. A portfólió a tanárjelölt perspektívájából „ábrázolja” mind a felsőoktatásban zajló képzést, mind a köznevelés szférájához tartozó gyakorlatot. Ezáltal a korábbiakhoz képest felértékeli a tanárjelölt tapasztalatait, és azok tükrében magukat az érintett intézményeket is önreflexióra készíti. A portfólió-készítés és értékelés formálódó gyakorlata a reflektált tapasztalat közlésének formáit és nyelvezetét is alakítja. Bizonyítékként való deklarálása nyelvi szempontból érvelő szövegtípusként tehető. Nyilvános prezentálása és véde megerősíti, szentesíti, a kollégák társadalmába való belépést. A tanári portfóliók alapvetően gyakorlatias tudást jelenítenek meg. Elkészítésük támogatja a reflektivitás kibontakozását, a megértést és a kritikai módon tanulást, formálja a személyes és szakmai identitást (*Lyons, 2002*). Kutatásunk a portfólió-kutatás narratív ágához (*Freidus, 2002; Lyons, 2002*) kapcsolódik. Kutatói műhelyünkben a portfóliók szimpóziumi összefoglalóban meghatározott körét a tartomelemzés (*Antal, 1967; Pietila, 1979; Krippendorff, 1995; Gavora, 2015*) módszerével, a kvantitatív és kvalitatív megközelítést egymásra építő, szekvenciális modellben (*Creswell, 2009*) vizsgáltuk. Elemzési szempontjainkat három fő tartalmi csoportba soroltuk, és a számos lehetséges megközelítésen belül szerzői én-re vonatkozó tartalmakat, képzésre vonatkozó tartalmakat és narratív komponenseket emeltünk ki. Kategóriarendszerünket induktív módon alakítottuk ki. A vizsgált korpusz kódolása manuális módon történt. A kódolással párhuzamosan az egyes kategóriák szótárait is felépítettük további elemzés és a későbbiekben tervezett automatikus feldolgozások céljaira. A vizsgált portfóliók szakirodalmi bázisát bibliometriai megközelítésben dolgoztuk fel. Kutatásunk az intézményben keletkezett portfóliók „világának”; szereplőinek, helyszíneinek, megfogalmazódó értékválasztásainak, reflexióinak és hiedelmeinek szisztematikus feltárására vállalkozott azzal a céllal, hogy megfogalmazható következtetéseink nyomán árnyaltabb képet kapjunk a portfólió műfajáról és értékelési lehetőségeiről, a képesítési követelményekben meghatározott kompetenciaelvárásokkal való összefüggéseiről, hozzájárulva a portfólió tanárképzési alkalmazásainak továbbfejlesztéséhez.

A PÁLYASZOCIALIZÁCIÓ MEGHATÁROZÓ ELEMEI PORTFÓLIÓK TARTALOMELEMZÉSE ALAPJÁN

Pálmai Dóra
PTE OTNDI
palmai.dori@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A pedagógusképzés intézményközi, sokszereplős, sajátos koordinációt igénylő, a képzésben közreműködők változó munkamegosztásával és változó szerepfelfogásával jellemezhető képzési terület, amelyben a pályaszocializáció ágensei között formális és informális, szakértői és laikus szereplők egyaránt megjelennek (Hattie, 2009). Kutatói kérdésünk, hogy tanárjelöltek portfólióiban milyen, a pályaszocializáció szempontjából értelmezhető szereplők "vonulnak fel", hogyan értelmezhető a szereplők előfordulása, s megfogalmazhatók-e egy elsődleges, tematikus megközelítésben a szereplők megjelenítésével összefüggő képzési konzekvenciák. Tartalomelemzéssel vizsgáltuk, mely szereplőtípusok milyen gyakorisággal fordulnak elő deduktív módon kialakított kategóriarendszerünkbe illeszthetően, feltételezve, hogy a különböző szereplők előfordulási gyakorisága az adott ágens képzésbeli jelentőségére is utal a portfóliók készítőinek nézőpontjából. A kutatás forrásbázisát 2013/2014-es tanévben záróvizsgázott tanár szakos hallgatók magyar nyelvű portfólióinak (N=91) véletlenszerű mintavétellel előállított szövegtörzse jelenti. A különböző szereplők funkcióinak elemzéséhez a portfóliók narratív és fejlődéstörténeti jellegű karakteréből (Lyons, 2002) kiindulva a Propp-féle strukturális elemzés (Propp, 2005) szempontjait is felhasználtuk. Előzetes feltevésünk szerint a portfóliókban felvonultatott természetes személyek és csoportjaik, valamint a megjelenített intézményi szereplők előfordulásainak elemzése a képzés fejlesztésének egy lehetséges dimenziójára is utalnak.

A kutatás eredményeként feltártuk azokat a manifeszt szereplők - személyek, intézményesült szereplők - és funkciókat, akik, illetve amelyek mint hatással bíró aktorok jelennek meg a szövegekben a portfólió készítőinek szakmai életére, tanulmányaira, tanárképzésének fejlődésére nézve. A portfóliók háttérváltozóival összefüggő szereplődominancia, illetve szereplő-összetétel kimutatása hozzájárulhat a tanárjelöltek képzésében megjelenő szakmai kapcsolatok továbbfejlesztéséhez, a hangsúlyos vagy éppen hangsúlytalan szereplők feladatainak kiegészítéséhez vagy újragondolásához. Kutatói műhelyünk többszemponútú megközelítésében a legnagyobb találati aránya a szereplők szempontjához rendelt, jelen előadásban tárgyalandó kategóriáknak van a portfóliók szövegvilágában. Ez a szempontunk tehát kifejezetten termékenynek bizonyult, a további, matematikai statisztikai vizsgálatokhoz is alapot adva. Eredményeinek képzéskritikai vonatkozásai közül az osztálytermi tanulási-tanítási folyamatok kontextus-érzékletlen jellegét kell kiemelnünk, amennyiben a társadalmi, oktatáspolitikai, fenntartói vagy szakmai szempontok elhalványulni látszanak a tanulási-tanítási folyamatok kétszereplős, tanár-diák szereposztásban értelmezett megjelenítésének hátterében, amint erre más kutatási eredmények (Freidus, 2002) is utalnak.

KÉPZÉSKRITIKAI ELEMELK ÉS A HIBA, HIBÁZÁS MEGJELÉNÍTÉSE TANÁRJELÖLTELK PORTFÓLIÓIBAN

Szűcs-Rusznák Karolina

PTE OTNDI

rusznakk@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Ki vagy mi a hibás? Ki az, aki hibákat követ el végzős tanárjelöltek portfólióinak reflektált tapasztalati világában, s milyeneket? – tettük fel kutatásunk elején a kérdéseket. Vizsgálatunkba a 2013/2014-es tanév tanári mesterszakos hallgatóinak magyar nyelvű portfólióit vontuk be (N=91), s kvantitatív tartalomelemzéssel, valamint a kódolás során létrehozott tematikus szótárunk nyelvi szempontú elemzésével igyekeztünk megválaszolni a kérdéseket. A ki vagy mi a hibás kérdéskör egy szűk keresztmetszetére adott választ a vizsgált portfóliók képzéskritikai elemeinek azonosítása, hiszen, ha valamit negatív előjellel kritizálunk, feltételezhetően valamilyen hibát is azonosítunk. E részkutatás központi kérdése tehát az volt, hogy mennyire hangsúlyosan kap helyet a képzéskritika a vizsgált portfóliókban. Mernek-e a hallgatók saját képzésükre kritikusan tekinteni, kritikát direkt módon megfogalmazni, s ha igen, milyen gyakorisággal, milyen módon és milyen tartalommal? Kialakított tartalomelemzési kategóriarendszerünk segítségével számszerűsíthetővé vált, hogy a képzés mely szereplőire irányul a megfogalmazott kritika és az is, ki fogalmazza meg azt.

A kategóriaképzés nehézsége épp a hiba azonosításában rejlett, így a vizsgálat folyamán csak azokat az említéseket számszerűsítettük, melyeket maguk a szerzők is hibaként definiáltak. A tartalomelemzés eredményei alapján a megfogalmazott kritikai elemek leginkább magára a tanárképzésre vonatkoznak, azon belül is az elmélet és a gyakorlat közötti távolságot érintik. Csupán néhány esetben fogalmazódik meg kritika az oktatókra vagy a képző intézményekre, illetve szervezeti egységeikre vagy képzési programjaira vonatkozóan. A megjelenő kritikai elemek többsége a végzős hallgatók saját kritikája, nem másoktól átvett kritika. A kapott eredmények azt mutatják, hogy a portfóliók szerzői leginkább saját hibáikat és a tanulóik hibáit azonosították és emelték ki. Ez összefüggésben állhat a portfólió műfaji sajátosságival (Patton, Bass 2002; Mrázik 2014). E hibák felismerése és azonosítása, majd ennek dokumentálása a saját tevékenységükre vonatkozó reflexió egyik legfontosabb eszközeként funkcionált.

A tartalomelemzés során létrehozott lexikon a hiba nyelvi reprezentációjának vizsgálatára is biztosított lehetőséget. A hibát e vizsgálat eredményei szerint leginkább „elkerülni”, „kiküszöbölni”, „kijavítani”, „elkövetni”-szokás. E négy ige a leggyakrabban használatos a hiba nyelvi előfordulását tekintve, mely tény arra mutat rá, hogy a tanulási-tanulási folyamat továbbra sem biztonságos lehetősége a hibázásnak. A hallgatók minden esetben negatív előjellel és negatív kontextusban említik a hibákat, ezáltal beigazolódnak látszik azon feltevésünk, hogy sem a képzés, sem maga az iskolai gyakorlat nem kezeli megfelelően a hibát, legyen annak bárki is az elkövetője vagy bármi a tárgya.

FÉLPROFESSZIONÁLIS ÉRVELÉS? — TANÁRI SZAKDOLGOZATI PORTFÓLIÓK SZAKIRODALMI BÁZISA EGY KUTATÁS TÜKRÉBEN

Balázsovics Mónika

PTE BTK OTNDI

balazsovics.monika@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A portfóliót a tanári mesterképzésben részt vevő hallgatók a képzés utolsó félévében, a kísérő szemináriumokkal és az összefüggő egyéni szakmai gyakorlattal párhuzamosan véglegesítik, dokumentumaikban a tanári szakmára való felkészültségük egyik elvárt bizonyítékaként a gyakorlatok során szerzett tapasztalataikra is reflektálva. A reflektív gyakorlat kutatása során Bleakly a reflexió módjának két alapvető típusát, a professzionális és az ún. hitvallásos reflexiót különbözteti meg egymástól (*Bleakly*, 2002), a professzionális reflexió pozícióinak erősítését tartva indokoltak a képzésben és a gyakorlati munka során. A reflexió szakmai érvrendszerének háttérében és fejlesztésében kitüntetett szerepet töltenek be a szakirodalmi források, indokolt tehát ezek portfólióbeli felhasználásának vizsgálata is. Részkutatásomban portfóliók egy adott intézményben keletkezett, magyar nyelven írt állományát (N=91) diagnosztikus céllal jellemzem a hivatkozott irodalom szempontjából.

Bibliometriai vizsgálatom alapján azt mutattam ki, hogy hallgatóink jelzett csoportja mely szerzőkre és az említett szerzők mely műveire, s összesen hány különböző munkára hivatkozott. Számszerűsítettem, hogy az egyes művek milyen elemszámmal szerepelnek az összesített irodalomjegyzékben. Kiszámoltam a felhasznált irodalom átlagos számát és szórását. A vizsgálat során összevettem egymással a képzők által ajánlott és a ténylegesen felhasznált irodalmat, és meghatároztam egyezésük mértékét. A háttérváltozók (kar, szak, képzési forma, nem) lehetséges portfólió-típusképző szerepét összefüggés-vizsgálattal tártam fel. Normatív szempontok beemelésével a vizsgálat eredményeként megalapozott állításokat tudunk tenni azzal kapcsolatban is, hogy a hallgatók a rögzített követelményeknek és a hivatalos szakirodalmi ajánlásban közzétett képzési, képzői szándékoknak megfelelően orientálódtak-e a felhasznált szakirodalom kiválasztása során. Kutatásunk tehát a képzés eredményességének egyik dimenziójaként értelmezve is indokoltá teszi az összesített irodalomjegyzék vizsgálatát. Az eredmények alapján az egyik jellemző minőségi probléma, hogy az interneten leghamarabb hozzáférhető „cikkecskék” egyelőre „versenyképesnek” bizonyulnak a megadott, releváns szakirodalom ellenében. A jelenség képzéskritikai vonatkozása, a képzőket is önkritikára készítő hozama, az ajánlott és a ténylegesen felhasznált irodalom közti lényeges eltérés kimutatásával annak alátámasztása, hogy a portfóliókban hangsúlyos, reflektált tapasztalati tudás érvrendszerének és nyelvi eszközeinek csiszolása a képzők által javasolt szakirodalmi bázis pozícióinak megerősítését és a professzionális reflexió támogatásának, valamint az érvelés tantermi gyakorlatának újragondolást is igényelné a kompetencia-alapú tanárképzésben.

A RENDSZER NYELVE. HIEDELMEK TANÁRJELÖLTJEK PORTFÓLIÓIBAN

Galántai László
PTE OTNDI
galantailasz@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az oktatási rendszerek konzervatívizmusának van egy nehezen feltárható, nehezen megváltoztatható kvalitatív komponense: a pedagógiai hiedelmekről van szó. Hiedelmeink pedagógiai értékelő rendszerünk részét képezik, amelyeket elsődleges és másodlagos szocializációs közegekből, alapvetően saját iskolai éveinkből hozunk. A hiedelmek kutatása az oktatási rendszer nem explicit, kvalitatív komponenseinek megismeréséhez járul hozzá. E komponensek megismerése alapvető minden strukturális vagy tartalmi megújulás szempontjából: hiedelmeink a mindennapi valósággal való megbirkózásunk funkcionális részei, ott keletkeznek, ahol valamilyen elhajlás, hiátus tapasztalható a kultúránkban (*Bruner, 1990*). A kompetenciaalapú tanárképzés számos módszerrel igyekszik értékelő rendszerünknek ezt a nem-tudatos, nem-reflektált részét feltárni, és a nyelvi kifejezés lehetőségei által explicitté tenni. A pedagógiai nézetfeltáró kurzusok mellett erre kiváló alkalmat ad a tanárjelöltek portfólióinak utólagos elemzése, bár magának a portfólióírásnak nem ez a manifeszt célja. Tanárjelöltek portfólióinak (N=91) kvantitatív tartalomelemzése során előállított „hiedelemszótár” elemzésének eredményeit mutatom be előadásomban, a szótár kvalitatív másodelemzése (genealógiai diskurzuselemzése) alapján. Kutatói kérdéseim a következők: Milyen pedagógiai hiedelmek jelennek meg a portfóliókban? Azonosíthatóak-e ismert társadalmi diskurzusok a megfogalmazódó hiedelmek alapján? Melyek azok, amelyek tartósan fennmaradnak a rendszerben? Miért éppen ezek maradnak fenn, miért praktikusak? Hogyan vizsgálható portfóliókban a tudományos megismerés és a laikus vélekedések súlya?

A kutatás eredményeképpen előállt a portfóliókban megfogalmazódó hiedelmek hétköznapi diskurzusokra visszavezetett tipológiája, amelyek a mögöttes, implicit előfeltevéseket is láthatóvá tették. A kutatás eredményei a tanárképzés számára relevánsak: maguk is a képzésre vonatkozó önreflexió körébe tartoznak.

„KÉT ÚT VAN ELŐTTEM ...”

Elnök:

Orsós Anna
PTE BTK NTI

Opponens:

Pusztai Gabriella
Debreceni Egyetem

A cigány/roma nemzetiségi nevelés és oktatás aktuális helyzete

Orsós Anna
PTE BTK NTI

Roma/cigány szakkollégiumok hallgatóinak bemutatása

Trendl Fanni
PTE BTK NTI

Szervezet születik. Cigány/roma szakkollégiumok a magyar felsőoktatásban

Galántai László
PTE BTK OTNDI

A nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégium hallgatóinak jövőkép-mintázatai

Jenei Teréz – Kerülő Judit
Nyíregyházi Főiskola

Roma, cigány szakkollégium a Pécsi Tudományegyetemen

Forray R. Katalin
PTE BTK NTI

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A cigány, roma fiatalok tanulása és továbbtanulásának támogatása évtizedek óta sürgető feladata a mindenkori oktatáspolitikának. Két irányból indulhat el a cselekvés. Az egyik, hogy e népesség zöme hátrányos helyzetű, ezért támogatásuk a többi hátrányos helyzetűvel együtt kell, hogy történjék. A másik, hogy ez a népesség elismert nemzetiség, ezért oktatásuk más nemzetiségekhez hasonlóan az örökölt kulturális javak átörökítését preferálja. A szakkollégiumi programmal valójában a kormányzat sem tudott egyértelműen dönteni - valószínűleg EU-s mintára.

Ezért a két szempontot együtt kezeli.

- A roma/cigány származású fiatalok körében vizsgáljuk, honnan verbuválódnak, milyen támogatásokra van leginkább szükségük, és hogyan képzelik el a jövőjüket. Eddig kevés tudományos kutatás született a felsőoktatásban tanuló hátrányos helyzetű roma/cigány hallgatókkal kapcsolatban, mert létszámuk ma is alacsony, de oka az ilyen jellemzőkkel rendelkező hallgatók rejtőzködése is.
- A hallgatók körében végzett mélyinterjúk elemzése arról ad számot, hogy kiket is céloz valójában ez a támogatási rendszer. A szakkollégiumban a szociálisan hátrányos helyzet kompenzálása az egyik prioritás, de mivel a hallgatók nagyobb része cigány/roma származású, előtérbe kerül az etnicitás, valamint az identitás. A vizsgálat során a reziliencia kerül fókuszba, így az interjúk elemzése sajátos módon valósul meg.
- A szakkollégiumokat, mint szervezeteket vizsgáljuk az szmsz-eken keresztül a roma szakkollégiumok szervezettipológiájának felállítási szándékával.
- Egy további kutatásból kiderül, hogy szakkollégiumunk hallgatói milyen jövőkép-mintázatokkal rendelkeznek, milyen terveik vannak, és ezeket mennyire befolyásolja származásuk (nemzetiségük), családi hátterük, tradícióik.
- A záró kutatás arról számol be, hogy a jelenlegi formában zajló nemzetiségi oktatásnak nincs biztos utánpótlási bázisa. Nem biztosítja a nemzetiségi pedagógusképzés stabil alapját – ami a nemzetiségi közoktatás folyamatosságának a záloga volna –, illetve többféle tárgyi és humán erőforrásból eredő problémával küzd.

A CIGÁNY/ROMA NEMZETISÉGI NEVELÉS ÉS OKTATÁS AKTUÁLIS HELYZETE

Orsós Anna
PTE BTK NTI
porsosa@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A magyar köznevelés és felsőoktatás jogszabályi környezetében az elmúlt néhány évben nagy változások történtek. E változások nyomait a cigány/roma nemzetiségi oktatás is magán viseli, ám arról, hogy ezek milyen mértékben érintették e nemzetiség nyelveinek és népismeretének oktatását a köznevelési intézményekben kevés az elérhető információ. Azért, hogy látni lehessen az új jogszabályi környezet milyen irányba tereli a nemzetiségi oktatást, a cigány/roma nemzetiségi oktatást folytató intézmények körében vizsgálatot folytattunk.

A vizsgálat online kérdőív keretében tárja fel a cigány/roma nemzetiségi oktatás 2014/15-ös helyzetét, nevezetesen azt, hogy a fent ismertetett új jogszabályi környezet mennyire változtatta meg, módosította a közoktatási intézmények számát, ill. motivációját a nemzetiségi nyelv- és népismeret tantárgyak bevezetésére. Azok az intézmények, amelyek vállalták a cigány/roma nemzetiségi oktatás bevezetését, milyen személyi és tárgyi feltételekkel rendelkeznek, milyen igényeket támasztanak, milyen segítséget várnak napi munkájukhoz.

A kutatási eredmények azt igazolják, hogy a rendszerszintű hátrányok (a nem megfelelő vagy hiányos nyelvismeret, a hiányzó nemzetiségi tanárképzés, személyi, tárgyi feltételek egyenetlensége) hozzájárnak ahhoz, hogy azt mondhassuk: a cigány/roma nemzetiségi oktatás esetében hazánkban nem valósul meg a minőségi oktatáshoz való hozzáférés.

A jelenlegi formában zajló nemzetiségi oktatásnak nincs biztos utánpótlási bázisa. Nem biztosítja a nemzetiségi pedagógusképzés stabil alapját – ami a nemzetiségi közoktatás folyamatosságának a záloga volna –, illetve többféle tárgyi és humán erőforrásból eredő problémával küzd.

A kutatás az Emberi Erőforrások Minisztériuma Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárságának hozzájárulásával készült a TAMOP-4.1.1.d-12/2/komv-2012-0009 Komplex hallgatói szolgáltatások fejlesztése hátrányos helyzetű hallgatók részére a Włislocki Henrik Szakkollégium projekt támogatásával.

ROMA/CIGÁNY SZAKKOLLÉGIUMOK HALLGATÓINAK BEMUTATÁSA

Trendl Fanni
PTE BTK NTI
trendl.fanni@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

2013-ban kutatócsoport alakult a roma/cigány szakkollégiumi mozgalom vizsgálatára. Pontosabban az abban résztvevő hallgatók vizsgálatára. A kutatás alapvetően az összes roma/cigány szakkollégiumot fel kívánta mérni, de az idő előrehaladtával számos akadállyal szembesültünk, melyek miatt 2013-ban a pécsi, kaposvári és egri, 2015-ben a pécsi, kaposvári, egri és nyíregyházi szakkollégiumok hallgatói töltötték ki kérdőívet. Jelen tanulmányban ezen felmérésben született eredményeket kívánjuk bemutatni.

A kutatócsoport arra volt kíváncsi, hogy az egyetemeken, főiskolákon tanuló, hátrányos helyzetű fiatalok, akik nagyobb részben roma/cigány származásúak, honnan verbuválódnak, milyen támogatásokra van leginkább szükségük és hogyan képzelik el a jövőjüket. Fontos a téma, hiszen eddig kevés tudományos kutatás született a felsőoktatásban tanuló hátrányos helyzetű roma/cigány hallgatókkal kapcsolatban. Ezt indokolja ennek a csoportnak az eddigi alacsony létszáma az egyetemeken, de oka lehet az ilyen jellemzőkkel rendelkező hallgatók rejtőzködése is. Mindenesetre az utóbbi évtizedekben „látványosan” nőtt a hátrányos – legtöbbször esetleg halmozottan hátrányos – helyzetű roma/cigány hallgatók létszáma a felsőoktatásban, de még mindig meg sem közelíti a magasabb társadalmi csoportok jelenlétét.

A kutatócsoport kérdőíves vizsgálatának célja, hogy alapvető demográfiai, iskolázottsági adatokat és a hallgatók szakkollégiumi programmal kapcsolatos vélekedéseit mérje fel. A kérdőív első részében olyan kérdéseket találunk, amely a hallgatók alapvető demográfiai adataira, a szülők iskolázottságára kérdez rá. A második részben a hallgató tanulmányaival kapcsolatos kérdéseket találunk és a harmadik blokkban a szakkollégiumi programra vonatkozó tapasztalataikat, javaslataikat kérdeztük meg. A negyedik részben a kérdőív a jövőképpel és a közéleti szerepvállalással kapcsolatos kérdéseket tartalmaz.

A kutatást és a tanulmány megírását a TÁMOP 4.1.1.D-12/2/KONV-2012-0009 „Komplex hallgatói szolgáltatások fejlesztése hátrányos helyzetű hallgatók részére a Wlislöcki Henrik Szakkollégium szervezésében” támogatta.

SZERVEZET SZÜLETIK. CIGÁNY/ROMA SZAKKOLLÉGIUMOK A MAGYAR FELSŐOKTATÁSBAN

Galántai László
PTE BTK OTNDI
galantailasz@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A deprivált gazdasági-társadalmi helyzetből tartós kiutat az oktatás kínál a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára. Ehhez azonban az oktatási térnek is inkluzívá kell válnia – ezt szolgálják a z inklúziót támogató oktatási szervezetek az oktatási rendszer minden szintjén. E szervezetek megismerésének, leírásának, működésük elemzésének célja az inklúzió gyakorlati megvalósulásáról szóló tudáshoz való hozzájárulás mellett a szervezeti háttérváltozók releváns körének kidolgozása a későbbi kvantitatív és kvalitatív elemzések számára.

A cigány/roma szakkollégiumok a magyar felsőoktatás viszonylag újabb fejleményei, amelyek a szakkollégium, mint szervezeti forma sok évtizedes hagyományaira támaszkodhatnak. Előadásomban a cigány/roma szakkollégiumokat (N=6) mint szervezeteket vizsgálom. A szervezeteket jogi vonatkozású dokumentumok konstituálják, és felépítésüket, működésüket is ezek rögzítik, hogy szükség esetén viszonyítási pontot nyújtsanak. A szervezeti és működési szabályzat (szmsz) minden szervezet esetében tevékenység és funkció alapidokumentuma, amely hagyományokat és értékeket deklarálnak, de elsődleges funkciója a szervezet céljainak és a hozzájuk rendelt eszközöknek a rögzítése. A szabályozás mellett az önmeghatározás manifesztuma, amely a szervezet funkciójának betöltéséért létrehozott közös cselekvési tér kereteit rögzíti. Egy szmsz rengeteg információt tartalmaz a vonatkozó szervezetről, szervezeti alapstruktúrákat, célokat, működési kereteket ír le. Kutatói kérdésem a roma szakkollégiumok szervezettipológiájának felállítására irányult. Az előadás során az szmsz-ek kvalitatív tartalomelemzését mutatom be, amelyet induktív kódolással végeztem. A kutatás eredményeképpen előállt a magyar felsőoktatás roma szakkollégiumainak szervezettipológiája.

A NYÍREGYHÁZI EVANGÉLIKUS ROMA SZAKKOLLÉGIUM HALLGATÓINAK JÖVŐKÉP-MINTÁZATAI

Jenei Teréz – Kerülő Judit

Nyíregyházi Főiskola

jeneit@nyf.hu

keruloj@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A demográfiai trendekre irányuló ifjúságszociológiai kutatások azt mutatják, hogy az egyetemi, főiskolai hallgatók körében a családalapítási szándék és a gyermekvállalás időben egyre inkább kitolódik. Különösen a nők körében merül fel gyakran dilemmaként a család és karrier közötti választás. A fiatalok az anyagi jólétet, az anyagi biztonság megteremtését a házassági szándék, a családalapítás elé helyezik (Engler - Bocsi, 2005; Engler, 2006; Wyn – Dnyer, 2006; Máder, 2009; Engler, 2011).

Kutatásunk célja annak vizsgálata, hogy a nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégium hallgatói milyen jövőkép-mintázatokkal rendelkeznek, továbbá arra a kérdésre is keressük a választ, hogy jövőbeli terveiket, preferenciáikat befolyásolja-e származásuk (nemzetiségük), családi hátterük, tradícióik.

Nyíregyházán 2011 óta működik az Evangélikus Roma Szakkollégium (ERSZK), melynek tagjai részben a Nyíregyházi Főiskola, részben pedig a Debreceni Egyetem Nyíregyházán működő Egészségügyi Karának elsősorban hátrányos helyzetű, többségében cigány/roma származású alap- és mesterszakos hallgatói (jelenleg 25 fő). Kutatásunkba azt a 19 hallgatót vontuk be, akik a szakkollégiumba való jelentkezéskor cigánynak/romának vallották magukat. Kutatásunk két részből állt: először egy 20 kérdésből álló kérdőív segítségével elemeztük a hallgatók szociális háttérváltozóit, tanulási motívumait, jövőre vonatkozó terveit. Majd ezt követően a hallgatókkal félig strukturált interjúkat készítettünk, hogy árnyaltabb képet kapjunk szociokulturális helyzetükről, jelenlegi tanulási motivációjukról, jövőképükről. Eredményeink: A kérdőíves kutatás azt mutatja, hogy a hallgatók jelentős része peremhelyzetű családban él (10 fő), vagy állami gondozott (2 fő), vagy árva (1 fő). 6 fő az egyik szülő iskolai végzettsége (2 fő) és/vagy a szülők foglalkozása alapján középosztálybeli családból származik (4 fő). A kérdőív és az interjúk eredményei alapján továbbtanulásuk hátterében külső és belső motívumokat egyaránt találunk. Jövőkép-mintázatuk változatos képet mutat: a hallgatók többsége (10 fő) családcentrikus, 5 fő jelen centrikus, azaz bizonytalan jövőképpel rendelkezik, 4 fő pedig karrier centrikusnak tartja magát. Az interjúalanyok egybehangzóan állították, hogy jövőképüket a családi háttér nagymértékben befolyásolja. A családi tradíció a családcentrikus csoportba tartozó hallgatók esetében pozitívan, míg a karrier centrikus csoportba tartozók esetében negatívan befolyásolja jövőképüket. A jelen centrikusnak nevezett hallgatók bizonytalan jövőképének hátterében összetett okok – magánéleti (a család hiánya) és társadalmi (előítéletek) – húzódnak meg.

Kutatási eredményeinket elsősorban a roma szakkollégiumok tudják felhasználni.

ROMA, CIGÁNY SZAKKOLLÉGIUM A PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEMEN

Forray R. Katalin

PTE BTK NTI

forrayrk@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A Wlisllocki Henrik Szakkollégium másfél évtizedes működésének egyik legjelentősebb támogatási formája bontakozott ki az elmúlt közel két évben, amely elsősorban a roma, cigány etnikum tagjait kívánja segíteni, de hangsúlyozva, hogy a rászoruló és támogatásra érdemes nem cigány hallgatók bevonásával.

A szakkollégium mintegy húsz hallgatójával strukturált mélyinterjúk készültek. Az interjúkban a kérdezettek családjának története, saját óvodai és iskolai pályafutása, iskolán kívüli tevékenységei, pályaválasztása, a jövőre vonatkozó tervei mellett hangsúlyt kapott a kérdezett ismereteinek köre a saját csoporttal kapcsolatban. A Dél-Dunántúlon elsősorban a beás cigányok élnek, így a hallgatók legnagyobb része ebből az alcsoporthoz érkezett. Az interjúkból kirajzolódik a különböző cigány, roma csoportok közötti vetélkedés, de az is, hogy a szakkollégiumi közös munka elsimítja az ellentéteket, és érdeklődést ébreszt a konkurens csoport iránt. A nem cigány, roma hallgatóknak különösen jelentős aggodalmat kellett leküzdeniük – félő volt számukra, hogy elutasítja őket a többség -, ám a közösség a félelmet érdeklődésre változtatta.

Az elemzések bemutatják, hogy a hallgatók többsége olyan családból érkezik, amelyben magasabb képzettségű családtag eddig nem volt. Ehhez járul a cigány, roma népesség sokhelyütt kritikus helyzete, a többségi lakosság gyanakvása, nem ritkán ellenségessége irántuk. Az első egyetemi hallgató azonban a családban is követésre alkalmas példát tud mutatni. Ezeket a szempontokat is figyelembe vesszük és elemezzük.

A vizsgálat és bemutatásának elméleti kerete a reziliencia, amit a hazai neveléstudományi kutatásokban eddig kevésbé alkalmaztak. E fogalmi keret bevonásával kíséreljük meg értelmezni a vizsgált fiatalok belső fejlődését, a környezetükkel való konfliktusaikat, azok feldolgozását és megoldását. Az értelmezésben a hangsúly arra kerül, milyen akadályokat kellett leküzdenie a fiatalnak, és milyen módon tudta érvényesíteni önmagát és törekvéseit az akadályok ellenére. Az interjúpartnerek csaknem mindegyike hangsúlyozza az iskolarendszerben – óvodától a középiskoláig – dolgozó pedagógusok kiemelkedő szerepét a továbbtanulási döntésben és magában a továbbtanulási folyamatban.

KOCKÁZATBAN: HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI CSOPORTOK A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZERBEN

Elnök:

Pusztai Gabriella
Debreceni Egyetem

Opponens:

Györgyi Zoltán
Debreceni Egyetem

Előnyben részesített hallgatók területi dimenziója a magyar felsőoktatásban

Hegedűs Roland
Debreceni Egyetem

A lemorzsolódás kockázata a felsőfokú tanulmányok első évében

Szemerszki Marianna
Oktató- és Fejlesztő Intézet

A hátrányaik ellenére kiemelkedően teljesítő, reziliens hallgatók felsőoktatási beilleszkedése

Ceglédi Tímea
Debreceni Egyetem

A rizikó-magatartást folytató hallgatók kapcsolati mintázatai

Pusztai Gabriella - Kovács Klára
Debreceni Egyetem

Kisebbségi hallgatók felsőoktatási intézménybe való integrálódása

Márkus Zsuzsanna
Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktáspolitikai, EU oktatásügy

A felsőoktatás tömegessé válása és a képzési szerkezetváltás jelenségeit vizsgálva a kutatók a makro-szintű trendek elemzésére koncentráltak. A nagyléptékű változásokat azonban ez intézményi realitások jelentős átrendeződése kísérte, melyek egyik szembeszökő vonulata, hogy több hallgatói csoport kockázati csoportként vált azonosíthatóvá a felsőoktatási eredményesség szempontjából. A részletes elemzések szerint nemcsak az alacsony státusú családból származók, hanem a hátrányos helyzetű térségekből érkezők, a kisebbségi etnikai csoportokhoz tartozók, a fogyatékkal élők valamint a munka mellett tanulók felsőoktatási pályafutásának folyamatossága és sikeressége a hagyományos felsőoktatási keretek között nem biztosítható maradéktalanul, s egyes régiókban további hasonló csoportok azonosíthatók. Az első vizsgálatok arra a következtetésre jutottak, hogy ezeknek az ún. „nem-tradicionális” hallgatóknak az a közös vonása, hogy a felsőoktatási társas közegbe történő integrációjuk tökéletlen, töredékes (*Spady, 1970; Tinto, 1993*). Ez nem önmagában érdemes a figyelmünkre, hanem azzal együtt, hogy kutatások sora igazolta, hogy a gyengén integrált hallgatók gyengébb továbbtanulási aspirációval rendelkeznek, kevésbé kötődnek az intézményéhez, bizonytalanabb a tanulmányi célértelmezésük, s könnyebben válnak intézmények között vándorló, lemorzsolódó, sikertelen hallgatóvá (*Bean – Metzner, 1985; Tinto, 1993; Pascarella – Terenzini, 2005; Reay et al, 2009*). Úgy tűnik, hogy a hallgatói integráció koncepciója nem alkalmazható maradéktalanul az ezredforduló utáni kulturálisan heterogén hallgatótársadalomra. Kutatásaink szerint nem jelent egyértelmű támogatást a domináns hallgatói kultúrába való integrálódás a felsőoktatási rendszerben, s az intézményen kívüli stabil társas kapcsolatok is képezhetnek olyan elkötelezettségeket, melyek a tanulási döntéseket, a tanulmányi célélérést, sőt, akár a felsőoktatási intézmény melletti kitarást is támogatják (*Hurtado, 2007; Pusztai, 2011*). A kutatások fontos feladata azonban a kockázati csoportok azonosítása, tanulmányi karrierútjuk specialitásainak megkeresése és a felsőoktatási intézmények ezzel kapcsolatos szerepének feltárása. A szimpózium előadásai a felvételi eljárás során hátrányos társadalmi helyzetük miatt előnyben részesítettek, a lemorzsolódók, a reziliensek, a nemzeti kisebbségekhez tartozó és a rizikó magatartást folytató hallgatók felsőoktatási szocializációját és eredményességét vizsgálják

ELŐNYBEN RÉSZESÍTETT HALLGATÓK TERÜLETI DIMENZIÓJA A MAGYAR FELSOÓKTATÁSBAN

Hegedűs Roland

Debreceni Egyetem

hegedusroland1989@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A felsőoktatás változásai nem csupán országos szinten értelmezhetők, hanem lokális, intézményi környezetegységeiben is, hiszen a helyi kulturális és társadalmi közeg jelentős hatással bír a hallgatói döntésekre és az intézmények szerepvállalására is (Forray – Híves, 2008). A felsőoktatásnak nagy szerepe van a szakemberképzésben, mindemellett a társadalmi integrációban is vezető szerepet betöltenie, melynek következtében a felsőoktatási intézményeknek hozzá kell járulnia a nemprivilegizált rétegek sikeréhez is (Pusztai, 2011). A tapasztalatok szerint az oktatás magasabb szintje felé haladva a hátrányos helyzetben lévők aránya csökkenő tendenciát mutat, ám ezt az összefüggést tovább árnyalja az intézmény területi elhelyezkedésének figyelembe vétele (Szemerszki, 2010).

Az elemzés során arra keressük a választ, hogy a felsőoktatásba mely területegységből érkeznek az előnyben részesített hallgatók, továbbá mely intézményekben mutatható ki felülreprezentáltságuk. Az előnyben részesítés fogalma a felvételi adatbázis alapján magába foglalja a hátrányos helyzetű tanulókat, fogyatékkal élőket és a gyermeket nevelőket.

A lakóhely területi fejlettsége és az ott élő emberek összessége kölcsönös hatást gyakorolnak egymásra, ezért is fontos, hogy megvizsgáljuk, hogy a felsőoktatásba jelentkező hallgatók képzési szintenként milyen mértékben veszik igénybe az előnyben részesítés jogcímén kapható többletpontokat. Annak érdekében, hogy viszonyszámot kapjunk az előnyben részesített hallgatók számát viszonyítottuk az adott kistérségből a felsőoktatásba jelentkezők számához. Az elemzés során a 2012-es felvételi adatbázist SPSS programmal vizsgáltuk. Célunk a területi különbségek megragadása volt, ezért az eredményeket MapInfo program segítségével térképen szemléltettük.

Képzési szintenként eltérő mintázatokat kaptunk. A magasabb képzési szinttel széttagoltabb területi megjelenés járt együtt, a legmagasabb előnyben részesítési arányt mutató kistérségek magasabb képzési fok felé haladva egyre nagyobb mértékben jelentek meg az ország északkeleti és délnyugati felében is. A kapott adatokat összevetve a HDI index területi megjelenésével nagyarányú hasonlóság tapasztalható. Az intézményi különbségek jól körülhatárolhatók a számok tekintetében, mind az abszolút (nagy intézmények kiemelkedő szerepe DE, SZTE stb.), mint a viszonylagos értékek mentén (kisebb intézmények DRHE, NYF stb.), mely különbségekben fontos tényező, az intézmény földrajzi elhelyezkedése és általában a felsőoktatási intézmény típusa (egyetem, főiskola) is.

A LEMORZSOLÓDÁS KOCKÁZATA A FELSŐFOKÚ TANULMÁNYOK ELSŐ ÉVÉBEN

Szemerszki Marianna

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
szemerszki.marianna@ofi.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A felsőoktatási expanzió azok számára is növelte a bekerülési esélyeket, akik korábban nem, vagy csak kisebb arányban vettek részt a felsőoktatásban. A felsőfokú képzési típusok differenciáltabbá válásával már nem önmagában a bekerülés, hanem a hozzáférési esélyek minőségi különbségeinek vizsgálata kerül előtérbe (*Shavit, 2007*). A kérdéskörrel kapcsolatban született hazai kutatások is rávilágítottak a bekerüléssel kapcsolatban a főiskola-egyetem, az intézményi presztízshierarchia, továbbá a képzési területek mentén való eltérésekre (*Andor, 1999; Róbert, 2000*). A tömegesedő felsőoktatásban ugyanakkor a lemorzsolódás esélye is jóval nagyobb lehet: a bejutási lehetőségek bővülésével a bent maradás, a felsőoktatási karrierút különböző minőségi állomásai, illetve a sikeres munkaerő-piaci kilépés az igazi vízvonal, tehát az oktatásszociológiának ezekkel a kérdésekkel is foglalkoznia kell. A kutatások azt mutatják, hogy a tanulmányok kezdeti szakaszának különösen nagy szerepe van a további sikeres tanulmányokban (*McCullough, 2014*), a felsőoktatásba újonnan bekerülő fiatalok az első év során szembesülnek leginkább azokkal a tényezőkkel és korábbról hozott hiányosságokkal, hátrányokkal, amelyek az új közegben való előrehaladásukat nehezítik, veszélyeztetik.

Előadásunkban azt vizsgáljuk meg, hogy milyen tényezők hatnak a felsőoktatási életút sikerességére, arra, hogy egy hallgató szerezz-e a későbbiekben felsőfokú végzettséget, illetve tervez-e magasabb szinten való továbbtanulást. A kutatás során első tanévük végén lévő hallgatókat kerestünk meg kérdőívünkkel, s a tanulmányaikkal kapcsolatos tapasztalataikról és terveikről kérdeztük őket. Logisztikus regressziós módszert alkalmazva a háttértényezők két nagyobb csoportját vizsgáltuk: egyrészt a demográfiai és szociokulturális háttér valamint a megelőző tanulmányi eredmények hatását, másrészt az intézményi és képzési hatást, benne a tanulmányi tervek és kudarcok hatását. Azt találtuk, hogy a tanulmányokban valószínűsíthető lemaradás nem tulajdonítható egyetlen tényezőnek, a potenciális lemorzsolódást illetően a származási hatások mellett egyaránt jelen vannak a megelőző iskolai életút tapasztalatai, a tervek melletti elköteleződés, továbbá az intézményi illetve egyéb hatások is. Mindez arra utal, hogy a lemorzsolódás olyan komplex jelenség, amely mögött több tényezőt érdemes keresnünk. Az intézményeknek, illetve az oktatáspolitikának fontos beazonosítani ezeket, hogy célzott segítséget tudjanak nyújtani hallgatóiknak. Annál is inkább igaz ez, mert kutatások azt mutatják, hogy mindezek a háttértényezők nem csupán az egyetemi évek alatti tanulmányok során éreztetik hatásukat, hanem abban is, hogy a hallgatók egy része a tervezettnél, illetve a szak elvégzéséhez szükséges időszaknál hosszabb időt tölt a felsőoktatásban, illetve egyáltalán nem, vagy csak késve szerzi meg diplomáját.

A HÁTRÁNYAIK ELLENÉRE KIEMELKEDŐEN TELJESÍTŐ, REZILIENS HALLGATÓK FELSŐOKTATÁSI BEILLESZKEDÉSE

Ceglédi Tímea

Debreceni Egyetem

t.cegledi@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A hátrányaik ellenére kiemelkedően teljesítő, ún. reziliens hallgatók összehasonlítása a hasonló háttérrel rendelkező, ám rosszabb teljesítményt nyújtó illetve a kedvezőbb háttérből induló jól teljesítő társaikkal lényeges elméleti és oktatáspolitikai tanulságokhoz juttathatja a kutatókat (Ceglédi, 2011, 2014). Elemzésünkben arra keressük a választ, hogy a társadalmi meghatározottságoknak milyen habituális nyomai lelhetők fel napjaink felsőoktatásában (Szőcs, 2009; Bourdieu, 1996). Továbbá a család státusának mely hatásai eliminálódhatnak el a felsőoktatási évekre, s miben nyilvánulhat meg a származás hatásának szakirodalomban leírt „felfelé kúszása” (Boudon, 1974, 1981; Róbert, 2000; Alvin – Thornton, 1984; Mare, 1981; Mare – Chang, 2003; Pusztai, 2011; Csata, 2006)? Az összehasonlítást jelen elemzésben a bevonódás, a tanulmányi munkavégzéshez való morális hozzáállás, a tanulmányi munka és a szabadidő eltöltés habituális elemei, valamint az intézményi integráció mentén végezzük el.

Kutatásunk alapjául egy három ország határán fekvő felsőoktatási térségben készült felmérés adatai szolgálnak, amely során 1729 nappali tagozatos hallgató, köztük 572 pedagógusjelölt válaszolt kérdőívünkre 2014 őszén. A reziliensek a megkérdezettek 15,8%-át tették ki, azonosításukhoz a családi háttér és az eredményesség mutatóit használtuk fel. Elemzési módszereink között szerepel faktoranalízis, két- és háromdimenziós kereszttábla elemzés, valamint varianciaanalízis.

Az elemzés legfontosabb eredményei szerint a tanulmányi munkavégzéshez való morális hozzáállásra, a szabadidő eltöltésére, a tanulmányi munkavégzésre vonatkozó adatainkból kirajzolódik egyrészt a reziliensek kibocsátó környezet habitusától való tudatos eltávolodásának, valamint az intézményi beilleszkedés során hasznosítható habitusok tudatos adaptálásának a megnyilvánulása. Másrészt az eltávolodás és adaptáció mértékében, valamint annak mintázataiban a társadalmi meghatározottságok is érzékelhetők. Az intézményi kötelezettségek konformista elfogadása ölt testet abban, hogy még a jó hátterű jól teljesítőket is meghaladó módon ragaszkodnak például az óralátogatások és a sikeres vizsgák maximalizálásához. Ugyanakkor a társadalmi és kulturális tőkét, a felsőoktatási évek értelmiségi kihasználását illetően lemaradás tapasztalható a körükben, különösen az intergenerációs integráció terén.

Készült a Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata (RH/885/2013) keretében.

A RIZIKÓ-MAGATARTÁST FOLYTATÓ HALLGATÓK KAPCSOLATI MINTÁZATAI

Pusztai Gabriella - Kovács Klára

Debreceni Egyetem

pusztai.gabriella@arts.unideb.hu

kovacs.klarika87@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A hallgatók fizikai és mentális egészségmagatartásának rövid- és hosszú távú individuális hatásai valamint társadalmi összefüggésrendszere, oktatási intézmények közreműködésével elérhető formálódása a nemzetközi oktatáskutatás kiemelt kérdése. A nemzetközi összehasonlítások szerint a Közép- és Kelet-Európai hallgatókat jobban fenyegeti az Egészségtelen életmód és a csökkent érzelmi jólét, mint Nyugat-Európai társaikat, s ez együttjár az alacsonyabb társas támogatás és a kiszolgáltatottság érzésével (*Steptoe – Wardle, 2001*). Más kutatók arra hívják fel a figyelmet, hogy a rizikó-magatartásnak sokkal jobban ki vannak téve az elsőgenerációs felsőoktatási hallgatók, mint mások (*Wechsler – Nelson, 2001; Ishitani, 2006; Kiss, 2010*). A téma jelentősége nagy, hiszen a gyakori rizikó-magatartási formák, az egészségtudatosság alacsonyabb szintje és alacsonyabb tanulmányi eredmények együttjárása figyelhető meg a hallgatók körében. Előadásunk célja, hogy összegezzük az egészség rizikó-magatartásokkal (dohányzás, alkoholfogyasztás, droghasználat) és a mentális problémákkal jellemezhető hallgatók felsőoktatási szocializációjának alapvonásait és hatásait vizsgáló elemzésünk eredményeit. A felsőoktatási integráció Tinto és Astin nevével fémjelzett elméletei alapján azt feltételeztük, hogy ezek a hallgatók kevésbé beágyazottak a kampuszok világába, s az intézmények kevésbé hatékonyan képesek reagálni az integrálatlanságukra. Az elemzésekhez egy határmenti régió felsőoktatási intézményeiben készült hallgatói kérdőíves vizsgálat adatbázisát használtuk fel (N=1792). Az elemzés során többféle módszert alkalmaztunk: korrelációval néztük meg a rendszeres dohányzás, alkohol-, kábítószer-fogyasztás, és az inter-, intragenerációs, illetve közösségi intézményi integráció közötti összefüggéseket, varianciaelemzéssel pedig az egészség-magatartási formák alapján elkülönített hallgatói csoportok között lévő különbségeket az integrációs mutatókban. Eredményeink szerint az oktatók és hallgatók közötti kapcsolat (intergenerációs beágyazottság) és a különböző csoportokhoz, közösségekhez, szervezetekhez való tartozás védő funkcióval bír a nagy mennyiségű alkoholfogyasztással szemben. Eredményeink nagymértékben hasznosíthatók a hallgatói egészségfejlesztő és prevenció programokban, hiszen ők olyan sajátos társadalmi csoportról beszélhetünk, ahol a szülői minták bizonytalansága és a közösségi kontroll hiánya miatt fokozottan veszélyeztetettek a devianciák, s főként a nagy mennyiségű alkoholfogyasztás tekintetében. Ennek előfordulását csökkenti az, ha egy hallgatónak minél több olyan oktatója van, akihez bizalommal fordulhat tanulmányi, szakmai vagy éppen személyes problémáival.

KISEBBSÉGI HALLGATÓK FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYBE VALÓ INTEGRÁLÓDÁSA

Márkus Zsuzsanna

Debreceni Egyetem

zsu.markus@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A rendszerváltás óta egyre több kutatás foglalkozik a határon túli magyar kisebbségek oktatási jellemzőivel. Ezek a munkák általában az oktatás különböző funkciói köré szerveződnek elsősorban oktatáspolitikai és kulturális dimenziókban. A határon túl magyar oktatás intézményhálózatáról és felsőoktatási képzési kínálatáról is számos statisztikai, történeti és pedagógiai elemzéseket olvashatunk, azonban a régiók felsőoktatási intézményi környezetéről eddig kevés kutatás született. Az intézményi környezet és a hallgatók intézményi beágyazottsága, mint a hallgatói szocializáció központi dimenziója azonban megkerülhetetlen kisebbség- és oktatásszociológiai kutatási kérdés. Vitathatatlan tény ugyanis, hogy a kapcsolathálózatok értelmező közösségekként vannak jelen a kisebbségi hallgatók életében is, s döntő kérdés, hogy a kisebbségi hallgatók kikkel hozzák meg tanulmányi karrierjükre és későbbi életútjukra vonatkozó döntéseit. Így elemzésünk fontos kérdése, hogy a határon túli magyar felsőoktatási intézmények hallgatói mennyire integráltak intézményük kultúrájába, továbbá hogy az intézményen belüli, esetleg kívüli kapcsolathálójuk hogyan segíti őket sikeres iskolai pályafutásukban. Kisebbségi-többségi viszonyok között további releváns kérdés, hogy a vegyes, a többségi vagy a tisztán kisebbségi intézmények hallgatói kultúrájába való beágyazottság jelent-e támogató faktort a sikeresebb iskolai eredmények elérésében, valamint hogy az intézményen kívüli kapcsolatok milyen erőforrásként bírnak a hallgatók életében. Empirikus adataink egy nemzetközi kérdőíves adatfelvételre támaszkodnak. Az adatfelvétel egy határon átnyúló felsőoktatási térség intézményeinek nappali tagozatos, államilag finanszírozott és költségtérítéssel hallgatóinak körében történt 2015-ben. Az intézmények adatszolgáltatása alapján kialakított mintavétel eredményeképpen 1729 elsősorban a képzésük elején és végén lévő hallgató került a mintába. Elemzésünk eredményeiből kiderült, hogy különböző intézményi környezeti típusok rajzolódnak ki az alapján, hogy milyen mértékben képesek integrálni hallgatóikat. Összevetve ezeket az intézménytípusokat az látszik, hogy leginkább a tisztán kisebbségi intézmények azok, amelyek mint az inter- és az intragenerációs kapcsolatok számában és intenzitásában élen járnak.

A megjelenést az IESA: Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata (RH/885/2013) támogatta.

KUTATÁSOK A PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS PEDAGÓGUS TOVÁBBKÉPZÉS TERÜLETÉN

Elnök:

Márkus Edina
Debreceni Egyetem

Opponens:

Engler Ágnes
Debreceni Egyetem

Többségi és kisebbségi magyar pedagógusjelöltek tanulási útvonalait magyarázó tényezők

Stark Gabriella
Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Tanárképzésben résztvevő hallgatók inkluzív kortársszemléletének vizsgálata egy nemzetközi összehasonlító kutatás tükrében

Berei Emese Beáta
Debreceni Egyetem

Továbbképzés vagy pályaelhagyás? Pedagógusok (szakmai) jövőtervei Magyarország keleti részén egy empirikus vizsgálat tükrében

Morvai Laura - Ceglédi Tímea
Debreceni Egyetem

Pedagógusok továbbképzési részvétele egy hazai empirikus kutatás tükrében

Márkus Edina
Debreceni Egyetem

Tanulási tervek a pedagógusok körében

Szabó Barbara Éva
Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A szimpóziium előadásai a pedagógusképzés egyes aspektusait és a pedagógus továbbképzés sajátosságait vizsgálják empirikus kutatásokon alapulva. Az iskolai tényezők közül a pedagógusi munka minősége meghatározó az oktatás minősége, a tanulói eredményesség szempontjából. Több az utóbbi években végzett hazai és nemzetközi elemzés (többek között Lannert, 2004; OECD, 2005, 2009, 2010, 2013; Barber – Mourshed, 2007; Mourshed – Chijioke – Barber, 2010; Sági – Varga, 2011) rámutat erre a tényre. Ahogy Barber és Mourshed fogalmaz: az oktatási rendszer annyira jó, amennyire a tanárok, akik alkotják (Barber – Mourshed, 2007). A pedagógusi munka minősége függ az oktatók képzettségétől, képességeitől, így a pedagógusképzés minősége és a pedagógusok szakmai fejlődésének vizsgálata fontos kérdés.

A szimpóziium két előadása a pedagógusképzésben résztvevő hallgatókra koncentrál. A pedagógusi pályára készülők tanulási életútjának vizsgálata, a választás tudatossága, az elkötelezettség fontos a pályán való sikeresség, pályán maradás szempontjából. A többségi és kisebbségi magyar pedagógusjelöltek tanulási útvonalainak feltérképezése, a tanulási útvonalmintázatok közötti hasonlóságok és különbségek kiemelése, az elköteleződés mértéke jelenik meg az első előadásban. A második előadás révén összehasonlító jellegű kitekintést kaphatunk a társadalmilag hátrányos helyzetű hallgatók, hallgatói csoportok iránti kortárs hallgatói nyitottság fokáról, a tanárképzésben résztvevők inkluzív kortárs szemléletének mértékéről, milyenségéről és pályaszocializációs jelentőségéről.

Három előadás egy az ország keleti részén, 2015 tavaszán zajlott több mint 1000 fős (N=1056) pedagógusok továbbképzési jellemzőit célzó kérdőíves vizsgálat eredményeit mutatja be. Az előadók összevetik az oktatáspolitikai szabályozás által a pedagógusok számára kínált tanulási útvonalakat egy alulnézeti képpel: a pedagógusok tényleges terveivel, beleértve az életpályamodelltől eltérő, például pályaelhagyási terveket is. Vizsgálják a továbbképzések és egyéb tanulási alkalmak jellegzetességeit. Többek között azt, hogy milyen gyakorisággal vettek részt a megkérdézettek továbbképzéseken. Milyen témákban, milyen továbbképző intézmények révén, milyen képzési típusokat választva, milyen finanszírozási háttérrel, milyen motivációs tényezők mentén alakult a szakmai továbbfejlődésük. Milyen problémákkal szembesültek a pedagógusok továbbképzéseik során, milyen jövőbeni igényeik vannak, valamint az is, hogy a lezajlott képzések milyen módszertani háttérrel (oktatási, értékelési módszerek), milyen támogatással (segédanyagok, eszközök) mentek végbe.

Pedagógus-életpályamodell, pedagógus - tanulási életút, pedagógusok szakmai továbbfejlődése, pályán maradás, pályaelhagyás kulcsszavak mentén köthetőek össze a szimpóziium előadásai. Az előadások alapját képező vizsgálatok eredményei hozzájárulhatnak az oktatás eredményességének és minőségének javítását célzó fejlesztésekhez, a pedagógusok továbbképzési rendszerének megújításához.

A kutatást a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális bázisok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban (SZAKTÁRNET) című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TÖBBSÉGI ÉS KISEBBSÉGI MAGYAR PEDAGÓGUSJELÖLTEK TANULÁSI ÚTVONALAIT MAGYARÁZÓ TÉNYEZŐK

Stark Gabriella

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
ngabriella77@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Vizsgálatunk célja a többségi és kisebbségi magyar pedagógusjelöltek tanulási útvonalainak feltérképezése, illetve e tanulási útvonalmintázatok közötti hasonlóságok és különbségek kiemelése a többségi vagy kisebbségi csoporthoz való tartozás függvényében. Főbb vizsgálati kérdéseink: (1) Milyen tényezők befolyásolják a pedagógusképzés, mint tanulási útvonal választását? (2) Milyen megkülönböztető jegyei vannak a többségi, illetve a kisebbségi tanulási útvonalaknak régióként? (3) Az etnicitás vagy a társadalmi háttér befolyásolja erősebben a pedagógusi tanulási útvonalakat? Értelmezési keretünket a kisebbségi tanulási útvonalak képezik (*Sorbán – Dobos, 1997; Papp, 2012*), ezeket az útvonalakat a kisebbségi oktatás etnicitással átszőtt mezoszintű magyarázó tényezőjeként közelítjük meg. Alkalmazott kutatási módszerünk a kérdőíves lekérdezés. A kutatás populációját II. éves pedagógushallgatók képezték (N=635). A lekérdezés Magyarországon, Romániában, Kárpátalján és Szerbiában történt, így az elemzés során a többségi magyar és kisebbségi magyar hallgatók almintáit alakítottuk ki, a kisebbségi almintán belül pedig elkülönítettük az erdélyi, kárpátaljai és vajdasági pedagógushallgatók csoportjait. Vizsgálatunk eredményei szerint a pedagógusképzés választását a képző intézmény regionális jellege, valamint a pedagóguspálya iránti elkötelezettség, kevésbé a „kisebbségi” tényezők (nyelvi korlát, kisebbségi mikroközösségek hatása, kisebbségi kultúra továbbadása, stb.) befolyásolják. A többségi és kisebbségi pedagógusjelöltek csoportjai között szignifikáns különbségek mutathatók ki a tanulási útvonalak sajátosságait illetően, az elköteleződés függvényében: a többségi hallgatók modellszintűbbek és elkötelezettebbek a pedagóguspálya iránt, a kisebbségi hallgatók a kisebbségi oktatás iránt. A kisebbségi alminták közül a kárpátaljai minta más sajátosságokat mutat, mint az erdélyi és vajdasági alminták a pedagógusszak választásától a pályán való maradás szándékáig, viszont ezeket az eltéréseket az etnicitáson kívül a háttérváltozók is befolyásolják (nem, szülők iskolai végzettsége, pedagógusmodellek). A pedagógusjelölteket öt csoportba soroltuk a vizsgálatunk eredményei alapján: regionális egyetem „termékei”, pedagóguspálya iránt elkötelezettek, kisebbségi nyelv és/vagy közösség iránt elkötelezettek, modellszintű, valamint sodródó hallgatók.

A vizsgálat eredményei relevánsak lehetnek a kisebbségi pedagógusképzés oktatáspolitikai stratégiai szemszögéből, illetve a kisebbségi pedagógusképzés rekrutációja terén.

Támogató: Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban (SZAKTÁRNET) K5. alprogram (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009).

TANÁRKÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐ HALLGATÓK INKLUZÍV KORTÁRSSZEMLELETÉNEK VIZSGÁLATA EGY NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÓ KUTATÁS TÜKRÉBEN

Berei Emese Beáta

Debreceni Egyetem

bereiemes@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Napjainkban a hazai és nemzetközi neveléstudományi kutatások mindinkább az oktatás minőségét, eredményességét, valamint – az előbbiekkal szoros összefüggésben - az oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés méltányossági kérdéseit helyezik vizsgálódásaik középpontjába. A méltányosság alapvető dimenziói a tisztességes (fairness) és befogadó (inclusion) bánásmód, amelyek révén az oktatási egyenlőtlenségek csökkentése a fő cél (Lanner, 2004; Kertesi – Kézdi, 2005; Pusztai, 2009; Hrubos, 2009). A felsőoktatás felnőtt hallgatóinak mássággal kapcsolatos szemlélet- és viszonyulásmódjainak tudományos igényű feltárása nyomán korrekciós, kompenzációs mechanizmusok építhetők be az oktatásba, amelyek hozzájárulhatnak az elmúlt évtizedek egyenlőtlenséget, kirekesztettséget újratermelő szelekciós mechanizmusainak és negatív hatású oktatási gyakorlatainak visszaszorításához (McLean, 2008; Belényi – Flóra, 2013).

Kutatásunk eredményei, Pusztai – Szabó 2014-ben publikált tanulmánya, valamint Bocsi – Rákó megjelenés alatt álló tanulmányának megállapításaiból kiindulva - összehasonlító jellegű kitekintést nyújtanak a társadalmilag hátrányos helyzetű hallgatók, hallgatói csoportok iránti kortárs hallgatói nyitottság fokáról, a tanárképzésben résztvevők inkluzív kortársszemléletének mértékéről, milyenségéről és pályaszocializációs jelentőségéről. Azt igyekeztünk feltárni, milyen társadalmi jellemzőkkel bírnak azok a hallgatók, akik befogadó módon gondolkodnak roma, fogyatékossgal élő és hátrányos helyzetű hallgatótársaik vonatkozásában. A kvantitatív jellegű nemzetközi adatfelvétel a SZAKTÁRNET (TÁMOP – 4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföld régióban) valamint a IESA (Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata RH/885/2013) keretében történt. Öt ország - Magyarország, Románia, Ukrajna, Szlovákia és Szerbia – hallgatóinak attitűdjeit vizsgáltuk, azokra a háttértényezőkre fókuszálva, amelyek erősítik az inkluzív hallgatói szemléletet. E vonatkozásban megvizsgáltuk többek között a nemi hovatartozás, a felsőoktatási intézmény országa, a tanárképzésben való részvétel, a szubjektív anyagi helyzet, a bizalom kérdésköréhez való viszonyulás és a baráti kapcsolatok hatását.

Az összehasonlító kutatás előzetes eredményei azt mutatják, hogy mind a tanárképzésben résztvevők, mind a többi hallgató esetében az inkluzív szemlélet jelenléte erősebb a nem roma hátrányos helyzetű hallgatótársak irányába és a gyengébb a roma társak felé. A társadalmi háttérváltozók tekintetében a nők befogadóbbak, mint a férfiak, továbbá jelentős hatással bíró tényező a romániai felsőoktatási intézményi hovatartozás. Azoknak a hallgatóknak, akik úgy érzik, hogy mindenük megvan, szignifikánsan gyengébb a támogató hozzáállásuk a roma, fogyatékossgal élő és a hátrányos helyzetű társak felé, mint azoké, akik nélkülöznek alapvető anyagi javakat. Az emberekbe vetett bizalom erősíti a hallgatók inkluzív szemléletét. Ugyanakkor a nagyobb mértékű kortárskapcsolati nyitottság kedvezően befolyásolja a hallgatók végzés utáni helyzetre előrevetített munkavállalási hajlandóságát hátrányos helyzetű tanulókat beiskolázó oktatási intézményekben.

TOVÁBBKÉPZÉS VAGY PÁLYAELHAGYÁS? PEDAGÓGUSOK (SZAKMAI) JÖVŐTERVEI MAGYARORSZÁG KELETI RÉSZÉN EGY EMPIRIKUS VIZSGÁLAT TÜKRÉBEN

Morvai Laura - Ceglédi Tímea

Debreceni Egyetem

morvailaura@gmail.com

t.cegledi@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Kutatásunk célja összevetni az oktatáspolitikai szabályozás által a pedagógusok számára kínált tanulási útvonalakat egy alulnézeti képpel: a pedagógusok tényleges terveivel, beleértve az életpályamodelltől eltérő, például pályaelhagyási terveket is. Hazai (Lannert, 2004; Bacsikai, 2013; Sági – Varga, 2011; etc.) és nemzetközi (OECD, 2005; TALIS, 2009, 2010) kutatások világítanak rá arra, hogy a tanári munka minősége rendkívül fontos a diákok eredményességében. Ahhoz pedig, hogy eredményes oktatókká-nevelőkké váljanak, elengedhetetlen feltétel a pedagógusok folyamatos képzése, s az eredményes pedagógusok pályán maradása (McKinsey, 2007). Jogi szabályozás (326/2013-as kormányrendelet) deklarálja a pedagógus életpályamodellben, hogy az egyes fokozatok eléréséhez mennyi szakmai tapasztalat és milyen speciális végzettség szükséges. Elemzésünkben arra keressük a választ, hogy a változó szabályozás közepette milyen szakmai jövőtervekkel rendelkeznek a térség pedagógusai, s ezek mennyire vonhatók párhuzamba az életpályamoddellel. Nem csak a pedagóguspályán maradáshoz köthető terveket (továbbképzési tervek) mutatjuk be, hanem azt is, hogy a pedagógus társadalom mely rétegei veszélyeztetettek leginkább a pályaelhagyásával.

Elemzésünk alapjául egy Magyarország keleti részét megcélzó pedagógusvizsgálat szolgál, amely során online és papír kérdőíveket töltöttek ki az ISCED 0-1-2-3 szinten oktató-nevelő munkát folytató pedagógusok 2015 tavaszán (N=1056). Módszereink között – mivel alapvető összefüggések feltárására vállalkozunk – keresztábra elemzés és varianciaanalízis szerepel. A válaszhiányok pairwisedeletion-típusú kezelését választottuk, kivéve a pályaelhagyás vizsgálatokor, amikor a válaszhiányokat egy sajátos attitűd bizonyítékaiként azonosíthattuk (Máder, 2012).

Eredményeink azt mutatják, hogy a kérdőívre válaszoló pedagógusok 33,1%-a rendelkezik szakvizsgával, ennél azonban jóval kevesebben, mindössze 1,5% a PhD fokozattal rendelkezők aránya, pedig ezek megléte szükséges a mesterpedagógus és a kutatótanár besoroláshoz. A legnépszerűbb továbbképzésre, azaz a szakvizsgára vonatkozó tervek esetén nincs különbség a nők és a férfiak között, ugyanakkor a pályán töltött évek száma befolyásolja. Csak minden második pedagógus határolódott el határozottan a 10 éven belüli pályaváltástól. A háttérváltozókkal való összevetés alapján egy átlagos pályaelhagyót állami középiskolában dolgozó, reáltárgyat tanító, magasan iskolázott szülőktől származó fiatal férfiként lehetne elképzelni, aki számára fontos az egzisztenciális biztonság.

A kutatást a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban (SZAKTÁRNET) című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

PEDAGÓGUSOK TOVÁBBKÉPZÉSI RÉSZVÉTELE EGY HAZAI EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN

Márkus Edina

Debreceni Egyetem

markus.edina@arts.unideb.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A pedagógusok továbbképzési tevékenységének vizsgálata nem előzmények nélküli. Az elmúlt időszakban az oktatás hatékonyságára, minőségére vonatkozó elméleti munkák empirikus vizsgálatok (OECD, 2005; OECD, 2009; OECD, 2010; OECD, 2013; Barber – Moursbed, 2007; Moursbed – Chijioke – Barber, 2010) egyik kiemelt témaköre a tanárok szakmai fejlődésének, fejlesztésének kérdése.

Elemzésünk egy a Tiszántúlon végzett pedagógusvizsgálat adataira támaszkodik, amely 2015 tavaszán zajlott kérdőíves módszerrel ISCED 1-2-3-as szinten oktató pedagógusok körében.

Munkánk során a továbbképzések és egyéb tanulási alkalmak jellegzetességeit vizsgáljuk. Feltérképezzük, hogy milyen gyakorisággal vettek részt a megkérdezettek továbbképzéseken. Milyen témákban, milyen továbbképző intézmények révén, milyen képzési típusokat választva, milyen finanszírozási háttérrel, milyen motivációs tényezők mentén alakult a szakmai továbbfejlődésük. A vizsgálat célja az is, hogy megnézze, milyen problémákkal szembesültek a pedagógusok továbbképzéseik során, milyen jövőbeni igényeik vannak, valamint az is, hogy a lezajlott képzések milyen módszertani háttérrel, milyen támogatással mentek végbe. A korábbi vizsgálatok alapján keresünk bizonyos összefüggéseket aszerint, hogy a nem, a korcsoport, a tanítási szint, az intézményfenntartó, a tanítási gyakorlat ideje, a tanított szak típusa, az objektív anyagi helyzet gyakorol-e befolyást ezekre a kérdésekre. Adatainkat összevetjük korábbi pedagógusvizsgálatok (TALIS, 2008; Debreceni Egyetem *pilot vizsgálat*, 2012) eredményeivel.

A tanulmányi aktivitást nézve a válaszadók 62,1 % nem, 37,9 folytat tanulmányokat. A szervezett formában tanulók a válaszadók 16,5 százalékát, az autodidakta módon tanulók a 20,5 %-át teszik ki. A vizsgálatunk az európai trendeket látszik erősíteni, a tanulmányokon való részvétel korcsoportonkénti vizsgálatnál látható, hogy a fiatalabb korosztály aktívabb, a 22-38 év közöttiek közt a tanulók aránya 41,9%, a 39-54 év közöttiek esetében 36,6%, az 55-68 év közöttiek 35,4%. Ha a tanulás formáját is tekintjük, jóval nagyobb arányban vesznek részt szervezett típusú képzéseken. Ehhez hozzájárulhat a szabályozás változása (már a pályakezdők nincsenek felmentve a továbbképzési kötelezettség alól), valamint a pedagógus életpályamodell-bevezetésének a hatása is. A továbbképzések során igénybe vett intézmények közül a pedagógiai intézetek és az állami felsőoktatási intézmények emelkednek ki. Egyértelműen a rövidebb ciklusú akkreditált pedagógus továbbképzések a meghatározóak a válaszadóink körében. A vizsgálat eredményei hasznosak lehetnek a pedagógus továbbképzések megújításában, hozzájárulhatnak a pedagógus továbbképzéseket folytató intézmények képzéstervezési, -szervezési munkájához.

A kutatást a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban (SZAKTÁRNET) című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TANULÁSI TERVEK A PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN

Szabó Barbara Éva

Debreceni Egyetem

szabobara89@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A pedagógusok továbbképzésének kérdésköre, az elmúlt közel húsz évben, egyre inkább napirendre került. A törvényi előírások, jogszabályváltozások mind-mind meghatározzák a továbbképzéseket és elő is írják hétévente kötelezően a pedagógusoknak a képzéseken való részvételt. A továbbképzések témájában több kutatás is zajlott az elmúlt években. Ezek főként nemzetközi összehasonlító kutatások (TALIS, 2008, 2013), emellett pedig történeti, vagy a képzések tartalmát, témáit, az intézményrendszert, tanulási irányokat átfogóan vizsgáló kutatások voltak. (Gönczöl, 1998; Poór, 2002; Kelemen, 2003, 2010; Barber – Moursbed, 2007; TALIS, 2008; Czeglédi, 2011; Sági, 2011; Kocsis - Sági, 2012; TALIS, 2013; Chrappán – Pusztai, 2014)

Az előadásunk Magyarország keleti régiójában végzett pedagógusvizsgálat adataira épít. Főként az ország keleti részén elhelyezkedő megyékben végeztük a felmérést. Az Észak-Alföld régiót alkotó megyék, továbbá Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Békés megye. Kisebb számban, Csongrád megyéből és Budapestről, a Dunántúlról és Heves megyéből is érkeztek kérdőívek. A pedagógusi összetétel nagyon változatos óvodapedagógustól a gimnáziumi tanárig terjed. A tanulási terveket célzó kérdéseket 4 fokú Likert-skálán mértük, majd SPSS programban elemeztük. Így megtudtuk, hogy ebben az országrészben, mely képzések iránt van igény, mire van szükségük a pedagógusoknak. Kutatási kérdéseink között szerepelt, hogy a pedagógusok mennyi időt tudnak szánni a továbbképzésre, milyen területek iránt érdeklődnek, milyen módszerek, technikák érdeklik őket, mit terveznek a megkérdezett pedagógusok a szakmai továbbfejlődésük érdekében. A kutatás eredményeit tekintve elmondható, hogy összességében 5,89 órát tudnának a megkérdezett pedagógusok a továbbképzésekre fordítani, a válaszadók 38%-a a jelenléttel járó képzéseket tartja hasznosnak, 27%-uk a távoktatás e-learning tananyaggal lehetőséget preferálta. Az eredményeinkből látható, hogy a pedagógusok körében is egyre népszerűbbek az IKT eszközök használatához kapcsolódó képzések. Ha a képzések témáját nézzük, akkor a mentori munka jellegű (tanulók személyiségének fejlesztése, a tanulók tanulásának támogatása) valamint a napi munkát megkönnyítő, támogató hatékony problémamegoldás, konfliktuskezelés és hatékony kommunikáció témakörökben meghirdetett képzések tartanak nagyobb érdeklődésre számot.

Előadásunk fontos lehet abban a tekintetben, hogy a több régió pedagógusainak tanulási terveit bemutatva hozzásegíthetjük a továbbképzéssel foglalkozó intézményeket a jövőbeni képzéseik, tananyag fejlesztéseik tervezéséhez.

A kutatást a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009 Szakmai szolgáltató és kutatást támogató regionális hálózatok a pedagógusképzésért az Észak-Alföldi régióban (SZAKTÁRNET) című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

MENTORTANÁROK KOMPETENCIÁI, MENTORSZEREPELFOGÁSOK

Elnök:

Tóth Péter
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Opponens:

Varga Lajos
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Mentortanár-jelöltek iskolai gyakorlatokhoz kapcsolódó szerepfelfogása

Makó Ferenc
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Mentortanárok módszertani kultúrája

Holik Ildikó
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Mentortanárok digitális írástudása

Simonics István
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Tanári kompetenciák – mentorszemmel

Tordai Zita
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Integráció vagy inklúzió

Gyarmathy Éva
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

A tanári kompetenciák fejlesztésében a pedagógusképzők mellett meghatározó szerepet játszanak a gyakorlatvezető mentortanárok is. Az iskolai gyakorlatok során segítik a tanárjelöltek személyiségfejlődését, a tanári szerepre való felkészülését és iskolai szocializációját. Szerepet játszanak pályakezdő pedagógusok iskolai beilleszkedésének segítésében, támogatásában is. A tanárjelöltek és a pályakezdők mentorálása vonatkozásában fontos kiemelni a mintaadás szerepét, ezért alapvető elvárásként fogalmazódik meg, hogy a mentorok mind a nyolc területen fejlett kompetenciákkal rendelkezzenek, jellemezze őket segítő attitűd, továbbá személyes elkötelezettség a tanári fejlesztés iránt.

A mentori szerepről alkotott megközelítések két csoportba sorolhatók. Az első szerint tanácsokat, javaslatokat kell adni a tanórákra való felkészülést és az osztályban folyó munka irányítását illetően, majd elemezni, értékelni és korrigálni kell a jelölt, illetve a pályakezdő pedagógus munkáját. A másik megközelítés szerint a mentor feladata a reflektálásra, vagyis az önelemzésre, önértékelésre és önkorrekcióra készítés. A reflektív tanításelemzés fejlett reflektív gondolkodást feltételez, ami magába foglalja a racionális elemzés és választás képességét, illetve a választások felelősségének vállalását is (Szigivák, 1999).

Intézményünkben 2011-ben indult a gyakorlatvezető mentortanár-képzés, melyben eddig közel 200 fő vesz, illetve vett részt. Empirikus kutatásunk célkitűzése a mentortanári kompetenciák fejlettségének vizsgálata volt. Eredményeinket a képzési program továbbfejlesztése során is felhasználjuk.

Az első két kutatás a mentortanárok módszertani kultúrájának feltérképezésére irányult, továbbá összevetette annak fejlettségét a nem mentorként tevékenykedő társaikkal. A mentortanárokat módszertani sokszínűség és tudatosabb, a tanulók fejlettségét jobban figyelembevevő módszerválasztás jellemzi (Makó, 2015; Holik, 2015).

Sajnos a hazai tanárok IKT kompetenciájának fejlettsége még elmarad a kívánatostól. Harmadik kutatásunk célja éppen ezért annak feltérképezése volt, hogy a tanárjelölteknek mintát adó mentorok mindennapi munkájában mennyire gyakorlat az informatikai eszközök alkalmazása, illetve miként vélekednek ezek hasznosságáról (Simonics, 2015).

A reflektív szemléleten alapuló negyedik kérdőíves kutatás a nyolc tanári kompetencia fontosságáról, illetve a pályakezdők kompetenciáinak fejlesztésére való alkalmasságról alkotott mentori nézetek vizsgálatára irányult (Tordai, 2015).

A mentortanárok az iskolai gyakorlatok során még fontosabb szerepet játszhatnak a tanítás 21. századi szemléletének formálásában, amennyiben a diverzitás hangsúlyosabban jelenik meg a munkájuk során. Az ötödik, reflektív szemléleten nyugvó kutatás nyelvtanárok és diszlexiás diákok nyelvtanulási nehézségeiről és módszereiről alkotott véleményét gyűjtötte össze. A kutatás eredményeként kirajzolódik a nyelvtanulás egy új szemléleten nyugvó módja is, amely a mentori munka révén a tanulás/tanítás többi területére is átvihető (Gyarmathy, 2015).

A kutatások a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósultak meg.

MENTORTANÁR-JELÖLTEK ISKOLAI GYAKORLATOKHOZ KAPCSOLÓDÓ SZEREPFELFOGÁSA

Makó Ferenc

*Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
makó.ferenc@tmpk.uni-obuda.hu*

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

A gyakorlatvezető mentortanárok a tanárképzés kulcsszereplői, hiszen az iskolai gyakorlatok során a tanárjelöltek személyiségfejlődését, szakmai felkészülését, iskolai szocializációját egyaránt segítik. Közreműködésük másik területe a pályakezdő fiatal pedagógusok tanári minősítő vizsgára való felkészítése, autonóm szakemberré válásának támogatása. A leendő mentortanárok szerint az öt legfontosabb tevékenység, ami szorosan kapcsolódik a mentor szerepéhez: modellszerepet betölteni, tanácsadóként működni, támogatni és segíteni, illetve partnerként viselkedni. A mentortanár a tanárképzés folyamatában döntő szerepét mindenekelőtt a gyakorlattal való mindennapos kapcsolatának, a professzionális felkészültségének és a rutinjainak köszönheti.

A mentori munka két megközelítését különböztethetjük meg ehhez kapcsolódóan. Egyrészt felfogható úgy, hogy a mentornak erőteljesen irányítania kell a jelölt munkáját. Ebben az esetben konkrét tanácsokat és javaslatokat szükséges adnia (pl. szakmai, módszertani), a hallgató munkáját elemeznie, kritikusan kezelnie és korrigálnia kell. A másik megközelítés szerint a mentor feladata, hogy reflektálásra készítse a tanárjelöltet. Ebben az esetben a mentor és a jelölt közötti interperszonális kapcsolatok kerülnek előtérbe. A mentor megerősítést ad, bátorít, kérdez, elemzésre készlet, Egyfajta Pigmalyon szerepet tölt be.

A mentori segítség csak a hallgató, a pályakezdő nagyon tudatos és önállóan is kontrollált fejlődési folyamatára épülhet, vagyis a mentorálás a hallgató önálló tanulásáról, a tanítási és a pedagógiai tevékenység javításáról szól, valamint annak a tanulási környezetnek a biztosításáról, amiben a hallgató könnyebben tud tanítani a pálya kezdetén. A mentorálási folyamatban alkalmazott hatékony és eredményes fejlesztési módszerek megismerése, kipróbálása, személyre szabott alkalmazása a mentortanári felkészítés leginkább fontos területe. Felmérésünk szerint a mentorjelöltek és a vezetőtanárok 66%-a maga is a módszertani támogatás jelentőségét emelte ki más területekhez képest (pl. motiválás, konfliktuskezelés).

A kutatás a 2011-2015 között intézményünk mentortanár-képzésében részt vett 170 fő mentorálási és tanári kompetenciafejlesztési tervének, továbbá iskolai gyakorlati portfóliójának tartalomelemzésén alapul. A tanárképzést tipikusan jellemző mentorálási spektrumfolyamat (mikrostruktúra) mentén lehetővé vált - a mentori szerepekhez kapcsolódóan - az alkalmazott vagy preferált módszerek feltárása. A támogató fázisokban: a mentorált támogatási igényeinek meghatározásakor, a támogató környezet kialakításában, a fejlesztő és értékelő folyamatokban alkalmazott módszerek kerültek feltárára és kategorizálásra. Ezt követően ezeknek, a mentorálási igényekkel, célokkal való összhangját elemeztük. A tipikus módszerválasztások implicite informálnak a jelöltek mentorálási stratégiáiról és attitűdjéről is, amelyek fontos alapot képeznek a gyakorlatvezető mentortanárok képzésének tartalmi, metodikai fejlesztéséhez.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósult meg.

MENTORTANÁROK MÓDSZERTANI KULTÚRÁJA

Holik Ildikó

Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
holik.ildiko@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

A pedagógusképzés egyik kulcsszereplője a mentortanárok, akik a modell (minta), a szakértő konzultáns és a tanácsadó szerepét töltik be (*Lesznyák, 2005*). Komplex tevékenységi körük része, hogy oktatási módszereikkel példát mutassanak a tanárjelölt hallgatóknak, hogy jártasak legyenek az egyes oktatási módszerek alkalmazásában, hogy be tudják mutatni azokat a módszertani elemeket, amelyekkel az elmélet során ismerkedtek meg a hallgatók, illetve tanácsaikkal segíteni tudják őket az iskolai gyakorlaton.

Emiatt rendkívül fontos, hogy a mentortanárok kiforrott, sokszínű módszertani kultúrával rendelkezzenek, hogy ismerjék és alkalmazni tudják az egyes módszereket, munkaformákat, hogy tudjanak élni a differenciálás lehetőségeivel, hogy használni tudják az IKT eszközöket (*Simonics, 2015*).

E problematikából kiindulva kutatásunk célja a mentortanárok módszertani kultúrájának feltérképezése volt.

Empirikus kutatásunkat 2015 tavaszán végeztük 58 jelenlegi és 14 már végzett mentortanár hallgatónk körében, így összesen 72 pedagógus véleményét kaptuk meg online kérdőív segítségével.

Kutatási kérdésként merült fel, hogy a mentortanárok milyen szempontok alapján választják ki az alkalmazandó módszereket és szervezési módokat; mennyire befolyásolják döntéseiket a hagyományok, a rutinok, a környezetük elvárásai; milyen módszereket, munkaformákat részesítenek előnyben; hogyan használják ki az IKT eszközök lehetőségeit az oktatásban; illetve mennyire nyitottak az újítások iránt.

A kutatás során az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg: 1. A mentortanárok változatos módszereket és munkaformákat alkalmaznak tanóráikon. 2. Nyitottak a technikai és módszertani újításokra, de pedagógiai gyakorlatukba még nem épült be a korszerű IKT eszközök használata.

A kutatás eredményei igazolták hipotéziseinket. A mentortanárok többnyire az egyéni munkaformát alkalmazzák tanóráikon, valamivel gyakrabban, mint a frontálisat, de a páros- és a csoportmunka alkalmazása is gyakori. Nyitottak az újítások iránt, szívesen kipróbálnak új módszereket, gyakori a módszerek kombinálása is. A magyarázat, a szemléltetés és a beszélgetés módszereit preferálják elsősorban a tanóráikon, de a tanulók aktivitásán alapuló módszereket is gyakran alkalmazzák, tehát változatos a módszertani repertoárjuk. Nyitottak a technikai újítások iránt, de a modern IKT eszközök használata még nem épült be módszertani kultúrájukba.

Az adatokat összevetjük a korábbi pedagóguskutatások eredményeivel (*Falus és mtsai, 1989; Golnhofer – Nahalka, 2001; Radnóti, 2006; Kerber – Ranschburg, 2004; Mayer, 2009*), így képet kapunk arról, mely területeken térnek el a mentortanárok módszertani jellegzetességei a nem mentorként dolgozó kollégáikétól, hogy milyen módszertani specialitásokkal rendelkeznek. Ezek az eredmények tanulságosak lehetnek a pedagógusképzés számára, hiszen megmutatják, milyen mintát nyújtanak a mentortanárok, hogy milyen módszertani elemeket tudnak átadni a jövő tanárainak.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósult meg.

MENTORTANÁROK DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁSA

Simonics István

Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
simonics.istvan@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

Intézményünkben 2011-ben indult el a gyakorlatvezető mentortanár pedagógus szakvizsgára felkészítő továbbképzés, melynek keretein belül a hallgatók a tanári mesterszak iskolai gyakorlatainak vezetéséhez és gyakornok kollégáik támogatásához szükséges kompetenciákat sajátíthatják el. Az elméleti anyagrészek megtanulásához számos szakirodalmi forrás áll a hallgatók rendelkezésére, azonban ezek feldolgozása gyakran nehézséget okoz számunkra, mivel igen sok információt tartalmaznak és a nyelvezetük gyakran nehezen érthető. Ezt a problémát hidaljuk át azon korszerű és elektronikus tanulással is támogatott módszerek alkalmazásával, amelyek érdekessé, vonzóvá és könnyen tanulhatóvá tehetik a tananyagokat (Holik, 2014).

Több tantárgy keretében kellett különböző témaköröket csoportmunkában feldolgozni és a megszerzett információkat megosztani hallgatótársaikkal is. Ezáltal megismerkedhettek a hatékony információkeresés és -feldolgozás módszereivel.

2015 márciusában egy kérdőíves kutatás keretében vizsgáltuk a tanulási szokásaikkal, megszerzett kompetenciákkal, alkalmazott módszertani elemekkel és az IKT alkalmazásával kapcsolatos ismereteiket. A kérdőíveit 58 mentortanár szakos hallgatónk és 14 gyakorló mentortanár töltötte ki.

Az első kérdéscsoport arra irányult, hogy naponta mennyi időt fordítanak számítógép- és internethasználatra, rendelkeznek-e saját tulajdonú eszközökkel, és az IKT eszközöket – asztali számítógép, notebook, netbook, tablet és okostelefon – használják-e az oktató-nevelő munkájuk során. A következő részben a közösségi hálózati tagság meglétét és annak előnyeit vizsgáltuk. Rákérdeztünk a web2-es eszközök – Facebook, YouTube, közös dokumentumszerkesztő és fájlmegosztó alkalmazások – használatára is. Végül a különböző szöveg-, táblázat-, adatbázis-, prezentáció-, hang-, kép-, animáció- és videoszerkesztő programok alkalmazását vizsgáltuk a tananyagok készítéséhez, vagy az órai felkészüléséhez.

A kérdőíves vizsgálat célja annak megállapítása volt, hogy a mentortanár hallgatók és a gyakorló mentortanárok napi munkájában mennyire vannak jelen ezek az eszközök, mennyire meghatározóak oktatási és mentorálási gyakorlatukban ezek használata, továbbá hogyan vélekednek ezek hasznosságáról.

Hipotézisünk szerint a mentori tanulmányok során jelentős változás következik be ezen a területen.

A kutatás eredményei megerősítettek bennünket abban, hogy a mentortanárok képzése során hangsúlyt kell helyezni a digitális kompetenciák fejlesztésére, a hatékony információfeldolgozási módok elsajátítására, hiszen a pozitív attitűd ellenére még alapvető hiányosságokkal rendelkeznek e téren.

TANÁRI KOMPETENCIÁK – MENTORSZEMMEL

Tordai Zita

Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
tordai.zita@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

A tanári képzési és kimeneti követelmények nyolc területen határozzák meg a kompetenciáknak a végzett tanártól elvárt szintjét (Falus, 2011). A tanárképző intézmények mellett a pályaszocializáció támogatásában kiemelt szereplővé válnak a mentorok, akik a kezdő tanárt vagy gyakornokot segítik a pedagógussá válás folyamatában és közvetlenül részt vesznek a tanári kompetenciák fejlesztésében. A mentor szakmai és személyes támogatást, legfőképpen pedig mintát ad a pályakezdő számára, ezért elvárható, hogy a tanári kompetenciák teljes körével rendelkezzen, ezen kívül jellemezze a segítőkész attitűd és elkötelezettség a tanárjelöltek fejlesztése iránt (Szirovák, 1999; Szirovák, 2003; Lesznyák, 2005). Kutatások bizonyítják, hogy a mentorok kompetenciáinak fejlettségi szintje erősen összefügg a mentorált kompetenciáinak fejlődésével (Fransson – Gustafsson, 2008).

Vizsgálatunkban arra kerestük a választ, hogyan látják a mentortanárok saját szerepüket ebben a folyamatban, és tapasztalt pedagógusként hogyan vélekednek a kkk-ban meghatározott kompetenciák fontosságáról, illetve saját felkészültségükről a pályakezdők kompetenciáinak fejlesztése terén. Hipotézisként azt fogalmaztuk meg, hogy a mentortanárok magas szinten rendelkeznek a tanári kompetenciákkal, valamint a mentortanár képzettség megszerzését a kezdők iránti segítőkész szándék motiválja.

A felmérés 2015 tavaszán zajlott a mentortanár-képzésben tanulmányokat folytató, illetve végzett pedagógusok körében, 72 személy bevonásával. Online kérdőív segítségével mértük fel, hogy mennyire tartják fontosnak, illetve önmagukra jellemzőnek az egyes tanári kompetenciákat. Az önbeszámolón alapuló kérdéseket nyitott végű állítások egészítették ki a mentorálással kapcsolatos nézetek és motívumok feltárására vonatkozóan.

A tanári kompetenciákat feltérképező más kutatások eredményeivel összevetve (Nagy, 2008; Tóth-Márhoffer – Paksí, 2011) bemutatjuk, hogy a mentortanárok nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az együttműködésre épülő kapcsolatok kialakításának, a hatékony kommunikációnak és a toleráns, bizalmi légkör megteremtésének, amely jó alapot teremt a pályakezdőkkel való közös munkához. Ugyanakkor háttérbe szorulnak a módszertani felkészültség elemei (pl. IKT használat), leginkább pedig a tanulók személyiségének fejlesztésével kapcsolatosan, illetve a differenciált bánásmód megvalósítása és a konfliktusok kezelése terén mutatkoznak hiányosságok. Az eredmények tükrében érdemes lenne a mentortanárok képzése során saját kompetenciáikat tudatosítani, és ezzel segíteni őket, hogy mentori szerepüket hatékonyabban tölthessék be, hozzájárulva az eredményes tanári munka és minőség, illetve a pályakezdők kompetenciáinak fejlesztéséhez.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósult meg.

INTEGRÁCIÓ VAGY INKLÚZIÓ

Gyarmathy Éva

Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
gyarmathy.eva@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

Egyre több a tanulási zavarral küzdő diák, egyre többen kapnak könnyítéseket, illetve felmentéseket a tanulásban és a vizsgákon. Ezek nélkül hamar kibuknának, vagy éppen nem végezhetnék el az iskolát, nem kerülhetnének a felsőoktatásba, majd ott sem tudnának diplomát szerezni. A problémájuk látszólag megoldottnak tűnik, de a hiányzó tudás egész életükre kihat majd. Mégis, így lehetőségük adódik a tanulásra, mert nem esnek ki idő előtt az iskolarendszerekből.

Egyelőre a felmentés és könnyítés megadása az iskolának is érdeke, hiszen ezekkel a diákokkal nem kell bajlódni, a tanítási módszereken nem kell változtatni. Az eltérő tanítást kívánó tanulók integrálása ugyanis nem változtatta meg az oktatás módszereit, az iskola idegen testként kezeli őket.

A leendő tanároknak a korábbiól teljesen eltérő szemléletet kell kapniuk, és ez a mentortanárok felkészítésében is szemléletváltást kíván.

Slivka (2010) a szociokulturális, etnikai, tanulási különbségek megítélésének változását három szintben határozta meg:

1. Homogenitás – az eltéréseket nem veszi tudomásul
2. Heterogenitás – az eltéréseket kihívásnak tekinti
3. Diverzitás – az eltéréseket értéknek tekinti

Felsőoktatásunk a tanárokat legjobb esetben is csupán arra készíti fel, hogy a tanulók között vannak olyanok, akik eltérnek a többségtől, de sokszor még erre a problémára sem ad megoldásokat. A mentortanárok szerepe azonban áthidaló elem lehet a tanítás 21. századi szemléletének alakításában, ha a diverzitás mint alapérték jelenik meg a munkájukban.

Az integráló és inkluzív megközelítés vizsgálatának középpontjába az egyik legégetőbb problémakörnek, az iskolai nyelvtanulásnak a kérdését állítottuk. Nyelvtanároknak és diszlexiás diákoknak a nyelvtanulás nehézségeiről és módszereiről alkotott véleményét gyűjtöttük össze kérdőíves módszerrel.

Az eredmények szerint a nyelvtanárok és a diszlexiás tanulók véleménye teljesen megegyezik abban, hogy a legnagyobb segítséget a motiváció terén kell adni. Amiben viszont nagyon eltérnek, az az, hogy miképpen kellene tanítani, hogy hatékonyak legyenek.

Bemutatjuk a diszlexiások sikeres nyelvvizsgájához vezető, már most eredményeket felmutató utat is. Ez a tanítás szemléletében jelentősen eltér a maitól, és a diszlexiás diákok által javasolt módszerekhez közelebb áll, mint amit a nyelvtanárok javasoltak. Az egyetemes tervezésen alapul, lényege az inkluzív környezet, amely az eltérő igényeket figyelembe veszi.

A mentor tanárok szemléletében az egyetemes tervezésen alapuló megoldások egyre inkább elsőbbséget kell élvezzenek, hogy a környezet valóban befogadó legyen, és a különlegesség természetes. Számos, a mentorképzésben készült szakdolgozat is ebbe az irányba mutat.

Támogató: SupEFL Project funded by the Erasmus+ KA2, Nr. 2014-1-DE02-KA200-001093

„MINŐSÉGI OKTATÁST MINDEN GYERMEKNEK” LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE PROGRAMMAL

Elnök:

Zágon Bertalanné
Partners Hungary Alapítvány

Opponens:

Németh Szilvia
T-Tudók Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Zrt.

A gyermekközpontúságot biztosító elemek a Lépésről lépésre programban

Zágon Bertalanné
Partners Hungary Alapítvány

A szülő, mint nevelőpartner

Görög Kátya
Partners Hungary Alapítvány

Minőségi pedagógia kialakítása a gyakorlatban - az ISSA alapelvekre épülő minőségfejlesztés, minőségbiztosítás rendszere

Horváthné Valkó Szilvia
Nyitott Ajtó Baptista Iskola Miskolc

A hazai és nemzetközi hálózat szerepe a fenntarthatóságban, a minőség megtartásában

Deák Éva
Partners Hungary Alapítvány

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A Lépésről lépésre (eredeti nevén: Step by Step) programot 1990-es években az Open Society Institut irányításával amerikai szakemberek dolgozták ki. Magyarországra a Soros Alapítvány támogatásával az esélyegyenlőség biztosításának egyik megoldási lehetőségeként került be.

Ma Közép- és Kelet Európa valamint Ázsia 30 országában működnek Lépésről lépésre programmal gyerekeket oktató, nevelő intézmények, melyet az ISSA (International Step by Step Association) fog össze. A program hazai terjesztője és fejlesztője 2014-től a Partners Hungary Alapítvány.

A program nyitott-adaptív oktatási modellként működik. Az oktatást változó, rugalmas és dinamikus módon a tanulók egyéni különbségeihez igazítja annak érdekében, hogy minden tanuló számára optimális feltételeket teremtsen. A nyitott, demokratikus társadalomban lévő sokszínűség tiszteletét vallja és támogatja. Alkotóelemeiben az integrált oktatás szellemisége érvényesül, nyitottság a tanulók közötti különbözőségek, az eltérő kultúra, a különböző szociokulturális háttér iránt.

Az első előadás a program adaptív iskola kialakulását is segítő alapelveit, pedagógiai jellemzőit, sajátosságait mutatja be: a tanulásközpontúságot, gyermekközpontúságot, az erre épülő rendszer elemeit; a különbségekre építő tanulásszervezést, a világ komplexitásának megismerését segítő aktív-felfedezésre építő tanulást, mindezeknek adekvát értékelési rendszert, a tanulás és tanulóbarát környezetet.

A program hazai gyakorlattól leginkább eltérő eleme az iskola, pedagógus, szülő kapcsolat megközelítése. A program vallja, hogy a család és a közösség együttes támogatásával minden gyermek kiteljesedhet és elsajátíthatja azokat a készségeket, melyek a demokratikus, tudásalapú társadalom aktív tagjává teszi. A kölcsönös kapcsolatra épít, a családok az iskolai élet aktív részesei. E témával foglalkozik a második előadás.

A harmadik előadás, a Lépésről lépésre programnak, „A 21. század kompetens pedagógusa” elnevezésű nemzetközi minőségbiztosítási rendszerét mutatja be. Eszközrendszere, a program alapelveinek megfelelő pedagógiai gyakorlat kialakítását támogatja. Sajátossága, a pedagógus, a programot alkalmazó csoport, illetve tagozat önreflexiójára épülő fejlesztés. Alapját a program alapelveire épített gyakorlatközpontú indikátorok adják, amelyekre a minősítés is épül.

A Lépésről lépésre program befogadó, minőségi nevelési és oktatási körülmények megteremtését tartja elsődlegesnek, melyben minden gyermek a tudásalapú, demokratikus társadalom aktív tagjaivá válhat. Ennek érdekében hálózatot épít a benne dolgozó pedagógusok, intézmények köré, hogy az egymástól tanulással biztonságot nyújtson az adaptációhoz, és élményszerű tapasztalatszerzést az érdeklődőknek.

A nemzetközi hálózat, az ISSA erőforrásokat teremt, információt terjeszt, szövetségeket keres, és kapacitást épít annak érdekében, hogy segítsen olyan körülményeket teremteni, ahol minden gyermek fejlődhet.

A GYERMEKKÖZPONTÚSÁGOT BIZTOSÍTÓ ELEMELK A LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE PROGRAMBAN

Zágon Bertalanné

Partners Hungary Alapítvány

zsofru@t-online.hu

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A Lépésről lépésre program a 90-es évek közepétől a magyar oktatási rendszerben innovatív szerepet töltött be, több olyan didaktikai elemet és módszert honosított meg, amely az akkori pedagógiai gyakorlatban forradalmian újnak számított. A program alkotói, a Nyílt Társadalom Intézet irányításával azokból a reformpedagógiai szellemi előzményekből merítettek, amelyek a személyiség egyediségére, a világ és a vele kapcsolatos ismeretek komplexitására, és az ésszerű korlátokkal biztosított, nyitott, természetes nevelésre helyezték a hangsúlyt – mintegy ellenpontként a konzervatív, ismeretek felhalmozását előtérbe helyező oktatással szemben.

1994 és 1998 között a Soros Alapítvány hazai innovációs folyamatokat támogató fejlesztési irányába illeszkedett a Lépésről lépésre óvodai és iskolai program is.

A program küldetése olyan pedagógiai szellemiség elterjesztése, amelynek középpontjában a gyermek áll. Ennek érdekében megfogalmazott cél: a kulturális sokféleség értékelése, az egyenlő esélyek megteremtése, az aktív, önrányításra és önálló döntésekre, egyéni és közösségi felelősségvállalás, a demokrácia, a nyitott társadalom alapját képező magatartásformák, illetve a személyes autonómia kialakításának segítése.

A Lépésről lépésre program ún. nyitott oktatási modell, amely a gyermek szükségleteire, viselkedésére, tulajdonságaira, korábbi ismereteire, tapasztalataira épít, és a saját fejlődés, a saját tanulási folyamatban való egyéni aktivitás, illetve az egyéni felelősség kialakítására helyezi a hangsúlyt. Ezért bevonja a gyerekeket a tanulási tartalom, a feldolgozás módszereinek, ütemének és szervezeti kereteinek kiválasztásába is. Az ehhez szükséges képességek, kompetenciák kialakításához megfelelő tanulási körülményeket biztosít.

A program alapvetőnek tartja a természetes tanulási folyamatokat, a spontán érdeklődést, a kutató- kísérletező munkát. Egymással kölcsönhatásban fejleszti az egyént és a közösséget, így az ehhez szükséges együttműködési készségek kialakulását elősegítő tanulószervezési módokat, kiváltképp a projekt módszert.

A program tanulási környezetével, tanulószervezési módszereivel, a pedagógusok attitűdformálásával az integráció hatékony megvalósítását lehetővé tevő képzési kínálatot biztosít az eltérő igényű és kulturális háttérű tanulók számára. A program jellemzői között hangsúlyosan jelenik meg a gyermekbarát tanulókörnyezet, az egyéni képzési terven alapuló differenciálás, a sokrétű értékelési módok alkalmazása, a hagyományos pedagógiai szerepek változása (tanár, diák, szülőszerep), az együttműködés valamennyi formája (tanár-tanár, diák-diák, diák-tanár, tanár-szülő viszonylatokban), illetve a nyitott, befogadó, és inspiráló pedagógiai légkör.

A SZÜLŐ MINT NEVELŐPARTNER

Görög Kátya

Partners Hungary Alapítvány

gorog.katya@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A Lépésről lépésre program egyik legmarkánsabb eleme a szülővel való kapcsolattartás: e tekintetben mutatható ki a legnagyobb eltérés a hagyományos és Lépésről lépésre oktatási forma között. A program sajátossága, hogy felismeri, megbecsüli és támogatja a szülői szerep fontosságát, ezért a szülőket partnerként kezeli.

A program természetesnek tartja, hogy a tanulók szülei rendszeresen bejárnak az iskolába, és ahol lehetséges részt vesznek a közös munkában.

Kiemelt szerepe van a szülő-pedagógus együttműködésben a napi beszélgetéseknek, ezen kívül például külön faliújság, esetmegbeszélés, gyermeknevelési tanácsadás szerepel a pedagógusok gyakorlatában. Rendezvények szervezésében is számítanak a szülőkre, sőt olyan programokat, tevékenységeket ajánlanak nekik, amelyek motiválják őket a tanulási folyamatban való aktív részvételre.

Azáltal, hogy a szülő bent tartózkodhat az intézményben, véleményt nyilváníthat, megnézheti, hogy milyen módszerekkel folyik az oktatás, és közben be is vonható a tevékenységekbe. Az így létrejött együttműködés során mind a pedagógus, mind a szülő értékes információhoz juthat az egymást segítő kapcsolat kiépítéséhez.

Ennek eredményeként a Lépésről lépésre osztály gyakran kultúraközvetítő centrum szerepét is betölti, viselkedéskultúrát és kommunikációt tanít a szülőknél. A folyamatos, rendszeres kommunikáció a gyerekeknek biztonságot és önbizalmat ad, mert látják, hogy az életükben meghatározó szerepet játszó felnőttek együtt tudnak dolgozni.

A szülők bevonására többféle lehetőség van, amelyekből a legjellemzőbbeket a konferenciaelőadás során kívánunk bemutatni. Néhány közülük:

Szülői fogadószoba: a gyermekneveléshez szükséges szakkönyvekkel, folyóiratokkal, az iskolás és a még kicsi gyerekek számára kölcsönözhető könyvekkel, játékokkal berendezve.

Osztálykabala és naplója: Az osztály által választott kabala állat minden hétvégén „ellátogat” egy családhoz, s az ott megélt élményekről, a kabala nevében, kis fogalmazás, naplóbejegyzés készül. A leírások alapján bepillantást nyerhetünk a családok mindennapjaiba, meghitt estéikbe.

Otthoni feladatok: Az otthoni feladatokat, a gyerekek és szülők számára egyaránt örömet jelentő közös tevékenységeket, a hétvégekre adják fel.

Értékelés: Az ún. értékelő mappában gyűlnek a feladatlapok, felmérések, a különböző alkalmakról és tevékenységekről készült fotók, esetleg videó- és hangfelvételek. A szülő ezekbe betekintve folyamatosan nyomon követheti az iskolai munkát.

Az előadás nem titkolt célja, az, hogy felhívja a szakmai közönség figyelmét arra, hogy a köznevelés fejlesztésében a Lépésről lépésre program ún. szülői bevonás gyakorlata miként szolgálhatna mintaként a közoktatási intézmények szülő-pedagógus viszonyának átalakításában.

MINŐSÉGI PEDAGÓGIA KIALAKÍTÁSA A GYAKORLATBAN - AZ ISSA ALAPELVEKRE ÉPÜLŐ MINŐSÉGFEJLESZTÉS, MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS RENDSZERE

Horváthné Valkó Szilvia

Nyitott Ajtó Baptista Iskola Miskolc

unihorsz@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az ISSA 2001-től foglalkozik alapelveinek érvényesítését segítő minőségfejlesztési, értékelési, minőségbiztosítási program kialakításával. Standardok és indikátorok segítségével megmutatja, hogyan lehet kialakítani az alapelveknek megfelelő gyakorlatot.

Célja:

- A kompetenciák működőképes kialakítása és a magas színvonalú gyakorlat egységes értelmezése.
- A pedagógusok önállóságának, és egymásra utaltságának építése, tanuló közösségek kialakítása.
- Keretrendszer biztosítása a gyerekekkel, szülőkkel, pedagógusokkal, döntéshozókkal, szakemberekkel és a szélesebb társadalommal folytatott minőségi oktatásról szóló párbeszédhez.

A minőségfejlesztési csomag tartalma:

- Az ISSA minőségre vonatkozó definíciója: A 21. század kompetens pedagógusai – a minőségi pedagógia alapelvei.
- Az elmélet átültetése a gyakorlatba – kézikönyv pedagógusoknak.
- A minőségi gyakorlat fejlesztéséhez szükséges szakmai fejlesztési eszköz óvodában és általános iskolában - ezek az eszközök a pedagógusok saját gyakorlatukra való reflexióját, arra épülő önfejlesztés tervezését segítik.
- A minőségi pedagógiáról szóló online videótár.
- Különböző kurzusok, képzések, tréningek, mentorálás, hálózati tanulás - ezek az eszközök az önfejlesztést és fejlesztést támogató rendszer részei.
- Minőségi gyakorlatot értékelő eszköz - a minőségi gyakorlatot értékelő (minősítő) eszközt a korai gyermekkori fejlesztéssel foglalkozó irányítók, fenntartók, szolgáltatók használhatják a szükséges szakmai fejlesztés, a minőségi gyakorlat elérése érdekében.

Az egész csomagot használhatják gyakorló pedagógusok, mentorok, trénerok, tanuló közösségek, oktatási vezetők. Kutatási/monitoring eszközként a különböző fejlesztő tevékenységek (tréning, mentoring, szakmai tanuló közösségek, stb.) utáni eredmények mérésére.

A HAZAI ÉS NEMZETKÖZI HÁLÓZAT SZEREPE A FENNTARTHATÓSÁGBAN, A MINŐSÉG MEGTARTÁSÁBAN

Deák Éva

Partners Hungary Alapítvány
deake@partnershungary.hu

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A Lépésről lépésre program terjesztésének magyarországi célkitűzése a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerének, eredményességének javítása volt. Így a kezdetekkor a csatlakozó intézmények nagy része kifejezetten a hátrányos helyzetű gyerekek helyzetének javításáért fordult a program felé. A program hatását elsősorban az igazolta, hogy ahol fenntartható módon épült be az intézmény életébe, ott komoly sikereket tudtak felmutatni a hiányzás, a lemorzsolódás, korai iskolaelhagyás csökkentésében és mérhető fejlődést az alapkészségek szintjén.

A Lépésről lépésre program országos szinten elterjedt, habár mind a hét régióban különböző mértékben van jelen.

Jelenleg három Regionális Módszertani Központ működik – Pécssett, Miskolcon, Kiskőrösön. Ők biztosítják a program terjesztését, a helyi igényeknek megfelelő továbbképzések, bemutatók, nyílt napok szervezésével, mentorálással, lehetőséget teremtve a tapasztalatátadásra, a program kipróbálhatóságára és megfigyelhetőségére. A szakmai támogatás rendszere változatos formákat ölt, a módszertani továbbképzésektől a műhelybeszélgetéseken át, a személyre szabott támogató mentorálásig. Élényszerű tapasztalatszerzés, a folyamatos kooperáció, a kételyek tisztázása, a tanítás gyakorlati problémáinak megvitatása pedig csökkenti az adaptációval szükségszerűen együtt járó, előnyeivel és hátrányaival kapcsolatos bizonytalanságot.

A program folyamatos szakmai fejlesztését az 1999-ben megalakult Nemzetközi Lépésről Lépésre Egyesület végzi, melynek célja, hogy segítse a program bevezetését, terjesztését, valamint szakmai közösséget, hálózatot építve, a tagokkal és külső szakemberekkel együttműködve szakmai háttérrel biztosítson a kisgyermekkorai fejlesztéssel foglalkozó szakemberek, intézmények, civil szervezetek számára a minőségi szolgáltatások nyújtásához. Ma már a világ 50 országából több mint 60, a kisgyermekkorai fejlesztés területén működő szervezet a tagja. Az egyesület innovatív műhelyként is funkcionál: programokat generál, fejleszt, tesztel és terjeszt. Évről-évre – a felmerülő szakmai társadalmi kihívásokra reflektálva – új programokat indít.

Jelenleg két új kezdeményezés fut. Az egyik a WANDA (holland mozaikszó a megértés, elfogadás, cselekvés), azaz fejlődés fókuszú eszmegbeszélő csoportmódszertan – elsősorban pedagógusok számára. Magyarországon ez újdonság, hiszen sem a pedagógus alapképzésben, sem a pedagógiai szakszolgálatok gyakorlatában nincs hasonló eszköz.

A másik, a REYN program, amely roma gyermekek kisgyermekkorai fejlesztésével foglalkozó szakemberek hálózatba szervezését, az egymástól tanulást, tapasztalatszerét, jó gyakorlatok terjesztését, valamint a roma gyermekekkel való foglalkozás presztízsének növelését tűzte ki célul.

NŐK ÉS HATALMI VISZONYOK AZ OKTATÁSÜGYBEN MAGYARORSZÁGON A 19-20. SZÁZADBAN

Elnök:

Nóbik Attila
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Opponens:

Rébay Magdolna
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Tanítónők részvétele a szakmai közéletben a dualizmus-kori pedagógiai sajtó tükrében (1887 – 1891)

Nóbik Attila
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Fegyelem és fegyelmezés a nők nevelésében

Hegedűs Judit
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar és ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Az első, nyilvánossági joggal megtartott női érettségi Magyarországon

Baska Gabriella
ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Egy atipikus női karrierút az 1930-as években

Fizel Natasa
Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A szimpóziium négy előadásának célja, hogy betekintést nyújtson néhány olyan kutatásba, amely a nők és a pedagógiában, oktatásügyben fennálló hatalmi viszonyok kérdését vizsgálja.

Az előadások három nagyobb neveléstörténeti kutatási terület eredményeire támaszkodnak. A kutatások legfontosabb háttérét az utóbbi évtizede megélnéknél nőtörténeti, illetve nőoktatástörténeti kutatások (*Pukánszky*, 2006) jelentik. Támaszkodtunk ugyanakkor a tanítói szakmai tudáskanon létrejöttét feltáró (*Németh*, 2008; *Németh*, 2013), valamint a nők közép- és felsőoktatásban elfoglalt helyzetét társadalomtörténeti, történeti szociológiai nézőpontból elemző kutatásokra (*Biró*, 2008; *Nagy*, 2009) is.

Ezek a kutatások számos részkérdést tisztáztak, ugyanakkor nem, vagy csak érintőlegesen vizsgálták a női (oktatási) jogok kiterjesztése és a tanítói pálya feminizálódása mögött fennálló-fennmaradó hatalmi egyenlőtlenségeket.

Az első előadás a tanítónőknek a szakmai hatalomhoz való viszonyát elemzi a dualizmus-kori pedagógiai szaksajtó segítségével. Korábbi kutatások arra utalnak, hogy a szimbolikus hatalom feletti férfikontroll a tanítónői pálya erősödő feminizálódása ellenére is megmaradt. Az előadás széles forrásbázist kutatva elemzi a tanítónők részvételét a szakmai diskurzusokban.

A második előadás az iskolai hatalom és a fegyelmezés témakörének megjelenését mutatja be a pedagógiai szaksajtó két képviselőjében (Nemzeti Nőnevelés, Család és Iskola) megjelenő szakmai álláspontok elemzésével.

A harmadik előadás az első, nyilvánossági joggal megtartott női érettségít vizsgálja. A nők nyilvános érettségihez való jogának deklarálása nem csupán oktatástörténeti jelentőségű pillanat, hanem olyan szimbolikus esemény is, amely a szimbolikus, kulturális, társadalmi hatalom bizonyos köreiből korábban kizárt nők számára megnyitotta a hatalomhoz való hozzáférés "királyi" útját.

A negyedik előadás az előző előadáshoz szorosan kapcsolódva a szimbolikus és valós oktatásügyi hatalomhoz jutás egy nem "királyi" útját mutatja be. *Dolb Erzsébet* atipikus karrierútja a polgári iskolán, a tanítóképzőn, a polgári iskolai tanárképző főiskolán át a doktori címig, majd harminc éves korára az egyik legnevesebb magyar reformpedagógiai iskola, az újszegedi Kerti Iskola igazgatói székéig vezetett, erős férfifüggsben.

TANÍTÓNŐK RÉSZVÉTELE A SZAKMAI KÖZÉLETBEN A DUALIZMUS-KORI PEDAGÓGIAI SAJTÓ TÜKRÉBEN (1887 – 1891)

Nóvik Attila

Szégedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

nobik@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A dualizmus időszakában dinamikusan növekedett a tanítónőképzők és a pályára lépő tanítónők száma. A vizsgált korszakban, 1890-ben az összes néptanító 12%-a nő volt. Miközben a nőtörténeti kutatások megerősödtek az utóbbi évtizedben, a tanítói szakma lassú feminizálódásának következményeit eddig kevés kutatás vizsgálta.

A kutatás elméleti háttérét a tanítói tudáskanon alakulásával (pl. *Németh*, 2008; *Németh*, 2013), a dualizmus-kori nőtörténettel kapcsolatos kutatások (pl. *Pukánszky*, 2006; *Kéri*, 2008), valamint a tanítósággal kapcsolatos (pl. *Hegedűs*, 2003; *Baska – Nagy – Szabolcs*, 2001) jelentik.

Egy korábbi kutatásomban azt igyekeztem feltárni, hogy a tanítónők bekapcsolódtak-e, és ha igen milyen módon a Család és Iskola című folyóiratban folyó szakmai diskurzusokba. A kutatás legfontosabb megállapítása az volt, hogy a néptanítóság szakmai közéletére, a néptanítói tudáskanon formálóiira a feltételezettnél is erősebb férfidominancia volt jellemző, a pályára lépő nők ekkor még nem tudták áttörni a szakma hagyományos hatalmi viszonyait a Család és Iskolában.

A korábbi kutatás folytatásaként jelen vizsgálat célja annak feltárása, hogy más folyóiratokat megvizsgálva kimutatható-e a tanítónők erősebb jelenléte a szakmai közéletben.

A kutatás fő kérdései a következők voltak: (1) Milyen mértékű a tanítónők részvétele a szakmai diskurzusokban? (2) Azonosíthatók-e tipikus „tanítónői témák” a folyóiratokban? (3) Hangsúlyos témaként vetődik-e fel a tanítónők helyzete, az annak javításáért folyó harc? (4) Megjelennek-e külföldi példák a tanítónők helyzetéről, legitimálva a magyar tanítónők törekvéseit?

A megvizsgált folyóiratok a következők voltak: Néptanítók Lapja, Család és Iskola, Felső Nép- és Polgári Iskolai Közlöny, Kalauz a Népiskolai Nevelő-Oktatás Terén, Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok és Nemzeti Nőnevelés. A kiválasztott folyóiratok mind több évig megjelenő, népszerű folyóiratnak számítottak. Megtalálható közöttük hivatalos közlöny, regionális szakmai lap, katolikus és protestáns szakfolyóirat is. A kutatás módszere a történeti forráselemzés volt.

A kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy (1) a tanítónők részvétele egyedül a Nemzeti Nőnevelésben nevezhető erősnek. A többi folyóiratban országos arányukat jóval alulmúló arányban publikáltak tanítónők. (2) A témaválasztásaik színesek voltak, de alkalmazkodtak a folyóiratok meghatározó témáihoz. (3) Kevés explicit utalást tettek a tanítónők helyzetére. Éppen ezért (4) elvétve jelennek meg külföldi példák a publikációikban.

FEGYELEM ÉS FEGYELMEZÉS A NŐK NEVELÉSÉBEN

Hegedűs Judit

*Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar és ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
hegedusjudit@uni-nke.hu*

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az iskolai fegyelmezés a pedagógia hagyományos témája. Az ezzel kapcsolatos diskurzusok különösen felerősödtek hazánkban a 19. század második felében, amikor a nőnevelés és annak intézményesülése egyre inkább előtérbe került. Ezekben a szakmai vitákban természetes módon jelennek meg az iskolai és a szülői hatalommal kapcsolatos kérdések. Maga az iskola is fegyelmező hatalomként funkcionál (*Foucault*, é.n.), a fegyelmező pedagógus és a szülők, valamint a fegyelmezett tanulók között hatalmi egyensúlytalanság tapasztalható. A korszak (tanító)nő képét ismerve azt is feltehetjük, hogy a férfi és női tanítók hatalma legitimitásában és erősségében különbségeket találhatunk.

Előadásunkban arra vállalkoztunk, hogy a dualizmus korának egyik meghatározó, nőneveléssel foglalkozó folyóiratában, a Nemzeti Nőnevelésben és a Család és Iskola folyóiratban megvizsgáljuk a lányok fegyelmezésével kapcsolatos nézeteket, választ keresve az alábbi kérdésekre:

- Megjelennek-e, s ha igen, mennyire expliciten hatalmi szempontok a fegyelmezés különböző módjainak legitimitációjában?
- Különbözik-e a férfi és női szerzők álláspontja?
- Milyen különbséget látnak a szerzők a fiúk és lányok fegyelmezése között?
- Miben különbözik a családon belüli és az iskolai fegyelmezés?
- Milyen sikeres és kevésbé eredményes eszközöket, kísérleteket ismernek a felbomlott rend, egyensúly helyreállítására?
- A fegyelmezéssel kapcsolatban milyen diskurzus jelenik meg (testi fenytés kontra szóbeli fenytés)?

Az 1880-1919 között megjelenő Nemzeti Nőnevelés folyóiratot és a Család és Iskola című folyóiratot vizsgáltuk meg a fenti szempontok mentén. Mintegy 50 cikk jelent meg, amely érintette a fegyelem, fegyelmezés problémakörét.

Elsődleges elemzésünk során elmondható, hogy a fegyelem és rend, mint kiemelt érték jelent meg a lányok nevelésében hivatkozva későbbi anyai szerepükre: az anya, mint fegyelmező női ideál bontakozik ki előttünk. A családi életen túl az iskolai fegyelmezés hangsúlyosabb a folyóirat cikkei között: alapvetően a jólneveltség, a szorgalom értékei – ahogy arra több írás is felhívja a figyelmet – a fegyelmezés révén érhető el: ez pedig az iskola egyik legfőbb funkciója.

Igen érdekes eredmények születtek a fegyelmezés eszközeivel kapcsolatban: a nevelőkkel, tanítókkal szembeni fontos elvárás volt, hogy a fegyelmezési eszközök széles repertoárjával rendelkezzenek: alapvetően a szóbeli fenytés, a szeretetmegvonás fogalmazódott meg leginkább, ugyanakkor a testi fenytés is megengedhetőnek tartható bizonyos esetekben. Mindezen eredmények arra utalnak, hogy a fegyelmezésnek többféle funkciója van a leányok nevelésében: egyrészt hatalomgyakorlás, másrészt a helyes útról letérők visszatérítése, harmadrészt pedig a nevelési értékekre való motiválás, vagy akár kényszerítés.

A Szerző Bolyai Kutatási Ösztöndíjban részesül.

AZ ELSŐ, NYILVÁNOSSÁGI JOGGAL MEGTARTOTT NŐI ÉRETTSÉGI MAGYARORSZÁGON

Baska Gabriella

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar

baska.gabriella@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A hazai oktatásügy történetében folyamatos viharokat kavarázó érettségi vizsga bevezetésére, amely az osztrák tanügyi reform részeként 1849-ben jött létre, Magyarországon 1851-ben került sor, ekkor még a nők teljes kizárásával. Bár a nők Magyarországon elvileg már az 1883. évi 30. törvénycikk óta tehettek érettségit, ennek megvalósulását gátolta az a tény, hogy nem volt az országban a nők számára szervezett gimnázialis képzés és az érettségire épülő egyetemi tanulmányoktól is el voltak zárva. Ezt a helyzetet *Wlassics Gyula* 1895-ös törvényjavaslata változtatta csak meg.

Az idén 200 éve született *Veres Pálné, Beniczky Hermin* által alapított nőképző egyesület iskolája alakult elsőként leánygimnáziummá hazánkban, s az oda 1896-ban az 5. osztályba beiratkozó 32 lány közül 24-en jutottak el a 8. osztály záróvizsgájáig, majd az érettségiig.

Jelen vizsgálat célja az 1900 júniusában megtartott első nyilvános női érettségi eseményeinek dokumentálása, amelyet a Fővári Levéltár anyagai, a leánygimnázium értesítői, a kortárs pedagógiai sajtóban megjelent írások és *Veres Pálné* leányának, *Veres Szilárdának* a visszaemlékezései tesznek lehetővé.

A kutatás célja, hogy feltárjuk és értelmezzük, milyen hatása lehetett az eseménynek a korabeli magyar társadalomban. Ez az oktatástörténeti pillanat ugyanis nemcsak elsősége okán fontos, de abból a szempontból is, hogy milyen módon játszott szerepet a nők képezhetőségének megítélésről és elfogadtatásáról szóló korabeli diskurzusokban. Egyúttal szimbolikus esemény is, amely az értelmiségi pályához kötődő hatalom bizonyos köreiből korábban kizárt nők számára megnyitotta a hatalomhoz való hozzáférés "királyi" útját.

Előadásomban a következő kérdéseket érintem: milyen előzmények után, kiknek a szervezőmunkája nyomán került sor az első magyarországi csoportos női érettségire? Milyen eredmények születtek a különböző tárgyakból? Képes volt-e lépést tartani a 24 érettségiző a fiúk hagyományos teljesítményével? Hogyan értékelték az eseményeket a tanárok és a kortársak, valamint, hogy milyen volt az esemény szakmai és társadalmi sajtóvisszhangja, azaz hogyan pozicionálta az esemény a „tanuló nőt” Magyarországon a 20. század legelején?

EGY ATÍPIKUS NŐI KARRIERÚT AZ 1930-AS ÉVEKBEN

Fizel Natasa

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
natasa@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A 19. század végének jogkiterjesztése következtében a nők jogot szereztek a nyilvános érettségi vizsga letételére és egyetemi tanulmányok folytatására (Ladányi, 2010). A huszadik század első felében a női hallgatók egyre fontosabb szerephez jutottak a magyar felsőoktatásban, nőtt a diplomások száma (Biró, 2008; Nagy, 2009). Létrejött a nők értelmiségévé válásának tipikus ("királyi") útja. Ez belépőt jelenthetett számukra olyan pályákra, amelyeket korábban egyértelmű férfidominancia jellemezett.

A huszadik század első felében a nők számára a karrierépítés egy lehetséges másik módja a tanítónőként, tanárnőként való elhelyezkedés volt. Az 1928-35-ig terjedő időszakban a tanárképző főiskolára beiratkozók 63,1%-a, 1941-46 között már 73,9%-a volt nő.

Jelen előadás célja, a "királyi" úton túli lehetőségek feltárása Dolch Erzsébet atipikus karrierútjának – amely a kispolgári családi háttértől a polgári iskolán, a tanítóképzőn, a polgári iskolai tanárképző főiskolán át a doktori címig, majd harminc éves korára az egyik legnevesebb magyar reformpedagógiai iskola igazgatói székéig vezetett – bemutatásával és elemzésével.

Kutatásom forrását Dolch Erzsébet személyes hagyatéka – doktori disszertációja, önéletrajzok, bizonyítványok, levelek, fényképek –, valamint a Csongrád Megyei Levéltár, illetve a Szegedi Tudományegyetem Levéltárának korábban feldolgozatlan iratai, jegyzőkönyvek, levelek, hallgatói anyakönyvek jelentik.

Kutatásom módszere történeti forráselemzés, amely kvantitatív kutatási eredményekkel egészül ki. Ezek az eredmények a szegedi Tanárképző Főiskola hallgatóinak (1928-1947) anyakönyveiből készült közel kétezer fős adatbázisból nyert adatokon alapulnak.

Dolch Erzsébet 1906-ban született Kassán, és a tanítóképző elvégzése után az első szegedi tanévben – 1928-29-ben – hallgatója lett a polgári iskolai tanárképző főiskolának. A hallgatónő édesapja értelmiségi pályán működött épp úgy, mint a hallgatónők 63,7%-ának édesapja. Főiskolai évei alatt Dolch Erzsébet az egyetemre áthallgatva Várkonyi Hildebrand pszichológia előadásait is felvette. Várkonyi felismerve érdeklődését és tehetségét gyakornokként maga mellett tartotta a hallgatónőt, és segítette kutatásait. 1938-ban Dolch doktori címet szerzett, majd 1936-1940 között a Várkonyi Hildebrand által alapított és finanszírozott újszegedi Kerti Iskola vezetője lett. A professzor 1940-ben a visszatelepülő egyetemmel Kolozsvárra távozott, így az iskolafenntartó, Dolch Erzsébet pedig mentor nélkül maradt, és hamarosan elhagyta Szegedet. Karrierje lelassult, tanítóképezdei tanárként vonult nyugdíjba. Nem alapított családot.

Előadásomban a női tudós korabeli karrier problémáit mutatom be, Dolch Erzsébet képességeinek, lehetőségeinek, a karrierjét kísérő férfidominancia és a formális valamint informális hatalom kérdését elemelve.

OKTATÁSI ESÉLYEK – SIKEREK ÉS KUDARCOK A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK OKTATÁSÁBAN

Elnök:

Fehérvári Anikó
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

Forray R. Katalin
Pécsi Tudományegyetem

Lemorzsolódás középfokon a statisztikai adatok tükrében – területi egyenlőtlenségek

Híves Tamás
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Iskolai légkör és eredményesség

Szell Krisztián
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Eltérések a roma és nem roma diákok között az iskolai továbbhaladás és az eredményesség terén

Mártonfi György
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Hátrányos helyzetű tanulók iskolai eredményessége

Fehérvári Anikó
Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet

Az inklúzió szerepe a reziliencia kiteljesedésében

Varga Aranka
Pécsi Tudományegyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A szimpóziium elsődleges elméleti keretét a társadalmi egyenlőtlenségek és a tanulói eredményesség, teljesítmény kapcsolatát vizsgáló kutatások adják (Coleman, 1966; Hanushek, 2012; Bourdieu, 1978; Adler, 2010). E kutatások feltárják a tanulói eredményesség és kudarc mögött meghúzódó társadalmi okokat, illetve azt is, hogy milyen réteg vagy csoportspecifikus sajátosságok mutathatók ki ezen a területen. Másodlagos elméleti keretnek tekinthetjük azokat a kutatásokat, melyek a reziliencia kérdéskörével (Masten – Wright, 2010) foglalkoznak.

A hátrányos helyzet gyűjtőfogalom, relatív helyzetet fejez ki, a többségi társadalomhoz képest egyes csoportok bizonyos szempontok (pl. iskolázottság, jövedelem) szerinti lemaradását, leszakadását jelzi. A hátrányos helyzet tehát többféle aspektus alapján is értelmezhető. Az előadások két csoporttal foglalkoznak mélyebben: az alacsony társadalmi-gazdasági státusszal rendelkező családok gyermekeivel, valamint a roma/cigány tanulókkal. Az előadások anyagai kvantitatív és kvalitatív kutatásokra alapulnak, valamint országos tanügyigazgatási adatbázisokra, melyek egyaránt elősegítik az adott probléma tágabb összefüggéseinek feltárását és mélyelemzését is.

Az első előadás bemutatja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet értelmezési keretét, valamint annak változását. Kitér a hátrányos helyzetű tanulók területi különbségeire, kiemelten foglalkozik a leszakadó járások témakörével. Emellett elemzi az iskolai lemorzsolódás területi aspektusait is. Az előadás külön érénye, hogy hosszú távú idősorban mutatja be a változásokat.

A második előadás az iskolai légkör és tanulói eredményesség kapcsolatát vizsgálja. Rámutat az iskolai eredményesség és az iskolai klíma kutatások egymásra épülésére. Több adatbázis integrációja révén elemzi a hátrányos helyzetű tanulókat sikeresen és kevésbé sikeresen oktató iskolák különbségeit, rámutatva az iskolai klíma erőteljes eredményességi hatásaira.

A harmadik előadás a roma és a nem roma tanulók továbbhaladási és eredményességi mutatóinak összehasonlításával foglalkozik. Ismerteti a diákok aspirációit, az iskola abbahagyásának szándékait, pályaváltási szándékokat. Az eredmények azt mutatják, a roma és nem roma tanulók közötti eltérések időbeni trendjei változatlanok.

A negyedik előadás szorosan kapcsolható az előző két témához. Az Integrációs Pedagógiai Rendszert alkalmazó iskolák tanulóinak továbbhaladását, eredményességét mutatja be kvantitatív adatok alapján. Az előadás rámutat arra, hogy ez az iskolai csoport is jelentősen differenciált, valamint arra is, hogy a tanulói továbbhaladás főként a szakiskolai képzésben valósul meg.

Az utolsó előadás a közoktatásból kilépve, de a témakörnél megmaradva, a felsőoktatásban tanuló roma és hátrányos helyzetű hallgatók életútvizsgálatán keresztül mutatja be a reziliencia és inklúzió kérdéskörét. Legfontosabb kutatási eredményként kiemelhető, hogy az inklúzió elméleti modellje mentén beazonosítható hatások a reziliencia kialakulásához járulnak hozzá.

A kutatást a Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.1-11/1-2012-0001 számú "XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz" című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

LEMORZSOLÓDÁS KÖZÉPFOKON A STATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN – TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEK

Híves Tamás

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

tamas.hives@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikere vagy kudarca egyike azoknak a nagy társadalmi folyamatoknak, amelyekre különös figyelem irányul. A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók közül nagy számban kerülnek ki a korai iskolaelhagyók és jelentős részük roma/cigány származású. A vizsgálatokban eddig is kiemelt szerepe volt a területi kutatásnak, ahogyan ez az elméleti kerete ennek a kutatásnak is. A regionális kutatás elmélete szerint ugyanis a területi megközelítés különösen alkalmas a hátrányos helyzet témakörének vizsgálatára. A földrajzi és társadalmi környezet alapvetően befolyásolja a hátrányos helyzetű tanulók megoszlását és hatással van a tanulás eredményességére.

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon jelentősen nőttek a területi különbségek, és jól körülhatárolható leszakadó térségek rajzolódtak ki, ahol a gazdasági és társadalmi mutatók lényegesen rosszabbak, mint a gazdagabb, szerencsésebb térségekben. A leszakadó térségek lakosságában rendszerint felülreprezentált a legalacsonyabban iskolázott roma/cigány népesség.

A jelen kutatás alapvető kérdése az, hogy milyen regionális jellemzők mutathatók ki a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók területi elhelyezkedésében, illetve az iskolai előrehaladásuk statisztikai és térképi elemzésével milyen területi egyenlőtlenségek állapíthatók meg. A kutatás e tanulók lemorzsolódását elemzi elsősorban a középfok különböző típusaiban, évfolyamonként, kistérségenként és megyénként. Az adatokat összeveti a cigány népesség területi megoszlásával. Az általános iskolában tanulók több mint 17%-a hátrányos helyzetű, majd ez az arány középfokon kevesebb, mint a felére csökken, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya pedig a harmadára, azonban iskolatípusok között, illetve területenként jelentős az eltérés. A kutatás évfolyamonként vizsgálja, hogyan változik a középfokú intézményekben a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya. Mikor morzsolódnak le legnagyobb arányban? Az eredményekből kitűnik, hogy a legnagyobb valószínűséggel és arányban a 10. évfolyam után tűnnek el a tanulók az iskolarendszereből.

A kutatás azt is elemzi, hogy a megváltozott szabályzónak milyen hatása volt a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók arányára. 2012-höz képest 2014-re 20%-al csökkent a halmozottan hátrányos és közel felére a hátrányos helyzetű tanulók aránya, azonban iskolatípusonként és területenként igen jelentősek az eltérések, a csökkenés leginkább a szakközépiskoláknál érezhető.

Az elemzés a 2007-es, a 2010-es és a 2013-as helyzetet hasonlítja össze, a változás dinamikáját figyeli, elsősorban a tanügyigazgatási közoktatási statisztikai adatbázisra (KIR-STAT) támaszkodik, de felhasználja a 2011-es népszámlálási adatokat is.

ISKOLAI LÉGKÖR ÉS EREDMÉNYESSÉG

Szell Krisztián

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

szell.krisztian@ofi.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Egyre több hazai kutatás is bizonyítja, hogy az iskolai eredményesség nagymértékben kontextusfüggő, a tanulók teljesítményét a családi-társadalmi háttér mellett az iskolai légkör, az iskola tanulási környezete is meghatározza (*Dronkers – Róbert, 2003; Lannert, 2006; Pusztai, 2009*). Az iskolai klíma rendkívül komplex jelenség, a szakirodalmi összefoglalók alapján több lényeges klímadimenzió is körvonalazható (*Arter, 1987; Cohen et al, 2009; Thapa et al, 2013*). Ennek megfelelően jelen elemzés az iskolai légkör tág, többdimenziós értelmezéséből indul ki, kapcsolatot keresve az iskolai légkör dimenziói és az eredményesség között, figyelembe véve az iskola társadalmi összetételét is.

Alapvető kutatási kérdésünk, vajon milyen összefüggés mutatható ki az iskolában uralkodó légkör és az iskola eredményessége között? Kutatásunk célja az iskolai légkör és az iskolai eredményesség közötti kapcsolat feltárása, különösen fókuszálva az alacsony társadalmi összetételű iskolákra. Elemzésünk két adatforrás kapcsolt adatbázisára épül: (1) Országos kompetenciamérés adatbázisai, (2) a pedagógiai munka minőségét befolyásoló tényezőket vizsgáló online kérdőíves panelkutatás 2014. évi második hullámának intézményvezetői (N=472) és pedagógus (N=2872) adatbázisai. Az elemzés kizárólag a 8 évfolyamos általános iskolákra fókuszál.

Az iskola légkörének minőségét összesített klímaindex segítségével mértük, amely öt dimenzió – (1) kapcsolatok, együttműködések (2) értékrend, szakmai támogatás, (3) pedagógiai gyakorlat, (4) döntéshozatal demokratizmusa, (5) általános közérzet – mentén mutatja az iskolában uralkodó légkörre vonatkozó igazgatói és tantestületi percepciókat. Az iskolák eredményességét az Országos kompetenciamérés szövegértési és matematikai teszteredményeiből számoltuk hozzáadott érték típusú megközelítéssel – a tanulói összetétel és a korábbi teszteredmények figyelembevételével –, a legkisebb négyzetek módszerén (OLS) alapuló lineáris regressziós modellek segítségével. Kutatásunk az iskolai légkördimenziók és az eredményességi mutatók korrelációjának vizsgálatán túl, a társadalmi összetétel és a pedagógiai hozzáadott érték szempontjából is alsó harmadba tartozó veszélyeztetett, illetve a társadalmi összetétel alapján alsó, de pedagógiai hozzáadott érték szerint felső harmadba tartozó reziliens iskolák pedagógusainak iskolai légkörrel, tanítással és neveléssel kapcsolatos attitűdjeit is elemzi.

Eredményeink alapján pozitív irányú összefüggés mutatható ki az iskolai légkör megítélése és az iskola eredményessége között. A legtöbb esetben olyan tényezők mentén különíthetők el a reziliens, illetve a veszélyeztetett iskolák, amelyek alapvetően az iskolákban uralkodó légkör minőségét határozzák meg, úgy, mint a tanulók képességeinek és személyiségének fejlesztésére irányuló pedagógiai gyakorlatok, a hátránykompenzációhoz kapcsolódó tanári attitűdök, a pedagógusok együttműködése, vagy a tanár-diák, iskola-család relációk.

ELTÉRÉSEK A ROMA ÉS NEM ROMA DIÁKOK KÖZÖTT AZ ISKOLAI TOVÁBBHALADÁS ÉS AZ EREDMÉNYESSÉG TERÉN

Mártonfi György

Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

martonfi.gyorgy@ofi.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A tanulók eredményességét, továbbhaladását, iskolai pályafutását sok kutatás vizsgálja, és ezek a romák és nem romák közötti különbségek számszerűsítésére és elemzésére is kitérnek (Papp, 2011; Kertesi – Kézdi, 2012; Kertesi – Kézdi, 2010). Nagy vonalakban tehát ismertek, legalábbis jól becsülhetők a roma és nem roma tanulók eltérő iskolai pályáútjai, főbb eredményességi és továbbhaladási mutatói.

Az elmúlt években számos kutatás keretében néhány olyan tanulói felmérésre is sor került, amely nem a romák és nem romák közötti különbségekre fókuszáltak, de mivel a válaszolók (vagy szüleik) etnikai hovatartozására is rákérdeztünk, így ennek vizsgálatára is módot adnak. Az intézményvezetői, osztályfőnöki felmérések esetén pedig volt, amikor arra is rákérdeztünk, hogy becslésük szerint tanulóiknak hány százaléka roma származású. Mintegy négyötödük vállalkozott a becslésre.

Az előadás elején röviden kitérünk a fent citált legfontosabb kutatásokra. Ezeket részletesen nem ismertetjük, csupán tematikájukat és legfontosabb megállapításaikat mutatjuk be annak érdekében, hogy a hallgatóság érzékelje, hogy más felmérések milyen további, ezekből nem kiderülő részletek megvilágítására alkalmasak. Ezt követően ismertetünk néhány, a roma és nem roma tanulók közötti különbségre utaló eredményt, amelyek a továbbhaladási, kudarc- és sikermutatókon túl a diákok aspirációira – mint az iskola abbahagyásának szándéka, pályaváltási szándék, érettségihez vezető programmal való kacérkodás stb. – is kitér. A több kutatásból származó eredmények legfontosabb hozadéka, hogy úgy tűnik, a romák és nem romák közötti, egészen eltérő területeken mért eltérések hányadosai meglepően stabilan, kis szórással ingadoznak egy érték körül.

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK ISKOLAI EREDMÉNYESSÉGE

Fehérvári Anikó

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

fehervari.aniko@ofi.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az előadás elméleti megfontolásait azok a kutatások adják, amelyek a társadalmi egyenlőtlenségek iskolai megjelenésével foglalkoznak (*Bourdieu, 1978*), illetve azok, melyek az oktatási expanzió esélynövelő hatását vizsgálják (*Treiman, 1972*). Emellett a cigányság oktatására vonatkozó korábbi vizsgálati eredményekre is alapozunk, mivel az alacsony társadalmi státuszú csoportok jelentős része a cigányságból kerül ki. Itt elsősorban *Havas – Liskó, Havas – Zolnay* és *Kertesi – Kézdy* szerzőpárosok kutatásaira hivatkozunk.

Az előadás azt a témát vizsgálja, hogyan alakul a hátrányos helyzetű tanulók, illetve a roma tanulók eredményessége 2008 és 2014 között. Az előadás egy 2006 és 2008, valamint egy 2014-ben zajlott kutatás idősoros elemzésén alapul, melynek célcsoportja és mintája is azonos. Mindkét kutatásban 147 iskola iskolavezetői és pedagógusai vettek részt (a mintát három integrációt elősegítő pályázat nyertesei adják). A tanulói eredményesség vizsgálatához az iskolavezető által megadott lemorzsolódási és továbbhaladási adatok mellett az országos kompetenciamérések tanulói adatbázisai is felhasználásra kerültek. Az országos kompetenciamérések adatbázisai 2008 óta lehetővé teszik a tanulók iskolai útjának nyomon követését, így ez alkalmat adott arra, hogy az Integrált Pedagógiai Rendszert alkalmazó iskolákban tanulók későbbi útját is megfigyelhessük.

Az előadás bemutatja, hogy a hátrányos helyzetű és cigány/roma tanulók eredményességét milyen mutatók mentén mérhetjük (lemorzsolódás, továbbhaladás, tanulói teljesítménymérés). Az eredmények arra is rámutatnak, hogy az egyenlőtlenségek mértékében történt-e változás a vizsgált időszakban. Az Integrált Pedagógiai Rendszert alkalmazó iskolákban a kompetenciamérés országos átlag képességpontjaihoz képest negatív az eltérés matematika és szövegértés területén is. A különbség 6. osztályos mérésben nagyobb, mint 8. osztályban, melynek oka az, hogy 8. osztályra a gyengébb tanulók eltűnnek az adott évfolyamról. A tanulói út nyomon követése azt mutatja, hogy a tanulók többsége szakközépiskolába kerül, a minta és az országos arány nem tér el ebben a képzési típusban. Ahol szignifikáns különbség van, az alacsonyabb és a magasabb presztízsű képzések. A szakiskolában többen, míg a gimnáziumi képzésben kevesebben tanulnak tovább az országos átlaghoz képest.

AZ INKLÚZIÓ SZEREPE A REZILIENCIA KITELJESEDÉSÉBEN

Varga Aranka

Pécsi Tudományegyetem

varga.aranka@pte.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A tanulók közötti különbségek figyelembevétele multidiszciplináris nézőpontot feltételez. Napjainkban egyre gyakrabban találkozhatunk a pszichológiában használt reziliencia fogalmával az iskoláztatás kérdéskörével összefüggésben, (Masten – Wright, 2010; Ceglédi, 2012) és az iskola világából indult, majd a társadalompolitikát széles körben átható inklúzió is bekerült a nevelésszociológiai megközelítés fogalomkörébe (Asumab, 2014; Varga, 2014).

Az előadás a reziliencia és az inkluzivitás elméleti alapvetéseiből indul ki, és e két kutatási terület integritására hívja fel a figyelmet. Célja annak bizonyítása, hogy az egyén sikeres megküzdési képessége, 'lelki rugalmassága' (reziliencia) és a közösség kölcsönös befogadása során megvalósuló cselekvései (inklúzió) egymásra ható, elválaszthatatlan egységet alkotnak.

A két elmélet ismertetése és a kapcsolódási pontok – külső támogató faktorok/inklúziós modell – összekötése alapozza meg a téma illusztrálására szánt kutatást, melyben az inkluzivitás egyfajta keretrendszerként szolgál a reziliencia megfeleltethető aspektusaihoz. A kutatás elsődlegesen arra kereste a választ, hogy a reziliensnek mondható egyetemi hallgatók életút-interjúiban megjelenik-e olyan összefüggés, amely a sikeres tanulmányi karriert a reziliencia külső faktoraival és az inkluzív környezet jellemző vonásaival egyaránt magyarázni tudja. Előfeltevés volt, hogy a reziliens életutakban az inkluzív intézményi jellemzők nagymértékben azonosíthatók, mint a rizikó faktorok külső kompenzáló tényezői, igazolva az inklúzió rendszerének helyénvalóságát a reziliencia vizsgálati kontextusában.

A kutatói kérdések megválaszolására összesen 32 egyetemi hallgató életút-interjújának ATLAS-ti-vel támogatott narratív tartomelemzése történt. Az interjúalanyok fele egyszerre két hátrányos helyzetű csoport tagja; a roma/cigány kisebbség, illetve az alacsony társadalmi státuszúaké. További 16 diák kontrollcsoportként került a mintába.

A kutatás elérte alapvető célját, mert bár kis mintán, de bizonyítani tudja, hogy az inklúzió elméleti modellje mentén beazonosítható hatások a reziliencia kialakulásához járulnak hozzá. Az eredmények arra is rámutatnak, hogy az inkluzív nézőpont és gyakorlat nem csak képes, de elengedhetetlen is a „sorsfordító” hatás kifejtéséhez, a hátránnyal küzdők rezilienciájának kiteljesedéséhez. Vagyis van lehetőség – akár egyéni, akár csoportszinten – a „bejósolt” korlátok áttörésére, azonban a belső megküzdési képesség kialakítása egyértelműen igényel külső – intézményi szintéren megjelenő és tudatosan tervezett – támogatást. Az előadás mindezzel egy újabb kutatás nézőpontjából hangsúlyozza az inkluzív iskolai környezet kiépítésének szükségességét és tétjét – fókuszálva a korai iskolaelhagyással veszélyeztetett tanulói csoportra.

A kutatás támogatója: a TÁMOP-4.1.1.D-12/2/KONV-2012-0009 - Komplex hallgatói szolgáltatások fejlesztése hátrányos helyzetű hallgatók részére a Wlisslocki Henrik Szakkollégium szervezésében.

OKTATÁSI PERSPEKTÍVÁK A PARTTUMBAN

Elnök:

Maier Enikő
Partiumi Keresztény Egyetem

Opponens:

Tóth Péter
Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógia Központ

Hátrányos helyzetű diákok pályaválasztása

Pásztor Rita Gizella
Partiumi Keresztény Egyetem

Idegennyelv-oktatás és munkaerőpiaci igények közötti kapcsolat

Maier Enikő
Partiumi Keresztény Egyetem

Átvihető kompetenciák fejlesztése a Partiumi Keresztény Egyetem szociológia oktatásában

Székedi Levente
Partiumi Keresztény Egyetem

Idegennyelv-tudás a Partiumi Keresztény Egyetemen – előzmények és kilátások

Izsák Hajnalka
Partiumi Keresztény Egyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Idegen nyelvi oktatás

Szimpóziumunk célja, hogy a – XV. Országos Neveléstudományi Konferencia keretén belül – megoldásokat is keresve szakmai vitát kezdeményezzünk a partiumi térség magyar anyanyelvi oktatásának jellegzetes problémáiról, ezen belül elsősorban a differenciált oktatás, a tanulói-hallgató kompetenciafejlesztés és a képzési kínálat munkaerőpaci vonatkozásaival kívánunk foglalkozni. Mivel az általános és középiskolai oktatás minősége nagymértékben függ pedagógusaink rátermettségétől és felkészültségétől, ezért célunk külön is vizsgálni a térség legjelentősebb magyar nyelvű pedagógusképzőjeként működő Partiumi Keresztény Egyetem oktatási folyamatának tartalmi és metodikai vonatkozásait.

Az iskolarendszer változásának, alakulásának, rendelkezésre álló lehetőségeinek feltárása kutatási feladatként határozható meg a mai társadalomban, így a Partiumban is. A magyar oktatás jövőjének alakulása szempontjából elengedhetetlenül szükséges ismerni a Partiumban élő fiatalok képzés-igényét, elvárását. Fontos feltérképezni azoknak a fiataloknak a körét, akik számára a cél egy magasabb végzettség megszerzése, illetve meghatározni azt a réteget, akik számára ennek elérése esélytelen, irreális. Az ilyen kutatások iránymutatók lehetnek képzési stratégiák kidolgozásához, úgy a formális oktatási kereti között történő képzések, mint a felnőttképzési programok számára.

A kutatási eredmények által kirajzolhatóvá válik a fiatalok tanulási szándéka, amely a középiskolai illetve felsőfokú végzettség megszerzésének preferenciáját tükrözi. A térségben élő hátrányos helyzetű, nem csak roma fiatalok tanulási lehetőségeinek vizsgálata is figyelmet érdemel.

Szimpóziumunk célja, hogy a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatóinak a körében felmérjük az idegennyelvtudást a munkaerőpiaci elvárások tekintetében. A munkaerőpiac és az idegennyelvtudás közötti szoros kapcsolat vizsgálatára még eddig nem került sor. A későbbi munkavállalás valamint a napjainkban olyan gyakran hangoztatott sikeresség szempontjából elengedhetetlenek a magas szintű nyelvi kompetenciák megléte.

Meggyőződésünk, hogy a Partium magyar oktatásának fejlesztése – amihez szakmai fórumunkkal mi is igyekszünk hozzájárulni – közép és hosszú távon erősíteni fogja magyar közösségeink megtartóerejét, visszafordítja az utóbbi időben tapasztalt ellentmondásos, avagy épp negatív tendenciákat. Az Egyetem célja a térség magyar közösségének komplex tudásközpontjává válni, melynek elengedhetetlen feltétele a szakkínálat korszerűsítése és az egyetemi képzések tartalmának és módszertani színvonalának a fejlesztése.

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ DIÁKOK PÁLYAVÁLASZTÁSA

Pásztor Rita Gizella

Partiumi Keresztény Egyetem

ritapasztor@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A jelen tanulmány hátrányos helyzetű, 7-8. osztályos járó fiatalok pályaválasztását vizsgálja. *Kutatásunk célja*, hogy a romániai Partium alrégiójában (Székelyhíd, Margitta és Mihályfalva kistérségei), az Érmelléken, alkalmi munkából (napszámból) élő, alacsonyan képzett, hátrányos helyzetű, szociális kirekesztődéssel fenyegetett családok gyermekeinek társadalmi felemelkedési lehetőségeit feltárjuk, illetve az alulképzettség és a szegénység csapdájából való kikerülést gátló és segítő tényezőket elemezzük, hangsúlyozva az iskola, az oktatás felelősségét ebben a folyamatban.

Az iskolába kerülés egyenlőtlenségei több szinten gyökereznek, úgy, mint a családi háttér különbségei, az iskolarendszer maga, a települések közötti különbségek. A teljesítményorientált oktatásban a teljesítménymérés is egy egyenlőtlenségi forrás. Így fogalmazható meg, hogy melyek azok a társadalmi körülmények, amelyek növekvő egyenlőtlenségeket, hátrányt okoznak. A továbbtanuláshoz való hozzáférés ugyan látványosan nőtt, a középfokú továbbtanulás teljessé vált, a felsőfokú pedig tömegessé, mégis a társadalmi egyenlőtlenségek és hátrányok gátló tényezői a képzettség megszerzésének (*Kozma, 2003*).

A hátrányos helyzetű családokban felnövekvő gyermekek társadalmi működésbe való bekapcsolódásuk nehezített, a hiányos nevelés- és oktatás jelentős mértékben meghatározza a felnövekvő egyén életesélyeit, munkaerőpiaci helyzetét.

IDEGENNYELV-OKTATÁS ÉS MUNKAERŐPIACI IGÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLAT

Maier Enikő

Partiumi Keresztény Egyetem

enikomaier@yahoo.com

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Dolgozatom fő célkitűzése, hogy a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói körében felmérjem a munkaerőpiaci igényeket az idegennyelv-tudás tükrében. Céлом megvizsgálni, hogy mennyire befolyásolja a munkaerőpiaci igényeket az a tény, hogy a hallgató milyen szinten képes idegen nyelven kommunikálni.

A munkaerőpiaci kereslet és kínálat között nincsen szoros együttműködés és ezért nagyon sok esetben a felsőoktatási intézmények által kínált képzések nincsenek összhangban a munkaerőpiac elvárásaival. Az intézmények egyik legfontosabb feladata kellene, hogy legyen ezeknek az összehangolása. Hiszen hiábavalóvá válik az a képzés, amely nem veszi figyelembe a jelen elvárásait és olyan végzetteket bocsát ki, akik nem képesek felvenni a versenyt a munkaerőpiacon. Ugyanakkor olyan képzések életben tartása vagy újra indítása sem indokolt, amelyek azért szűntek meg, mert túlságosan alulfizetettek voltak és a végzettek az első adandó alkalommal külföldre szerződtek.

A kompetencia alapú képzés bevezetésével a képzési programok, tananyagok átalakulásával az utóbbi években egyre nagyobb hangsúlyt fektet a Partiumi Keresztény Egyetem is az idegennyelvek oktatására. Az Európai Nyelvi Referencia Keret által megszabott elvárások bevezetése azonban nem teljesen zökkenőmentes. Úgy a tanárok, mint a diákok részéről akadályokba ütközik. A diákok hiányos nyelvi ismerettel érkeznek a középiskolákból és mivel anyagi kritériumok szerint történik az oktatás, ezért nincs lehetőség nyelvi szintek szerint csoportosítani a hallgatókat. Ilyen körülmények között természetesen nehéz minőségi oktatást megvalósítani és az áhított B2 szintet elérni az idegennyelv-tudás tekintetében.

A kérdőíves módszert szeretném használni kutatásomban és az eredmények kiértékelése után, azok függvényében szeretném átalakítani az idegennyelv-oktatást a Partiumi Keresztény Egyetemen. Véleményem szerint fontos lenne, hogy a gyakorlat, az elmélet és a munkaerőpiaci igények ismeretében változtassunk az oktatás minőségén.

ÁTVIHETŐ KOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSE A PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEM SZOCIOLÓGIA OKTATÁSÁBAN

Székesdi Levente

Partiumi Keresztény Egyetem

szekedi@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A felsőoktatási kínálat és a munkaerő-piaci kereslet összehangolása az egyetemi képzési programok fenntarthatóságának alapvető kritériuma. Az egyetemi képzések időtartama miatt a rendkívül gyorsan változó társadalmi és gazdasági környezethez a képzési programok gyakran csak késve képesek alkalmazkodni. A felsőoktatás intézmények „gyors-reagálású”, rövidebb át- és továbbképzései, kompetenciafejlesztő programjai valamelyest megoldást jelentenek, ám csak részben ellensúlyozhatják az alapképzésekre sokszor jellemző rugalmatlanságot. Az alapképzések megfelelő flexibilitását a szakmai tudással, készségekkel együtt alakítható átvihető (transzverzális) kompetenciák fejlesztése biztosíthatja, hiszen ez nem csak a végzett hallgatók elhelyezkedési esélyeit növeli, hanem alkalmasabbá teszi őket a későbbi (át)képzési programokban való részvétellel.

A jelen tanulmányban a kompetenciafejlesztés kérdését összekapcsoltuk a Partiumi Keresztény Egyetem szociológia alapképzésének teljes átgondolásával – újratervezésével. A munkaadók visszajelzései és tekintélyes román egyetemek hallgatói utánakövetési és munkaerő-piaci elhelyezkedési vizsgálatai azt mutatják, hogy a szociológushallgatók esetében különösen fontosak a szakmai kompetenciákkal „összefonható” átvihető kompetenciák. Utóbbiak ugyanakkor külön is hasznosíthatóak és – bizonyos mértékig – maguk a szakmai kompetenciák is számos foglalkozásban előnyt jelentő készségekké konvertálhatók (pl. szociológiai látásmód). A szélesebb körben is értékelt kompetenciák közül elsősorban a kommunikációs készségeket, a román- és angol nyelvtudást, a szervezési készségeket, valamint az elemző/szintetizáló „mentális apparátust” szándékunk fejleszteni. Ez utóbbiakhoz is kapcsolódik a változatos iskolai háttérű hallgatók felzárkóztatása: sajátos didaktikai feladat a számsorok elemzéséhez, értelmezéséhez szükséges alapvető matematikai ismeretek átadása. Visszajelzéseink alapján a szociológiai képzésben megszerezhető átvihető (és szakmai) kompetenciák közül épp a statisztikák elemzése-értelmezésének, szöveges magyarázatának készsége a leginkább keresett, holott az első éves hallgatók épp ezen a téren a legképzetlenebbek.

Az említett kompetenciák fejlesztésére sajátos oktatás-módszertani eszközöket dolgozunk ki és új elemként bevezetnénk a helyi „internship” típusú megoldásokat. Nem csupán szorgalmazzuk, hanem meg is teremtjük a feltételeit annak, hogy a hallgatók csoportos projekteket végezzenek és ezek eredményeit a tágabb egyetemi közösségnek is bemutassák. Mindez jól illeszkedik ahhoz az elképzelésünkhöz, hogy a Partiumi Keresztény Egyetem Társadalomtudományi Tanszéke olyan szolgáltató egységként is működjön, ami megkönnyíti a hallgatóink későbbi elhelyezkedését. Az átvihető kompetenciák kialakítására összpontosító, az angolszász „learning outcome” keretrendszerbe helyezett szociológia-oktatás sémáját részletesebben a bemutatóban ismertetjük.

IDEGENNYELV-TUDÁS A PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEMEN – ELŐZMÉNYEK ÉS KILÁTÁSOK

Izsák Hajnalka

Partiumi Keresztény Egyetem

hajnalkaizsak@yahoo.com

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az Európai Unió legfőbb törekvései közé tartozik az, hogy állampolgárai saját anyanyelvük mellett legalább két idegen nyelvet beszéljenek. Románia is felismerte az idegen nyelv-tanulás minél fiatalabb korban történő elkezdésének fontosságát. A tendencia az, hogy a tanuló az anyanyelv melletti második nyelvet minél hamarabb, az alapfokú oktatás első három évében kezdi el tanulni. A romániai oktatási rendszer a tanulók életsajátosságaihoz igazított öt pedagógiai szakaszt különböztet meg, ezek közül a második az úgynevezett „fejlesztő szakasz” (3-4. osztály), amelynek célkitűzése a tanuláshoz szükséges alapképességek kialakítása, és feladata többek között a nyelvi nevelés megalapozása, az anyanyelvnek és az idegen nyelveknek a különböző kommunikációs helyzetekben való felhasználását célzó képességek fejlesztése. A legnagyobb probléma azonban a megfelelően képzett nyelvtanárok hiánya éppen ebben a fejlesztő szakaszban, amikor tulajdonképpen az idegen nyelv alapjait is el kell sajátítaniuk a tanulóknak.

A nyelvtanítás hatékonysága a nyelvtanár felkészültségén túl számos más tényezőtől is függ, mint például a tankönyvek és kiegészítő olvasmányok színvonala, az alkalmazott módszerek helyessége, a csoport összetétele, szociokulturális háttere, valamint a heti óraszám. Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy hiába tanít kiválóan egy jól felkészült nyelvtanár, hiába állnak a diákok rendelkezésére kitűnő nyelvkönyvek és kiegészítő olvasmányok, illetve hiába van lehetőség a magas óraszámú nyelvtanításra, ha a diákok nem állnak pozitívan az adott nyelvhez, például családi indíttatásból vagy a tanult nyelv alacsony társadalmi presztízsből adódóan.

A Partiumi Keresztény Egyetem Modern Nyelvek Tanszéke arra hivatott, hogy mindhárom kar összes szakján biztosítsa az angol, német és francia nyelv idegen nyelvként való oktatását négy féléven keresztül, valamint hogy felkészítse a hallgatókat az államvizsgát megelőző kötelező nyelvvizsgára. A nem nyelvszakos hallgatók többsége hiányos, sok esetben minimális nyelvtudással kerül intézményünkbe, ugyanakkor tanulmányaik végén középfokú nyelvvizsgát kell letenniük egy általuk választott idegen nyelvből. A további, hatékony nyelvtanulás céljából első év elején a hallgatók egy Longman-féle besoroló tesztet töltenek ki, amely, bár nem méri az összes kompetenciát, mégis tájékoztatást és segítséget nyújt abban, hogy homogénebb csoportokat alakíthassunk ki, és így a megfelelő szinten foglalkozhassunk minden hallgatóval.

Jelen kutatás célja első éves, nem filológushallgatók angol nyelvtudásának felmérése, illetve három, egymást követő tanulmányi évben végzett felmérés eredményének bemutatása. Ezek az eredmények segíthetnek feltérképezni a hazai általános- és középiskolai idegen nyelv-oktatás és tanulás jelenlegi helyzetét, másrészt rávilágíthatnak azokra a tényezőkre, amelyek befolyásolják a nyelvtanulás eredményességét.

PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK TÁMOGATÁSA ÉS A MESTER- ÉS KUTATÓTANÁR FOKOZAT

Elnök:

Dr. Szivák Judit
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Opponens:

K. Nagy Emese
Miskolci Egyetem, Tanárképző Intézet

A mester- és kutatótanár fokozat koncepciója: célok, eredmények, dilemmák

Szivák Judit – Kopp Erika – Rapos Nóra
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A legalább 14 év gyakorlattal rendelkező innovatív pedagógusok tevékenységstruktúrája, osztálytermi gyakorlata és attitűdje

Lannert Judit – Németh Szilvia
T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatókutatató Központ Zrt.

Leendő mester- és kutatópedagógusok véleménye a mester- és kutatópedagógussá válásról

Kálmán Orsolya* – Serfőző Mónika**
* *Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar PPK*
** *Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar TÓK*

Mester-, kutatópedagógus minősítési modell kipróbálásának tapasztalatai

Baráth Tibor
Szégedi Tudományegyetem

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A tanárok folyamatos szakmai fejlődésének támogatása az európai oktatáspolitikai kiemelt fejlesztési területe. Magyarországon e célhoz kapcsolódva 2012-től kezdődött meg a pedagógusok minősítési rendszerének bevezetése, első lépésként a gyakornok, pedagógus 1. és pedagógus 2. bevezetése történt meg. A szimpózium olyan országos kutatás és fejlesztés eredményeit összegzi, melyben a pedagógus életpálya további két szintje, a mester- és kutatótanár fokozat meghatározása, valamint a fokozatok megszerzésének eljárásrendje részletes kidolgozása és kipróbálása történt meg. A szimpózium előadásai a fejlesztést megalapozó koncepciót és az erre épülő fokozatokat és minősítési eljárást, valamint a fejlesztést megalapozó kutatások és a kapcsolódó pilot-projekt eredményeit mutatják be.

A folyamatos szakmai fejlődésének rendszere szakmai viták tárgya, elméleti keretei is sokszínűek (Kennedy, 2005; Kennedy, 2014). A figyelem középpontjában most már nemcsak az áll, hogy a pedagógusok munkájának minősége alapvetően határozza meg a köznevelési rendszerek minőségét (OECD, 2005; McKinsey, 2007), hanem hogy milyen további tényezők azok, amelyek a szakma és a köznevelés professzionalizálódását, fejlődését a legjobban képesek támogatni (pl. Kvo, 2010; Balázs, 2011).

A projektet megalapozó kutatásban a következő fő vizsgálatok zajlottak:

- Nemzetközi gyakorlatok feltárása (desk research), melynek során a német, angolszász és román mester- és kutatótanári fokozattal kapcsolatos gyakorlatok és tapasztalatok feltárása történt meg.
- Kérdőíves vizsgálat során 2014 novemberéről decemberéig online lekérdezés keretében 4000 pedagógust véleményét kérdezték meg a mesterpedagógusi és kutatótanári fokozattal kapcsolatban.
- A pilot-projektben önkéntes résztvevőt válláló 100 fő pedagógus online kérdőív keretében történő lekérdezése a kutató- és mesterpedagógus tevékenységről, kompetenciákról és tervezett minősítési rendszerről, illetve fókuszcsoportos beszélgetés a tervezett minősítési rendszer alapelveiről, a fokozathoz kapcsolódó tevékenységekről és a fejlődés irányát meghatározó kompetenciákról.
- Pilot keretében 1300 pedagógus online és fókuszcsoportos beszélgetés keretében történő megkérdezése a tervezett minősítésben szereplő eljárások, folyamatok, támogató rendszer kapcsán.

A tervezett szimpózium a kutatás és fejlesztés következő területeit mutatja be:

- A fejlesztés általános alapelvei, a mester- és kutatótanár fokozat és minősítés koncepciója a fejlesztésben
- A kutatási- fejlesztési folyamatot megalapozó online kérdőíves vizsgálat eredményei, a kiemelkedő pedagógusok profiljai, tevékenységei, nézetei.
- A pilotban résztvevő pedagógusok véleménye, javaslatai a fokozatok és a minősítési rendszer alapelvei kapcsán.
- A pilot résztvevőinek véleménye a minősítési rendszer elemeiről.

A szimpózium egyrészt a tervezett oktatáspolitikai fejlesztések szakmai hátterére, másrészt a fejlesztési folyamat és a kapcsolódó kutatások eredményeire fókuszál.

A MESTER- ÉS KUTATÓTANÁR FOKOZAT KONCEPCIÓJA: CÉLOK, EREDMÉNYEK, DILEMMÁK

Szivák Judit – Kopp Erika – Rapos Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

szivak.judit@gmail.com

kopp.erika@ppk.elte.hu

rapos.nora@ppk.elte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az előadás a szimpózium összefoglalójában jelzett kutatási-fejlesztési folyamat eredményeit, a pedagógus életpálya legfelső két szintje, a mester és kutatótanár fokozat és az ehhez kapcsolódó minősítés koncepcióját, illetve a fokozatba lépő pedagógusok feladatait és a két fokozatba lépéshez tartozó minősítési eljárás rendjét mutatja be.

A fokozatok részletes kidolgozása egy szakértői csoport bevonásával az előző három fokozatot követően zajlott, azokkal kapcsolatos tapasztalatokra épített. Emellett felhasználta a területre vonatkozó kutatások és fejlesztések aktuális eredményeit. Épített a pedagógusminősítési rendszer, azon belül a mesterpedagógus és kutatótanár fokozatok nemzetközi gyakorlatának elemzésére (*Bikács, 2014; Kimmel, 2014; Király, 2014; Tókos, 2014a; Tókos, 2014b*). A pedagógusok szakmai fejlődésére vonatkozó nemzetközi és hazai kutatások és ajánlások anyagaira (*OECD, 2009, 2010, 2013; Halász, 2011*), a szimpózium másik előadásában bemutatott kérdőíves vizsgálat eredményeire, értelmezte a nyolc pedagógus kompetencia alapján történő próbaminősítések folyamatát, eredményeit (*Falus, 2014*).

A fokozat és minősítés koncepciója a következő fő alapelvekre épül:

- A pedagógus szakma professzionalizálódásának alapvető feltétele a folyamatos szakmai fejlődés
- A pedagógusok szakmai fejlődése meghatározó színtere saját intézményük és szakmai közösségeik
- Az oktatási rendszer eredményesebbé válásához erősíteni kell a pedagógus szakma innovációs és kutatási potenciálját.

Az alapelvek megvalósítása érdekében a mester és kutató fokozat meghatározása olyan négydimenziós tevékenységmodellben történik, melynek elemei a folyamatos szakmai fejlődés, a feltáró-kutató tevékenység, az innováció és a tudásmegosztás, és amelynek célja az osztálytermi gyakorlaton túlmutatva hozzájárulás az ágazat adaptivitásának, fejlesztésének előmozdításához.

A projektben kidolgozott minősítési modell az eredetileg bevezetett deficit-modell alapú megközelítéstől kívánja elmozdítani a rendszert a gyakorlatközösség-modell felé (*Kennedy, 2004, Kennedy, 2014*). Ennek érdekében a fejlesztés a kompetenciákból nem hoz létre sztenderdeket és nem a pedagógusok minősítésére használja ezeket (*Caena, 2011*). A kompetenciákat a pedagógusok fejlesztésének támogatása során alkalmazza, a konkrét minősítés a tevékenységek és produktumok alapján történik. Az alapelvek megvalósulásának elősegítésére a minősítés a folyamatos szakmai fejlődés ösztönzése érdekében tartalmazza a fokozat megújítását; a szakmai közösséghez tartozás beemelésével a minősítés intézményi, szakmai közösségi szintjének erősítését; illetve a vizsgálódási kutatási tevékenységek megjelenését a minősített tevékenységek és produktumok között. A fokozatok bevezetéséhez a fentebbi innovatív elemek hatékony megvalósítása érdekében a fejlesztés ajánlásokat fogalmaz meg a fokozatszerzés teljes támogató rendszerének kiépítésére és működtetésére vonatkozóan.

Az előadás a koncepció ismertetése mellett kitér a szakmai vitákban megfogalmazott álláspontok fő érveire is.

A LEGALÁBB 14 ÉV GYAKORLATTAL RENDELKEZŐ INNOVATÍV PEDAGÓGUSOK TEVÉKENYSÉGSTRUKTÚRÁJA, OSZTÁLYTERMI GYAKORLATA ÉS ATTITÚDJE

Lannert Judit – Németh Szilvia

T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt.

lannert.judit@t-tudok.hu

szilvia.nemeth@t-tudok.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

2014 őszén mintegy 4000 legalább 13 év gyakorlattal rendelkező pedagógust kérdeztünk meg többek közt innovatív és tudásmegosztó tevékenységeikről, elért eredményeikről és pedagógiai gyakorlatukról (OECD, 2009, 2010, 2013; *Halász*, 2011). Ez a felmérés adta az alapját mintegy 1200 mester és kutatópedagógus kiválasztásához.

Előadásunkban egyrészt beszámolunk a kiválasztás szempontjairól és az ez alapján kialakult tevékenységstruktúrákról, másrészt az így kapott adatok betekintést adnak a magyar pedagógustársadalom krémjének módszertani gyakorlatára, időmérlegére és vélekedéseire, a közös előadás második része erre térne ki.

1.) A kérdőív kialakítása, a rangsorolás szempontjai és a jellegzetes tevékenységfaktorerok

A kérdőív kialakításában az ELTE szakértői által kidolgozott elemzési keretre támaszkodtunk. Négy alapvető forrásból táplálkozott a rangsorolási szempontok kialakítása:

- meglévő jogszabályi környezet
- Oktatási Hivatal programvezetőinek javaslatai
- ELTE szakembereinek és felkért szakértőinek javaslatai
- az adatbázisból kirajzolódó tevékenységstruktúrák

Három szempont szerint rangsoroltunk:

1. Tevékenységek
2. Kiválóság
3. Kompetencia

Igyekeztünk azokat az ismérveket összerakni, amelyek tényszerűek és megbízhatóan jelzik egy-egy pedagógus innovativitását, kutatói tevékenységét. Ez alapján tevékenység faktorokat alakítottunk ki. Ezeket bemutatva kirajzolódnak az aktív, tapasztalt és innovatív pedagógusok különböző csoportjai.

2.) A kiemelkedő pedagógusok osztálytermi gyakorlata, attitűdjei és időmérlege

Az osztálytermi gyakorlatra vonatkozó kérdéseket a legfrissebb OECD pedagóguskutatás (TALIS, 2013) kérdőívéből vettük át. Faktorelemzéssel a teljes mintában négy fő csoportot különböztettünk meg. A hagyományos (a pedagógus kiadja a feladatokat, ellenőrzi őket, házi feladatot és röpdolgozatot írat, stb.); differenciáló (csoportokat alakít ki, egyénileg foglalkozik a tanulóval, a tanulók értékelik munkájukat, stb.); gondolkodtató (esszét írat, projekteket csinál, a tanulók megvitatják az adott témát, stb.); és a frontális (a tanulókkal az új anyagot frontálisan ismerteti) pedagógiai gyakorlatot. A kutatás első eredményei azt mutatják, hogy a válaszoló pedagógusok a módszereket leginkább saját képzettségüknek, habitusuknak megfelelően, vagy az osztály tanulói összetételéhez alkalmazkodva alkalmazzák. Az időmérleget tekintve az innovatívabb pedagógusokra szignifikánsan jellemző, hogy több időt szentelnek az önképzésre és ezt az időt még növelnék is. A kérdőívben a pedagógusok vélekedéseire is rákérdeztünk, valamint egyéb kvalitatív jellegű információt is szereztünk, amelyek tovább színesítik a képet.

LEENDŐ MESTER- ÉS KUTATÓPEDAGÓGUSOK VÉLEMÉNYE A MESTER- ÉS KUTATÓPEDAGÓGUSSÁ VÁLÁSRÓL

Kálmán Orsolya* – Serfőző Mónika**

**Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar*

***Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar*

kalman.orsolya@ppk.elte.hu

monika.serfozo@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésében a pedagógusok bevonódása, felelősségvállalása meghatározó (Bolem – Weindling, 2006; Falus, 2011). A mester- és kutatópedagógus fokozat kidolgozása során ezért hangsúlyos elem volt a fejlesztők és pedagógusok partnerségre törekvése. A fejlesztést támogató kutatás célja annak feltárása volt, hogy hogyan gondolnak a leendő mester- és kutatópedagógusok a pedagógus életpálya legmagasabb szintjeiről. Pontosabban mit gondolnak arról, hogy mi jellemzi a mester- és kutatópedagógusokat, mi a funkciójuk a köznevelésben, milyen módon válhatnak a pedagógusok mester-, illetve kutatópedagógussá? Minden kérdés esetében kiindulópontként a mester- és kutatópedagógus fokozatok tervezete szolgált, a pedagógusoknak ahhoz viszonyítva kellett kifejteniük a véleményüket.

A vizsgálat mintájába a fejlesztésben résztvevő 1200 pedagógusból véletlenszerűen került kiválasztásra 100 fő, akiknek a véleményét kérdőíves vizsgálat és fókuszcsoportos interjúk segítségével tártuk fel. A kérdőívben egyrészt a mester- és kutatópedagógus fokozat tervezetét véleményezték nyitott kérdések segítségével (egyetértés, érhetőség, módosítási javaslat), másrészt a mester- és kutatópedagógusok tevékenységéhez tartozó kompetenciák fontosságát és relevanciáját értékelték. A fókuszcsoportos interjúk során a fokozatok tervezetéről, a minősítés tervezett folyamatáról, az egyenlő esélyekről kérdeztük a résztvevőket. Két-két fejlesztő összesen 7 fókuszcsoportos interjút készített.

A pedagógusok örültek a vélemény-nyilvánítás lehetőségének, a szakmai párbeszédnek. Alapvetően egyetértettek a fejlesztés alapelveivel, a mester- és kutatópedagógus szerepéről alkotott elképzelésekkel. A válaszolók meghatározó része indokoltnak tartja a négydimenziós tevékenység-modellt és a hozzájuk kötődő kompetenciákat (négyfokú skálán 3,5-3,7 közötti átlag, szórás: 0,56-0,67), továbbá javasolták, hogy a gyerekek, tanulók fejlődésének támogatása legyen hangsúlyosabb a modellben. Majdnem mindannyian (94,5-97,3%) szükségesnek érzik a tudásmegosztó, innováló, szakmailag folyamatosan fejlődő pedagógusokat intézményükben; viszont a kutatások szerepének megítélése nem ennyire egyértelmű. A fókuszcsoportos interjú is megerősítette, hogy a fejlesztők és a pedagógusok véleménye leginkább a kutatás tartalmának, tevékenységeinek értelmezésében tér el. A válaszoló pedagógusok majd mindegyikének (96,1%, illetve 94,7%) van lehetősége innovációra, folyamatos szakmai fejlődésre az intézményében. Többségük úgy véli, megoszthatja tudását (84,2%) és végezhet kutatásokat, elemzéseket (80%), melyeket többségében (76,5%-83,6%) az intézménye is támogat.

A fejlesztést támogató kutatás ráirányította a figyelmet a fejlesztők és pedagógusok értelmezésbeli különbségeire, kiemelte a vezetői, szervezeti támogatás elengedhetetlen feltételeit. Mindezzel hozzájárult a közös szakmai értelmezések kialakításához, a mester- és kutatópedagógus intézményi beágyazottságának megértéséhez.

MESTER-, KUTATÓPEDAGÓGUS MINŐSÍTÉSI MODELL KIPRÓBÁLÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Baráth Tibor

Szegedi Tudományegyetem
barath@kovi.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az előadás a szimposium egészének témájaként definiált, a pedagógusok szakmai karrierútjának két felső fokozatába történő belépést lehetővé tevő minősítési rendszer fejlesztését célzó kutatás részeként a kidolgozott minősítési modell kipróbálásának tapasztalatait összegzi. A pilotban részt vevő pedagógusok (kb. 1300 fő) körében végzett kérdőíves vizsgálatra és fókuszcsoporthoz interjúkra építve azt mutatja be, hogy az érintettek véleménye alapján a K+F projekt keretében kidolgozott modell mennyire képes az osztálytermi, intézményi és rendszer szintű modernizációs folyamatokban kulcsszerepet játszani, a tudástermelésben és annak megosztásában aktívan közreműködő pedagógusok kiválasztására, a folyamatba való belépés ösztönzésére, a jövőre irányuló fejlesztési és kutatási tervek magas minőségű kidolgozásának támogatására. A vizsgálat módja azt célozta, hogy a résztvevők ne egyszerűen véleményt formáljanak a modellről, hanem vállaljanak aktív szerepet annak fejlesztésében javaslataik megfogalmazásával.

Az elemzés – fejlesztést és korrekciót támogató – a következő területekre fókuszál:

- Mennyire támogatja a minősítési modell és eljárás azt, hogy a legkiválóbb teljesítményt nyújtó pedagógusokat vonzza és válassza ki, ezzel elősegítve, hogy a mester- és kutatópedagógusok intenzív hatást gyakoroljanak a köznevelési rendszer fejlesztésére, modernizációjára.
- A modellt megjelenítő útmutató, az abban definiált minősítési eljárás mennyire van összhangban a definiált fejlesztési célokkal, alapelvekkel, mennyire képes ezt következetesen visszatükrözni tartalmában, eljárásában, módszereiben?
- Mi a szerepe a szakmai profiloknak az aspiránshoz legjobban illeszkedő mesterpedagógusi szerep kiválasztásában és a mesterprogram elkészítésében?
- Milyen eltérések és azonosságok mutathatók ki a résztvevők szakmai véleményében, javaslataiban néhány kiválasztott háttérváltozó alapján:
 - nem, iskolatípus, településtípus;
 - a választott szakmai profilok, a programban való részvétellel kapcsolatos motivációk, a minősítési modell jellemzői.

A vizsgálat épül a mester- és kutatópedagógussá válás minősítésének modelljére (*Szűvács és mtsai, 2014*), a teljesítmény és kompetencia viszonyának értelmezésére (*OCED, 2010, European Commission, 2013*). Az elemzés figyelembe veszi az oktatási rendszer innovációs stratégiáját (*Halász, 2011*). A motivációk, aspirációk vizsgálatának alapját ismert motivációs elméletek alkotják (*Maslow, 1954; McClelland, 1985*). A tágabb szakmai közösségbe való beágyazottság és hatásgyakorlási lehetőség szempontjából az elemzés figyelembe veszi, milyen szervezeti környezet és tanulásértelmezés segíti elsősorban a tudás keletkezését és terjesztését (*Halász, 2009; Senge, 1998; Baráth, 2014*).

PEDAGÓGUSOK HANGJA

Elnök:

Kállai Gabriella
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

Szabó Mária
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Elsőéves pedagógushallgatók vizsgálata

Kállai Gabriella
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Pályakezdő pedagógusok támogatása és értékelése - nemzetközi tapasztalatok

Imre Anna – Imre Nóra
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Pályakezdő pedagógusok és mentoraik

Jankó Krisztina – Tomasz Gábor
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

Pedagógusok a minősítési rendszerről

Sági Matild
Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A pedagógus pálya választása, a képzésben való részvétel, a pályára való kilépés és a pályán való előrehaladás fontos szakaszai a pedagógussá válás folyamatának és a pedagógusi munkának, a különféle szintekhez kapcsolódó, többlépcsős kiválasztási mechanizmusok az oktatási rendszer minőségének javítását hivatottak szolgálni (*Barber és Mourshead, 2007*).

A pedagóguspálya kezdő szakaszában nyújtandó támogatás szükségességét számtalan kutatás bizonyította, e hiányra válaszolva előbb hároméves, majd kétéves támogatást ír elő a hazai jogalkotó, melynek végén a gyakornokként dolgozó diplomás pedagógus minősítővizsgán bizonyítja, hogy rendelkezik a pedagógus-munkakör betöltéséhez szükséges jártasságokkal, kompetenciákkal. A szakmai támogatás fontos vonása, hogy a gyakornoki idő alatt mentor biztosítását írja elő a jogszabály, rendeletben meghatározva a mentor feladatait. Ez alapján a mentor az intézményvezető által kijelölt szakmai vezető, aki segíti a gyakornokokat a köznevelési intézménybe történő beilleszkedésben és a pedagógiai-módszertani feladatok megvalósításában, fejlődésüket nyomon követi és mesterségbeli tudásukat fejleszti.

A tanárképzésben változást jelentett, hogy a korábbi kétciklusú képzés osztatlaná vált, és a képzésbe való belépés feltétele az alkalmassági vizsga. A már pályán dolgozó pedagógusok számára pedig bevezetésre került a pedagógus életpálya-modell.

A szimpóziум elméleti keretét a szakirodalomból ismert folyamat adja, amelyben az alapképzés, a pályakezdés, valamint a továbbképzés különül el egymástól (*Nagy, 2004*). Az előadások a lezajlott változásokat követő empirikus kutatásaink eredményeit mutatjuk be, a leendő vagy már pályán lévő pedagógusokat, az ő véleményüket helyezve a középpontba. Vizsgálataink során a következő kutatási eszközöket használtuk: kérdőív, interjú, esettanulmány, dokumentumelemzés. Főbb eredményeinkről négy előadáson számolunk be, melyek közül egy a pedagógusképzésbe belépő hallgatók sajátosságait, terveit, elképzeléseit mutatja be, három előadás a pályakezdő pedagógusra és támogatására fókuszál a témához kapcsolódó bőséges nemzetközi szakirodalmat is bemutatva, valamint egy kvalitatív vizsgálat részletes, többszempon t u bemutatásával, és egy előadás a pedagógusok életpálya modellről alkotott nézeteket tárja fel nagymintás adatbázis segítségével.

Kutatási eredményeink visszacsatolási lehetőséget teremtenek a pedagógusképző intézmények számára is, megmutatva, hogy a képzésben résztvevő és a pályakezdő pedagógusok mely területeken érznek leginkább nehézségeket.

ELSŐÉVES PEDAGÓGUSHALLGATÓK VIZSGÁLATA

Kállai Gabriella

Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet

kallai.gabriella@ofi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Bár a pedagógushallgatók létszáma és aránya a 25 évvel ezelőtti szintről jelentősen csökkent, a pedagógusképzés még mindig a nagy létszámmal rendelkező képzési területek közé tartozik. Az országos adatok azt mutatják, hogy a pedagógusképzést és a pedagóguspályát néhány más képzési területhez képest nagyobb nyitottság jellemzi, azaz nagyobb arányban képes fogadni vidéki fiatalokat és azokat, akik elsőgenerációs értelmiségiek lesznek, ugyanakkor az egyes képzési szintek szerint kirajzolódnak sajátosságok.

A 2013/2014-es tanévtől került bevezetésre az osztatlan tanárképzés, azaz a tanárképzés szerkezete átalakult: az alap- és az arra épülő mesterképzést egyszintűvé alakították. Ezzel egyidejűleg a képzésbe való belépés feltételeként bevezették az alkalmassági vizsgát, amelyről a vizsgát szervező és lebonyolító oktatók véleményét 2013 nyarán mértük fel. Vizsgálatunk szorosan kapcsolódik az alkalmassági vizsgáról szóló kutatásunkhoz, hiszen célunk a képzésbe újonnan bekerült hallgatók szociológiai jellegű megismerése, valamint a pedagóguspálya iránti elkötelezettségük, motivációik felmérése volt. Arra keressük a választ, kiből lesz pedagógus, a képzési rendszer átalakítása, az alkalmassági vizsga és az új támogatási lehetőség bevezetése milyen hatással van a pálya vonzerejére. A kutatás eszközeül az online kérdőíves adatfelvételt választottunk. Összesen 544 hallgató válaszolt kérdéseinkre.

Az előadás a 2013/2014-es tanévben felsőoktatási tanulmányaikat kezdő pedagógus-hallgatókra fókuszál, mindhárom képzési szint – alapképzés, osztatlan tanárképzés és osztott tanárképzés – hallgatóit bevonva a vizsgálódásba. Az összehasonlító vizsgálat arra keresi a választ, hogy a különböző képzések milyen társadalmi háttérű, milyen motivációjú és pályaelkötelezettségű hallgatói csoportokat vonzanak, különös tekintettel az újonnan induló osztatlan tanárképzésre.

Az adatok azt mutatják, hogy a hallgatók túlnyomó része gimnáziumokból érkezett, de az alapszakosok körében magasabb arányban találunk szakközépiskolából jelentkezőket, a középiskolai tanulmányi eredményt és az érettségi eredményeket tekintve pedig az osztatlan képzésre felvettek rendelkeznek kedvezőbb mutatókkal. A pálya iránti elköteleződés valamennyi csoport esetében igen erős, a képzésüket megkezdők túlnyomó többsége a végzést követően pedagógusként kíván elhelyezkedni és hosszabb ideig a pályán kíván maradni.

Az előadásban a hallgatók véleményét mutatjuk be az újonnan bevezetett alkalmassági vizsgával kapcsolatban, ismertetjük a felsőoktatásban szerzett első tapasztalataikat, és vélekedésüket a pedagóguspályával kapcsolatban, összehasonlítva más diplomás és érettségizőkhöz kötött pályákkal. A foglalkozások rangsorán belül bemutatjuk a pedagógusszakma belső rétegzettségét is, és azokat a különbségeket, amelyek az elemzési szempontként szolgáló három pedagóguscsoportnál tapasztalhatók.

PÁLYAKEZDŐ PEDAGÓGUSOK TÁMOGATÁSA ÉS ÉRTÉKELÉSE - NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK

Imre Anna – Imre Nóra

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

imre.anna@ofi.hu

imrenora@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A bevezető periódusnak (induction period or transition phase) nevezett szakasz, – ami a kezdő tanár első néhány éve az iskolában – valójában egyfajta átmenetet jelent a tanárképzésből az iskola világába, vagy másképpen a hallgatói létből a tanárszerepbe. Ezt az évet a szakirodalom nagy jelentőségű időszaknak tartja, tekintettel a tanítás hatékonyságára, a munkával való elégedettségre és a pedagóguskarrier hosszára (Hebert – Worthby, 2001). A bevezető szakasz jelentőségét felismerve az EU Bizottsága bevezetésre javasolta a pályakezdő pedagógusok rendszerszintű támogatását a tagállamokban. A szakmai fejlődés minősége nagymértékben azoktól a támogatásoktól függ, amelyeket a pedagógus a pályája során kap. A pedagógusok támogatásában nagy szerep jut a mentorrendszernek mint a bevezető támogatási rendszer egyik alrendszerének (Commission, 2010). A legáltalánosabb modell alapján az indukció az iskolavezető által szervezett folyamat, akinek egyik fő feladata a megfelelő mentor kiválasztása a kezdő tanár szakmai támogatása érdekében. A mentor többnyire egy tapasztalt tanár, aki az esetek egy részében speciális felkészítésben is részesült. Az indukciós programok lehetőséget adnak a mentorral való kapcsolattartásra, segítséget nyújthatnak az iskolai közösségbe való beilleszkedésre, támogatást a pedagógiai problémák megoldásában.

Az előadásban a kérdés nemzetközi vonatkozásait járjuk körül, részben irodalom-feldolgozás, részben másodelemzés segítségével. Célja a pályakezdő pedagógusok mentorálásával kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok és ajánlások bemutatása, s érintve a hazai támogatási rendszer egyes vonásait is. Az előadás uniós források felhasználásával azt vizsgálja, hogy milyen ajánlások fogalmazódtak meg uniós szinten a kérdéssel kapcsolatban (Commission, 2010), s hogy az egyes országokban milyen mértékben terjedt el a pályakezdő pedagógusok támogatása (Key data, 2013). Másik oldalról, az OECD Education at a Glance adatainak segítségével azt vizsgáltuk, hogy mi jellemzi az OECD országokban a kezdő tanárok értékelési rendszerét, milyen értékelési rendszerbe ágyazódik, milyen eszközökkel, milyen standardok mentén történik. Az OECD TALIS vizsgálat (TALIS, 2008, 2013) alapján a támogatási rendszerben való részvételt és a kapcsolódó, értékelési tapasztalatokat járjuk körül, különös tekintettel a volt szocialista országok tapasztalataira.

PÁLYAKEZDŐ PEDAGÓGUSOK ÉS MENTORAIK

Jankó Krisztina – Tomasz Gábor

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

krisztinajanko@gmail.com

tomasz.gabor@ofi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A pedagógusok életében kitüntetett helyet foglal el a pályakezdés időszaka. A tanárképzés során megszerzett tudás alkalmazásának sikerességét, hosszabb távon akár a pályán maradási is alapvetően befolyásolják az első években szerzett tapasztalatok. Emiatt ma már a legtöbb európai országban léteznek központi programok vagy legalábbis ajánlások a frissen végzett tanárok támogatására. A nemzetközi trendeknek megfelelően a gyakornoki időszak támogatása és értékelése hazánkban is jogilag szabályozott. A szakmai segítségnyújtás egyik fő eleme az előadásunk témáját képező mentorálás.

Egy 2014 őszi folytatott kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy milyen problémákkal, kihívásokkal szembesülnek a pályakezdő pedagógusok, milyen támogatást kapnak szakmai fejlődésükhöz, mennyiben segíti őket a gyakornoki rendszer. Vizsgáltuk továbbá a mentorrá válás feltételeit, a mentorok szerepét és konkrét munkáját, valamint azt, hogy hogyan alakul a gyakorlatban a mentor–gyakornok párosok munkája. Végezetül igyekeztünk feltárni, hogy mennyire szervesül a mentori tevékenység az iskolában. Kismintás, egyéni interjúk adatfelvételeken nyugvó kutatásunkban e hármas kérdéscsoportnak megfelelően háromfajta szereplőt vizsgáltunk: pályakezdő pedagógusokat (N=16), mentorokat (N=12), illetve intézményvezetőket (N=6). Összesen hat intézményben tettünk látogatást: három általános iskolában, valamint egy-egy szakképző intézményben, szakközépiskolában, illetve gimnáziumban. Az interjúk alapján iskolánként egy-egy esettanulmány is készült.

Kutatásunkból kiderült, hogy a pályakezdők munkáját jelentősen nehezíti az inkább elméletorientált egyetemi képzés és a napi munka, illetve a gyakorlóiskola és az első munkahelyül szolgáló intézmény egymástól igen eltérő közegéből fakadó különbség, ezzel is rámutatva a mentori tevékenység jelentőségére. Jóllehet, az iskolákban nemcsak fontosnak tartják a gyakornokok segítségét, de tudatosan is törekednek a támogatásukra, a vélemények szerint a nehézségek, az akadályok dominálnak. Több pályakezdőt rögtön „mélyvízbe” dobunk (osztályt kap, a többiekkel azonos óraszámúban, több évfolyamon tanít), ami ellentmond a fokozatos beilleszkedés elvének. Főleg kisiskolákban szinte lehetetlen a gyakornok és a mentor szakazonosságát biztosítani. A mentorok a tevékenységükért nem kapnak órákedvezményt, így a szükségesnél kevesebb időt tudnak foglalkozni a hozzájuk irányított pályakezdővel, az óralátogatások, a gyakornokkal folytatott közös megbeszélések gyakran csak „ad hoc” jellegűek. Többségük nem vett részt megfelelő továbbképzésen, így segítő tevékenysége során kénytelen saját egyéni elképzeléseire szorítkozni, ami eltérő színvonalú segítségnyújtást eredményez.

PEDAGÓGUSOK A MINŐSÍTÉSI RENDSZERRŐL

Sági Matild

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

sagi.matild@ofi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Közismert tény, hogy az oktatásirányítás által befolyásolható tényezők közül a pedagógusmunka minősége hat leginkább az oktatás eredményességére és hatékonyságára. Ezért a fejlett oktatási rendszerekben az oktatáspolitikai beavatkozások leginkább a pedagógushivatás fejlesztésére irányulnak. A kifejlesztett minőségbiztosítási rendszerek nem statikusak, a legtöbb országban folyamatosan mérik a bevezetett minőségbiztosítási rendszer hatását a tanulók (és a pedagógusok) teljesítményére, s az eredmények függvényében folyamatosan dolgoznak a rendszer tökéletesítésén. (OECD, 2005, 2010; Barber – Moursbed, 2007; Moursbed – Chijioko – Barber, 2010; EC, 2009; 2012; Darling – Hammond, 1999; Darling – Hammond, 2005; Rockoff, 2004; Falus, 2011). E folyamatokhoz illeszkedik a 2013 szeptemberében bevezetett pedagógus előmeneteli rendszer, amelynek célja a pedagóguspálya vonzóvá tétele, a legjobb pedagógusok pályán tartása, a minőségi munka anyagi és nem anyagi honorálása, a pedagógusok motiválása, a kiszámíthatóság, az oktató-nevelő munka értékelésében országosan egységes rendszer kialakítása, a pedagóguspálya presztízsének növelése, és végső soron a pedagógushivatás megerősítésén keresztül a köznevelési rendszer minőségének javítása.

Előadásunkban áttekintést adunk arról, hogy a pedagógusok hogyan fogadták a pedagógus minősítési rendszer bevezetését, és hogyan reagáltak erre. Fő kutatási kérdésünk az, hogy a pedagógusok különböző, szakmai és/vagy demográfiai tényezők mentén meghatározható csoportjai közül melyek látják az életpálya-modell bevezetésében lehetőségeket illetve kihívást; mennyire konzisztensek vagy disszonánsak a pedagógusok attitűdjei és reakciók, és ebből a szempontból milyen trendszerű elmozdulások tapasztalhatók a minősítési rendszer bevezetésének kezdete óta.

Elemzésünk három egymást követő és részben egymásra épülő, a pedagógusok körében végzett kérdőíves felmérés adataira támaszkodik. A pedagógus panel kutatás összekapcsolt súlyozott adatbázisa 5201 pedagógus, részben azonos kérdésekre adott válaszait tartalmazza két időpontban 2013 és 2014 októberében; míg az életpálya-modellre fókuszáló speciális survey-re 2015. május végén került sor 7969 pedagógus bevonásával. A szokásos leíró szintű elemzéseken túl többváltozós statisztikai eljárások (faktoranalízis illetve multinomiális logit modellek) segítségével tártuk fel a jellegzetes reakciókat, és az ezek közötti oksági összefüggéseket.

Eredményeink szerint az életpálya-modell bevezetésével a pedagógus társadalom polarizálása következett be: azok, akik korábban is aktívak voltak, elsőként indultak el a magasabb fokozat megszerzése felé, míg a korábban passzív többség továbbra is elhúzódott ettől a lehetőségtől. A pedagógus minősítési rendszer érzelmi fogadtatása ellentmondásos volt, de a disszonancia az idő múlásával (és a szabályok letisztulásával) csökkenni látszik. Az elemzés során részletesen rámutatunk azokra a területekre, amelyek implementációját javítani érdemes, és kiemeljük a leginkább sikeres területeket is.

SZOCIOMETRIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI INTEGRÁLÓ KÖZÖSSÉGEKBEN

Elnök:

Szekeres Ágota
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens:

Virághné Ratimovszky Kornélia
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

A szociometria módszere hazai és nemzetközi kutatásokban - fókuszban az SNI tanulók

Szekeres Ágota
ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

A szociometria korszerű alkalmazási lehetőségei a pedagógiai munkában a Smetry szoftver segítségével

Horváth Endre
ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Egy illetve két enyhén értelmi fogyatékos tanulót integráló osztályközösségek szociometriai vizsgálata

Kiss Dóra
ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Az enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket integráló (osztály)közösségek összehasonlítása

Herbainé Szekeres Erika* – Szekeres Ágota**
*Pest Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Gödöllői Tagintézménye
**ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

A szimpóziium középpontjában a szociometria mint módszer áll.

Így az első előadás a szociometria típusait, fajtáit mutatja be, fókuszálva a sajátos nevelési igényű gyermekek vizsgálatára. Az áttekintésben számos szempontot elemzünk: a sajátos nevelési igény típusát, a szociometria továbbfejlesztett változatait, a válaszlehetőségek számát, valamint a válaszlehetőségek módját is. Kiemelt figyelmet kap a *Mérei*-féle többszemponútú szociometria, mely széleskörű (gyógy)pedagógiai alkalmazására saját fejlesztésű szoftvert készítettünk.

A második előadásban a szociometriai adatok feldolgozásához fejlesztett Smetry szoftver kerül bemutatása, amelyet újabb és újabb szempontok szerint teszünk differenciáltabbá. A szerző most azt a funkciót mutatja be, amelyen keresztül a pedagógusoknak szeretnénk visszajelzést adni a közösségekről.

Az utolsó két előadásban a Smetry felhasználásával végzett empirikus vizsgálatok eredményei hallhatók. A harmadik előadásból kiderül, hogy az enyhén értelmi fogyatékos tanulók között nem alakul ki kölcsönös kapcsolat, még akkor sem, ha mindketten magányosak az osztályban, valamint az, hogy az enyhén értelmi fogyatékos tanulók könnyebben szereznek kölcsönös kapcsolatokat egy klikkesedő szerkezetű osztályban, minthogy egy központi szerepet betöltő tömbhöz sikerüljön kapcsolódnuk. A negyedik előadásban a „jó” és „rossz” közössége összehasonlítása történik meg. A felrajzolt szociogramok szerkezete alapján egyértelműek a jó és rossz közösségek közti különbségek, hiszen egymástól jelentősen eltérő szerkezeti struktúrák jellemzik őket.

Nemzetközi és hazai eredmények is igazolják, hogy a szociometria célszerű eszköz az iskolai osztályok vizsgálatára, mely segíti a pedagógust a közösségek szerkezetének feltérképezésében, a bennük végbemenő folyamatok feltárásában. Eszköz lehet a pedagógiai munka megtervezésénél, valamint megmutathatja a közösségfejlesztő munka eredményét is.

A kutatást a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatta.

A SZOCIOMETRIA MÓDSZERE HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KUTATÁSOKBAN - FÓKUSZBAN AZ SNI TANULÓK

Szekeres Ágota

ELTE-BGGYK *Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet*
agota.szekeres@barczy.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

A mindenki számára elérhető oktatásban fontos, hogy a pedagógusoknak olyan értékekkel kell rendelkezniük, amelyek túlmutatnak a képzés során megszerezhető kompetenciákon. Így például biztosítaniuk kell a tanulók szociális és emocionális tapasztalatszerzését, tisztában kell lenniük a csoportdinamikai folyamatokkal és támogatniuk kell egy jól működő közösség kialakulását.

A közösségek megismerésére alkalmas módszer a szociometria, amelynek mind a hazai, mind a nemzetközi irodalomban számos formája ismert. A módszer kidolgozója *J. L. Moreno*, aki elsősorban rokonszenvi-ellenszenvi kérdésekkel vizsgálta a társas összetartozások dinamikáját (*Mérei*, 1971). A *Mérei*-féle többszemponútú szociometria viszont már a közösségek jellemzését több oldalról teszi lehetővé.

Előadásunkban azt járjuk körül, hogy a kutatások a szociometria módszerét hogyan alkalmazzák.

Hazai kutatásokban számos SNI csoport esetén használták a szociometria módszerét, pl.: integráltan tanuló hallássérült (*Perlusz*, 1995) és hiperaktív gyermekek (*Benyák*, 2006) kapcsán. Egy munkacsoport a *Mérei*-féle többszemponútú szociometriát véve alapul dolgozta ki a hierarchikus szociometria módszerét (*Járó*, 2002; *Járó*, 2013). Nemzetközi kutatásokban is hasonló tendencia figyelhető meg (pl.: *Bless*, 1995; *Sale – Carey*, 1995; *Frederickson – Furnham*, 2001; *Cambra – Silvestre*, 2003; *Klicpera – Klicpera*, 2003; *Frostad – Pijl*, 2007; *Koster és mtsai*, 2007; *Estell és mtsai*, 2009; *Pijl – Frostad*, 2010.)

Emellett számos típusa jelent meg a szociometriának, így például a szociometriai/kortárs jelölés (sociometric/peer nomination) (*Wilson – Rodkin*, 2013; *Tseng és mtsai*, 2013; *Bossaert és mtsai*, 2013; *Marks és mtsai*, 2012). A kortársértékelés (peer rating) (*Baydik*, 2009), az óvodás gyermekeknél használt változat (*Sachkova*, 2014) vagy éppen az eredmények felvázolásának egy másik megoldása, a céltábla szociogram (*Sabin és mtsai*, 2014).

Az egyes kutatásokban ezen kívül még más tényezőket is befolyásolnak. Fontos szempont a válaszlehetőségek száma: egy, három vagy öt tanuló írható az egyes kérdésekre vagy egyáltalán nem korlátozzák a válaszok számát. Abban sincs egyetértés, hogy használhatók-e kifejezetten negatív kérdések, hiszen számos tanulmányban rákérdeznek a legkevésbé kedvelt társ nevére is.

A legújabb irányzatokban már arra törekednek a kutatók, hogy a papír-ceruza alapú felvételt felváltsa egy digitális megoldás (*Van den Ber – Cillessen*, 2013), hiszen így elérhetővé válnak a módszertől eddig elzárt populációk is.

A szociometria módszerének nagy szerepe lehet abban, hogy az integráló közösségeket minél jobban megismerjék a pedagógusok és ez által támpontot kapjanak a fejlesztéshez, a sajátos nevelési igényű tanulók társas kapcsolatainak támogatásához.

A kutatást a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatta.

A SZOCIOMETRIA KORSZERŰ ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI A PEDAGÓGIAI MUNKÁBAN A SMETRY SZOFTVER SEGÍTSÉGÉVEL

Horváth Endre

ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet
horvath.endre910@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

A mindennapos iskolai gyakorlatból tudjuk, hogy mennyire fontos a tanulói közösségek minél alaposabb ismerete. Szerkezetüket, működésüket, sajátosságaikat különböző mértékben ugyan, de figyelembe kell vennünk a pedagógiai tervezés minden szintjén.

A kurrens szociometriai módszerek közül a *Mérei*-féle alkalmazható a legszélesebb körben a pedagógiai munkában, mert nem csak az egyénekre fókuszál, hanem az őt befogadó közösséget is sokoldalúan jellemzi. Kezdeti népszerűsége ellenére napjainkban kevesen használják korlátai miatt. Az időigényes adatrögzítés és kiértékelés, az adatfelvétel és elemzés közben felmerülő hibalehetőségek komoly gátat jelentenek. A jelenleg elérhető szociometriai szoftverek többsége nem könnyíti meg a felhasználást, esetenként csupán újabb akadályokat teremt.

E korlátok leküzdésére, valamint a módszer minél szélesebb körű (gyógy)pedagógiai munkában történő alkalmazása érdekében kezdtük el a Smetry program fejlesztését.

A már elkészült és folyamatban lévő fejlesztések révén nem csak az alkalmazó pedagógusok, hanem a vizsgált közösségeket alkotó tanulók számára is igyekeztünk megkönnyíteni az adatfelvételt, felhasználva több ezer szociometriai kérdőív feldolgozása során szerzett tapasztalatainkat. Az idei évben kezdjük meg a papír-ceruza alapú kérdőívek kiváltását egy digitális adatrögzítési eljárással, mely lehetővé teszi a tanulók speciális igényeinek figyelembevételét, valamint a módszertől eddig elzárt populációk elérését (*Szekeres – Horváth, 2015*). A feldolgozott adataink főként enyhén értelmi fogyatékos tanulókat integráló közösségektől származnak, de látássérült és autizmus spektrum nyomán érintett gyermekeket befogadó közösségekben, valamint gyógypedagógiai osztályokban is alkalmazzák a szoftvert.

Eddig főként az elméleti gyógypedagógiai munkában alkalmaztuk a szoftvert, mely során igyekeztünk feltárni az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat integráló közösségek szociometriai jellemzőit (*Szekeres – Horváth, 2013*). A Smetry jelenlegi állapotában csupán a szakavatott pedagógusok számára használható. Az egyes mutatók értelmezéséhez szükséges a szociometriai fogalmak és referencia tartományok ismerete. Távlati célunk viszont egy elemzési protokoll, valamint egy pedagógiai visszajelzési rendszer létrehozása, felhasználva a szoftver által szolgáltatott adatokat. Az így kapott elemzést akár az osztályban tanító pedagógus is fel tudja használni mindennapi munkájában a szociometria alaposabb ismerete nélkül. A rendkívül gyors adatrögzítésnek köszönhetően a mérések gyakrabban elvégezhetőek, vizsgálhatóak a közösségekben bekövetkező változások.

A Smetry fejlesztésével egy olyan széles körben alkalmazható rendszer létrehozását tűztük ki célul, melyet a nevelési szintér résztvevői felhasználhatnak a tanulói közösségek megismerésében, a bennük zajló folyamatok monitorozására, elősegítve a minél eredményesebb oktatói-nevelői munkát.

A kutatást a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatta.

EGY ILLETVE KÉT ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓT INTEGRÁLÓ OSZTÁLYKÖZÖSSÉGEK SZOCIOMETRIAI VIZSGÁLATA

Kiss Dóra

ELTE-BGGYK *Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet*
hekker.5d@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

Az utóbbi években megsokszorozódott az integráltan tanuló gyermekek száma, így érdemes, és kell is foglalkoznunk az osztályközösségben betöltött szerepükkel (Csányi, 2008). Az eddigi szociometriai mérések alapján elmondható, hogy az integrált tanulóakra általában elutasított szerepet oszt ki a közösség (Szekeres – Horváth, 2014).

A kutatás során elsősorban azt kívántuk megvizsgálni, hogy az egy vagy a két enyhén értelmi fogyatékos tanulót integráló osztályokban valósul meg jobban az integrált tanuló elfogadása, illetve hogy további tényezők (pl. osztályfok) hogyan befolyásolják a közösségek szerkezeti típusainak alakulását.

A mintában 16 közel azonos létszámú, egy vagy két tanulót integráló, negyedikes és ötödikes osztály szerepel. Ez összesen 269 tanulót jelent, 148 fiút és 121 lányt, ebből 24 fő enyhén értelmi fogyatékos, 11 fiú és 13 lány. A szociogramok felrajzolása a Smetry szoftver segítségével történt, az elemzésüket pedig a Mérei Ferenc által kidolgozott többszempontú szociometriai módszer alapján végeztük.

Sem a szerkezeti típus, sem az enyhén értelmi fogyatékos tanulók helyzete tekintetében nem találtunk számottevő különbséget az egy és két tanulót integráló osztályok között. Az osztályfok szerinti elkülönülés azonban egyértelmű. Az ötödikes osztályokban beazonosítottunk egy új szerkezeti típust, a klikkesedő közösséget, amelyet egymástól elzárkózó csoportok jellemeznek. A klikkesedő szerkezet uralkodó szerkezeti típus az ötödikes osztályokban, mégis harmadannyi a magányos, integrált tanuló, mint a negyedikes osztályokban.

A kohéziós mutatók és a szerkezeti típusok közötti összefüggések a következőképpen alakultak: a mutatók alacsony értékeket vesznek fel a halmazszerkezetű és laza szerkezetű osztályokban, és magasabb értékeket a tömbszerkezetű és klikkesedő osztályok esetében. Az egész mintát tekintve az integrált tanulók helyzete a korábbi eredményeket erősíti meg: a magányos, integrált tanulók négyszer annyian vannak, mint a magányos, többségi tanulók. Fontos azonban kiemelni, hogy az enyhén értelmi fogyatékos tanulók között nem alakul ki kölcsönös kapcsolat, még akkor sem, ha mindketten magányosak az osztályban.

A kutatásból kiderül, hogy az integrált tanulók szempontjából nincs jelentősége annak, hogy egy vagy két tanulót integrál az osztály. Az eredmények közül kiemelendő továbbá, hogy az enyhén értelmi fogyatékos tanulók könnyebben szereznek kölcsönös kapcsolatokat egy klikkesedő szerkezetű osztályban, minthogy egy központi szerepet betöltő tömbhöz sikerüljön kapcsolódniuk, és hogy inkább a többségi tanulók barátságát keresik, mint egymásét. Ezek az eredmények többek közt az integráló osztályközösségek optimális strukturálásához hivatottak hozzájárulni, segítve ezzel az enyhén értelmi fogyatékos tanulók beilleszkedését, szocializációját.

A kutatást a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatta.

AZ ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS GYERMEKEKET INTEGRÁLÓ (OSZTÁLY)KÖZÖSSÉGEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Herbainé Szekeres Erika* – Szekeres Ágota**

**Pest Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Gödöllői Tagintézménye
szekereseri@gmail.com*

***ELTE-BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet
agota.szekeres@barczy.elte.hu*

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

Az integrált oktatás, nevelés leggyakrabban hangoztatott előnyei a későbbi társadalmi integráció megkönnyítése, illetve a reális énkép, önértékelés kialakításának elősegítése (Perlusz – Balázs, 2008). Az integrált körülmények között tanuló enyhén értelmi fogyatékos gyermekek esetében kiemelt szerep jut az őket befogadó közösségeknek.

Az enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket integráló, szociometriai mutatóik alapján “jó” és “rossz” közösségnek számító osztályok összehasonlító elemzésével a szociális integrációt elősegítő, illetve nehezítő feltételek, csoportszerkezeti sajátosságok megragadására törekszünk.

Vizsgálatunk során 24 olyan általános iskolai osztályt hasonlítottunk össze, amelyben enyhén értelmi fogyatékos gyermekek tanultak. A vizsgálatot alkotó 24 osztályba összesen 434 gyermek jár (228 fiú, 206 lány), az integrált tanulók száma 35. A 12 „jó” osztályba 229 fő (127 fiú, 102 lány, 15 fogyatékos tanuló) tartozik. A 12 „rossz” közösségbe 205 fő jár (101 fiú, 104 lány, 20 fogyatékos tanuló). Az adatok feldolgozása a Smetry szoftverrel történt.

A szociometriai mutatók elemzése során kirajzolódott általános kép a jó és rossz közösségekről a szociogramok felrajzolásával megerősítést nyert. Megállapítható továbbá – korábbi kutatásoknak (Szekeres – Horváth, 2014) némileg ellentmondva –, hogy a sikeres integrációnak nem obligát feltétele az alacsonyabb osztálylétszám, nem biztosít hatékonyabb integrálódást. Az átlagosan 19 főt számláló jó közösségek esetében jól alakultak a kapcsolatok nemcsak az integrált-többségi, de a többségi-többségi tanulók között is. Az általában 17 fővel működő rossz közösségekben a kis osztálylétszám nem volt garancia a kapcsolatok alakulására.

A felrajzolt szociogramok szerkezete egyértelművé tette a jó és rossz közösségek közti különbségeket: egymástól jelentősen eltérő szerkezeti struktúrák jellemzik őket. A jó osztályközösségek tömb-, és többközpontú szerkezettel rendelkeznek. Ebben a 12 osztályban mindössze 11 diáknak nincs kölcsönös kapcsolata, közülük 5 integrált. A többi fogyatékos gyermek szerves része osztályának. A rossz közösségekben a laza és egyközpontú csoportszerkezet dominál. Kedvezőtlen felépítésük és működésük megmutatkozik az 54 magányos diák számában is, akik közül 8 enyhén értelmi fogyatékos. Az integrált tanulóknak éppen annyira nem ideális ez a csoportlétkör, mint többségi társaiknak.

A jó és rossz közösségek tulajdonságainak, szerkezetének és működésének elemzése hasznos tapasztalatokkal szolgál nemcsak az enyhén értelmi fogyatékos tanulók integrációja, hanem a többségi tanulók szempontjából is. A szociometria jól használható módszer minden pedagógusnak saját munkájuk megkönnyítésére, az együtt nevelkedő diákok beilleszkedésének segítésére, pedagógiai hatékonyságuk növelésére.

A kutatást a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatta.

TANULÁS FELNŐTTKORBAN, ÉRTÉKTEREMTÉS INFORMÁLIS KÖRNYEZETBEN

Elnök:

Kereszty Orsolya
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Opponens:

Fábri György
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A szakmai professzionalizáció kérdései a felsőoktatásban: doktoranduszok személyes tanulási útjai

Kovács Zsuzsa – Kereszty Orsolya
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A pedagógusok nézetei az iskolai pályaorientációs tevékenységről

Hegy-Halmos Nóra
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Tanulás a „harmadik korban” - informális környezetben szerzett tudás mintázatai

Benkei-Kovács Balázs – Kereszty Orsolya – Kovács Zsuzsa
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A munkahelyi tanulás vizsgálata az informális tanulás aspektusából

Stéber Andrea
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Az Európa 2020 stratégia egyik célkitűzése, hogy minél szélesebb körben, a társadalom valamennyi tagjára kiterjedően támogassa az egész életen át tartó tanulást, fejlessze és támogassa a kreativitást és innovációt, a vállalkozások és az oktatási rendszerek közötti kapcsolatot, valamint növelje a kutatás-fejlesztésbe, az innovációba való beruházást, ezzel segítve elő az európai tudástársadalom kialakulását. A valamennyi emberre kiterjedő egész életen át tartó folyamathoz szükséges az oktatás és képzés hatékonyságának fejlesztése, és ezzel párhuzamosan az oktatási és képzési rendszerek méltányosságának támogatása, a társadalmi kohézió és az aktív állampolgárság növelése. (*Európai Bizottság, 2010*)

Napjainkban nem kérdés, hogy az élethosszig tartó tanulás és annak hatékony támogatása nem csak társadalmi, de gazdasági prioritás is az Európai Unióban. A XXI. században – a globalizáció és migráció folyamatai, valamint az info-kommunikációs eszközök rohamos fejlődése következtében a megváltozott tanulási környezetek megváltozott módszereket, és a tanulás innovatív kontextusainak (nemformális, informális, blended learning, e-learning, on the job learning) szélesebb értelmezését kívánják meg.

Az élethosszig tartó tanulás alapfeltétele, hogy az egyén rendelkezzen megfelelő tanulási kultúrával, mely leginkább a rendelkezésre álló választási lehetőségek egyre szélesebb lehetőségeiben és szabadságában ragadható meg. A gyors társadalmi és gazdasági változások, és az azok mentén felhalmozódó információ mennyisége egy olyan tanulót feltételez, aki képes élni a lehetőségekkel, tud választani, a körülményekkel összhangban reagálni, változni, és saját tanulási útjait is ennek megfelelően menedzselni. A szakirodalom már széles körben vizsgálta a felnőtt tanuló jellemzőit, motivációját (*Sz. Molnár, 2009; Katona, 2009*), az önszabályozó tanulást (*Kovács, 2009; Molnár, 2002*). A szimpózium előadásai négy nagyobb témakör mentén fókuszálnak a felnőttkori tanulás különböző aspektusaira, a munkahelyi tanulás, az időskori tanulás, a pályatanácsadás és a képzők, a pályakezdők (doktoranduszok) tanulása mentén. Az előadások nem csak kifejezetten az informális környezetben végzett tanulási formákat vizsgálják, hanem azzal összefüggésben kitérnek a tanulás során megvalósuló, az értékek létrehozásának folyamatára is.

A SZAKMAI PROFESSZIONALIZÁCIÓ KÉRDÉSEI A FELSŐOKTATÁSBAN: DOKTORANDUSZOK SZEMÉLYES TANULÁSI ÚTJAI

Kovács Zsuzsa – Kereszty Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

kovacs.zsuzsa@ppk.elte.hu

kereszty.orsolya@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A szakmai professzionalizáció támogatásának kérdése a felsőoktatásban dolgozó oktatók esetében a több évtizedes nemzetközi hagyományok ellenére Magyarországon nem vált a tudományos diskurzus részévé, kevés kutatási eredmény született a szakmai tanulás folyamatának sajátos jellemzőiről, ezek hiányában pedig a professzionális támogatás formális keretei és változatos formái sem alakulhattak ki. Kutatásunkban a szakmai tanulás támogatása témakörén belül a doktoranduszok szakmai fejlődésének jellemzői és sajátos támogatása kérdéskörére koncentrálnunk, célunk feltárni, hogy milyen módon valósítják meg a kutatói-oktatói szerepekhez kötődő folyamatos fejlődésüket és ebben milyen szerepet játszanak a személyes belső konstrukciók és a környezeti tényezők.

A témában megjelenő szakmai diskurzus egyöntetűen vallja, hogy a doktoranduszok szakmai szocializációja számos tényező egymásra hatásának eredménye: egyrészt el kell sajátítaniuk legalább két szerep szocializációs hagyományait és szabályait (oktatói, kutatói), miközben ezt a folyamatot erősen meghatározza az a szervezeti kultúra, az a klíma és elvárás-rendszer, ami az intézményben az oktatói és kutatói teljesítményt jellemzi, valamint a területre is markánsan ható demográfiai-társadalmi-gazdasági folyamatok (*Austin – McDaniels*, 2006). Áttekintve a területen megjelenő kutatási eredményeket és elméleti modelleket úgy véljük, hogy a kutatással-tanítással összefüggő szakmai-pedagógiai tudás kialakulásának folyamatát legalább három szinten érdemes vizsgálni: az egyéni konstrukciók szintjén, az intézményi környezet sajátos elemei mentén valamint a megvalósuló tanulási folyamat dimenziójában.

Az előadás 30 félig-strukturált interjú feldolgozásának eredményeit mutatja be, amelyet különböző diszciplináris területen doktori képzéseket folytató hallgatóval készítettük el. A kutatás kiegészíti a Magyarországi egyetemeken doktoranduszok körében végzett kérdőíves vizsgálatunkat, az interjúk feldolgozásának tartalmi szempontjai: személyes konstrukciók a kutatói és oktatói szerepekről és azok megvalósításának sikereiről és kudarcairól, a szakmai fejlődés és tanulás egyéni jellemzői az önszabályozó tanulás elméleti keretei mentén, valamint a szervezeti és diszciplináris kultúra sajátosságai és egyéni értelmezési változatai.

Az eredmények legfontosabb konklúziója, hogy a kutatói és oktatói szerepértelmezések erőteljesen egybefonódnak, különválasztásuk a kutatás szintjén praktikus, de a formálódás értelmezésében nem különválasztható. Az oktatói szerep-szocializáció kevésbé támogatott ezért nehezebb, több kérdéssel és vívódással tűzdelt, sikeressége illetve kudarca szorosan kapcsolható az adott intézmény elvárásaihoz illetve a doktorandusz személyes konstrukcióinak elemeihez. A kutatás eredményei közelebb vihetnek a szakmai professzionalizációs sajátos mintázatainak a megértéséhez, ugyanakkor támpontokat nyújthatnak a szakmai támogatást nyújtó programok kidolgozásához egyéni és intézményi szinten.

A PEDAGÓGUSOK NÉZETEI AZ ISKOLAI PÁLYAORIENTÁCIÓS TEVÉKENYSÉGRŐL

Hegyi-Halmos Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

hegyi.halmos@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A jövő nemzedékének szemléletformálásában megkerülhetetlen szerepe van a köznevelési rendszerben dolgozó pedagógusoknak. A gyorsan változó társadalmi, gazdasági és technikai környezet megköveteli a jövő generációjától, hogy képes legyen a változásokkal összhangban alakítani pályáját, életútját. A jól megválasztott, érdeklődésünknek, képességeinknek megfelelő hivatás sikeres életpályát biztosíthat, még akkor is, ha tudjuk, ma már a *Super* által atipikusnak nevezett életpályák a munkaerőpiac működésének fő irányáivá váltak (Borbély – Pecze, 2010). A helyes pályaválasztásnak óriási szerepe van az egyén életében, hiszen az fogja meghatározni munkaerő-piaci helyzetét, az általa vállalható munkák körét. Megfelelő pályaválasztás számos lehetőséget, míg az elvétett pályaválasztás számos kockázatot jelent az egyén és a társadalom számára egyaránt (Jackson – Cameron, 2012).

A 2011. évi CXCV. köznevelési törvény a pedagógus feladatáknak írja le a diákok pályorientációjának, aktív szakmai életútra történő felkészítésének irányítását. A pályorientáció folyamatának segítése igazi kihívást jelenthet az iskolarendszer számára, hiszen a köznevelési intézményekben, iskolákban elsősorban a pedagógusok feladatáknak jelennek meg.

Kutatásunk célja, hogy átfogó képet alkossunk a Magyarországon kialakult iskolai pályorientációs tevékenység gyakorlatáról, valamint a hazai gimnáziumok pedagógusainak pályorientációval kapcsolatos attitűdjeiről. A kutatás további célja, hogy megismerjük, milyen tevékenységeket végeznek pályorientációs céllal a vizsgálatban résztvevő pedagógusok, illetve annak feltérképezése, mennyire érzik magukat felkészültnek a pályorientációs tevékenység támogatására.

A kutatás módszereit tekintve, komparatív dokumentumelemzéssel kívánjuk áttekinteni a pályorientációra vonatkozó hazai és Európai Unió dokumentumokat, valamint külföldi példákon keresztül szeretnénk megismerni az iskolai pályorientáció, pályatanácsadás területén jellemző nemzetközi törekvéseket. Megvizsgáljuk, hogyan jelenik meg a pályorientációs tevékenységre való felkészítés a hazai tanárképzés rendszerében. Három régióban (Nyíregyháza, Győr és Budapest) vizsgáljuk a hazai gimnáziumok dokumentumait (pl. Iskola Pedagógiai Programja), ezekben hogyan jelenik meg a pályorientációs tevékenység. Kérdőíves vizsgálattal kívánjuk megismerni a vizsgált városokban tanító pedagógusok vélekedéseit, nézeteit a pályorientáció iskolai gyakorlatáról, helyzetéről, valamint saját ebben betöltött szerepükről.

A kutatás eredményeképpen átfogó képet kaphatunk a magyarországi középiskolák pályorientációs tevékenységéről, gyakorlatáról, megismerhetjük a pedagógus társadalom álláspontját a fejlesztési területeket illetően, ezek alapján javaslatokat tehetünk az oktatási kormányzat számára egy hatékony tanácsadási rendszer kiépítésére, valamint a pedagógus képzés tartalmi gazdagítására.

TANULÁS A „HARMADIK KORBAN” – INFORMÁLIS KÖRNYEZETBEN SZERZETT TUDÁS MINTÁZATAI

Benkei-Kovács Balázs – Kereszty Orsolya – Kovács Zsuzsa

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

benkeikovacs.balazs@ppk.elte.hu

kereszty.orsolya@ppk.elte.hu

kovacs.zsuzsa@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Társadalmunk fenntartható fejlődése számára elengedhetetlen a népesség jelentős hányadát alkotó idősebb generációk szokásainak intenzívebb vizsgálata. (Bond – Peace, 2007; Field, 2013) Az élethosszig tartó tanulás eszméjét támogatandó, az ELTE szervezésében 2015 márciusában újraindult a Harmadik Kor Egyeteme, amely lehetőséget nyújt az előadásokon résztvevő korosztály alaposabb megismerésére, tanulási jellemzőik feltárására. (Maróti, 1997; Sz. Molnár, 2005; Pethő, 2008; Pethő, 2011). Kutatásunk újdonsága, hogy az elméleti kutatási eredmények hagyományaira alapozva kutatócsoportunk az empirikus oldalról kívánja megvizsgálni a célcsoport tanulási jellemzőit.

A rendezvénysorozat keretében longitudinális panellvizsgálatot indítottunk 2015-ben, amelynek fókuszában számos téma vizsgálata szerepel (tanulási jellemzők, tanulási motivációk, informális- és intergenerációs tanulás, stb.). Az előadások alkalmával kérdőívek segítségével gyűjtünk információkat a résztvevőktől, amelyek amellyel, hogy pontos visszajelzésként szolgálnak a tartalmi és operatív szervezés számára, megfelelő alapot biztosítanak az időskorú életvitelt befolyásoló tényezők tudományos vizsgálatára és több-szemponturni értelmezésére. A kérdőíves kutatás egyes tematikus kérdőíveinek elemszáma N=100-150 között mozog, az egyes témák által kiváltott érdeklődés és a hozzá kapcsolódó fluktuáló részvételnek megfelelően.

A jelen tudományos előadás keretében az időskorúak tanulási szokásai közül az informális tanulás jellegzetes mintázatait kívánjuk bemutatni, összekapcsolva az informális tanulásban szerzett ismeretek elsajátítását és tanulási eredményeit az értékkeremtés témakörével. Az időskorú fejlődés és a komfortérzet megtartásának (Pethő, 2007) per excellence helyszíne az informális tanulási közeg. Vizsgálatunkban meghatározott szempontok szerint mutatjuk be a résztvevők jellemzőit, szokásait, preferenciáit, és igyekszünk megvilágítani, feltárni a különböző társadalmi háttérváltozók közötti összefüggéseket is.

A kutatás előfeltevése, hogy jelentős különbségeket találhatunk a vizsgált korcsoporton belül, amelyek részben korrelálnak a szociológiai paraméterek bizonyos jellemzőivel. Vizsgálatunk nem reprezentatív, ugyanakkor egy jelentős elemszámra alapozó felmérés, ezáltal lehetővé teszi az időskori informális tanulás főbb mintázatainak és klasztereinek azonosítását, az eredmények általánosítását.

A kutatás hosszú távú célja, hogy a harmadik korban élők tanulási szokásairól egy átfogó, a hazai kutatások között bizonyos szempontból egyedülálló képet rajzolhassunk.

A MUNKAHELYI TANULÁS VIZSGÁLATA AZ INFORMÁLIS TANULÁS ASPEKTUSÁBÓL

Stéber Andrea

ELTE PPK

steber.andrea@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A felnőttek tanulásának egyik legjelentősebb színtere a munkahely a szabadidő mellett. A munkahelyi tanulás elméletét számos aspektusból kutattott (Erant, 2000; Ellinger, 2004; Sambrook, 2005; Jacobs és Park, 2009), gyakorlati megvalósulásának vizsgálatára kevesebb kutatás irányult. A nemzetközi és hazai vizsgálatokra jellemző, hogy a munkahelyi tanulás témakörét egyoldalúan, csak a szervezett képzések tekintetében vizsgálják (AES, CVTs, KSH) ellenben a munkahelyi tanulás nem csak nonformális, szervezett képzések keretében valósulhat meg, hanem szerves részét képezi a munkavállalók mindennapos munkatevékenységeinek. Kutatások bizonyítják, hogy a munkahelyi tanulásban meghatározó szerepet tölt be az informális tanulás, Marsick és Watkins (1990) szerint a tanulás 80%-a, míg Sorohan (1993, idézi: Kim – McLean, 2014) szerint az előbbinél is magasabb, 90%-a informális módon valósul meg.

Empirikus kutatásunk keretében, kérdőíves módszerrel a munkahelyi tanulás megvalósulását vizsgáltuk a távközlés és informatikai, az oktatás és a közművelődés területén. A kutatás célja andragógiai aspektusból áttekintést nyújtani a munkavállalók mint felnőtt tanulók szemszögéből a munkahelyi tanulás hazai helyzetéről, értelmezéséről és annak alkalmazott módszertanáról, illetve eszköztáráról különös tekintettel az informális és nonformális tanulás lehetőségeire.

Az empirikus kutatás előzetes eredményei azt tükrözik, hogy a munkahelyi tanulás a munkavállalók mindennapjaiban valóban legnagyobb részt informális módon valósul meg. Az informális tanulás szerepe és jelentősége egyre növekszik a munkahelyi tanulásban, többek között a fiatalabb generációk munkaerőpiaci belépésének köszönhetően (Bencsik – Eisingerné Balassa, 2013). A megkérdezett munkavállalók nagy része tisztában van az informális tanulás fogalmával és tudatosultak e tanulási tevékenységei is. A munkavállalók a munkahelyi tanulást széles spektrumon értelmezik, ennek szerves részét képezi az informális tanulás. Az információtechnológiai változások alapjaiban változtatták meg az emberek kommunikációját, az információ szerzési módját és a munka természetét. (Molnár, 2011) Ez a változás a munkahelyi tanulás sajátosságaira, eszközrendszerére és lehetőségeire is kihat. A kutatás eredményeivel megpróbálunk rávilágítani azokra a tendenciákra, amelyek a munkahelyi tanulás eszközrendszerének közeljövőbeli változását jellemzik.

Úgy véljük a kutatás eredményei bizonyítják, hogy az informális tanulás egyenrangú tanulási formaként lehet jelen a nonformális képzések mellett a munkahelyek mindennapjaiban és deklaráltan a képzési és /vagy fejlesztési stratégiájukban is.

TANULÁS – TANULÓSZERVEZETEK – ISKOLAFEJLESZTÉS

Elnök:

Baráth Tibor
Szegedi Tudományegyetem KÖVI

Opponens:

Szebedy Tas
Városmajori Gimnázium

Tanulószervezeti modell fejlesztése – szervezési és elméleti keretek

Baráth Tibor* – Horváth László**

* *Szegedi Tudományegyetem KÖVI*

** *Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar*

Az iskolák tanulószervezeti működésének modellje

Fazekas Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Köznevelési intézmények szervezeti kultúra vizsgálata egy hazai régióban

Cseh Györgyi – Anka Ágnes

Qualitas T&G Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Tanulószervezetek vezetése

Baráth Tibor

Szegedi Tudományegyetem KÖVI

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

A szimpóziium fókuszában az iskolák tanulószervezetté válásának modellje, folyamata, az ennek támogatását szolgáló diagnosztikus és fejlesztő eszközzrendszer áll. A kutatás-fejlesztési projekt a pedagógusképzés minőségének emelését célul kitűző regionális program keretében valósul meg.

A projekt keretében végzett kutatás és fejlesztés elméleti hátterét, megalapozását három nagy terület összekapcsolása szolgálja. Az első a tudástársadalmak változása, ezen belül a tanulás fogalmának – mindennek hatására az iskola és az iskolázás szerepének – újraértelmezése (*Sanyer*, 2008). A második a tanulószervezetekre vonatkozó tudás, amelyek közül kiemelkedő szerepe van *Senge* modelljének és alkalmazását célzó eszközöknek, eljárásoknak (*Senge*, 1990; *Senge*, 2006; *Senge és mtsai*, 2000). *Senge* modellalkotása intenzíven támaszkodott (többek között) a munkahelyi tanulás elméletére (*Weston*, 1993; *Michael*, 1973), továbbá *Argyris és Schön* (1978; 1996), valamint *Visser* (2007) szervezeti tanulással kapcsolatos eredményeire. A fejlesztés során számításba vettük a tanulószervezetek kritikáját is (*Bruining*, 2009, szerk.). A harmadik nagy terület az iskolavezetés és a tanulási eredmények összefüggésének vizsgálata, amihez kapcsolódnak a szervezeti tanulással foglalkozó kutatások is (*Day és mtsai*, 2007; *Louis és mtsai*, 2010; *Mulford és mtsai*, 2002, 2003; *Pol és mtsai*, 2010, 2011). Végezetül – módszertani szempontból – támaszkodtunk egy korábbi komplex iskolai diagnózisra, ami szervezeti kultúra (*Quinn és mtsai*, 1983, 1988, 1996, 2006, 2011) versengő értékek modelljére és az egyéni és szervezeti viselkedési kompetencia felmérésére szolgál (*Baráth – Cseh*, 2010; *Baráth*, 2013).

A szimpóziium előadásai a tanulószervezeti kutatás következő területeit mutatják be:

- Szimpóziium témáját megalapozó előadás bemutatja a K+F projekt illeszkedését a pedagógusképzés minőségének fejlesztésébe, és elemzi a kutatás tudományos alapjait.
- A következő előadás bemutatja azt a komplex diagnosztikus modellt, amelyre építve a szervezeti és egyéni jellemzők feltárása épült, és aminek eredményeként az egyes iskolák profilját a tanulószervezeti modell első változatával tudtuk összehasonlítani, majd ennek alapján fejlesztési javaslatokat megfogalmazni.
- A harmadik előadás bemutatja a tanulószervezetté válás tanácsadói támogató rendszerét, folyamatát, és elemzi az eredményeket az iskolai fejlesztési tervek alapján.
- A negyedik előadás a kutatócsoportunk által kidolgozott, iskolára szabott tanulószervezeti modellt mutatja be, amely a jellemzők mellett az iskolák szervezeti evolúciójával is foglalkozik.
- Végezetül az utolsó előadás a tanulószervezetek vezetésének jellemzőit mutatja be széles körű empirikus vizsgálatra építve.

A szimpóziium összességében ahhoz járul hozzá, hogy feltárja, elemezze az iskolák tanulószervezeti jellemzőit, és egy újonnan fejlesztett modellt, valamint a hozzá kapcsolódó eszközzrendszeren keresztül bemutassa a fejlesztés lehetőségeit.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(h)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TANULÓSZERVEZETI MODELL FEJLESZTÉSE – SZERVEZÉSI ÉS ELMÉLETI KERETEK

Baráth Tibor* – Horváth László**

*Szegedi Tudományegyetem KÖVI

**Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

barath@kovi.u-szeged.hu

horvath.laszlo@ppk.elte.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

A szimpózium témáját megalapozó előadásban egy, a pedagógusképzés minőségének javítását célul kitűző projektet mutatunk be, amelynek stratégiai célja, hogy hozzájáruljon a régióban foglalkoztathatóság növeléséhez. Ezen belül témánk a köznevelési intézmények tanulószervezetté válása, fejlesztése. Az előadás első fele bemutatja a fejlesztés kontextusát: a tanulás fogalmának változását (*Sanyer, 2008*), a munka világának elvárásait, a felsőoktatásban a minőségi oktatásra vonatkozó tapasztalatokat (*Hénard, 2010*), a második rész a tanulószervezet elméleti háttérének összefoglalására irányul.

A K+F programban 82 köznevelési intézmény vesz részt. A tanulószervezetté válás folyamatát támogatja egy kutatói csapat, melynek feladata a tanulószervezet fogalmának operacionalizálása, modell fejlesztése és erre építve kutatási eszközök készítése. Ezek lehetővé teszik, hogy széles körben (kérdőív) és mélyen (esettanulmány) megismerhetővé váljon a tanulószervezet jelensége, összefüggésrendszere. További cél egy fejlesztő eszközrendszer létrehozása, mely támogatja az intézményeket a tanulószervezetté válásban.

A tanulószervezet értelmezése fontos állomása a modellalkotásnak. *Senge (1990)* szerint a tanulószervezet az, ahol: az emberek folyamatosan fejlesztik magukat, hogy elérjék azokat az eredményeket, melyek kulcsfontosságúak számukra; támogatják az újszerű gondolkozási mintákat; szabadjára engedik a kollektív aspirációt; és az emberek folyamatosan tanulják, hogyan tudnak együtt tanulni. A fogalom megjelenése óta sokan foglalkoztak a területtel, így kutatásunkban feldolgoztuk a legrelevánsabb hazai és nemzetközi szakirodalmat, figyelembe vettük a korábbi, nagymintás empirikus kutatások tapasztalatait, és összegyűjtöttük a tanulószervezetet leíró dimenziókat és kutatási eszközöket. Az elméleti háttér feldolgozása során 46 különböző definíciót elemeztünk, az egyes tartalmi elemeket azok funkcionalitása alapján kódoltuk. A kategóriák jól illeszkedtek egy stratégiai rendszergondolkodási modellbe, így a kimeneti, visszacsatolási, bemeneti, folyamat és kontextuális tényezők függvényében foglaltuk össze a tanulószervezetről alkotott elméleti háttértudást. Az empirikus kutatások bemutatása során kitérünk az ausztrál Leadership for Organisational Learning and Student Outcomes kutatás tapasztalataira (*Silins – Zarins – Mulford, 2002*); a cseh Leadership in the Process of Organizational Learning in Schools projekt elemeire (*Pol és mtsai, 2011*); valamint a Dimensions of Learning Organization Questionnaire eszköz használatára (*Watkins – Marsick, 1996*), melyet több mint 26 publikált empirikus kutatás validált különböző szervezeti és nemzeti kontextusokban. Az elméleti háttér során kitérünk a tanulószervezet koncepcióját támogató egyéb elméleti keretekre is, mint a szervezeti tanulás, a munkahelyi tanulás és a tudásmenedzsment fogalma, illetve figyelembe vesszük a téma szervezet- és vezetésméleti problémáit is.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(h)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

AZ ISKOLÁK TANULÓSZERVEZETI MŰKÖDÉSÉNEK MODELLJE

Fazekas Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
fazekas.agnes@ppk.elte.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

A pedagógusképzés megújítását célul kitűző projekt keretében az iskolák tanulószervezetté válását támogató projektelemen belül létrehozott elméleti modellel és a kapcsolódó vizsgálati eredményekkel foglalkozik a szimpózium ezen előadása.

A kutatás-fejlesztés során a szervezetelmélet, a szervezetfejlesztés és a hálózati tanulás nemzetközi szakirodalmára (Vera et al, 2011; Gilbert, 2011; OECD, 2000) és hazai korábbi kutatásokra (Fazekas, 2015; Kerber, 2010) egyaránt támaszkodva hoztuk létre azt a tanulószervezeti működést leíró elméleti modellt, amelynek fontos célja volt a hazai iskolák karakterének ilyen fókusszal történő vizsgálatának megalapozása. A modellalkotás során fontosnak láttuk az iskolák adott pillanatban megfigyelhető jellemzőinek, valamint a szervezetek evolúciójának vizsgálatát. A tanulószervezeti működést e két perspektívából értelmeztük, a modellünk így két egymást kiegészítő modellből tevődik össze.

A modellünkre építettük az empirikus kutatási munkánkat, mely során 82 intézményt kérdeztünk kérdőíves formában, illetve 5 intézményben készítettünk 2 napos esettanulmányt a régióban (Horváth, 2015; Kézy, 2015). A kérdőíves adatfelvétel segítségével a vizsgált intézmények jelenlegi állapotáról tudtunk érzékletes képet rajzolni, az esettanulmányok során pedig a szervezeti tudás evolúciójára fókuszáltunk. Az esettanulmányok készítése egy új „kutatási dizájn” kipróbálását is lehetővé tette, amely során a szervezetekben létrehozott, pedagógusokból álló fejlesztő munkacsoport tagjai kapcsolódtak a kutatói csapathoz, elősegítve, hogy a következő években ők maguk végezhesenek hasonló diagnózisokat szervezetükben.

A modellel épített kutatási eszközeink segítségével az iskolák, az intézményen belüli csoportok és folyamatok, illetve az egyének (vezetők, pedagógusok) szintjén is megragadható volt a tanulószervezeti működés jellege és erőssége, illetve azok a szervezeti és egyéni jellemzők, amelyek a legerősebb befolyással bírhatnak a szervezetek tudásintenzív működésére, annak időbeli formálódására. Kutatási eredményeinket hat, a modellünk által meghatározott kulcstényező mentén mutatjuk be: (1) a közös értékek célok és jövőkép, (2) a tudásmegosztás, (3) a bizalom, felelősség és együttműködés, (4) kezdeményezőkézség, innováció, kockázatvállalás, (5) a hálózati és partneri kapcsolatok és (6) a tudásfókuszú vezetés. Kutatási eredményeink szerint e tényezők feltételezhetően hatással bírnak arra, hogy az intézmények képesek-e időről időre az eredményesség növelése érdekében megújítani pedagógiai folyamataikat. Állapotuk, működésük hatékonyan elő tudja mozdítani, vagy erősen gátolhatja a tanulás-tanítás minőségének növekedését, a pedagógiai munka eredményességét, a tanulószervezési problémák megoldására való képességet, és legtöbbször az iskolák versenyképességét is. Fontos látnunk, hogy bár itt e tényezők szeparáltan jelennek meg, a valóságban sokszor nehezen húzható éles határ közöttük.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(h)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK SZERVEZETI KULTÚRA VIZSGÁLATA EGY HAZAI RÉGIÓBAN

Cseh Györgyi – Anka Ágnes

Qualitas T&G Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

csgyorgyi@qualitas.hu

anka.agnes@qualitas.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

A szimpózium ezen előadása a régióban a pedagógusképzés fejlesztését, modernizálását célzó program keretében 82 kiválasztott szervezet diagnózisát – a szervezetek aktuális működését és kultúráját – mutatja be.

A komplex diagnózis rendszerének kialakítása során arra törekedtünk, hogy a szervezeti és a személyes jellemzőket (az intézmények működésére jelentős hatást gyakorló szereplőket) összehangoltan és sokoldalúan vizsgáljuk. Felmértük, hogyan viselkednek a munkatársak, hogyan látják saját intézményük kultúráját, végül hogy hogyan elemzik a szervezet belső működését és kapcsolatát környezetével, partnereivel. A munkatársak viselkedésének mérésére egy viselkedési kompetenciákat elemző- és fejlesztő modellt (Baráth, 2013) alkalmaztunk. A szervezeti kultúra és működés vizsgálatára pedig a *Quinn-Rohrbaugh* versengő értékek modellje (Quinn – Rohrbaugh, 1983; Quinn – Rohrbaugh, 1988), az arra épülő kérdőív és a SWOT analízis szolgáltak (Thompson – Strickland, 1984).

A hazai (Baráth, 2013) és nemzetközi szakirodalom (Senge, 1994/1998; Mulford – Silins, 2003; Silins – Zarins – Mulford, 2002; Pol és mtsai., 2011), valamint hazai szakértői, vezetési, tanácsadási és intézményfejlesztési tapasztalatok alapján elkészült egy, az iskola, mint tanulószervezet működését, viselkedését leíró, 140 állítást tartalmazó lista. A következő lépésben 15 szakértő által véleményezett, pontosított, súlyozott jellemzőkre építve alakítottuk ki a tanulószervezeti profilt az alkalmazott viselkedési kompetencia modellben, ami személy és szervezet jellemzésére egyaránt alkalmazható. Azzal a feltételezéssel élünk, hogy az iskolában dolgozó pedagógusoknak, illetve közülük az intézmény működését, stratégiáját meghatározó- (formális és informális) vezetőknek a viselkedési jellemzői alapvetően a szervezet egészét is jellemzik, így az ebből készített profil összevethető a tanulószervezeti profillal.

Az előadás bemutatja a széles körű vizsgálatra épülő – 82 intézmény, $N_1=1371$ (válaszadók a szervezeti kultúra kérdőívre), $N_2=1299$ (válaszadók a viselkedési kompetencia kérdőívre) – eredményeket: jellemzők, átlagok eltérések a szervezeti kultúra mentén; jellemzők a szervezeti viselkedés alapján; kapcsolat a két megközelítésből származó eredmények között.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(h)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TANULÓSZERVEZETEK VEZETÉSE

Baráth Tibor

Szégedi Tudományegyetem KÖVI

barath@kovi.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

A szimpózium keretében tervezett előadás a pedagógusképzés minőségének javítását célul kitűző projekten belül azt vizsgálja, milyen módon jellemezhető a tanulószervezetként működő, illetve az ezen úton járó köznevelési intézmények vezetése.

Mára meghatározó bizonyítékaival rendelkezünk annak, hogy az iskolavezetés a második legfontosabb tényező a tanulás eredményességét, a tanulók előrehaladását illetően (*Hallinger – Heck, 1996; Hallinger – Heck, 1998; Leithwood, 2001; Waters at al, 2003*). Alapvető kérdésként jelenik meg a vezetés, a szervezet (iskola) és a tanulási eredményesség összefüggése, kapcsolata. Kiemelkedő jelentőségűek a vezetés és a tanulási eredmények kapcsolatát illetően *Day és munkatársai (2007), Louis - Leithwood (2010)* eredményei. Az ausztrál LOLSO (*Mulford – Silins, 2003; Silins – Zarins – Mulford, 2002*) és a cseh LPOIS (*Pol és munkatársai, 2010, 2011*) kutatások bővítették a tudást a szervezeti tanulásra vonatkozóan is. E kutatások egyidejűleg szolgálták a tanulószervezeti modellfejlesztés és kutatás megalapozását, ezen belül a vezetés szerepének és jellemzőinek azonosítását.

Az előadás tanulószervezeti modellfejlesztés egyik kulcselemére, a vezetés jellemzőire irányul. Azt célozza meg, hogy több modell és eszköz alkalmazásával árnyaltan jellemezze a tanulószervezet eredményes, hatékony irányítására képes vezetéset. Az előadás egy regionális kutatás keretében 82 intézményben, több lépcsőben végzett adatfelvételre épül, amelyben több modell és eszköz integrált használatára került sor: *Quinn, Rohrbbaugh és Cameron (1983, 1988, 1996)* versengő értékek modellje és a hozzá kapcsolható eszközök, egy viselkedési kompetencia modell (*Baráth, 2013*) alapján leírható jellemzők, a kutatócsoportunk által fejlesztett modellben megjelenő vezetési feladatok, jellemzők. A prezentáció elemzi, hogy a különböző modellek mentén milyen azonosságok és eltérések állapíthatók meg; feltárja, vannak-e és milyen különbségek a vezetés jellemzőit illetően az iskolatípus, iskolaméret, innovációs tapasztalat mentén. A következtetések támpontot nyújtanak ahhoz, milyen vezetési jellemzők tudják hatékonyan elősegíteni a tanulószervezetként való működést, ez változik-e és hogyan a fejlődés folyamán.

A kutatás-fejlesztés megvalósítását a Társadalmi Megújulás Operatív Program 4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 számú, „Mentor(h)áló 2.0” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TECHNOLÓGIA ALAPÚ MÉRÉS-ÉRTÉKELÉS LEHETŐSÉGEI ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN

Elnök:

Pásztor Attila

MTA – Szegedi Tudományegyetem Képességfejlesztés Kutatócsoport

Opponens:

Hunya Márta

Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet

A számítógép alapú tesztelés megvalósíthatósága kisiskolás korban: egér- és billentyűzethasználati képességek fejlettségi szintje

Molnár Gyöngyvér* – Pásztor Attila**

**Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szegedi Tudományegyetem Oktatásméleti Kutatócsoport*

***MTA – Szegedi Tudományegyetem Képességfejlesztés Kutatócsoport*

Óvodás korú gyermekek olvasási előképességeinek technológia alapú mérése

Kiss Renáta

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kisiskolások szóolvasó készségének mérése online adaptív teszttel

Magyar Andrea

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Induktív gondolkodás technológia alapú mérésének lehetőségei az iskola kezdő szakaszában

Pásztor Attila* – Molnár Gyöngyvér**

**MTA – Szegedi Tudományegyetem Képességfejlesztés Kutatócsoport*

***Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szegedi Tudományegyetem Oktatásméleti Kutatócsoport*

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Az utóbbi években a technológia alapú tesztelés lehetőségeinek vizsgálata a pedagógiai kutatások egyik legdinamikusabban fejlődő területévé vált (Csapó – Ainley – Bennett – Latour – Law, 2012; Molnár, 2010; Csapó – Molnár – R. Tóth, 2008). A megnövekedett érdeklődés mögött többek között az áll, hogy a technológia számos innovatív módon képes megújítani a mérés-értékelés egész folyamatát. Mind módszertani, mind gyakorlati szempontból több olyan előnyt lehet felsorolni, úgy mint az automatikus kiértékelés, azonnali visszacsatolás, innovatív itemszerkesztés, adaptív tesztelés, amiknek köszönhetően a technológia alapú mérés alapjaiban változtatja meg a tradicionális tesztelési gyakorlatot (Csapó – Lőrincz – Molnár, 2012). A technológia alapú tesztelés előnyeinek és nehézségeinek vizsgálata azonban rendszerint idősebb korosztályok bevonásával valósul meg, a közoktatás kezdeti szakaszaira lényegesen kevesebb kutatás fókuszál (Carson – Gillon – Boustead, 2011; Csapó – Molnár – Nagy, 2014).

A szimpóziium célja a technológia alapú mérés-értékelés lehetőségeinek feltérképezése óvodás- és kisiskoláskorban. A szimpóziium előadásában vizsgált konstruktumok mérése ebben a korcsoportban korábban rendszerint csak egyéni vizsgálati helyzetben, papír alapon, szemtől szemben történt. Az óvodásokra és kisiskolás diákokra fókuszáló kutatássorozatunkban az adatfelvétel csoportos vizsgálati helyzetben, óvodai termekben vagy az iskolák géptermeiben, az eDia platform alkalmazásával valósult meg.

Fiatalabb korosztályban bármilyen technológia alapú mérés megvalósítása előtt elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy a diákok felkészültek-e az online tesztekkel történő empirikus kutatásokra. A szimpóziium első előadása ezzel a kérdéssel foglalkozik: billentyűzet- és egérkezelést vizsgál első évfolyamos tanulók körében.

A következő előadás az olvasás egyik előfeltételének, a fonéma- és szótagtudatosság mérésére fókuszál tabletek alkalmazásával. Az online mérőeszköz működésének elemzése mellett a vizsgálat a tabletek használatához fűződő tapasztalatokat is bemutatja az óvodás korosztály kapcsán.

A harmadik előadás a technológia alapú mérés egyik innovatív formáját, az adaptív tesztelés lehetőségeit mutatja be kisiskoláskorban: 1-2. osztályos tanulók szóolvasó készségének mérésére irányuló, papír alapú kritériumorientált teszt számítógépes, adaptív verziójának működését ismerhetjük meg.

Az utolsó előadás kisiskolás tanulók induktív gondolkodását mérő online teszt fejlesztését és működését vizsgálja.

A kutatások eredményei arra engednek következtetni, hogy a technológia alapú tesztelés innovatív lehetőségei már óvodás- és kisiskolás korban is eredményesen használhatóak. A mérőeszközök pszichometrikus jellemzői megfelelőnek bizonyultak, a válaszok megadása nem okozott gondot a tanulóknak.

A kutatások az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósultak meg.

A SZÁMÍTÓGÉP ALAPÚ TESZTELÉS MEGVALÓSÍTHATÓSÁGA KISISKOLÁS KORBAN: EGÉR- ÉS BILLENTYŰZETHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLETTSÉGI SZINTJE

Molnár Gyöngyvér* – Pásztor Attila**

**Szegei Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szegei Tudományegyetem Oktatásméleti Kutatócsoport
gymolnar@edpsy.u-szeged.hu*

***MTA – Szegei Tudományegyetem Képességfejlesztés Kutatócsoport
attila.pasztor@edu.u-szeged.hu*

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

A technológia alapú mérés-értékelést alkalmazó kutatások rendszerint idősebb korosztályra fókuszálnak, ahol feltételezhető a megfelelő szintű számítógép-használat (OECD, 2010). Kisiskolás korban ez a kritérium nem feltétlenül adott. Az iskolába lépés időszakában megvalósuló technológia alapú mérések esetében, melyek általában az iskola asztali számítógépekből álló eszközparkja (Molnár – Pásztor-Kovács, 2015) segítségével valósulnak meg, elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy a diákok képesek-e a különböző adatbeviteli eszközök adekvát használatára, felkészültek-e az online tesztekkel történő empirikus kutatásokra.

A kutatás célja annak feltérképezése, hogy (1) invariáns képességről van-e szó, (2) különböző feltételek mellett (pl.: méret, mennyiség, időkorlát) mely típusú műveletek (pl.: kattintás, vonzolás, gépelés) végzése nem jelent problémát kisiskolás diákok számára és (3) milyen hatékonysággal fejleszhető e képesség 6-7 éves korban.

Az adatfelvétel mintáját első évfolyamos diákok alkották (N=6962; 334 osztály). A 44 ítemes teszt feladatai között szerepeltek egérkezelést (kattintás, vonzolás) és billentyűzetkezelést (gépelés) tartalmazó feladatok. A feladatok szövegei meghallgathatóak voltak. Az adatfelvétel az iskolák géptermeiben történt az eDia platform alkalmazásával. A teszt megoldására egy tanóra állt a diákok rendelkezésére.

A 44 ítehből álló teszt reliabilitásmutatója $\alpha=0,89$ volt. A billentyűzet és egérhasználaton túl a kattintás és vonzolás műveletét is megkülönböztető háromdimenziós modell illeszkedett leginkább az adatokhoz (CFI=0,922, TLI=0,916, RMSEA=0,037; Chi-Square: 201,313, df=2, $p < 0,001$), azaz nemcsak a billentyűzet és egérhasználat, hanem az egérhasználaton belül a kattintás és vonzolás műveletei is különböző képességeket igényeltek. Az adatfelvételben résztvevő diákok negyedének teljes teszten nyújtott teljesítménye 80%-os vagy afölötti volt, mindössze 15%-uk átlagteljesítménye bizonyult 50% alattinak. A válaszadás során az egy-két (92%) vagy több (86%) nagy elemre való kattintást, vonzolást (87%), egy-két kicsi űrlapelemre (91%) való időkorlát nélküli kattintást, vagy néhány gyakori karakter begépelését (72%) kívánó feladatok általában nem jelentettek problémát az iskolába lépő diákoknak. Míg például a sok kicsi elemre való kattintást, vagy azok vonzolását igénylő feladatokon nyújtott teljesítményt nagy valószínűség szerint befolyásolja egérhasználati képességük fejlettségi szintje. A műveletek feltételezett könnyű taníthatóságát támasztja alá, hogy művelettől függetlenül a tesztben korábban szereplő, azonos művelet elvégzését igénylő ítemek szignifikánsan nehezebbnek bizonyultak, mind a később szereplő ítemek.

A kutatásnak oktatási jelentősége, hogy már első évfolyamos diákok körében is alkalmazhatóak a számítógép alapú tesztek és fejlesztő programok, még akkor is, ha a diákoknak nem áll rendelkezésére táblagép, hanem az iskolákban elterjedtebb asztali számítógépeken dolgoznak.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TAMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.

ÓVODÁS KORÚ GYERMEKEK OLVASÁSI ELŐKÉPESSEGEINEK TECHNOLÓGIA ALAPÚ MÉRÉSE

Kiss Renáta

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

kiss.renata@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Óvodapedagógia

A fonémaazonosítási és differenciálási képesség kiemelkedő prediktora a későbbi olvasási teljesítménynek (Ziegler – Goswami, 2005). A fonológiai tudatosságon belül megjelenő fonéमतudatosság már az óvodás korú gyermekek körében is mérhető (Farrall, 2012), vizsgálata ebben a korosztályban nemzetközi szinten már számítógép segített módon is megjelenik (CTOPP, 1999; *Computer-Based Phonological Screening and Monitoring Tool*, 2012). Hazánkban a fonéma- és szótagazonosítás, valamint a szóeleji és szóvégi fonémák azonosításának vizsgálatára szemtől szembeni, élőhangot követelő tesztelési formában a Difer a legelterjedtebb tesztelési eljárás (Józsa és mtsai, 2004). A technológia alapú mérésben rejlő lehetőségeket kihasználva az utóbbi években elkészült a Difer teszt online verziója (Csapó – Molnár – Nagy, 2014), valamint további kutatások is elindultak a területen (Szili – Pásztor, 2013). Azonban ezek a mérések a kisiskolásra irányultak, hiányterületnek számít az óvodás korosztályúak vizsgálata.

A kutatás célja óvodás korú gyermekek fonéma- és szótagtudatosságának technológia alapú mérési lehetőségeinek feltárása.

A mérésbe nagycsoportos, 2008-as születésű (N=201) és középső csoportos, 2009-es születésű (N=128) gyermek kerültek bevonásra. A saját fejlesztésű 27 ítemes online teszt a gyermekek fonéma- (18 ítem) és szótagtudatosságának (9 ítem) mérésére fókuszál. A tablettel és fejhallgatókkal segített mérési forma lehetővé tette a gyermek óvodájában a kiscsoportos, mégis egyéni ütemben megvalósuló tesztelési formát. Gyermekek saját maguk indították a feladatok hangját, a navigációs gombok megérintésével pedig feladatról feladatra haladtak. Az adatfelvétel az eDia platform (Molnár – Csapó, 2013) alkalmazásával valósult meg.

Az eredmények szerint a teszt megbízhatónak bizonyult az összeszt (Cronbach- α =0,82) és a résztesztek szintjén egyaránt (fonéma=0,77; szótag=0,76). A nagycsoportos gyermekek teszten nyújtott átlagteljesítménye 57,7%-os volt (szórás=11,4%), míg a fiatalabb, középső csoportos korosztályé 47,7% (szórás=13,1%). A teszten elért teljesítmények minimum és maximumértéke viszont rávilágít a gyermekek széles képességtartományára (nagycsoport= 23,8%–85,7%; középső csoport=16,7%–76,2%). A nagycsoportos gyermekek a tesztfeladatok megoldásával átlagosan rövidebb időt töltek (13,5 perc, szórás=3,4 perc), mind kiscsoportos társaik (15,9 perc, szórás=4,3 perc). A gyermekek motiváltak voltak a teszt kitöltésére, a mérés folyamatát játékként értékelték.

Az eredményeink arra utalnak, hogy a kifejlesztett teszt megbízhatóan és objektív módon méri az óvodás korú gyermekek fonéma- és szótagazonosítási képességeit. Az innovatív tesztelési mód biztosítja mind a tesztelés, mind az adatfeldolgozás gyorsaságát, mindemellett a gyermekbarát megjelenési forma jelentős mértékben csökkentheti a gyermekek tesztkörnyezetben kiváltott frusztrációját, valamint egy, az óvodai teszteléseket kiegészítő mérési formát kínál az óvodapedagógusok számára.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TAMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.

KISISKOLÁSOK SZÓOLVASÓ KÉSZSÉGÉNEK MÉRÉSE ONLINE ADAPTÍV TESZTTTEL

Magyar Andrea

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola
mandrea@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Az iskola kezdő szakaszában meghatározó szerepet tölt be a nyelvi fejlődés segítése és az olvasási készségek fejlesztése (Blomert – Csépe, 2012). Megfelelő szövegfeldolgozó és értelmező képességek nélkül a tanulók nem képesek a tananyag elsajátítására, mely a későbbi tanulmányaik során súlyos problémákat okozhat (Józsa – Steklács, 2012). Mivel több nemzetközi mérés eredményei szerint (OECD, PISA) hazánkban az olvasásképesség megfelelő szintű elsajátításával jelentős problémák vannak (D. Molnár – Molnár – Józsa, 2012; Nagy, 2004; OECD, 2014), Nagy József (2006) munkatársaival kidolgozott egy szóolvasó készség vizsgálatára alkalmas kritériumorientált papír alapú teszt-sorozatot, mely a leggyakoribb 5000 köznyelvi szó ismeretének mérését tette lehetővé.

A technológia alapú tesztelés és a valószínűségi tesztelmélet eszközrendszerének elterjedése megteremtette a teszt-sorozat továbbfejlesztésének lehetőségét (Molnár, 2011), és a teszt-sorozat számítógép alapú adaptív tesztrendszerre való alakításának megvalósítását (Magyar – Molnár, 2015), mely jelen kutatás célját képezték. A 850 papír alapú feladat számítógépes változatra való konvertálása során a rendszer továbbra is négy különböző szempont szerint vizsgálja a tanulók szóolvasó készségét (címszóolvasás, toldalékos szóolvasás, szinonimaolvasás és szójelentés olvasás), és országos adatfelvételi eredményekre alapozva öt képességszinten különíti el egymástól a diákokat.

Az online rendszer működésének hatékonyságvizsgálatát 2015 tavaszán 44 1. és 2. évfolyamos tanuló részvételével bonyolítottuk le. Az adatfelvétel a tanulók saját iskolájában, a saját internethálózatukon egy tanítási órán az eDia rendszer segítségével történt. Az elemzéseket a valószínűségi tesztelmélet felhasználásával végeztük.

Az eredmények szerint a rendszer megbízhatóan működött, a személyszeparációs reliabilitásmutató értéke mind a teljes rendszer szintjén (0,88), mind az egyes dimenziók szintjén (0,75, 0,89, 0,87, 0,88) megfelelő volt. A tanulók átlagos teljesítménye mindkét évfolyamon 70%-os volt, az első évfolyamon jóval magasabb szórást mutatott (szórás1.evf=134, szórás2.evf=84). A teszten elért eredmények széles skálán helyezkedtek el (1.evf=100-558; 2.evf=280-599), ezért a rendszer mindamellett, hogy alkalmasnak bizonyult az évfolyamok között meglévő átlagos különbségek feltérképezésére, az évfolyamokon belül megjelenő különbségek diagnosztizálását is lehetővé tette.

A kutatás jelentőségét az adja, hogy a tesztrendszer széles képességskálán képes értékelni a szóolvasó készséget, és az előkészítőtől az optimális szintig öt különböző képességszinten különíti el egymástól a diákokat. Azzal, hogy a különböző szinteken különböző nehézségű feladatok vannak, a rendszer egyrészt segíti a gyengébb tanulókat, mivel számukra könnyebb a feljebbjutás, másrészt kihívást állít a magasabb szinten lévők elé, és ezáltal személyre szabott mérést és értékelést valósít meg.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TAMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.

INDUKTÍV GONDOLKODÁS TECHNOLÓGIA ALAPÚ MÉRÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI AZ ISKOLA KEZDŐ SZAKASZÁBAN

Pásztor Attila* - Molnár Gyöngyvér**

*MTA – SZTE Képességfejlesztés Kutatócsoport
attila.pasztor@edu.u-szeged.hu

**SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport
gymolnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Az induktív gondolkodás kiemelt szerepet tölt be a megismerési folyamatokban, az általános értelmi képességek egyik meghatározó faktora (Carroll, 1993; Csapó, 2002; Molnár – Greiff – Csapó, 2013). Egyes műveletei már kisgyermekkorban is működnek, mérhetőek és fejleszthetőek úgy, mint az osztályozás, a sorozatok vagy az analógiák (Klauer, 2008; Molnár, 2011; Nagy, 2015; Piaget, 1967). A technológia alapú értékelés előnyeit, mint például az automatikus kiértékelést, az azonnali visszacsatolást, továbbá a kisgyermekkorban kiemelkedő jelentőségű manipulatív feladatok készítésének lehetőségét kihasználó számítógépes tesztek (Csapó és mtsai, 2012) fejlesztésével a mindennapi pedagógiai gyakorlatban is könnyen alkalmazható mérőeszközöket nyerhetünk.

A kutatás célja egy magas megbízhatósággal rendelkező, longitudinális vizsgálatokban prediktív elemzések elvégzésére alkalmas, kisiskolás tanulók induktív gondolkodását mérő online teszt fejlesztése és működésének vizsgálata.

A vizsgálatban egy iskola két első évfolyamos osztálya vett részt (N=44). A 40 feladatot tartalmazó 50 ítemes teszt három műveletet vizsgált: sorozatokat (13 ítem), analógiákat (11 ítem), valamint halmazműveleteket (26 ítem). Mivel a vizsgált korcsoport magabiztos szövegértése nem adott feltétel, ezért a teszt feladatai kizárólag figuratív elemeket tartalmaztak, valamint az instrukciók is meghallgathatóak voltak. A válaszokat a tanulók kattintással vagy vonszolással (drag and drop) adhatták meg. A tesztfeladatok előtt két próbafeladatban lehetőséget biztosítottunk az egerhasználat gyakorlására. A teszt addig nem lépett tovább, amíg a tanulók nem adták meg a helyes választ a próbafeladatokon. Az egy tanórát igénybe vevő adatfelvétel az eDia platformon keresztül, az iskola számítógéptermben zajlott.

A teljes teszt reliabilitásmutatója $\alpha=0,90$ volt, az egyes résztesztek koherenciája is megfelelőnek bizonyult (sorozatok=0,87; analógiák=0,70; halmazműveletek=0,79). A résztesztek közötti korrelációk magasak ($r_{sor_ana}=0,72$; $r_{sor_halm}=0,54$; $r_{ana_halm}=0,64$), ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy a három konstruktum elkülönül egymástól. A teszt közepesen nehéznek bizonyult, (átlag=42,3%), és megfelelő differenciáló erővel rendelkezett (szórás=18,9%). A személy/item térkép alapján a feladatok megfelelően lefedik a különböző képességszinteket. A rendelkezésre álló 45 perc alatt minden tanuló végigért a teszten (átlag=27,1 perc; szórás=6,6 perc), a feladatok mindössze 2%-ának esetében találtunk hiányzó választ.

Eredményeink arra utalnak, hogy a számítógépes tesztelés jól alkalmazható a kisiskolás korosztály induktív gondolkodásának vizsgálatára: a tesztünk pszichometrikus jellemzői megfelelőnek bizonyultak, a válaszok megadása nem okozott gondot a tanulóknak. További kutatásra érdemes terület a gondolkodási folyamatok minőségi jellemzőinek vizsgálata a feladatok részletes elemzésének segítségével (pl.: disztraktor- és log file elemzés).

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TAMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.

ÚTON-ÚTFÉLEN. A PEDAGÓGIAI KULTÚRAVÁLTÁS ÉS AZ EGYEDI ISKOLAFEJLESZTÉSI KÍSÉRLETEK LEHETŐSÉGEI AZ ÚTKERESŐ PROGRAMBAN

Elnök:

Ugrai János
Miskolci Egyetem BTK

Opponens:

Fazekas Ágnes
ELTE PPK

Oktatás és eldologiasodás. Az iskola belső világának mélyebb megértése felé

Knausz Imre
Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

Innovatív iskolai gyakorlatközösségek segítése

Ádám Anetta
Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

Pszichológiai módszerek az iskolafejlesztés támogatására

Lubinszki Mária
Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

Útkereső iskola – iskolafejlesztési program a tanulságok és a kérdőjelek metszéspontján

Vas Enikő
Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

SZIMPÓZIUM – ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Egy ideje a miskolci pedagógiai műhelyünkben gyakran játszunk ezekkel a szavakkal: út, utak. Nem véletlen ez, hiszen egyfelől egy végtelenül komplex társadalmi probléma által sújtott térségben élünk, ahol tömegek mindennapi nyomora koncentrálódik az iskolákban. S épp ezért a pedagógusok segítséget, reményt várnak mindenkitől, akiről elhiszik, bármilyen módon is segíthet nekik. Másfelől pedig azt érzékeljük, hogy nemcsak a közvetlen résztvevők, elszünetedők, hanem a döntéshozóktól az utca emberéig bezárólag megoldásokra, könnyen megszerezhető és érvényesíthető receptekre, gyors eredményt hozó azonnali lépésekre, döntésekre várnak.

Ilyen gyors megoldásokat nem ismerünk. S bár azonnali döntéseket mi magunk is sürgetünk, sürgetnénk, azok azonnali, átfogó hatásrendszerében kevésbé hiszünk. Ezzel szemben valljuk, hogy egy-egy személynek épp úgy sorsa, önálló útja, fejlődési íve van, mint egy-egy szervezetnek, intézménynek. Erre az útra kell minden egyes intézménynek, iskolának rátalálnia és azon kellene végigmennie.

Segíthető-e ez a folyamat, s ha igen miként? Ki lehet-e vezetni egy szervezetet a zsákutcából és hogyan lehet megelőzni a tévutak veszélyét? Mindebben milyen szerepe lehet az olyan szakembereknek, mint amilyenek egy tanárképzéssel foglalkozó intézetben koncentrálódnak?

Ezekre a kérdésekre keressük a választ évek óta. S közben időről időre igyekszünk átfogó iskolakísérletet is vezényelni, vagy épp ösztönözni. Miközben magunk is utunkat keressük, sorsunkat alakítjuk, nálunk sokkal rosszabb helyzetben lévőknek is próbálunk ebben segíteni. Két ilyen aktuális kísérlet tapasztalatairól szól a szimpózium.

Támogatta: TÁMOP-3.1.16-14-2014-0001 sz. DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében című projekt.

OKTATÁS ÉS ELDOLOGIASODÁS. AZ ISKOLA BELSŐ VILÁGÁNAK MÉLYEBB MEGÉRTÉSE FELÉ

Knausz Imre

Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet
hotigris@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Útkereső projektünk a pedagógiai kultúraváltást állítja a középpontba. Fejlesztői csoportunk tehát nem kevesebbre vállalkozik, mint hogy a technológiák átvételénél mélyebb változásokat indukáljon az iskolák belső világában. Lehetséges-e ez egyáltalán? Ahhoz, hogy erre válaszoljunk, valamiképpen meg kell határoznunk, hogy mi jellemzi egy iskola domináns pedagógiai kultúráját. Vannak-e ennek általános, a mai magyar iskolákat általában jellemző komponensei? És miért van itt szükség változásra? A pedagógiai kultúra mennyiben lehet az oktatási innováció akadályozója? Továbbá: melyek azok a tényezők, amelyek tartósan fenntartják ezt a kultúrát?

Az előadás ezt a kérdést próbálja meg körüljárni. Nem egy empirikus kutatásról számol be, hanem a tudományos diskurzus fogalmi kereteinek kialakításához kíván hozzájárulni. Alaptézise, hogy a magyar iskolák kultúráját az eldologiasodás fogalmával lehet jellemezni. A marxi-lukácsi terminust napjainkban *Axel Honneth* elevenítette fel, és esetünkben alapvetően arra utal, hogy a személyes emberi kapcsolatok helyét rendszerszinten a hivatalos szerepelvárásokból következő formális-bürokratikus viszonyok veszik át. Oktatás valósul meg nevelés nélkül, az információátadás öncéllá válik. A háttérben – egyebek mellett – a hazai oktatási rendszer egyik nagyon jellegzetes vonása, a korai szelekció húzódik meg. A „jó iskolákba” való bejutásért folytatott verseny felértékeli a vizsgákon használható tudást, azokban a szegregált iskolákban azonban, ahová a verseny vesztesei (vagy a versenyen eleve nem indulók) járnak, még ez a haszna sincs meg a dologgá vált tudásnak, és ez tovább növeli hátrányaikat.

Az így kialakuló iskolai kultúra összetevőit az előadás részben a francia mentalitástörténeti iskola terminusaival (mentalitás, mentális eszköztár), részben *Serge Moscovici* szociális reprezentáció terminusával próbálja leírni. Megpróbálja azt is végiggondolni, mi kell ahhoz, hogy változások induljanak el ezen a téren. Ebben felhasználja az Útkereső projekt eddigi tapasztalatait is.

INNOVATÍV ISKOLAI GYAKORLATKÖZÖSSÉGEK SEGÍTÉSE

Ádám Anetta

Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

adamanetta@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Sok kihívás éri most az iskola világát, különösen így van ez azoknál az intézményeknél, akik hátrányos helyzetű gyerekeket oktatnak, nevelnek. Az iskolai innováció célja, hogy az adott intézmény adaptívabbá váljon, rugalmasabban tudjon reagálni az őt érő külső és akár belső kihívásokra. Az iskolafejlesztés nemzetközi szakemberei szerint az iskolafejlesztőnek sohasem szervezetben, hanem mindig iskolai kultúrában kell gondolkodnia. Hiszen az iskola sajátos konstrukció. Működéséhez a formális szabályzók túl jelentősen hozzájárulnak a mindennapi gyakorlatból leszűrődő stratégiák, alkalmazott pedagógiai eljárások, szocializációs és személyközi folyamatok. Ha ebben a struktúrában innovációt akarunk elindítani vagy segíteni, kiemelkedő szerepet kell, hogy kapjon a szervezeti (tantestületi) szintű tanulás.

A Miskolci Egyetem Tanárképző Intézete által alapított Hátrány és Iskola Szakmai Műhelyben évek óta folyó munka során a pedagógusképzés folyamatait kapcsoljuk össze a régió legégetőbb problémáira reagáló közoktatási fejlesztéssel. Egyetem, közoktatás és hátrányos helyzet metszéspontjában dolgozunk. A Tanárképző Intézet, mint facilitátor, az iskola, mint fejlesztő munkálkodiknak közösen annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű diákok az iskolában eredményesebbek lehessenek, a velük foglalkozó tanárok pedig sikerebbnek érezhessék magukat munkájukban. A műhelyben olyan iskolákkal dolgozunk, amelyek túlnyomó részt hátrányos helyzetű tanulókat oktatnak, és abban kérnek segítséget, hogy javítani tudjanak hatékonyságukon, sikerebbek legyenek a mindennapokban.

Az előadás egy intézményi kultúraváltást segítő, kutató-fejlesztő munka első tapasztalatait foglalja össze, annak szemléleti kereteit és megvalósításának legfontosabb mozzanatait bemutatva. Bemutatjuk azon iskolák legfontosabb sajátosságait, ahol a fejlesztő munka zajlott. Tapasztalataink, a folyamat során született fejlesztői reflexiók elemzését felhasználva a fejlesztő folyamat lépéseit értékeljük. Azt kívánjuk igazolni, hogy azokban az intézményekben indul be kultúraváltás, ahol a szervezeti célokat az önálló tanulással sikerül összehangolni, a külső adottságokat és elvárásokat be tudják építeni az intézmény mindennapi működésébe, az eredményességi kritériumokba, valamint létrejön egy közös, testületi szintű kollektív tudás.

Támogató projekt: DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében. TAMOP-3.1.16-14-2014-0001

PSZICHOLÓGIAI MÓDSZEREK AZ ISKOLAFEJLESZTÉS TÁMOGATÁSÁRA

Lubinszki Mária

Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

marialubinszki@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Szimpoziumunk címe jól szimbolizálja annak a több mint egy éves útkeresési folyamatnak a lényegét, amelyet a Miskolci Egyetem Tanárképző Intézete kezdett meg régióinkban két, hátrányos helyzetű gyermekekkel foglalkozó iskolában. Iskolafejlesztési kísérletünk során számos dilemmával, problémával és kudarccal találkoztunk, melyek legalább annyira értékes tapasztalattal szolgáltak, mint a sikeres periódusaink. Mindezt az a csapatmunka alapozta meg, amelyben a pedagógia, szociológia és pszichológia szakterületeit képviselő kollégáinkkal közösen terveztük meg a pedagógiai kultúraváltás koncepcióját. Komplex változási folyamatok létrehozásához elengedhetetlen az interdiszciplináris szemléletmód és az egyes szakterületek módszerkombinációinak alkalmazása.

Előadásomban az iskolafejlesztési kísérletünk azon pszichológiai technikáit szeretném bemutatni, melyekkel a tantestületben megjelenő elakadásokat és ellenállásokat igyekeztünk átdolgozni, és egy magas csoportkohéziójú, tanulásra és változtatásra nyitott közösség létrehozása felé elindítani az iskolákat. A csapatépítő technikákon túl kiemelem azokat a beavatkozási lehetőségeket, ahol az iskolaigazgatói coaching hatékonyan támogathatja a közösségben zajló folyamatokat. Fejlesztésünk célja összetett volt; egyéni, közösségi, és vezetői szinten egyaránt motiváltta, belső erőforrásaik felismerésére és használatára képessé tenni az iskolákat. Ennek egyik lényeges eleme volt a tantestületeken belüli kiscsoportos munkamódszer, a gyakorlatközösségek létrehozása és facilitálása. Előadásomban a pszichológiai módszerek bemutatásán túl a különböző szakterületek együttműködési lehetőségeire is szeretném felhívni a figyelmet.

Támogató projekt: DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében. TÁMOP-3.1.16-14-2014-0001

ÚTKERESŐ ISKOLA – ISKOLAFEJLESZTÉSI PROGRAM A TANULSÁGOK ÉS A KÉRDŐJELEK METSZÉSPONTJÁN

Vas Enikő

Miskolci Egyetem BTK Tanárképző Intézet

vaseniko@tanarkepzo.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A Miskolci Egyetem Tanárképző Intézete a Hátrány és Iskola Szakmai Műhely keretein belül két Borsod-Abaúj-Zemplén megyei iskolában kezdte el az Útkereső iskolafejlesztési programban való közös munkát. Ennek alapja az önfejlesztés, célja pedig a pedagógusok reflektivitásának, pedagógiai tudatosságának fejlesztése, az iskolán belüli és az iskolán kívüli együttműködési lehetőségek és kommunikációs szinterek feltárása és megerősítése, a szükséges pedagógiai kultúraváltás előkészítése, a szervezeti szintű tanulás elindítása.

A két tanuló szervezet olyan társadalmi és földrajzi közegbe ágyazva működik, melyben különös kihívást jelent a saját közösségi és egyéni szociális érzékenység fejlesztése, az előítéletekkel való tudatos foglalkozás, a nézőpontváltás. A résztvevő iskolák diákjai ugyanis főleg a hátrányos helyzetű cigány családok gyermekei közül kerülnek ki, arányuk pedig évről évre nő az intézményekben.

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam, az útkeresés fázisának első szakaszában a két résztvevő intézmény e helyzetre reagálva milyen kollektív megküzdési stratégiákat lát maga előtt, hogyan alakul a cigányságról alkotott közös képe és melyek a meghatározó elemei a pedagógus szerep és a társadalmi lény között feszülő egyéni és közös konfliktusoknak. Előadásom az iskolakísérlet foglalkozásai során tett résztvevő megfigyelések, valamint a résztvevő pedagógusok és trénerök önreflexiók feljegyzései alapján fókuszál a megküzdési stratégiák ezen igen lényeges elemeire.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

6. ÉS 7. ÉVFOLYAMOS TANULÓK ANGOL NYELVI ALAPSZÓKINCSENEK DIAGNOSZTIKUS VIZSGÁLATA

Vígh Tibor* – Sominé Hrebik Olga** – Vidákovich Tibor*

*Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu

t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu

**Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

somiolga@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Idegen nyelvi oktatás

Kutatásunk célja a kezdő nyelvtanulási szakasz végén lévő tanulók szótudásának vizsgálata a diagnosztikus értékelés alapelveinek megfelelő online szókincstesztekkel. Kutatásunkban azt elemeztük, milyen elsajátítási szintek azonosíthatók a mintában és milyen összetételű szókincs jellemző a különböző nehézségi szinteken.

A nyelvtanulási folyamat kezdeti szakaszának egyik célja az adott nyelv alapszókincsének elsajátítása (*Nation*, 2001), a megfelelő szintű szótudás fontos előfeltétele a nyelvtanulás sikerességének (Schoonen – Verhallen, 2008). Gyakran használnak képeket ebben a folyamatban (*De Groot – Van Hell*, 2005), a vizuális szemléltetés segíti a szójelentések memorizálását. A képek alkalmasak gyermekek szótudásának vizsgálatára is (*Dunn – Dunn*, 1997; *Nagy*, 2004; *Vígh – Sominé – Thékes – Vidákovich*, 2014). A szókincs nagyságát mérő tesztek jól alkalmazhatók (*Meara*, 2009) a tanulók szótudása jellemzőinek diagnosztizálására.

A NAT ajánlásainak megfelelően, a mérendő A1–A2 szintű szavakat az English Vocabulary Profile alapján a 3000 leggyakoribb szóból választottuk ki (*Kilgarriff*, 1997; *Davies – Gardner*, 2010). Az 576 szóból kialakított 144 feladat négy szót és egy képet tartalmaz. A tanulóknak azt kellett eldönteniük, hogy a megadott szavak illenek-e a képre. Hat, egyenként 30 feladatot és 120 ítemet tartalmazó ekvivalens tesztváltozatot hoztunk létre. Minden teszt 24 horgonyítemet tartalmaz. A *Rasch*-modell alkalmazásával definiáltuk az ítemek nehézségi szintjét és a diákok szótudásának szintjét. Vizsgálatunkban az eDia használatával 6. (N=470) és 7. évfolyamos (N=494) tanulók vettek részt, akik 2,5–4,5 éve tanulják az angolt, és legalább 250, de legfeljebb 500 órányi nyelvtanulási tapasztalattal rendelkeznek. A tesztek megbízhatóan működtek (Cronbach-alfa: 0,87 és 0,90 között; EAP/PV reliabilitás: 0,88).

Eredményeink szerint a tanulók többsége az átlagos képességszint (logitérték=0) felett helyezkedik el. 170 ítem nehézségi indexe az összes diák képességparamétere alatt van, így annak a valószínűsége, hogy a tanulók a főként A1-es szintű főneveket felismerik, több mint 50%. A többi ítem alapján három nehézségi szintet azonosítottunk. Az 1. szinten fele-fele arányban vannak az A1 és A2 szintű szavak, a 2. és 3. szinten főként az A2 szintű főnevek és igék találhatóak, a 3. szintbe jellemzően az elvontabb jelentéstartalmú szavak tartoznak. Az 1. képességszinten lévő tanulók (N=258) 50–65% között teljesítettek. 443 tanuló a 2. szinten van, a vizsgált szókincs 65–80%-át felismerték. A 3. szinten (N=181) 80–90%-ot értek el, 70 tanuló van előlötti szinten. A 6. évfolyamosok többsége az 1. és 2., a 7. évfolyamosok a 2. és 3. vagy előlötti képességszinten teljesített.

Kutatásunk fontos eredménye, hogy a rendszerszintű vizsgálatokban alkalmazott módszerekkel azonosítottuk a tanulók szótudásában az elsajátítási szinteket. Ezek értelmezésével lehetőség nyílik a hiányosságok feltérképezésére, amely a további fejlesztés megalapozott tervezését is szolgálhatja.

A kutatást a TÁMOP 3.1.9.11/1-2012-0001 program támogatta.

A 20-21. SZÁZAD FORDULÓJÁNAK GYERMEKKÉPE A TANÍTÓK SZEMSZÖGÉBŐL

Aggné Pirka Veronika – Endrődy-Nagy Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem

pirka.veronika@tok.elte.hu

endrodyorsolya@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A fejlődést mint kulcsfogalmat használó gyermekkor-értelmezések ma már nem elegendőek ahhoz, hogy a gyermeki lét minden elemét, velejáróját megértsük (*Szabolcs*, 2004). Angol szociológusok egy csoportja ezért kezdte el a gyermekkort mint szociológiai fogalmat vizsgálni. Azt vallják, hogy a gyermekkort a társadalom és kultúra részének, nem pedig azok előfutárának, a gyermekeket pedig a társadalom szereplőinek, és nem csupán arra törekvőknek kell tekinteni. (*James – Prout*, 1997)

Paul Kurnit interjújában említi, hogy az életkorok összecsúsznak mai világunkban. A KGOY-jelenségként ismert (Kids Get Older Younger) fogalom nem más, mint annak összegzése, hogy a fiatal generációk hamarabb kerülnek be a felnőtt társadalomba, egyre korábban és egyre tudatosabban reagálnak a gyermekek a világ kihívásaira. A játékgyártás például már évek óta 8 éves korig alkot csupán játékszereket. (*Kurnit*, 1999)

Vajon mit érzékelnek mindezekből a tanítók? Milyennek látja a 6-12 éves korosztályt a mai tanító? A 21. század gyermekképének egy speciális szeletét kívánjuk feltárni kutatásunkban, melyben kérdőíveket veszünk fel illetve interjúkat készítünk a tanítóképzőben végzett általános iskolai tanítókkal. A kérdőívek és interjúk elemzése során nyert adatokból megismerjük azt a szemléletet, amelyet azok a tanítók képviselnek, akik a képzőben végeztek. Ezáltal azt is feltárhatjuk, hogy vajon a gyermekről alkotott nézeteik hogyan változtak. A vizsgálat során figyelembe vesszük a digitális fejlődés következtében az iskola világában történő változásokat is, ezért megkérdezzük az 1980-as évek előtt, az 1980-as években és az 1990-es évek végén pályájukat kezdő tanítókat. A kutatás során megismerjük egyrészt a tanítóknak a nézőpontját, a milyennek kell lennie a gyermeknek kérdését, másrészt a praxishoz köthető konkrét tapasztalataikat a gyermekek mindennapjairól. (*Pukánszky*, 2005)

A BUDAPESTI FIÚ-KÖZÉPISKOLÁK TÖRTÉNELEMTANKÖNYV-HASZNÁLATA A KLEBELSBERGI KORSZAKBAN

Albert Gábor
Kaposvári Egyetem
albert.gabor@ke.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Neveléstörténet, reformpedagógia

Jelen előadás részben a korabeli iskolai értesítőket, részben a fővárosi fiú-középiskolák tankönyv-megállapító értekezleti jegyzőkönyveit megismerve a budapesti fiú-középiskolák tényleges történelemtankönyv-használatát rekonstruálja a klebelsbergi időszakban. A kutatáshoz korabeli tanári névkönyvek adatait is segítségül hívjuk. Kutatásunk szerves folytatása az elmúlt évek tankönyvhasználati- és iskolatörténeti vizsgálatainak, melynek részeredményeiről – így a piarista, a református és az állami-fiúközépiskolák tényleges tankönyvválasztásáról - az Országos Neveléstudományi Konferenciákon rendszeresen beszámolunk, eredményeinket folyamatosan publikáljuk.

Előadásunkban az alábbi kérdésekre keresünk választ:

- Mi a magyarázata annak, hogy Budapesten a Szent István Társulat kiadványai és a tömegoktatást jobban kiszolgáló *Ember-Dékány*-féle szellemtörténeti tankönyvek egyaránt megelőzték a tankönyvpiacra a kultusztárca által inkább támogatott *Domanovszky*-tankönyveket?
- Mi lehetett a titka az *Ember-Dékány*-féle sorozat tankönyvpiaci sikerének abban a korban, amikor a középiskolák – főként a gimnáziumok – erősen ragaszkodtak elitképző jellegűkhöz?

A tényleges tankönyvhasználatot iskolatípusok (gimnázium, reálgimnázium, reáliskola) bontásában is rekonstruáljuk, az adatokat pedig térképre visszük. Kutatásunk során alapvető történelemtanítási és tankönyvtörténeti szakmunkákat (Unger, 1976; Katona, 2010) is felhasználunk. A 2. kérdés körütekintő elemzésénél Ujváry Gábor *Klebelsberg* monográfiájára (Ujváry, 2014), másrészt Mészáros István az iskolai létszámadatok is közlő klasszikus iskolatörténeti munkájára (Mészáros, 1988) egyaránt támaszkodunk. Interdiszciplináris beágyazottságú kutatásunk a történelemtanítás- és tankönyvtörténeti, továbbá az iskolatörténeti kutatási eredményeket egyaránt gazdagítja.

A DIGITÁLIS KOMPETENCIA KOGNITÍV DIMENZIÓJA ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Tóth-Mózer Szilvia* – Kárpáti Andrea**

**Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.*

tothmozerszilvia@gmail.com

***ELTE TTK, Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógia Központ*

andreakarpati.elte@gmail.com

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Tanulás, tudás

A digitális bennszülöttek mítoszának megteremtésével és a laikus közbeszédben való elterjedésével párhuzamosan egyre több felől fogalmazódnak meg a 21. századi tanulóval kapcsolatos konkrét elvárások. Ezek között hangsúlyos a digitális kompetencia megléte is, amelyet a szerzők számos módon közelítenek meg és különböző részterületre bontanak (*Calvani – Cartelli – Fini – Ranieri*, 2008; *Erstad*, 2010; *Pegrum*, 2011; *Area – Pessoa*, 2012; *Ng*, 2012; *Hinrichsen – Coombs*, 2013). A digitális kompetencia mérésének alapját azok a jól körülírt kompetenciák és készségek adják, amelyekről nemcsak szakirodalmi összefoglalókban olvashatunk, hanem a munkaerő-piaci elvárásokat tükröző dokumentumokban is.

Az előadásban ismertetett kutatás célja a középiskolás tanulók internethasználattal kapcsolatos ismereteinek, forráskeresési és -értékelési stratégiáinak, valamint a digitális kompetencia kognitív dimenzió összefüggésrendszerének megismerése. A kutatásban 2014 őszi félévében 14 középiskola 38 osztálya vett részt összesen 1037 tanulóval.

A digitális kompetenciát mérő teszthez *Calvani és munkatársai* (2008) Instant DCA (Digital Competence Assessment) tesztjéből adaptáltuk a kognitív dimenzióban mérő feladatokat, *Eszter Hargittai* (2009) fogalomgyűjteményéből vettünk át néhány fogalmat, a PISA 2012-es matematikai tesztfüzetéből választottunk egyet (*OECD*, 2012), illetve néhány saját kérdést is alkalmaztunk. A mérőeszköz 16 féle feladatba sűrített itemeit reliabilitás-vizsgálatnak vetettük alá, a Cronbach-alpha értéke megfelelőnek bizonyult (0,712).

A kutatás rávilágított, hogy a tanulók forráskeresési és -értékelési stratégiáinak fejlesztése terén még sok teendő van. A varianciaanalízisek eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy a szülők iskolai végzettsége a digitáliskompetencia-pontszámból 4%-os hányadot magyaráz meg, ahogyan a tanuló előző évi bizonyítványátlaga is. Az osztály, mint független változó esetében volt a legmagasabb a megmagyarázott variancia (36%), azaz hogy a tanulók melyik osztálynak, tanulóközösségnek a tagjai. A digitáliskompetencia-pontszám összefüggést mutatott az iskolai Országos Kompetenciamérésnek a matematikai ($r=0,53$, $p=0,01$) és a szövegértés-eredményeivel is ($r=0,535$, $p=0,01$). A digitális kompetencia nem függött össze az életkorral, a heti informatikaórák számával, a naponta aktívan internetezéssel, tanulással vagy olvasással töltött órák számával sem ($p>0,05$).

A digitális tanulói jellemzők és a hatékony tanulási szokások (*Prensky*, 2001; *Jukes – Dosaj*, 2006 nyomán *Thompson*, 2012) felmérése alapján elkülönített klaszterek (hatékony alkalmazók, közömbösek, eredményorientáltak) a digitáliskompetencia-teszten nyújtott teljesítményükben csak néhány feladat esetében különböznek szignifikánsan. A hagyományosabb tanulási preferenciájú tanulók sem feltétlenül maradnak el a digitális világ kihívást jelentő feladataiban. A digitális kompetencia sem nem veleszületett, sem nem spontán fejlődő, de hozzáértő pedagógusok munkája nyomán fejleszthető.

A FELADATMEGOLDÓ HATÉKONYSÁG ÉS EGYES FELADATJELLEMZŐK ÖSSZEFÜGGÉSEI EGY ONLINE NYELVÉRZÉKMÉRŐ TESZTEN

Vidakovich Tibor* – Sominé Hrebik Olga** – Vígh Tibor*

**Szégedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet*

t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu

vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu

***Szégedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola*

somiolga@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Kutatásunkban a tanulók online feladatmegoldó hatékonyságát vizsgáltuk. Kérdéseink: (1) Hogyan alakulnak a feladatmegoldási idők a tesztelési folyamatban? (2) Hogyan alakul a teljesítmények és a feladatmegoldási idők viszonya, a feladatmegoldó hatékonyság? (3) Összefügg-e a hatékonyság a feladatok egyes jellemzőivel?

Az online tesztelés kedvező feltételeket teremt a tesztelési folyamat vizsgálatára, mivel rögzíthetők a feladatmegoldási idők, elemezhető a feladatmegoldó hatékonyság (Williamson – Mislery – Bejar, 2006). Az online teszteken mutatott teljesítményben fontos szerepet játszik a feladatokkal töltött idő, mely közvetíti a tanuló képességeinek és attitűdjeinek hatását (Kupiainen – Vainikainen – Marjanen – Hautamäki, 2014). A feladatmegoldási idő összefügg a tanuló képességeivel, és e két tényező jól jelzi a várható eredményt (Scherer – Greiff – Hautamäki, 2015). Az elért eredményeket befolyásolják a feladatok jellemzői is (Bennett – Braswell – Oranje – Sandene – Kaplan – Yan, 2008).

Vizsgálatainkat az INYÉT-6 papír alapú nyelvérzék mérő teszt (Kiss – Nikolov, 2005) online adaptációjával végeztük, melyet az eDia platform használatával dolgoztunk ki. Az online teszt négy különböző kognitív követelményszintű részesztből áll, 17 feladatot, összesen 45 itemet tartalmaz. A tesztelési folyamat elemzése során felhasználtuk a tanulói teljesítményt, a feladatmegoldási időt és a kettő viszonyát jellemző feladatmegoldó hatékonyságot (Vidakovich, 2014).

Kismintás mérésünkben hatodik-hetedik évfolyamos tanulók vettek részt. A teszt reliabilitása a nyelvérzék mérésében 0,84, az időfelhasználás mérésében 0,76 volt. A nyelvérzék teljesítmények átlaga 51%pont (szórás 17%pont), a teszt megoldására fordított idő átlaga 19 perc (szórás 5 perc) volt. Megállapítható, hogy a feladatok megoldására fordított idő függ a feladat részeszten belüli helyétől. Az 1-3. részeszten az első feladattal a nehézségéhez képest szignifikánsan több időt töltöttek a tanulók, a feladatmegoldó hatékonyságuk gyengébb volt (mindhárom esetben $p < 0,001$).

A négy részeszt átlagteljesítményei, illetve átlagos feladatmegoldási idői között is szignifikáns különbségeket találtunk (mindkét esetben $p < 0,001$). A feladatmegoldó hatékonyság a legmagasabb kognitív követelményszintű Nyelvi elemzés részeszten volt a leggyengébb és a viszonylag alacsony követelményszintű Szótanulás részeszten a legjobb. Az összes időfelhasználás az összteljesítménnyel pozitívan korrelált ($p < 0,01$), a részesztek közül éppen a Nyelvi elemzés teljesítményével mutatkozott a legerősebb ($p < 0,01$ szintű) összefüggés.

Kutatásunk kimutatta, hogy a feladatmegoldási idő alakulásában a részesztek első feladata esetében a feladat pozíciója, egyébként a feladat követelményszintje játszik jelentősebb szerepet. A feladatmegoldó hatékonyság az első feladatokon, továbbá a magasabb követelményszintű feladatokon gyengébb. De az utóbbi mögött nem az alacsonyabb teljesítmény áll, a sikeres feladatmegoldókra is jellemző a nagyobb időráfordítás.

A kutatást a TÁMOP 3.1.9.11/1-2012-0001 program támogatta.

A FELNŐTT TANULÓI HÁTTÉR HATÁSA A TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉGRE

Engler Ágnes

Debreceni Egyetem

engler.agnes@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A tanulói életút sikerességét befolyásoló tényezők vizsgálatában a családi háttér feltárása javarészt a köz- és felsőoktatáshoz kötődő felmérésekben domináns. A felnőttoktatásban és felnőttképzésben a származási család tanulmányokra gyakorolt hatásának elemzése már nem tűnik relevánsnak, a tanulók saját családjára fordított figyelem pedig elenyésző. A felnőttek tanulási döntéseit egyes szerzők magánéleti eseményekkel összefüggésbe hozzák, például tapasztalatszerzés (Breloer, 2001) vagy képességek és készségek kialakulása és erősödése kapcsán (Abrahamsson, 1984; Bratti, 2002). Más kutatók erős kölcsönhatást találtak a szülők és gyerekek tanulási befektetései, motivációi és eredményessége között. (Card, 2001; Chevalier, 2004; Behrman, 2002; Kaushal, 2014)

Előadásunkban a felnőtt tanulók sajátosságait tekintettük át, a családi háttér szerepének bevonásával. Kutatási kérdésünk, vajon a felnőtt tanulók esetében milyen mértékű és milyen jellegű a családi háttérnek a tanulásra gyakorolt hatása. Feltételezzük, hogy a származási családnak a szakmai életútra tett befolyása meghatározó ugyan, viszont a felnőttkori tanulási folyamatban a saját család impulzusa formálja a professzionális kibontakozást.

Kutatási kérdéseink megválaszolásához három kutatás adatait elemeztük. Először egy speciális tanulói társadalom, mégpedig a diplomájukat a gyés, gyed időszakában megszerző nők tanulmányai jellegzetességére figyeltünk (kérdőíves regionális kohorszvizsgálat, 2006-2009, N=335). A kérdőíves vizsgálat eredményeiből láttuk, hogy minél erősebb a támogató családi háttér, annál eredményesebb a tanuló. Az eredményesség nem kizárólag tanulmányi teljesítményt jelent, hanem magában foglalja azokat a jelenségeket, amelyek meghatározzák hallgatói mivoltukat az akadémiai közegben. A második adatbázis a Diplomás kutatás 2010 (kérdőíves országos felmérés, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft, N=4511), az itt vizsgált tanulmányi eredményesség szignifikánsan összefüggött a családi állapottal és a gyermekneveléssel. Hasonló eredményekre jutottunk a „Tanuló régiók Magyarországon” című kutatás (kérdőíves regionális felmérés, N=1092) adatainak elemzésekor. Az eredmények szerint a stabil, tartós partnerkapcsolat rendkívül pozitívan hat a tanulói teljesítményre, a házasságban élők szignifikánsan jobban teljesítenek. A gyermeknevelés hatása még ennél is erősebbnek bizonyult, a gyerekes hallgatók eredményesebbek, sőt ez az eredményesség egyenes arányban növekedett a gyermekszám növekedésével.

A tanulás, mint az emberi tőkébe történő befektetés a munka világában jelenik meg hozamként, ami viszont nemcsak az egyén számára, hanem a közösség számára is hozzáadott értéket jelent. Ennek alapján megfogalmazható, hogy a munkaerőpiac ugyan profitál a munkavállalók emberi tőke-beruházásaiból, de a tanulási folyamatot és ezzel együtt a megszerzett tudást, kompetenciákat láthatóan a családi háttér jelentősen befolyásolja.

A FELNŐTTKORI TANULÁS HATÁSA A KOMFORTÉRZÉSRE

Kispálné Horváth Mária

Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ
mkispal@pszk.nyme.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Az elmúlt évtizedekben az euro-atlanti centrum országában – így hazánkban is – radikális változások történnek mind a gazdaságban, mind a munkaerőpiacon. Ezen változások természetesen hatással bírnak a társadalmi tényezőkre és az emberek közérzetére. A „minden nem biztos” világában a felnőttek számára egzisztenciális jólétük és mentális jólétük – összességében komfortérzésük – növelése központi jelentőségű, melyhez a felnőttkori tanulás különféle formái is hozzá tudnak járulni. Az olvasatom szerint a komfortérzés egy komplex jelenség, ernyőfogalom, mely – összefüggésben egyrészt az elmúlt évtizedek gazdasági, társadalmi változásaival, másrészt a felnőttkori tanulóval – a következő dimenziókból áll: egzisztenciális biztonságérzet, mentális biztonságérzet, időszervezés, társas kapcsolatok, tudás.

Előadásomban a felnőttkori formális és nem formális tanulásnak a komfortérzés ezen öt dimenziójára gyakorolt pozitív és esetleges negatív hatásait mutatom be egy empirikus kutatás eredményeinek ismertetésén keresztül

A Szombathelyen és környékén végzett kérdőíves vizsgálat populációja (N=1225) lefedi a felnőttoktatás, felnőttképzés rendkívül összetett struktúráját, hiszen a rendszer minden szegmensét – az iskolarendszerű közép- és felsőfokú felnőttoktatástól a szakmai és a nyelvi tanfolyamokon át a hobbiklubokig és a művészeti körökig – képviseli.

Az eredmények alapján a felnőttkori tanulás komfortnövelő erejéről összességében azt lehet mondani, hogy mindkét tanulási formának több a pozitív hatása a negatívánál, azonban míg a formálisnál a pozitív hatások mellett egyes negatívak is meghatározóak, addig a nem formálisnál a negatívak nem lényegesek

A pozitív hatások mindkét tanulási mód esetében erősebbek a mentális biztonságérzet, a társas kapcsolatok és a tudás dimenziók tekintetében. A formális tanulásnál az egzisztenciális biztonságérzetre, míg a nem formálisnál az időszervezésre kifejtett pozitív hatásokat érdemes még kiemelni

A negatív hatások közül a formális felnőttképzésben résztvevők esetében az egzisztenciális biztonságérzetre (anyagi terhek a képzés finanszírozása során), a mentális biztonságérzetre (szorongás és megfelelési kényszer) és az időszervezésre (időprés a többoldalú kötelezettségek miatt) kifejtettek tekinthetők jelentősebbeknek.

A válaszadók tanulás által befolyásolt komfortérzésének alaposabb megismerésére végzett klaszterelemzés négy-négy klaszter született, melyek a következők: formálisan tanulóknál: kevésbé motiváltak, kényszermotiváltak, külsőleg motiváltak és belsőleg motiváltak; nem formálisan tanulóknál: időkitöltők, társaságot keresők, elfoglaltságot keresők és önfejlesztők. A formális és a nem formális tanulási klaszterek között is a komfortérzést alkotó elemek nagyfokú együttjárása figyelhető meg, melyeknél meghatározó szerepet kap a tanulási motiváció fajtája és erőssége, mivel az erősebb belső motivációval rendelkezőknél jelentősebbek a pozitív hatások.

A GEOMATECH PROJEKT KIPRÓBÁLÁSA: A FIZIKATANULÁSRA VONATKOZÓ BEMENETI TANULÓ KÉRDŐÍV ELEMZÉSE A 7-13. ÉVFOLYAMON

Berta Zsófia* – Korom Erzsébet – Kopasz Katalin***

**Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar*

bertazsofia91@gmail.com

kopaszka@titan.physx.u-szeged.hu

***Szegedi Tudományegyetem, BTK, Neveléstudományi Intézet, Oktatásméleti Tanszék*

korom@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Tanulóink természettudományos tudása a TIMSS és a PISA vizsgálatok tükrében egyre kedvezőtlenebb képet mutat, ami felhívja a figyelmet a hazai természettudományos nevelés problémáira és a természettudományok iránti attitűd formálására (B. Németh – Korom – Nagy L-né, 2012). A természettudományos nevelés megújításának egyik lehetséges módja a tanulói aktivitásra épülő oktatási módszerek előtérbe helyeztetése a tanórákon (Rocard és mtsai, 2007).

Ebbe a törekvésbe illeszkedik a GEOMATECH projekt, amelynek célja a matematikai és a természettudományos nevelés hatékonyságának növelése olyan oktatási tartalmak fejlesztése révén, amelyek a GeoGebra és egyéb külső perifériás eszközök alkalmazására épülnek. A projektben kifejlesztett animációk, szimulációk tanórai kipróbálása a 2014/2015-ös tanév első félévében zajlott. Ennek keretében a tanárok a fizika tantárgyhoz köthető szimulációkat építettek be a tananyag feldolgozásába. A kipróbálás során tanulói és tanári kérdőívekkel vizsgáltuk, hogy a szimulációk alkalmazása elősegítette-e a tananyag megértését és növelte-e a tantárgy iránti érdeklődést. Az adatok feldolgozása folyamatban van, ezért az előadás főként a bemeneti vizsgálat tanulói kérdőívének eredményeire koncentrálna.

A kipróbálás Szegeden és környékén kilenc gimnáziumban, egy műszaki szakközépiskolában és egy községi általános iskolában zajlott (N=728). A tanulói kérdőív (66 item, Cronbach-alfa=0,843) a demográfiai adatok mellett rákérdezett év végi osztályzatokra, a tantárgyi attitűdökre, majd négyfokú Likert-skálán mérte a fizikaórán alkalmazott oktatási módszerek és munkaformák gyakoriságát, a fizika hasznáival és tanulhatóságával kapcsolatos tanulói véleményeket.

A korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan az általunk vizsgált mintában is a kedveltségi lista végén helyezkednek el a természettudományos tantárgyak, a fizika kedveltsége a biológia és a kémia közé esik. A fizika kedveltségét illetően iskolatípusok szerint nincs szignifikáns eltérés, a fiúk (N=440) viszont szignifikánsan jobban kedvelik a fizikát és a továbbtanulási terveik között is gyakrabban szerepel, mint a lányoknál (N=279).

Adataink szerint a fizikaórákon (főként a középiskolákban) ritkán vagy alig fordul elő (átlag: 1,70–1,86) tanári vagy tanulói kísérlet, csoportmunka, illetve az interaktív tábla használata. Gyakori viszont a tanári magyarázat és a számítási feladatok megoldása (átlag: 3,02–3,32). A tanulók többsége egyetért azzal, hogy a fizikát kísérletekkel, azok elemzésével lehet jól megtanulni (átlag: 3,2; szórás:0,8); érdekes kísérletekkel vonzóvá lehet tenni (átlag: 3,5; szórás:0,7); hasznos lenne, ha feladatokat oldanának meg animációk vagy szimulációk alapján (átlag: 3,1; szórás:0,9).

Az előmérés eredményei rámutattak arra, hogy a tanulók igénylik a változatosabb oktatási módszereket és nyitottak az IKT-technológia használatára, ami megerősíti, hogy szükség van olyan taneszközökre, amelyek a korszerű technológia révén sokoldalúan közvetítik a tananyagot.

A GEOMATECH az Új Széchenyi Terv segítségével (TÁMOP 3.1.12-12/1-2013-0001) valósult meg. A felmérést az MTA Szakmódszertani Pályázat 2014 támogatta.

A HAZAI ÉNEK- ZENEOKTATÁS INTÉZMÉNYES KERETEINEK KIALAKULÁSA ÉS REFORMTÖREKVÉSEI A 19-20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

Daragó Rita Laura

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

daragorl@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

A hazai ének-zenetanítás napjainkban az oktatás minden színterén a világszerte híres *Kodály*-koncepción alapszik, de a metódus bevezetése előtt a nép- és szakoktatás hosszú és küzdelmes időszakon ment keresztül. A Dualizmus korszakának társadalmi és ismeretesen nehéz gazdasági helyzete európai viszonylatok tekintetében a hazai népoktatás és tanítóképzés elmaradottságát eredményezte. Az oktatás teljes rendszerét átfogó megreformálási szándék számos élharcosa között lépett föl báró *Eötvös József*, aki második minisztersége idején nyújtotta be kiemelt jelentőségű reformtervezetét, melyet a népoktatás tárgyában hozott 1868. évi XXXVIII. törvénycikk emelt jogerőre. E törvény alapján kezdődött el a néptanítás és egyben az ének-zeneoktatás teljes átszervezése és intézményes kereteinek kialakulása.

Jelen kutatás célja, hogy társadalmi kontextusba helyezve feltárja és bemutassa a népiskolai énektanítás és a zenei szakoktatás intézményesülésének előzményeit és folyamatát, mely mind ez idáig nem képezte mélyebb vizsgálat tárgyát; az eredmények összegzése és közlése ennek megfelelően hiánypótlást céloz. Célja áttekinteni a reformot szorgalmazó úttörő zenepedagógusok és tudományos kutatásokat végző szakemberek munkásságát, lehetőségeit, eredményeit, az általuk tanulmányozott és hazai viszonyokra alkalmazott európai zeneoktatási koncepciók rendszerét és eszköztárát. Cél továbbá bemutatni a megvalósulás oktatáspolitikai feltételeit, rendeleteit, tanterveit, valamint – lokálisan eltérő – gazdasági körülményeit, létrejött intézményeit a népiskolai énektanítástól kezdve a reáliskolai, gimnáziumi ének-zeneoktatáson, a tanítóképzésen át a szakmai professzió hazai kialakulásáig.

A kutatási módszerek a hazánkban megjelent szakirodalmi források, folyóiratok, cikkek feldolgozásán, levéltári kutatáson, valamint a kortárs európai gyakorlat publikált dokumentumainak tanulmányozásán alapszanak. A kutatás a fellelhető források leíró elemzésen túli összehasonlító analízisét, a következtetések igazolását és a tézisek bemutatását célozza.

A HELYESÍRÁSI KÉSZSÉG BESZÉDHANGHALLÁS ALAPÚ FEJLESZTÉSE

Zentai Gabriella* – Józsa Krisztián – Fazekasné Fenyvesi Margit*****

**Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola*
zentaigabi@gmail.com

***Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet*
jozsa@edpsy.u-szeged.hu

****Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar*
fenyvesim@yahoo.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A helyesírás készségének fejlesztése az iskola alsó tagozatának kiemelt feladata. A hagyományos módszerek főként a másolásra, a tollbamondásra és az emlékezetből való írásra összpontosítanak. Ezeknek a célja elsősorban az, hogy szoros kapcsolatot létesítsenek a vizuális, a motorikus, az artikulációs és az auditív képzetek között. E módszerek kevésbé építenek a beszédhanghallásra, pedig a beszédhangok felismerésének, kihallásának fejlettségi szintje fontos lehet a helyesírás tanulása során. A homomorf (úgy írjuk, ahogy ejtjük) írás esetében szükség van a beszédhangok beazonosítására.

Kutatásunkban olyan fejlesztő programot dolgoztunk ki nagycsoportos óvodások és alsó tagozatos tanulók számára, amely a beszédhangok differenciálására épül. A fejlesztés során a pedagógusok naponta alkalmazták a beszédértés fejlesztését célzó játékokat, amihez napokra lebontott tervet kaptak segítségül. Kutatásunk célja a fejlesztő program hatékonyságának vizsgálata volt, amely 2009 őszén középső csoportos óvodások bevonásával indult és 2014 tavaszán negyedik osztályos korukban zárult. Kontrollcsoportos kísérleti elrendezést alkalmaztunk, a kísérleti csoportba 107, a kontrollcsoportba 85 gyermek tartozott. Az előmérés a DIFER Programcsomag beszédhanghallás tesztjével történt, mely diagnosztikus, kritériumorientált, egyéni vizsgálatot vehető fel. Ez alapján azonosítottuk a beszédhanghallás összetevőinek a fejlettségét, ez volt a fejlesztés kiindulópontja. Az utómérésnél saját készítésű, beszédhanghallás-alapú helyesírás tesztet alkalmaztunk, amelynek kiértékelése során a beszédhanghallás összetevőinek megfelelően kategorizáltuk a helyesírási hibatípusokat.

A kísérlet kezdetekor a kísérleti és a kontrollcsoport tagjai azonos fejlettségi szintről indultak a beszédhanghallás összes összetevőjét tekintve. Negyedik osztály végén a fejlesztésben részt vevő tanulók szignifikánsan kevesebb helyesírási hibát vétettek, mint a kontrollcsoportba tartozó társaik (*Coben*-féle kísérleti hatásméret $d=0,58$). Megvizsgáltuk, hogy a beszédhanghallás összetevői (zöngéesség, képzéshely, képzésmód, időtartam, hangkihallás) szerint van-e eltérés a hibázás alakulásában. Az öt összetevő közül az időtartam észlelésén alapuló helyesírási hibák számában van szignifikáns különbség negyedik osztályban a kísérleti és a kontrollcsoport között, a *Coben*-féle hatásméret 0,56.

Kutatásunk alátámasztja, hogy a beszédhangok differenciálására épülő fejlesztő program alkalmazásával a helyesírási hibák elkövetése csökkenthető, de az is kiderült, hogy a fejlesztés eredményeképpen elsősorban az időtartam észlelésén alapuló hibák csökkenése várható. Az időtartam észlelésében, a beszédhangok tulajdonságainak megkülönböztetésében, a tagolásban és a szótó állandóság kialakításában a beszédhanghalláson alapuló fejlesztés hatékony segítséget jelenthet. A leggyakrabban használt eszközök, mint a másolás, tollbamondás, emlékezetből való írás összekapcsolhatóak a beszédhanghalló készségre épülő napi tréningekkel, játékokkal.

A kutatást az OTKA K83850 pályázat támogatta.

A KÉPI KIFEJEZÉS FEJLESZTÉSE AZ ÓVODÁBAN HAGYOMÁNYOS ÉS DIGITÁLIS ESZKÖZÖKKEL

Nagy Ildikó Mária

Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat XIV. Kerületi Tagintézménye

kisnagylidi@gmail.com

Témakörök: Óvodai nevelés, Vizuális kultúra, Oktatási módszerek

Kisgyermek korban a kognitív és pszichomotoros képességeket az Információs és Kommunikációs Technológiákkal (IKT) segített ábrázoló feladatok hasonló hatékonysággal fejlesztik, mint a hagyományos eszközökkel végzett manipulációk. (Duncum, 2008; Kőrösné, 2000; Nagy, 2012) „Az Információs és Kommunikációs Technológia módszertani lehetőségei, az interaktív tábla alkalmazása az óvodai folyamatok támogatásában” című projekt keretében a 2014-15-ös tanévben a XIV. kerületi Óperenciás Óvodában az egyik, 25 fős német nemzetiségi csoportban *Árva Judit* óvodavezető és *Belle Krisztina* óvodapedagógus részvételével digitális pedagógia kísérlet zajlott. SMART Board 600-as interaktív táblát, tabletet és laptopot is használtak az óvodások hetente többször, alkalmanként 30-40 percig. A projekt célja volt az óvodai tevékenységek és a német nyelvi nevelés változatossá tétele képességfejlesztő és tehetséggondozó feladatokkal. Német nyelvtanó programot, Smart Notebook szoftvert (rajz és animáció készítő), az egyszervolt.hu, az Okosdoboz eszközeit és online kifestőket alkalmaztak.

A fejlesztő program kezdetén, közepén és végén 300 budapesti óvodással zajló képi kifejezőképesség vizsgálat részeként, négy rajzból álló, a vizuális képességeket vizsgáló feladatsort vettünk fel. (Kárpáti, 2015). Az Óperenciás Óvodában a hagyományos ábrázolás (ceruzarajz, filctoll rajz és festés) mellett digitális eszközzel is dolgoztak az óvodások. A rajzok készülési fázisait videofilmen mutattuk be, a gyerekek minden munkájukhoz szóbeli magyarázatot fűztek. A filmdokumentációt felhasználtuk az alkotások formai és tartalmi jegyeinek értékelésében. Mivel a nagymintás vizsgálatban ilyen dokumentáció nem készült, ez a részminta érdekes információkkal szolgált a négy feladat megoldási módjainak feltárásához és segítette a 3-6 évesek képi jeleinek és metaforáinak értelmezését is.

Az előadásban bemutatjuk a 3-6 éveseknek a termegjelenítés, a képi jelek és szimbólumok alkotása, a színhasználat és a formaábrázolás területén mutatott teljesítményeit a két médiumban. A kompozíciók esztétikuma és a képek kifejező ereje az eszköztől függetlenül bizonyult, a formaalkotás azonban az interaktív tábla nagyobb felületén kevésbé részletes, a színhasználat a digitális eszközkezelési sajátosságai miatt korlátozott volt. (Az eszköz sajátosságait gyakorlással elsajátították, a 3-4. feladat eredményeiben már kevésbé voltak érzékelhetők a technikai nehézségek). A jelek, szimbólumok használata és a termegjelenítés mindkét médiumban ugyanolyan színvonalon valósult meg. A digitális eszköz használata tehát nem rontotta a rajzi szintet, a gyerekek hosszú ideig és motiváltan dolgoztak ebben a médiumban is. A képi kifejező készséget tehát hasonló színvonalon, de részben más képességterületeken fejleszti a hagyományos és a digitális ábrázolás. (Balanskat, 2014) Mivel az IKT eszközök egyre nagyobb szerepet játszanak a magánéletben és a munka világában egyaránt, érdemes ilyen médiumokban is fejleszteni a gyermekek vizuális nyelvét.

Az előadás alapjául szolgáló kutatások a "Common European Framework of Reference in Visual Literacy – CEFR-VL" című, Comenius 538568-LLP- 2013 DE - COMENIUS -CMP / 2013-4643. sz. projektje támogatásával készültek.

A KÉPI KOMMUNIKÁCIÓ FEJLŐDÉSE 3-6 ÉVES KORBAN: HAGYOMÁNYOS ÉS DIGITÁLIS ÁBRÁZOLÁS

Kárpáti Andrea

ELTE TTK Tudománykommunikáció Központ
andreakarpati.elte@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Óvodapedagógia

3-6 éves korban alakul ki a vizuális nyelv jelkészlete: grafémák, formák és kompozíciós szerkezetek. Ha elég gazdag ez a nyelvi alap, később létre jöhetnek a funkcionális alkotások (ábrák, térképek, tervek) éppúgy, mint a gondolatokat, érzéseket kifejező, esztétikus és egyéni jelentéssel teli művek is. A vizuális képességeket, mint a lélektani jelenségek és mentális és fizikai fejlődési sajátosságokat vizsgáló (pl. Feuer, 2000; Vass, 2007; Schuster, 2008; Richter, 2012), illetve a képességrendszer fejlődését pedagógiai céllal értékelő (pl. Freedman et al, 2012; Kárpáti – Gaul, 2013; Pataky, 2013; Glaser – Hänzler et al, 2014) irányzatok közül munkánk ez utóbbihoz tartozik. A digitális tömegmédiá negatív hatását prognosztizáló elméletek (pl. Wiegmann – Bals, 2009) árnyalására is törekszünk.

2014-15-ben, egy nemzetközi kutatás részeként, mintegy 400, 3-6 éves óvodással, feladatonként 25-35 percben vettünk fel négy, funkciójában és technikájában különböző rajzot. Ezek célja a jelalkotás, szimbolizáció és téri viszonylatok érzékeltetése (Térkép; Tájrész/szobabelső vázlat kiegészítése), illetve összetett formák, kifejező szín- és formakompozíciók kialakítása (Szomorú és vidám portré, hangulathoz illő viseletben; Mesealak háza) volt. A munkák grafitceruzával, filctollal, zsírkrétával, papír kivágással, illetve két óvodában digitális eszközökkel is elkészültek. Egy párhuzamos vizsgálatban, azonos mintán a plasztikai képességek mérése zajlott (Pataky, 2013). Két csoportban az alkotó folyamatot videofilmre rögzítettük és az óvodások „elmagyarázták” műveiket.

Az értékelést a négy feladatnál azonos szempontok szerint végeztük: a feladat megértését (témaorientációt), a formák differenciáltságát, a jelek és szimbólumok alkalmazását, a színhasználat minőségét (pl. realista, szimbolikus, ötletszerű stb.) a komponálási szándék megjelenését figyeltük. A klasszikus fejlődés elméletekben leírt korszakok helyett feladat- és médium-függő teljesítményt, a korszak-sorrend helyett fejlődési szintek együttlését (pl. kezdetleges formák és fejlett kompozíció) tapasztaltunk. A 6-8 évesekhez rendelt szimbolikus ábrázolási szándékot már 4 éves korban észleltük.

A digitális kultúra és a tömegmédiá negatív hatását nem érzékeltük: a digitális eszköz (tablet vagy laptop, illetve interaktív tábla) használata nem rontott, de nem is javított a rajzi teljesítményen. A motívumok között ritkán és erősen átdolgozva találtunk média kliséket. A szabad képi kifejezés a pedagógiai programtól erősen, az infrastruktúrától közepesen, a szociális háttértől egyáltalán nem függ. Korábbi, hasonló mintán végzett fejlődés vizsgálatokkal összevetve (Gerő, 1973; Kárpáti, 2001) formai és kompozicionális gazdagodást, a vizuális nyelv gyorsabb fejlődését érzékeltük.

Az „Új képkorszak” gyermekrajza megőrizte esztétikumát, kommunikációs értéke pedig gazdagodott. Az eredmények nemcsak új fejlődési korszakokat, de hagyományos és digitális eszközöket ötvöző, új pedagógiai stratégiákat is körvonalaznak.

Az előadás alapján szolgáló kutatások a "Common European Framework of Reference in Visual Literacy – CEFR-VL" című, Comenius 538568-LLP- 2013 DE - COMENIUS -CMP / 2013-4643. sz. projektje támogatásával készültek.

A KLÍMAVÁLTOZÁS, MINT AKTUÁLIS ISMERET AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Kaknics-Kiss Barbara

Eszterházy Károly Főiskola

kiss.barbara@ektf.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Környezetpedagógia

A földrajzoktatásban egyre nagyobb szerepet kap a környezeti nevelés, melynek feladata a diákok környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakítása. Fontos, hogy ez a szemléletmód beépüljön a tanítás, tanulás folyamatába.

Azt kívánom bemutatni, hogy az elmúlt évek kutatásai során milyen tapasztalatokat szereztem a klímaváltozáshoz kapcsolódó ismereteknek és irányultságoknak iskolai oktatása, ezek képzéssel való fejlesztetősége és az így szerzett tudás tartóssága tekintetében. Oktatási segédanyagok készítésével és kipróbálásával szeretném elősegíteni az általános iskolás tanulók klímaváltozási ismereteinek elmélyítését, környezettudatos magatartásuk és gondolkodásuk erősítését.

Az általános iskola 5. osztályától a középiskola 10. osztályáig különböző, közkedvelt kiadók könyveit, illetve az új, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet által fejlesztett kísérleti tankönyveket vizsgáltam meg, keresve bennük a klímaváltozás témakörével kapcsolatos információkat. A tankönyvek vizsgálatához kulcsszavas dokumentumelemzést végeztem.

A magyarországi földrajz és természetismeret tankönyvek vizsgálata során kiderült számomra, hogy azokban igen kevés ismeret található az említett témakörrel kapcsolatban. Ezen felbuzdulva kérdőívet töltöttem ki az egeri és az Eger környéki általános iskolák nyolcadik osztályos tanulóival. Szerettem volna képet kapni arról, hogy a diákok annak ellenére, hogy a tankönyvek csekély ismeretet szolgáltatnak, milyen mértékben foglalkoznak a klímaváltozás témakörével az iskolában és az iskolán kívül.

Jelenleg a 2012-es, 2003-as és az 1995-ös Nemzeti Alaptantervek elemzését végzem. A Nat teljes szövegében, műveltségterületenként keresem a megújuló energia, a klímaváltozás, energiatudatosság, fenntarthatóság és a környezeti szemlélet kulcsszavakat. Továbbá két, az általános iskolások körében közkedvelt folyóirat elemzését végzem a 2009-es évektől napjainkig, keresve bennük a klímaváltozással, a megújuló energiákkal, a fenntarthatósággal kapcsolatos cikkeket. Jelen kutatásaim részeredményeiről is szeretnék beszámolni.

A LENDÜLETVÉTEL PROGRAM TAPASZTALATAI – SZAKMAI FELZÁRKÓZTATÓ PROGRAM MÉRNÖKHALLGATÓK RÉSZÉRE A LEMORZSOLÓDÁS CSÖKKENTÉSE CÉLJÁBÓL

Mészárosné Merbler Éva

BME Mérnök-továbbképző Intézet
evameszaros@mti.bme.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Szomorú tény, hogy hiába vesznek fel évente több tízezer hallgatót a felsőoktatásba, hiába kezdik el tanulmányaikat a hazai felsőoktatási intézményekben, diplomát csak a diákok valamivel több, mint a fele szerez.

Az Európa 2020 elnevezésű stratégia terv tartalmazza az Európai Unióra, és hazánkra is a meghatározott célértéket: a felsőoktatásra vonatkozóan uniós szinten a 30-34 éves korosztályban 2020-ig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának legalább 40%-ra növelése és a korai iskolaelhagyás arányának 10% alá csökkentése lenne a feladat.

Egyetemünkön a lemorzsolódás kockázata az egyetem minden karára jellemző, olyan aktuális probléma, amely több szempontból is megközelíthető.

Az a kérdés, hogy ki tekinthető lemorzsolódottnak a felsőoktatásban, nagyon nehezen válaszolható meg. A közoktatásban a bukás ennek következtében az évismétlés és a kimaradás (*Békési, 2009*) jelennek meg lemorzsolódási fogalomként. Ez a felsőoktatásban nem ilyen könnyen meghatározható.

Kutatások kimutatták, hogy ha egy hallgató sikeresen teljesíti az első évben felmerülő akadályokat, akkor már kisebb az esélye annak, hogy a tanulmányok megszakadnak, illetve a tanulmányi idő megnyúlik vagy intézményt vált. (*Horn, 1998*) Többéves vizsgálat támasztja alá, hogy az első évet követően nem folytatta tanulmányait a hallgatók 39%-a, a második évre beiratkozott 61%-os hallgatói létszám azonban már befejezte a tanulmányokat és átvehette oklevelét (*Horn, 2008*).

A korábban említett kutatások eredményeiből kiindulva, belső, kari kezdeményezésre Intézetünk több tárgyból álló szakmai programot dolgozott ki, illetve engedélyeztetett, olyan első éves hallgatók részére, akik az első félévben akadályokba ütköztek és ezért a következő félévben esedékes tárgyakat már nem tudták felvenni.

A felzárkóztató program koncepciója szerint, a hallgatók passzív félév keretében a szükséges tanfolyamok teljesítésével, iskolarendszeren kívüli felnőttképzés keretein belül pótolnák szakmai hiányosságait.

Kutatásunk a program résztvevőin keresztül vizsgálja a lemorzsolódás jelenségét, okait a mérnökhallgatók körében, illetve a szakmai felzárkóztató program eredményességét. A lemorzsolódás okait hallgatói kérdőívvel kutattuk, melyben vizsgáltuk a demográfiai adatokat, a családi háttér meglétét, a pszichológiai és szociológiai körülményeket, előzményeket.

A képzés befejezésével tanfolyami csoportok teljesítményét vizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy a szakmai ismeretek mellett, olyan a felsőoktatásban nélkülözhetetlen kompetenciák elsajátítását is támogatni kell, amelyek magukba foglalják a tananyag elsajátításának, a tanulási stratégiák kialakításának, az önellenőrzésnek, az önfejlesztésnek, a kommunikációnak a képességét, készségét.

A kutatás eredményeit és a felzárkóztató képzés tapasztalatai felhasználhatóak annak biztosítására, hogy a mérnökhallgatók körében csökkenjen a lemorzsolódás, a tanulmányi túlfutás és a tanulmány-megszakítások magas száma.

A LEXIKAI NYELVI SZINT DIAGNOSZTIKÁJA ÉS TERÁPIÁS LEHETŐSÉGEI SPECIFIKUS NYELVI ZAVAR ESETÉN

Havadi-Nagy Marian

Szegedi Tudományegyetem Gyógypedagógus-képző Intézet

marianh@freemail.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Specifikus nyelvi zavarral élők körében a beszédvizsgáló szakértői protokoll részeként alap- vagy folyamatdiagnózis formájában a lexikai nyelvi szintet vizsgáljuk, majd annak összefüggéseit tekintjük át. Az alkalmazott standardizált vizsgálóeljárások: PPVT receptívbeszéd-szókincs teszt, LAPP aktívbeszéd-szókincs teszt, Magyar Álszóismétlési Teszt a verbális munkamemória, a fonológiai hurok feltérképezésére, valamint a beszédpercepciót és beszédmegértést vizsgáló GMP-teszt szókincs-aktivizálást mérő részpróbája.

A vizsgálat során az alábbiakra fókuszálunk:

- A passzív és aktív szókincs kapcsolata
- A passzív és aktív szókincs, a szóelőhívás korrelációja
- Az aktív szókincs és a fonológiai tár/ verbális munkamemória viszonya.

Az utóbbi terén: igazolódik-e a jelen vizsgálat során az a tétel, hogy az aktívbeszéd-szókincs és a fonológiai tár fejlettsége megfeleltethető egymással.

A kvantitatív vizsgálaton túl az aktív szókincs körében minőségi hibaelemzéssel az egyes lexikai nyelvi stratégiákat figyeljük meg a tesztfelvétel során. Jellemző lehet a mellérendelő vagy alárendelő szóosztályok szerinti feladatmegoldás, vagyis a releváns szó helyett főfogalmi kategória vagy kohiponima megjelölése.

A mennyiségi növekedést a szókincs finom strukturálódása kíséri. Megjelennek és erősödnek az osztályképzési elvek mind a grammatikai szóosztályok, mind szemantikai-pragmatikai értelemben, mellé-, alá- és fölérendeltségi viszony formájában (Lengyel, 2012).

A vizsgálat során nyert eredmények terápiás utat jelölhetnek ki specifikus nyelvi zavar esetén a lexikai nyelvi szint fejlesztésére.

Terápiás kitekintések:

- A nyelvi folyamatok reprezentációjának támogatása a verbális munkamemória fejlesztésével
- A lexikális hozzáférés fejlesztése, a szóelőhívás képességének megsegítése
- Az aktívbeszéd-szókincs terjedelmének és fogalmi szerveződésének támogatása (főfogalmak, szinonímia, antonímia).

A MAGYARORSZÁGI GIMNÁZIUMOK GYAKORLATA A SZEXUÁLIS NEVELÉS TERÉN

Semsey Gábor

Semmelweis Egyetem

semsey@mental.usn.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A szexuális nevelés egyike a legfontosabb nevelési területeknek, hiszen az emberi szexualitás az életminőséget számos területen befolyásolja. Ugyanakkor Magyarországon, fontossága ellenére, a szexuális nevelés a pedagógia számos más területéhez képest elhanyagolt. A területtel foglalkozó magyar szakemberek közül sokan egyáltalán nem elégedettek az eddigi eredményekkel (*Berend – Péterfia, 1998; Szilágyi, 2006; Buda, 2006*).

Néhány felmérés a szexuális neveléssel kapcsolatban:

- *Győri István és munkatársai* 1990-es kérdőíves vizsgálata pedagógusokra irányult. A megkérdezett pedagógusok mintegy 2/3-a nem tartja elegendőnek a főiskolán vagy az egyetemen kapott felkészítést a szexuális nevelésre; az iskolai szexuális nevelés gyakorlata pedig hozzávetőleg 80%-uk szerint nem megfelelő (*Győri – Schmidt – Simon, 1990*).
- *Lachata István* az egri tanárképző főiskola végzős hallgatói körében készített kérdőíves felmérést. A megkérdezettek kevesebb, mint fele érzi magát felkészültnek a szexuális nevelésre (*Lachata, 1998*).
- Egy felmérés szerint (amelyben 1.500 főt kérdeztek meg) a fiatalok 97%-a elégedetlen a jelenleg működő szexuális felvilágosítással, mivel annak keretében nem esik elég szó az érzelmekről, a párkapcsolatokról és a nemi szerepekről (*Kolonits – Tárkányi, 2010*).

Kutatási célkitűzés: A magyarországi gimnáziumok szexuális nevelési gyakorlatának feltérképezése.

Mintaválasztás: Az ország gimnáziumai közül 12-t választottam ki a vizsgálatomhoz, rétegzett mintavétellel, a következő szempontok figyelembevételével:

- Tanulmányi eredmények szerinti rétegződés
- Településjelleg szerinti rétegződés
- Fenntartó szerinti megkülönböztetés
- Kutatási eszközök:
- Interjúk a szexuális nevelés szempontjából kulcsszerepben lévő pedagógusokkal
- Kérdőíves felmérés a 12. évfolyamba járó diákok körében

Eredmények:

- A diákok alapvetően nem elégedettek az iskolai szexuális neveléssel.
- A fiúk és a lányok közt szignifikáns különbség van az iskolai szexuális nevelés megítélésében. A lányok elégedetlensége nagyobb, többet foglalkoznának a szexualitás érzelmi, pszichológiai oldalával.
- A gimnáziumok többségében a szexuális nevelést lényegében a biológiai-egészségügyi ismeretközlésre redukálják.
- Az egyházi fenntartású iskolák és az állami fenntartású iskolák közt szignifikáns különbségek vannak a szexuális nevelés megközelítésében, elsősorban az erkölcsi normák tekintetében.
- A szexuális nevelést célzó iskolai órák a verbális feldolgozás formáin túlmenő metodikai elemeket (pl. drámapedagógiai elemek, kommunikációfejlesztő és készségfejlesztő gyakorlatok, műalkotások stb.) kevésbé használják.

Az eredmények értékelése: Az eredmények igazolják a szakemberek elégedetlenségének jogosságát. Az iskolai szexuális nevelés komoly fejlesztésre szorul, tanártovábbképzésekre, mintatantervekre, tankönyvekre, módszertani segédletekre, oktatási segédanyagokra lenne szükség.

A MENTORI PROFESSZIÓ VIZSGÁLATA HALLGATÓI VÉLEMÉNYEK TÜKRÉBEN

Kovács Krisztina Ágnes – Fáyiné Dombi Alice
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
kovacs.k@jgypk.u-szeged.hu
dalice@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Magyarországon az európai irányelvekkel megegyezően a pedagógus életpálya kontinuumként jelenik meg. Napjainkban a pedagógusképzésben végbemenő fejlesztések és a köznevelést érintő oktatáspolitikai változások hatására komplexebbé vált a köznevelési intézmények feladatköre, ami új kihívások elé állítja a pályakezdő pedagógusokat. Ebben a folyamatban felerősödött a mentorpedagógus szerepe. A mentori szerepkör sokrétű, ami magában foglalja egyrészt a gyakorlati képzőhelyeken a pedagógusjelölt hallgatók szakmai gyakorlatának segítségét, másrészt a pályakezdő pedagógusok szakmai szocializációjának támogatását. A magas színvonalú mentori rendszer működéséhez lényeges, hogy mielőtt a mentorok megkezdik a tevékenységüket, erre irányuló képzésen vegyenek részt.

A vizsgálat elméleti háttérét a mentori szerepkonstrukciók alapját képező, a témában releváns hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintése, elemzése adta. Felhasználtuk továbbá az országos szakmai fórumok, műhelytalálkozók eredményeképpen elkészült dokumentumokat. Ezek alapján dolgoztuk ki a vizsgálat fókuszpontját képező elméleti modellünket, szempontrendszerünket és vizsgálati eszközeinket.

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán folyó mentorképzésben nagymintás empirikus vizsgálatot végeztünk, amelynek célja a mentori professzió tartalmának feltárása, a képzés hozzáadott értékeinek, a mentorhallgatók mentori attitűdjének változása tükrében.

A mentori kompetenciák vizsgálatához alkalmazott módszer-együttes a kvantitatív és kvalitatív tartomelemzés módszerére épült. Kiemelt módszerek: megfigyelés, kérdőív, meghatározott szempontú írásbeli beszámolók, gondolattérkép, projektfeladatok dokumentációi. A saját szerkesztésű kérdőív kérdéseinek főbb típusai: (1) a háttérváltozókhoz szükséges ténykérdések, (2) nyitott kérdések a mentorhallgatók mentori nézeteivel, esetleges tapasztalataival és a mentorképzéssel kapcsolatban. Az eredmények feldolgozása statisztikai módszerekkel történt.

A különböző módszerekkel nyert eredmények komplex képet mutatnak mentori professzió tartalmáról. A vizsgálat eredményének értelmezéseként megfogalmazhatjuk, hogy a mentorképzésben részt vevő hallgatóink mentorképe a mentori professzióra nevelés dinamikus rendszerére építve a közös nézetek kialakításával a mentori tudás metakogníciójának kialakulása felé halad. A vizsgálat eredményei jó reflexiós lehetőséget nyújtanak a mentorképzésünkre vonatkozóan. Lehetővé teszik a képzés minőségének javítását, szükség esetén a tartalmi struktúra, tantárgyi tartalmak továbbfejlesztését.

A kutatás jelentősége, hogy a mentor fogalmának, a mentori szerepkörnek, egzaktabb megfogalmazását, a feladatok árnyaltabbá tételéhez járulnak hozzá. A mentorálási folyamat a pedagógusképzés során indul el, és ebben a folyamatban a mentor, mint egy segítő, a másikat személyesen elkísérő személy jelenik meg.

A téma gyakorlati és oktatáspolitikai jelentősége, hogy hozzájáruljon a kezdő pedagógusok pályaszocializációjának támogatásához.

A MOZGÁSIRÁNYÍTÁSOS SPORTJÁTÉKOK RENDSZERES HASZNÁLATÁNAK HATÁSA ANTROPOMETRIAI ÉS SZEMLELETBELI SAJÁTOSSÁGOKRA ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK KÖRÉBEN

Sáringerné Szilárd Zsuzsanna* – Pólya Tamás**

**Pető András Főiskola*

saszizsu@gmail.com

***Eszterházy Károly Főiskola*

polya@ektf.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Motiváció, önszabályozás

Az általános iskolás korosztályban mozgásigényének jelentős része kielégítetlenül marad. Mozgás és játék viszont összekapcsolható mozgásirányításos videojátékok segítségével, amelyek rossz testtartás és mozgásszegény viselkedés helyett különböző intenzitású testmozgási lehetőséget kínálnak. E játékok használata jó hatással lehet a célcsoport egészségi mutatóinak javulására és testmozgással kapcsolatos attitűdjeire. Kutatásunk célja egy tanévnek megfelelő időszakban heti rendszerességgel mozgásirányításos konzoljáték hatásának vizsgálata volt 10-14 éves gyermekek antropometriai és sportolással kapcsolatos szemléletbeli sajátosságaira. N=59 fő általános iskolás korosztály (2-3. és 5-6. osztályos) volt, akiknél a konzoljátékkal történő sportolás hatását vizsgáltuk 2013.03.01. 9 hónapig. A résztvevők önálló döntés alapján játszhattak hétköznapi délután 4 db XBOX 360, Kinect érzékelős konzolon futó, sport témájú mozgásirányításos játékkal. A résztvevők egyénileg és párban is játszhattak, pedagógiai szakember felügyelete mellett. Bemeneti és kimeneti méréssel vizsgáltuk a megadott időszak elején és végén a motoros képességek alakulását, antropológiai változásokat, sportolási szokásokat. Emellett játéknaplót töltöttek ki, amely a játékszokásokat, motivációt, hangulatot vizsgálta. Hipotéziseink az alábbiak voltak.

H1. A sport tematikájú mozgásérzékelős konzoljátékok kedvet ébresztenek a játékosokban az egyéb mozgásos szabadidős tevékenységek vagy sporttevékenységek iránt.

H2. A sport tematikájú mozgásérzékelős konzoljátékok hosszú távú használata javítja a játékosok közérzetét és kondícióját.

H3. A sport és ügyességi tematikájú mozgásérzékelős konzoljátékok rendszeres használata fenntartja a játékosok motivációját az ilyen programok további használatára.

A kutatás eredményei. A tanulók kondicionális állapotában, BMI adataiban és testösszetételi adataiban kedvező változások figyelhetők meg, ugyanakkor a fejlődési folyamatoknak köszönhetően a konzoljátéktól függetlenül is várható növekedés. (H1) beigazolódott, mert a játéknaplókból kitűnt, hogy a tanulók szívesebben végeztek mozgásos sporttevékenységet, mint a konzoljátékos program előtt. (H2) is beigazolódott, mert mind az antropológiai, mind a játéknaplóból kinyerhető adatok alapján pozitív irányú változás volt megfigyelhető a játékosok közérzetét és kondícióját illetően, mindkét nemnél. (H3) részben igazolódott be, mert a tanulók a tanév különböző szakaszaiban változó mértékű hajlandóságot mutattak a konzoljátékok igénybe vételére, ez a tanulmányi terheléssel függhet össze. A játékkalkalmak zömében kedvelték a mozgásirányításos játékokat; inkább segítőkészek voltak egymással, mintsem versengők, ami a közösségformáló hatása és társas vonatkozásai miatt jelentős eredmény.

A NAPI SZINTŰ INTERNETEZÉS VESZÉLYEI ÉS A PEDAGÓGUSOK PREVENCIÓS LEHETŐSÉGEI

Prievara Dóra Katalin* – Pikó Bettina**

*Szegei Tudományegyetem
dora.prievara@gmail.com

*Szegei Tudományegyetem Magatartástudományi Intézet
fuzne.piko.bettina@med.u-szeged.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Gyermek- és ifjúságvédelem

Az utóbbi években internethasználat egyre inkább terjed a fiatalok körében, már nem kizárólag az otthonokra vonatkozóan, a 9-16 éves gyerekek 63 százaléka az iskolában is internetezik (*Livingstone – Haddon – Görzig – Ólafsson*, 2011). Az idősebbek, 15-24 évesek esetén jellemző hétköznap az átlagban 2 óra, hétvégén 3-3,5 óra internetezés (*Kitta*, 2013). Az ilyen szintű napi online lét minden bizonnyal hatással van a felhasználók életére, ahogyan azt korábbi kutatások is kimutatták már. Összefüggést találtak többek mellett a problémás mértékű internethasználat és a stressz (*Velezmore – Lacefield – Roberti*, 2010), a szociális támogatottság hiánya (*Gunuc – Dogan*, 2013), az agresszív viselkedés (*Yen – Ko – Yen – Wu – Yang*, 2007), az iskolai teljesítmény és a szülőkkal való kapcsolat között is (*Lin – Tsai*, 2002).

A mintát gimnazista és egyetemista fiatalok alkották (N=408), 14-24 éves korúak voltak a kitöltők, az átlag életkoruk 20,81 (SD=2,63). A feladatuk egy online kérdőív kitöltése volt, név nélkül, mely különböző pszichológiai teszteket tartalmazott. Kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen szintű stresszről, agresszióról, kötődési vágyról, magányosságról, társas támogatásról számolnak be, milyen szerfogyasztási szokásokkal rendelkeznek az elmúlt 3 hónapra vonatkozóan, és mennyire jellemző rájuk a problémás mértékű internethasználat.

Az eredményeink alapján elmondható, hogy a nagyfokú internethasználat egy aktuális kérdés a fiatalok körében, több mint 80 százalékuk legalább napi 2 órát tölt el online, míg 45 százalék esetében az internethasználat túlhaladja a 4 órát is egy nap. A problémás mértékű internethasználat szignifikánsan korrelál a gyermekek étellel való elégedetlenségével, az életükben észlelt stressz szintjével, a verbális, fizikai és pszichológiai agresszióval, a magányossággal, a szegénylősséggel, a valahová való tartozás vágyával. Nemi különbség nem jelenik meg a problémás internethasználatban, azonban a fiatalabbak körében gyakrabban fordul elő. Az interneten eltöltött idő mennyisége pedig együttjárást mutatott olyan rizikóviselkedésekkel, mint az alkohol- és drogfogyasztással, az apai támogatással pedig negatív összefüggést.

Adataink azt tükrözik, hogy azok a gyermekek, akik nem kellő mennyiségű társas támogatással rendelkeznek a szülők, barátok részéről, az internetet választják kompenzálásképp. Ez mindaddig pozitív hatású, amíg nem gátolja a valós szociális kapcsolat kialakítását, nem akadályozza az iskolai teljesítményt, nincs hatással a gyermekek fizikai és mentális egészségére. Fontos felhívni a gyermekek figyelmét arra, hogy az internet nem helyettesíti a valóságot, és könnyen függőséget okozhat. A hatékony prevenció egyik színtere az iskola, ahol az osztályfőnöki órák, egészségnapok keretében mindenképpen szükséges szót ejteni az internetezésről, a lehetséges veszélyekről. Előadásunk végén kitérünk arra, mit tehetnek a pedagógusok, milyen segítséget nyújthatnak a szülőknek a helyes használat megtanításában.

A NEMZETI ZENEI ANYAGON ALAPULÓ HANGSZERES TANREPERTOÁR KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE HAZÁNKBAN A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI ÉVTIZEDEKBEN

Óváry Zoltán

Debreceni Egyetem

zoltan.ovary@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Neveléstörténet, reformpedagógia

Magyarország mélyen gyökerező zenepedagógiai hagyományokat ápol, mivel lassan kétszáz éve, hogy hazánkban intézményesített, professzionális zeneoktatásról beszélhetünk. A Nemzeti Zenede, később a *Liszt Ferenc* által alapított Zeneakadémia már a XIX. században – sok német ajkú vendégoktatóval – európai - és világviszonylatban egyaránt versenyképes tudást biztosított az onnan kikerülő művészek és zenetanárok számára. Az 1900-as évek elején *Hubay Jenő* vezetésével virágkorát élte a Zeneakadémia. A múlt század közepén már *Bartók Béla* és főként *Kodály Zoltán* nevével hangos a magyar zeneoktatás.

A második világháború utáni tanügyi reformok keretében a zeneiskolai rendszer is központosodott és átalakult. A Szervezeti átalakulás mellett a tananyag fejlesztése is cél volt. Az új politikai ideológia a zeneműveken, ezen belül a hangszeres tandarabokon is éreztette hatását. Azon túl, hogy a rendszer támogatta a magyar népdalkincs minél szélesebb körű felkutatását, elvárás is volt annak beépítése a hangszeres oktatásba, akár a túlzott „magyaroskodó” stílust és hangvételt is felvállalva. A nyugati forrásoktól való elzártság valamint az ideologikus alapokon történő zeneszerzés és oktatás lekorlátozta ugyan a zenetanítás spektrumát, de a tananyag bővülésének, a módszertani ismertek fejlesztésének és a diákok által játszható zeneművek mennyiségének óriási lökést adott.

A kutatás jelen stádiumában túl van a történelmi háttér feltárásán. Mostani cél az egyes hangszerek, illetve hangszer csoportok vizsgálata a tananyaguk, azon belül is a magyar zenei anyag jelenlétének szempontjából. A kutatás továbbá fókuszál a speciális, nemzeti alapokon nyugvó tananyag használatának, vagy mellőzésének okaira hangszer-specifikus, hangszer-történelmi és társadalmi szempontból.

A vizsgálatokhoz elsősorban hangszeres iskolák, módszertanok elemzésére van szükség, melyek a repertoár jellegéhez visznek közelebb. A hangszer-történelmi dokumentumok mellett a rendelkezésre álló, illetve fellelhető korabeli tanulmányi statisztikák analízise alapján az egyes zeneeszközök recepciójára, népszerűségére lehet következtetni.

A kutatás során körvonalazódott, hogy a magyar nép és műzenei anyag használata elsősorban a módszertani fejlesztés előrehaladottságával jár kéz a kézben. Azok a hangszerek és hangszer-csoportok, melyek nagyobb tömegeket vonzanak, sokkal inkább ösztönözve vannak tananyaguk fejlődésében. A hangszeres pedagógiatörténet vizsgálata során nem elhanyagolható tényező, hogy innovatív személyiség(ek)nek volt köszönhető egy-egy terület fejlesztése függetlenül a népszerűségtől, vagy a reputációtól.

A vizsgált időszak az új évezred hangszeres oktatását is meghatározta, ugyanis az akkor kidolgozott, „magyarosított” tananyagok az alapjai a jelen hangszeroktatásának is.

A PLASZTIKAI ÉS A KONSTRUÁLÓ KÉPESSÉGEK VIZSGÁLATA: FELADATOK ÉS FEJLŐDÉSSTRUKTÚRA 3-7 ÉVES KORBAN

Pataky Gabriella
ELTE TÓK
patakyella@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Óvodapedagógia

A gyermekkultúra változásával, napjaink egyre inkább vizuális jelek által meghatározott, felmérhetetlen sebességgel változó képi világában különös tudatosságot igényel a kisgyermek vizuális fejlesztése. A 20. század elején, első felében megjelent tudományos vizuális képességkutatói források modelljei (*Kárpáti*, 2001) a 21. századi vizuális tapasztalás és látványértelmezés, a képi fordulat (*Mitchell*, 1994) bekövetkeztével már nem adnak teljes képet a hagyományos, de egyben a mai kihívásoknak is megfelelni vágyó pedagógusoknak (*Bodóczy*, 2003).

Diagnosztikai módszerekkel nyert kutatási eredményeink szerint (*Pataky*, 2012) úgy az óvodában, mint az általános iskola alsó tagozatán a képalkotó feladatok aránytalanul nagy hangsúlyt kapnak a vizuális nevelésben. Fókuszcsoportos beszélgetésekből és interjúkból, szülők, óvodapedagógusok és tanítók/tanárok bevonásával készített on-line felmérésből tudjuk, hogy a képi kifejezés tárgykörébe tartozó feladatok túlsúlya egyértelmű, a tárgykészítéssel kapcsolatos feladatok messze, sok esetben teljesen elmaradnak ezek mögött, úgy az ezekre fordított időt, mint az alkotások színvonalát tekintve, – az oktatásirányítási dokumentumok ajánlásainak dacára. A kortárs gyermekalkotások aktuális modelljeinek megalkotása, a gyerekek személyiségfejlődésében kulcsszerepet játszó vizuális képességek sokoldalú fejlesztése áll aktuális kutatásunk fókuszpontjában (*Pataky*, 2014). A “Common European Framework of Reference in Visual Literacy (CEFR_VL) Nr.: 538568-LLP-1-2013-1-DE Comenius CMP”, Közös Európai Keretrendszer a vizuális műveltségért” című Comenius pályázat keretében megvalósuló, a 3-7 éves gyerekek vizuális képességei közül célzottan a plasztikai és a konstruáló alkotásokat meghatározó képességcsoport értékelését célzó mérés, a mindennapi életben naponta használt képességelemek (például a kreativitás, az anyag- és eszközhasználat, a térszemlélet, a tervezés, a jelalkotás és az értelmezés) fejlődésének követésére alkalmas eszközzrendszer kidolgozására irányul.

A 2015/2016-os tanévben 815 óvodás oldott meg háromdimenziós alkotófeladatokat, melyek értékelését a gyerekek adatainak és a kutatásban részt vevő 11 óvoda háttérváltozóinak tükrében is megvizsgáljuk.

A feladatokat és az alkotás körülményeit opikai és taktilis érzékelési és műszeres digitális mérésekkel összefüggésben is értékeljük.

A vizsgálatról a plasztikai és konstruáló képességcsoport struktúrájának felállítását és a képességek fejlődési aspektusainak leírhatóságát reméljük, összhangban az ENViL kutatócsoport, az InSEA Europe támogatásával készülő, európai kompetenciastruktúra előrehaladásával (*Pataky – Wagner*, 2013).

A kutatás a 3-6-12 Vizuális Képességkutató Műhelyben, az Európai Unió támogatásával, az Élethosszig Tanulás CEFR_VL Nr.: 538568-LLP-1-2013-1-DE Comenius CMP program keretében valósult meg.

A PROSZOCIÁLIS VISELKEDÉS MEGISMERÉSÉNEK ÚJ IRÁNYZATAI, FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

Hegedűs Szilvia

Szegedi Tudományegyetem
heged.szilvia@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

A szociális és érzelmi kompetencia kora gyermekkori fejlődése lényeges alapját képezi a gyerekek későbbi sikerességének. Ennek részeként a proszociális magatartásformák (segítségnyújtás, megosztás, együttműködés, támogatás, védelem, aggódás, vigasztalás, kárpótlás, előzékenység részvét stb.) elsajátítása szintén a társas fejlődés fontos feladatai közé tartozik (Vajda, 1994; Nagy, 2010). A segítők, altruisztikus magatartás komponenseinek feltárása az utóbbi években folyamatosan zajlik nemzetközi szinten. Ezek a kutatások (Vaish – Carpenter – Tomasello, 2009; Brownell, 2013; Thompson – Newton, 2013; Henderson – Wang – Matz – Woodward, 2013) a korábbiakkal ellentétben egyre inkább a kora gyermekkorra fókuszálnak és olyan új megállapításokat tesznek, melyek több, korábbi kognitív pszichológiai alaptézist (Piaget, Kohlberg) megcáfolnak.

A hazai fejlesztések főként a kognitív területekre koncentrálnak, ellentétben a nemzetközi gyakorlattal, ahol iskolai szinten már komoly törekvések vannak a szociális és az érzelmi készségek fejlesztésére (pl. CASEL). Ennek megfelelően hazánkban is lényeges fejlesztendő elemként kellene beemelni a személyes kompetencia mellett a szociális kompetencia képességeinek, motívumainak és ismereteinek a fejlesztését a hazai intézményes nevelés gyakorlatába, mivel az érzelmi és viselkedési beállítódás rendkívül fontos az iskolai sikeresség kapcsán (Fülöp, 1991; Nagy, 2010).

Az újabb kutatási eredmények rávilágítottak arra, hogy a szociális és érzelmi készségeken belül a proszociális viselkedés fejlesztése is nagy figyelmet érdemel. Hazai szinten a fejlesztések többsége az iskolás korosztályt célozza a szociális készségek fejlesztése terén, azonban nemzetközi szinten már több olyan program (pl. Second Step, The Incredible Years) is megvalósult, amelyek kiemelten kezelik a szociális és affektív területeket és az iskolás korosztályon kívül az óvodáskor fejlesztését is.

A társas viselkedések hatékony működése nagyban függ attól, hogy miként szabályozzuk érzelmeinket, hogyan értelmezzük mások érzelmi megnyilvánulásait. A nemzetközi kutatások eredményei egyre több információt szolgáltatnak az érzelmi motívumok, képességek és az idegi funkciók működésével kapcsolatban, új szintre emelve a társas viselkedések kutatását. A technikai fejlődésnek köszönhetően egyre több vizsgálat irányul a gyermeki viselkedés agyi mechanizmusainak feltárására is, vagyis arra, hogy a társas megismerés mögött milyen neurológiai tevékenységek működnek és melyek segítik az egyének közötti interakciók megvalósulását. A neurobiológiai kutatások újabb eredményei összefüggéseket mutattak ki a proszociális viselkedés alakulása és az egyes agyi folyamatok működése között (pl. Paulus és mtai, 2013).

Az előadás célja azon újabb kutatási eredmények bemutatása, melyek alátámasztják azt, hogy e terület korai fejlesztése is igen nagy figyelmet érdemel és milyen fejlesztési lehetőségek állnak rendelkezésre egy intézményi szintű fejlesztő program kidolgozásához.

A PSZICHOPEDAGÓGUS SZEREPE ÉS ESZKÖZEI A VISELKEDÉSZAVART MUTATÓ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉBEN, OKTATÁSÁBAN

Reményi Tamás – Egri Tímea

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai kar

remtomi@gmail.com

egritimea@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A kutatás célja: A pszichopedagógiai intervenció helyének, idejének, területeinek és intenzitásának meghatározása viselkedésszavart mutató gyermekek esetében. A kutatás a Laborc Általános Iskola tanulóinak megfigyelésével, vizsgálatával, pszichopedagógiai ellátásuk során gyűjtött adatok elemzésével foglalkozik a 2007/2008-as tanév kezdetétől a 2013/2014-es tanév végéig terjedően.

A kutatás kérdései: Az idegrendszeri feldolgozási problémák, a megismerő funkciók zavarai esetén a jelentkező nehézségek kezelésében a pszichopedagógusnak milyen lehetőségei vannak? A pszichopedagógiai módszerek mely idegrendszeri feldolgozási zavar esetén tudnak hatékonyan lenni? Mikor és mitől tud hatékony lenni a kondicionálás, az érzelmek bekapcsolása, a motiváció és az ingerek tudatos szűrése, tudatos kiemelése, adagolása a zavarjelenségek által érintett tanulók esetében?

Alkalmazott módszerek: A kutatás során a megfigyelés, az interjú és az esettanulmányok készítésének módszerét alkalmazva a tanulók, szülők és tanárok között, a kapott adatokat, eredményeket elemezve, összegezve vontunk le következtetéseket.

A kutatás eredményei: A kutatás során alkalmazott módszerekkel kapott eredményekre alapozva általános javaslatokat teszünk, konkrét pedagógiai helyzetek kezelésére és azok megfelelő és hatékony megoldására az idegrendszeri feldolgozási zavarok tükrében. Ha megértjük, hogy mi okoz nehézséget a gyermeknek, akkor szülőként, pedagógusként megfelelően tudunk segíteni a hétköznapi helyzetekben, megelőzve a későbbi tanulási zavarok és viselkedésszavarok kialakulását.

A következő kérdésekre kerestük meg a válaszokat: Hogy tudjuk a gyermek figyelmét irányítani? Hogyan segítsünk, hogy a gyermek jobban tudjon koncentrálni? Mikor kezdjük a gyermek fejlesztését? Hogyan kezdjük a fejlesztést? Hogyan növelhetjük az emlékezet kapacitását? Mit tegyünk, hogy a gyermek jobban tudjon reagálni, megfelelően tudjon viselkedni az adott helyzetben? Hogyan segíthetjük a gyermek aktivitásának szabályozását? Mit kell tenni ahhoz, hogy a tanulónál ne alakuljanak ki tanulási, és/vagy viselkedésszavarok?

A REFORMPEDAGÓGIA ÉS AZ ÉLETREFORM MOZGALOM IHLETTE GONDOLATTÖREDEÉK, KONCEPCIÓK, REFORMESZMÉK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI NEM PEDAGÓGIAI SAJTÓBAN

Vincze Beatrix

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
vincze.beatrix@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az előadás a „Reformpedagógia és életreform - recepciók tendenciák, intézményesülési folyamatok” OTKA kutatásnak képezi részét. A projekt folytatva a korábbi évek kutatásait, kapcsolódik a modernizáció folyamatait vizsgáló nemzetközi szakirodalom által kijelölt új értelmezési paradigmához (*Oelkers*, 1992; *Németh – Skiera*, 1999; *Skiera*, 2003), vizsgálja azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek keretében a 19-20. század fordulójára megjelentek civilizációt erősen bíráló, antimodern törekvések.

A magyar szellemi élet 20. századi fejlődésében az individuuum által elvesztett identitás újra megtalálását szorgalmazó életreform gondolatok – hasonlóan az európai (német) és az angolszász kiutkeresőkhöz, az ember és a természet harmóniájának visszaállítását, az egyéni élet megváltoztatását (*Krabbe*, 2001) szeretnék.

Az 1920 utáni magyar történelem traumája: Trianon feldolgozása, amely kiszélesíti és sajátossá teszi a hazai életreform horizontját. A magyar közgondolkodásban a reform szó napi aktualitása van: a nemzet megmentését célzó nemzetnevelő, nemzetmentő nevelési koncepciók a nemzetet, a népet értik, a magyarság jövőjét a vidék Magyarországon, a romlatlan paraszti társadalom gyermekeiben látják (*Szőke*, 1994).

A kutatás középpontjában *Németh László* gondolköre áll, aki a népies-urbánus vitában kijelöli a diskurzus fő vonalát. Az általa kidolgozott „minőség forradalma” egy sajátos érték közvetítő koncepcióval gazdagítja korát. A rész kutatás a korabeli sajtóban megjelenő, (Németh és a Némethéhez hasonló) pedagógiai és életmódreformokat sürgető írásokat kívánja összegezni (Tanú, Napkelet, Kelet Népe, Protestáns Szemle, Nyugat, Híd, Magyar Csillag, Sziget című folyóiratokban.)

A kutatás célja: a „nem-pedagógusok” reformpedagógiai koncepcióinak és az életreform mozgalmak különböző elemeinek sajátos „magyar mintázatát” feltárni, a Horthy-korszak keresztény-nemzeti ideológiáját részben kritizáló, ám a rendszer által elfogadott, támogatott személyek olyan reformkoncepcióinak bemutatni, amelyek a fennálló (modern) társadalmi rendszerrel szemben új (más, antimodern) kiutakat kerestek. Továbbá vizsgálni, hogy a reformpedagógia és az életreform törekvések milyen mértékben intézményesültek, ennek okait, sajátos magyar vonatkozásait (pl. a fajelmélet, antiszemitizmus) és az állami pedagógiai reformokra gyakorolt hatását elemezni.

A kutatásban alkalmazott módszerek: a források leíró, összehasonlító (komparatív) elemzése; a dokumentumok hermeneutikai értelmezése; tartalomelemzéssel a mélyebb rétegek differenciált megközelítése: a *Bray és Murray* (1995) féle többszintű modelljével (*Alleman – Ghionda*, 2004).

A kutatás eredményei: hozzájárulnak és kiegészítik a korszak pedagógiai reformgondolatainak egy tágabb, művelődéstörténeti kontextusban történő értelmezését.

A REZILIENCIA MÉRÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Szabó Dóra Fanni

Szegedi Tudományegyetem

szabodorafanni@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A hazai társadalomtudományi diskurzusban még kevésbé került középpontba az atipikus esetekre való odafigyelés. Ugyanakkor a nemzetközi pszichológiai és pedagógiai kutatások rámutattak, hogy a kisebb valószínűségű fejlődési irányok kialakulásának hátterében szabályszerű mintázatok fedezhetők fel. Az ugyanolyan vagy hasonlóan kedvezőtlen környezeti feltételek között felnővők csoportján belül is óriási a fejlődési kimenetelben való heterogenitás (Rutter, 2007). A gyermekek egy része a megszokott összefüggéstől eltérően jól teljesít a többiekhez képest, a hasonlóan kedvezőtlen feltételek ellenére (Masten – Powell, 2003).

A hátrányok ellenére létrejövő sikeres fejlődés egy sajátos formája a reziliencia. A 60-as években megkezdődő, első reziliencia fókuszú longitudinális vizsgálatok óta, jelenünkben már külön kutatási területté formálódott a jelenség vizsgálata (Garmezy, 1999). A pedagógia területén olyan gyermekek és fiatalok esetében alkalmazzák a terminust, akik a hátráltató tényezők, körülmények hatása alapján feltételezett szintnél jobban teljesítenek (Prince – Embury, 2014). Ebben az esetben nem érvényesül az a megszokott összefüggés, mely szerint a kedvezőtlen körülményeknek való kitétség csökkenti a sikeres iskolai pályafutás létrejöttének valószínűségét, mely összefüggést hazánkban is számos kutatás igazolta (pl. Ferge, 2006; Gazsó, 2006).

Az előadás első részében a terület komplexitásához hozzájáruló körülményeket, a definíciók sokféleségéből fakadó nehézségeket, majd a kutatási koncepciók kialakításában szerepet játszó tényezőket mutatom be. Ezt követően a reziliencia két alapkritériumának: a rizikónak és a kedvező kimenetelnek (Masten – Coatsworth, 1998) az értelmezési lehetőségeit és a mérésük során alkalmazott eljárásokat és módszereket szintetizálom a nemzetközi szakirodalom kutatási példáit felhasználva.

Az előadás második felében a rizikótényezők egyénekre gyakorolt negatív hatásait módosító (Smith – Carlson, 1997), a jelenség kutatásának középpontjában álló protektív tényezők vizsgálatának lehetőségeivel foglalkozom. A protektív tényezők értékelése során két megközelítés különíthető el (Masten, 2001). Nagyobb számban fordulnak elő a változókra fókuszáló kutatások, melyek a kialakított hipotetikus modellek tesztelése során számos védő tényező hatását térképezik fel, összetett mérőeszközök és többváltozós statisztikai módszerek felhasználásával. A személyekre fókuszáló megközelítést alkalmazó kutatások a sokrétű folyamatok és mélyebb kapcsolódások feltárására alkalmasak.

A jelenség összetettsége következtében a reziliencia számos értelmezése terjedt el, a kutatások az éppen alkalmazott fogalomnak megfelelő koncepciókat és értékelési formákat alakítottak ki. Ennek következtében mára egy komplex területtel állunk szemben, ezért az előadás célja a kialakult kutatási elrendezések és értékelési módszerek bemutatása, mely hozzájárul a hazai kutatások megindításához és azok módszertani megalapozottságához.

A SZEGEDI KERESZTÉNY ROMA SZAKKOLLÉGIUM FELSŐOKTATÁSI ÉS MUNKAERŐ-PIACI EREDMÉNYESSÉGHEZ VALÓ HOZZÁJÁRULÁSA ÉRTÉKSZOCIOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSBN

Jancsák Csaba

Szegedi Tudományegyetem JGYPK AHI ATT
csaba.jancsak@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A diplomás pályakövetési rendszerek a gazdasági-munkaerőpiaci szempontok elsődlegességét hangsúlyozzák (Hrubos, 2008; Hrubos, 2012). Figyelmén kívül hagyják a hallgatók személyiségét, habitusát, attitűdjeit, és különösképpen nem a felsőoktatási értelmező közösségeket (Pusztai, 2012), illetve a közösségi kapcsolatokat (Utasi, 2013) és a hallgatói referenciacsoportokat (Gábor, 2001; Gábor, 2013), melyek meghatározó jelentőséggel bírnak a felsőoktatási eredményesség (Pusztai, 2012; Pusztai, 2015; Bocsi, 2015) valamint a munkaerő-piaci sikeresség szempontjából. A korábbi kutatások kevés információt hordoznak továbbá a nem sztenderdizálható felsőoktatási tartalmak, szerepek és azok hatása tekintetében, ilyen például az intézményi mikroklíma (Kozma, 2004; Hrubos, 2009), az oktatói-hallgatói viszony, (Pusztai, 2013; Bocsi, 2015), a nem oktatási intézmények és mindezek hatása. Ezen utóbbi körbe tartoznak a szakkollégiumok és legfiatalabb ilyen szegedi intézmény, a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium. Értékszociológiai megközelítésű kutatásunk homlokterében az áll, hogy e tényezők miképpen jelennek meg egy speciális szakkollégium esetében.

A kutatás első hulláma 2014/15-ben 3 adatfelvétellel történt a szakkollégium hallgatói és végzett hallgatói körében. A kutatás első fázisának adatfelvételéhez 32 kérdéscsoportból álló kérdőívet szerkesztettünk. Az adatfelvétel 2014 tavaszán történt. Kérdőívünk a válaszadók szociokulturális környezetét, kulturális tőkeforrásait, iskolai életútját, a felsőoktatási életszakasz elemeit, a közösségi aktivitását, értékvilágát, jövőorientációit, munkavállalási elképzeléseit, valamint a felsőoktatásról illetve a szakkollégiumról, a szakkollégiumi létről vallott vélekedéseit vizsgálta. A kérdőíves vizsgálat után 2014 őszén mélyinterjúkat készítettünk végzett szakkollégistákkal (3 fő). Az interjúk során a felsőoktatás valamint a szakkollégium hozzáadott értékéről kialakult vélekedéseiket szintúgy vizsgáltuk, mint az alanyok szerint a munkaerőpiacon hasznosítható kompetenciákat. 2015 áprilisában újabb végzett szakkollégista körben (2 fő) ismételtük meg az interjú vizsgálatot. A kutatási program következő hullámai nyomkövetéses módon kétévénként megismétlődnek.

Kutatásunk során a következőket konstatálhattuk. A munkaerő-piaci sebezhetőségek csökkentése terén a felsőoktatás iránt megnyilvánuló kiterjesztett társadalmi szerepelvárás a szakkollégium – munkájának eredményeként – megvalósítja. A szakkollégiumi közösség formálódása során, a pedagógiai program megvalósítása által, a tervszerű és tudatos személyiségfejlesztés eredményeként re-szocializációs folyamat jön létre, mely fontos értéket képvisel a munkaerőpiaci sikeresség szempontjából (nem szakmaspecifikus kompetenciák). A szakkollégista fiatalok (kiknek referenciakerete jelen világunk) visszajelzik, pozitívan értékelik a szakkollégiumi munkát, mely erősíti a kockázati társadalomban felértékelődő személyes identitást és megküzdési képességet.

A SZEGEDI POLGÁRI ISKOLAI TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA HALLGATÓI ÁLTAL A FERENC JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEMEN FELVETT PEDAGÓGIAI KURZUSOK (1928-1947)

Fizel Natasa

SZTE JGYPK Szakképzési Központ
natasa@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Kutatásom forráshátterét a Csongrád Megyei Levéltár, illetve a Szegedi Tudományegyetem Levéltárának korábban feldolgozatlan iratai, elsősorban az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola hallgatóinak anyakönyvei jelentik. Jelen kutatás szerves része az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola és a Ferenc József Tudományegyetem együttműködését (1928-1947) feltáró vizsgálatsorozatnak, amely a pedagógusképzés területén fennálló kooperációra fókuszál.

Kutatásomban egyrészt leíró jellegű, primer forrásokra támaszkodó történeti megközelítést, forráselemzést alkalmazok, másrészt a rekonstruált történeti dimenziót a hallgatói anyakönyvekből kinyert adatok kvantitatív vizsgálatával egészítem ki. Az anyakönyvek – a háttérváltozók mellett, mint például a születési hely, idő, állampolgárság, anyanyelv, szülők adatai, korábbi tanulmányok, stb. – tartalmazzák az egyetemen felvett kurzusok címét, illetve érdemjegyét is. A tantárgy oktatója az anyakönyvekben nem szerepel, így ezek felkutatására az adott félévre kiadott tanrendek adatainak az adatbázissal történő összevetésével nyílik lehetőség.

A kutatás az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola fennállásának egészére (1928-1947) kiterjed, és a hallgatók teljes létszámban kerülnek az adatbázisba, ami közel 2000 hallgatót jelent. Egyetlen hallgatóról 146 változó kerül rögzítésre, így az adatbázis közel 300 ezer adatot tartalmaz.

1928-tól kezdődően a főiskola hallgatóinak választott szaktárgyukból félévente egy-egy órát az egyetemen kellett hallgatniuk rendkívüli hallgatókként. Ezzel a döntéssel egyrészt megnövelték az egyetem hallgatói létszámát, másrészt a főiskolai hallgatók szaktudásuk elmélyítésére kaptak lehetőséget. 1930-tól már 5-6 órában hallgathattak át a főiskolások az egyetemre, 1935-től kezdődően pedig már nem csak szaktárgyukhoz kapcsolódó, hanem – külön engedéllyel - filozófiai és pedagógiai témájú kurzusokat is felvehettek.

Előadásom célja, hogy választ adjak az alábbi kérdésekre: Milyen arányban éltek a főiskolai hallgatók a pedagógiai kurzusok felvételének lehetőségével? Milyen tárgyú kurzusokat vettek fel? Kik tartották a választott órákat? Befolyásolta-e az oktató személye a kurzusválasztást? Milyen eredményekkel abszolvták a főiskolások ezeket a kurzusokat?

A SZOCIÁLISPROBLÉMA-MEGOLDÁS, AZ EMPÁTIA ÉS A SZORONGÁS KAPCSOLATA 12–18 ÉVESEK KÖRÉBEN

Gáspár Csaba* – Kasik László**

**Szegei Tudományegyetem*

g.csabee1818@gmail.com

***SZTE Neveléstudományi Intézet*

kasik@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

Napjainkban számos külföldi vizsgálat foglalkozik azzal, milyen kapcsolatban áll a szociálisprobléma-megoldó gondolkodás és viselkedés más személyiségbeli jellemzőkkel. A nemzetközi adatok szerint a problémamegoldás az életkor előrehaladtával egyre szorosabb összefüggést mutat több személyiségtényezővel, meghatározva nemcsak társas, hanem tanulmányi-szakmai sikerességünket is. Fontossága ellenére e kapcsolatrendszer feltárása hazánkban nagyon kevés vizsgálat tárgyát képezi.

Az általunk elvégzett keresztmetszeti (12, 15, 18 évesek) és longitudinális (a keresztmetszeti mérés tanulói közül: 12–13; 15–16; 18–19 évesek) felmérés célja a szociálisprobléma-megoldás, az empátia és a szorongás kapcsolatának feltárása volt ($N_{ker.}=525$; $N_{long.}=153$). A problémamegoldás (pozitív és negatív orientáció, racionalitás, impulzivitás, elkerülés) mérésére az SPSI-R (*D'Zurilla és mtsai*, 2002) magyar változatát, az empátia jellemzőinek (fantázia, nézőpont-felvétel/-váltás, empátia törődés, személyes distressz) feltárására a *Davis*-féle kérdőívet (*IRI*, 1980, *Rózsa*, é. n.), valamint a szorongás vizsgálatára a *Spielberger* (1973) által kidolgozott STAI-t alkalmaztuk. A kérdőívek megbízhatósági mutatói (Cronbach- α értékek: SPSI-R: 0,72–0,81; IRI: 0,61–0,75; STAI: 0,79–0,85) megfelelőek.

A keresztmetszeti felmérés eredményei alapján – megerősítve korábbi vizsgálataink adatait – a negatív orientáció az idősebbekre (15, 18) szignifikánsan jellemzőbb, mint a 12 évesekre, amivel ellentétes a pozitív orientáció változása. Már a serdülőkor elején is igen jellemző az impulzivitás, illetve növekvő tendenciát mutat az elkerülés és a racionalitás. Az empátia mindegyik faktora ugyancsak fokozatosan nő, azonban az állapot- és a vonásszorongás alapján nincs jelentős különbség a 12, a 15 és a 18 évesek között. A lányokra jellemzőbb a negatív orientáció és az impulzivitás, az empátia összes jellemzője, valamint a vonásszorongás. Mindezt alátámasztják a longitudinális vizsgálat eredményei is.

Az összefüggés-vizsgálatok (korreláció- és regresszióelemzés) alapján a felsorolt kapcsolatok az életkorral fokozatosan erősödnek. Mind a keresztmetszeti, mind a longitudinális felmérés szerint a pozitív orientáció és a racionalitás egyaránt a nézőpont-felvétel/-váltással áll pozitív kapcsolatban. A negatív orientáció és az elkerülés, illetve az impulzivitás a személyes distresszrel mutat jelentős pozitív összefüggést. A negatív orientációra nagy hatással bír mindegyik korcsoportban a vonásszorongás.

Az eredmények jelentős része megegyezik külföldi kutatások adataival, ám a negatív orientáció jelentős növekedése eltér más nemzeti vizsgálatok eredményétől, aminek hátterét mindenképpen fontos a jövőben elemezni. Ugyancsak fontos lesz az önjellemzés mellett a szülők és a pedagógusok megítélését is mérni, ezeket összevetni a diákok önjellemzésével. Mindez alapjául szolgálhat egy fejlesztőprogram kidolgozásának.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, a Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű "Diagnosztikus mérések fejlesztése" című projekt keretében valósult meg.

A SZUBJEKTUM KORLÁTOZÁSA A PEDAGÓGIAI METAFORAELEMZÉS ALKALMAZÁSA SORÁN

Fábián Gyöngyi

Pannon Egyetem

kredit_kiado@yahoo.co.uk

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

A kognitív nyelvészetet meghódító metaforajelenség (*Lakoff – Johnson, 1980; Bańcezerowska, 1999, 2008; Kövecses, 2005; Kövecses – Benczes, 2010*) egyre táguló interdiszciplináris tere további tudományok, s ezek között alkalmazott tudományként a pedagógia bevonását teszi lehetővé. A metaforaelemzésként hazai körökben is ismertté vált pedagógiai kutatási módszer különösen alkalmasnak tűnik egy fogalomhoz kapcsolódó metakognitív tudás és élmények megismerésére, ezzel utat engedve a módszer felhasználásának a tanári nézetek megismerése terén (*Vámos, 2001; Vámos, 2003; Dudás, 2006; Dudás, 2007*).

Ugyanakkor a kvalitatív kutatásokat érő, az adatgyűjtés és az adatok feldolgozásának validitásával kapcsolatos leggyakoribb kritika vonatkozatható a metaforaelemzés módszerre is, amelyre a szakma hazai képviselői által javasolt megoldások köre egyértelműen a trianguláció kereteiben fogalmazódik meg (*Szabolcs, 2001; Sántha, 2009*). A trianguláció legáltalánosabb értelemben a különféle kutatási módszerek, eljárások, technikák és forráscsoportok párhuzamos felhasználását jelenti.

Meggyőződésünk szerint ez a megközelítés előnyöket nyújthat a metaforaelemzés szubjektív, érvényességet gyengítő tényezőinek visszaszorításában is, amelynek technikai megoldására az eddigiekben több kísérletet is tettünk. A kísérletek során tanárjelölt hallgatók provokált metaforáit különféle eljárással megvalósított elemzésnek vetettük alá, miközben célunk a módszeralkalmazás szubjektivitást megengedő tényezőinek lehetőség szerinti korlátozása volt.

Ennek a több éves kísérleti folyamatnak egy korábbi, és legújabb eredményét kínálja szakmai megfontolásra az előadás. Olyan módszerváltozatokat javasol, amelyek részben az adatgyűjtés, részben pedig azok feldolgozása során segíthetik a kutatók és fejlesztők munkáját, különös tekintettel a validitási mutató javítására. Az összevethetőség érdekében a tanárszerep fogalmának értelmezésére alkotott TANÁR fogalomhoz kapcsolódó metaforákat vizsgálunk meg.

Elsőként a metaforaelemzés általános bemutatása az alkalmazott fogalmak ismertetésével történik. Ezt követően a hagyományos módszer menetét leíró szakasz következik, majd az ennek kiegészítésére javasolt, a módszertani trianguláció keretei között értelmezhető propozicionális adatgyűjtés, valamint a személyi trianguláció alapján értelmezhető irányított konstrukcióellenőrzés adatelemzési technika jellemzőit, előnyeit és hátrányait ismerhetik meg az érdeklődők.

A két technika együttes alkalmazása az adatgyűjtés és adatfeldolgozás terén jelentősen megnövelheti a pedagógiai metaforaelemzés validitását, amely eljárás mind a tanári nézetek kutatásában, mind pedig a tanárképzés fejlesztési szakaszaiban jól hasznosítható, felhasználói szubjektivitást korlátozó eszközként állhat a szakemberek rendelkezésére.

A TANÁRI MINŐSÉG SZÁMOTTEVŐ NÖVELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI A TANÁRI SZEREP FEJLESZTÉSÉVEL

Fúzi Beatrix – Suplicz Sándor
Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai központ
fuzi.beatrix@tmpk.uni-obuda.hu
suplicz.sandor@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az oktatás minőségét alapvetően a tanárok határozzák meg. A pályán átívelő fejlődés követelmény, mely a tanárok szakmai és anyagi előmenetelének feltétele. A fejlesztést célzó tréningek, tanfolyamok, képzések száma végtelen. Tanári minőségre gyakorolt hatásokról azonban nem állnak rendelkezésre adatok.

Évek óta tartó kutató és fejlesztő munkánk célja olyan módszerek kidolgozása, amelyek a (mérnök) tanárképzés keretében képesek a tanári minőséget bizonyíthatóan javítani.

Mentorált tanárok munkájának longitudinális követésének eredményeként megállapíthattuk, hogy az elutasítástól övezett, szerény hatékonysággal dolgozó tanárok munkájának minőségét jelentősen fokozó – a diákok teljesítményében is mérhető – fejlődés érhető el a tanári szerepről alkotott elképzelések és a diákokhoz fűződő érzelmi-kapcsolati minták fejlesztésével (*Suplicz – Fűzi*, 2013).

Tanárok diákok (N=2847 fő) általi jellemzése szerint a középmezőnybe és a rossz tanárok csoportjába kerülés főbb okai között a tanári szerepmodell kidolgozatlansága, harmonizálatlansága nagy arányt képvisel. (*Suplicz*, 2012; *Suplicz*, 2014; *Fűzi*, 2015)

A tanári szerepmodell fejlesztésében rejlő lehetőségeket az is jelzi, hogy kutatásaink szerint a tanár saját szerepéről alkotott felfogása tantermi eredményességére is kimutatható hatást gyakorol (*Suplicz – Fűzi*, 2013).

Látva, hogy a szerepmodell fejlesztésének szükségessége a tanárok széles rétegeit érinti és eredményeink szerint kiscsoportos keretek között, kognitív és enyhébb érzelmi hatásokkal jól hozzáférhető, alakítható, úgy véltük, hogy a tanárképzésbe ágyazottan is megvalósítható (*Fűzi*, 2012).

Be kívánjuk mutatni a tanári szerepfejlesztésre kidolgozott, mérnök-tanár-képzésbe ágyazott módszereink tanárjelöltekre gyakorolt hatását. Az elmúlt hat év mérnök-tanár szakos hallgatóinak megítélését on-line kérdőív segítségével mértük fel. A kérdőívet 74 hallgató, az összes hallgató 27,5%-a töltötte ki. Közülük kiemelten vizsgáltuk a tanárként dolgozó 59 fő válaszait. Az anonim kérdőív zárt és nyíltvégű kérdéseket tartalmazott, továbbá metaforákat kért a válaszadóktól. Az összegyűjtött adatokat IBM SPSS 23. verziójával kvantitatív elemzésnek és tartalomelemzésnek vetettük alá.

A válaszadók 51%-a említett szereppel kapcsolatos elemet a módszereink hatására elsajátított elemek között. A kitöltők 96%-a kipróbált legalább egy elemet az elsajátítottak közül, és legalább egy aktuális iskolai nehézségének megoldásában segítettek ezek 75%-ukat. A kutatásban részt vevő, tanárként dolgozó hallgatók saját szerepükre vonatkozó legjelentősebb, a diákjaik által is visszajelzett fejlődést a mikrotanításoknak, pedagógiai gyakorlatoknak és a hozzájuk kapcsolódó szenzitív tanításelemzéseknek tulajdonítják. Kiemelkedő – a tanulók visszajelzései által is megerősített – hatást fejtenek ki továbbá a tanári szerep etikai vonatkozásához kapcsolódó szövegelemzési módszereink és a nézőpontváltást szükségessé tevő szerepjátékok.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósult meg.

A TANULÓI CÉLOK ÉS MOTIVÁCIÓS STRUKTÚRÁK ÖSSZEFÜGGÉSEI A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÉPISKOLÁSOK VONATKOZÁSÁBAN

Pásztor Krisztina

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

pasztor.krisztina@probitas.rs

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Motiváció, önszabályozás

A tanulás értelmének belátása nem automatizált folyamat. Annak eredményessége, sok más tényező mellett, az egyén önszabályozó mechanizmusainak és motivációs struktúráinak függvénye (Rényi, 2003). Az önszabályozó tanulás során fontos szerepet játszanak a személyes célok. Ide tartoznak az elsajátítási célok, amelyek új ismeretek, készségek, képességek elsajátítására irányulnak, és a viszonyító célok, amelyek mások túlteljesítésére, egyéni képességek kibontakoztatására vonatkoznak (Linnenbrink – Pintrich, 2001; Tóth P., 2012).

Az előadás a tanulók tanulási céljainak és motivációs struktúráinak összefüggéseit mutatja be. A kutatást a vajdasági magyar középiskolások körében végeztük 2014-ben, 1380 tanuló bevonásával. Célunk a tanulók tanulási sajátosságainak feltérképezése, ezen belül pedig a motivációs struktúrák meghatározása volt. Igyekezünk felmérni, hogy a vajdasági középiskolások tanulási céljai hogyan hatnak motivációs struktúráikra. A tanulók online tesztet tölthettek ki, amely SPSS program segítségével került kiértékelésre. A célok és motívumok feltárása 30 változó segítségével történt, amely állításokat a tanulók egy 5 fokú Likert-skálán értékelték. Az eredmények kiértékelése során a változók összevonására a faktoranalízis módszerét alkalmaztuk. Ennek eredményeképpen megállapítható, hogy a tanulói célok 7 faktorba vonhatóak össze (KMO=0,892; $\chi^2=8982,221$; $df=435$; $p=0,00$): (F1) aktív tanulás, (F2) sikerélmény, (F3) elismerés, (F4) a tanultak megértése, (F5) megfelelési vágy, (F6) tanulástámogatás megléte, (F7) jó osztálylétkör.

A célorientációs elméletből kiindulva elmondható, hogy a faktorok közül 4 (F1, F2, F4, F6) az elsajátítási célokhoz, míg 3 (F3, F5, F7) a viszonyító célokhoz tartozik.

Nemek tekintetében a mások túlteljesítésére irányuló célok kapcsán különbségek mutatkoznak. Míg a fiúknál nem elsősorban a megfelelési vágy dominál, addig a lányok esetében fontos szerepet játszik az elvárásoknak való megfelelés és a növekvő tanulási teljesítmény elérése ($p=0,000$; $F=22,945$). Ennek következtében is bizonyítást nyer, hogy a teljesítményorientált oktatás motivációra gyakorolt hatása megkérdőjelezhető. Ezt támasztja alá az is, hogy a vizsgált minta szerint a fiúk többsége közepes, míg a lányok inkább magas tanulási teljesítményt érnek el.

Iskola típusa szerint az elismerés mint viszonyító cél tekintetében egyértelmű különbségek fedezhetőek fel ($p=0,000$; $F= 20,367$). A szakközépiskolások fontosnak tartják a környezet elismerését, míg a gimnáziumba járó tanulókról nem mondható el ugyanez. Utóbbiak vonatkozásában viszont domináns célként jelenik meg a tanulnivaló megértése. Mindkét megállapítás köthető a tanár személyiségéhez. Első esetben eredményesebbnek bizonyul a tanár támogató hozzáállása, míg a gimnazisták vonatkozásában meghatározóbb a tanóra felépítése és a világos tanári magyarázat.

A tanulók céljai sokszor nem egyeznek meg a tanár elvárásaival, ezért az oktatási folyamat során nagy szerepet játszik a tanulók motivációs és célstruktúráinak megismerése.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS VIZSGÁLATA ONLINE TESZTKÖRNYEZETBEN

Pásztor Attila* – Korom Erzsébet – B. Németh Mária* – Gyenes Tamás*****

**MTA-SZTE Képességfejlesztés Kutatócsoport*

attila.pasztor@edu.u-szeged.hu

mary@edpsy.u-szeged.hu

***SZTE Neveléstudományi Intézet, Képességfejlesztés Kutatócsoport*

korom@edpsy.u-szeged.hu

****SZTE JGYPK Általános és Környezetfizikai Tanszék*

gyenta@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Természettudományi oktatás

A természettudományos gondolkodás kutatásának kiemelt területei az empirikus vizsgálatok kivitelezésének lépései úgy, mint a hipotézisek megfogalmazása, vizsgálatok tervezése és megvalósítása, valamint a kutatási eredmények értelmezése (Kind, 2013). Ezen képességek jelentőségét mutatja, hogy expliciten megtalálhatóak a PISA és a TIMSS mérésekben is (OECD, 2013; Mullis és mtsai., 2009). A technológiai alapú értékelésben rejlő előnyök kiaknázásával lehetőségünk adódik arra, hogy a mindennapi pedagógiai gyakorlatban is könnyen alkalmazható diagnosztikus tesztekkel azonosíthassuk a diákok természettudományos gondolkodásában megjelenő lemaradásokat.

A kutatás célja egy természettudományos gondolkodást mérő online teszt fejlesztése és bemérése, valamint a teljesítmények képességek szerinti, normál vagy tagozatos osztályok és a nemek közötti vizsgálata.

A vizsgálatban két középiskola 9-11. évfolyamos tanulói vettek részt (N=118). Az egyik iskola minden évfolyamán két osztályt mértünk fel. Az évfolyamokon belül az egyik osztály minden esetben emelt óraszámú tanult természettudományos tantárgyakat, a többi osztály általános tanterv szerint haladt. A 20 feladatból álló, összesen 76 itemet tartalmazó teszt öt képességet mért: (1) kérdésfelvetés, hipotézisalkotás (16 item), (2) vizsgálatok tervezése (12 item), (3) változók kezelése (16 item), (4) adatok értelmezése (12 item), (5) következtetések levonása (16 item). A feladatok a megoldáshoz szükséges tényyszerű ismereteket tartalmazzák. A teszt többszörös választásos, valamint manipulatív feladatokat is tartalmazott. A teszt osztálytermi környezetben, az eDia platform alkalmazásával történt (Molnár – Csapó, 2013).

A teljes teszt reliabilitása Cronbach alfa=0,88. Az összevont reliabilitásmutató alapján a teszt jól használható a természettudományos gondolkodás jellemzésére, azonban két képesség reliabilitása alacsony (kérdésfelvetés, hipotézisalkotás: 0,49; vizsgálatok tervezése: 0,45), a pilot mérés adataiból csak másik három képesség elemzésére van lehetőség (változók kezelése: 0,82; adatok értelmezése: 0,78; következtetések megfogalmazása: 0,78). A három képesség közül a legkevesebb gondot az adatértelmezés okozta (átlag=87,5%p; szórás=17,6%p), a legnehezebb a változók kezelése (átlag=58,5%p; szórás=24,6%p) volt (következtetések levonása: átlag=67,9%p; szórás=21,6%p). A várakozásnak megfelelően az emelt óraszámú tanulóknak teljesítménye szignifikánsan magasabb volt ($t=3,878$, $p < 0,01$). Az évfolyamok, illetve a nemek teljesítményében viszont nem találtunk szignifikáns különbséget ($F=1,246$ $p=0,29$; $t=1,182$ $p=0,24$).

A pilot mérés eredményei szerint a természettudományos gondolkodás összetevői a technológiai alapon is jól mérhetőek. Online tesztünk összességében jól működik, két képesség feladatai azonban további, részletesebb elemzést és tesztfejlesztést igényelnek. A kismintás mérésünk eredményei jelzik, hogy a középiskolai oktatásban nem kap kellő hangsúlyt a természettudományos gondolkodás fejlesztése.

A kutatás a SAILS (Strategies for Assessment of Inquiry Learning in Science) FP7-es, a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt és az „MTA Szakmódszertani Pályázat 2014” támogatásával valósult meg.

A TERVEZÉS, STRATÉGIA-HASZNÁLAT ADAPTÍV MÉRÉSÉNEK LEHETŐSÉGE KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ TANULÓK KÖRÉBEN

Mohai Katalin* – Kálózi-Szabó Csilla – Rózsa Sándor*****

*ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet
katalinmohai@gmail.com

**ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat
szabo_cs@yahoo.com

***Washington University, School of Medicine
rozsaqq@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Jelen kutatásunk a technológiai innovációk alkalmazásának lehetőségeit vizsgálja a sajátos nevelési igényű gyermekek kognitív funkcióinak feltárásában. A sajátos nevelési igény háttérben meghúzódó komplex neurokognitív zavarok feltérképezésében kifejezett előnyökkel jár a feladatok digitális felvétele és pontozása. A hagyományos papír ceruza tesztek funkcionalitásán jóval túlmutat az IKT-alapú tesztelés azon lehetősége, hogy újfajta tesztalgoritmusok bevezetésével, teljesen parametrizált feladatbankok felhasználásával ún. adaptív tesztelést lehet megvalósítani. Ez az adaptivitás jelentősen megnöveli a teszt diagnosztikus érzékenységét és erejét. (*Csapó és mtsai*, 2008; *Tóth*, 2012; *Magyar*, 2012; *Molnár*, 2010)

Pilot kutatásunk során az adaptív tesztelmélet alapján dolgoztuk át a kognitív kutatásokban jól ismert London-torony tesztet (*Shallice*, 1982) Windows 8 operációs rendszerű érintőképernyős tabletre optimalizálva. A teszt a végrehajtó funkciók tervezés, valamint stratégia-alkotás komponenseit vizsgálja, melynek során a vizsgált személynek a cél elérése érdekében látszólag a céltól távolító lépéseket is be kell terveznie (*Győri*, 2008). Az adott személy aktuális képességszintjének (alapszint) meghatározása egyre növekvő nehézségű próbafeladatokkal történik. Az alapszint függvényében az éles tesztelés során tíz eltérő nehézségű feladatot kap a vizsgálati személy.

Exploratív jellegű kutatásunkban elsődlegesen arra voltunk kíváncsiak, hogy a teszt adaptív verziója mennyire alkalmazható a tipikus fejlődésű és az SNI tanulók körében.

A vizsgálati mintát 173 fő, 7-10 éves tipikusan fejlődő és sajátos nevelési igényű (ADHD, olvasási zavar) gyermek alkotta, melyből 60 fő SNI tanuló volt.

A próbafeladatokat a gyermekek túlnyomó többsége ügyesen megoldotta, jól ráhangolta a tesztelésre, ugyanakkor az SNI csoportokban gyengébb teljesítményt tapasztaltunk. A nehézségi index, mely a jó megoldások százalékos arányát mutatja, a 6. szinttől folyamatos csökkenő tendenciát mutatott a 10. szintig. Az egyes szinteken elért pontszámok konzisztensek. Az SNI mintánál az összpontszám szignifikánsan különbözött a tipikusan fejlődő csoport értékétől ($p=0.013$), jól diszkriminálta a tipikusan fejlődő és a neurokognitív zavarokkal küzdő tanulók csoportjait. Az ADHD csoport az érintett gyermekek impulzív válaszadási tendenciája miatt kevesebb pontszámot ért el, és ők igényelték a legtöbb időt a megoldáshoz. A diszlexiás csoport összpontszáma megközelíti a normatív mintáét, ugyanakkor ezt több lépésszámmal és több időráfordítással érték el.

Összességében eredményeink egy normatív adatbázis kidolgozása felé irányadóak. Az eljárás további finomítása és bemérése hosszú távon a végrehajtó funkciók vizsgálatára szolgáló pszichometriai készlet kialakításának alappillérvé válhatna.

Pályázati forrás: Sajátos nevelési igényű gyerekek integrációja (Szakszolgálatok fejlesztése) TÁMOP-3.4.2.B-12-2012-0001 projekt „Diagnosztikai eszközök digitális változatának, elkészítése, kipróbálása, az eszközök továbbfejlesztése” Educatio Kht, Paralel Consulting Kft.

A TUDÁS SZINTJEINEK MEGJELLENÉSE EGYETEMISTA DIÁKOK ÍROTT SZÖVEGEIBEN ONLINE TANULÁSI-TANÍTÁSI STRATÉGIÁBAN ALKALMAZOTT KÖRNYEZETBEN

Pintér Henriett* – Molnár Pál**

**Pető András Főiskola*

pinterh@mail.datanet.hu

**KRE BTK Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézete*

molnar.pal.viktor@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

A 2000-es évek óta az iskolai oktatásban elvárás, hogy a tanulás ne a hagyományos tanításra épülő – passzív befogadást igénylő – tanári közvetítés, hanem önszabályozó folyamat legyen (Csapó, 2004). Az online tanulási környezet nagyobb önállóságot vár el a diákoktól, mivel a tudásuk konstruálásán keresztül hoznak létre adott témában írott szöveget. Az íráskutatásokban ismert, hogy a tanulók a tudásukat újraalkotják, s ez hatással van a megértésre is (Gailbraith, 2010). A tanulók írott szövegeinek eredményességét célszerű lenne közvetíteni a diákok felé visszacsatolásként: az észlelt tudásuk struktúrája milyen szintű az írott szövegekben. Ennek feltárása lehetséges a SOLO taxonómiával (Biggs – Collis, 1982; Biggs – Collis, 2004; Biggs – Collis, 2011), amely alkalmas felszíni és a mély tudás speciális eredményeinek felmérésére (Biggs, 2004).

A kutatás online környezetben tanuló egyetemisták írott szövegeit elemzi a SOLO taxonómia alkalmazásával. A vizsgálatban 81 diák szövegében igyekeztünk kimutatni a szakirodalom feldolgozását: az olvasott információk mennyiségét és mélységét. A SOLO taxonómia négy szintje: 1: egyetlen megállapítást (egystruktúrá), 2: megállapítás és összefüggést (többstruktúrá), 3: reflektálás és összefüggést (relációs) megjelenítőt, és 4: a tartalmat tágabb környezetbe helyezőt (kiterjesztett tartalom). A szövegeket e négy szint alapján kategorizáltuk és ezen szempontok mentén soroltuk be a szövegek minőségét. Az eredmények azt mutatják, hogy a teljes minta 82%-ában maximum két releváns szakirodalmat (szakkönyveket) használtak, online szakirodalmat használtak szerzői említés nélkül 74 %-ban, kevés számban (9%) tüntettek fel kettőnél több releváns szakirodalmat; 15 %-ban vegyes (online és papír alapú) szerzővel feltüntetett irodalmat.

Az eredmények azt mutatják, hogy a diákok az önállóan olvasott szakirodalmakból néhány összefüggést képesek megjeleníteni a szövegükben, tehát nagy arányban többstruktúrá szintű szövegeket alkottak (62 %). Kevesebben jelenítettek meg reflexiókat a szövegekben (11 %); a tartalmat tágabb környezetben megjelenítők pedig elenyésző arányban fordultak elő (8%). Jellemzők voltak nagyon kis arányban olyan szövegek is, amelyben ugyan több információ volt jelen, viszont egyetlen megállapítást közölt a fogalmazó (18 %).

Míndezekből arra következtethetünk, hogy az egyetemen tanuló diákok a szakirodalom alapján nehezebben tudnak önállóan olyan szöveget alkotni, ahol az olvasott információk szervesen és az olvasók számára – online környezetben is –világosan közölhetőek lesznek. A jó minőségű szövegek megalkotásához a szakirodalom feldolgozása szükséges, s ehhez magasabb szintű kognitív műveletek szükségesek. A diákok által írt szövegek tartalomra és tudásszervezettségre irányuló feltárását elsőként próbáltuk megkísérteni ezen innovatív tanítási stratégiában.

A VIZUÁLIS-TÉRI INFORMÁCIÓFELDOLGOZÁS ÉS PROBLÉMAMEGOLDÁS JELLEMZŐINEK FELTÁRÁSA

Babály Bernadett* – Kárpáti Andrea**

*SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Kar, ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola
babaly.bernadett@gmail.com

**ELTE TTK, Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógia Központ
andreakarpati.elte@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Bálványos és Sánta (1997) szerint a látvány alapvetően kétféle lehet: formált és formálatlan. A formáltság azt jelenti, hogy a látottak már átmentek egyfajta „szűrőn”, vagyis vizuális gondolkodási folyamaton. Számos elemzés erősíti meg azt az álláspontot, hogy a pontos mentális képzetek létrehozásában döntő jelentősége van a képalkotási folyamatoknak. (A kép fogalma itt magában foglalja a háromdimenziós tárgyakat is.) (*McKim*, 1980; *Mohler – Miller*, 2009) Térszemlélet fejlesztő programunk összeállítását erre a megállapításra alapoztuk feltételezve, hogy az alkotó tevékenységekbe ágyazott feladatokkal legalább olyan hatékonysággal fejleszthető a térszemlélet, mint a célzott, a téri műveletek gyakorlásán alapuló programokkal.

A kutatás célja a téri képességek fejleszthetőségének háttérben meghúzódó összefüggések feltárása volt, fókuszálva a téri információk feldolgozásának különbségeire valós és virtuális környezetben.

A vizsgálatot építés- és építőmérnök hallgatók részvételével végeztük (N=282). A projektmódszerrel megvalósuló fejlesztő program több évfolyam bevonásával zajlott, az alkalmazott eljárások szempontjából négy csoportot vizsgálva: (1) térábrázolás grafikai technikákkal (2D), (2) modellezés valós térben (3D), (3) modellezés virtuális térben (3D), (4) modellezés valós és virtuális térben (3D). A teljesítményeket elő- és utóteszttek (*Séra – Kárpáti – Gulyás*, 2002: Térszemlélet teszt) segítségével értékeltük. A vizuális-téri információfeldolgozás, problémamegoldás háttérben meghúzódó összefüggéseket kérdőíves felméréssel, megfigyelések rögzítésével és vizuális dokumentációk elemzésével tártuk fel.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a téri képességek hatékonyan fejleszthetők tervező-konstruáló feladatokkal. A két- és a háromdimenziós megjelenítéseket alkalmazó csoportok teszteken nyújtott teljesítménye szignifikáns különbséget mutatott. A háromdimenziós modellezések, a tanulási környezettől függetlenül hatékonyabbnak bizonyultak a téri képességek fejlesztésében. ($t=-4,324$, $p\leq 0,001$) Előzetes várakozásunkkal ellentétben, a vizsgálatban résztvevő építészmérnök hallgatók szignifikánsan jobban teljesítettek az építőmérnök hallgatóknál. ($t=6,756$, $p\leq 0,001$) Előadásunkban bemutatjuk fejlesztő programunkat, hatását a téri képességek fejlődésére, és feltárjuk az eredmények háttérben meghúzódó összefüggéseket.

A kutatás több szempontból is hiánypótló. A hazai és nemzetközi vizsgálatok a téri képességcsoport alkotó tevékenységekhez köthető komponenseit többnyire figyelmen kívül hagyják. Fejlesztő programunk újszerű abban a tekintetben is, hogy valós, a szakmai tárgyakat oktatók által felvetett konkrét problémák megoldására irányul. A „folyamatközpontú” projektmódszer alkalmazásával pedig elemezhetővé válnak olyan jelenségek, problémamegoldó stratégiák, amelyekről a korábbi „feladatközpontú” programok nem adnak részletes képet.

Az előadás alapjául szolgáló kutatások a Diagnosztikus mérések fejlesztése című, TAMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 számú projekt támogatásával készültek.

A ZICHY ÉS A BATTHYÁNY CSALÁD TAGJAINAK NEVELTETÉSE A DUALIZMUS KORÁBAN

Rébay Magdolna

Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

rebay@ella.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Tanulás, tudás

Kutatásunkban a magyarországi arisztokrata családok fiúgyermekének a neveltetését vizsgáljuk. 2013 szeptemberétől kezdve nyolc erdélyi, öt felvidéki és öt dunántúli családnak a bécsi Theresianumban, valamint a kalksburgi jezsuita kollégiumban tanuló tagjaival foglalkoztunk. Előadásunk fókuszában két újabb család (nemzetség), a *Zichy* és a *Batthyány* áll. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy a dualizmus korában élő fiúgyermek nevelése és oktatása mely körülmények közt (otthon vagy iskola), milyen tartalommal és módszerek szerint zajlott. Megpróbáljuk rekonstruálni a fiatalok tanulmányi útját.

Forrásul felhasználjuk az életrajzi lexikonok, országgyűlési almanachok adatai mellett az elmúlt években kialakított forrásbázisunkat (a pozsonyi királyi katolikus, a pesti piarista, a kalocsai és a kalksburgi jezsuita, a bécsi Theresianum értesítőit, a kalksburgi kollégium felvételi dokumentációját és képanyagát), amelyet a MNL OL családi fondjainak irataival egészítünk ki. Elemezzük továbbá *Zichy Géza* (1912) és *Károlyi Mihályné Andrássy Katinka* (1985) – utóbbi édesanyja *Zichy Eleonóra* volt – önéletírását.

A kutatásunkban a forráselemzés történeti módszerét alkalmazzuk. A források minél szélesebb körének felhasználásával törekszünk minden lehetséges adat összegyűjtésével mikrotörténeti elemzéseket végezni.

A vizsgált időszakban a két család (nemzetség) 81 (56 *Zichy*) és 25 (*Batthyány*) férfi tagja volt tanköteles. Az általunk vizsgált iskolák közt e két család tagjai leginkább a pesti piarista és a kalksburgi jezsuita gimnáziumot preferálták, de a többi, illetve egyéb (pl. soproni bencés, bécsi iskolaegyesületi) iskolában is tanultak közülük. Tovább élt a házi nevelés szokása is: gr. *Batthyány József* és öccse, *László* például csak a családi problémák (apja elköltözése, édesanyja betegsége) okán került bentlakásos iskolába. A gyermekektől a szülők elvárták, hogy beszéljenek több idegen nyelven, szívesen vették, ha sportolnak (úsznak, lovagolnak, vívnek – utóbbinak a helyes testtartás elérése is a célja volt, ahogy gr. *Zichy Vilmos* esetében láthatjuk), ha rajzolnak és zenélnek. A készségtárgyak esetén azonban tekintetbe vették az egyéni adottságokat. Az érettségi vizsga teljesítése ekkor már szinte kötelező számukra. A felsőfokon jellemzően jogi és/vagy gazdasági területen tanultak tovább.

ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK ÉS GIMNAZISTÁK TUDÁSSZERKEZETE LEVEGŐSZENNYEZÉS TÉMAKÖRÉBEN

Sójáné Gajdos Gabriella – Tóth Zoltán

Debreceni Egyetem Kémia Tudományok Doktori Iskola

gajdosg@gmail.com

tothzoltandr@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Természettudományi oktatás

A tudásszerkezet vizsgálatára számos módszer áll rendelkezésünkre, mint például a szóasszociáció, fogalmi térképezés, tudástérelmélet. Ezek a módszerek alkalmasak kollektív és egyéni vizsgálatokra egyaránt. Lehetőséget biztosítanak a tévképzetek feltárására, a tudásszerkezetben bekövetkezett változások nyomon követésére is.

Jelen vizsgálatunkban egy megyeszékhely gyakorló általános iskola és gimnáziuma vett részt. A 7-12. évfolyamos tanulók tudásszerkezetét szeretnénk volna feltárni levegőszennyezés témakörében szóasszociációs módszerrel és fogalmi térképezéssel. A mintát 553 tanuló alkotta. A vizsgált fogalmak a következők voltak: szén-dioxid, kén-dioxid, ózon, savas eső, ózonlyuk, üvegházhatás. Az alábbi célokat fogalmaztuk meg: a különböző évfolyamú tanulócsoportok tudásszerkezetének összehasonlítása, esetleges tévképzetek feltárása, a különböző módszerek által kapott eredmények összevetése.

A fogalmi térkép készítése során a tudásszerkezetet grafikusán ábrázoljuk, ahol a térkép csomópontjait a fogalmak jelentik, melyeket nyilakkal és vonalakkal lehet összekötni és utalni a köztük lévő kapcsolatra. Mostani vizsgálatunkban a diákok feladata az volt, hogy a megadott fogalmak közül kössék össze azokat, amelyek között véleményük szerint kapcsolat van. Az értékelés során a kapcsolat meglétét van hiányát vettük figyelembe. A szóasszociációs módszer alkalmazása során a tanulók egy adott témakörön belül hívószavakat kapnak véletlenszerű sorrendben. 1 perc áll rendelkezésükre, hogy ami eszükbe jut az adott hívószóról, azt leírják a papírra. A hívószavak közötti kapcsolat erősségét a közös asszociációk száma és sorrendje alapján számolt kapcsolati együtthatóval jellemeztük. Az egyes hívószavakhoz asszociált szavak kapcsolati erősségét asszociációs gyakoriságukkal adtuk meg. Fogalompáronként kigyűjtöttük a közös asszociációkat is.

Néhány megállapítás az eredmények alapján: mind a két módszer esetében a legerősebb kapcsolat az „ózonlyuk – ózon” fogalompár esetében volt megfigyelhető az összes évfolyamnál. A szóasszociációs vizsgálatnál a 7. évfolyam kivételével mindenhol megjelenik az „ózonlyuk – üvegházhatás” fogalmak közötti kapcsolat, ami utalhat tévképzetre. Minden évfolyam esetében megjelenik az „ózonlyukra” adott asszociációk között a globális felmelegedés, ami szintén a tévképzetet támasztja alá. A fogalmakra adott asszociációk az összes évfolyam esetében hasonlóak voltak, például „savas esőre” adott jellemző válaszok: mar, savas, sav.

A szóasszociációs módszer szerint több kapcsolat volt megjeleníthető. A magasabb évfolyamok fogalmi struktúrája több és erősebb kapcsolatokat tartalmaz. A fogalmi térképezésnél, egy évfolyam kivételével nem jelentek meg tévképzetre utaló kapcsolatok. A kapcsolatok erőssége nőtt a magasabb évfolyamok esetében. A két módszer összevetéseként elvégeztük az egyéni szinten történő összehasonlítást is. Az eredmények között hasonlóságokat és különbségeket egyaránt tapasztalhatunk.

A kutatást az OTKA (K-105262) támogatta.

AZ EGYÉNI TANULÁSI UTAK TANULÓCSOPORTOK KOLLEKTÍV MUTATÓIRA GYAKOROLT HATÁSÁNAK ÉRTELMEZÉSE A TUDÁSTÉRELMÉLET FOGALMI RENDSZERÉBEN

Bánhalmi Árpád

Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Kar

banhalmi.arpad@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A tanulást támogató tanítási folyamatok tervezésének egyik kulcskérdése, hogy a tanulási folyamatok miként mehetnek végbe. Az egyedi tanulási folyamatok sokszínűsége mögött a tanulók által aktuálisan bejárt, vagy potenciálisan bejárható egyéni tanulási utak állnak. Az egyéni tanítási utak szisztematikus áttekintése egyúttal rálátást enged a vizsgált tanulókból álló csoportok kollektív „viselkedésére” is, elemzésünk fő mondanivalója éppen ezen alapszik. Kutatásunk eredményei alapján elmondható, hogy a tanítás adaptív funkciójának megtartása mellett – a tudástérelmélet fogalmi keretén belül – a tanulási utak modellezésének egyedi és a kollektív szemléletmódjai összehangolhatók.

Az egyéni tanulási utakból nyerhető információk együttes kezelésére bemutatunk egy lehetséges módszert, ami a tudástérelmélet – általunk javasolt – valószínűségi kiterjesztésén alapul. Megadjuk, hogy a Bayes-háló segítségével az egyedi tanulási utakat felépítő tudásállapotok miként kezelhetők egységesen egy tanulócsoport tagjai körében, és a „szuperponált” tudásállapotok hogyan vonatkoztathatók e tanulócsoport egészére. Az egyedi tanulási utak és a tanulócsoportot jellemző tudástér viszonyának teljesebb megértése érdekében nem csak azt elemezzük, hogy az egyedi tanulási utakból kiindulva milyen kollektív következtetés vonható le, hanem fordítva is szemügyre vesszük az egyén és a csoport viszonyát: Bemutatjuk, hogy a szóban forgó kollektív vizsgálatok milyen következtetéseket engednek meg az egyes tanulókról.

Eredményeinket egy 2013/2014-es tanévben felvett minta másodelemzésével illusztráljuk. A mintába egyszerű véletlen eljárással 63 elsőéves főiskolás hallgató került a 386 fős évfolyamból (ezt tekintjük alapsokaságnak). A hallgatók félévközi dolgozatai alapján a felsőfokú matematika három témakörét vizsgálva, dokumentumelemzésen alapuló módszerekkel meghatározzuk az egyes témakörökhöz tartozó, az évfolyamra jellemző tudástereket. A megfelelő kismintás próbák elvégzése után kijelenthetjük, hogy 5%-os szignifikanciaszinten a három tudásteret leíró Bayes-háló struktúrái érvényesek, és a háló becslési paraméterei alapján a modellek megbízhatók.

Leíró jellegű, keresztmetszeti vizsgálataink alapján kijelenthetjük, hogy az eredményül kapott tudásterek lényegesen eltérő tulajdonságot mutatnak. Közülük kettő a tudástérelmélet konjunktív, egy pedig a diszjunktív modelljére ad példát, e tudásterek szerkezetét részletesen összehasonlítjuk és elemezzük.

A modellek alapján meghatározzuk a tanulócsoport együttes teljesítményének optimális növekedési görbét. Ezt összevetjük a potenciális egyéni tanulási utakkal, és azt kapjuk, hogy nincs egy kitüntetett egyéni tanulási út, amit minden tanulónak követnie kellene. Ezt figyelembe véve javasolunk egy módszert, amelynek alkalmazásával a tanulási utak aktuális tudásállapotai alapján megfelelően alakíthatjuk az egyes tanulók tanulását támogató tanári terveinket.

AZ EGYETEMISTÁK KULTÚRAFOGYASZTÁSI SZOKÁSAI A DEBRECENI ÉS A SZEGEDI EGYETEM TEKINTETÉBEN

Hegedűs Anita

Debreceni Egyetem

anitahegedus.mail@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

A hazai kulturális, múzeumi szférában az egyetemista korcsoport kiemelt potenciális célcsoportot jelent, azonban fontos kérdés, hogyan is lehet megszólítani a múzeumoknak a hallgatókat, a különböző hallgatói közösségeket. Ezen kérdés megválaszolása az előadó hosszabb távú kutatásának célja, melynek első lépését kívánja a konferencián bemutatni.

Az említett kutatás során arra voltunk kíváncsiak, milyen kulturális kínálatot ajánl intézményi szinten a hallgatóknak két hazai, nagy múltú egyetem: a Szegedi Tudományegyetem, valamint a Debreceni Egyetem. Azt vizsgáltuk, hogy a kulturális programokkal, eseményekkel foglalkozó munkatársak hogyan látják az egyetemisták kulturálódási szokásait, valamint saját helyüket a hallgatók kikapcsolódási lehetőségeinek dimenziójában – a témában több interjút készítettünk a két egyetemen.

Az előadás során bemutatjuk és elemezzük az elkészült interjúkat, összehasonlítva a két egyetem intézményi szintű kulturális kínálatát, az egyetemisták kulturálódási lehetőségeit. Célunk feltárni azt a közeget, azon kulturális kínálatot, melyben a múzeumok elhelyezkednek, felderíteni a potenciális kulturális versenytársakat az egyetemisták, mint kultúrafogasztók tekintetében. Az előadás során külön kitérünk az interjúalanyok múzeumokkal kapcsolatos álláspontjának elemzésére, bemutatjuk, milyen kultúrafelfogással rendelkeznek, valamint hogyan látják napjaink egyetemista közönségének magsaskultúrához történő viszonyulását. Mindezek mellett az interjúk tanulságai alapján áttekintjük a közgyűjtemények és az egyetemi kultúraközvetítő egységek együttműködésének potenciális lehetőségeit is.

AZ ELEKTRONIKUS KÖNYV A HATÉKONY TANULÁS GÁTJA VAGY ZÁLOGA? (EGY EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI)

Fehér Péter* - Bátfai Erika**

*Pannon Egyetem

feherp1@t-online.hu

**Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

ebatfai@lib.unideb.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Tanulás, tudás

Az elektronikus szövegek egyre inkább teret nyernek a hétköznapi és a szakmai tudásszerző tevékenységekben egyaránt. A legfrissebb felmérések szerint az olvasó fiatalok jelentős része közel annyi elektronikus szöveget olvas, mint papír alapút (Pew Research, 2014) - miközben maga az olvasás, mint szabadidős tevékenység az össznépszerűségben visszaszorulóban van mind idehaza (KSH, 2013), mind világszerte (NOP World, 2015).

Számtalan kérdést vetnek fel az elektronikus anyagok (e-learning, elektronikus könyvek, teljes szövegű adatbázisok) tanulásbeli hatékonysága (Mangen, 2013), annak ellenére, hogy egyes kutatások szerint egyértelműen előnyös az alkalmazásuk (Ackerman, 2012; Rockinson – Szapkeiv, 2013).

Vajon bekövetkezett az olvasás Papert által a '90-es években megjósolt szerepvesztése (Papert, 1993)? Hatékony lehet az elektronikus szövegekre épített oktatási-tanulási folyamat, és ha igen: az oktatás mely szintjein (Kis-Tóth – Fülep – Racskó, 2013; Coldero, 2014; Mangen – Treit, 2014)? Kérdésként merül fel, hogy az egyre elterjedtebb e-learning tananyagok mennyire támogatják az ún. "mély elsajátítást" (Hayles, 2007). Hogyan kombinálhatók az elektronikus könyvek és a különböző e-learning keretrendszerekben tárolt és szolgáltatott elektronikus szövegek/tananyagok, ha figyelembe vesszük, hogy a fiatalok nem feltétlenül preferálják ezeket a hagyományos nyomtatott szövegekkel szemben (Fehér – Hornyák, 2011; Fehér, 2014)? Szorosan kapcsolódik a témához a hazánkban szintén kevésbé kutatott terület: az elektronikus jegyzetelés és a hagyományos jegyzetelés kapcsolata (Chiu, 2013), ami a tanulási folyamat egyik meghatározó eleme.

Egy 2015 tavaszán kezdett komplex kutatás keretében (interjúk, kérdőíves és empirikus vizsgálatok segítségével) azt vizsgáljuk, van-e szignifikáns különbség a tanulás és ismeretsajátítás szempontjából a hagyományos és az elektronikus szövegek olvasása és jegyzetelése között, illetve hogyan befolyásolja az olvasás forrása a tanulást.

A kutatás első lépésként 20 fővel készítettünk részletes interjút, akiket a kimondottan gyakorlott e-könyv felhasználók közül választottunk ki. Feltevésünk szerint az ő viszonyuk az elektronikus szövegekhez mindenképpen pozitív, nagy gyakorlattal és tapasztalatokkal rendelkeznek az elektronikus (és természetesen a papír-alapú) olvasás és tanulás terén. A kérdésekkel elsősorban a használati szokásokat térképeztük fel, amiből egyértelműen kirajzolódik, hogy egyrészt az olvasás hívei számára az elektronikus könyvolvasó eszközök és maguk az e-könyvek nagyon pozitív alternatívát jelentenek a hagyományos olvasás kiegészítésére, másrészt a tanulási és a jegyzetelési technikák a papír alapú olvasás során elsajátított módszerekre is erőteljesen épülnek. Eddigi eredményeink szerint még az gyakorlott e-könyv olvasók esetében sem mondható el, hogy tanulási célokra kizárólagosan használnák az elektronikus szövegeket.

AZ ELŐÍTÉLETES ALAPÚ ISKOLAI ZAKLATÁS (BULLYING) ÉS ANNAK KEZELÉSE A MAGYAR KÖZÉPISKOLÁKBAN

Béres-Deák Rita

Háttér Társaság

beres-deak.rita@hatter.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Az iskolai zaklatás (bullying) az a jelenség, amikor egy gyerek vagy csoport visszaél a hatalmával és a hozzá képest kiszolgáltatott helyzetben levő diákok ellen szisztematikusan fizikai vagy verbális agressziót, illetve kirekesztést alkalmaz (Harris, 2005). Napjainkban internetes formája is elterjedt (cyberbullying). A bullying káros hatásai közé tartozik az áldozatok mentális egészségének megromlása, az iskolakerülés (Harris, 2005), illetve az iskolai légkör fenyegetővé válása. Nemzetközi kutatások azt mutatják, hogy a kisebbségek közé tartozó diákok nagyobb mértékben vannak kitéve az iskolai zaklatásnak, mint a többiek (Harris, 2005).

Magyarországon az iskolai zaklatásról csak a közelmúltban kezdődtek tudományos vizsgálatok, amelyek a jelenség ijesztő mértékű gyakoriságát tárták fel (pl. Buda – Szirmai, 2010). A kisebbségekhez tartozó diákok zaklatásáról azonban igen keveset tudunk (LMBT fiatalok érintettségéről információ: Dombos és mtsai, 2011). Kutatásunk egyik célja tehát az volt, hogy felmérjük, milyen mértékben jelentkezik ez a probléma a magyar középiskolákban. Ezen felül azt is szeretnénk volna megtudni, hogyan reagálnak az iskolák a jelenségre, vannak-e Magyarországon olyan jó gyakorlatok, amelyek példaként szolgálhatnak más iskolák számára.

Az előadásban bemutatandó projektet az Együtt az iskolai zaklatás ellen koalíció folytatta le, amely négy civil szervezet – a Romaversitas, a Társaság a Szabadságjogokért, a Tett és Védelem Alapítvány és a Háttér Társaság – szövetsége. Elektronikus kérdőívet küldtünk ki minden magyar középiskolának, amelyben rákérdeztünk a kisebbségi, elsősorban LMBT, roma és zsidó fiatalok ellen irányuló iskolai zaklatás gyakoriságára és kezelésére. A válaszokban szereplő jó gyakorlatokból útmutatót állítottunk össze, amely segítséget nyújthat az iskoláknak a probléma kezelésében. Előadásunkban a kérdőíves vizsgálat eredményeit összesítjük, valamint bemutatunk néhány jó gyakorlatot is.

AZ ELSAJÁTÍTÁSI MOTIVÁCIÓ KÉRDŐÍVEK TANÁRI, SZÜLŐI ÉS TANULÓI VÁLTOZATÁNAK MEGERŐSÍTŐ FAKTORANALÍZISE

Kis Noémi – Józsa Krisztián

Szegedi Tudományegyetem

kisnoemimi@gmail.com

jozsa@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A tanulási motívumrendszer alapja az elsajátítási motiváció, mely egy készség, képesség elsajátítására, begyakorlására készítet. Meghatározó a szerepe a kognitív, a szociális és a pszichomotorikus fejlődésben. Az értelmi fejlődés szempontjából erősebb az előrejelző ereje, mint az intelligenciának. Döntő szerepe van az iskolai tanulás sikerességében (*Busch-Rossnagel – Morgan, 2013; Józsa – Molnár, 2013; Józsa – Wang – Barrett – Morgan, 2014*).

Az elsajátítási motiváció vizsgálatára *Morgan és mtsai* kidolgozták a Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ) kérdőíveket, melyeknek létezik magyar nyelvű adaptációja is. A kérdőívcsaládnak pedagógusi, szülői és tanulói verziói egyaránt rendelkezésre állnak. Ezek tartalmukban azonosak; 45 ötfokú Likert kijelentést tartalmaznak. A korábbi nemzetközi és hazai vizsgálatok feltáró faktoranalízissel elemezték a kérdőívek szerkezetét. Megerősítő faktoranalízist azonban – egyik korábbi vizsgálatunktól eltekintve – még nem végeztek.

Kutatásunk célja annak ellenőrzése, hogy a megerősítő faktoranalízis milyen mértékben igazolja a tanulói, pedagógusi és szülői eszközök struktúráját. Kérdésünk, hogy milyen mértékben egyezik meg a struktúra a három értékelő esetében. Elemzéseinkhez nagymintás vizsgálatunk adatit használtuk fel, melyben 2., 4., 6., 8. és 10. évfolyamos tanulók vettek részt. 8053 tanuló töltötte ki az önértékelő kérdőívet, közülük 3503 főről áll rendelkezésre tanári értékelés, 3642-ről pedig szülői. Így összesen 15198 kérdőívet dolgoztunk fel. Elemzéseinkhez az AMOS 22 programot alkalmaztuk.

Azonosítottuk azt a szerkezeti modellt, amely leginkább illeszkedik az adatainkra, a három kérdőív esetében összevetettük egymással a megerősítő faktoranalízisek eredményeit. A modellilleszkedés során a következő jószágmutatókat vettük figyelembe: RMSEA (root mean square error of approximation), CFI (comparative fit index), TLI (*Tucker-Lewis* index). A modellilleszkedést az alábbi feltételek esetén tekintettük megfelelőnek: $RMSEA \leq 0,06$, $CFI \geq 0,95$ és $TLI \geq 0,95$. Eredményeink alapján mindhárom kérdőív esetében indokolt volt az eredeti modell módosítása. A legmegfelelőbb modell azonosításához a tételek töltéseit, az SRC (Standardized Residual Covariance) értékeket és a megbízhatósági mutatót (Cronbach- α) vettük figyelembe. Ezek alapján indokoltnak láttuk, hogy a negatív tételeket kiemeljük a modellekből. Megfontolandó továbbá, hogy a kudarcfélelem és intellektus alszálak részei legyenek-e a mérőeszközöknek.

Eredményeink megerősítették a mérőeszközök konstruktum validitását. Igazoltuk, hogy a három értékelő (tanár, szülő, tanuló) válaszai mögött ugyanaz az elméleti modell feltételezhető. Adatink emellett segítséget adnak a kérdőívek továbbfejlesztéséhez, mert rámutatnak arra, hogy melyek azok a tételek, amelyeket szükséges átdolgozni.

Támogató: TÁMOP-3.1.9.11/1-2012-0001, Bolyai János Kutatási Ösztöndíj.

AZ IKSZ MAGYARORSZÁGI BEVEZETÉSÉNEK TAPASZTALATAI ONLINE KUTATÁSOK ÉS INTERJÚK TÜKRÉBEN

Bodó Márton

Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

bodo.marton@ofi.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A szociális kompetenciák, aktív állampolgári attitűd fejlesztése fontos célkitűzése más és más eszközökkel a nevelési rendszereknek szerte Európában (*Citizenship Education*, 2012). Az iskolai közösségi szolgálat (továbbiakban: IKSZ) új eleme a köznevelési rendszernek. Élménypedagógiai eszköz a személyiségfejlődés elősegítése, a valósággal való találkozás lehetőségének megteremtése, a pályaorientáció, a szociális és aktív állampolgári kompetenciák fejlesztése érdekében (*Matolcsi*, 2013)

A kutatás célja az volt, hogy pillanatkép készüljön a 2012/13-as tanévben felmenő rendszerben bevezetésre került közösségi szolgálat program állapotáról. Feltérképezve a megszervezett tevékenységeket az iskolán kívül és belül, a tevékenységek megszervezését, a diákok és fogadó intézmények szerepét a folyamat egészében

Kvalitatív és kvantitatív módszerekkel is vizsgáltuk a rendelkezésre álló adatokat. Az online kérdőíves kutatás célcsoportját az érettségire adó középfokú intézményekben dolgozó, az IKSZ szervezéséért felelős koordinátorok, intézményvezetők adták. A mintavételi eljárás eredményeként a kutatás országosan reprezentatív mintával rendelkezik a feladatellátási hely fenntartójára és régiójára vonatkozó szempontok szerint. Az intézményvezetésnek szánt kérdőívet összesen 529-en, míg az IKSZ koordinátorokét 571 feladatellátási hely koordinátora töltötte ki 2015. január 12. és január 25. között

A gyakorlatot fókusz csoportos interjúkon keresztül térképezte fel a kutatás 7 intézményben bevonva diákokat, fogadó intézményeket, pedagógusokat, illetve monitori látogatás keretében 40 intézményben került sor interjúkra diákokkal, intézményvezetőkkel, koordinátorokkal. Ez utóbbi látogatások 2015 áprilisa és júniusa között zajlottak, amikor megkérdezésre került, hogy hány órát tudtak a diákok teljesíteni az érintett évfolyamokban, illetve dokumentumelemzésre is sor került, képet kapva arról, hogy milyen módon jelenik meg az intézmények mindennapi gyakorlatában a közösségi szolgálat program.

A mérések, monitori látogatások alapján megállapítható, hogy az interjúk árnyalják az online kutatás eredményeit és rámutatnak a gyakorlat nagyon széles skálán mozgó voltára. Az intézmények vezetőitől és koordinátor elkötelezettségétől függően más és más módon közelítették meg a közösségi szolgálat bevezetését: a skála a csak adminisztratív megközelítéstől a hatékony tevékenység központú team munkáig, a felkészítés-tevékenység-feldolgozás koherens rendszerétől a csak tevékenységet előtérbe helyező megvalósításig terjed. A kutatás egyik fontos tanulsága, hogy eltérő vonásokat mutat település típus szerint, illetve az intézményvezetés támogatásától függően a program, és e sajátosságokat érdemes figyelembe venni a program kialakítása során. A másik, hogy az érintett diákok jelentős hányada bejárós diák, amit figyelembe kell venni a szabályozásnak, amikor a naponta lehetséges teljesítés óraszámát megállapítja.

AZ INTERAKTÍV TANÍTÁSI MÓDSZER ÉS AZ M-LEARNING SZEREPE A FIZIKA OKTATÁSÁBAN

Jarosievitz Beáta

Gábor Dénes Főiskola

jarosievitz@gdf.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Természettudományi oktatás

Korábbi kutatásomból származó következtetések, valamint a legutóbbi PISA 2012 felmérés eredményei is megalapozzák hipotézisemet, miszerint a tanulók nem kedvelik a természettudományos tárgyakat, még a legújabb felfedezések sem kötik le eléggé érdeklődésüket. Sajnos a hipotézisemet a felsőoktatásban tanulóknál is megalapozottnak érzem, miszerint a tanulók az érettségit követően sem rendelkeznek az alapvető természettudományos ismeretekkel sem.

Hipotézisem szerint a közoktatásban, valamint a felsőoktatásban is a tanulói kísérletek, a számítógéppel segített oktatási lehetőségek alkalmazása, valamint a táblagépek, okostelefonok használata sokat segíthet a tanulók attitűdjének pozitív irányba való elmozdulásán.

Jelenlegi kutatásom fő kérdése az, hogy a digitális kultúra és pedagógia milyen módszereivel, eszközeivel lehet a fizika órákat színesíteni, játékosá, vonzóbbá tenni a közoktatásban, illetve a felsőoktatásban. További kérdés: hogyan lehet a tanulókat motiválni, rászoktatni a „high-tech” eszközök tudatos, konstruktív használatára.

Céлом elérése érdekében a hagyományos módszerekkel tartott előadásaimon, fizika óráimon, a számítógéppel segített oktatást a Harvard professzora, *Eric Mazur* által kidolgozott interaktív tanítási módszerrel „Peer instruction method” (*Mazur*, 1997) egészítettem ki. A kidolgozott módszer alkalmazása jelentősen hozzájárult a tükrözött oktatáshoz („flipped classroom”). A Harvardon végzett kutatások a módszer alkalmazásának hatékonyságát alátámasztják, ennek köszönhetően úgy tűnik, hogy a 21. század oktatása átalakul, reformkorát éli. 2011 óta már több helyen is alkalmazzák a „blended learning” oktatás modelljeként (*Rosenberg*, 2013).

A módszer órai alkalmazásához, ingyenes programokat (SOCRATIVE: online kérdéssor tervezésére alkalmas), a drága szavazógépek helyett a hallgatók rendelkezésére álló számítógépeket, táblagépeket, okos telefont használtam.

A kísérleti jelleggel alkalmazott kutatásom során arra a következtetésre jutottam, hogy az új módszernek, az m-learning eszközöknek köszönhetően a hallgatók jobban megismerték a fogalmakat és a tananyagot, kreatívabban válaszolták meg a kérdéseket, motiváltabbakká váltak. A jó gyakorlat, módszer és az eszközök csak akkor hatékonyak, ha a hallgatók rendelkeznek már alapvető informatikai jártassággal és kommunikációs kompetenciával.

A cél akkor valósítható meg sikeresen, ha a hallgatók képesek a kooperációra, és a társukhoz fordulva „Turn To Your Neighbor” (*Schell*, 2012) motiváltak az együtt gondolkodásra, a problémamegoldásra, valamint a Z nemzedék (*Benedek*, 2008) tagjaként jártasak az eszközök magas szintű használatában.

AZ INTERNET FÜGGŐSÉG MÉRTÉKÉNEK MÉRÉSE INTELEMETRIKUS TESZTTTEL

Buda András

Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete
buda.andras@arts.unideb.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Tanulás, tudás

Egyre nő azoknak a száma, akik nem a hétköznapi teendőiket szakítják meg az online jelenlét kedvéért, hanem fordítva (Miller, 2012). Magyarországon 10 év alatt 21%-ról 75%-ra nőtt a rendszeres internet használók aránya, de több országban már most 90 % fölötti ez az érték (KSH, 2014). Ezzel párhuzamosan nő azoknak a száma is, akik túlzásba viszik az internet használatot. Egy 2000-ben lebonyolított kutatás során a megkérdezett szülők 11%-a vélte úgy, hogy gyermekeik túl sokat időznek a világhálón, 2012-re ez az arány már 32%-ra emelkedett (*The Digital Future Report*, 2013).

A túlzott internethasználat kérdése már az ezredforduló előtt eltérő válaszokat indukált, olykor meglehetősen eltérő álláspontok ütköztek egymással. Holmes (1997) például heti 19 órában maximalizálta a normál internethasználatot, Young (1998) ezzel szemben dupla ennyi időt is elfogadhatónak tartott. Ez idő tájt jelent meg a tudományos kommunikációban az internet függőség kifejezés is, mely fogalom meghatározása, elméleti alapjainak tisztázása szintén számos vitát generált. A vélemények sokszínűségének megfelelően a 90-es évektől kezdve több skálát is kifejlesztettek az internet függőség mérésére, ezek általában elméleti alapokon közelítenek a kérdéskörhöz.

Az általunk összeállított teszt (<http://intelemetric.unideb.hu>) ezzel szemben a gyakorlatban megnyilvánuló tevékenységeket vizsgálja. Olyan kérdéseket tartalmaz, melyek megválaszolása után egy százas skálán kapja meg a válaszadó, milyen mértékű szerepet játszik életében az internet. Ez a számérték az úgynevezett "intelemetrikus szám", melynek segítségével mindenki öt csoportba sorolható.

Az új, 2015 tavaszától online elérhető (intelemetric.unideb.hu) tesztet (Cronbach's $\alpha = 0.81$), eddig több mint 4200-an töltötték ki. Néhány eredmény: Válaszadóink átlagosan közel 3 órát töltenek el naponta az interneten, a különböző korcsoportok azonban eltérő jellemzőkkel bírnak. Míg a 15 évnél fiatalabb és a 40 évnél idősebb korcsoportok legtöbb tagja maximum 2 órán keresztül internetezik, addig a felsőoktatásba járók korosztályát az átlagosan napi több mint 3,5 interneten töltött óra jellemezi, ők a digitálisan legaktívabbak. Jelentős különbséget találtunk a kommunikációs megoldásokban is, az e-mailküldés például egyértelműen a 25 év feletti kommunikációs formája. Az általános és középiskolások harmada egyáltalán nem szokta ellenőrizni, hogy kapott-e e-mailt és közel kétharmaduk nem is küld levelet. Ezzel szemben az idősebbek legalább harmada naponta ötször vagy akár még többször is ellenőrzi a postafiókját. Legmagasabb ez az arány a 24-39 korosztálynál, akik az e-mailküldésben is élen járnak.

Az eredmények ismételten igazolják, hogy az internethez kapcsolódó alkalmazások felhasználása nem kortól függ, a társadalom tagjainak ilyen típusú felosztása nem megfelelő, a klasszikus digitális nemzedékelméletek felett eljárt az idő. Tagadhatatlan ugyanakkor, hogy kimutathatók különbségek az egyes korcsoportokra vonatkozó jellemzőkben, az előadás ezeket kívánja bemutatni.

AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ HATÁSA AZ ISKOLAI TELJESÍTMÉNYRE

Egri Tímea - Reményi Tamás

ELTE-BGGYK

egritimea@gmail.com

remtomi@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Társadalomtudományi oktatás

Az iskola, akár csak a munkahely, számos agresszív megnyilvánulás helyszíne lehet. Az elmúlt évek kutatási eredményei azt mutatták, hogy a tanulók erőszakos magatartása növekvő tendenciát mutat. A tankötelezettség kötelező közszolgáltatást jelent, mely miatt fontos lenne mind a többségi oktatási intézmények, mind a speciális, gyógypedagógiai intézmények résztvevői számára biztosítani a testi és lelki biztonság védelmét, mely erőszakmentes jellegéből adódóan pozitív módon segítené a tanulók iskolai teljesítményét.

A *Gerevich József* által vezetett kutatásban a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményével rendelkező fogyatékos tanulók – mozgássérült, látássérült, hallássérült tanulók, a pszichopedagógia körébe sorolható diákok, valamint értelmileg és tanulásban akadályozott tanulók – vettek részt, N=420 fő, továbbá tipikusan fejlődő 9. évfolyamos budapesti szakiskolás, szakközépiskolás és gimnazista tanulók, N=944.

Hazai és nemzetközi szakirodalmi adatok igazolták, valamint saját kutatási eredményeink is megerősítették, hogy az egyre súlyosabb mértéket öltő iskolai agresszió hátterében gyakran a szenvedélyszerek használata áll. A gyakran dohányzó és alkoholt fogyasztó tanulók társaiknál agresszívebbnek mutatkoznak mind a fogyatékos tanulók mintájában, mind pedig a többségi köznevelési intézményekben. Iskolai teljesítményükre jellemző a nagyobb rendszerességgel előforduló bukás, a motiváció hiánya, olvasási nehézségek, amelyek együtt járnak az óra alatti bomlasztó viselkedéssel. A szakiskolás tanulók, továbbá a fogyatékosági csoportok közül a tanulásban akadályozott diákok voltak azok, akik a legnagyobb mértékű agressziót voltak kénytelenek átélni a mindennapokban, esetükben volt a legmagasabb a rendszeres iskolakerülés és a bukás aránya. Ahhoz, hogy problémájukat kezelni tudják, gyakrabban használtak élvezeti szereket (cigaretta, alkoholt, illegális szereket), mint a többi fogyatékosági csoportba tartozó fiatal. Ők agresszívebbnek is bizonyultak a többi fogyatékosági kategóriába sorolható kortársaikhoz képest ($p=0,011$; $F=3,28$).

AZ ISKOLAI KÖTÖDÉS VIZSGÁLATA A TÁRSAS VISZONYOK ASPEKTUSÁBÓL

Nagy Krisztina - Zsolnai Anikó

Szégedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

krisztinanagy@edu.u-szeged.hu

zsolnai@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A tanulók idejük jelentős részét az iskolában töltik, ezért kiemelt figyelmet kell fordítani az iskolai kötődés vizsgálatára. A tanulók iskolához való viszonya folyamatosan változik és alakul. Ez egy olyan érzelmi kötődés kialakulásához vezet, amelynek a mértéke összefüggést mutat azzal, hogy a gyermekek mennyire elégedettek az iskolával, illetve hogyan reagálnak az őket ért hatásokra (Szabó – Virányi, 2011). A szakirodalom alapján az iskolai kötődést elsősorban az intézményben megélt társas kapcsolatok minősége, az iskolához és a tanuláshoz való viszony, a fizikai környezetben érzett komfortérzet, a külső elvárásoknak való megfelelés, az oktatási módszerek változatossága, a tanultak hasznosságának felismerése, valamint az iskolában átélt szorongás vagy félelem mértéke határozza meg (Veczkó, 1989; Eder – Mayr, 2000; Bürgisser, 2006; Cohen – Pickeral – McCleskey, 2008; Szabó – Virányi, 2011).

Kutatásunkban nagyvárosi általános iskolák 4. (N=82) és 8. (N=104) évfolyamos tanulóit vettek részt. Az osztályok egy nagymintán már alkalmazott (Szabó – Virányi, 2011), általunk részben adaptált kérdőívet töltöttek ki, amely a tanulók véleményére kérdezett rá az iskolai légkörrel kapcsolatban. A kérdőíves vizsgálatot a mintát képező osztályok belső szerkezetét és a csoporttagok közötti kapcsolatokat feltáró többszemponútú szociometria módszerrel egészítettük ki. A szociometriai felmérőlap a társas kapcsolatokra, a közösségi helyzetre és funkciókra, a népszerűsége, továbbá az egyéni tulajdonságokra vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

Eredményeink igazolták a szakirodalom által feltárt tényezők hangsúlyos szerepét. Az elemzések értelmezése során jelentős összefüggések feltárására került sor a nemek és osztályok, valamint az évfolyamok tekintetében egyaránt. Előadásunkban részletesen kitérünk arra, hogy az iskolához való kötődést befolyásoló tényezők közül a társas hatások mutatói milyen összefüggést mutatnak a vizsgált osztályok társas szerkezetével. Megfigyelhető, hogy azon osztályok, ahol a legtöbben nyilatkozták, hogy szívesen járnak iskolába, stabilabb, szerkezetében összetettebb szociometriai ábrával jellemezhetők. A nemek tekintetében szintén tapasztalhatóak különbségek: a lányok gyakrabban jelölték, hogy szívesen mennek iskolába, mint a fiúk, és több kölcsönös választással rendelkeznek a szociogramok alapján. A nemek elkülönülése valamennyi osztálynál megfigyelhető, a felsőbb évfolyamokban azonban erőteljesebb klikkesedés jellemzi az osztályokat, amely az életkori jellemzőkre vezethető vissza.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, a Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű "Diagnosztikus mérések fejlesztése" című projekt keretében valósult meg."

AZ ISKOLAI LÉGKÖR SZEREPE AZ ISKOLAI EREDMÉNYESSÉG ÉS A TOVÁBBTANULÁSI TERVEK TEKINTETÉBEN NEVELŐSZÜLŐKNÉL ÉLŐ FIATALOKNÁL

Rausch Attila - Török Tímea

Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola

rausch@edu.u-szeged.hu

torokt@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Tanulás, tudás

Jelenleg hazánkban több mint tízezer gyermek és fiatal él nevelőszülőknél. A gyermekvédelmi rendszerből kikerülve az alacsony iskolázottság, a megfelelő szakképzettség hiánya miatt számos nehézséggel szembesülnek, ez megnehezíti társadalmi integrációjukat is (Rácz és mtsai, 2010). A kortárs kapcsolatok, a tanulási motívumok és az önértékelés meghatározzák az iskolai sikerességet (Finkelstein és mtsai, 2002), ezért is fontos e tényezők mélyebb vizsgálata a szakellátásban élő fiataloknál. Kutatásunk célja feltárni, mely affektív és szociális jellemzők vannak hatással a nevelőszülőknél élő fiatalok iskolai teljesítményére és továbbtanulási terveire.

Vizsgálatunk során összesen 498, 9-18 éves nevelőszülői gondoskodásban élő gyermeket és fiatalt kérdeztünk meg. Mintánk országosan reprezentatívnak tekinthető.

A tanulási motívumok közül a kérdőívünkben az elsajátítási motivációt vizsgáltuk, a DMQ kérdőív 3 skáláját vettük fel (Józsa, 2007). Továbbá alkalmaztuk a Rosenberg önértékelés skálát, az énkép vizsgálatára az SDQ I. kérdőív 2 skáláját (Szenczi – Józsa, 2009), valamint az iskolai légkörre vonatkozó további skálákat (kortárs kapcsolatok, tanári megítélés, szociális önértékelés). E skálák reliabilitása 0,74 és 0,91 között volt. Mindezek mellett megkérdeztük a tanulók továbbtanulási terveit, előző éves tanulmányi eredményét is, és további háttérváltozókat is gyűjtöttünk.

A megkérdezett fiatalok tanulmányi átlaga 3,3, 22% diploma, 26% érettségi, 34% szakiskolai végzettség megszerzését tervezi, e két változó között szignifikáns összefüggés mutatkozott ($r=0,26$ $p<0,01$). A vizsgált változók összefüggésrendszere közül az önértékelés és a szociális önértékelés ($r=0,50$ $p<0,01$) és a tanári megítélés, illetve az osztálytársak percepciója függött össze leginkább ($r=0,50$ $p<0,01$).

Strukturális egyenletek modellezéssel (SEM) megállapítottuk, hogy az elsajátítási motívumok és az általános énkép jelentős hatással vannak az iskolai légkör faktorára, amely szignifikánsan befolyásolja a tanulmányi teljesítményt és az önértékelést. Ugyancsak ez a két faktor határozza meg a fiatalok továbbtanulásra vonatkozó terveit. Modellünk illeszkedése elfogadhatónak bizonyult (Chi-négyzet=65,27; $p<0,001$; DF=4; CFI=0,93; SRMR=0,051).

Eredményeink alapján elmondható, hogy az iskolai légkör jelentős hatással van az énképre és az iskolai teljesítményre, továbbá indirekt hatással van a fiatalok továbbtanulási terveire is. Annak érdekében, hogy a nevelőszülőknél élő fiatalokat minél magasabb végzettség elérésére ösztönözzük, több figyelmet kell fordítanunk kortárs kapcsolataikra, és az osztálytermi környezetre, amelyben nap, mint nap tanulnak.

AZ ISKOLAI SZOCIÁLIS MUNKÁS ÉS A PEDAGÓGUSOK LEHETŐSÉGEI AZ ISKOLA „PSZICHOLÓGIAI OTTHONNÁ” FORMÁLÁSÁBAN

Homoki Andrea* - Segal Hajnalka**

**Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar Egészségtudományi Intézet
andi.homoki@gmail.com*

***Otthonodba hozzuk a világot alapítvány
segal.hajnalka@otthonodbahozzukavilagot.hu*

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Szociális képességek, szociális tanulás

Prezentációnkban a pedagógusok és az iskolai szociális munkások együttműködési lehetőségeit mutatjuk be a pozitív iskolai környezet (Borecsky, 2000; Homoki, 2014), avagy az iskola „pszichológiai otthonná” (Gulyás, 2012), másképp szólva „otthonos iskolává” (Ferge, 2010) formálásában. A szocializációs és fizikai környezet hatása a gyermekek iskolai teljesítményére különösen serdülő korban igen meghatározó.

A téma aktualitását adja, hogy az iskolai szociális munka gyermekjóléti szolgáltatásként a konferencia évében már jogszabályi deklaráció (Gyvt.) eredményeként jelenhet meg az iskolákban. Számos kutatás tűzte ki célul az elmúlt évtizedben a társszakták – pedagógusok és iskolai szociális munkások – szakmai identitásának, attitűdjeinek, együttműködési hajlandóságainak mérését (Maros – Tóth, 2003; Makai, 2000; Makai, 2007; Makai, 2008; Homoki, 2012). A humán ökörendszer „helyi közösségek” szintjén lévő iskolának a gyermekek társadalmi integrációjában betöltött szerepén túl (Bourdieu, 1978; Baumann, 2003; Zinnecker, 2006) kulturális, individualizációs, személyiségfejlesztő, szociális, esélykiegyenlítő (Nahalka, 2003) szerepe is érvényesül. A szocializációs funkció kiszélesedése a tanári szerep (Bábasik, 2007; Homoki, 2012) strukturális bővülésével jár együtt, mely a pedagógusi fogékony, nyitottság, rugalmasság, az egyénre szabott nevelés és oktatás iránti elkötelezettség (Mayer, 2005) elvárásával állítja szembe a pedagógust. Bagdy és Telkes (1990) értelmezésében az iskola „reparatív-korrektív műhely”, melyben a társadalmi élet patológikus tüneteit az erre fogékony pedagógus mintegy „pedagógiai üzemműhelyként” észleli. Az iskolai folyamatok diszfunkcióira utaló jelenségek (agresszió, antiszociális viselkedés, spontán kirekesztődés, konfliktusok az iskola aktorai között) hatékony kezelésére az iskolai szociális munkában (Bányai, 2000; Jankó, 2008; Máté – Gergál, 2009) és a társszakták együttműködésében (Budai, 1996; Somorjai, 2013) rejlő gyakorlati lehetőségekre irányítjuk a figyelmet. A téma komplex bemutatásával célunk az iskolai szociális munka fő területein ellátott feladatok bemutatása, az iskolában tevékenykedő segítők által megfogalmazott, az iskolai munkát nehezítő körülmények érzékeltetése. Kutatási adatainkat a LHH kistérségekben a Gyerekesély projektek keretében iskolai szociális munkát végző segítők és pedagógus munkatársaik körében kvalitatív kutatási módszerrel, mélyinterjúkkal nyertük (N=32). Előadásunkat „Jó Gyakorlat”-ként több iskolában sikeresen alkalmazott „Mindenholt Otthon” projekt ismertetésével zárjuk. Célunk feltárni az érintett társszakták képviselőinek szerepét abban, hogy egy-egy program alkalmazásával miként válhatnak aktívvá az „iskola pszichológiai otthonná” alakításában, képessé téve a diákokat a csoportos és közösségi együttélésre, együttműködésre, az önképviseletre, a valódi önellátáson alapuló magabiztosságra és a konstruktív vitakultúra képviseletére.

AZ ITEM POZÍCIÓS HATÁS VIZSGÁLATA BIBD KLASZTERDESIGN ESETÉN

Magyar Andrea - Molnár Gyöngyvér

Szegedi Tudományegyetem

mandrea@edu.u-szeged.hu

gymolnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek; IKT, e-learning, távoktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A technológia alapú tesztelés számtalan új lehetőséget kínál a különböző innovatív tesztelési módok bevezetésére, mint például random item generálás vagy a személyre szabott adaptív tesztelés. Mindkét esetben egy előre meghatározott algoritmus szerint változhat az itemek tesztben elfoglalt helye, pozíciója, mely befolyásolhatja az itemek különböző paramétereit (pl.: nehézségi, diszkriminációs index). A teszt végére kerülő itemekre egyrészt fáradtság, motiváció vagy időhiány miatt kevesebb helyes válasz érkezik (negatív hatás; *Hobensinn – Kubinger – Reif – Schleicher – Khorramdel*, 2011; *Schweizer – Troche – Rammsayer*, 2010), másrészt több jó megoldás születhet a teszt megoldása közben szerzett rutin miatt (pozitív hatás; *Hartig – Buchholz*, 2012). Elemzéseink célja egy 850 itemből álló, négyféle feladattípust tartalmazó adaptív tesztelésre fejlesztett itembank esetén az item pozíciós hatás vizsgálata. A kutatás során az itemekből 40 lineáris tesztváltozatot (klaszter) hoztunk létre, melyekből egyenként 85 itemű füzeteket (booklet) képeztünk. A bookletekben a klasztereket a kiegyenlített nem teljes blokk design (BIBD) latin négyzetben alapuló itemrendezés alkalmazásával linkeltük egymáshoz. Egy booklet négy klasztert tartalmazott, mely a következő feltételeknek tett eleget: (1) egy bookletben egy klaszter csak egyszer fordult elő, (2) minden booklet négy klasztert tartalmazott, (3) mindegyik klaszterpár egyszer fordult elő, (4) mindegyik klaszter minden pozícióban szerepelt.

A tesztek az eDia online rendszeren keresztül 3902 4-5. évfolyamos tanuló részére kerültek kiközvetítésre, a megoldásra a tanulóknak 45 perc állt rendelkezésre. ANOVA elemzéssel összevetettük a különböző pozícióban elhelyezkedő klaszterek viselkedését, hogy feltérképezzük, volt-e szignifikáns különbség ugyanazon, különböző pozícióban elhelyezkedő klaszterek nehézségi és diszkriminációs mutatói között.

Az eredmények szerint összességében a tanulók különböző pozíciókban elhelyezkedő klasztereken elért átlagos teljesítményei nem mutattak szignifikáns különbséget ($M_1=0,79$, $SD=0,10$; $M_2=0,80$, $SD=0,10$; $M_3=0,79$, $SD=0,11$; $M_4=0,79$, $SD=0,11$; $F=0,15$; $p=0,93$). A 40 klaszter 55%-ában diagnosztizáltunk item pozíciós hatást; ebből 22,5%-nál negatív hatás jelentkezett, vagyis ugyanaz a klaszter a teszt végén nehezebbnek bizonyult, a klaszterek 32,5%-nál pedig pozitív hatás mutatkozott, azaz a teszt végén könnyebb volt, tipikusan az egyik feladattípus esetében, ami a teszt végére a begyakorlást mutatja. A klaszterek nehézségi szintje jellemzően a 3. és a 4. pozícióknál váltott.

A kutatás jelentősége, hogy az itemek olyan jellemzőjére hívja fel a figyelmet, melynek nagymértékű teljesítménybefolyásoló hatása lehet olyan tesztek esetén, ahol az itemkiosztás különböző sorrendben történik.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.

CSOPORTSZERKEZET ALAKULÁSÁNAK FELTÁRÁSA ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Nagy Krisztina

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet
krisztinanagy@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Az ember szociális beágyazottságának kutatása és a fejlődés társas környezete a kezdetektől fogva vizsgált területe az emberi kapcsolatokkal foglalkozó diszciplínáknak. A személyiség fejlődésének egyik legfontosabb meghatározója a család, azonban a gyermekek társadalmi beilleszkedésének alapvető feltétele az éveken át tartó iskoláztatás is. Az iskolás gyerekek idejük nagy részét kortársaik körében töltik, ahol kapcsolati hálójuk folyamatosan alakul. Az osztályokban kialakult társas viszonyok feltárásának gyakran alkalmazott módszere a többszemponútú szociometria, amelynek következetes kiértékelése és rendszeres megismétlése az esetek egy részében azonban elmarad (Veczákó, 1986; Vajda, 2004; Mérei, 2006; Szabó – Virányi, 2011).

Kutatásomban egy általános iskolai csoportszerkezetében kialakult változások feltárására törekedtem, az osztályt két év különbséggel vizsgáltam, 6. (N=21) és 8. osztályban (N=19). A saját készítésű szociometriai felméréslapokat a diákok és a tanulók osztályfőnöke is kitöltötte mindkét évben. A kérdőívben rokonszenvi kapcsolatokra, a közösségi funkcióra és közösségi helyzetre, valamint a népszerűsége és az egyéni tulajdonságok megítélésére vonatkoztak a kérdések, mind a diákok, mint az osztályfőnök esetében. Az eredmények hasznos összehasonlítást tesznek lehetővé arra vonatkozóan, hogy az adott osztály szerkezete hogyan változik a két év alatt, illetve a tanárnő véleménye milyen mértékben egyezik meg a diákok véleményével az egyes kérdéseket illetően.

Előadásomban az osztály szerkezetét ábrázoló szociogramokon mutatom be a társas kapcsolatok változását, hangsúlyozva a tanulók és az osztályfőnök véleményének eltéréseit és azonosságait a különböző kérdéscsoportokban. A vizsgált osztály már az első mérésnél egységes egészként jelent meg, a második mérésre az osztály tagoltabbá vált, a nemek elkülönülése erőteljes maradt. A peremhelyzetben lévők és az egyedülálló helyzetűek nem változott jelentősen, a központi szerkezet és az elsődleges baráti kapcsolatok már az első mérés alapján stabilan kirajzolódtak. Az osztályfőnök véleménye és a tanulók eredményei mindkét mérés alkalmával erős azonosságot mutatott.

A kapott eredmények megerősítik, hogy a szociometria módszerének segítségével feltérképezhetővé válik az a rejtett viszony, ami a tanulók között kimondatlanul is jelen van, megismerhetővé válik a csoport gondolkodása és meghatározhatóvá válik a csoport légköre. Az osztályfőnök, amennyiben hangsúlyt fektet az eredmények értelmezésére és időt szán a tanulói megismerésére, akkor megfelelő ismeretekkel rendelkezhet osztályának közösségi viszonyairól és segítheti a pozitív iskolai légkör kialakulását.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, a Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű "Diagnosztikus mérések fejlesztése" című projekt keretében valósult meg."

DAGANATOS BETEGSÉGBŐL GYÓGYULT GYEREKEK ÉS OSZTÁLYTÁRSAIK ÉLETMINŐSÉGE ÉS ISKOLAI BOLDOGULÁSA

D. Molnár Éva* - Kovács Dénes**

*SZTE Neveléstudományi Intézet

medu@edpsy.u-szeged.hu

**SZTE AOK Gyermekklinika

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Egészségnevelés, sportpedagógia

A daganatból gyógyult személyek leírására gyakran használják a túlélő (survivor) kifejezést (Leigh – Miles, 2001). A kifejezés egyrészt utal a „megúszni a rák traumáját” jelenségre, másrészt pedig magába hordozza a betegség hosszú távú, jövőt befolyásoló testi és pszichés nyomait (pl. visszaeséstől való félelem), amelyek további beavatkozást igényelnek (Holland, 2002). A daganatos gyermekeket akkor nevezik gyógyultnak, ha átlépi a kezelés utáni öt éves tünetmentesség küszöbét, ami életminőségükben, iskolába való visszatérésükben, és tanulás iránti attitűdjeikben is megnyilvánul (Van Eys, 2005).

Vizsgálatunk célja annak ellenőrzése, hogy a daganatos betegégből gyógyult gyerekek életminősége milyen különbségeket mutat egészséges társaikhoz képest. További kérdés, hogy az iskolai boldogulás mintázatában van-e különbség a két csoport között, és ez hogyan jelenik meg a továbbtanulási késztetéseikben.

A vizsgálatban 2012 tavaszán 12-18 év közötti daganatos betegégből gyógyult gyerekek és szülei vettek részt (N=21), továbbá kontrollcsoportként néhány, véletlenszerűen kiválasztott gyógyult gyerek egész osztálya (összesen N=87). Az életminőség mérésére a PedsQL™ (Pediatric Quality of Life Inventory™, Varni és mtsai, 1999) kérdőív magyarra adaptált változatát használtuk. A mérőeszköz négy alskálával, összesen 23 itemmel vizsgálja az életminőséget: fizikai, érzelmi, szociális és iskolai funkciókat, 0-tól 4-ig terjedő Likert-skálán. Az iskolai boldogulás (iskola iránti attitűd, a továbbtanulási szándék, tanulmányi eredményességgel való elégedettség) mutatóit adatlap segítségével mértük fel.

Az eredmények azt mutatják, hogy a gyógyult gyerekek és osztálytársaik életminőségében két funkció kapcsán (fizikai és érzelmi) beszélhetünk szignifikáns különbségről ($p \leq 0,05$). Meglepő módon a gyógyult gyerekek csoportja mutat magasabb átlagértékeket (fizikai: $m=84\%$, $s=13\%$, érzelmi: $m=72\%$, $s=20\%$) szemben az osztálytársak csoportjával (fizikai: $m=77\%$, $s=15\%$, érzelmi: $m=61\%$, $s=18\%$). Az iskola iránti attitűd tekintetében az átlagok nem mutatnak szignifikáns különbséget, azonban a gyakorisági eloszlás másfajta mozgást mutat. Míg a gyógyult gyerekek leginkább a szeretek és közepesen szeretek, a kontrollcsoport tagjai főként a közepesen szeretek iskolába járni kategóriába esik. A tanulmányi eredményességgel való elégedettség kapcsán hasonló eredmények születtek: az átlagok nem, de a medián és Skewness-index alapján a gyógyult gyerekek csoportja nagyobb elégedettséget mutat tanulmányi eredményeikkel kapcsolatban.

Az eredmények azt jelzik, hogy a betegégből gyógyult gyerekek életminőségében, iskola iránti attitűdjében van némi különbség osztálytársaikhoz képest, azonban főként pozitív irányban mozdulnak el ezek az értékek. Ez azt is jelentheti, hogy a pedagógusok és osztálytársak részéről jövő támogatás még inkább elősegítheti a végleges gyógyulás diagnózisát.

Az első szerző a tanulmány megírása alatt Bolyai János Kutatói Ösztöndíjban részesült.

DIABÉTESZES GYERMEKEK HELYZETE A KÖZOKTATÁSBAN

Óry Ágnes

Pécsi Tudományegyetem
agnes.ory@freemail.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Óvodapedagógia

Kutatásom célja, hogy megismerjem és bemutassam a diabetes mellitus-szal élő (3-10 éves) gyermekek közoktatásbeli helyzetét, illetve javaslataimmal elősegítsem annak pozitív változását. Bár a probléma viszonylag szűk réteg mindennapi gondjaira hívja fel a figyelmet, azonban a megoldás nemcsak a cukorbetegség, hanem más egyéb krónikus és táplálkozással összefüggő betegségekkel élők nehézségeinek megoldását is elősegítheti.

Alapvetően a cukorbetegség a mentális, szociális, mozgás- vagy érzékszervi fejlődésben nem okoz zavart, ennek ellenére a gyermeknek és családjának nehéz társadalmi problémákkal kell megküzdniük a közoktatási intézménybe való belépéskor. A beteg ellátása kisgyermekkorban nagy odafigyelést igényel leginkább a szülők, de a gondozók részéről is. A gyermek fejlődése során megtanulja és egyre inkább önállóan végzi saját maga kezelését. Számukra az óvoda- és később az iskolaválasztás, a megfigyelt gyakorlat alapján, komoly nehézségekbe ütközhet. Szüleik rosszabb esetben sorozatos visszautasítást tapasztalnak, gyermeküket nem vállalják a közoktatási intézményekben, holott a tankötelezettség rájuk is vonatkozik. Intézménybe kerülésük tényleges helyzetfeltárását végzem kérdőíves vizsgálattal, intézményvezetői interjúkkal és ezek eredményeit prezentálom.

Ezen problémával a szülőknek egyedül kell megküzdniük, szervezeti segítséget nem kapnak, nincs kihez fordulniuk, hiszen az ellátó orvos a betegséget kezeli, a dietetikus az étrend összeállításában vesz részt, a pszichológus a lelki terhek feldolgozásában, viselésében segít. A közoktatási intézmény gyakran a saját „érdekeit” szem előtt tartva, a könnyebb és egyszerűbb utat választva, visszautasítja őket. Senki nem akar többletmunkát és senki nem akar felelősséget vállalni a speciális helyzetért. *Ki a felelős? Hol van a hiba? Mit lehet tenni ebben a helyzetben?*

A téma interdiszciplináris volta megnehezíti a helyzetet, hiszen egészségügyet, oktatásügyet, társadalmi problémákat érint, családi és pénzügyi kérdéseket vet fel. A különböző területek együttműködése, közös megoldáskeresése lenne szükséges ahhoz, hogy a célt elérhessék (hogy ezeknek a gyermekeknek is biztosítva legyen a teljes körű társadalmi beilleszkedés lehetősége, hogy ők is ugyanolyan teljes értékű életet élhessenek, mint egészséges társaik). Nem indokolja semmi, hogy speciális fejlesztést igénylő csoportba kerüljön az inzulinnal és diétával kezelhető gyerek. Ez a megoldás az integráció helyett a diszkrimináció felé vinné el a diabeteszesek megítélését.

A hazai szerteágazó példák áttekintését követően, a kutatásom során megismert, külföldi (francia) gyakorlat működését mutatom be részletesen, amely erre az oktatási és társadalmi inklúziós problémára adott lehetséges válaszok egyike. A Franciaországban érvényes rendelet gördülékennyé tette, mind az intézmények részéről, mind a család részéről az együttműködést és tisztázta a felelősség kérdését.

DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉS ANDRAGÓGIA SZAKOS HALLGATÓK KÖRÉBEN

Kereszty Orsolya - Hegyi-Halmos Nóra - Stéber Andrea

ELTE PPK

kereszty.orsolya@ppk.elte.hu

hegyi.halmos@ppk.elte.hu

steber.andrea@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Az élethosszig tartó tanulás Európai Uniói szakpolitikájának elmúlt évtizedekben való erősödése egyre inkább felhívta a figyelmet a felnőttkori tanulás jelentőségére. A felnőttek tanulását a történelem során sokak mellett egyházi előljárók, néptanítók, népművelők, művelődésszervezők, majd felnőttképzési menedzserek segítették. 2006-ban a bolognai folyamat keretében bekövetkezett átalakításoknak köszönhetően született meg az andragógia szak, mely a felnőttek tanulását segítő elméleti és gyakorlati szakemberek képzését tűzte ki célul. Az andragógia szakot tizenhat képzőintézmény összefogásával alapították meg úgy, hogy a szakban egyesítsék a korábbi képzési kínálatból eltűnő, a felnőttkori tanulás területéhez kapcsolható szakokat (művelődésszervező, személyügyi szervező, munkavállalási tanácsadó), melyek szakirányként köszöntek vissza az alapszakban (művelődésszervező, személyügyi szervező, munkavállalási tanácsadó és felnőttképzési szervező). 2008-tól az ország számos felsőoktatási intézményében az andragógia mesterképzés is elindult. Egyetemünkön az andragógia szak gyökerei 1961 óta megtalálhatóak, hiszen az ebben az évben indult népművelő képzés célkitűzései napjainkig hatnak, bár a szak többféle elnevezéssel működött. (Maróti, 2014)

2014 őszén intézményünkben diplomás pályakövetési vizsgálatot végeztünk andragógia BA és MA szakon végzett volt hallgatóink körében, hogy összegezhessük a képzés 2006-os indulása óta eltelt időszak tapasztalatait. A kutatás célja az volt, hogy visszacsatolást kapjunk arról, hogy hallgatóink miként boldogulnak a munkaerőpiacon, munkájukhoz releváns tudást szereztek-e képzésünkben, illetve visszatekintve tanulmányaikra, mit tartanak képzésünk erősségének. Az eredmények nagyban hozzájárulhatnak képzésünk tartalmi fejlesztéséhez.

A vizsgálatot online kérdőíves adatfelvétellel végeztük, a kérdőív tartalmazott zárt és nyílt kérdéseket egyaránt. A vizsgálat alapsokaságát az egyetemünkön 2006-tól andragógia BA vagy MA képzési szinten diplomát szerzett, nappali, illetve levelező tagozaton tanult hallgatók adták. A hallgatókat évfolyamonként a NEPTUN rendszeren keresztül, e-mailen kerestük meg, és kértük a kérdőív kitöltésére.

A 2013/2014. tanévig alap- és mesterszakon végzett hallgatók körében végzett DPR kutatásban az alapsokaság 11%-a vett részt. A konferencián a kutatás eredményeit kívánjuk részletesen bemutatni.

DISKURZUSELEMZÉS A TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓT NEHEZÍTŐ TÉNYEZŐKRŐL A NEVELÉSI-OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN

Szabó Ákosné

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
timarkati@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A társadalmi integráció, a fogyatékos emberek bevonása a társadalmi életbe a nemzetközi és a magyarországi fogyatékosügyi politikák meghatározó célkitűzése (Horváth, 2012). A XXI. század gyógypedagógiája a speciális segítséget igénylő személyekkel összefüggő teljes jelenségtartományt vizsgálja (Mesterházi, 2004). Kutatásaival az ágazati szabályozás fogyatékosügyi program-dokumentumokhoz történő hozzáillesztésében is részt kíván venni.

A társadalmi integráció sikerességének feltételeit számos nemzetközi és hazai kutatás vizsgálta (Mattson – Hansen, 2009; Zászkaliczky, 2012; Szabóné, 2014). Az utóbbi években a tanulók szocioökonómiai státusza, a szülők és a pedagógusok beállítódásai (Horváthné, 2006), az iskola tárgyi és személyi feltételei valamint a pedagógiai munka minősége (Torda – Perlus, 2009; Papp – Mile, 2012; Józsa, 2014) mellett szociometriai kutatások is vizsgálták az integrált tanulók helyzetét az osztályközösségben (Szekeres, 2011; Szekeres, 2014).

Kutatásom célja a diszkurzív közpolitika-vizsgálati módszer (Szabó, 2012; Gajdoschek, 2013; Pál, 2013) alkalmazási lehetőségének kipróbálása olyan gyógypedagógusok problémapercepciójának/problémadefiníciójának feltárására, akik szakvizsgás képzésük lezárásaként a társadalmi integrációt nehezítő tényezők elemzésére vállalkoztak. A gyógypedagógusok többsége az átalakult pedagógiai szakszolgálati rendszerben dolgozik (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet).

A szakszolgálati változás és az integráció kapcsolatának kommunikációja, a szegénység, az individuális kompetencia versus társadalmi felelősségvállalás kérdése, a tudáshoz való hozzáférés, a többszintű segítő beavatkozások (Szabóné, 2009) szükségessége problematikák definiálását a diszkurzív szemlélet és eszköztár alkalmazásával, 45 dolgozat alapján vizsgáltam. Az egyenlőtlenségek alakításának, legitimációjának és újrateremtésének diszkurzív folyamatai jól vizsgálhatónak tűntek.

A kutatás tapasztalatai részben megerősítik az integráció mechanizmusaival kapcsolatos korábbi kutatások megállapításait (Bánfahy, 2008), részben az átalakuló pedagógiai szakszolgálati rendszer problématerképéhez rendelnek értelmezhető tartalmakat. A szervezeti, funkcionális és fenntartói változások okozta nehézségek, az integráció időpontja és az első iskolamodell szerepe, a „többségi pedagógusok” – az utazó tanárok feladataival kapcsolatos – félreértelmezési és felelősségáthárító igyekezetei, a tanulók rossz lelkiállapota, előzetes és aktuális kudarcélményei, a magatartási problémák kezelésének nehézségei, az integrációból visszakerült tanulók helyzete a morális, a medikális, a szociális és az emberi jogi gondolati konstrukciókban jelennek meg (Könczei, 2011). Az integrált tanulók szociometriai státuszára és a társadalom felelősségére elvétve találunk utalást a szövegekben. A kutatás eredményei gazdagítják a társadalmi integrációval kapcsolatos konstruktivista gondolkodást, s egyben segíthetik a törvényi változások generálta problémák (újra)definícióját.

DRÁMAPEDAGÓGIA, GAMIFIKÁCIÓ A KULTURÁLIS ALÁZAT MEGALAPOZÁSA A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

Jaskóné Gácsi Mária

Eszterházy Károly Főiskola Comenius Kar
jagamaria@ekfck.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A tolerancia olyan attitűd, mely nehezen meghatározható, nem mérhető képesség. Megléte érzékelhető embertársaink megnyilvánulásaiban, viselkedésében. Lényegében hozzátartozik életünk egészségkultúrájához, gondolkodásunk befolyásoló tényezőként a verbális és nonverbális anyanyelv eszköze. A tolerancia közvetítése során alakítható az ember önmagára irányuló reflexiója, gondolkodása, kulturáltsága. Ehhez tudásra, tapasztalatokra, intelligenciára van szükség mely alakítható, hiszen az „intelligencia nem más, mint a képességek sokasága, melyek lehetővé teszik, hogy a felmerülő problémákat megoldjunk, illetve képesség a problémák megoldására, vagy új problémák létrehozására, hogy az ember új tudáshoz jusson.” Hosszú távon nem lehet a pedagógia sikeres, ha nem törődik azzal, hogy lehetőséget adjon a diákoknak abban, hogy saját szintjükön sikereket érjenek el a feladatokban. A pedagógusoknak minden gyermeket el kell fogadniuk az egyéniségükkel és a különböző képességeikkel együtt. A legjobban azzal tudjuk segíteni őket, ha megszólítjuk közös szükségleteiket.

Olyan pedagógus társadalmat kell kiművelni, akiknek alapvető szemléletében tükröződik a személy-központúság, valamint a meglévő tapasztalatok elfogadása. Éppen ezért elengedhetetlen a kultúrákövetítés, közművelődés módszereinek ismerete. A nevelők módszertani repertoárjának ez irányú gazdagítása csak indirekt pedagógiai attitűddel lesz eredményes. Alapja az őszinteség, nyitottság, kreativitás, szabadság, mely új típusú oktató-hallgató, tanár-diák viszonyt feltételez és igényel. Erre alkalmas a drámapedagógia és annak eszköztára; a személyközi szubjektív jelentések feltárása a kreatív gyakorlatok végzése, mely során a személyiség pozitív mentálhigiénés állapota erősödik. A társadalmi problémák iránt fogékony értelmiségi fiatalok felkészítése, rugalmassá tétele prioritás kell, hogy legyen a mai mikro- és makrokörnyezet gyorsan változó kihívásai közepette. Olyan pedagógusokat kell nevelnünk, akik elutasítják a szegregációt, kirekesztést és nyitottak, érzékenyen reagálnak a napi, közéleti problémák vonatkozásában. Meg kell ismertetni a hallgatókkal az intolerancia problémakörét, a társadalomban előforduló anomáliákat, az idegengyűlölet okait és mechanizmusát, valamint a kisebbségi csoportok helyzetét.

A pedagógusok képzésében mindezek széleskörű meg tapasztalására alkalmas módszer a kreatív tréning és tanítási dráma. Egy olyan eszmerendszer, mely a személyiség kifejezés-kultúráját gazdagítja. Továbbá az elsajátítandó ismeretek között találjuk a kifejezés és az önkifejezés drámán belüli lehetőségeinek megragadása mellett a mimes, szöveges improvizációkat, élethelyzet-gyakorlatokat, valamint az empátia és a tolerancia fejlesztését célzó szubjektív jelentések feltárását. A jelöltek fogékonnyá válhatnak a kisebbségi csoportok speciális problémái iránt, kifejlődhetnek azon képességeik, melyek segítségével felismerik és kezelni tudják saját előítéleteiket.

EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS A FELSŐOKTATÁSBAN

Kraiciné Szokoly Mária

ELTE PPK Andragógia és Művelődésméleti Tanszék

szokoly.maria@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egészségnevelés, sportpedagógia

Az 1986. évi ottawai, I. nemzetközi egészségfejlesztési charta, („Az egészséget mindenkinek 2000-re és azon túl”), az Egészségügyi Világszervezet „Egészséget mindenkinek“ céldokumentuma egy újfajta népegészségügyi mozgalmat, interszektoriális cselekvési folyamatot indított el. Az egészségfejlesztés ma már nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége. Az egészséget szolgáló közpolitika és ellátási rendszer mellett kiemelt jelentősége van egészségtudatos életmódra nevelésnek, az egyének saját és környezetük egészsége feletti fokozottabb figyelmének, az erre irányuló munkahelyi és civil közösségi tevékenységeknek, a média ismeretterjesztő és fogyasztási szokásokat befolyásoló hatásának. Az új szemlélet, amely eltér a hagyományos betegségközpontú medicinális szemlélettől, a nagy egészségfejlesztési multiplikációs hatással bíró foglalkozásokat az érdeklődés középpontjába emelte.

A felsőoktatás folyamatos szervezeti-tartalmi átalakulása számos, a képzéshez kapcsolódó kérdés átgondolására ad lehetőséget. Fel kívánjuk hívni a figyelmet arra, hogy a felsőfokú diplomás populáció arányának növekedése miatt a felsőoktatásban folyó oktató-nevelő munka fontos lehet a népegészségügy szempontjából is. Egyrészt a hallgatók egészségfejlesztéssel kapcsolatos ismereteik és kompetenciák birtokában tudatosan alakíthatják saját egészségtudatos életmódjukat. Másrészt, diplomás szakemberként e szemléletet mintaként történő terjesztése mellett szakmai döntéseikkel alapvetően befolyásolják a népegészségügy helyzetét.

A kutatás célja: betekinteni az egészségfejlesztés felsőoktatási helyzetére, a hallgatók és oktatók vélekedésére önmaguk egészségi állapotáról, az egészségfejlesztés felsőoktatási környezetéről, s arról, hogy tudatában vannak-e a hivatásukkal járó társadalmi felelősségnek az egészségfejlesztés terén. Módszere: az egyetemi hallgatók körében végzett online és papíralapú kérdőíves kutatás, valamint az oktatók és hallgatók körében végzett interjúkutatás. Az eredményeket az előadás részletezi, amely szerint a válaszadók többsége fontosnak tartja az egészségfejlesztést az egyetemen, de ehhez az intézményi környezet kevésbé járul hozzá. Az egészségmagatartással kapcsolatban a táplálkozást és a mozgást tartják a legfontosabbnak, bizonytalanok a multiplikátor hatásban és kevésbé látják át hivatásuk egészségfejlesztési vonatkozásait. A kutatás kapcsolódik a TÁMOP 6.1.1/12/1 „Bizonyítékokon alapuló egészségfejlesztési ismeretek kidolgozása az oktatás különböző szintjei számára, valamint egészségfejlesztési szakmai hálózat létrehozása” c. felsőoktatási alprojekt munkálataihoz, amely révén a kutatás hozzájárulhat a projekt keretében a felsőoktatási KKK átdolgozásának folyamatához és a tervezett egészségfejlesztési minőségi díj kidolgozásához.

ELMÉLET A SIKER MÖGÖTT. A KONDUKTÍV NEVELÉS SPECIFIKUMAI A NEVELÉSTUDOMÁNYBAN

Zsebe Andrea

Pető András Főiskola

zsebe@peto.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A konduktív nevelés rendszere több mint fél évszázada áll az idegrendszeri sérülés következtében dominánsan mozgássérült személyek szolgálatában. A módszer alapítója az orvostudomány eredményeit felhasználva és alkalmazva felismerte azt, hogy a konduktív fejlesztés a pedagógia alapvetéseivel, elméleti és gyakorlati tapasztalataival válhat teljessé.

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a konduktív nevelés neveléstudományi specifikumai hogyan jelennek meg a módszer elméletében és még inkább gyakorlatában.

Nevelésünk és a fejlesztő munkánk sikerét elméleti stabilitása adja, mely magában foglalja az orvostudomány legújabb kutatási eredményeit, a neveléstudomány alapvetéseit és a konduktív pedagógia specifikus tartalmát.

Az eredmények igazolásában az 50 éve indult gyakorlatorientált felsőfokú képzés történetének elején inkább megfigyelésekre, a tapasztalatok rögzítésére helyeződött a hangsúlyt. Az elmúlt két évtizedben azonban rendszeresen végzett hatásvizsgálatokkal, empirikus kutatásokkal keressük azokat a csomópontokat, amelyek visszaigazolják eredményeinket.

Legújabb kutatásunk a neveléstudomány és a konduktív pedagógia közös pontjait és kapcsolatait hivatott igazolni. Vizsgálatainkban elsősorban arra kerestük a választ, hogy a neveléstudomány alappilléreinek tekintett cél, feladat, tevékenység egysége milyen módon jelenik meg a tervezett, tudatos és értékelt konduktív nevelés folyamatában. Ehhez a dokumentumelemzés módszerét, az elméleti képzésünk struktúraelemzését, a gyakorlati képzésünkben résztvevők kikérdezését használtuk.

Az eredmények kiértékelésekor két szempont szerint rögzítettük az adatokat: nevelés és tevékenység kapcsolata, illetve a tevékenység folyamata.

Az eredmények segítségével pontosabb képet kaptunk a nevelési célok elméleti tartalmairól, a célhoz kapcsolódó feladatok egymásra épüléséről és a követelmények, elvárások (a fejlesztésben résztvevői szerint különválasztva) helyéről a fejlesztésben. Igazolva látjuk továbbá a nevelés folyamatának tevékenységközpontú és értékelt működését, vagyis az elmélet támogató hatását a siker mögött.

A kutatás folytatásában fontosnak tartjuk a neveléstudomány további alappilléreinek vizsgálatait, úgymint a nevelés tényezői, módszerei és a nevelő hatások szerepe a konduktív fejlesztés sikere mögött.

ELTÉRŐ IDŐPONTBAN GYÓGYPEDAGÓGIAI ISKOLÁBA KERÜLŐ TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT TANULÓK ELSAJÁTÍTÁSI MOTIVÁCIÓJA A TANULÓK ÉS TANÁROK VÉLEKEDÉSE ALAPJÁN

Mucsiné Erdei Mónika* - Józsa Krisztián**

*SZTE JGYPK Gyógypedagógusképző Intézet

monika.merdei@gmail.com

**SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

jozsa@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Motiváció, önszabályozás

Az elsajátítási motiváció készségek, képességek elsajátítására készlet (*Busch – Rosznagel*, 1997). Nemzetközi kutatások szerint a tanulásban akadályozott gyermekek elsajátítási motivációjának erőssége nem marad el a tipikusan fejlődő társaikétól abban az esetben, ha számukra optimális kihívó erővel bíró helyzet elé állítjuk őket. A tanulásban akadályozott tanulók elsajátítási motivációjának hazai kutatása közel 10 éve vette kezdetét (Józsa – Fazekasné *Fenyvesi*, 2007).

A tanulásban akadályozott tanulók jelentős hányada továbbra is speciális gyógypedagógiai iskolákban tanul, az integrált tanulók aránya 2006 óta lényegileg nem változott (*Csányi*, 2013). Számottevő azon tanulók aránya is, akik sorozatos kudarcokat követően, adott esetben sikertelen integráció után kerülnek át gyógypedagógiai iskolába. Vizsgálatunkban összehasonítottuk azokat a tanulásban akadályozott gyermekeket, akik gyógypedagógiai iskolában kezdték meg az első osztályt (GYIK, N=87) és azokat, akik többségi iskolából, sikertelen spontán integrációt követően kerültek át (SIK, N=130). Tanári és tanulói kérdőíveket alkalmaztunk. Hipotézisünk szerint a tanulásban akadályozott tanulók motiváltságát befolyásolja az, hogy gyógypedagógiai iskolában kezdték-e az első osztályt vagy a későbbiekben kerültek át oda.

A tanulók önjellemzéseiben a két alminta közt a felnőttekkel való kapcsolat motívumai (kötődés) szempontjából jelentős különbséget tártunk fel a GYIK minta előnyére. Az átkerülés ideje 5-6. évfolyamon már szignifikáns különbséget eredményezett a motivációban. Az alminták különbsége megjelent a pedagógusok véleményében is, így a kötődés esetében magasabb motívumértéket kaptak a GYIK alminta tanulói, mint SIK társaik, míg motoros motívumok tekintetében épp az integrációból átkerülő diákok értéke volt magasabb.

Összehasonlítottuk a tanulásban akadályozott tanulók és osztályfőnökeinek véleményét az elsajátítási motivációval kapcsolatosan. A tanárok és diákok véleménye között minden alskálán jelentős különbségek mutatkoztak összevontan és évfolyamok szerinti bontásban is. Ugyanakkor a vélemények közti korrelációs értékek ($r=0,19-0,41$) gyenge-közepes, szignifikáns összefüggésekről árulkodtak.

Összességében elmondhatjuk, hogy a gyógypedagógiai iskolákba eltérő időpontokban bekerülő tanulók elsajátítási motivációja több területen is kimutathatóan más fejlődési vonalat jár be. Eredményeink felhívják a figyelmet a gyógypedagógiai iskolába átkerülés idejének gondos megválasztására: az áthelyezés időpontjának megválasztásakor érdemes figyelembe venni, hogy a felső tagozatra már kimutatható motivációs különbségek tapasztalhatóak. A többségi iskolában sikertelennek tűnő tanulók esetében tehát érdemes még az alsó tagozaton, legkésőbb 10–11 éves korig segíteni az átkerülést a tanulás iránti motiváció fenntartása érdekében. A pedagógusok és tanulók véleményének összevetése feltárta, hogy más tényezők társulnak az elsajátítás mellé az egyes értékelők számára. Ezt érdemes a tanítási órákra való felkészülésben figyelembe venni.

Támogató: OTKA K83850, Bolyai János Kutatási Ösztöndíj.

ÉRTÉKELÉSI KULTÚRA AZ ELMÉLETBEN ÉS A GYAKORLATBAN

Kovácsné Duró Andrea

Miskolci Egyetem

duro.andrea@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Hosszú út vezetett odáig, amíg a hazai pedagógiai szakirodalomban a tanári tevékenység részmozzanatának tekintett, tanulóra irányuló értékelés a tanítási-tanulási folyamat rendszerszabályozó komponensként jelent meg, és az iskola világának teljes tevékenységrendszerét átfogó, fejlesztő szerepe vált hangsúlyossá – egyúttal az értékelési kultúra változásának szükségességére is ráirányítva a figyelmet. (Nagy, 1986; Nagy, 1979; Báthory, 1997, Golnhofer, 2001). Ez utóbbi, amely széles értelemben magában foglal modelleket, típusokat, tevékenységeket, kapcsolódó kompetenciákat, nézeteket, sokféleképpen vizsgálható, elemezhető. Mintegy másfél évtized alatt magunk is különféle nézőpontból közelítettünk a témához. Jelen előadásban eredményeink szintetizálásakor a híd szerepét az értékelési funkciók vizsgálata tölti be, hiszen ezek szakszerű érvényesítése a tudatos tevékenység egyik fokmérője. Ennek megfelelően elsődleges célunk a funkciók megítélésében/alkalmazásában kimutatható tendenciák megragadása, ill. az értékelési kultúra más tényezőivel való összefüggéseinek felvázolása.

Vizsgálataink közös sajátossága, hogy a pedagógusok/tanárjelöltek nézőpontját tükröző, alkalmazott, induktív kutatások. A feltáró és feldolgozó metodikák szempontjából a dokumentum- és tartalomelemzéseken, egyéni kérdőíves felméréseken alapuló minőségi elemzések és statisztikai módszerek használata a jellemző.

Empirikus kutatásaink alapján megállapítható, hogy akár a középiskolai pedagógiai programokat, akár a tanárjelöltek értékelési felkészültségét, nézeteit, diákori értékelési tapasztalatait vagy „fekete pedagógiai” élményeit tekintjük, akár az osztálytermi értékelés jellegzetes helyzeteit, eszközeit vesszük górcső alá, visszatérően a minősítő, a szummatív és a tájékoztató funkciók dominanciájával, valamint az ezek megvalósítását szolgáló módszerek, eszközök egyeduralmával szembesülünk – az értékelés tárgyának a tanulók memória-teljesítményére szűkítésével teljes összhangban. Ugyanakkor a lassú szemléletváltást jelzi, hogy a motiváló funkció is mind nagyobb szerephez jut, bár többnyire még csak a prioritást élvező funkcióktól leszakadva, vagy az ideálisnak tekintett gyakorlat részeként. Az eredményekből levonható konzekvenciák arról tanúskodnak, hogy a pedagógusok/tanárjelöltek értékeléssel kapcsolatos tudásrendszere nem koherens, szubjektív elméletek által befolyásolt, gyakran az egymásnak ellentmondó alapelvekre építő elgondolás/gyakorlat a jellemző. A kutatási mozaikokból kirajzolódó kép (az eltérő minták, kutatási tárgyak ellenére) egybehangzóan azt mutatja, hogy a kialakult nézetek, attitűdök, a berögzült tevékenységek nehezen változtathatók meg. Mivel az értékelési folyamat optimalizálásában a pedagógusok értékelési kultúráját alkotó elemek döntő szerepet játszanak, ezért a képzés során az eddigieknél is nagyobb figyelmet kell szentelni a szemléletformálásnak; a reflektáló, elemző tevékenység fejlesztésének, a problémák komplexebb megközelítésének.

Támogató: DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében. TÁMOP-3.1.16-14-2014-0001

ÉRTÉKTEREMTÉS ZENEI NEVELÉSSEL

Farády Katalin

PTE-NTI

fuvikati@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A számítógépek, az internet, műholdak világában élünk. Ebben a felgyorsult világban nő fel a mai generáció. Ez az életvitel próbára teszi az emberi értékek tiszteltetését, emberi kapcsolatainkat, a hagyományok megőrzését. A gyerekek sokkal több információhoz jutnak, egészen másként gondolkodnak, mint elődeik. Előadásom a kutatásom alapján bemutatja, hogy a művészeti nevelés, azon belül a zenei nevelés milyen értékeket közvetít a növendékek számára. A zene sokféle módon hozzájárul az ember képességeinek, személyiségének kibontakozásához. Mivel magam is zenetanár vagyok, az iskolai tapasztalataim és kutatásaim alapján a zenei nevelés során adódó lehetőségekről és feladatokról, konkrét módszerekről, művészetalapú tanulásról, illetve tanításról számolok be. Kitérek néhány konkrét példára is.

Kutatásomat részben a kreatív környezetről, kreatív személyiségről, a kreativitásról, mint tevékenységről, annak eredményeiről végeztem. *Csikszentmihályi Mihály* az örök témát kutatja, hogy mi az élet értelme, hogyan legyünk boldogok. Az örömmel, a kreativitással, az élmények elérésnek lehetőségeivel foglalkozik. *Flow*-elmélete szerint a kreatív ember „szenvédélyből” teszi azt, amit csinál, az élményt a képességek és feladatok összhangja adja meg.

A kreativitás az intelligencia kiegészítője, újat hoz létre, a tehetség egyik alkotója. Egységesen elfogadott tehetség-fogalom nem létezik, több elmélet született, amelyek közel állnak egymáshoz. Előadásomban ismertetem a legismertebb tehetségmodelleket: *Renzulli*, *Mönks*, *Czeizel Endre* modelljét. A tehetséges gyermek jellemzőit *Gyarmathy Éva* és *Duró Zsuzsa* kutatásai alapján foglalom össze. Arra keresem a választ kutatásomban, hogy kik a zeneileg tehetségesek, valamint hogy mit teszek a tehetségük kibontakozása érdekében, és a munkámmal hogyan teremtek értéket az iskolában. Hazánkban találunk több példát, ahol értékformálás, értékteremtés történik. A zenei tehetségfejlesztésről *Turmezeyné Heller Erika* és *Varró Margit* munkásságát, kutatásait vizsgáltam.

Az értékteremtés zenei neveléssel témakörben felmérést készítetek iskolánkban, azt vizsgálva, hogy mi az érték, mi az értékes zene. A zene, mint a művészeti nevelés része értékteremtő és értékőrző, aktív befogadásra és alkotásra is készítet. Fejleszti a teremtés és a létrehozás, valamint a megismerés, a befogadás és a művészettel való élés képességeit. A zenetanár is értéket közvetít, munkáját az értékteremtés jellemzi, munkájának célja az értékteremtés a növendékei felé. Azok a növendékek, akik tehetségük révén művészekké válnak, értéket közvetítenek és értéket adnak tovább.

Büszke vagyok arra, hogy olyan hivatást választottam, amellyel értéket tudok formálni és teremteni.

ÉRZELMI IGÉNYBEVÉTEL A TANÁRI PÁLYÁN

Sass Judit* - Bodnár Éva* - Köpeczi-Bócz Tamás* - Kiss János**

**Budapesti Corvinus Egyetem*

judit.sass@uni-corvinus.hu

eva.bodnar@uni-corvinus.hu

tamas.kopeczi.bocz@uni-corvinus.hu

***Debreceni Egyetem*

kiss.janos@foh.unideb.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

Az érzelmek a viselkedés irányításában játszanak szerepet, elősegítve az alkalmazkodást. Igénybevétel forrása az érzelmek átélése és a szervezeti és foglalkozási elvárások az érzelmek bemutatására vonatkozóan. A tanári munka magas stressz-szinttel jár, emellett az érzelmeket kiváltó helyzetek is gyakoriak (Frenzel, 2014), mindez a kiégés szempontjából fokozott veszélyeztetettséget jelent. Az érzelmi igénybevétel forrása egyrészt az érzelmek átélése, másrészt a szervezeti és foglalkozási elvárások és normák az érzelmek bemutatására vonatkozóan. Az igénybevétel forrásai változhatnak az intézmények sajátosságaitól (tanulói összetétel, eltérő oktatási, nevelési feladatok stb.) függően. Iskolatípusonként eltérés mutatkozik például tanulók szenvedélybetegségekkel kapcsolatos veszélyeztettségében (Csák, 2012), a tanulók pályaelköteleződésében (Sipeki, 2013).

A szakmai és szervezeti szocializáció segíthet a hatékony érzelemszabályozás megoldásainak elsajátításában. Vizsgálatunkban intézménytípusok szerint összevetettük az érzelmi élményeket a pedagógusoknál. Az érzelmi helyzetek vizsgálatára az Érzelem a munkahelyen félig strukturált interjút (Gibson, 2006) alkalmaztuk. Az egyéni és szervezeti előzmények és következmények feltárására a Szervezeti élet (Leiter – Maslach, 2004), a PANAS (Rózsa – Kő, 2007), az érzelmi munka (Brothridge – Lee, 1998), a Munka és jóllét (Schaufeli és mtsai, 2006) és az észlelt kollektív tanári hatékonyság kérdőívet (Schwarzer – Schmitz – Daytner, 1999) használtuk. A vizsgálatban 14 iskola (4 gimnázium, 5-5 szakképző, illetve vegyes iskola) vett részt, 173 érzelmi interjút és 161 kérdőívet elemeztünk.

Célunk az érzelmi élmények iskolatípusonkénti feltárása. Eredményeink szerint a pozitív élmények (öröm, szeretet, elégedettség és büszkeség) a gimnáziumban inkább kötődnek a tanulókkal közös élményekhez, míg a szakképzőkben a saját szakmai sikerekhez. A harag iskolatípustól függetlenül a tanulói fegyelmetlenséghez, érdektelenséghez kapcsolódik, további negatív érzelmek a szakképzőkben a tehetetlenség, a gimnáziumokban a szorongás, a vegyes képzésnél a szomorúság. A gimnáziumi tanárok nagyobb munkaterhelést érznek, de motiválóbbnak élik meg a munkájukat és nagyobb a kollektív hatékonyságérzetük. A szakképzőkben kevésbé kedvező a tanárok intézményi attitűdje és észlelt hatékonysága, elkötelezettsége. A vegyes képzőhelyeken alacsonyabb a pozitív és magasabb a negatív érzelmek észlelt intenzitása, mint a többi intézményben.

Az iskolák tárgyi és humán feltételein, a tanári motiváción és a tanulók összetételén alapuló átfogó továbbképzési program megalkotásának szükségességére mutatunk rá, mely további kutatások irányait is megszabja.

E-TANANYAGFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁK TAPASZTALATAI A FELSŐOKTATÁS BÁZISÁN

Molnár György

BME, Műszaki Pedagógia Tanszék

molnar.gy@eik.bme.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az új környezet, az új szerepek, a digitális nemzedékek attitűdje, s az állandó változás okozta kihívásokra az oktatási rendszer igyekszik reagálni, melyet néhány hazai közösségi szervezet is jelez (Innovatív Tanárok Fóruma, Digitális pedagógusok). Ugyanakkor a sokdimenziós és folyamatosan megújuló háttérváltozók alakulása miatt a diszciplína is keresi a megfelelő oktatás- és tanulásmódszertani megoldásokat, ezt mutatja néhány hazai szakember kutatási eredménye is e téren (*Forgó, 2013; Benedek – Molnár, 2013; Lévai, 2013; Buda, 2012; Kulcsár, 2013; Horváth, 2014*). Felsőoktatási intézményünkben az utóbbi években megvalósított digitális tankönyvfejlesztési projekt disszeminációjára alapozva (27 tananyag) innovációs és kutatócsoportunk újabb tananyagfejlesztési megmértetések elé nézett. Ennek keretében összesen 55 digitális tananyag fejlesztésére vállalkozott, melynek közvetlen célja a szakmai tanárképzés módszertani támogatása, a képzők képzése és a digitális tartalomfejlesztés. A kutatás célja e hosszú tananyagfejlesztési folyamat bemutatása, valamint ezek használhatósági vizsgálata, melynek eredményeként körvonalazódtak azok a módszertani és didaktikai szempontsorok, melyek a korszerű digitális tananyagok előállításánál alapkritériumként fogalmazódtak meg, illetve a fejlesztési irányt behatárolták. Ilyen szempont pl. a felhasználóbarát kivétel, az egyszerű kezelhetőség, a képernyőtartalom rezponzivitása, a modul-lecke-allecke struktúra, a folyamatos visszajelzés kérdése, a hallgatói előrehaladás követése, illetve a tananyag rövid útvonalon történő elérése.

A tananyagok SCORM alapú kimenetele lehetővé teszi azok legtágabb értelemben vett felhasználását, mely akár egy HTML, akár egy XML struktúrában is kezelhető és kibontható. Vizsgálataink arra is nagyon jól rámutattak, hogy a felhasználói kör többsége már a mobilkommunikációs eszközei segítségével szeretné elérni a kifejlesztett digitális tartalmakat, vagyis az okostelefonjuk és tabletjük segítségével sajátítaná el legszívesebben az új ismeretanyagot. Egy megfelelő odafigyeléssel kifejlesztett e-tananyag az előbb említett feltételeket teljes mértékben kielégíti, ezzel a legszélesebb lehetőséget biztosítva a digitális állampolgárok tanulástámogatása terén. A fejlesztést követően a digitális tananyagok kipróbálásra kerülnek, ugyanakkor a korábbi e-tananyagfejlesztési projekt tananyaghasználatának hatékonyságával kapcsolatban készült kérdőív, empirikus vizsgálat rendelkezésre áll. Ezek feltárására 2014 és 2015 tanév során került sor elsősorban formális tanulási környezetek útján, ahol a mintaszám kurzusonként elérte az N=30-40 főt. A fejlesztési eredmények elemzése alkalmas lehet az országban zajló ilyen irányú fejlesztések összegyűjtésére és bemutatására, valamint arra, hogy rámutasson azokra a további feladatokra, melyek a pedagógusképzők és a pedagógusok támogatásával kapcsolatban a pedagógusképzés bázisán megvalósíthatók.

Támogató: TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 - "A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése"

FEJLESZTÉSI BEAVATKOZÁSOK SAJÁTOSÁGAINAK HATÁSA A TANULÁSSZERVEZÉSI ELJÁRÁSOK VÁLTOZÁSÁRA

Fazekas Ágnes

ELTE PPK

fazekas.agnes@ppk.elte.hu

Témakörök: Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A tervezett előadás azt mutatja be, milyen különbségek fedezhetőek fel a tanulás-szervezési eljárásokra irányuló hazai fejlesztési beavatkozások egyes iskolákra gyakorolt hatásaiban egyfelől a programok sajátosságaitól, másfelől a fogadó iskolák jellemzőitől függően.

Az előadás az uniós kurikulum-fejlesztési programok hatásmechanizmusait vizsgáló OTKA kutatásunk (www.impala.elte.hu) legújabb eredményeit ismerteti. Feltáró munkánk során HEFOP és TÁMOP programokat vizsgáltunk, a beavatkozásokat megkülönböztettük például aszerint, hogy inkább előíró (top-down) vagy kontextus-érzékeny (bottom-up) stratégiák és menedzsmenteszközök kapcsolódnak hozzájuk, hogy a helyi szintű megvalósításra vonatkozó előírásaik egyértelműek vagy több értelmezést is megengednek, hogy a javasolt tanulás-szervezési eljárások igényelik-e a tanórai keretek radikális átrendezését, illetve hogy milyen tartalmi területeket (pl. kompetenciafejlesztés, esélyegyenlőség) érintenek. Mivel az egyes programtípusok meghatározott környezetekben más-más folyamatokat generálhatnak, azonosítottunk a leginkább releváns iskolai környezeteket. Így a programok eredményességét vizsgáltuk például az általános és az attól eltérő profillal rendelkező, az Országos kompetenciamérésen alul- és felülteljesítő, a különösen jó és a hátrányos helyzetű diákokat fogadó, illetve a folyamatosan fejlesztő és a nehezen mozduló iskolák körében. A programok implementációjáról 591 iskolában kérdőívvel és 12 iskolában egy hetes terepmunka során gyűjtöttünk adatokat. Ez utóbbi lehetőséget adott annak a kérdésnek a vizsgálatára is, hogy miként befolyásolja bizonyos típusú programok megvalósulását az, ha az adott iskolában más fejlesztések is futnak.

Az adatgyűjtésünk elméleti háttérét az oktatási változások hazai és nemzetközi irodalma adta (lásd pl. Fullan, 2008; Hargreaves, 2009; McLaughlin, 1990). Ennek másfél évig tartó feltárása során kiemelt figyelmet fordítottunk a fejlesztési programok, valamint a fejlesztési terek tipizálási lehetőségeire (lásd pl. Cohen – Spillane, 1992; Dusenbury és mtsai, 2003; van Twist – van der Steen, 2013). Emellett elemeztük a hazai programokat vizsgáló korábbi kutatások eredményeit (lásd pl. Kerber, 2011; Expanszió, 2011), áttekintettük a kapcsolódó központi dokumentumokat és megkérdeztük a programok kitalálót, koordinálót is.

Kutatási eredményeink arra mutatnak rá, hogy a fejlesztési programokat differenciáltan érdemes tervezni. Bizonyos típusú programok bizonyos típusú intézményekben különösen nagy hatásfokkal tudják segíteni a tanulás-szervezési eljárások hatékonyabbá válását, míg más közegekben akár romboló hatásúak is lehetnek. Így például a szoros előírásokat alkalmazó programok jelentős változásokat idézhetnek elő a statikus állapotú, kevésbé eredményes szervezetekben, míg a helyi szintű innovációknak teret adó fejlesztések a tanulószervezetként működő iskolákban vezethetnek eredményre, azonban ezek felcserélése számtalan nem várt negatív hatást generálhat.

FEJLESZTŐ E-BIBLIOTERÁPIÁS FOGLALKOZÁSSOROZATOK HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ, ÁLTALÁNOS ISKOLAI DIÁKOK SZÁMÁRA

Gulyás Enikő

Eszterházy Károly Főiskola
gulyasen@ektf.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

A fejlesztő biblioterápia (Bartos, 1989; Doll – Doll, 2011; Sanacore, 2012) alkalmazásának lehetősége általános iskolai keretek között hazánkban még nem terjedt el eléggé, amelynek egyik oka lehet, hogy a megváltozott igényeknek nem tudott teljes mértékben megfelelni, így a fiatalabb generáció érdeklődését nem tudta maradéktalanul felkelteni. Ezen probléma kiküszöbölésére, és a modern technikai eszközök nagyobb szintű bevonásának érdekében hoztuk létre a fejlesztő e-biblioterápiát (Gulyás, 2015). Mindkét módszer alkalmas arra, hogy a foglalkozásokon résztvevő diákok értékrendszerét, értékszemléletét alakítsa.

Az összetett kétcsoportos kísérletünkben 6. osztályos diákok vettek részt 10 intézményből. Az intézmények kiválasztása célirányos mintavétellel történt Borsod-Abaúj-Zemplén megye azon intézményei közül, amelyek az országos kompetencia-méréseken alacsony teljesítményt mutattak. Öt iskolában fejlesztő biblioterápiás, ötben pedig fejlesztő e-biblioterápiás, 6 alkalomból álló foglalkozást szerveztünk.

A változások detektálására a *Coopersmith*-féle önértékelés és a *Thomas-Kilman*-féle konfliktuskezelési tesztek, valamint megfigyelést és tartalomelemzést használtunk. Ezek közül előadásunkban a videonaplók (480 db) és a foglalkozásvezetők beszámolóira (60 db) vonatkozó tartalomelemzés eredményeit szeretnénk bemutatni.

Mindkét esetben irányadó kérdések biztosították a vélemény kifejtésének kezdetét. A beavatkozási csoportok tagjai minden foglalkozás végén iPad, illetve kamerák segítségével rögzítették a foglalkozáson szerzett tapasztalataikat. A foglalkozásvezetők szintén minden foglalkozás után rögzítették tapasztalataikat egy elektronikus felületen.

A szöveges és videoanyagok feldolgozása a MAXQDA tartalomelemző szoftver segítségével történt, induktív módon.

Hipotéziseink szerint a foglalkozások előrehaladtával a diákok jobban érzik magukat, úgy gondolják, nyíltan és őszintén elmondhatják véleményüket, egyre több pozitív, és egyre kevesebb negatív dolgot sorolnak fel a foglalkozásokkal kapcsolatban, figyelnek rá, hogy a beszélgetésekből tanulhatnak. A foglalkozásvezetők beszámolóí azt mutatják, hogy a diákok egyre jobban megnyílnak, a foglalkozásvezetők a kialakult helyzetek megoldásában hatékonyabbnak érzik magukat, egyre több pozitív változást és egyre kevesebb negatív változást figyelnek meg a foglalkozásokon, egyre kevesebb technikai problémájuk van.

Kutatásunk több szempontból is fontos, egyrészt mert a fejlesztő biblioterápia hatásának objektív értékelésére, mérésére mindeddig igen kevés példa van, másrészt vizsgálatunknak köszönhetően a fejlesztő biblioterápia és a fejlesztő e-biblioterápia eredményességének összehasonlítását is elvégezhetjük.

Az adatok feldolgozása jelenleg folyamatban van, ennek köszönhetően a konferencián friss eredményeket tudunk bemutatni.

A kutatás a TÁMOP-3.3.13-13/1-2013-0001 Eötvös József Program – Pedagógiai – szakmai szolgáltató intézet fejlesztése és Projektháló pályázat keretén belül zajlik.

FEMINISTA FELADATOK - DIFFERENCIÁLÁS A VIZUÁLIS NEVELŐK TANÁRKÉPZÉSÉBEN

Gaul Emil

Nyíregyházi Főiskola

gaul@t-online.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

A feminizmus kifejezést *Wollstonecraft* (1792) kétszáz évvel ezelőtt csupán jogértelmezésként használta, míg *Beauvoir* a Második nemben (1949) már a két nem különbségeként fogalmazta meg. Ma már sokkal szélesebb értelemben használjuk, például beszélünk feminista történetírásról, ahol a férfiak csatái és királyai mellett megjelennek a hétköznapi élet eseményei, a táplálkozás, öltözködés, tisztálkodás is, de persze vannak még területek, ahova még nem hatolt be az egyenjogúság szelleme, például a felnőttoktatás bizonyos területeire.

A differenciálásról (adaptivitásról) szóló alapl művében *Glaser* (1977) a tanulók közötti különbségek figyelembevételére szempontjából öt fokozatot határoz meg, és az ötödik fokozaton a korábban mindenkiére érvényesen megállapított tanulási követelmények differenciálására is sor kerül. Ennek a legfejlettebb értelmű iskolai differenciálásnak az elmélete már hazánkban is széles körben elterjedt, de érdekes módon a felnőtt tanulók közötti különbségtételre ritkán kerül sor, nem beszélve annak gyakorlatáról. Előadásomban éppen erről lesz szó.

Mint köztudott, a tanítók és tanárok túlnyomó többsége nő, ennek ellenére a pedagógusok részére készülő tankönyvekben ennek alig néhány helyen van nyoma, de a képzések, továbbképzések tematikájában sem tükröződik a nemi jelleg. A vizuális nevelésben közismert a nemek közötti különbség: a serdülő lányok inkább a lakás, az öltözködés területén vannak otthon, míg a fiúk az épületek, gépek világában jártasabbak (*Gaul – Kárpáti*, 1997).

Az előadásban az utóbbi években a vizuális tanárképzés és továbbképzés nőtagjainak készített feladatokból és azokra készített megoldásokból mutatok be néhányat. A Szatyorkészítő verseny a szerkezeti érzék fejlesztését szolgálta. Az Én konyhám (*Bodor Katalin* feladata) során ki-ki felmérte és lerajzolta a konyhája alaprajzát, majd megtervezte a számára kézre eső elrendezést a neki tetsző anyagokból és színekkel, a tervezőképességet fejlesztve. A Cipőfotózás a női szerepek (a háziasszony, a dolgozó nő, a párja kedvence, stb.) átélésére és a képi kifejezés fejlesztésére tett kísérletet. A komplex feladat gyakorlására a Mikulás projekt szolgált, amikor is ki-ki a saját receptje szerinti csokoládét főzött, és a saját tervezésű Mikulás formába öntötte, majd csomagolta a figurát. Hasonló célú feladat volt az Ehető karácsonyfadísz készítése. A női ridikül szociálpszichológiai elemzése, mint szakdolgozat számos előítéletet döntött meg.

HÁLÓZATKÁRTYÁK A TANÁRJELÖLTEK REFLEKTÍV GONDOLKODÁSÁNAK VIZSGÁLATÁBAN

Sántha Kálmán

Pannon Egyetem Neveléstudományi Intézet
santha.kalman1@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A tanárrá válás folyamatának vizsgálatában kiemelt figyelem illeti a reflektív gondolkodást, melynek kialakítására és fejlesztésére szükség van a tanárképzés és -továbbképzés rendszerében, hiszen segíti a tevékenység diagnosztizálását, elemzését és fejlesztését.

A reflektív gondolkodás nemzetközi háttérének feltárásával a hazai neveléstudomány lépést tart, a 2000-es évek óta intenzív publikációs tevékenység jellemezi e területet. A tanulmányok a reflexió fogalmi háttérétől, az elméleti modellektől, valamint a reflexiót korlátozó tényezők ismertetésén át a nézetek és a reflektivitás kapcsolatának feltérképezéséig széles spektrumot mutatnak. A támogatott felidézést, a kognitív térképet, a reflektív naplót, a különféle interjú-típusokat és a kérdőívet alkalmazó vizsgálatok a reflexiókat elsősorban a kvalitatív, illetve a kombinált paradigma elvei szerint dolgozták fel. Az elemzések metszéspontjában a reflektív gondolkodás főbb tartalmi elemeinek megtalálása, valamint a reflektivitás mélyrétegeinek vizsgálatát lehetővé tevő szempontrendszer létrehozása állt.

Az előadás célja a strukturált nem sztenderdizált hálózatkártya reflektív gondolkodás feltárásában betölthető szerepének kimutatása, a tanárjelöltek tanári tevékenységgel kapcsolatos reflexióinak elemzése.

Egy tanárjelöltből álló hallgatói csoportot (N=25) arra kértünk, hogy a strukturált nem sztenderdizált hálózatkártya módszerével illusztrálják a tanári tevékenységgel kapcsolatos gondolataikat. A technika a 'Koncentrikus körök módszerének' (hierarchical mapping technique) (Kabn – Antonucci, 1980) továbbfejlesztett változata, amelyet az Én-központú hálózatok elemzésében gyakran alkalmaznak. A tanári tevékenységre vonatkozó nézetek vizuális megjelenítése mellett a hallgatók írásban is rögzítették, indokolták a hálózatkártya elkészítésének menetét, így szövegtörzsek (reflektív naplók) is az elemzés rendelkezésére álltak. Ez a lépés a módszertani triangulációt biztosította. A szövegtörzseket induktív tartomelemzésnek rendeltük alá, a kódolás megbízhatóságát intrakódolással biztosítottuk.

A rendelkezésre álló adatok elősegítették a tanári tevékenységről alkotott reflexiók hálózatszerű megjelenítését. A kör- és szektor-hozzárendelésekkel követhetővé váltak a hallgatók tanári tevékenységre vonatkozó nézetei, valamint reflexió-típusai. A koncentrikus körök száma (többnyire 3-5) és a tanári tevékenységre adott reflexiók tipizálása között összefüggés tapasztalható. A szektorok a klasszikus területek (oktatás, nevelés) mellett olyan elemeket is érintettek (pl. önismeret, hitelesség, továbbképzés, kutatói munka), amelyek a tanári tevékenység, a pálya komplex értelmezését látatják.

Az előadás a reflektív gondolkodás feltárásában új technika alkalmazhatóságát mutatja be, felhívja a figyelmet a hálózatkártyák szoftverrel történő elemzésére, továbbá hozzájárul a reflexiók tipizálásához.

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ KÖZFOGLALKOZTATOTTAK KÉPZÉSÉNEK ANDRAGÓGIAI TAPASZTALATAI

Kerülő Judit - Nyilas Orsolya

Nyíregyházi Főiskola

keruloj@gmail.com

nyilaso@nyf.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Előadásunkban a munkaerő-piacról több éve távollévő inaktívak és munkanélküliek közfoglalkoztatás keretében megvalósult képzésének andragógiai tapasztalatait elemezzük. A program résztvevőit a felnőttoktatás olyan speciális csoportjának tekintjük, akik korábbi iskolai kudarcaik miatt negatív tanulási attitűddel rendelkeznek.

A hátrányos helyzetűek, alacsony iskolai végzettségűek képzésével foglalkozó szakirodalom a tanulási motiváció hiányát tartja a legnehezebben megoldható feladatnak (Kerülő, 2000, Bajusz, 2006; Farkas, 2013). A motiváció kialakításában és fenntartásában jelentős szerepük van az oktatóknak, különösen akkor, ha életkor, érdeklődés és tanulási kompetencia szempontjából is heterogén csoportról van szó (Farkas, 2013; Henczi, 2014).

2014 áprilisában kutatást végeztünk azzal a céllal, hogy a közmunkaprogramokhoz kapcsolódó képzések andragógiai vonatkozásait megismerjük és elemezzük. Vizsgálati módszerként strukturált interjúkat alkalmaztunk (N=44 tanuló, N=10 oktató).

A felnőttkori tanulással foglalkozó hazai kutatások eredményei azt igazolják, hogy az eredményes tanulást nehezíti, ha a résztvevőket nem felnőttként kezelik, ezért a tanáraiktól is elsősorban ezt várják el (Zrinszky, 2004; Mayer, 2008).

Ezek alapján azt feltételeztük, hogy az általunk vizsgált alacsony iskolai végzettségű csoportok oktatóinak kiválasztásánál az andragógiai ismereteknek és tapasztalatoknak jelentős a szerepe, olyan tanárokat alkalmaznak, akik felnőttoktatási tapasztalatokkal, szakmai ismeretekkel rendelkeznek.

Interjúalanyaink jelentős része is hangsúlyozta azt az elvárását, hogy az oktatók felnőttként kezeljék őket. A legtöbb bíráló ennek elmaradása esetén érte a tanárokat.

A program kidolgozóinak véleménye szerint ezzel a programmal egy olyan célcsoportot sikerült elérni, újra iskolapadba ültetni, akiknek a társadalmi felzárkóztatásához, munkaerő-piaci megjelenéséhez elengedhetetlen volt ez a képzés (*Képességfejlesztéstől az önbizalomig*, 2014).

Ugyanakkor az általunk megkérdezettek szerint a szervezők alig vették figyelembe, hogy a képzésben olyan felnőttek vesznek részt, akik – még ha az iskolai végzettségük hasonló is – eltérő motiváltsággal, tanulási tapasztalattal, tanulási attitűddel, támogató környezettel rendelkeztek. A megkérdezett tanárok esetében elmaradt az oktatók andragógiai felkészítése, és a tanításra jelentkezőknél az andragógus diploma inkább hátrányt jelentett, mint előnyt.

A közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzések tovább folytatódnak, ezért fontos az eddigi eredmények elemzése.

HELYZETKÉP A TANÓRAKUTATÁS (LESSON STUDY) MAGYARORSZÁGI ADAPTÁLÁSÁRÓL / ALKALMAZÁSÁRÓL

Czók Brigitta - Győri János

Eszterházy Károly Főiskola

brigiczok@gmail.com

gyori.janos@ektf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Társadalomtudományi oktatás

Ahogy az OECD kutatási összefoglalója is megállapítja (OECD, 2005), „Teachers matter.”: a 21. századi tanári munka komplexitása és annak hatásai a tanulói eredményességet befolyásoló legfontosabb tényezők egyike. Ezért a tanulói eredményességet növelő háttérmunka egyik lehetséges eleme a tanári tudás fejlesztése. Ennek pedig a tanárok közti együttműködés és tudásátadás fejlesztése az egyik lehetséges módszere. Az eredetileg több mint száz éve Japánban működő tanórákutatásra (lesson study-ra) csak a 1990-es években figyeltek fel a kutatók (Stevenson – Stigler, 1992), de mára nemzetközileg elterjedt módszer lett (*Chicago Lesson Study Group*, 2008; *Elliot*, 2011; *Lewis*, 2011; *Sarkar Arani*, 2006). A magyar szakmai közösség a tanárok csoportos kooperációját igénylő munkafejlesztési módszerként hallott róla (*Gordon Győri*, 2007), de mind ez ideig nem voltak a tanórákutatás alkalmazásával kapcsolatos vizsgálatok, minthogy ezt még soha nem próbálták ki hazai környezetben.

Kutatásunk célja olyan tanítók kompetenciáinak empirikus vizsgálata, akik a tanórákutatás módszerét elsőként alkalmazzák Magyarországon. A kutatás 4 fő kérdése: az eredetileg japán tanítási módszert lehet-e alkalmazni a magyar közoktatásban; a tanítók milyen készségeinek és pedagógiai ismereteinek fejlődését segíti elő a módszer; milyen különbségek/hasonlóságok azonosíthatók a magyar és a japán tanárok tanítási attitűdje között; milyen összefüggés mutatható ki a magyarországi kísérletben lefolytatott tanórákutatásban a tanárok által választott kutatási téma és a tanárok interkulturális kompetenciája között.

A magyar kísérlet 2014 októberétől 2015 júniusáig tartott. A feltáró munkát antropológiai résztvevő megfigyeléssel, feljegyzésekkel készítettük; óraterv és hospitálási naplók elemzésével a tanítók interkulturális nézeteit vizsgáltuk; a munkafolyamatot tematikus és fókuszcsoporthozos interjúkkal, valamint videófelvétellel rögzítettük. A munkában részt vevők számára a munkafolyamat szinte minden eleme újdonságot jelentett, ezért egy sor konfliktust és logisztikai akadályt kellett megoldaniuk. Mindazonáltal az első eredményeink azt mutatják, hogy a kutatásban részt vevő tanítók professzióról és magukról alkotott képük megújult és kreatívabbá vált.

A tanórákutatás a tanári identitást és önreflexiót megerősíti, stabil, alulról szerveződő szakmai közösséget hoz létre, és átalakítja a „tanár, mint adminisztratív munkát végző hivatalnok” sztereotípiáját. Ezen kívül, a tanórákutatás során megtartandó kutatási órára különböző iskolákból meghívott pedagógusok meglátásai manifesztálták, hogy egy adott térség iskoláinak vagy egy tantárgy oktatóinak melyek a közös pontjai és problémái; ez pedig később megoldási javaslatok, kézikönyvek kidolgozását eredményezheti regionális vagy országos szinten, illetve segítheti az oktatási főáramba tartozó intézmények és az alternatív iskolák közötti nagyobb fokú együttműködést is.

IKT ESZKÖZÖK HASZNÁLATA AZ ÉSZAK-ALFÖLD RÉGIÓ PEDAGÓGUS JELÖLTJEINEK KÖRÉBEN

Barnucz Nóra - Labancz Imre

Debreceni Egyetem

barnuczno@gmail.com

liunideb@gmail.com

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az IKT eszközök a XXI. század társadalmának mozgatórugói, és óriási hatással vannak az országok gazdasági-társadalmi fejlettségére. Ezt jól bizonyítják az IKT pedagógiai innováció hatását vizsgáló hazai és nemzetközi kutatások is (*Balanskat és mtsai*, 2006; *Condie – Munro*, 2007; *Kozma – Anderson*, 2002, etc.).

Nem csak a technikai feltételrendszer megalapozásának támogatása a cél, hanem olyan eljárások is szükségesek, amelyek megkívánják mind az intézményvezetőket, mind a pedagógusok új feltételekhez való igazodását. Nemzetközi kutatások (*Kozma – Anderson*, 2002; *Gibson*, 2002; *Condie – Munro*, 2007) az oktatási reformok megvalósításának egyik legfőbb eszközeként tekintenek az IKT-eszközök tanulásba-tanításba való bevonásra.

Jelen munkánkban két friss (2014 telén végzett) kérdőíves kutatás alapján hasonlítjuk össze a pedagógusjelöltek (N=635) és a működő pedagógusok (N=1056) IKT eszközökhöz való viszonyulását, ehhez kapcsolódó kompetenciáit. A kutatás célja az IKT-eszközök használatának feltérképezése, illetve ezekkel az eszközökkel történő tanulás-tanítás működésének bemutatása a tanulói környezetben, valamint a pedagógusjelöltek IKT-val folytatott tanulási szokásaik feltérképezése.

Vizsgáltuk a pedagógusok attitűdjét és informatikai jártasságát az IKT eszközök tanórai alkalmazásával kapcsolatban. Az elemzések során Khi-négyzet próbát, varianciaanalízist és többlépcsős logisztikus regressziót alkalmaztunk. Az elemzés során többször dolgoztuk kereszttáblával, ahol a változókat „dummy” (kétértékű) változóvá kódoltuk annak érdekében, hogy érthetőbb következtetéseket tudjunk levonni. A pedagógusok körében végzett vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a nem nyelvszakos humán tárgyakat oktató pedagógusok használnak a leggyakrabban (83,8%) interaktív táblát a tanórákon. Őket követik a reálszakos pedagógusok (82,1%), és harmadik helyen szerepelnek az idegen nyelvszakos tanárok (77%). A pedagógusjelöltek körében végzett kutatás elemzése során az eredmények az internet adta lehetőségek iránti érdeklődésüket jelzik, amelyek várhatóan pozitívabb képet fognak mutatni a már működő pedagógusok IKT-val folytatott tanítási szokásaival ellentétben. Az eredmények jól tükrözik majd, hogy különböző generációkról, azaz digitális bennszülöttekről (pedagógusjelölt hallgatók) és digitális bevándorlókról (pedagógusok) van szó. A vizsgálat eredményei szerint a digitális bevándorlók csak tanulásuk során alkalmazkodnak a környezetükhöz, és az internet csak a második helyen szerepel, amikor információra van szükségük (*Prensky*, 2001; *Jukes – Dosaj*, 2003).

INTERAKTÍV SZÁMÍTÓGÉPES ALKALMAZÁSOK A FIZIKAOKTATÁSBAN

Orosz Gábor Tamás

Óbudai Egyetem Alba Regia Műszaki Kar

orosz.tamas@amk.uni-obuda.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A mai kor infokommunikációs igényeinek megfelelően diákjaink elsőként az általános, később a közép-, végül a felsőoktatási intézményekben várják el, hogy tanulmányaik során megjelenjenek a média- és internet technológiák (Tóth P., 2014). Kutatásom középiskolai és felsőoktatási tanulói célcsoportokat céloz meg. A diákok számára mind csoportosan, mind egyénileg dolgozok ki olyan oktatási módszertant, amellyel megfelelő informatikai keretrendszer alkalmazásával segítem elő a tehetségek gondozását. Olyan több részből álló, oktatást és tanulást segítő informatikai programcsomagot állítok össze, amely a tehetséggondozásban sokrétű funkcióval rendelkezik. Ebben a cikkben olyan kiértékelésről számolok be, amely a tanulók interaktivitásának hatását vizsgálja.

Nagyon nagy nehézséget okoz a különböző helyekről érkező, nem ugyanabba az évfolyamba járó, mégis ugyanarra a versenyre készülő középiskolai diákok együttes koordinálása. Olyan interaktív informatikai alkalmazásokat használunk a fizikai versenyekre való felkészítés során, melyek elősegítik a leendő versenyzők felkészülését szinte tetszőleges fizikai tárgykörben. Noha a kísérleti fizika hagyományos oktatási módszertanával szemben az említett számítógépes gyakorlatok híján vannak számos gyakorlati ismeret átadásának, mellette szól, hogy tetszőleges időpillanatban reprodukálható, nem teszi szükségessé, hogy elvégzése előtt a diák hosszas előkészületi munkát végezzen, valamint a kísérletek a rendszer megléte után ingyen elvégezhetők. A szimulációs kísérletek a diákok tudását integrálják, az ismeretanyagot jobban képesek integrálni.

A diákok a fizika különböző témakörében adtak számot tudásukról. Elsőként úgy mértem fel a tanulók elméleti tudását, hogy előadásokat hallgattak és példamegoldások végeztek el. Ezután a felmérések előtt az addig megszerzett elméleti ismeretanyagukat interaktív számítógépes fizikai kísérletekkel egészítették ki. A két eredményt összehasonlítva azt tapasztaltam, hogy az interaktív fizikai kísérletek alkalmazása jelentős javulást eredményezett az elméleti ismeretek tanulási folyamatában is. Segítette továbbá az egyének hiányosságának a pótlását és természetesen a kísérleti fizikai gondolkodásmódot is.

Az eredmények azt igazolják, hogy célszerű egy ilyen egyszerű, interaktív funkciót is beépíteni a számítógépes oktatási keretrendszerbe, amely természetesen számos további funkcióval is bővíthet. Az effajta eszközök, módszerek nagy elméleti jelentőséggel bírnak, hiszen olyan oktatási irányt jelölnek ki, mellyel a számítógépes eszközöket jól ismerő, szívesen alkalmazó diákokat nagymértékben segíti a tanulásban. Az interaktív számítógépes programok gyakorlati haszna, hogy könnyen, olcsón és bármikor elérhetők.

A bemutatott középiskolai példán kívül a módszer nyilvánvalóan alkalmazható általános iskolákban és felsőoktatási intézményekben, valamint a fizikán kívül tetszőleges tantárgyakra is.

JÁTÉKDIAGNOSZTIKAI ÉS -TERÁPIÁS MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK KORAI ELLÁTÁSÁBAN

Eigner Bernadett

ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet
ebernadette11@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

Az anya-gyermek interakciók mérése szabad játék helyzetben lehetővé teszi azoknak a gyermekeknek a minél korábbi beazonosítását, akiknél esély van a későbbi szocio-emocionális fejlődés zavarainak, illetve pszichopatológiai problémák (internalizáló, illetve externalizáló zavar) kialakulására. Ezeket a gyermekeket a köznevelési törvény a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók körébe sorolja. A korai, specifikus megfigyelés a játékdiagnosztikai, illetve -terápiás eszköztár része lehet már csecsemőkorban.

Saját módszerem a Korai Diádikus Interakció Kódrendszer, mely „szemtől szemben” szabad játék helyzetben méri az interakciók minőségét, illetve az anya játékosságát. A kutatásba ötven első gyermekes anyát vontam be. Több módszerrel ismertem meg a kapcsolati zavar-veszélyeztetettséget a gyermek első fél évében. Összefüggéseket találtam a bemeneti rizikótényezők és az anyai, valamint baba interakciós stílusok, a korai anya-gyermek kapcsolat jellemzői és a játékosság között.

Utánkövető kutatásban 22 anya-gyermek párost sikerült visszahívni a gyermekek óvodás korában. A vizsgálatokban nemzetközi, illetve saját játékdiagnosztikai módszereket is használtunk. Ilyen az externalizáló viselkedési zavar felismerésére szolgáló nemzetközi Diádikus Szülő - Gyermek Interakciós Kódrendszer (DPICS). A korai kapcsolati, érzelmi viszonyulásokat feltáró saját módszerem az Anya-gyermek Játék Babaházzal. Játékos módszerként alkalmazható a szintén saját kidolgozású Anya-gyermek Együttes Rajzolás módszere. Az utánkövetés folyik, a vizsgálatok felvételére került sor. Az előzetes tapasztalatok alapján úgy látszik, a korai markerek előre jelezhetik a későbbi érzelmi, viselkedési és szociális problémákat.

A fenti diagnosztikai eszközöket a terápiában is fel lehet használni. Saját játékterápiás módszerem, az Integratív Játék módszerkombináció komplex korai intervenció stratégia, melynek lényege a játék több szintjén, több módszerrel és változatos eszközökkel történő segítő kapcsolati felhasználása. Integratív családi játéktárakban vagy szakszolgálati, óvodai közegben is alkalmazhatjuk.

A korai felismerés, valamint az óvodáskori érzelmi és viselkedési problémák feltárásának és kezelésének újszerű, integratív módszereit és eszközeit érdemes megismertetni a szakemberekkel, az iskoláskori beilleszkedési, viselkedés- és teljesítményzavarok megelőzése érdekében.

KOMPLEX MŰSZERES VIZSGÁLATOK AZ EYE TRACKING KUTÁSOKBAN

Maródi Ágnes* - Devosa Iván - Grósz Tamás* - Steklács János****

**Szegei Tudományegyetem*

agimarodi@gmail.com

Devosa.Ivan@psy.u-szeged.hu

groszt@inf.u-szeged.hu

***Kecskeméti Főiskola*

steklacs.janos@tfk.kefo.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Általános iskolás tanulói mintán végzett kutatásunk eredményeként a szemmozgásvizsgálatban használt Tobii szemmozgáskutató műszer által rögzített adatok és egy saját fejlesztésű EEG mintavevő szoftver adataiból új, eddig feltáratlan eredményeket tudunk prezentálni. A Tobii szemmozgáskutató műszer által készített hő térkép megmutatta azt, hogy a kisgyermek tanuló tekintete mennyi ideig volt egy adott ponton ("fixációs pont"), azonban azt, hogy eközben mennyire koncentrált, azaz csak megpihent egy adott ponton, vagy megpróbálta az ott lévő szöveget, ábrát koncentrálni értelmezni, nem volt mód megmondani. Az eddigi eljárások már próbálkoztak az EEG készülék használatával, azonban ez mind anyagilag, mind szervezésileg nehezen kivitelezhető volt, illetve a kísérleti alanyokat is megzavarta a különleges környezet. Az általunk fejlesztett szoftver az EEG eszközzel kombinálva lehetővé teszi az agyhullámok vizsgálatát, mint egy egyszerűsített EEG készülék, ezáltal lehetőségünk nyílik, hogy a megfigyelt kiskorú tanuló időbeli koncentrációs szintjét figyelemmel kövesse. A két adat pontos időbeli szinkronizációjával választ tudunk kapni arra a kérdésre, hogy adott időben történő fixálás és szemmozgás mellé milyen koncentrációs szint kapcsolódik. Ezek az adatok kulcsfontosságúak akkor, amikor megpróbáljuk meghatározni egy-egy tankönyvi szövegrész nehézségét vagy egy-egy tankönyvi ábra hatékonyságát. A módszerrel további kutatásokat tervezünk, amellyel mind finomítjuk, mind pedig pontosítjuk a komplex mérőeszköz működését.

KORSZERŰ IDŐJÁRÁSI ISMERETEK ÉS KAPCSOLÓDÓ MAGATARTÁS-MINTÁK A FÖLDRAJZOKTATÁSBAN

Buránszkiné Sallai Márta
Országos Meteorológiai Szolgálat
sallai.m@met.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Természettudományi oktatás

Kutatásom célja annak a vizsgálata, hogy milyen ismeretekkel célszerű bővíteni az általános- és középiskolás földrajz tananyagot annak érdekében, hogy az elősegítse az eddigieknél hatékonyabb alkalmazkodást a mindennapi időjárás kihívásaihoz. A téma aktualitását az adja, hogy a társadalom világszerte egyre sérülékenyebb a természeti csapásokkal, ezen belül a légköri veszélyhelyzetekkel szemben. Emiatt felértékelődik az időjárás előrejelzések értelmezésének és a veszélyhelyzetben való helyes viselkedés szerepe. Így fontos feladat a kapcsolatos ismeretanyag bővítése, valamint a szemléletformálás, a követendő viselkedésminták bemutatása.

Kutatásom első szakaszában azt vizsgáltam meg, hogy a természetismeret és földrajz tankönyvek időjárás ismereteket tárgyaló fejezetei mennyire segítik a mindennapi életben alkalmazható tudás kialakulását. Az érintett tankönyveket a *Dárdai-féle* szempontrendszer alapján elemeztem, amelynek eredményeit a XIII. ONK tanulmánykötetében publikáltam. Megállapítottam, hogy a tankönyvekben az időjárásra vonatkozó ismeretek tárgyalása hiányos. Nem nyújt elég segítséget az összefüggések megértéséhez, a meteorológia korszerű eszközeinek és módszereinek megismeréséhez, az időjárás jelenségek felismeréséhez, az előrejelzések és veszélyjelzések értelmezéséhez, a kockázatokat mérséklő megfelelő döntések meghozatalához. A tankönyvelemzés során levont következtetések megerősítéséhez a könyveket használó tanárok véleményét is kikértem, kérdőív segítségével.

Kutatásom következő fázisában a saját tapasztalataim, valamint a megkérdezett tanárok véleménye alapján PowerPointos kiegészítő tananyagokat készítettem az 5. és a 9. évfolyam számára. A tananyagban kidolgozott szöveg, ábrák, animációk, videók szerepelnek, a témaegységek feldolgozása során igyekeztem a tanítási-tanulási módszerek széles skáláját felvonultatni: ismeretátadás, kísérletezés, megfigyelések a természetben, projekt feladatok.

A kísérleti tananyag kipróbálása pedagógiai kísérlet keretében történt, amelyben 6 középiskola és 4 általános iskola vett részt. A kísérleti és kontroll csoportokat a 9. és 5. évfolyam párhuzamos osztályai adták, a tanár mindkét csoport esetében azonos volt. Az egyik osztályban a kísérleti anyag felhasználásával tanították az időjárás anyagát, a párhuzamos osztályban pedig a tankönyvi tárgyalás szerint. A kísérleti tananyag hatékonyságát teljesítményméréssel és attitűdvizsgálattal mértem. A változás kimutatásához előfelmérő és utófelmérő feladatlapokat, valamint attitűd kérdőívet készítettem. A tesztek megbízhatóságáról a kísérlet előtt próbafelmérés keretében győződtem meg a Cronbach-alfa értékek kiszámolásával.

A pedagógiai kísérlet április végén zárult. A változások kimutatása statisztikai vizsgálattal, kétmintás t-próba alkalmazásával történik. Az eredmények feldolgozása folyamatban van, amelyeket a konferencián fogok ismertetni.

KÖZÖSSÉGEK FORMÁLÓDÁSA ÉS ÁLLAMPOLGÁRI KULTÚRA – A DEBRECENI EGYETEMI HALLGATÓK INTÉZMÉNYI MAGÁNÉLETÉNEK MIKROTEREI

Pataki Gyöngyvér

Debreceni Egyetem

pataki.gyongyver@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

E kutatás a Campus-lét kutatás része (OTKA 81858), melynek elsődleges célja a Debreceni Egyetemen kialakuló hallgatói csoportkultúrák azonosítása volt. Ennek keretében elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy milyen új formái vannak a társadalmi szolidaritásnak, társadalmi rezilienciának és a közösségiesedés folyamatának. A korábbi kutatásokra támaszkodva (*Csepeli – Murányi – Prażsák*, 2011; *Keil – Szabó*, 2011; *Szalai*, 2011, *Gábor*, 2012; *Utasi*, 2011; *Utasi*, 2013; *Szabó*, 2009; *Feischmidt*, 2014) a közéleti aktivitásra irányuló kutatásom központjában az a kérdés állt, hogy milyen összefüggés van az intézet által felkínált és a hallgatók által észlelt vagy kialakított közélet között? Hogyan kapcsolódik be a hallgató abba a közéletbe, amelyet a felsőoktatási intézmény felkínál?

A hallgatók által kialakított közélet feltárására kvantitatív és kvalitatív módszerek kombinációját alkalmaztam. Regionális adatbázisok segítségével (HERD, 2012; Campus-lét, 2010) elemeztem az értékorientáció, a politikai attitűdök, csoporthovatartozás és a tevékenységstruktúra összefüggéseit. A hallgatói közösségekben kialakuló közélet-kép, közéleti igény és tevékenységformákat több kvalitatív módszer együttes alkalmazásával tovább elemeztem. 38 csoportos, 22 félig-strukturált és 15 narratív interjú készült el 2012 tavaszán a Debreceni Egyetem két kollégiumában. Annak érdekében, hogy feltárjam a mikroközösségek intézményesülési folyamatait, az elemzés az alábbi részterületekre fókuszált: 1.) Milyen a fiatal felnőttek képe a közletről? 2.) Hogyan értelmezik saját helyzetüket? 3.) Milyen közösségekkel azonosulnak? 4.) Ezekben a közösségekben milyen új készségek és aktivitási formák jelennek meg? 5.) Milyen szerepet játszik egy felsőoktatási intézmény a fiatalok köről kialakuló nézeteinek formálásában?

A adatok egyértelművé tették, hogy a formális szocializációs ágensek visszahúzóásával kialakul egy informális milió, ami határozott politikai szocializációs potenciállal bír. Úgy tűnik, hogy a társadalmi szolidaritás, társadalmi reziliencia és a közösségiesedés új formájává válik a magántársaság. Ezekben a magántársaságokban a sajátos nemzedéki helyzetértelmezésnek köszönhetően a közösség észlelésének és szerepének egy megváltozott gyakorlata alakul ki.

KUDARCMECHANIZMUSOK A FELSŐOKTATÁS REFORMJÁBAN

Szolár Éva

Debreceni Egyetem

eva.szolar@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az előadás alapjául szolgáló tanulmány célja a felsőoktatás átalakítását akadályozó mechanizmusok mögött meghúzódó okok és tényezők feltárása. Az előadásban röviden áttekinthetjük a reformkudarckokat magyarázó elméleti és analitikai keretet, amelyet a politikatudományok és közgazdástudományok által alkalmazott megközelítésekre építünk. Elsősorban az intézményi elmélet inspirálta vizsgálatok, a közpolitika- és szervezetkutatások eredményeire támaszkodtunk, hiszen empirikus vizsgálódásaik középpontjában a változás és stabilitás áll. Ezen az alapon állva célunk a kudarckok mögött meghúzódó jellemző tényezők és mechanizmusok beazonosítása egy esettanulmány eredményeinek másodelemzésén keresztül. Ez a kutatás „A Bologna-folyamat Magyarországon” címet viselte és a magyar felsőoktatás reformjának 1999-2009 közötti időszakára terjedt ki. A reformszándékok és a megvalósult eredmények közötti eltérések mögött nem pusztán operatív, technikai és vezetési-szervezési okok húzódnak meg, hanem többségük közpolitikai forrásvidékű problémákra nyúlik vissza. Elemzésünk nyomán a következő kudarctényezőket azonosítottuk:

- a közpolitikai tervezés, programalkotás folyamatában,
- az aktorok motivációs tényezőiben (érdek- és értékvilágában, ideológiai és politikai elköteleződések) és kontroll potenciáljában,
- a közpolitikai célok természetében, a közpolitika tartalmában, a tervezett változás mértékében
- a kauzális elméletek érvényességében és politikumában,
- a szervezeti és szervezetközi kapcsolatokban,
- az erőforrásigényben és az aktorok erőforrásaiban meghúzódó, valamint
- a társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai kontextusváltozókban gyökerező okok.

KURRIKULUM-FEJLESZTÉS SZAKMAI TANULÓ KÖZÖSSÉG ÉPÍTÉSÉVEL A TANÁRKÉPZÉSBEN

Mészáros György - Busi Etelka - Czető Krisztina - Horváth H. Attila

ELTE PPK, Neveléstudományi Intézet

meszarosgyuri.d@gmail.com

busi.etelka@ppk.elte.hu

czeto.krisztina@ppk.elte.hu

horvath.h.attila@ppk.elte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

Háttér: A hazai tanárképzést szabályozó oktatáspolitikai intézkedések gyors lépéskényszert jelentettek a tanárképző intézményeknek. Úgy kellett átalakítaniuk a tanterveiket, hogy egyszerre feleljenek meg az új osztatlan tanárképzési struktúrának, ugyanakkor megvalósítsák a hallgatók fejlesztését a kimeneti kompetenciák területén. Ez az egyetem tanárképzési műhelyét új, kreatív megoldások kialakítására ösztönözte, amelynek egyik terméke a Pedagógiai tapasztalatok és nézetek - gyermekkép és egyéni sajátosságok tanegység: az első, bevezető pedagógiai szeminárium az osztatlan tanárképzés során. Ehhez egy intenzív kutatás-fejlesztési folyamat is kapcsolódott. A folyamat egyidőben valósít meg tantervfejlesztési feladatokat és egy tanárképzési szakmai tanuló közösség kialakítását, amelynek oktatók és hallgatók egyaránt részesei/közreműködői.

A szakmai tanuló közösségek és a tanárképzési tantervek összekapcsolódása még kevésbé feltárt terület a hazai és nemzetközi szakirodalomban. Kutatás-fejlesztésünk elméleti kerete épít a következő területek szakirodalmára: a tanári fejlődés, mint identitásalakulás (*Trent, 2012*), a szakmai tanuló közösségek formálódása (*Stoll és mtsai, 2006*), a szakmai tanulás új útjai a tanárképzésben (*Darling – Hammond, 2006*), és a tanárképzés társadalmi-politikai beágyazottsága (*Giroux, 2011*).

Célkitűzés: Az empirikus kutatás célja azt feltárni, hogy az oktatók hogyan élik meg az új feladatot, hogyan tanulnak, és ez milyen összefüggésbe hozható a hallgatók tanulásával; mennyiben válik ez közösségi tanulássá, és hogyan fonódnak össze a fejlesztés – tanulás – szakmai közösséggé formálódás folyamatai. A vizsgálat figyelembe veszi a fejlesztés kontextuális beágyazottságát is koncentrikus körök mentén: intézeti, kari, egyetemi, társadalmi-oktatáspolitikai szinten.

Módszer: A fejlesztési folyamatot a hallgatók együttműködésére építő kvalitatív jellegű részvételi vizsgálat kíséri: oktatói, hallgatói reflexiók és oktatói-hallgatói megbeszélések elemzése; hallgatói munkák, oktatói módszerleírások és ezekre adott reflexiók vizsgálata; valamint fókuszcsoporthoz tartozó interjúk.

Eredmények: A kutatással kísért fejlesztés lehetőség nyit arra, hogy megjelenjen a hallgatók hangja, ezáltal hangsúlyosabban érvényesülhessen felelősségvállalásuk saját képzésükben, identitásalakulásukban. Mindezek kulcsszerepet játszanak a fejlődésért felelősséget vállaló, reflektív szakemberi szerep elsajátításában.

Az előzetes eredmények továbbá azt mutatják, hogy a szakmai tanuló közösség kialakítására megvan az igény: az oktatók innovatív módon válnak alkotókká, a hallgatók identitásalakulásukhoz fontos inputokat kapnak ezen a bevezető kurzuson. Fontos eredmény azonban, hogy számos kontextuális tényező miatt (időhiány, a struktúrák hiánya, a sajátos egyetemi kontextus) a szakmai közösségé formálódás és az intenzív fejlesztés összekapcsolódása nehézségekbe ütközik. Az előadásban ezeknek a tényezőknek és az áthidalásukra vonatkozó lehetőségeknek a bemutatására is sor kerül.

MAGYAR DIÁKÚJSÁGOK TIPOGRÁFIÁJA A DIGITÁLIS VIZUÁLIS IFJÚSÁGI KULTÚRA FEJLESZTÉSE, MINT A VIZUÁLIS NEVELÉS MÓDSZERTANI MEGÚJÍTÁSÁNAK EGY ÚTJA

Gaul Emil

Nyíregyházi Főiskola

gaul@t-online.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

A hazai vizuális nevelés egyik erőssége, hogy a tanárok főiskolai éveik során a manuális technikákban és a művészi önkifejezésben életre szóló felkészítésben részesülnek. Az újabb pedagógiai módszerekkel, mint a differenciálás vagy a kooperatív technikák azonban inkább csak a fiatalabb generáció tagjai rendelkeznek. A vizuális nevelés megújításának célja az előbb említett pedagógiai eszközök elsajátítása. Ezt azonban érdemes összekötni a módszertani megújulás egyik lehetséges útját kínáló digitális technikák alkalmazásával. A vizuális nevelés digitális eszközeinek elsajátításával párhuzamosan, a kultúraazonos pedagógia (Boreczky, 2000) jegyében a pedagógusoknak a fiatalok életmódjait, ízlésvilágait is jobban meg kell ismerniük (Mészáros, 2003; Gábor, 2004; Gábor, 2006; Gaul, 2008; Somlai, 2010.). Így aztán felszerelve a fiatalok érdeklődési körébe eső témákkal, az ő eszközükkel, a számítógéppel, az ő kommunikációs formáikkal dolgozva, végül is a tanulók mélyebb érzelmi azonosulásával vélhetően maradandóbb tudás adható át, amint ezt a nemzetközi tapasztalatok is tükrözik (UNESCO, 2011.).

Egy jelenleg is folyó szakmódszertani kutatás keretében (TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1) „A fiatalok digitális képi világa” címmel a digitális kép (fotó), a mozgókép (videó, animáció) és szöveg (tipográfia) területén a hazai ifjúsági média fogyasztását és alkotását tártuk fel a szakirodalom és gyermekalkotások alapján (Pintér – Székely, 2006; Székely, 2010; Bauer, 2009.). Ezt követően e területek oktatására módszertani javaslatokat és tananyagokat dolgoztunk ki.

A konferencián a kutatás egy szeletét, a középiskolás korosztály tipográfiai kultúráját mutatjuk be, a Diákújságírók Országos Egyesülete archívumából kiválasztott, mintegy 40 középiskolai diáklap elemzésén keresztül. Az elemzés szempontjait Radics és Ritter (1976) sajtótipográfiai alpműve felhasználásával alakítottuk ki. Gazdagon illusztrált vetítéssel fogunk beszámolni a részeredményekről, hogy milyen betűtípusokat használnak, milyenek a lapcímek, címrendszerek, rovatok, hasábok, és így tovább, végül összegezzük a részeredményeket: milyen a középiskolás korosztály vállalkozó szellemű rétegének az ízlésvilága, tipográfiai kultúrája és technikai felkészültsége. A diákújságírás tartalmát évről évre elemzik az országos pályázatok értékelése során, így arra már jól kialakult gyakorlattal rendelkezünk, ugyanakkor a formai megjelenés értékelésére vonatkozó elemzés tudomásunk szerint eddig nem készült.

A diáklapok vizsgálata alapján felállított helyzetkép ismertetését követően a tipográfiai tudást és érzéket fejlesztő tananyagból ízelítőül egy-két feladatot mutatunk. Ennek a munkának az a jelentősége, hogy ez ideig a tipográfia, mint tananyag csak a szakképzésben jelent meg, a közoktatásban csak szórványosan fordult elő, annak ellenére, hogy szinte minden tanuló számítógépen is ír, szerkeszt szöveget, tehát égetően szükség lenne rá.

Támogató: TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1

MAGYARORSZÁGI AKCIÓKUTATÁSOK

Vámos Ágnes - Gazdag Emma

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola
oktataselmelet@ppk.elte.hu
gazdagemma@yahoo.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Magyarországon a kétezres évek óta megnövekedett az akciókutatások iránti érdeklődés (Vámos, 2013, Vámos – Gazdag, 2015). Az oktatási szakértők a korábbinál hatékonyabb megoldásokat keresnek a praxis, a gyakorlat, a tanári kompetenciák és az iskolák minőségi fejlesztéséhez, melyeknek eszközül szolgálhat az akciókutatás meghonosítása és széleskörű adaptálása (Havas, 2004; Vámos, 2013). Denej-től eredeztethető, majd az 1970-es évekre tehető annak a nézőpontnak a megerősödése – főleg Stenhouse munkásságához köthetően –, hogy a tanításnak lehet/kell, hogy legyen a kutatás az alapja, mondván, hogy az osztályterem igazi, természetes laboratórium. A saját gyakorlatának és pedagógusi énjének kutatását vállaló tanár szisztematikus adatgyűjtést végez saját iskolájában, tanítási gyakorlatában, azaz dokumentálja tapasztalatait, hogy új tudáshoz jusson (Stenhouse, 2010). Az osztálytermi akciókutatás a tanár saját tanításához, saját osztályában meglévő problémák megoldására választ kereső eljárás, értékei közt a tanári tudás növelése mellett az eredményesség mutatóinak dokumentálását, s mint új kihívás, a rutin elkerülését is segítő módszert említik (Gordon Győri, 2009; Mettetal, 2012.). Jelen előadás alapját képező kutatást az akciókutatás jellemzőinek jobb megismerése és a magyarországi érdeklődés erősödése inspirálta.

Kutatási cél: felhívni a figyelmet annak szükségességére, hogy a magyar neveléstudományban definiálni kellene, hogy mit jelent olyan tanárnak lenni, aki kutató, és milyennek, aki akciókutató, mi az osztályban, iskola világában történő kutatások és akciókutatások közötti különbség.

Kutatási kérdések: Előadásukban a kutatók négy fő témakört dolgoznak fel, és a következő kérdésekre keresik a választ:

- Melyek a magyar akciókutatások legkorábbi esetei, s mi jellemzi ezeket?
- Mi alapján dönthető el, hogy egy magyar akciókutatásnak tartott kutatás valóban az-e?
- Milyen trendek, irányzatok jellemzik a magyarországi akciókutatásokat?
- Milyen a magyar és a nemzetközi akciókutatás-történet egymáshoz való viszonya?

Módszer és minta: Egy nagyobb kutatás részeként ebben az előadásban a kutatók forráselemzés és szakirodalmi feldolgozás útján áttekintést adnak azokról a programokról, amelyek magukat akciókutatásként definiálták, illetve azokat a korabeli magyar viszonyok kontextusában értelmezték, és az akciókutatás szinkron főbb nemzetközi irányzataihoz viszonyították.

Eredmények és hasznosítás: Előadásukban a kutatók bemutatják a nemzetközi tudományos világban már több évtizedes hagyományokkal rendelkező, a gyakorlattal összefonódó és arra jelentős hatást kifejtő akciókutatás típusokat és a fő nemzetközi irányzatokat. Az akciókutatás magyarországi történetének feltárása, a tudáselözmények számbavétele hozzájárul a mai folyamatok megértéséhez, s az akciókutatásokban rejlő lehetőségek jövőbeli jobb kihasználásához mind a kutatótanár feladatához, mind a szervezet szintjén az adaptív iskolához kapcsolódóan.

MENTÁLIS MŰVELETEK FEJLETTSÉGÉNEK VIZSGÁLATA ONLINE TESZTTTEL

Tóth Péter

Óbudai Egyetem

toth.peter@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Szakképzés, szakképzés-pedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A kutatás előzményei. A két- és háromdimenziós alakzatok észlelését, az észlelt információk, tárgyak és viszonylatok megértését, valamint a problémák megoldására való felhasználását értjük téri képesség alatt (*Séra – Kárpáti – Gulyás, 2002*).

A mentális képekkel, képzetekkel végzett műveletekhez nem szükséges a tárgy jelenléte, végrehajtható az objektum valódi képe (vetületei, axonometrikus ábrája) alapján, de a nélkül is.

Az elemi mentális műveleteket (analízis, szintézis) kiváltó feladatok mellett alkalmaztunk összetett műveleteket (mentális forgatást, tükrözést, térbeli képzetet) igénylőket is. A mentális forgatás fázisai a figyelem, a vizuális letapogatás, a vizuális memória és a perceptuális döntés (*Karádi és mtsai, 2001*). A térbeli képzet több nézőpont integrálódásával jön létre, a megfigyelési tapasztalatok és a nézőpontváltások alapján, axonometrikus módon tudjuk a tárgyakat és a térbeli relációkat felidézni, elképzelni, továbbá velük műveleteket végrehajtani.

A kutatás célja és módszerei. A kutatás célja szakközépiskolai tanulók esetében a mentális műveleti képesség fejlettségének feltérképezése volt. Az online vizsgálatban közel 2826 budapesti szakközépiskolás tanuló vett rész. Az általunk fejlesztett feladatokban ingerként csokolt kockák vetületi és axonometrikus (térhatású) képeit használtuk.

Kutatási eredmények és értékelésük. Az analízisre kapott eredmények közel kétszeresei a szintézisének, ami a szintézist igénylő feladatok térhatású alakzatainak komplex kapcsolatrendszerére és a vizuális memória jelentősebb igénybevételére vezethetők vissza. Az összetett műveletek közül a mentális forgatás és a térképzet átlageredményei a legjobbak (magasabb szórásértékek mellett), míg a tükrözés a legrosszabbak.

Valamennyi képességkomponens vonatkozásában jobb eredményt értek el a fiúk (3-8%). Legkisebb eltérést a forgatás, míg legnagyobbat a térbeli képzet vonatkozásában mértünk.

A tanulmányok előrehaladtával az első két évfolyamon szinte valamennyi komponens esetében jobb átlageredményt mértünk, igaz növekvő szórásértékek mellett. A 11-12. évfolyamon az analízist kivéve (2,4%) a fejlődés megtorpan, stagnál. A jobbkezes tanulók képességkomponensei fejlettebbek, mint balkezes társaiké.

A legerősebb korrelációs kapcsolatot a mentális forgatás – térképzet – térbeli képzet vonatkozásában mértük (0,423; 0,461; 0,458; $p=0,01$).

A faktoranalízis megmutatta, hogy a vizsgálatba vont hat részművelet ugyanahhoz a téri képességkomponenshez, a mentális műveletekhez tartozik.

Az eredmények hasznosíthatósága. A Nemzeti alaptantervben és a kerettantervekben konkrét fejlesztési területként fogalmazódik meg a téri tájékozódás és a téri-vizuális megismerés (transzformációk, képzelet, gondolkodási műveletek). A kutatás eredményeként bemutatható e képességkomponensek fejlődésének menete, ami lehetővé teszi a tantervi követelmények pontosítását, a szakmai tanárképzésben a szakmódszertanok továbbfejlesztését.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0002 „A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése” projekt támogatásával valósult meg.

MIT ADHAT A HOZZÁADOTT PEDAGÓGIAI ÉRTÉK? EGY TANULÓI NÉZETEKET FELTÁRÓ EMPIRIKUS KUTATÁS TANULSÁGAI

Lénárd Sándor - Czeto Krisztina

ELTE-PPK, Neveléstudományi Intézet

lenard.sandor@ppk.elte.hu

czeto.krisztina@ppk.elte.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Előadásunk középiskolai diákok nézeteit feltáró empirikus kutatás eredményeit kívánja bemutatni. Mélyfúrászerű, leíró természetű vizsgálatunk célja, hogy feltárja, azonosíthatóak-e, illetve milyen dimenziók mentén írhatók le a különbségek középiskolás diákok nézetei között az iskoláztatás jövőjéről, az iskola társadalmi szerepéről, illetve az iskola mellé társított érzelmekről, amennyiben az eltérő eredményességi mutatók mentén felállított középiskolai rangsorok kedvező helyezettjeinek tanulóit kérdezzük.

Kutatásunk célja, annak vizsgálata, hogy vajon a tanári munka minőségét leginkább kifejezhetővé tevő, hozzáadott pedagógiai érték láttathat-e különbségeket az iskoláztatás világáról alkotott tanulói nézetek, hitek és attitűdök között. Az iskoláztatás jövőjéről való gondolkodást az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági és kulturális változásai mellett, az oktatás eredményességét jelző hazai és nemzetközi mérések is sürgetik. A gyermekkor értelmezések sokszínű narratívái, a gyermekek formálódó fogyasztói világa sajátos gyermekkulturák születését eredményezi (Golnhofer – Szabolcs, 2005; Jenks, 1996; Jensen – McKee, 2003), melyek ellentmondhatnak az iskolai világnak. Az iskoláknak egyre inkább szembe kell nézniük azzal, hogy kevésbé képesek valódi életvilágot teremteni tanulóik számára. Kognitív kutatások (Santer, 2006; Smith – Mackie, 2004) igazolják, hogy az egyén gondolkodási folyamatai erősen meghatározottak az adott kultúra és a tanulás környezete által, ám ezek a kognitív folyamatok képlékenyek, melyekben döntő szerep jut az egyén nézeteinek, a világról alkotott hiteinek és attitűdjeinek. Megelőző, a tanári képzésben résztvevő hallgatókkal végzett empirikus, feltáró kutatásunk eredményei rávilágítottak, hogy a hallgatók nézeteikben nem szakadnak el a társadalmilag rögzült, „többségséget képviselő” szervezeti gyökerektől, az iskolát hierarchizált kapcsolatokra épülő, bürokratikus szervezatként értelmezik. Miközben az iskola társadalmi szerepéről, illetve az iskoláztatás jövőjéről különböző forgatókönyvek jelennek meg, hazai kontextusban az iskolai eredményesség egyik – a köznapi gondolkodásban gyökeret eresztett – kifejezői az olyan eredményességi mutatók mentén felállított rangsorok, melyek a tanulmányi, illetve kimeneti eredmények alapján teszik mérlegre az iskolákat. A rangsor buktatóira alternatívát kínáló értelmezések (Nabalka, 2015) rávilágítanak, hogy ezek a rangsorok figyelmen kívül hagyják a szelektív iskolarendszerből fakadó szociokulturális és szocioökonómiai mutatók tanulói teljesítményre gyakorolt hatalmát, melyet „levonva” láthatóvá tehető a pedagógiai munka „tisztá” eredménye. Kutatásunkban ezért a középiskolai rangsorok két nézőpontja (HVG rangsor vs. hozzáadott pedagógiai érték) alapján kialakított kedvező helyezést (1-10.) elérő iskolák 14-18 éves tanulói vesznek részt. Jelen kutatás keretei között a középiskolás diákok iskolaképét tártuk fel kérdőívvel és interjúkkal, és ezek eredményeit mutatjuk be.

MOZGÁSSÉRÜLT ÓVODÁS GYERMEKEK RAJZI VIZSGÁLATA

Vadász Zsuzsanna

Pető András Főiskola

vadaszsuzsanna67@gmail.com

mitiszi@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Óvodapedagógia

Egy nemzetközi kutatás keretében 2014/2015 tanévben 3-7 éves gyermekek pontosan meghatározott keretek, módszerek és feladatok között történő rajzoltatására, majd a rajzok elemzésére került sor hazánkban különböző köznevelési intézményekben. Cél volt a vizuális nyelvi szakaszok megfigyelése, változásainak, sajátosságainak feltérképezése a 21. század új kihívásainak, a média hatásának megfelelően, valamint további vizsgálatok szükségességének felvetése, a rajzi képességek megfigyelése, értékelése és összehasonlítása.

Szegregált intézményi keretek között speciális fejlesztésben részesülő 12 fő 3-7 éves mozgássérült óvodás rajzi képességeinek mérése is megtörtént gyermekrajzokon keresztül, 4 feladatnál, azonos szempontok szerint. A magyarországi és a nemzetközi szakirodalomban is kevés adat található a mozgássérültek vizuális nyelvéről. A hiányterület kiegészítésére törekszünk a vizsgálat eredményeinek bemutatásával. A mozgásállapot befolyásolja a tapasztalatszerzés mennyiségét és minőségét (*Hornáth, 1990*), ezért eltérést vártunk a vizuális nyelv ismert szakaszaihoz (*V. Löwenfeld*) képest.

Vizsgáltuk a képességrendszer, a színhasználat jellemzőit és a komponálási képességet, valamint a grafémák, formák, jelek, szimbólumok ábrázolását. A társdiszfunkciókat is feltérképeztük és befolyásolás szempontjából vizsgáltuk a rajzi képességek terén.

A vizsgálat során szerzett tapasztalatok rámutattak az adott csoportnál a vizuális nyelv ismert szakaszaihoz (*V. Löwenfeld*) képest való eltolódására. Fejlődési szintek együttélése is megmutatkozott.

A vizuális képességterületek összehasonlításakor magasabb teljesítmény mutatkozott a színek kifejező használata, alacsonyabb teljesítmény a jelek, szimbólumok alkalmazása és a formakomponálás értékei esetében. A vizsgált képességterületeken 5 gyerek mutatott egyenletes, hasonló értéket minden vizsgált vizuális képességnél (15% eltérésen belüli értékeket).

Erőteljes felsővégtagi érintettséggel élő gyerekeknél, a képi kifejezés szegényesebb volt. Az érzelmileg családhoz vagy érzelmekhez köthető élmények megjelenítésénél magasabb értékeket értek el a gyerekek, minden rajzi képességnél.

A vizuális tevékenység, mint örömszerző mozgásélmény, a test feletti aktív koordináció élménye, az eszközzel történő manuális tevékenység lehetőségeinek megtapasztalása a 4-5 éveseknél és az erőteljesebb felső végtagi érintettséggel rendelkező 6-7 éves gyerekeknél volt megfigyelhető.

Az alkotások verbális bemutatásánál adott narratívák kiegészítik, pótolják a vizuális nyelv hiányosságait. Néhány esetben verbális és vizuális nyelv szimbiózisa vált megfigyelhetővé a mozgássérült gyerekeknél.

Az eredmények rámutattak az egyéni és csoportos sajátosságokra. A tapasztalatról további vizsgálatokkal lehetne általánosabb eredményeket kapni, ami a gyermekek fejlesztésénél is figyelembe vehető lenne.

NEMZETEK ÉS KISEBBSÉGEK EXPLICIT ÉS IMPLICIT MEGÍTÉLÉSE 4. ÉS 6. OSZTÁLYOSOK KÖRÉBEN

Dancs Katinka

Szegedi Tudományegyetem

katinka.dancs@gmail.com

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Társadalomtudományi oktatás

A pozitív csoportközi kapcsolatok elősegítése egyike a Nemzeti Alapterv fejlesztési feladatainak. Az attitűdök fejlesztése a szociális és az állampolgári kompetenciákhoz kapcsolódik, ennek ellenére a hazai kutatások eddig kevés figyelmet fordítottak a tanulók viszonyulásának feltérképezésére, a fejlesztés lehetőségeire.

A témában folytatott kutatásoknak érdemes figyelembe venniük az attitűdmérések fejleményeit. Az attitűdkutatások sokat hangoztatott kritikája, hogy a szociális kívánatosság torzító tényezőként léphet fel (*Tredoux – Noor – de Paulo*, 2009). A kutatók a probléma megoldását az implicit attitűdök mérésében látják, olyan módszerek alkalmazásában, amelyek nem teszik lehetővé az attitűdök kontrollját. Az implicit attitűdök mérése számítógépes környezetben (*Baron – Banaji*, 2006) és kériőves formában (*Szabó – Németh – Nafrádi*, 2013) is megvalósulhat.

Az attitűdmérés területén bekövetkezett fejleményeket szem előtt tartva, általános iskolás tanulók explicit és implicit viszonyulásának mérésére vállalkoztunk. Az explicit attitűdök mérésére egy vonástulajdonításos feladatot (*Barrett*, 2007) használtunk, amely a célcsoportokkal kapcsolatban 6 pozitív és 6 negatív tulajdonság választását tette lehetővé. Az implicit attitűdök mérésére egy szemantikus szelektációs tesztet (*Szabó – Németh – Nafrádi*, 2013) alkalmaztunk. Ennek során az attitűdtárgyak és a dimenziószavak közös választásával képeztünk mérőszámokat. A vizsgálat során az amerikaiakkal, kínaiakkal, romákkal, románokkal és lengyelekkel kapcsolatos attitűdöket mértük.

Az adatgyűjtésre 2014 októberében került sor, a papír alapú kérdőívet 4. osztályos (N=132) és 6. osztályos (N=112) tanulók töltötték ki. Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy (1) van-e szignifikáns különbség az explicit és implicit attitűdök között, illetve (2) tapasztalható-e nemi vagy (3) életkori különbség.

A mérőeszközök megbízhatónak bizonyultak; az eredmények összehasonlítása során azt találtuk, hogy nincs szignifikáns különbség a csoportok explicit és implicit megítélésében. Megvizsgáltuk az explicit és implicit attitűdök közötti korrelációkat is: minden esetben szignifikáns együttjárást (0,19 és 0,36 közötti korrelációs együtthatókat) találtunk a változók között. Az életkor esetében az eredmények azt mutatják, hogy az implicit attitűdök között egyik esetben sincs szignifikáns különbség, az explicit attitűdök esetében csak a románok pozitív megítélése csökkent ($t=3,37$, $p=0,001$) az életkorral.

Az explicit és implicit eredmények közötti szignifikáns különbség hiánya arra utal, hogy a tanulók az explicit mérések során sem kontrollálják válaszaikat. Az életkori különbségek hiánya alapján azt mondhatjuk, hogy nincs jelentős különbség a tanulók között, keresztmetszeti vizsgálatunk azonban nem alkalmas fejlődésre vonatkozó következtetések megfogalmazására. Végezetül az eredmények hasznosítása elősegítheti a témában folytatott további kutatások megalapozását, ugyanakkor hasznos lehet a későbbi fejlesztő programok kidolgozásához is.

NÉPTANÍTÓK PATRONÁZS-TEVÉKENYSÉGE MAGYARORSZÁGON 1911-1921 KÖZÖTT

Pornói Imre

Nyíregyházi Főiskola, APPI

porimrit@t-online.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Gyermek- és ifjúságvédelem

A kutatás célja a dualista korszak századfordulós gyermekvédelmi törvénykezésének népiskolát érintő feladatainak, hatásának, s az I. világháború ezen a területen is korszakváltó következményeinek feltárása. 1867-től kezdve törvények egész sora foglalkozott a felnövekvő generációk védelmével. Ennek a folyamatnak vált a részévé a patronázs (pártfogásba vétel), mely az elhagyott és erkölcsi romlásnak kitett, támaszra szoruló gyermek- és fiatalok védelmét jelentette, azzal a kettős céllal, hogy részben a pártfogoltakat lelkileg segítsék, részben a társadalomba való betagozódásukat előkészítsék. Ez magában foglalta a megelőzéshez szükséges társadalmi háttér pontos, és részletes feltárását, megismerését is. E tevékenységet folytató patronázs egyesületekben a népiskolai tanítóságnak kiemelkedő szerepet szántak. Az I. világháborút és 1918-19-et követően létrejövő trianoni Magyarország népiskolája ezt a munkát már más formában tudta csak felvállalni.

A kutatás módszerei: A korszak írásos dokumentumai közül a Néptanítók Lapja, a Katholikus Szemle, a Protestáns Szemle, az Országgyűlés Főrendiházi és Képviselőházi Irományok, a Képviselőházi Naplók témaközpontú elemzése, s a XX. század e korszakával és témájával foglalkozó könyvészeti forrásainak feltárása.

A kutatás eredményei: A tanítók patronázs tevékenységét a népiskolai intézményekre háruló feladatok tárgyában kiadott 149.500/909. V. K. rendelet, a tanítóknak a gyermekvédelem és a fiatalok pártfogásba vétele (patronázs) terén kifejtendő tevékenységéről az 1911. évi 16.785., és a tanítók patronázs-tevékenységének irányításáról szóló 1912. évi 40.000 számú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri körrendelet szabályozták. E rendeletekben körvonalazták az alkalmazandó módszereket, a helyi és az országos jótékonyági szervezetekkel (gyermekvédő-pártfogó-patronázs egyesület), s a gyámhatósággal való együttműködés formáit is. A gyermekvédelem és a fiatalok támogatására hivatott állami szerveket és intézményeket, valamint a társadalmi egyesületeket az I. világháború – mely mind a népoktatást, mind a társadalmat, mind a gazdaságot, mind a családokat súlyosan érintette – állította új helyzet, új kihívások elé. Ezek kivédését és kezelését azonban a „békeidőre” létrehozott rendszer már nem tudta megnyugtatóan kezelni, ezért 1920 után a néptanítók tevékenységének vonatkozásában is módosításra volt szükség, hiszen a népoktatás elé állított új feladatok ellátása mellett a tanítóságtól nem lehetett elvárni eredményes munkát a patronázs területén.

NŐI VEZETŐI KUDARCOK JELES DIPLOMA ELLENÉRE – A BUSINESS COACH SZEMÉVEL

Báthory Németh Andrea

ELTE PPK

bathory.nemeth.andrea@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Napjainkban már rendszeresen találkozhatunk a business coaching folyamattal, amely az üzleti életben a felső- és a középvezetők személyre szabott vezetői fejlesztését jelenti. A folyamat alanya olyan üzleti coaching folyamatban vesz részt, amely révén munkahelyi problémákat, vezetői kompetencia hiányokat tár fel a vezető a business coach segítségével. Több éves business coach munkám során megfigyeltem, hogy kiváló képességű női vezetők olyan elakadásokkal, gondokkal keresnek coachot, amelyek mögött sok esetben a gyerekkori szocializációs problémákat lehet felfedezni. Munkám során általában átfogó képet kapok az ügyfél tanulási szokásairól, illetve a diákevek alatti szocializációs szokásairól is. A hölgy vezetőikkel folytatott coaching munkám folyamán meglepő tapasztalataim vannak arra vonatkozólag, hogy a tanulmányok szempontjából kiváló, sikeres iskolai teljesítményű nők a munka világába érve vezetőként elakadásokkal, problémákkal, nagyfokú kudarcérzésekkel szembesülnek.

A doktori disszertációmban arra keresem a választ, hogy létezik ezen összefüggés a nők jó vagy nagyszerű iskolai teljesítménye és a későbbi, munkahelyi, vezetői kudarc között. Eddig szerzett tapasztalataim szerint ezek a nők fiatal korukban alig szocializálódtak, szabadidős tevékenységekben alig vettek részt, délutánjaik nagy részét a másnapi órákra történő tanulás, készülés tette ki és/vagy élsportolók voltak. Így nem vettek részt a közösségformáló kötetlen gyermeki tevékenységekben, nem szakítottak időt arra sem, hogy az iskolai, szabadidős rendezvényeken részt vegyenek, azaz „alig voltak gyerekek”, csak tanultak, s kitartó szorgalommal érték el sikeres tanulmányi eredményeiket.

A munkahelyre megérkezve a magukkal hozott jó bizonyítvány révén hamar kiválasztódnak vezetővé, s itt kezdenek a problémák előjönni. A gyermekkori szocializáció hiánya erőteljesen érvényesül a vezetői kompetenciák hiányában. Nem tudnak együttműködni, rossz a feladat-átadó/delegáló képességük, türelmetlenek a beosztottakkal szemben, általános bizalmatlanságuk miatt nem mernek és nem is tudnak delegálni. Mindezt tetézi a gyerekkorból hozott megfeleléskényszer, miszerint csak jól lehet teljesíteni, „négyest nem kaphatok”. Azt vizsgálom, hogy melyek azok a tipikus női szerepek, amelyek az iskoláskori rossz beidegződések folyamán ezekhez a vezetői kudarcokhoz vezetnek.

A téma feldolgozása során három nagy diszciplínát használok fel. Ez a hármas terület az iskoláskori pedagógia, a szervezet és vezetés tudomány vezetői kompetenciák köre, és maga az andragógia tudománya, amelyben megjelenik a coaching, mint a felnőttkori tanulás egyik speciális, modern formája. A coaching folyamatban résztvevő egy felnőtt tanulási folyamat alanya a nem formális tanulási folyamaton keresztül. Részletesen bemutatásra kerül az andragógia és a coaching kapcsolata, egyezősége, összefüggései, keresve azokat a közös felületeket, amelyek bizonyítják, hogy a coaching valóban aktívan megjelenő részterülete az andragógia tudományának.

OKTATÁS ÉS ÉRTÉKTEREMTÉS KAPCSOLATA

Nagy Katalin

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

nagy.k@eik.bme.hu

Témakörök: Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A kutatás célja azon közgazdasági szakirodalmi háttér feltárása, elemzése és összegzése, mely az oktatás gazdasági értékteremtő, gazdasági növekedést elősegítő, élénkítő szerepével foglalkozik. A gazdasági fejlődés alapvető eleme a humán (emberi) tőke. Egy ország humán (emberi) tőkéje pedig függ az oktatástól, de annak mennyiségi mutatóin túl az oktatás minőségétől is. Az oktatás minősége nagyrészt a pedagógusokon múlik, a felkészültségükön, motivációjukon, ami a pedagóguspályára történő kiválasztásban, felkészítésben, valamint a pedagógusok életpályájának sajátosságaiban és ezen belül bérezésükben gyökerezik.

A kutatás eredményeként az kerül bemutatásra, hogy a különböző közgazdasági elméletek (az oktatás szocializációs, társadalmi beilleszkedést segítő hatása: *Thomas R. Malthus* (1902); az oktatás és az egyéni haszon, ill. megtérülés: *Adam Smith* (1992), *Gary S. Becker* (1975), *Walter W. McManon* (1991); oktatás és a munkatermelékenység: *Frederick H. Harbison* (1968), *Theodore W. Schultz* (1983), *Walter W. McManon* (1984), az oktatás externális hozamai: *Theodore W. Schultz* (1993), *Walter W. McManon* (1992)) mennyiben érvényesülnek a hazai oktatás és gazdasági teljesítmény esetében. Az áttekintés különösen fontos része az a kérdés, hogy az oktatás minősége, ill. a pedagógusok munkája hogyan hat ki a gazdasági fejlődésre (*Eric A. Hanushek – Ludger Wößmann*, 2007; *Eric A. Hanushek*, 2010).

A fenti szakirodalomra, valamint hazai szerzők munkáira (*Varga*, 1998; *Fazekas*, 2011; *Polónyi*, 2002; *Polónyi*, 2015) is építve a hazai oktatás és a gazdaság kapcsolata olyan vizsgálatokkal kerül elemzésre, mint a gazdasági fejlődés és az iskolázottság, a gazdasági fejlettség és a diplomás munkaerőarány, az innovációs teljesítmény és az iskolázottság kapcsolata, valamint az egyéni és a társadalmi megtérülési ráták. Továbbá nemzetközi összehasonlításban a diplomások bérelőnye, a gazdasági aktivitás és az iskolázottság, valamint a munkanélküliség és az iskolázottság kapcsolata. Kitér az elemzés az iskolázottság és a születéskor várható élettartam, valamint az iskolázottság és a kriminalitás vizsgálatára is.

A kérdéskörnek a közgazdasági, oktatás-gazdaságtani összefüggéseinek vizsgálata arra hívja fel a figyelmet, hogy az ország oktatását formáló oktatáspolitikai törekvések rendkívül erőteljes összefüggésben állnak az ország majdani gazdasági fejlődésével. A szakirodalom áttekintése és annak a hazai adatokkal való összevetése mellett, befejezésül bemutatásra kerül egy rövid kutatás, amely a kérdéskörnek empirikus vizsgálatát vázolja fel.

PÁLYAVÁLASZTÁSI DÖNTÉSHOZATAL 14 ÉVES KORBAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSEGBEN

Karlovitz János Tibor - Gyukits György

Miskolci Egyetem

bolkarlo@uni-miskolc.hu

gyukits@freemail.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

Jelen kutatásunkban az első pályaválasztással kapcsolatos döntéshozatali folyamatot próbáltuk feltérképezni hátrányos helyzetű gyerekek körében.

Célunk szerint arra voltunk kíváncsiak, milyen információk alapján döntenek a gyerekek, kik segítik a döntésüket, honnan tájékozódnak, s elképzelésük szerint a választott szakma mennyiben segíti elő boldogulásukat, megélhetésüket.

A kutatás módszere. 14. életévüket betöltött tanulókat kérdeztünk 15 fókuszcsoportos interjú keretében. Az interjúkról hangfelvétel készült. A helyszín a tanulók saját általános iskolája volt. Az iskolákat arra kértük, szaktanár ne legyen jelen. Vizsgálatunkra 2015 májusában került sor.

Eredmények. A kutatás során – pályaválasztási szempontból – a hátrányos helyzetű tanulók három csoportját tudtuk beazonosítani.

A legszegényebb környezetből érkezettek pályaválasztásában tapasztaltuk a legnagyobb mértékben az esetlegességet, a pillanatnyi hangulat alapján hozott döntést. Ez ráadásul sokszor úgy jelent meg, mint a szülői vagy tanári akarattal való szembeszegülés eszköze (pl. vékony lány pékszakmát fog tanulni; fiú autószerelő helyett inkább cipőfelsőrész-készítőnek készül). Ők azok, akik csak a barátaikra számíthatnak. A tanároktól kapott tanácsokkal nem tudnak mit kezdeni. A választott szakmáról szinte semmit sem tudnak, legfeljebb azt, hogy „jó pénzt” lehet vele keresni – külföldön. Ez azonban irreálisan nagy összeget jelent (pl. hegesztő milliós fizetéssel). Szinte mindannyian külföldön kívánnak dolgozni.

A középső szegényréteget úgy lehet jellemezni, mint „tisztos szegénység” vagy „lecsúszóban levő szegénység” – a gyerekek több támogatást kapnak szüleiktől (a kapott ösztöndíjakat ugyanakkor minden esetben „beforgatják” a családi kasszába). Pályaalképzelésük reális. Esetükben a jó pályaválasztás a „megkapaszkodás” eszköze lehet, és ők ezzel a felelősséggel igyekeznek olyan szakmát választani, amellyel biztosan el lehet helyezkedni. Ebből a rétegből igen sokuknak dolgozik külföldön hozzátartozója, ismerőse. Körükben megjelenik az internetes forrásokból történő tájékozódás is.

A relatíve „jómódúnak” tekinthető rétegből származók között már voltak, akik úgy választottak középiskolát, hogy – magasabb elérhető jövedelem reményében – esetleg továbbtanulnak a felsőoktatásban, ám ezt középiskolai helytállásuktól, továbbá családjuk támogatásától tették függővé.

Hátrányos helyzetű gyerekek körében rossz döntés esetén sokkal nehezebb a későbbi pályakorrekció. Érzik, hogy döntésükkel „sorsot” választanak maguknak. Ismerőseiktől kapott információk alapján azokat a szakmákat próbálják kitanulni, amelyekkel biztosan el tudnak helyezkedni.

A kutatás a „TÁMOP-3.1.16-14-2014-0001 számú „DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében” támogatásával készült.

PEDAGÓGIAI KÖTŐDÉSEK VIZSGÁLATA – A STUDENT-TEACHER RELATIONSHIP SCALE MÉRŐESZKÖZ HAZAI KIPRÓBÁLÁSA

Szabó Lilla

DEKRA Akadémia Kft.
lillaszabo@hotmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Szociális képességek, szociális tanulás

A pedagógiai kötődés az eredményes nevelés egyik legfontosabb feltétele (Nagy, 1997), ám a hazai kutatások eddig csak érintőlegesen foglalkoztak ennek feltárásával (Zsolnai, 2001). A nemzetközi vizsgálatok eredményei szerint a pedagógushoz fűződő kötődés kedvező hatással van a tanulók énképére, iskolai teljesítményére, a szociális készségek fejlettségére, az iskolai munkával kapcsolatban pozitív attitűdöket formál, és arra motiválja a diákokat, hogy legjobb teljesítményüket nyújtva megfeleljenek a velük szemben támasztott elvárásoknak (Hamre – Pianta, 2001; Wentzel, 2002; Baker, 2006; Ahmad – Sahak, 2009).

A jelenség vizsgálatát nehezíti az egységes terminológia hiánya, ezért előadásomban először a pedagógushoz való kötődés mint fogalom meghatározásával kapcsolatos dilemmákat és különböző értelmezéseket ismertetem. Ezt követően a külföldi kutatások során gyakran alkalmazott mérőeszközt, a Student-Teacher Relationship Scale rövid változatát (STRS-SF) mutatom be, mely a tanár egyes diákokhoz fűződő kapcsolatáról alkotott észleleteit és meggyőződéseit két skálán – közelség és konfliktus –, 7, illetve 8 Likert-állítás segítségével méri (Pianta, 2001).

Az általam végzett próbamérésben négy 7. és négy 10. évfolyamon tanító osztályfőnök vett részt, akik az STRS-SF kérdőív két skálájának megfelelően közelség és konfliktus szempontjából értékelték 7. (N=76) és a 10. (N=115) évfolyamos tanulóikhoz fűződő kapcsolatuk minőségét. A kérdőív-telek hozzárendelhetők a két skálához (KMO-index: 0,88), mind a Közelség-skála (Cronbach- α =0,85; 0,80), mind a Konfliktus-skála megbízhatóan működött (Cronbach- α =0,88; 0,94) a két évfolyamon.

A 7. és 10. évfolyam között szignifikáns különbséget azonosítottam a tanár-diák kapcsolatot meghatározó közelség (U=2004; $p<0,001$) és konfliktus (U=2903; $p<0,001$) tekintetében. Az alacsonyabb évfolyamon a tanulók osztályfőnökükkel való kapcsolatában mindkét jellemző intenzívebben érvényesül, ami összhangban van más kutatások eredményeivel (Baker, 2006; Rudasill és mtsai, 2010).

Számos külföldi vizsgálat felhívja a figyelmet a pedagógus-diák kapcsolat minőségében rejlő potenciális motiváló és az iskolai bevényt segítő lehetőségekre, ezért további kutatási feladat annak vizsgálata, hogy milyen összefüggések azonosíthatók a kipróbált mérőeszköz segítségével a pedagógushoz fűződő kötődés és a tanulást befolyásoló más affektív tényezők (például tanulási motiváció, iskolai énkép), valamint a tanulmányi eredményesség között. Fontosnak tartom annak továbbgondolását is, miként érhető el, hogy a szoros pedagógus-tanuló kapcsolat kedvező hatásai révén magasabb évfolyamokon is segítse a tanulást, tanítást.

PEDAGÓGUS PÁLYÁVAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK A DÉL-DUNÁNTÚLON

Fináncz Judit

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

financz.judit@ke.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A pedagógus életpályamodell bevezetése révén a köznevelési kérdések kiemelt médiafigyelmet kaptak az elmúlt években. Korábban számos szerző és kutatás foglalkozott a pedagógusok pályaképével, kompetenciáival, pedagógiai nézeteivel és pályaelégedettségével (Bárdosy - Dudás, 2011; Chrappán, 2011; Dombi, 2011; Kocsis - Sági, 2012; Szebeni, 2010; Tomasonszky, 2013), azonban a 2013-tól bekövetkezett változások rövid távú hatásainak vizsgálata még gyerekcipőben jár.

Az előadás három dél-dunántúli kérdőíves vizsgálat eredményeit mutatja be, melyeket 2014 novembere és 2015 januárja között végeztünk intézményvezetők (n=101), legalább öt éves gyakorlattal rendelkező pedagógusok (n=162) és pályakezdő pedagógusok (n=103) körében. A vizsgálat célja a pedagógusok helyzetének, attitűdjeinek és kompetenciáinak felmérése volt, emellett arra is választ kerestünk, milyen továbbképzési igények jelennek meg a pedagógusok részéről és miként vélekednek a 2013-ban bevezetett változásokról.

Az eredményeket illetően elmondható, hogy a pedagógusok elsősorban többsége hivatástudatból, a gyermekekkel való foglalkozás lehetősége és szakmai érdeklődése miatt választotta a pedagógus pályát, emellett mindhárom mintában viszonylag alacsony a pályaelhagyást tervezők aránya.

A válaszadók nyitott kérdések keretében megnevezhették a pedagógiai munkájuk során tapasztalt legfontosabb problémákat és véleményezhették a 2013-ban bevezetett változások hatásait. A kapott adatok alapján a pedagógusok a bértábla átalakítását és a mindennapos testnevelés bevezetését egyértelműen pozitívan ítélik meg, míg az egész napos iskola bevezetéséről, a tankötelezettség 16 évre csökkentéséről, a fenntartó megváltozásáról és az óraszámemelésről már vegyesebb, többségében negatív vélemények fogalmazódtak meg. Általánosságban elmondható, hogy a pályakezdő pedagógusok és az óvodapedagógusok viszonyulnak a legkedvezőbbben az elmúlt évek változásaihoz.

A válaszadók a mindennapi pedagógiai munkát leginkább akadályozó tényezők között említették a gyermekek és a pedagógusok túlterheltségét, az infrastrukturális hiányosságokat, a szülőkkel való kommunikációs nehézségeket, valamint a hátrányos helyzetű és SNI gyermekek fejlesztésével kapcsolatos problémákat.

Míndezzel összhangban a pedagógusok nagy arányban igényelnének továbbképzést a konfliktuskezelés, valamint a HH és SNI gyermekek fejlesztése területén, ezen kívül a portfólió-készítést is sokan megjelölték képzési igényként. A képzések típusát illetően elmondható, hogy az intézményvezetők leginkább a rövidebb, gyakorlati irányultságú tanfolyamokat preferálják, míg a két pedagógus mintánál a szakvizsgát adó szakirányú továbbképzések és a mesterszakos képzések is népszerűek. Az eltérő preferenciák mögött vélhetően az érdekek különbözősége is meghúzódik: az intézményvezetők számára a közvetlen gyakorlati haszonnal járó rövidebb képzés a legkifizetődőbb, míg a pedagógusok számára az előmenetelüket tekintve hasznosabb a szakvizsga megléte és a mesterszakos végzettség.

PEDAGÓGUS PROFESSZIÓ, NEVELŐI PÁLYAPROFIL A 19. SZÁZADBAN

Fáyné Dombi Alice
SZTE JGYPK
dalice@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A 19. századi pedagógus-professzió kutatásával foglalkozó kutatók egy része a professzionalizálódás mentén írja le a nevelői hivatással való azonosulás folyamatát. (Nagy, 2011; Baska, 2011.) A szakmai szerepfeladatok felőli megközelítés a szakmai tudáskonstrukciós folyamatokat értelmezi, a szakmásodás kifejezést használja (Németh, 2005).

Kutatásunk a 19. századi nevelői szerep-narratívák feltárására, forrásalapú összevetésére irányult, amit kiegészítettünk az érték és minta fogalmának elemzésével.

Célunk, hogy felderítsük, a nevelői identitás szociális reprezentációja hogyan jelenik meg a különböző műfajú 19. századi források (neveléstörténetek, neveléstanok, pedagógiai folyóiratok) textusaiban, és ez milyen területen járul hozzá a nevelői professzionalizálódás folyamatához. A kutatás a narratív tartalomelemzés módszerére épül.

A narratív megközelítés segítségével a források nevelői szereppel összefüggő mondandója lényeges szempontok szerint rendezett szövegsémákba tömörül. A narratív közvetítés hozzájárul a nevelői személyiségalkazatok kialakulásához.

A kutatás eredményeként a három forrásközeget összehasonlítva elmondhatjuk, hogy az értéktudat és értékelő magatartás összhangja mindegyikben megjelenik. A neveléstörténetek tartósan fontos identitásmintázatot nyújtanak. Amíg azonban a neveléstan könyvekben az érték kanonizált formában jelenik meg, a rejtett értékeket is felszínre hozva, addig a pedagógiai folyóiratok a minta szerepét hangsúlyozzák.

A nevelői szerephez kívánatos tulajdonságok felsorolásában a pedagógus szerep klasszikus érték kategóriái jelennek meg, amelyet meghatároznak a korabeli világkép mintázatai, az emberkép mintázatai, a pedagógiai mintázatok.

Eredményeinket értelmezve megállapíthatjuk, hogy a forrásaink tükrözte 19. századi pedagógiai gondolkodás az értékek viszonylatában a nevelői szakmai professzió tartalmának változásában az érték és a kanonizált nevelési tartalom összhangját és dinamikus változását mutatja.

A kutatás újszerűsége: a kulturális-pedagógiai emlékezet tartalmainak, összefüggéseinek feltárása a pedagógiai szakmaiság elemeit összegező elsődleges és másodlagos források alapján, gyakorlati relevanciája a 19. századi nevelői pályaprofil differenciált és strukturált leírása.

REFORMÁTUS VALLÁSPEDAGÓGIAI PÁRHUZAMOK ÉS KÜLÖNBSÉGEK – SVÁJCI ÉS MAGYAR KONCEPCIÓ ALAPJÁN

Bognárné Kocsis Judit

Háryfaág Bt.

bkocsisj@almos.uni-pannon.hu

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A közelmúltban lezajló, de napjainkra is folyamatosan hatást gyakorló átalakulás, kiteljesedő hitoktatás törvényi szabályozása új elvárásokat támaszt az egyházak felé.

Az ennek való megfelelés a pedagógiai koncepció újragondolását, az iskola és az egyházak közötti együttműködés fejlesztését, hatékonyságának növelését igényli. A megváltozott helyzetben számolni kell többek között a változó időkeretekkel (egyházi iskolában heti kettő óra, az állami iskolákban, gyülekezeti keretek között heti egy hittan órával kell számolni), az új módszerek, oktatási formák előtérbe kerülésével, a témakörök egymáshoz való illeszkedésével, a vallásnár/hitoktató személyének szakmai felelősségével, a pedagógusi feladatok bővülésével stb.

Jelen kutatás célja egyrészt egy ökumenikus svájci vallásnevelési program valláspedagógiai elveinek bemutatása, másrészt a Magyarországi Református Egyház által meghatározott alapvetések ismertetése, a két koncepció egymás mellé állítása. Ennek során a kutatás arra vállalkozik, hogy rámutasson a két elképzelés, elmélet közötti párhuzamokra, különbségekre.

A kutatás kiindulópontját alapvetően két forrás adja: a svájci Grigioni Kanton ökumenikus vallásnevelési programja és a Magyarországi Református Egyház hit- és erkölcsstan kerettanterve. A dokumentumokban tetten érhetők azok a célok, vezérfonalak, központi témák, amelyek az 1-8. osztályig alakítják a hitoktatás tartalmát.

A kutatás eredménye alátámasztja, hogy a koncepciók kialakítása szempontjából megfigyelhető a hasonlóság, hiszen a tananyag felosztásának, strukturálásának tekintetében a linearitás és a koncentrikusság mindkét dokumentumban megfigyelhető. Továbbá a kutatás rámutat arra, hogy a kognitív kompetenciák mellett a személyes, a szociális és a speciális kompetenciák fejlesztésére is szükség van a tanuló komplex személyiségfejlesztése érdekében.

SCREENAGEREK: VAN-E PEDAGÓGIAI FELADATUNK A SZABADIDŐS ÉS MÉDIATÉRBEN?

Nagy Ádám

Selye János Egyetem

adam@nagydr.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A szabadidő megnövekedett fontossága és társadalomszervezési jelentősége miatt napjaink társadalmát – igyekezve megtalálni azt a narratívát, amellyel minél jobban leírhatóak a társadalmi folyamatok, csoportok – többen szabadidő-társadalomnak nevezik. A szabadidő a hosszú távú trendeket tekintve egyre növekvő idő, s így nem csoda, ha egyre több kérdést vet fel az egyén, a fiatalok fizikai, mentálhigiénés és szociális egészsége szempontjából.

A rendszerváltozás utáni nagymintás, átfogó, kvantitatív ifjúságkutatás gondolata az ezredforduló környékétől eredeztethető, a projekt megvalósulása eddig négyévente (2000, 2004, 2008, 2012) történt. A sorban negyedik ifjúságkutatás a korábbi évekhez hasonlóan 8.000 fő megkérdezésével 2012-ben zajlott. A kutatás mintája régió, településtípus, életkor és nem alapján reprezentatív a 15-29 éves magyar fiatalokat tekintve.

A magyar ifjúság életmódjáról szóló korábbi adatok azt a megállapítást erősítik, hogy a nem intézményesített fiatalkori szabadidőben egyre fontosabbá válik az elektronikus média, kezdetben a rádió, majd a televízió, és ma már az internet tölti ki a szabadidő nagy részét. Sőt, az újabb kutatások azt mutatják, hogy az új médiának olyan közegekben és tevékenységek mellett is helyet szorítanak, „amelyeket korábban a család, az iskola, vagy éppen a munka uralt. A családi vacsora alatt frissített Facebook-állapot, a tanóra alatti internetes csevegés mindennapos tevékenység, amely nem ritkán a szocializációs közegek konfliktusával jár együtt” (*Székegy, p.e.*).

A Magyar Ifjúság 2012 kutatás segítségével izgalmas kérdéseket válaszolhatunk tehát meg 2012 fiataljáról:

- Mekkora szabadidő mennyiséggel gazdálkodnak a fiatalok? Tekinthes-e társadalmunk az ő szempontjukból szabadidős társadalomnak?
- Milyen a magyarországi fiatalok szabadidő-szerkezete, szabadidő-gazdálkodása? Milyen tereket látogatnak és milyeneket soha?
- Milyen médiát fogyasztanak? Mennyi időt töltenek képernyő előtt? Világuk valóban inkább képernyő-társadalom, s ők maguk screenagerek?
- Milyen a szabadidő és a társas kapcsolatok viszonya? Elképzelhető, hogy a fiatalok negyedének egyáltalán nincs barátja?
- Hogyan változik mindez időben? Mit mutatnak a korábbi adatok?
- S van pedagógiai feladatunk a szabadidős szocializációs térben? Van ott feladat, ahol a szabadság teszi a dolgát?

Az előadást a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

SZAKFELÜGYELŐK KÖZREMŰKÖDÉSE A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI OKTATÁS FEJLESZTÉSÉBEN A XX. SZÁZAD KÖZEPÉN

Gál Anikó

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Doktori Iskola
ganiko@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A vallás- és közoktatásügyi miniszter tanácsadó szervezeteként 1898-tól működő „Gyógypedagógiai Intézetek Országos Szaktanácsának” feladatához tartozott az intézetek és az iskolák belső működésének és a tantestület nevelő-oktató munkájának alapos és sokoldalú megismerése, új módszerek bevezetése.

Kutatásunk elsősorban a Gyulai Gyógypedagógiai Intézetben folyó szakfelügyelők tevékenységére irányul. Kutatásunk célja megvizsgálni, hogy a szakfelügyelők intézményi látogatásaik során milyen módon kísérték figyelemmel az ott folyó nevelő-oktató munkát, másrészt hogy milyen szakmai segítséget nyújtottak a pedagógusok módszertani repertoárjának fejlesztéséhez. *Bárzsi Gusztáv*, a budai gyógypedagógiai nevelőintézet igazgatója, szakfelügyelőként is hozzájárult a pedagógusok módszertani ismereteinek bővítéséhez. Őt tekintjük az új pedagógiai módszerek egyik meghatározó kezdeményezőjének és a kísérletek irányítójának.

A kutatás során egyrészt a nagy társadalmi összefüggésekre, másrészt pedig a történeti mikrofolymatok vizsgálatára helyeztük a hangsúlyt. Ennek megfelelően a hagyományos megértő, hermeneutikai módszert alkalmaztuk, melyhez primer és szekunder forrásokat használtunk fel (nevelőtestületi jegyzőkönyvek, korabeli gyógypedagógiai elméletről szóló könyvek, évkönyvek, stb.).

A jegyzőkönyvek elemzése kapcsán kiderül, hogy a gyulai intézetben felkért tanulmányi felügyelők – köztük *Bárzsi Gusztáv* – folyamatosan figyelemmel kísérték az ott folyó nevelő-oktató munkát. A szakfelügyelők az óralátogatások során szerzett észrevételeket, tapasztalatokat a nevelőtestületi értekezleteken feltárták, és módszertani tanácsokat is megfogalmaztak az oktatás hatékonyabbá tétele érdekében.

Összességében megállapíthatjuk, hogy kezdetben a tanítás kizárólag az átlagos értelmi képességű tanulók értelmi szintjéhez igazítottan valósult meg. A pedagógusok gyógypedagógiai ismeretek hiányában, a mindennapi oktatás során szerzett tapasztalatokból indultak ki. Ez kihatott az értelmi fogyatékos növendékek oktatására is, ahol az ismeretek tanítása a gyakori ismétlésekben valósult meg. Azt azonban nem mérlegelték, hogy a megszerzett ismeretből a későbbiekben mit tudnak majd megfelelően hasznosítani.

Az eredeti dokumentumok elemzéséből az is megállapítható, hogy a tantestület tagjai – a szakfelügyelők javaslatai alapján – rendszeres módszertani értekezletek keretein belül tökéletesítették tanítási módszereiket. A gyulai intézet nevelőtestületének pedagógiai célkitűzései középpontjában az állt, hogy növendékeiket mindazokkal az önkiszolgáló készségekkel, szokásokkal, valamint eszközökkel is felruházzák, amelyekkel képesek lesznek megfelelő munkát végezni.

A kutatás hozzá kíván járulni az értelmi fogyatékos gyermekek nevelésével-oktatásával kapcsolatos gyógypedagógiatörténeti kutatásokhoz. Lehetőséget nyújthat a történeti tapasztalatokon alapuló tantervelemző munkákhoz.

SZAKMAI PEDAGÓGUSOK KOMPETENCIAVIZSGÁLATA A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

Patyi Gábor - Katona György - Kollarics Tímea

NymE BPK

patyi.gabor@bpk.nyme.hu

titkarsag@bpk.nyme.hu

kollarics.timea@bpk.nyme.hu

Témakörök: Szakképzés, szakképzés-pedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az utóbbi évtizedekben radikálisan megváltoztak az iskolák funkciói, és radikálisan átalakultak a pedagógusszereppel kapcsolatos elvárások. Számos okból kifolyólag a szakmai pedagógusokra különösen nehéz terhek hárulnak. Az elméleti pedagóguskutatások feltárták a pedagógusok, szakmai pedagógusok munkavégzéséhez szükséges alapvető kompetenciákat, azok meglétét azonban eddig hazánkban átfogóbb empirikus kutatás nem vizsgálta.

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a Nyugat-dunántúli Régió szakképző intézményeiben, kereskedelmi (kereskedelem-marketing), faipari, környezetvédelmi és agrár (erdészeti-vadgazdálkodási, mezőgazdasági) szakemberképzésben tanító-oktató szakmai pedagógusok bizonyos alapvető kompetenciákkal milyen mértékben rendelkeznek. A három vizsgált kompetenciaterület: a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, a tanulás támogatása, kommunikáció és szakmai együttműködés.

A kutatás célcsoportját a régió fent említett jellegű szakképző intézményeinek szakmai tanárai, szakoktatói és igazgatói képezték. A szakmai pedagógusok körében az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztuk, 23 (többségében zárt) kérdésből álló kérdőívet szerkesztettünk. A kérdések közel azonos arányban vonatkoztak a vizsgált három kompetenciaterületre. Az igazgatók körében a szóbeli kikérdezés (interjú) módszerét alkalmaztuk. Az igazgatói interjúk három kérdésre szorítkoztak: az iskolában dolgozó szakmai pedagógusoknak milyen erősségeik vagy gyengeségeik vannak a vizsgált kompetenciaterületeken, pedagógusait milyen jellegű továbbképzésre irányítaná, és milyen alapvető problémákat lát a szakképzésben. 2015 első hónapjaiban Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyékben 31 iskolára terjesztettük ki a kutatást, 251 kitöltött tanári kérdőívet és 31 igazgatói interjút elemezhettünk, értékelhettünk.

Főbb eredmények közé tartozik, hogy a szakmai pedagógusok szemléletformálásában vannak tennivalók. A szakmai pedagógusok fiatalabb generációja körében már megszokottá vált a változatos tanulás-szervezési módok alkalmazása. A szakmai pedagógusok a konfliktuskezelés változatos módjait alkalmazzák, de ezen a téren támogatásra szorulnak. A tanulás támogatása kompetencia területről elmondható, hogy a szakmai pedagógusok, azon belül is a fiatalabb generáció rendelkezik a szükséges részkompetenciákkal. Azonban az idősebb korosztály és a szakoktatói gárda számára továbbképzéseket kell biztosítani (IKT, új tanítási/tanulási módszerek). A szakmai pedagógusok kapcsolata a cégekkel, kamarákkal intenzív. A szakmai információk tekintetében az internetes tartalmak jelentik az elsődleges információforrást, így a korszerű digitális tartalmak létrehozása és elérhetősége fontos.

A kutatás eredményeit kvantitatív és kvalitatív módon is értékeltük. Az eredményeket a képző intézmények képzéseik, továbbképzéseik szervezésekor a gyakorlatban is hasznosíthatják.

SZEXUÁLIS NEVELÉS, MINT KULTURÁLIS KÉRDÉS

Pusztafalvi Henriette - Vass Livia

Pécsi Tudományegyetem

tiigy.heni@gmail.com

livivass@gamma.ttk.pte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egészségnevelés, sportpedagógia

Szexuális nevelés mindig jelen volt az emberiség történetében. A nagy világvallások szent iratai mind tartalmaznak intelmeket a szexuális viselkedésre vonatkozóan, legyen szó az önmegtartóztatásról, az önkielégítésről, a nemek egymáshoz való viszonyáról vagy az alapvető higiénés szabályokról. Az első törekvéseket *J. J. Rousseau* és a hozzá kötődő filantropisták munkásságában lehet felfedezni, bár ők a legfontosabb célnak az onánia és a nemi betegségek leküzdését tartották, így attitűdformáló nevelésről nem lehetett szó, mindössze szigorú tiltásokról. A szexedukáció második hulláma a szexuálreform és a feminista mozgalmak hatására kezdett kibontakozni. Az elsők között a svéd, *Ellen Key* foglalkozott vele. Magyarországon a közoktatásban, a vallás közvetítette konzervatív eszmék, a tiltás és a tartózkodás uralkodott. Célunk volt feltárni a szexuális nevelés hazai sajátosságait, azt vizsgáltuk, hogy a társadalmi hatások, változások milyen módon manifesztálódtak a hazai oktatási szintereken, mint a népoktatásban, középiskolákban és a felsőoktatásban. Továbbá kutattuk, hogy az egészségügyi propaganda milyen szerepet játszott a népnevelésben. Kérdés volt számunkra az is, hogy ez sajátosan magyar útként értelmezhető, vagy illeszkedett a nemzetközi trendekbe. Az alsó fokú iskolákban a cél, a vallásos nevelési eszmék követésén keresztül, a tökéletes emberkép kialakítása volt a feladat. A középiskolákban, az egészségügyi ismeretekben külön szexuális nevelés nincs, csak az STD (szifilisz) elkerülésére hívják fel a fiatalok figyelmét különösen a fiúk oktatásban (pl. az első világháború idején). A lányok nevelésében az egészségügy csak a családi életre nevelés megfelelő és helyes útját foglalja magába, külön nem tér ki a szexuális nevelésre.

Az Iskolán kívüli Népművelés Országos Bizottsága ismeretterjesztő előadásokat és népművelési tanfolyamokat indított. Az előadások tartalma a mindennapi élethez szükséges ismereteket és a tisztességes házassághoz tartozó információkat foglalták össze a hiteles közegészségügyi szakemberek, orvosok interpretálásában. A 20. század első felében egyre nőtt a magyar nyelvű szexuális nevelés témakörében készült ismeretterjesztő könyvek száma.

Összefoglalva, a 20. század első felét hazánkban egyrészt a prűd képmutatás jellemezte a szexuális kultúra terén, amit vallásos köntösbe ágyaztak az uralkodó ideológia szerint. Azonban a terjedő fertőző kór, a szifilisz mégis kikényszerítette a szakemberek fellépését és erősödő szerepét a szexuális ismeretek népszerű formában való terjesztésében.

TANÍTÁS-MÓDSZERTANI KULTÚRA ÉS TOVÁBBKÉPZÉS A BUDAPESTI CORVINUS EGYETEMEN

Pfister Éva - Daruka Magdolna - Csillik Olga

Budapesti Corvinus Egyetem Tanárképző és Digitális Tanulási Központ

eva.pfister@uni-corvinus.hu

magdolna.daruka@uni-corvinus.hu

olga.csillik@uni-corvinus.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az elmúlt években tovább nőtt a szakadék a közoktatási intézmények és a felsőoktatási intézmények között. Míg a közoktatásban módszertani megújulás figyelhető meg (elterjedni látszik a kompetencia alapú oktatás, az IKT eszközök használata, a pedagógusok a kötelező továbbképzéseknek köszönhetően az amúgy is meglévő módszertani ismereteiket, kultúrájukat frissítetik), addig a felsőoktatásról nem mondhatjuk el ugyanezt. Általános jelenség, hogy a felsőoktatásban az oktatóknak nincs tanári végzettségük, ők azok, akik többnyire azokat a mintákat követik, amelyekkel diákként találkoztak.

Kutatások sora igazolja, hogy a hallgatók tanulási teljesítményét és ez által a lemorzsolódók arányát is alapvetően befolyásolja az oktatók szakmai és módszertani felkészültsége, a tanítási tevékenység színvonala.

Egyre szaporodnak azok a kutatások is, amelyek az egyetemi hallgatók tanulási környezetre vonatkozó megváltozott igényeit tárják fel (*Székegy, 2012*). On-line kérdőíves felmérés keretében mi is megkérdeztük intézményünk hallgatóit arról, miként vélekednek az egyetemi foglalkozásokon az oktatók által alkalmazott módszerekről, és melyek azok a módszerek, amelyeket szívesen fogadnak és eredményesebbnek tartanak tanulásuk során.

Előadásunkban azt kívánjuk bizonyítani, hogy a felsőoktatási intézményeknek a megváltozott tanulókhöz, tanulói igényekhez való sikeres alkalmazkodásához (lásd „Fokozatváltás a felsőoktatásban” 2015), és a 2020-ra vállalt diplomás arányszámok (a felsőfokú vagy azzal megfelelő végzettségűek aránya 30,3% legyen) teljesítéséhez, a felsőoktatásban is nélkülözhetetlen a gennováció, azaz a generációváltás által kikényszerített innovációk sorozata és az innovatív pedagógiai magatartás (*Csillik – Daruka, 2015*).

Az előadásunkban e gennováció egy lehetséges módját mutatjuk be, támaszkodva a TÁMOP 4.0.2.B.2-13/1 pályázat keretében agrár és közgazdasági szakképzési területekre elkészült módszertani kézikönyvekre. Az itt kidolgozott és sikeresen kipróbált módszereket – összhangban a kérdőíves vizsgálatunk eredményével – továbbfejlesztve alkalmazzuk a gazdasági felsőoktatásban. Ezekből kívánunk bemutatni néhány jó gyakorlatot.

TANÍTÁS-TANULÁS KÖZÖSSÉGI MÉDIARENDSZERREL, ÚJMÉDIA KÖRNYEZETBEN – AZ ELEKTRONIKUS MÉDIUMOK TÁRGY KERETÉBEN

Forgó Sándor

Eszterházy Károly Főiskola

forgos@ektf.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A tudástársadalomban felértékelődött tömeges tudásigény csúcstermékeként emlegetett nagy létszámú nyitott képzések (online szabadegyetemek) megjelenése a felsőoktatásban arra ösztönöz bennünket, hogy kitarjuk kapuinkat, és lehetőséget adjunk a tanulás-információszerzésben a mcluhani falak nélküli tanterem gondolatának megvalósítására (Nyíri, 2001).

Kutatásom célja, a digitális átállás jegyében, tényleges interakción – a távoktatási hagyományok levelezve történő tanulás mintáján – alapuló pilot program eredményeinek bemutatása a nem nappali rendszerű oktatás konzultációs rendszerének megújítása érdekében. A nyitott kurzusok gyors elterjedése, a pedagógusok digitális kompetenciáinak (online eszköztárának, szakszerű használatának) fejlesztése megkerülhetetlenné teszi ennek az oktatási/tanulásszervezési formának a hazai felsőoktatási gyakorlatba történő beágyazását. Az előadásban szólni kívánok a témakör eddigi hazai kutatási eredményeiről, és egy kísérleti jelleggel – a felsőoktatásban oktató és tanuló kollégák és jelöltek számára indított Elektronikus médiumok c. nyitott online kurzus tapasztalatairól.

A célcsoport az EKF Médiainformatika intézet képzési struktúrájának teljes vertikumára vonatkozik: az informatikus-könyvtáros szak (Médiumismeret tárgy), mozgóképkultúra (Médiaismeret, Médiapedagógia), tanárképzés, pedagógia tanár (Elektronikus médiumok), kulturális örökség szak (Kulturális örökség technikai reprodukciója) tárgyak hallgatói.

A fő kérdéskör, hogy lehet alkalmassá tenni a távoktatási módszerek és a TO (tükrözött osztályterem) kontakt-online, egyéni és csoporttevékenységeit, valamint a nyílt oktatás szakmai érdeklődésen alapuló szerveződési formáit, a levelező oktatásban történő beágyazódására. Úgy gondolom, hogy a nyitott képzések előkapuja lehet a hallgatók – az első konzultációt megelőző tanulmányi és információs (ETR, Neptun) rendszeren keresztül médiagazdag tartalommal (motiváló videóval, hanganyagokkal, ráhangoló olvasmányokkal) történő – felkészítése, mely alapját képezheti a levelező oktatás valódi konzultáción és kreativitáson alapuló formájának.

A fenti tényezők birtokában alakult ki az a nézetem, hogy a levelező oktatásban újra szerepet kell, hogy kapjon a tanár-diák interakcióján alapuló – akár multimédiás (podcast, videó) formát öltő 'levelezve' történő oktatás aktusa, megszüntetvén így a távoktatási elvek levelező oktatásban való lappangását. A lépések kialakítását, finomhangolását a kísérleti, pilot kurzuson résztvevők visszajelzései alapján kívánom megvalósítani.

Készült a Társadalmi Megújulás Operatív Program Digitális átállás az oktatásban címet viselő, TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0027 azonosítójú projekt keretében. A projekt az Európai Unió támogatásával, és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

TANÍTÓK NEVELÉSI ÉRTÉKEINEK VIZSGÁLATA

Szarka-Bögös Réka* - Kolosai Nedda**

**Andor Ilona Ének-Zenei Általános és Alapfokú Művészeti Baptista Iskola*

bogos.reka@gmail.com

****ELTE TÓK**

kolosai.nedda@tok.elte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Milyen értékeket közvetít a tanító munkája során? Mely tényezők határozzák meg az értékek közvetítésének folyamatát? Közelebb kerülünk-e a tanítás, a tanítói hivatás lényegéhez, amennyiben ezekre a kérdésekre válaszok után kutatunk? A Nemzeti Alaptantervben középpontba került az értékelvű nevelő iskola megteremtésének szándéka (Kaposi, 2012). A neveléstudományi szakirodalom több kontextusban foglalkozott a nevelés céljának, az általa közvetített értékeknek vizsgálatával (pl. Herbart, 1806; Bábosik, 1994), mely tevékenység nem választható el a tanító személyétől. A nevelési értékek elemzésére, az értékteremtésben szerepet játszó folyamatok és törvényszerűségek leírására kevés kutatás irányul (Bábosik – Mezei, 1994).

A kutatás célja tanítók nevelési értékeinek tudományos feltárása, az értékátadás folyamatainak elemzése, működésük megértése az elmélet és az aktuális iskolai valóság színterein. Az empirikus kutatás két részből áll. Mélyinterjúk tartalomelemzése során feltártuk tanítók nevelési értékeit. A kvalitatív kutatás mintáját több évtizede hivatásukban dolgozó tanítók alkották. Eredményeink szerint a tanítók képesek nevelési értékeiket megfogalmazni, egyben megosztják az elveken túl azok gyakorlati működésének részleteit, a sikerességet szolgáló eszközöket, személyiségük ezzel összefüggő tényezőit, valamint azt, ahogyan ezeket az értékeket értelmezik. A kutatás egyik lényeges eredménye szerint a tanító, miután felismerte munkájának felelősségét, igyekszik megismerni önmagát, reflektálni személyiségére, az őt ért hatásokra. A megfogalmazott nevelési értékek és az adott gyermekcsoport megfelelő fejlődése érdekében célja önmagát is nevelni, formálni, fejleszteni. Az értékátadási folyamat vizsgálata során egyértelműen kiderült, a legdominánsabb tényező a gyermekek számára a tanító személyes mintája. Ezért a kutatás második részének célja feltárni a NAT „A köznevelés feladata és értékei” című részében megfogalmazott értékek, valamint végzős tanító szakos hallgatók értékpreferenciái közötti kapcsolatokat. Módszerként 45 kérdésből álló kérdőívet állítottunk össze a NAT által megfogalmazott célok és az Európai Értékrend Vizsgálat (EVS) alapján, melyet 45 véletlenszerűen kiválasztott tanító szakos, végzős hallgató töltött ki tízhetes gyakorlata végén. Eredményeink alapján felállítottuk leendő tanítók egyéni értékpreferenciáit. Ezek többek között: a szülőföld szeretete, ünnepek, hagyományok tisztelete, a tudás rangja, a tisztességes, örömmel végzett munka, az erkölcsös életmód, becsületesség stb. A hallgatók kétharmada szerint mindig a körülmények határozzák meg a dolgok megítélését, csupán 7% gondolja, hogy objektív értékek léteznek, melyek kijelölik a jó és a rossz fogalmát mindenkire, mindenkor érvényesen. Kutatásunk közelebb visz az adaptív oktatás (Nádasi, 2001) megvalósításához, a nevelés fogalmának konstruktív viszonyként (Knausz, 2013) való értelmezéséhez.

TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTTAK TANULÁSI ÉS ÉRTÉKELÉSI HELYZETEKKEL KAPCSOLATOS ATTITŰDJEI

Köböl Erika* - Vidákovich Tibor**

**Szégedi Tudományegyetem JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet*
kobolerika@t-email.hu

***Szégedi Tudományegyetem BTK Pedagógiai Értékelés és Tervezés Tanszék*
t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A tanulásban akadályozott tanulók közös diagnózison belüli sokszínűsége mind a tanítás-tanulás, mind az értékelés során tapasztalható. Kutatásunk célja a különböző tanulási-mérési körülményekkel kapcsolatos attitűdjeik, illetve az attitűdök és az olvasási-szövegértési teljesítmények közötti összefüggések feltárása volt.

A tanulásban akadályozottak értékelésének módszerei változatosak (*Salvia – Ysseldyke – Bolt, 2010*), kialakultak a mérésük szabályai is (*Christensen és mtsai, 2011*). Teljesítményeiket számos pszichológiai, affektív tényező is befolyásolja (*Kuncz és mtsai, 2008*). Megfelelő kérdőívvel a tanulásban akadályozottak motivációja jól mérhető (*Józsa – Fazekasné, 2007*), azonban attitűdjeikkel kapcsolatban alig vannak kutatási eredmények.

Kutatásunk során feltételeztük: (1) A tanulók feladatmegoldási helyzetekkel kapcsolatos attitűdjei összefüggenek az iskolai tanulás és az ahhoz köthető szociális helyzetek kedveltségével. (2) A különböző tanulási és értékelési helyzetek kedveltsége összefügg az életkorral és az olvasás teszteken mutatott teljesítményekkel is. (3) A tanulók az általuk leginkább kedvelt tanulási-mérési körülmények között teljesítenek legsikeresebben.

Vizsgálatunkhoz egy attitűd-kérdőívet és három olvasás-szövegértés tesztet dolgoztunk ki. A kérdőív három különböző mérési helyzet (önálló munka, személyes segítség, szemléltető példa) kedveltségét, illetve a tanulóval és az ahhoz köthető szociális helyzetekkel kapcsolatos attitűdöket vizsgálta. Az olvasás teszt három ekvivalens változatát a tanulók az említett három mérési helyzetben töltötték ki. A mintát 208 tanulásban akadályozott, 3-8. évfolyamos tanuló alkotta.

A kérdőív reliabilitása 0,76, az olvasás-szövegértés teszteké 0,91-0,92 volt. A kérdőív validitását faktoranalízissel ellenőriztük. A belső összefüggéseket vizsgálva igazolódott, hogy a tanulók által leginkább preferált tanulási-értékelési körülmények összefüggnek az iskolai tanulás, illetve a tanulóhoz köthető szociális helyzetek kedveltségével ($p < 0,01$).

Eredményeink szerint az életkor az önálló tanulás-feladatmegoldás megítélésében nem játszik jelentős szerepet. A valamilyen módon segített feladatmegoldást azonban a 7-8. évfolyamosok már kevésbé kedvelik, mint az alsóbb évfolyamosok ($p = 0,000$). Hasonló eredményt kaptunk az iskolai tanulás ($p = 0,002$) és a tanulóhoz köthető szociális kapcsolatok esetében is ($p = 0,024$).

A tanulási-értékelési helyzetek kedveltsége közötti, illetve az olvasás-szövegértés tesztek teljesítményei közötti különbségek párhuzamosan alakultak. Az attitűdátlagok és a teljesítményátlagok közötti összefüggés az önállóan és a személyes segítséggel történő feladatmegoldás esetében is negatív volt ($p < 0,01$).

Következtetésünk az, hogy a tanulásban akadályozottak annál jobban kedvelik a személyes vagy példával kiegészített segítséget, minél nagyobb szükségük van erre a teljesítményük alapján. Az általuk leginkább kedvelt mérési körülmény egyúttal a legmegfelelőbb is a sikeres teljesítéshez.

TANULÓI VÉLEMÉNYEK A TANULÁSFOGALOMRÓL, SAJÁT TANULÁSUKRÓL, VALAMINT A TANÁRI ÉS TANULÓI FELADATOKRÓL

Habók Anita

Szégedi Tudományegyetem

habok@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

Számos kutatás középpontjában állt már a tanulásfogalom definiálása, értelmezése. A legújabb megközelítések arra hívják fel a figyelmet, hogy a tanulás élethosszig tartó folyamat, és a hangsúly a reális élethelyzetekben és problémaszituációkban alkalmazható ismeretek mellett olyan képességek elsajátítására került, amelyek segítségével a tanulók képesek tudásukat megújítani (D. Molnár, 2011). Az elméleti megközelítésekhez olyan empirikus kutatások kapcsolódnak, melyek arra keresnek választ, hogy a tanulók hogyan látják saját tanulási folyamatukat, mikor valósul meg a tanulás, milyen tapasztalataik vannak saját tanulásukhoz kapcsolódóan (pl. Boulton-Lewis – Marton – Lewis – Wils, 2000; Habók, 2014; Marton – Watkins – Tang, 1997; Phelps – Graham – Tuyet – Geeves, 2014; Sebestyén, 2013).

A kutatások nagy része elsősorban alsó tagozatos tanulóknál idősebbekkel foglalkozik. A jelen kérdőíves kutatás mintáját 3. (N=350) és 4. (N=406) évfolyamos tanulók alkották. A mérőeszközök fejlesztése folyamatosan történik. Alapját tanulói és tanári interjúk, valamint face-to-face adatfelvétel képezte. A jelen kutatás a tanulók oldaláról közelíti meg a tanulást, kutatási kérdéseink arra vonatkoztak, hogy a tanulói vélemények alapján mi a tanulás, milyen feladatai vannak a tanároknak és tanulóknak a minta szerint. Ezen túl a tanulók 4-fokú Likert-skálán adták meg válaszaikat a következő területekhez kapcsolódóan: igyekezet és kitartás, önhatékonyság, énkép, tanulási stratégiák használata, kritikai gondolkodás, támogatás, iskolával kapcsolatos attitűd, tanárokkal kapcsolatos attitűd. A kutatás részét képezte még háttéradatok gyűjtése is.

A tanulásfogalomhoz kapcsolódó válaszok közül a tanulók elsősorban a fejlődés fogalmat kapcsolták, valamint azt is kiemelték, hogy a tanuláshoz hozzá tartozik az is, hogy a megtanultakat felnőtt korukban tudják majd hasznosítani. A tanulók saját feladatuknak a tanulást, leckeírást, feladatok elkészítését tekintik.

A Likert-skálás kérdőív eredményei alapján az igyekezet és kitartás, valamint az iskolával kapcsolatos attitűdnél találtunk szignifikáns különbséget az évfolyamok között, a 3. évfolyamosok eredményei voltak magasabbak. A tanulmányi átlag 17%-át sikerült magyarázni 3. évfolyamon az önhatékonysággal, a tanulók tanárokkal kapcsolatos attitűdjével, valamint a kapott támogatással. A 4. évfolyamon a tanulmányi átlag ugyancsak 17%-át tudtuk leírni a kérdőív területei közül néhányal, vagyis az önhatékonysággal, az igyekezet és kitartással, valamint a támogatással.

Az oktatási gyakorlat számára fontos annak megértése, hogyan tanulnak a tanulók a leghatékonyabban. Ennek egyik lehetősége a tanulói interjúk, megfigyelések, kérdőívek használata, valamint a tanári adatfelvétel.

A kutatás a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 pályázat támogatásával valósult meg.

TANULÓKÖZÖSSÉG KAPCSOLATHÁLÓJÁNAK HATÁSA A TANULÓCSOPORTOK KIALAKULÁSÁRA

Molnár Pál

KRE BTK Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézete
molnar.pal.viktor@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Szociális képességek, szociális tanulás

A tanulóközösség multiplex hálózatnak tekinthető komplex rendszer, a tanulókat különböző kapcsolatok hálózatai kötik össze: pl. ismeretség, megbízhatóság, segítségkérés, szakértelem elismertsége, együttműködési hajlandóság.

Tanulási helyzetekben gyakori, hogy csapatmunkában kell feladatokat végezniük a tanulóknak, ez együttműködést, kölcsönös segítségnyújtást és megbízhatóságot igényel. A projekt jellegű munkavégzés lehetővé teszi, hogy adott helyzetekben, adott feladatok elvégzése, vizsgálódás vagy problémamegoldás érdekében spontán módon jöjjenek létre tanulócsoportok, különböző tudású tanulókkal, szakértői hálózatot alkotva (Rainie – Wellman, 2012). Ez gyakran igényel olyan együttműködési kultúrát, amely ösztönzi az ismeretek és a szakértelem megosztását, a szakértelem hálózatosodásához vezetve (Hakkarainen – Palonen – Paavola – Lehtinen, 2004).

A megbízhatóság a hozzáállás szempontjából fontos (Binkley – Erstad – Herman – Raizen – Ripley – Müller-Ricci – Rumble, 2012), ugyanakkor kölcsönös érzése segíthet a konfliktusok oldásában, a jobb minőségű produktumok létrehozásában és a jobb kapcsolatok kialakításában (Rainie – Wellman, 2012). A bizalomhiány viszont kritikus információk meg nem osztását okozhatja, amely veszteség lehet a tanulóközösség számára (Hakkarainen és mtsai, 2004). Mindezek mellett a kölcsönös megbízhatóság sűrűbb kapcsolathálót eredményezhet, ez erősítheti a tanulóközösség összetartását és a társas támogatást (Kadushin, 2011).

A vizsgálat célja, hogy feltárja, milyen hatással lehet a tanulóközösség (BA, N=46) kapcsolathálója a tanulócsoportok kialakulására. Az elemzéshez az ismeretségi kapcsolatháló online lenyomatát, a feladatvégzésre vonatkozó megbízhatóság, a hozzáértés elismertsége, a segítségkérés és az együttműködési hajlandóság tanulóközösségen belüli kapcsolathálóját vettem figyelembe. A vizsgálatához a kapcsolati mátrixokat és a hálózati kapcsolatok eloszlását figyelembe vevő statisztikai eljárást, a QAP (Quadratic Assignment Procedure) korrelációs eljárást alkalmaztam (Hubert, 1987; Krackhardt, 1987), amely kapcsolati változók közötti összefüggések feltárására kifejlesztett regressziós modellekre és permutációs eljárásokra épül (Dekker – Krackhardt – Snijders, 2007).

Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulók csoportalkotási preferenciáit szignifikáns módon, alapvetően határozza meg, ismerik-e egymást (0,9164, $p < 0,05$). A csoporttagok között ugyanakkor kimutatható az is, hogy jelentős mértékben megbíznak egymás tudásában (0,4917, $p < 0,05$), egymás munkájában (0,4690, $p < 0,05$), többnyire szívesen dolgoznak együtt (0,4244, $p < 0,05$) és a segítségkérés aránya is jelentős (0,3842, $p < 0,05$).

Ahhoz, hogy általános következtetéseket tudjunk levonni, további vizsgálatok sorozatára van szükség, azonban úgy tűnik, hogy a tanulók kapcsolatrendszere jelentős mértékben befolyásolja a tanulócsoportok kialakulását, a tanulócsoportok felépítése pedig az együttműködések, a társas és a kognitív folyamatok alakulását.

TÁRSADALOMPOLITIKAI MINTÁZATOK A KÖZOKTATÁS IRÁNYÍTÁSÁBAN

Szűgyi Jerne
ELTE-PPK
szugyi.jerne@gmail.com

Témakörök: Oktáspolitiká, EU oktatásügy; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A 2010-es kormányváltást követően formálódó jogi környezet alapvetően megváltoztatta a gyerekes családok és az őket ellátó intézmények helyzetét, mozgásterét. A szabályozás sokoldalú módosítása strukturális (és szemléletbeli) átalakulást eredményezett a közoktatás rendszerében is, amelynek körvonalait az Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>) adatai már jelzik. Több mutató tekintetében az európaítól eltérő, hazai tendencia rajzolódik ki annak ellenére is, hogy a TÁRKI (<http://www.tarki.hu/hu/publications/SR/2014/>) legújabb felmérése optimista hangvételű.

A modern állam (*Fukuyama, 2005; Fukuyama, 2012*), ha tág határok között is, de meghatározza és szabályozza a nevelés/oktatás kereteit, így azt is, hogy a pedagógia tudományos eredményei beépülhetnek-e egyáltalán a hétköznapi pedagógiai gyakorlatba, és ha igen, milyen átfutási idővel tehetik meg azt. Egy sajátos, hazai, (közoktatási) strukturális determinizmus meglétére kívánjuk felhívni a figyelmet, és ennek mentén arra keressük a választ, hogy mely társadalmpolitikai változások/intézkedések gyakorolhatnak közvetlen hatást a közoktatás rendszerére, az iskola belső életére, a lehetséges pedagógiai célkitűzések körére, a társadalmi mobilitásra, a tankötelezettség teljesítésére és a tanulói döntésekre. Egy uralkodó társadalmi csoport társadalomhoz és jövőhöz való viszonyát (*Huntington, 2006*) világosan mutatja, hogy az általa meghatározott oktatási rendszerrel kapcsolatban érdemes-e feltenni a nevelés/nevelhetőség/oktatás/oktathatóság pedagógiai korlátainak kérdését. E kérdés azonban csak akkor válik értelmezhetővé, ha a struktúra által meghatározott lehetőségek tágabbak, mint a pedagógiaiak (*Acemoglu – Robinson, 2013*).

A vázolt teoretikus háttér figyelembevételével kívánjuk bemutatni folyamatban lévő kutatásunkban a fővárosi középiskolások (N=55) diákmunka melletti döntésének okait, a munkavállalás formáit, időtartamát, jellegét, a jövedelem elköltésének módját, a munkát vállaló fiatalok társadalmi helyzetét, az iskolába járás és a munkavállalás viszonyát, a diákmunkások továbbtanulási aspirációit, az iskolával kapcsolatos vélekedését.

Az említett empirikus kutatás és dokumentumelemzés eddigi eredményei arra engednek következtetni, hogy a 2008-as gazdasági válságot követően az EU tagországai számára elsődleges fontosságúvá vált a korai iskolaelhagyó, valamint a NEET-kategóriába tartozó fiatalok arányának csökkentése (Európa 2020 stratégia) és a fiatalok munkanélküliségének mérséklése (*O'Reilly és mtsai, 2015*), így a társadalmpolitikai változások közül kiemelt figyelmet érdemes szentelünk a közoktatás és a munkaerőpiac határának állami kijelölésére. A 2012. évi I. törvény radikálisan megváltoztatta a diákok munkavállalásának kereteit, és az új jogi struktúrában már 16 éves kortól, a tanulmányok végzésével párhuzamosan is van legális út a munkavégzésre. E szabályozás átalakítja az iskola és a munkaerőpiac viszonyát. Minden eddiginél jobban elmosódik a közoktatás és a munkavállalás határa.

TRADICIONÁLIS ÉS NEM TRADICIONÁLIS NŐI HALLGATÓK: AZ INTÉZMÉNYI MAGATARTÁS ÉS AZ AKADÉMIAI ÉRTÉKEK GENDER-OLVASATA

Engler Ágnes - Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem

engler.agnes@arts.unideb.hu

bocsiveron@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A felsőfokú intézményekben tanulók nembeli egyensúlya hamar kiegyenlítődött, majd a nők javára billent, és az átlagos létszám adatokban tapasztalható női többség állandósulni látszik. Különösen gyors feminizálódás zajlott a részdíjós képzéseken belül a levelező tagozatokon, ahol a nők részvételi aránya az expanzió csúcsán elérte a 70%-ot is. A társadalmi nemi arányok viszonylag gyors változása része a heterogenizálódó felsőoktatásban zajló hallgatói társadalmi átalakulásnak (Ladányi, 1994; Hrubos, 2002; Kozma, 2004; Polónyi, 2004; Fényes, 2011).

Kutatási kérdésünket aktuálissá teszi a tradicionális nemi szerepek gyengülésének folyamata, amely fokozottan jellemző a fiatalabb életkori kohorszokban, illetve a társadalmi hierarchia magasabb szegmenseiben (*Spéder – Kapitány*, 2007; *Pongráczné – S. Molnár*, 2011; *Takács*, 2012). Kérdés, hogy a nemi szerepek nyomai az általunk vizsgált területeken megragadhatóak-e (például a tanulási tevékenységekben, az oktatókkal való kapcsolattartásban vagy a tanulmányok motivációiban). A nappali tagozatos diákokat egy 2012-es és egy 2015-ös adatbázis segítségével vizsgáltuk meg, amelyek regionálisak voltak, ugyanakkor leválasztottuk belőle az egyik hazai egyetem almintáit (N=1118, N=1076). A felhasznált technikák az átlagok elemzése, faktoranalízis, keresztábrás elemzés, illetve variancia-analízis voltak. Az eredmények arra utalnak, hogy a női hallgatók felsőoktatásképében és motivációiban praktikus és passzív elemek keverednek, amelyhez egyfajta normakövető magatartás illeszkedik. Mindehhez az akadémiai habitus (tanulmányok iránti nagyobb elkötelezettség) magasabb foka társul – ami azonban a két nem közötti, eredményességben megfogható eltéréseket érdemben nem befolyásolja.

A levelező tagozaton tanulók tanulmányi pályafutását hasonló szempontok alapján vizsgáltuk egy 2013-ban lezajlott kutatás adatbázisa alapján. A Tanuló régiók Magyarországon: „Az elmélettől a valóságig” című kutatás (OTKA K-101867) során a Debreceni Egyetem, a Nyíregyházi Főiskola és a Szolnoki Főiskola részdíjós képzésein résztvevők között teljes körű lekérdéztést folytattunk, a visszaérkezett kérdőívek száma 1092. Kutatási kérdéseinkre keresztábrás elemzéssel, klaszteranalízissel és indexek létrehozásával végeztük. Eredményeink azt mutatták, hogy a férfiak célorientáltak, a karrierhez igazítják a tanulási döntéseket. Tanulmányaikban külső motivációk dominálnak, a tanulásban szelektívek. A nők tanulási beruházásai a magánéleti eseményekhez kötődnek, tanulmányaikban a belső motiváció erős, egyenletes teljesítményt mutatnak.

A vizsgálati eredményeket tekintve elmondható, hogy a női hallgatók normakövetőbbnek bizonyulnak, tanulmányaik végzését teljesítményorientáltság jellemzi. A jellemzően munka és család mellett tanulóknál egyértelműen körvonalazódik a magánélet és a szakmai életút összeegyeztethetőségére való törekvés.

ÚJ TARTALOMFEJLESZTÉSI PARADIGMA A SZAKMAI TANÁRKÉPZÉSBEN

Benedek András

BME

benedek.a@eik.bme.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A pedagógusképzés jelenleg zajló tartalmi és szerkezeti megújulásának folyamatában, különösen a tanulás tartalmi korszerűsítésében, módszertani támogatásában (Falus, 2014; Golmbofer, 2014; Kálmán, 2014) a szakmai tanárképzés speciális kihívásokkal (Benedek, 2007; Tóth P., 2014) is szembesül. A szakképzésben a szakmai tananyagok hiánya, tartalmi diverzifikációja és dinamikus változása miatt olyan rugalmas fejlesztési környezetre van szükség, melyben a pedagógus aktív részese, szervezője annak a folyamatnak, melyben a közösségi tartalomfejlesztés új elemei is megjelennek. E folyamatra az eddig domináns lineáris tartalmi struktúrákkal szemben jellemző a skálafüggetlen hálózati sajátosságokkal rendelkező (Barabási, 2008), nyitott és nem szekvenciális, ezért folyamatosan fejleszthető, bővíthető tananyag-konstrukció.

Az előadás szintetizálja azokat a tartalomfejlesztési kísérleteket, melyek az elmúlt években a szakmai tanárképzés korszerűsítéséhez kapcsolódóan digitális tankönyvek bevezetéséhez és kipróbálásához kapcsolódtak, ugyanakkor az ezredfordulót követően megjelent konnektívista tanulásméleti megközelítések (Siemens, 2005; Ollé, 2010) hazai adaptációját támogatva, az online hálózati tanulás lehetőségeit is megteremtették a hazai szakmai pedagógusképzésben. E megközelítésre a szerves, IKT eszközökben és alkalmazástechnikában gazdag (keretrendszerek használata, felhőszolgáltatások igénybevétele) tanulási környezet kialakítása (Komenčzy, 2014; Molnár, 2013; Molnár, 2014), a vizuális elemek tudatos használata (Benedek, 2014; Nyíri, 2013), valamint a rendszerelméleti megközelítés (Bars – Vámos, 2015) és a mikrotartalomra épülő (Horváth, 2014) kollektív tartalomfejlesztés a jellemző. Az elmúlt évtizedben a fejlesztés kereteiben bevezetett közel száz digitális tananyag, e-learninges program jellemzőinek változása, valamint a hallgatói környezetben gyakorlati alkalmazást jelentő web 2.0-ás technikai adottságok olyan helyzetet teremtettek, melyben realitással bír egy új tartalomfejlesztési paradigma, melynek modelljét és funkcionális leírását az előadás empirikus alapokra építve keretbe foglalja. E keretben bemutatásra kerülnek a szakmódszertani fejlesztéseket koncipáló kutatás első tananyag-konstrukciói (Sysbook), mely szemléltethetővé teszi az új tananyagfejlesztési modellt, s annak alkalmazhatóságát a szakmai pedagógusképzésben.

A kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2 (A műszaki és humán szakterület szakmai pedagógusképzésének és képzők hálózatának fejlesztése) projekt keretében valósult meg.

VIRTUÁLIS OSZTÁLYTERMEK ERGONÓMIÁJA

Barsy Anna

Újpesti Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Gimnázium

barsy.anna@gmail.com

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Tanulás, tudás

Napjainkban egyre hangsúlyosabb a tanulási tér kiterjesztésének igénye a közoktatásban. Számos nemzetközi példa mutatja az informatikai eszközökkel támogatott kollaboratív tanulás hatékonyságát (CSCL – Computer Supported Collaborativ Learning), a saját tanulási környezet fontosságát (PLE – Personal Learning Environment), valamint a hálózati tanulási környezet (NLE – Network Learning Environment) szerepét a kollaboratív problémamegoldásban (CPS – Collaborativ Problem Solving). Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy ezen a területen nem távoktatásról kell beszélnünk, hanem olyan tanulást segítő környezetekről, amelyek hatékonyan támogatják a 21. századi képességekhez illeszkedő munkaformákat.

Kiindulópontként érdemes elemeznünk az ergonómia fogalmát.

„Az ergonómia az ember és munkakörnyezete kölcsönhatásának tudományos tanulmányozása. A munkakörnyezet nem csupán a dolgozót körülvevő fizikai környezeti tényezőket jelenti, hanem a munkavégzés során használt eszközöket, anyagokat, továbbá a munkamódszert, a munka szervezetét, akár egyéni, akár csoporton belül végzett munkáról van szó. Mindezek kapcsolatban vannak magával az emberrel: a képességeivel, a lehetőségeivel és a korlátaival” (K. F. M. Murrell).

Hogyan valósulhat meg az ergonómia egy virtuális környezetben? Melyek azok a szempontok, amelyek biztosítják, hogy egy osztálytermi munka virtuális osztályteremben is hatékonyan működjön? Milyen paramétereket kell vizsgálnunk akkor, ha a gyakorlatban szeretnénk virtuális osztálytermekeket használni?

Előadásomban több általános és középiskolában alkalmazható (ingyenes) virtuális osztályterem (Office365, Google Classroom, EDU2.0/NeoLMS, Edmodo) lehetőségeit vizsgálom és hasonlítom össze abból a szempontból, hogy a közoktatásban alkalmazott módszereknek hogyan felelnek meg, kiegészítve azokkal a személyes tapasztalatokkal, amelyeket e téren az elmúlt években szereztem. Fontos szempont a vizsgálatom során, hogy a pedagógusok milyen (digitális) kompetenciái szükségesek az alkalmazáshoz és mennyire illeszkedik egy adott korcsoport digitális környezetéhez.

Az egyre terjedő mobil eszközök ezt a kiterjesztett tanulási teret gyakorlatilag mindenki számára elérhetővé teszik, így az is fontos szempont az elemzésemben, hogy az adott virtuális osztályterem mennyire rugalmas és mobileszközökre optimalizált. Az applikációk elérhetősége, a méret-tartalom aránya a kisebb kijelzőn, a fájl méret és számos egyéb paraméter segítheti, illetve hátráltathatja a hatékony alkalmazást. Az értékeléskor arra törekszem, hogy a felhasználók (tanár-diák) szemszögéből is teljes képet nyújtsak.

A téma időszerűségét jelzi, hogy a „paradigmaváltás” időszakát éljük, a tanár a tudás forrása szerep helyett új módszerekkel a kollaboratív tudásépítésre helyeződik a hangsúly (CSCL Scardamalia-Bereiter, 1994). Ennek a váltásnak az első lépése kezdődhet így: *Végy egy virtuális osztálytermet!...*

ZENEHALLGATÁS AZ ALSÓ TAGOZATOS ÉNEK-ZENE ÓRÁKON (1962)

Kiss Henriett

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
kissHEN123@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az iskolai zenehallgatás hosszú múltra tekint vissza Magyarországon. A különböző iskolatípusokban már a 20. század első felében folyt élő és gépi zenehallgatás az énekórákon.

A tanórai zenehallgatás az 1945-ben létrejött új iskolatípusban, az általános iskolában is korán a zenei nevelés részévé vált. Ez a tevékenység ugyanakkor napjaink ének-zene óráin is jelen van.

Az általános iskolai zenehallgatás történetében az egyik első és legjelentősebb állomásnak az 1962-es Tanterv és utasítás számít. Ez a dokumentum már részletesen szabályozta a tanórai zenehallgatást. Ezen túl, első alkalommal, az ének-zene tankönyvek mellé „Zenei bemutatások” címmel központi hanglemezsorozat is készült az Országos Pedagógiai Intézet szerkesztésében szemléltetés céljából.

Előadásomban az alsó tagozatos ének-zene tanításra koncentrálva az 1962-es Tanterv és utasítás vonatkozó részeit (dokumentumelemzés), az ének-zene tankönyveket (tankönyvelemzés) és a kapcsolódó hanglemezt (tartalomelemzés) vizsgálom. Milyen előírásokat fogalmazott meg a tanterv a tanórai zenehallgatással kapcsolatban? Milyen ismereteket közöltek a tankönyvek a meghallgatandó művekről és azok zeneszerzőiről? Milyen lett végül maga a hangzó anyag?

A tanterv az alsó tagozatos zenehallgatásról szűkszavúan szólt. Az éneklés mellett a zenehallgatást esetleges, kiegészítő tevékenységnek tartotta. Az ének-zene tankönyvek nem foglalkoztak a zenehallgatással. Egyedül a harmadik osztályos tankönyv (*Dobray - Kovács*, 1963) említette meg a 24. oldalon a Harangjáték meghallgatását *Kodály Zoltán* Hány János című daljátékából. A zenehallgatási lemez is rövid lett: az 1-4. osztály számára összesen egy bakelit lemez készült. A hangfelvételen szereplő művek szerzői között több ízben megtaláljuk a 20. század két legnagyobb magyar komponistájának, *Bartók Bélának* és *Kodály Zoltánnak* a nevét. A művek között sokszor találkozunk gyerekek által megszólaltatható, illetve gyerekek számára írt zenékkal. Ezen túl, a zenei anyag blokkokba rendezésénél, a szerkesztők a gyerekek életkori sajátosságai között például a műrészek időtartamát is figyelembe vették.

Az iskolai zenehallgatás története a zenepedagógia eddig feltáratlan területe. Ez az elemzés a téma szempontjából egyik legmeghatározóbb iskolatípus, az általános iskola ének-zene óráin folyó zenehallgatás kezdeteiről ad egy összefoglalást, amely kiindulópontot jelenthet a további kutatásokhoz.

POSZTEREK

10-12 ÉVES TANULÓK SZORZÁSI STRATÉGIÁINAK VIZSGÁLATA

Vígh-Kiss Erika Rozália

Szegedi Tudományegyetem

vighkisserik@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

A matematikai műveltség fogalmába a matematikai gondolkodás, a stratégiák alkalmazása is beletartoznak (Numeracy = Everyone's Business, *Report of the Numeracy Education Strategy Development Conference*, 1997). A stratégia egy magasabb szintű cél, feladat elérésére alkalmazott művelet(sor)t jelent (Lemaire – Reder, 1999). A stratégiahasználat az oktatás számos területén megjelenik (Siegler, 1989). Míg a kisiskolások számolási stratégiáinak fejlesztésére külföldön már számos sikeres program irányul (pl. Mulligan – Mitchelmore, 1995; Mulligan – Mitchelmore, 1997; Mulligan – Mitchelmore, 2005; Nunes – Bryant – Watson, 2009; *Count Me In Too fejlesztő program*, 2002; Pattern and Structure Mathematics Awareness Program (PASMAT); Mulligan – Mitchelmore – Kemp – Martson – Highfield, 2008; Jacob – Mulligan, 2014). Addig hazánkban erre vonatkozóan még kevés kutatás folyik (Csíkos, 2003a; Csíkos, 2003b; Csíkos, 2012; Csíkos, 2013; Vígh-Kiss – Csíkos – Steklács, 2013).

Kutatásunk során a szorzási stratégiák vizsgálatára alkalmas mérőeszközt szeretnénk továbbfejleszteni. Azt vizsgáljuk, milyen szorzási stratégiákat használnak a 10-12 éves tanulók egy- és kétjegyű számok fejen szorzásakor, és melyek a legeredményesebb szorzási stratégiák. Milyen korrelációt mutatnak egymással az egyes feladatok? Hipotéziseink szerint az egyjegyű számok szorzásakor a visszahívásos, a kétjegyű számok szorzása során a helyiérték szerint balról jobbra szorzás használata lesz a leggyakoribb.

A papír-ceruza alapú mérésre 2015 áprilisában és májusában került sor. A mérésbe 270 budapesti és vidéki negyedikes, ötödikes és hatodikos tanuló kapcsolódott be. A tanulók hetente legfeljebb 5 órában tanulnak matematikát, és hasonló szocio-ökonómiai háttérrel rendelkeznek. A mérés során alkalmazott mérőeszközök: Szorzási stratégiák előteszt és kérdőív, Matematikatanulásra vonatkozó tanulói nézetek kérdőív (Kelecsényi – Csíkos, 2012), Tudásszintmérő (lefedő diagnosztikus teszt, A és B változat), Célorientációs kérdőív (Fejes, 2012), Háttérkérdőív (családi háttér, tantárgyi jegyek, tantárgyak iránti attitűd, tervek, szabad idő, tanulási idő, olvasás).

A mérés során kapott eredmények feldolgozása SPSS 16.0 segítségével történt. A diákok az egyjegyű számok fejen szorzására leggyakrabban a visszahívásos stratégiát, a kétjegyű számokkal való szorzáskor pedig a helyi érték szerinti stratégiákat alkalmazták. A szorzáskor a gyenge matematikai osztályzattal rendelkező tanulók szignifikánsan többször hibáztak, számos hibás stratégiát figyelhettünk meg, melyeket szeretnénk poszter-przentációmban bemutatni. A vizsgálat során kapott eredményeket egy a 10-12 éves tanulók számára kidolgozott fejlesztő kísérlet során szeretnénk alkalmazni.

A FELSŐOKTATÁS HATÁSA A HALLGATÓK ÉRTÉKRENDJÉNEK ALAKULÁSÁRA

Kiss-Tóth Emőke - Rucska Andrea

Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar

efkemci@uni-miskolc.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A pedagógia és a pályalektan tudománya is igazolta, hogy a nevelésnek, ezen belül az értékekre nevelésnek létjogosultsága van a huszonéves egyetemista korosztály körében is (*Szilágyi, 1991*).

A kutatás célja a miskolci védőnőhallgatók pályafejlődésének vizsgálata a rendszerváltást követő időszakról napjainkig, mely során fő indikátornak az értékeket tekintjük, hiszen „az értékek a személyiség viszonylag állandó, az attitűdöknél állandóbb képződményei, viszonyítási pontnak tekinthetők, befolyásolják a motivációkat és ezek alapján tudatosul az egyén önmagáról kialakult képe” (*Völgyey, 1987*).

A felsőoktatási tanulmányok ideje a pályafejlődés alakulásának kiemelt időszaka. Az oktatás hatékonysága a kognitív szféra befolyásolásán túl az egész ember fejlesztésére irányuló nevelési tevékenység minőségétől függ, melynek meghatározó eleme az értékorientációk alakítása. A szakemberképzés a felsőoktatásban oly mértékben valósul meg, amennyire az oktató-nevelő munkába ágyazott értékekre nevelés hatékony (*Rókusfahy, 1987*).

A kutatás módszere longitudinális adatfelvétel a szociálpszichológiai indíttatású standard Rokeach-féle érték-kérdőívvel és a *Super*-féle munka-érték kérdőívvel, minden évben a képzésbe belépők, illetve a végzősök körében.

Az eredményekből három időszék (1998-as, 2006-os évfolyam és a 2014-es év) értékorientációs adatait emeljük ki és hasonlítjuk össze. A 90-es évek végén az egészségügyi képzésbe lépő hallgatók értékrendjében a segítőkészség és altruizmus preferált, a képzés végére pedig az intellektuális értékek erősödése figyelhető meg. 2006-ban a kezdők értékrendszerében már kevésbé dominánsak a segítő értékek, felerősödik a munkával kapcsolatos biztonság értéke, a képzésből kilépve pedig már az anyagiak szerepelnek első helyen. 2014-ben már az elsős és végzős hallgatóknál is az intellektuális értékorientáció jellemző.

A védőnőhallgatók értékrendjének alakulásából összességében kiolvasható a szakmaspecifikus értékpreferencia csökkenése. Statisztikailag is összehasonlítottuk a 90-es évek és a 2014-es értékrendszerokat a rangkorrelációs együttható kiszámításával. Legszorosabb összefüggés ($r=0,83$) a belépő elsősök munka-értékrendjében található, a leggyengébb a kapcsolat ($r=0,45$) a kilépők vonatkozásában, tehát a felsőoktatás pedagógiai értékközvetítésének hatására napjainkban a leendő védőnők teljesen más értékrenddel lépnek ki a képzésből, mint 15 évvel ezelőtt.

Konklúzió: A társadalmi változások és elvárások következtében a mai fiatalok értékrendjében egy bizonytalan jövőkép mutatkozik meg – szembesülve a nyers kapitalizmus valóságával – erősödött az érvényesülni vágyás és a munkabiztonság igénye, elmosva a szakmaspecifikus elköteleződés elsőségét. Az értékvizsgálatok eredményei tehát azt üzenik, hogy a felsőoktatásban a duális jellegű képzés felé haladva erősíteni kell a gyakorlatorientált védőnőképzés határfokát.

A FONOLÓGIAI TUDATOSSÁG ÉS A SZÓKINCSSZÁMÍTÓGÉP-ALAPÚ FEJLESZTÉSE KISISKOLÁS KORBAN

Szili Katalin

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Gyógypedagógiai Intézet
szili.katalin@ke.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Az olvasás az a nyelvi készség, amely a megfelelő fonológiai, szemantikai, szintaktikai és pragmatikai szerveződésű beszélt nyelvi képességek integrációjára van utalva (Kamhi – Catts, 2012; Lonigan – Schatschneider – Westberg, 2008). A Nemzeti Olvasási Testület (National Reading Panel) több ezer olvasáskutatással foglalkozó tanulmány meta-analízise alapján (Ebri és mtsi, 2001), az olvasás elsajátításának sikerét öt fő pillérben állapította meg:

- a fonológiai tudatosság fejlesztése,
- a betű-hangok alapos ismeretének kiépítése,
- a szókincs fejlesztése,
- az olvasás folyékonyságának fejlesztése,
- és a szövegértési stratégiák elsajátítása.

Az erős fonológiai tudatosság és a betű - hangok alapos ismerete elősegíti a folyékony olvasás kialakítását, amely a szókincs és a szövegértési stratégiák használatával lehetővé teszi az olvasó számára, hogy hozzáférjen az írott szövegek értelméhez (Ebri és mtsi, 2001; Kamhi – Catts, 2012).

A kutatás előzménye egy önálló mérőeszköz kidolgozása volt, mely a beszédértést fejlettségét mérte a fonológiai tudatosság és a mentális lexikon több területén (N=1526).

Jelen kutatás célja a fonológiai tudatosság és a szókincs fejlesztésének hatásvizsgálata, a közeli transzferhatás vizsgálata a leírt két területen 1-3. osztályos tanulók körében.

A fejlesztő program a fonológia és a fonéma területen belül három szinten segítette a szavak belső szerkezetéhez való hozzáférést (1) a szótag, (2) a szótagszerkezet és (3) a beszédhangok szintjén; a szavak értelméhez való hozzáférést pedig (1) a szinonimák, (2) az antonimák, (3) a hiperonimák (4) és a téri relációs szókincs területén.

A fejlesztő program 5 részprogramból állt, melyek elágazásos struktúrával készültek. A 120 feladatot három nehézségi szinten lehet megoldani. Amennyiben egy feladat megoldása sikertelen volt, segítő információk segítségével vezettük rá a tanulókat a helyes megoldásra. A szoftver lehetőséget biztosított az azonnali visszacsatolásra a feladatok megoldása után, valamint értékelte az összteljesítményt a program befejezésekor.

A fejlesztő programban 55 tanuló vett részt, a kiválasztás szempontja az előteszten elért 50% alatti teljesítmény.

A fejlesztésben résztvevő tanulók elő- és utóteszten mutatott teljesítményei alapján megállapítható a fejlesztés szignifikáns hatása ($p < 0,001$). Mind a minimum, mind a maximum teljesítményekben növekedés tapasztalható, előbbiben 7%, utóbbiban pedig 31%. A teljesítményben bekövetkezett pozitív irányú változás alapján kijelenthető, hogy a vizsgált tanulók 45%-a magasabb szintű kategóriába sorolható, s van közöttük olyan (5 fő), aki az utóteszten elért teljesítménye alapján a fejlett kategóriába (80% feletti teljesítmény) sorolható. Az átlagos teljesítményt vizsgálva 20%-os növekedés tapasztalható a két teszt eredményei alapján.

A GERONTO-GYÓGYPEDAGÓGIA, MINT ÚJ ÚTIRÁNY A GYÓGYÍTÓ PEDAGÓGIÁBAN

Takács István - Gelencsérné Bakó Márta - Podráczky Judit

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

istvan.takacs.dr@gmail.com

gelencserne.marta@ke.hu

podra@t-online.hu

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A 20. század globalizálódó világa hozzájárult a felgyorsult társadalmi fejlődéshez, melynek következménye az átlagos élettartam megnövekedése. A változás a demográfiai mutatókban is megfigyelhető. Hazánkban, az 1910-es években a 65 év feletti korosztály mindössze a teljes népesség 5 %-a volt, míg 2012-ben ez az arány elérte a 17%-ot. Az előrejelzések azt mutatják, hogy 2048-ban a teljes népesség közel egyharmadát, vagyis 30 %-ot teszi ki a 65 év feletti korosztály (KSH, 2012).

A folyamatok felhívják a figyelmet az öregedés értelmezését kanonizáló diszciplínák perspektívaváltásának fontosságára, mely társadalmi szinten határozza meg a sikeres öregség mérföldköveit és fontosságát. Az 1990-es évek elején két fogalom vált ismertté a gerontológia és a geriátria. A geriátria vagy idősgyógyászat megelőző, gyógyító és rehabilitációs tevékenység. A gerontológia az öregedés és öregkor élet- és kórtanával foglalkozó tudomány. Az embert életfolyamatainak időben előrehaladó változásait, az öregedés és öregkor jellemző törvényszerűségeit vizsgálja élettani, lélektani, társadalmi és ökológiai rendszerében.

A biogerontológia kutatási eredményeinek figyelembevételével a sikeres öregség szociális modelljének kidolgozása és megvalósítása a fogyatékosággal élő emberek életminőségének javításában is meghatározó. Láthatjuk, hogy a gerontológia fontossága megkérdőjelezhetetlen, de felvetődik a kérdés: hol a helye?

A gyógypedagógiai képzés struktúrájának megújítása – vertikális vagy horizontális megközelítés – régóta foglalkoztatja a szakembereket. Ebben nem kívánunk állást foglalni. Az azonban vitathatatlan, hogy a gyógypedagógus- és általában a pedagógusképzésből hiányzó elem.

A multidiszciplináris jelleg prioritása evidencia, mely során az orvostudomány mellett hangsúlyozza a biológia, a szociológia, a pszichológia jelentőségét. Ennek bővítése a gyógypedagógia diszciplína irányába mutat, mert a fogyatékos emberek Földünk egyik legnépesebb kisebbsége, melynek gazdasági, társadalmi, szociológiai hatása vitathatatlan. E szerepvállalásban jelentős a gyógypedagógia módszerének, eszközének, a képzésben fellelhető lehetőségének kiaknázása/kidolgozása.

A HÁLÓZATISÁG JELENSÉGÉNEK ÚJABB VIZSGÁLATI SZÍNTEREI A FELNŐTTKÉPZÉSBEN

Horváth Cz. János

BME GTK Műszaki Pedagógia Tanszék

horvath.cz.janos@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Hálózatok nélkül életünk nehezen képzelhető el, mégis viszonylag kevés figyelmet fordítunk rájuk, inkább csak a mindennapi gyakorlat szintjén foglalkozunk velük. A hálózatokban betöltött szerepünk, cselekedeteink eredményességén javíthatnánk, ha jobban megértenénk azokat, ha tisztába kerülnénk működési folyamataik alapjával.

Barabási Albert-László és társai (*Barabási, 2003*) felfedezték, hogy bizonyos hálózatok egyáltalán nem a véletlen gráfok mintája szerint épülnek fel. A fokszámeloszlás sajátos hatványfüggvény szerinti. Az úgynevezett skálafüggetlen hálózatok szerveződésére igyekeztek magyarázatot adni, mivel az eltérő tartalmú, de egymáshoz nagyon hasonló szerkezetű hálózatok erőssége, gyengesége, viselkedése is hasonló. Egyik viselkedéséből következtethetünk a másikéra.

A felnőttképzés világában jól elkülöníthető hálózati minőségeket és formákat ragadhatunk meg (földrajzi [*Horváth Cz, 2015*], kommunikációs, szociológiai, ismeretáramlási, stb). Túllépve az általánosan ismert szociometriai felmérés (*Mérei, 1971*) keretein, új módszertanok kialakítása válik szükségessé. Az előadásban részletesen bemutatásra kerülő hipotézis szerint e hálózatok legalább egy része a skálafüggetlen hálózatok tulajdonságjegyeit viseli, egyben ezek előnyeivel és hátrányaival, amelyek tényszerű ismeretével biztosabb fejlesztési támpontokat nyerünk a reprezentált valós rendszerek esetében.

A poszter keretében a hipotézis vizsgálata, valamint az a módszertan kerül bemutatása, amely a skálafüggetlen hálózati jelenségre alapozott tartalom-szegmentálás segítségével építi fel azokat az új típusú e-learning tananyagokat, melyek az ország egyik legnagyobb volumenű közoktatási vezető képzés keretén belül kerülnek kipróbálásra.

A HIPOTÉZISALKOTÁS SZEREPE A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS FEJLESZTÉSÉBEN

Radnóti Katalin

Szegedi Tudományegyetem

rad8012@helka.iif.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Napjainkban a természettudományos nevelés számos problémával küzd. A diákok természettudományok iránti motivációja folyamatosan csökken, ami már komoly gazdasági tényezőként jelentkezik (Papp, 2001).

A természettudomány oktatásával kapcsolatos megfontolások középpontjában, sok esetben a kísérletezés áll. A tanár vagy a tanuló végezzen minél több érdekes kísérletet, mérést, ezekből vonjanak le következtetéseket. Sokan úgy gondolják, hogy ez majd javítani fogja a tantárgy tanulói megítélését is. Azonban a kép nem ennyire egyszerű, hanem ennél sokkal árnyaltabb. Az ismeretszerzés menete nem redukálható le ennyire.

Több országban elterjedt gyakorlat a természettudományos nevelés, mint kutatás, illetve a kutatásalapú természettudomány-tanítás koncepciója, amelynek lényege, hogy a kutatás képezi a természettudományos nevelés alapját, irányítja a tanulói tevékenységek megszervezésének alapelveit (Lane, 2007; Spronken – Smith, 2008; Nagyné, 2010). Az ilyen szemléletben készült tananyagok fő fejlesztési területei a következők: kutatás, vizsgálat tervezése, hipotézisalkotás, következtetések megfogalmazása. A diákokban azt az attitűdöt kell kialakítani, hogy a természet megismerhető, vannak természeti törvények. Világunk megismerésnek vannak módszerei, szabályai, algoritmusai.

A poszterben részletesebben a hipotézisekkel foglalkozom. A hipotézis minden kutatási, megismerési folyamatban fontos elem, ezért azt gondoljuk, hogy az oktatás során is lényeges szerepet kell, hogy kapjon. A tudományos kutatás során a hipotézisek során felmerülő új gondolatok azok, amelyek ténylegesen a tudományos megismerés fejlődését biztosítják (Febér – Hársing, 1977).

A tanulói hipotézisalkotás tanár szempontjából azért fontos, mivel így fel tudja mérni a tanulók előzetes tudását, elképzeléseit egy adott témával kapcsolatban. A diákok nagyon sok helyről szereznek ismereteket, nem az iskola az ismeretek kizárólagos forrása. Ellenben fontos szerepe van az iskolának abban, hogy a legkülönbözőbb helyekről származó ismereteket rendszerbe helyezze a gyermeki gondolkodásban. Ezt viszont csak úgy lehet megtenni, ha ezekről információja van a tanárnak. Ennek egyik lehetősége az, ha hipotézist kérünk a gyerekektől a jelenségek vizsgálata során (Glaserfeld, 1995; Nahalka, 2002; Korom, 2005).

A diákok számára a hipotézisalkotás motivációt is jelent. Hiszen úgy érzi, hogy fontos az ő véleménye az adott témakörrel kapcsolatban. Egy kísérlet várható eredményének megbeszélése ráirányítja a diákok figyelmét az éppen tanulmányozandó jelenségre, így ráhangolódnak a tanulmányozandó témára. Ez nagyon fontos gondolkodásfejlesztő terület, hiszen el kell képzelni előre a jelenséget, elgondolni, hogy miként is folyhat az le, ami komoly absztrakciót igényel.

Tanórai megfigyelések alapján tanulói hipotéziseket mutatunk be és elemezzük, hogy azok miként közvetítik a tudományos ismeretszerzés menetét a tanulók számára.

A kutatás a SAILS (Strategies for Assessment of Inquiry Learning in Science) FP7-es projekt és az MTA Szakmódszertani Pályázat 2014 támogatásával valósult meg.

A KAPCSOLATI EGYÜTTHATÓ – PEDAGÓGIAI ALKALMAZÁSOK

Daru Katalin - Tóth Zoltán

Debreceni Egyetem

darukatalin@gmail.com

tothzoltandr@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Az 1960-as évektől a megismerő ember újra a pszichológia érdeklődésének középpontjába került (Pléb – Lányi, 1984). Ugyanebben az időben robbant be a tudomány világába a mesterséges intelligencia fogalma (Russel – Norvig, 2005), amely a tanulás modellezésének, gépesítésének gondolatát is felvetette, és maga után vonta az információáramlás és -feldolgozás folyamatának matematikai nyelvre történő lefordítását. Mindezek eredményeképpen indult el a gépi beszédfelismerés fejlődése a Markov-modelleknek köszönhetően, illetve a bizonytalan tények hatékony ábrázolása a Bayes-hálók segítségével (Russel – Norvig, 2005). A fogalmak közt feltárt összefüggések ábrázolására elterjedt a gráfok alkalmazása, amelyekben a fogalmakat jelentő csomópontoknál nem kevésbé fontosak az azokat összekötő élek, amelyek az összefüggéseket reprezentálják (Shavelson, 1972).

Jelen kutatásunkban a Houston – Garskof (1963) nevével fémjelzett adatelemző módszerrel nyert kapcsolati együtthatók (relatedness coefficient, RC) felhasználásának területeit vizsgáltuk. Korábbi munkákban már alkalmaztuk ezt az eljárást középiskolás tanulócsoportok (Kluknavszky – Tóth, 2009; Tóth – Sójáné Gajdos, 2012), valamint óvodások (Daru – Tóth, 2014) fogalmainak vizsgálata során. Az adatgyűjtés módszere minden esetben szóasszociációs teszt volt. Feltételeztük (Shavelson, 1972; Cardellini – Johnstone, 2000), hogy a hívószavakra érkezett válaszok sorrendje szignifikánsan tükrözi a szemantikus emlékezetben belüli rendszert, valamint a hívófogalmak közötti kapcsolatot. Sutton (1980) szerint ez a korabeli technikai újítás lehetővé teszi a kapcsolatok operatív definiálását, és mennyiségileg mérhetővé teszi azokat.

Poszterbemutatónkon a kapcsolati együttható számítási módját, illetve az azt megkönnyítő, általunk kifejlesztett Excel függvényt mutatjuk be. Korábban történt már kísérlet az RC számítógépes számolására (FORTRAN program; Shavelson – Lee, 1975), de ez meglehetősen bonyolult eljárás, tekintve, hogy az informatika is gyerekcipőben járt a 70-es években. Az eddigiek mellett a Nakiboglu (2008) által javasolt RC és válaszyakoriság kombinációjával készülő ábrázolási módot is demonstráljuk kb. 100 óvodás gyermek mérési adatainak felhasználásával. Ezen kívül középiskolás tanulócsoportok (N=50) szociometriai felmérésének eredményeit ábrázoljuk a fent említett módon. Célunk annak demonstrálása, hogy a kapcsolati együttható manapság is informatív adatokat szolgáltató, több területen alkalmazható és más elemzési módokkal kombinálható eljárás.

A kutatást az OTKA (K-105262) támogatta.

A KULTURÁLIS KÖZFoglalkoztatás ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI AZ ÉRTÉKKÖZVETÍTÉS MENTÉN

Izer Boglárka - Juhász Erika

Debreceni Egyetem

izer.boglarka@gmail.com

juhasz.erika@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kutatásunk célja a munkaerőpiacon megjelenő speciális foglalkoztatási forma, a kulturális közfoglalkoztatás vizsgálata, annak elméleti, fogalmi hátterével, valamint előnyeinek és hátrányainak feltárásával az értékközvetítő szerepre koncentrálni. A kutatás szakirodalmi alapjait tekintve olyan elsődleges forrásokra támaszkodunk, mint a közfoglalkoztatás jelenlegi helyzetét szabályozó jogszabályok és törvények, a kulturális statisztika adatai, valamint az első Kulturális Közfoglalkoztatási Programról (röviden Program) szóló esettanulmányokat bemutató SZÍN Közösségi Művelődés folyóirat különszáma. Másodlagos forrásoknak tekinthetjük azokat a folyóiratcikkeket, szakkönyveket, amelyeket a közfoglalkoztatás, foglalkoztatáspolitikai és munkanélküliség, valamint az érték és értékközvetítés témájában dolgoztunk fel. A kutatás módszerét kérdőíves elemzés adja, amelyet a II. Programba belépő kulturális közfoglalkoztatottak töltöttek ki, összesen 3681 fő. A minta nagysága miatt elmondhatjuk, hogy a kapott eredmények a kulturális közfoglalkoztatottak jellemzőit relevánsan leírják, mivel a II. Programban résztvevők (N=5086) több mint 70 százaléka töltötte ki a kérdőívet. A kutatás legfőbb eredményei között elmondható, hogy a Programban résztvevő kulturális közfoglalkoztatottak közel 40 százaléka felsőfokú végzettséggel rendelkezik, így iskolázottságuk szempontjából erős humán erőforrás bázisát képezik a Programban résztvevő kulturális intézményeknek, és ez a magas iskolai végzettség is indukálta a Program értékközvetítő szerepét. A kulturális közfoglalkoztatottak közel 80 százaléka meghatározónak tartja életpályája szempontjából a Programban való részvételt, és az itt végzett munkát egy ötös skálán 4,09 értékűnek jelölték, tehát a kulturális közfoglalkoztatottnak fontos a hozzáadott érték, az értékteremtő és hasznos munkavégzés, amelyet a Kulturális Közfoglalkoztatási Program során végeznek, szemben a hagyományos közfoglalkoztatási programokban végzett munkával. A kulturális közfoglalkoztatottak a Program legnagyobb előnyének önmaguk szempontjából a kapcsolatépítést és a pénzkeresetet tekintik, közösségi szempontból az értékközvetítést, míg hátrányának egyéni szempontból az alacsony bérezést, egyéni és közösségi szempontból egyaránt a rövid idejű foglalkoztatást. A kutatás elméleti relevanciáját adja, hogy eddig egységes kötetben, tanulmányban magáról a közfoglalkoztatás kialakulásáról, jogi szabályozásáról, céljairól, megítéléséről átfogó kutatás még nem készült. Magáról a kulturális közfoglalkoztatásról csak a Nemzeti Művelődési Intézet SZÍN Közösségi művelődés című folyóiratában olvashatunk eddig, amely a Program első ütemét foglalja össze statisztikai adatokkal alátámasztva és esettanulmányokkal kiegészítve. Gyakorlati oldalról elmondhatjuk, hogy a kutatás segíti a Kulturális Közfoglalkoztatási Program és a kulturális közfoglalkoztatottak jellemzőinek megismerését, ez által hozzájárulhat a Nemzeti Művelődési Intézet programfejlesztő munkájához.

A KULTURÁLIS TANULÁS FUNKCIÓI

Juhász Erika

Debreceni Egyetem

juhasz.erika@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kutatócsoportunk a Kozma Tamás által vezetett, OTKA által támogatott (K-101867) „Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valóságig” című kutatás keretében a nonformális és informális tanulási aktivitásokat vizsgáló „Kulturális tanulás” munkacsoport. A kutatásunk módszertani alapját az országos mintára építő Német Tanulási Atlasz (Deutscher Lernatlas) jelenti. Az ebben megjelenő „Persönliches Lernen” (kb. személyes tanulás) aldimenziója jelenti a gondolkodási rendszerünk alapját, azonban ezt a hazai viszonyok között a kulturális intézmények, a zeneiskolák, a média és a szabadidősport keretein belüli tanulási formákkal azonosítjuk, amelyeket együttesen kulturális tanulásnak nevezünk. Ezeket a dimenziókat más nemzetközi kutatások is vizsgálták kisebb-nagyobb eltérésekkel (pl. Composite Learning Index – Kanada, European Lifelong Learning Indicators stb.), amelyek eredményei alapján bővítettük a Német Tanulási Atlasz vizsgálati dimenzióit, és ezek alapján alakítottuk ki a hazánkban vizsgálható dimenziókat.

A jelenlegi poszterbemutatómban vizsgálom a felnőttkorban meghatározó kulturális tanulási színtereket, amelyek a nonformális és informális tanulás lehetőségeinek széles spektrumát nyújtják: a kulturális intézményeket, és köztük kiemelten a közművelődési intézményeket, a zeneiskolákat, a médiumokat és köztük kiemelten a helyi televíziókat és a szabadidősportból főként a sportegyesületeket. Ehhez kapcsolódóan kimutatom a kulturális tanulás formáinak (pl. klub, ismeretterjesztő előadás, kiállítás stb.), célcsoportjainak és témaköreinek összetettségét. Ez a vizsgálódás arra irányul, hogy láthatóvá tegyük a kulturális tanulás lehetőségeinek sokszínűségét, és kapcsolatot keressünk ezek igénybevétele és az adott térség társadalmi-gazdasági mutatói között. Ezzel kívánjuk igazolni azt a hipotézisünket, hogy a kulturális tanulás lehetőségei hozzásegítik az egyes hátrányos helyzetű térségeket ahhoz, hogy ezeket a hátrányaikat könnyebben tudják megélni a mindennapjaikban, és rávilágítunk arra, hogy ezekre építve innovációkat, térségfejlesztéseket, közösségfejlesztéseket tudnak kialakítani. A hátránykompenzáló elméletek érvényesülése mellett azonban a másik oldalon megjelenik az elitista szemlélet is: az előnyös társadalmi-gazdasági helyzetű térségek színesebb kulturális tanulási tárházat mutatnak fel, ezzel is tovább erősítve helyzetüket. Vizsgáljuk tehát, hogy az elitizmus vagy a hátránykompenzáció erősebb-e hazánk kulturális tanulási mintázataiban.

A PEDAGÓGIA ÉS A PEDAGÓGUSOK SZOLGÁLATÁBAN

Bacsa-Bán Anetta

Dunaiújvárosi Főiskola

anetta75@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az 1993-ban induló Pedagógiai asszisztens képzés 2006-ban az új OKJ bevezetésével ugyan átalakult, de népszerűségét 2013-ig töretlenül megőrizte, sőt a 2011-es köznevelési törvény, 2013-as kormányrendeletében meg is erősíti a nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő munkakörök leírásánál a pedagógiai asszisztensi munkakört. 2013 szeptemberétől a szakképzés átalakulásával a képzés megszűnt – tehát erre jelenleg nincs szakmai képzés – a részben helyére lépő „Pedagógiai és családsegítő munkatárs” elsősorban a családsegítő kompetenciákra készít fel, tanári és iskolatámogatásra viszont érdemben nem.

Ahhoz, hogy egy pedagógiai asszisztens valódi segítség legyen, maximálisan ismernie kell a pedagógiai alapokat és azt a rendszert, amelynek munkája során része lesz. Így már a képzés bevezetésekor is azt várták, hogy az iskolák/óvodák arra törekednek az asszisztensek felvétele során, hogy a szakmában minél kompetensebb személyt vegyenek fel, hiszen így számíthatnak majd igazi segítségre, és arra, hogy a munkakör a jövőben szervesen beépüljön a szakmai rendszerbe és annak hatékony szereplője legyen.

A Pedagógiai asszisztens képzést 2012-ben nagy sikerrel hirdettük meg intézményünkben, melynek során mintegy 88 főt eredményes vizsga után pedagógiai asszisztenssé képeztünk. A képzésben részt vettek követése nemcsak feladatunk, hanem érdekünk is, hogy lássuk a képzés valóban elérte-e célját, s szakmát, lehetőséget adott mindazoknak, akik elvégezték. A képzésben részt vevők online megkérdezésének nyomán hipotézisünk arra irányult, hogy a megkérdezettek – amennyiben saját szakterületükön tudtak elhelyezkedni – eredményesnek ítélik a képzés során szerzett ismereteiket és elégedettek azzal. A közel 30%-os kitöltés megerősítette ezen feltevésünket, vizsgálatunknak számos olyan szignifikáns eredménye született, amely ezt igazolta, s amely alapján azt is megállapíthatjuk, hogy képzésünk eredményes volt.

A pedagógusképzés szempontjából azonban az is fontos lenne, hogy a képzés a mostani – elsősorban családsegítő feladatokra felkészítő – OKJ-s képzés helyett a pedagógusképzés rendszerébe beépülő FOSZ képzésként jelenjen meg, hiszen a pedagógusokat támogató szakmai tevékenységre a köznevelési intézményrendszernek egyre nagyobb szüksége van.

A PSZICHOLÓGIAI IMMUNITÁS KUTATÁSI EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLÁSA A SZAKKÉPZÉS FEJLESZTÉSÉBEN

Bredács Alice Mária

PTE MK ZMI

alice.bredacs@gmail.com

Témakörök: Szakképzés, szakképzés-pedagógia; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A kutatási probléma: Az új generáció megváltozott és változik ma is. Tanításuk, nevelésük nehéz, mert nem ismerjük eléggé őket. A nehézségek főleg a szakiskolákban jelentkeznek. Az idejárók gyakran sorozatos kudarcok, konfliktusok elszenvedői. Sokuknak a képzés után nincs releváns jövőképe, nincsenek hosszú távú céljaik.

Kutatási cél: A szakképzés módszertani megújítása, beépítése a tanárképzésbe. A pszichológiai immunitás (PI) kutatások alkalmasak a generációs problémák és az iskolai patológiák feltárására, mert a vizsgált csoportokról keresztmetszeti és fejlődési képet adnak.

Hipotézisek: 1) Az életkorral változik-e a PI (12–16 év között)? Van-e jellemző különbség az általános iskola felső tagozatába járók és a középiskolások PI értéke, az alrendszer, és a faktorértékek között? 2) Az iskolatípusok szerinti csoportokban, van-e jellemző különbség a PI főértékében, az alrendszer, és a faktorértékek esetében? Van-e speciálisan csak a szakképzésre jellemző PI-mintázat, melynek megismerése alkalmas a szakképzés fejlesztésére?

Mérőeszköz: PI Kérdőív Junior változata (Oláh Attila és mtsai, 1999)

Minta: 534 fő, közülük 94 fő általános iskolás, 440 fő középiskolás. Ez utóbbiak összetétele: 100 fő szakiskolás, 186 fő szakközépiskolás, 120 fő gimnazista és 34 fő művészeti szakközépiskolás.

Eredmények: Nincs szignifikáns különbség az iskolafokokon a csoportok eredményei között a PI főértékében és alrendszer értékeiben. A faktoreredmények azt mutatják, hogy egyes faktorokban fejlődés, másokban visszaesés van (ez utóbbi főleg az önszabályzó alrendszer érinti.)

Az iskolatípusok csoportjainak PI főértékei és alrendszer értékei a szakközépiskolákban és a művészeti iskolában a legalacsonyabbak. A faktorértékek sajátos csoportmintázatokat mutatnak, de a személyes megküzdési kompetenciák minden csoportban magasabb értékűek, mint a társasak. Alacsony értékű a koherencia érzés és az impulzivitás kontroll is. A legnagyobb különbség az öntisztelet értékeiben van. Minél nagyobb a társadalmi elvárás a csoport identitásképző tevékenysége iránt, annál alacsonyabb az önértékelésük.

Néhány fejlesztési javaslat: A PI szorosan kapcsolódik a célokhoz. Ezért a tanulók célterveinek kidolgozására új módszert kell kifejleszteni. A tanulók alacsony növekedésérzésének fejlesztésére javasolható a közös naplózás és a csoportportfólió készítés. A tanulóknál először a személyes képességek fejlődnek jobban, majd ezek transzferálódnak a társas képességre. Ezért tovább kell fejleszteni a kooperatív és a problémamegoldó technikákat, és javasolható az élménypedagógia és a tükrözött osztályterem stratégiáinak elterjesztése.

Konklúzió: A pedagógiai munkában felértékelődik a nevelés. A PI faktorainak fejlesztése minden tanár feladata, mert az iskolai terhelés növekedésével a tanulók nem tudnak lépést tartani. A legnagyobb terhelés a szakközépiskolákban és a művészeti középiskolákban van. Az oktanal pszichés terheléseket csökkenteni kell, helyette eredményesebb megoldásokat kell bevezetni.

A SZÍNEK ÉSZLELÉSE, MÉRÉSI LEHETŐSÉGEK

Tóth Alisa

Szegedi Tudományegyetem

tothalisa@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Környezetpedagógia

A kutatás elméleti háttere. A kisgyermekkor képi metaforáinak jellemzői között fontos helyet foglal el a színek jelképi értéke, amelyet annak hangulati hatása tesz lehetővé (Wilson – Wilson, 1980; Hurvitz – Day, 1991; Schuster, 1993; Kárpáti, 2001).

A pedagógia területén a színek befogadása a vizuális nevelés egyik központi tartalmi területe, amely a látáson keresztül magába foglalja a színek érzékelését és az érzékek sokoldalú értelmezését (Környei – Reegné, 1978/2004).

A kutatás célja. A poszter célja egy átfogó szakirodalmi elemzés ismertetése a színek befogadását vizsgáló nemzetközi kutatásokból.

A vizsgálni kívánt kérdések és célok megfogalmazása. A vizsgálni kívánt képesség részterületei közé tartoznak a színérzékelés, a színek és formák felismerése, a színmemória, a színek jelentése és szín-preferencia.

A kutatás célja e részterületek köré épülő hipotetikus fejlődési modell kialakítása a hétköznapi vizuális kommunikáció és a szabad- és alkalmazott művészetek területein, majd mérése és a fejlődéskép pontosítása.

Alkalmazott módszerek. A tanulmányokat a JSTOR, ERIC, Science Direct, Taylor and Francis valamint az IJEA adatbázisokból gyűjtöttem össze. Olyan vizsgálatokat kerestem, amelyek megfelelő szakirodalmi háttérrel nyújtanak a vizuális képességrendszer részképességének, a színbefogadó képesség kutatásában.

Az eredmények bemutatása. A kognitív agykutatások eredményei jelentősen hozzájárulhatnak a vizuális képességek méréséhez. A továbbiakban a poszter Magyarországon is sikeresen alkalmazott mérési lehetőségeket is ismertet (pl. Leonardo Program 1988-1992; VNT teszt; Kárpáti, 1996).

Az eredmények értelmezése. Az idegtudományban és a pszichológiában végzett kutatások segítik feltérképezni a vizuális probléma-megoldás és kreatív gondolkodás agyi területeit (Miller – Tippet, 1996; Elliot, 1986), továbbá feltárják az analitikus agykérgi műveleteket, azaz a kép elemeire való bontását: a formák és színek szintézisét, az irányérzéket; ezek segítségével értelmezni lehet az „alapgondolatokat”, amelyek a „képek mentális szimulációira” vonatkoznak (Changelaux, 1994).

Elméleti, gyakorlati és oktatáspolitikai jelentősége. A vizuális nevelésen keresztül elsajátítandó képességek fontosak a gyermekek fejlődésére nézve, mivel nemcsak a sikeres mindennapi kommunikációra, hanem ötleteik megfelelő módon való kibontakoztatására is előkészít; segíti a kreativitás, a diákok kooperációs hajlandóságának, a tanulók esztétikai minőségének, a kifejezőképesség, valamint a kritikai és reflektív gondolkodás fejlesztését (Bodóczky, 2012).

A látás nyelvének (Képes, 1979) megismerése arra ösztönzi a fiatalokat, hogy erőfeszítéseiket az interdiszciplináris tanulásra fókuszálják, továbbá hogy minél jobban memorizálják a művészeti kifejezéseket és ez által bővebb szókincsre tegyenek szert (Stankiewicz, 1999).

A SZOCIOKULTURÁLIS HÁTRÁNNYAL RENDELKEZŐ GYEREKEK TANULÁSI SZOKÁSAINAK VIZSGÁLATA

Bencéné Fekete Andrea

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

fekete.andrea@ke.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Az iskolai kudarcok hátterében gyakran a szociokulturális hátrány fedezhető fel, melynek elemei közt szerepel a szülők alacsony iskolázottsága, az egzisztenciális bizonytalanság, a családi instabilitás, az eltartottak magas száma, valamint a kisebbségek etnikai helyzete (*Gyarmathy, 2010*). Mindezekben a problémákban fokozottan érintettek a cigány és a halmozottan hátrányos helyzetű, de nem cigány családból származó gyerekek. A szocializáció során nem sajátítják el a tanulás iránti motivációt, a tudást előtérbe állító értékszemléletet, valamint a tanulást segítő, könnyítő módszereket sem. A kudarcok sorozata örökre elveheti a gyerekek kedvét a tanulástól, az ismeretszerzéstől. A napi feladatok hatására természetesen, önkéntelenül kialakulnak bizonyos tanulási szokások, azonban az így beidegződött metódus nem mindig eredményes.

A 2014-15-ös tanévben folytatott empirikus kutatás célja a hátrányos szociokulturális környezetből érkező gyerekek tanulási szokásainak, az általuk alkalmazott módszerek vizsgálata. A kutatás során kérdőíves módszer segítségével 400 negyedik, ötödik és hatodik osztályos tanulót kérdeztünk meg. SPSS segítségével történt az adatok elemzése. Összehasonlításra kerültek a halmozottan hátrányos helyzetű cigány és nem cigánygyerekek, valamint az átlagos körülmények közt élő diákok tanulási szokásai, valamint az általuk alkalmazott tanulási stratégiák. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a kutatás során megkérdezett diákok tanulási szokásai eltérőek, azonban összefüggés fedezhető fel a hasonló eredményeket elérő tanulók módszerei között. Megkérdeztük a kutatásban résztvevőket arról, hogy ők miben látják iskolai eredményességük kulcsát, illetve eredménytelenségük okát.

A kutatási adatok arra hívták fel a figyelmet, hogy még az ötödik osztályba lépés előtt lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a diákok megtanuljanak tanulni, és legyen egy tudatosan kialakított tanulási szokásrendszerük.

A poszterben bemutatásra kerül a kutatás tapasztalatai alapján kialakított program, amely hátrányos helyzetű gyermekek számára biztosít lehetőséget arra, hogy megtanuljanak tanulni, és örömet okozzon számukra, élmény legyen az ismeretszerzés folyamata. A program célja, hogy a résztvevőket sikerélményhez juttassa az iskolában. A heti rendszerességgel tartott foglalkozás nem korrepetálás, hanem egyéni adottságokhoz igazodó személyiségfejlesztés. A kiemelt feladatok közt szerepel az anyanyelvi fejlesztés mellett a hagyományápolás és a művészeti nevelés. A program része az életkori sajátosságokat figyelembe vevő játékos tanulásmódszertani tréning, mely magába foglalja a koncentrációs és relaxációs gyakorlatokat. A foglalkozásokat vezető pedagógusok mellett fontos szerepet kapnak, az egyetemi hallgatók, akik nemcsak a tananyag elsajátítását könnyítik meg, hanem a gyerekek lelki támaszává válnak. A személyes segítő kapcsolat lehetőséget biztosít arra, hogy mindenki megtalálja önmagát, és boldog emberként válhasson társadalmunk fontos tagjává.

A TANÁRI PORTFÓLIÓK ÉRTÉKVILÁGA

Szabad Klaudia

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
szklau27@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Részkutatásomban a tartalomelemzés módszerével a szellemi, az erkölcsi és az anyagi értékek megkülönböztetésével és előfordulási gyakoriságuk vizsgálatával tárom fel végzős tanárjelöltek portfólióinak korpuszán a portfóliókban megjelenített értékvilág néhány jellemzőjét. Az értékek azok a kulturális alapelvek, amelyek kifejezik azt, hogy az adott társadalom mit tart fontosnak, kívánatosnak, pozitívnak, jónak (Andorka, 2006). Az értékek szervezik, tagolják múltunkat, jelenünket és jövőnket. Orientálnak, behatárolják és kifejezik társadalmi hovatartozásunkat, társadalmi énünket (Kamarás, 2010). Az egyes társadalmi rétegekre jellemző értékpreferenciák kapcsolódnak a Bourdieu-i habitus-fogalomhoz, az ideálisnak tartott életmód- és életstílus-jegyekhez, és mintegy keretbe foglalják a követendő etikai szabályokat (Beluszky, 2000). Az értékvilág összefüggésben áll az egyén jövőtervezésével is. Jelen poszterben a PTE tanárjelölti portfólióknak (N=91) kvalitatív tartalomelemzése során előállított „értékszótár” elemzésének eredményeit mutatom be. Kutatási kérdéseim a következők voltak. Milyen értékekre hivatkoznak a portfóliókban? Típusba sorolásukhoz mennyiben voltak alkalmasak az előzetes kategóriák? Mely értékek kerültek előtérbe? Megjelenik-e a portfóliókban az értékválság mint deklarált probléma? A portfóliókban megjelenített tapasztalati háttér és jövőkép szempontjából a pályaválasztás és pályaelköteleződés motívumait és a (külföldi) munkavállalás elemeit emeltem ki. Vizsgálatomban a deklarált értékkonfliktusok számszerűsítésére és elemzésére, valamint az értékválság explicit jelzéseire is kitértem. Eredményeim a tanárképzés gyakorlata szempontjából a pályamotiváció alakítása terén lehetnek hasznosíthatóak.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TÁRGYAK TANULÁSÁNAK EREDMÉNYESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK FELTÉRKÉPEZÉSE A MŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLÁBAN

Gosztomné Ivsics Eszter

Szillabusz Kft

egosztom@gmail.com

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Motiváció, önszabályozás

A gazdasági és társadalmi változások hatására egyre sürgetőbb feladat lett, hogy a matematikai (természettudományos) ismeretszerzés kiemelt szerepet kapjon az életben való alkalmazásban, a mindennapok problémáinak megoldásában. Ezért szükségessé vált a tanítás során a különböző készségek fejlesztésének, majd a tantárgyi tartalmaknak az átgondolása is (*Dékány, 2009*).

A képességek fejlesztése a tanulás, az ismeretanyag feldolgozása közben, az emberi cselekvés során történhet. Előny-e diákjaink számára, hogy tanulmányi kötelezettségük felét szakmai elméleti és gyakorlati órákon teljesítik?

Felfedezhető-e egyénre jellemző absztrakciós eljárás a zenével, tánccal foglalkozó, rendszeres művészeti tevékenységet folytató diák esetében?

Társíthatóak-e a természettudományos ismeret- és tapasztalatszerzés módszerei az egyes személyekre jellemző absztrakciós eljárások sajátosságaival?

A matematika a maga elvontságával, egzakttságával, szilárd, axonometrikus formájával az összefüggések és szabályok kimeríthetetlen tárháza, amely kevés ismeret birtokában is kiváló terepe lehet a szellemi tevékenységnek (*Gyarmathy, 2001*). A merev szabálykövetés valóban monotonná tesz minden folyamatot, vagy hasznosítható a szakmai képességek fejlesztésében? Ez egy kölcsönható folyamat?

Módszertani kísérleteink hatása kimutatható-e a képességek fejlesztésében, a készségek megszerzésére, illetve található-e más területre is érvényesíthető eszköz?

A TÚLTERHELÉS ÉS A GYEREKEK TESTI-LELKI EGÉSZSÉGE EGY TEHETSÉGGONDOZÓ ISKOLÁBAN

Bódizs Anikó

Zuglói Hajós Alfréd Magyar-Német Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola
bodizsaniko77@gmail.com

Témakörök: Tehetséggondozás, speciális fejlesztés; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A tehetséggondozás rendszerszemléletű paradigmájára építve, jelen kutatás a biopszichoszociális modell pedagógiai munkában való alkalmazását kísérli meg. A dolgozat a megnövekedett számú extrakurrikuláris foglalkozások testi-lelki egészségre gyakorolt hatását kívánja feltérképezni jó szocioökonómiai státuszú 10-12 éves gyerekek körében. A magas SES előnyei miatt problémáik rejtve maradhatnak. A túlzott iskolai megterhelés, a túl sok különóra, a maximalizált elvárások is a pszichoszomatikus tünetet kiváltó tényezők egyike (Czigler, 2009). A méréses vizsgálatok teszik lehetővé, hogy megismerjük azt, hogy protektív vagy túlterhelő hatás érvényesül-e inkább egy gazdagító tehetségprogram bevezetését követően. Céloom megvizsgálni, hogy a megnövekedett számú, és már a program bevezetését megelőzően is magas tanórán kívüli foglalkozások hogyan hatnak a gyerekek egészségére. A mintát a vizsgált intézmény negyedik és ötödik osztályos tanulói (N=120) képezték, az adatok a 2012/13-as tanév első hat hónapjára vonatkoznak, mely mintából 17 gyerek a tehetségprogramba beválogatásra került.

Nemes Livia (1974) vizsgálatai rámutattak arra, hogy a latencia korban a kisiskolások „pszichogén tünetképződésének” hátterében gyakran a „túl sikeres” alkalmazkodás áll. Metodológiáját alapul véve vizsgáltuk a gyerekek iskolai hiányzásai és a betegnapok közötti korrelációt. A tanuló egészségi problémáit az Achenbach-féle Gyermek Viselkedés Kérdőív (CBCL) három (szülői, önértékelő, tanári) változatával azonosítottuk.

A betegnap változó szignifikáns ($p=0,035$), de nem túl erős korrelációt mutat az extrakurrikuláris foglalkozások számával. Minél több délutáni foglalkozáson vesz részt egy kisdíák, annál többet betegeskedik. Piko (2010) serdülők – és nem kisiskolások – esetében ezzel szemben a tanórán kívüli foglalkozások protektív hatásáról számol be. A tehetségprogramba beválogatott gyerekek esetében a magasabb számú délutáni foglalkozás ellenére nem kaptunk több betegnapot, melynek hátterében a sikeres megküzdés vagy a tehetséggondozó műhelymunkák védő hatása érvényesül. A CBCL Szorongás, depresszió (szülői és önértékelő) skálái szignifikáns korrelációt mutatnak a kisdíákok betegnapjainak számával ($r=0,41$ és $r=0,24$). A depresszió és a szorongás immunszuppresszív hatása érvényesül itt, vagy a hatás épp fordított, azért szorongóak, mert gyakran betegek. A tehetséges gyerekek viszont nem betegebbek, de szülői jellemzés alapján agresszívbak társaiknál ($p=0,038$). Az agresszió valós okának a feltárására további kutatásra lenne szükség.

A kapott eredmények hasznosításának két csatornáját tartottuk fontosnak: egyrészt a szülők tájékoztatást a vizsgálati eredményekről, másrészt a gyerekekkel folyó mindennapi munkát. Olyan tehetséggondozó műhelyfoglalkozást indítottunk, amely az ellenséges beállítódás (szorongás, harag, agresszív viselkedés) felismerésére, az érzelmek tudatos szintre emelésére, önismeretre és a mindennapi kommunikációra tanítja a gyerekeket.

A VIDEÓS INTERAKCIÓNÉLEMZÉS A GYAKORLATBAN: AZ ÚJMÉDIA ESZKÖZÖK HATÁSA A TANULÓI TELJESÍTMÉNYRE KÉT KUTATÁS TAPASZTALATA ALAPJÁN

Gulyás Enikő - Racsko Réka - Nagyné Klujber Márta

Eszterházy Károly Főiskola

gulyasen@ektf.hu

racsko@ektf.hu

klujberm@gmail.com

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Az újmédia eszközök oktatási szereplőkre gyakorolt hatását az interakció-elemzések egy új eszközével, a videós interakció-elemzésekkel vizsgálják. Kutatásunkban a Noldus Observer XT szoftverrel kapcsolatos tapasztalatainkat osztjuk meg, melynek célja az alkalmazás erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és veszélyeinek bemutatása.

Az EBSCO adatbázisban található nemzetközi cikkek a Noldus Observer XT alkalmazásáról azt mutatják, hogy leggyakrabban a verbális viselkedés mellett (Oliveira – Pinbo, 2013.; Ruiz-Sancho – Frojan-Parga, 2013; Tafforin, 2013) az anya-gyermek kapcsolatát figyelték meg többek között a táplálás tekintetében (Reyna – Brown, 2012). A kutatások olyan rendellenességekre térnek ki, mint az autizmus, különböző mentális eltérések (tic-zavar), illetve a siketek oktatásnak kérdései. Nagy hangsúlyt kap ezek mellett a szoftverkutatás, illetve a számítógéppel összefüggő kognitív folyamatok vizsgálata is. Mindez azt bizonyítja, hogy a Noldus Observer XT új lehetőségeket biztosít a kutatók számára.

Poszterbemutatónkban az Eszterházy Károly Főiskola Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskolájában zajló iPad-es kísérletek: osztálytermi interakcióra és az informális tanulásban betöltött szerepére szeretnénk fókuszálni.

A bemutatott és elvégzett elemzés nem kíván mély pedagógiai következtetéseket megfogalmazni, célja a kutatási folyamat kidolgozása, illetve a módszer bemérése.

A 3. osztályban arra voltunk kíváncsiak, hogy az iPadre és az ÉrTem munkafüzetre hányszor történik utalás (kérdés, utasítás) egy tanóra alatt a tanár vagy a diákok (N=20) által, így kívántuk felmérni az eszközök kihasználtságát. Az adatok feldolgozása folyamatban van, amelynek eredményét a konferencián mutatjuk be.

Az e-biblioterápiás foglalkozások felvételeinek elemzésétől azt vártuk, hogy a 6. osztályos diákok (N=10) az első foglalkozáshoz képest kevesebb alkalommal állnak fel és mennek oda társaikhoz, azonban gyakrabban mosolyognak. Az elemzésnek köszönhetően elmondhatjuk, hogy a foglalkozások utolsó alkalmával a diákok szignifikánsan többet mosolyogtak ($t=-4,205$, $p=0,003$), mint az első alkalommal.

Az infokommunikációs esélyegyenlőség megteremtése tehát a köznevelés egy fontos alapkérdése napjainkban. Meggyőződésünk, hogy ennek egyik leghatékonyabb módszere az elektronikus tanulási környezetek közvetlen integrálása az IKT-eszközök által.

Kutatási forrás: A tanulmány a Társadalmi Megújulás Operatív Program IKT a tudás és tanulás világában - humán teljesítménytechnológiai (Human Performance Technology) kutatások és képzésfejlesztés címet viselő, TÁMOP-4.2.2. C 11/1/KONV-2012-0008 azonosítószámú projekt keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

AKIK MESTEREK LESZNEK – MESTERKÉPZÉSRE JÁRÓ HALLGATÓK TANULÁSI MOTIVÁCIÓJA

Kerülő Judit

Nyíregyházi Főiskola
keruloj@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

Poszterbemutatómban a Nyíregyházi Főiskola andragógia, levelező tagozatra járó mesterszakos hallgatók körében lefolytatott interjúk (N=55) eredményeit elemzem. Célom az, hogy bemutassam, milyen társadalmi háttérű, motivációjú és pályaelkötelezettségű csoportokat vonz a szak. A felvételi adatbázisok és a KSH statisztikák elemzése alapján ismertetem a hazai felsőoktatásban a mesterképzésre jelentkezők és felvettek legfontosabb demográfiai jellemzőit. *Polónyi István* vizsgálta a hazai mesterképzések rekrutációs sajátosságait (*Polónyi, 2015*). Eredményeimet egyrészt *Polónyi* vizsgálati eredményeivel, másrészt a pedagógusképzésben résztvevők pályamotivációit elemző kutatások megállapításaival hasonlítom össze (*Szemerszki, 2015; Pusztai, 2015*).

A vizsgálat azt igazolja, hogy az elemzett andragógia mesterszakot a pedagógusképzési területhez hasonlóan nyitottság jellemzi, azaz a szak nagyobb arányban képes fogadni kisvárosból és községből érkezőket, olyanokat, akik jellemzően elsőgenerációs értelmiségiek. Jelentős részük első diplomáját is intézményünkben andragógia alapszakon szerezte. Tanulási motívumaik között éppen úgy megtalálhatóak a munkával kapcsolatos, mint a presztízzsel összefüggő indítékok (*Csoma, 2000; Zrinszky, 2004*).

A pálya iránti elköteleződésük igen erős, a megkérdezettek túlnyomó többsége – azok is, akik jelenleg nem a felnőttképzésben dolgoznak – a végzést követően ezen a területen szeretnének elhelyezkedni, tekintettel saját munkaerőpiaci elvárásaikra és szakmai, tudományos igényeikre egyaránt.

ALKOTÓ TEVÉKENYSÉG ÉS A KÖZBEN MEGVALÓSULÓ KÉPI GONDOLKODÁS TRANSZFERHATÁSA A TERMÉSZETI KÖRNYEZETI NEVELÉSRE

Cseh Gáborné Nagy Emőke

IV. Béla Általános Iskola

csegabi@t-online.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A környezeti nevelés kiterjed a fenntartható élethez szükséges értékek tanítására, egyre inkább a teljes embert célozza meg – ez bizonyos hit, hozzáállás, meggyőződés tanítása, attitűd formálása, ami következetesen tükröződik a viselkedésben, döntésekben. A természeti környezethez való közelebb kerülés, a környezeti nevelés több úton bejárható, több módszer igénybe vehető.

A nemzetközi törekvések alapján is egy holisztikus szemlélet képes ösztönözni egy magasabb szintű gondolkodást. Kutatások azt jelezték, hogy összefüggés van a megszerzett tudás, az érzések és értékek között, ezek kölcsönösen hatnak egymásra. Minden tantárgy egyedülállóan tud hozzájárulni a holisztikus megértéshez, különböző módon fejleszti a tudományos érdeklődést, a gondolkodást, a kreativitást, az érzékenységet.

Napjaink kutatásai alapján nagy jelentősége van a több érzékszerven keresztül történő megerősítésnek. Érzékszerveink által kapott információk az ember megjelenésétől kezdve fontos szerepet töltenek be. A képi világ megalkotása közben a szimbólumok, alkotások többet jelentenek pusztán külső formáiknál – pl. jelentéstartalmat, eszmét, nevelési célzatot, hatni akarást közvetíthetnek.

Előkészületben lévő kutatásomban iskolai keretek között az alkotó tevékenység és a képi gondolkodás hatásait vizsgálnám meg, mint lehetőségeket. Céloom kideríteni, hogy rajz órák keretében végzett alkotófeladatokkal, melyek kapcsolódnak környezetünk bármely eleméhez (pl. természetes és újrahasznosítható anyagok), tudunk-e hatással lenni a 10-11 éves korosztály természeti környezeti tudásának, attitűdjének alakulására, valamint változik-e kreativitása.

Működik-e az ún. távoli transzferhatás, mely során az eredeti tanulási helyzet jelentősen eltér az új szituációtól? A látva-rajzolva-festve-mintázva megismerő ember esetében a cselekvések, munkavariációk, képi gondolkodás és magasabb szintű élmények átélése során történik-e egy olyan személyiség- és tudásfejlődés, amely megmutatkozik a környezeti nevelési szint változásában is?

Négy-hat különböző adottságú általános iskola 5. évfolyamának párhuzamos osztályai adnák a kísérleti és kontrollcsoportokat, ahol az 1 évig tartó kísérlet elején és a félévek végén felmérő feladatlapokat, attitűd kérdőívet töltenének ki. Az osztályok a keresztező eljárás során vagy az első, vagy a második félévben kapcsolódnak be rajz órákon a környezeti formálást célzó tevékenységbe, s így felmérhető a tevékenység fél év alatt, illetve 1 év alatt mutató hatásai. Ezen kívül az iskolai életben adódó, illetve mesterségesen előidézett szituációk során az osztályok megfigyelése, valamint a szaktanárok véleménye is információkat szolgáltat.

A feltételezett kutatási eredmények bővítik a környezeti nevelés eszköztárát, s a kevesebb bizalmat élvező indirekt, közvetett lehetőségekre is felhívja a figyelmet.

ALSÓ TAGOZAT UTÁNI ÁTMENETEK VIZSGÁLATA PEDAGÓGUSJELÖLTEK NÉZŐPONTJÁBÓL

Serfőző Mónika - F. Lassú Zsuzsa

ELTE TÓK

monika.serfozo@gmail.com

flassu@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Tudományos kutatások kevésbé vizsgálják az iskola kezdő szakasza után bekövetkező váltások nehézségeit a gyerekek szemszögéből. A nemzetközi mérések (PIRLS, TIMSS, PISA) elemzésénél gyakran utalnak az eredmények összefüggésére a tanulói motivációval, az önértékeléssel, a pedagógusok attitűdjével is a szociális háttéren kívül. Fejlődéslélektani szempontból a teljesítményromlással kapcsolatban nem szabad megfedkezniünk a 9-12 éves korban zajló biológiai és kognitív változásokról sem.

Poszterbemutatónkban olyan hallgatói projektmunkák eredményeit összegezzük, melyek ezzel a „második” átmenettel foglalkoznak, különös tekintettel az átmenet szubjektív megélésére, és az alsó tagozatból felsőbe vagy gimnáziumba való átmenetet támogató egyéni és strukturális tényezőkre, pl. a 9-12 éves korosztály nagyobb önállósága vagy a pedagógusok attitűdje.

A gyerekeket, pedagógusokat, szülőket és fiatal felnőtteket célzó kutatások eredményei szerint az alsó-felső váltással kapcsolatban sok aggodalom van jelen. A negyedikes gyermekek rajzain is tükröződik a félelem a magasabb elvárásoktól, a személytelenebb környezettől. Az új társas helyzet is elbizonytalanítja őket annak az érzésével együtt, hogy újra „kicsik” lesznek. Pozitív érzések elsősorban az új tantárgyak iránti kíváncsiságból, az új lehetőségek keltette kihívásból fakadnak. A fiatal felnőttek visszaemlékezéseiben már a szükségszerű váltás elfogadása, az „egy korszak lezárult” értelmezés jelenik meg. A tagozatváltás megélésében szerepe van szervezeti tényezőknek is, így például a fizikai elkülönülés, a nevelőtestület megosztottsága növeli a bizonytalanságot, míg a tudatos együttműködés csökkenti a félelmeket. Az egyéni tényezők közül kiemelkedik az önállóság tényezője, mely a kutatások alapján összetett és ambivalens jelenség.

Az általános iskolából gimnáziumba kerülés megélése is bizonytalan időszak. A 4. osztály utáni váltás megítélése ambivalens, inkább a szülők ambíciója játszik elsődleges szerepet a döntésben, nem a gyermek érdeke; az „átadó” iskola pedagógusai gyakran neheztelnek a „cserbenhagyó” családokra. Hatodik és nyolcadik osztályban már nagyobb szerepe van a döntésben a gyerekeknek, pozitívabban élik meg az új helyzet kihívásait. Fiatal felnőttek visszaemlékezésében nem voltak nagy eltérések a beilleszkedéssel kapcsolatban a 4-6-8 osztályos gimnáziumba menőknél; inkább a gyerekek személyisége, társas kompetenciája, a fogadó intézmény pedagógiai kultúrája, az osztályfőnök segítő, közösségépítő tevékenysége játszott meghatározó szerepet. A családok élete szempontjából érdekes a lakóhely is, a gimnáziumba kerülés időpontját a lehetőségek, az intézmény távolsága is befolyásolja.

A projektek elemzésének tapasztalatai egyöntetűen hangsúlyozzák a „második” átmenetre reflektáló hallgatói élmények tudatosításának fontosságát a pedagógusképzésben, kiemelve a pedagógus támogató szerepét a folyamatban.

AZ OKTATÁS SZEREPE A SZABADULÁS UTÁNI REINTEGRÁCIÓBAN. TAPASZTALATOK A KALOCSAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖNBEN

Ács Adrienn - Di Blasio Barbara

Pécsi Tudományegyetem
acs.adri001@gmail.com
diblasio.barbara@pte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kutatási célunk, a büntetés-végrehajtás keretein belül zajló oktatási-képzési lehetőségek és a továbbmutató törekvések számbavétele, illetve vizsgálata, annak érdekében, hogy rámutassunk az oktatás és reintegráció kapcsolatára. A többszörösen hátrányos helyzetű csoportok felemelkedésének kulcsát a képzésben véljük felfedezni. Nemzetgazdasági szempontból sem elhanyagolható kérdés, hogy az elítéltek körében zajló oktatás mennyire képes kifejteni hatását a szabadulást követő reintegrációs folyamatokban. Kutatásunk során a nők oktatásának speciális aspektusait emeljük ki. A nők iskolázottsági helyzetét vizsgáljuk primer és szekunder forrásokra támaszkodva, különös tekintettel az őket érintő hátrányokra. Poszterbemutatónkban a Kalocsai Fegyház és Börtönben töltött személyes munkatapasztalat során készített mélyinterjúkra, valamint az intézet adatbázisára, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által kiadott (az adott év szakmai tevékenységeit és statisztikáját összefoglaló) Évkönyvekre, továbbá a Börtönügyi Szemlére (tudományos és szakmai folyóirat) támaszkodunk. Kutatási módszereink: statisztikai elemzés, kvalitatív interjúelemzés.

A hazai büntetés-végrehajtási intézetekben kiemelt fontosságú az elítéltek oktatása és foglalkoztatása. Ez nemcsak a fenntartási költségek csökkentése miatt lényeges, hanem más kutatások alapján ismert, hogy a rendszeres munkavégzés mind fizikai, mind pszichológiai szempontokat figyelembe véve kedvező hatást gyakorol az elítéltekre (Ruzsanyi, 2014). A csoporthoz, közösséghez tartozás érzése, a tevékenykedtetés, valamint a meghatározott napirend, szokásrend nagyban hozzájárul a jövőtervezés, azon felül a rendszerszemlélet kialakításához. Prioritást képez továbbá, hogy az elítéltek hasznosan, értelmesen tölthessék szabadidejüket. Az aktivizált fogvatartottak testi és lelki egészségének megőrzése ugyanis csökkenti a fegyelmi vétségek sorát, az egyének frusztrációját és feszültségét. A büntetés-végrehajtás intézményeiben folyó oktatást érintő szemlélet szerint nem a fogvatartott személyiségének átalakítás a cél, hanem a munkáltatás és szakirányú képzések biztosítása, amelynek segítségével a társadalmi visszaesés esélye nő (Kőszegi, 2010). A szakmai képzéseken résztvevő fogvatartottak visszaesési aránya csökken, amelyre számos más kutatás is rávilágít (BVOP Évkönyv, 2009).

Várható eredményeink alapján igazoljuk, hogy a börtönben zajló képzések a visszaesés esélyét csökkentik, valamint a nők munkaerő-piacon történő elhelyezkedését támogatják.

AZ OKTATÁSI MÓDSZEREK ÉS AZ ISKOLAI KÖTŐDÉS KAPCSOLATA

Kállai István László - Nagy Krisztina

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Szociális képességek, szociális tanulás

Az iskolában alkalmazott oktatási módszerek jelentősen meghatározzák a tanulás hatékonyságát (Radnóti, 2006; Korom, 2010, Webrs, 2002). A neveléstudományi kutatások közül azonban kevés foglalkozik azzal, hogy az alkalmazott módszerek milyen hatással lehetnek a tanulók iskolához kapcsolódó attitűdjeire.

Az iskolai kötődés mértéke összefüggést mutat azzal, hogy a gyermekek mennyire elégedettek az iskolával és hogyan reagálnak az őket ért hatásokra. Kutatások igazolták, hogy a tanulók iskolába járásának szeretetét legmagasabb mértékben a társas kapcsolatok minősége, az iskolában érzett komfortérzet, az iskolához és a tanuláshoz való viszony, valamint az oktatási módszerek változatossága határozza meg (Veczkó, 1989; Eder – Mayr, 2000; Bürgisser, 2006; Cohen – Pickeral – McCloskey, 2008; Szabó – Virányi, 2011). A hagyományos, a pedagógus dominanciáját támogató módszerekkel (pl. tanári magyarázat, frontális munka) szemben az újszerű, a tanulók aktivitását segítő módszerek (pl. kooperatív tanulás; kutatás-alapú tanulás) elősegítik a tanulók pozitív orientációját az iskola és a tanulás irányába (Hrusková, 2012; Molnár, 2011). A tanulók egyéni fejlesztését támogató módszerek alkalmazása és az egyénre szabott oktatás erősíti a tanulók iskola iránti pozitív attitűdjének kialakulását. Azok a tanulók, akiket a pedagógusok hatékonyabban segítenek a tanítási-tanulási folyamat során, jobban szeretnek iskolába járni (Klem – Connell, 2004; Cohen – Pickeral – McCloskey, 2008).

Az előadásunk célja, hogy a hazai (Báthory, 2000; Kerber – Varga, 2009; Radnóti, 2006) és a nemzetközi szakirodalom (Duit és mtsai, 2008; Good – Brophy, 2008; Rocard és mtsai, 2010) alapján bemutassuk, hogyan és milyen mértékben befolyásolják a tanári magyarázat, az önálló tanulói munka, vagy a különböző formájú csoportmunka és projektmunka eljárásai a tanulók iskolai kötődését. Részletezzük, hogy az alkalmazott módszerek az eddigi empirikus eredmények (Hervz, 2008; Hermann és mtsai, 2009; Wikan – Molster, 2011) alapján milyen hatással lehetnek a diákok esetében a társaikhoz, a pedagógushoz, valamint az iskolai környezethez fűződő viszonyára, összefüggést keresünk a pozitív iskolai kötődés kialakulása és a pedagógus által alkalmazott módszerek között. Kiemeljük, hogy a tanulók aktív, illetve passzív tevékenységeit támogató módszerek hogyan befolyásolhatják azt, hogy a diákok mennyire szeretnek iskolába járni.

A XXI. század iskolájában az oktatás kognitív területeken tapasztalható szerepe mellett egyre fontosabb szerep jut az affektív területeknek is. Előadásunk támpontot adhat olyan hazai kutatások számára, amelyek az oktatási módszerek hatékonyságát affektív aspektusból vizsgálják, és a tanulók pozitív iskolai kötődésének erősítését helyezik a középpontba.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, a Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű "Diagnosztikus mérések fejlesztése" című projekt keretében valósult meg."

AZ ÖNAKTUALIZÁLÁS LÁTHATÓ JELEINEK VIZSGÁLATA TERÁPIÁS KÖRNYEZETBEN

Nagyné Klujber Márta

Eszterházy Károly Főiskola

klujberm@gmail.com

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A humanisztikus pszichológia meghatározó fogalma az önmegvalósítás, vagy önaktualizálás (*Goldstein*, 1940; *Maslow*, 1969; *Rogers*, 1959), melyet *Johnson* (1979) az intrinsik motiváció egyik forrásának tekint (idézi *Kim*, 1998). *Fisher-Murray* (1991) a folyamatot egy spirális formában szemlélteti, ahol a körkörös folyamat során az egyén egyre magasabb szinteket ér el a környezetből származó visszacsatolások révén. A folyamat része a sikerélmény, az énhatékonyság megélése, amelynek eredménye az önszabályozás és önszervezés által az egyén önmegvalósítása (*Fisher – Murray – Bundy*, 1991).

Maslow elmélete felhívta a figyelmet arra, hogy az iskolai tanítási-tanulási folyamat sikerességéhez az egyén alacsonyabb rendű szükségleteinek kielégítése nélkülözhetetlen (mint például a fiziológias szükségletek kielégítettsége vagy a bizalmi légkör). Ezek feltételei a személyiség kiteljesítésének. Az önaktualizálás spirálja az egyre magasabb szintek elérésében annak pszichés összetevőire és a környezet összefüggéseire helyezi a hangsúlyt.

Poszterprezentációmban a spirális modell működését és felépítését szenzoros integrációs terápiában részesülő gyermekek foglalkozásainak megfigyeléseiből származó vizsgálati eredményeken keresztül mutatom be. A Jane Ayres szenzoros integrációs elmélete részét képező önaktualizálás látható megnyilvánulásainak azonosítását egy németországi terápiás központban készített videófelvevételek elemzésével végeztem. Ezek ismerete hozzájárul olyan pedagógiai eszközök választásához, amelyekkel tudatosan segíthető a gyermeki személyiség fejlesztése.

A megfigyelés szempontjainak összeállítását az önaktualizálás spirális modell elmélete alapján a Noldus Observer XT programmal végeztem.

AZ ÖSSZKÉPHEZ VEZETŐ ÚT: A TUDÁSELEMEK VIZUALIZÁCIÓJA

Velencei Jolán

Óbudai Egyetem

velencei.jolan@kgk.uni-obuda.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az új fogalmak szekvenciális, egymás után következő bemutatása ellentmond az emberi gondolkodásnak. Agyunk alvó óriás, írja *Daniel Pink* „A megújult elme” című könyvében. Az új fogalmak kontextusba helyezésekor tanulói gyakran csak egy-egy képre emlékeznek vissza, és annak segítségével idézik fel a hallottakat. A tudás képi megjelenítése, a vizualizáció emberközelibb, mint a csak írott szöveg. A régi mondás, egy kép ezer szóval is felér, ma is érvényes. Aki tapasztalt, könnyedén játszik a fogalmakkal, a kereséskor az egyik fogalomról eszébe juthat a másik. Ezek az asszociációk segítik a tudásgyarapodást.

A tudás vizualizációját különböző grafikai technikák támogatják, amellyel a meglévő tudás fogalmait szekvenciális sorrend helyett faágakhoz hasonlóan ábrázolhatjuk. Ez segíti a fogalmak közötti kapcsolatok megragadását, a gondolatok elágazó asszociációkként kapcsolódnak össze. Több tanított tantárgyamban a „vizsga” a tananyag vizualizációja, azaz egy fogalomtérkép rajzolása. Amikor fogalomtérképet rajzolunk, gondolkozunk, újraértelmezve és újragondolva a tudásháttér fogalmait. Itt nincs egyetlen helyes megoldás, hiszen tanulói meglévő tudásukra és tapasztalatukra építve konstruálják az új tudást. Egy-egy tantárgy fontosabb kulcsszavainak és tárgyszavainak kapcsolata többféleképpen rajzolható le. Ezek a térképek azt mutatják be, hogy ugyanaz a tartalom miként konstruálódik az egyes „fejekben”. Mindenkiné másképp. A fogalomtérképek bemutatásakor tudatosul, hogy nincs egyetlen helyes megoldás, ha az új fogalmakat a saját kontextusunkba helyezzük.

A régi és az új fogalmak, valamint azok kapcsolatainak vizualizációja során rájöhethetünk, hogy valamiről többet, másról kevesebbet tudunk. A kutatás folyamata problémákkal kezdődik és problémákkal is végződik, ami azt jelenti, hogy egy végtelen folyamatról van szó. „Míg valamilyen problémaszituációban találjuk magunkat; és olyan problémát választunk, amelynek megoldására reményünk van.” – írja *Karl Popper*. A szenvedélyes tanulói képesek arra, hogy lássanak egy egyszerű, de homályos összképet. Az összkép tisztulását a fogalomtérképek rajzolása, a tudáselemek vizualizációja segíti.

DÉL-KOREAI HALLGATÓK TOVÁBBTANULÁSI MOTIVÁCIÓI

Varga Eszter

Debreceni Egyetem

varga.eszter86@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

Napjainkban egyre inkább fontossá válik, hogy a globális munkaerő-piacon is eladható képzettséggel rendelkezzenek a munkavállalók, a tömegesedett felsőoktatás korszakában ezért nehéz versenyben maradni, amikor adott kohorsz egyre nagyobb felsőoktatási beiskolázási arányokat mutat. A homogén felsőoktatási döntések és motivációk ellenére, ugyanakkor kultúránként eltérő lehet az oktatás társadalmi megítélése. Akárcsak Dél-Koreában, ahol egészen más munkaetika működik a társadalomban, ez a munkaetika megjelenik az oktatásban is, így a diákok is rendre a csúcson teljesítenek a nemzetközi tanulói teljesítményt mérő tesztek alkalmával, valamint a felsőoktatási beiskolázási arány is kiemelkedően magas az országban.

Poszterbemutatónkban egy koreai magánegyetem orvosi karán tanuló hallgatókkal (N=120), kis mintán készített kérdőíves vizsgálat néhány részeredményét mutatjuk be. Elemzésünkben az orvosi kar hallgatóinak körében igyekeztük feltárni a továbbtanulási motivációk hátterét, különös tekintettel Dél-Koreára jellemző, a nyugatitól, illetve az európaiktól eltérő kulturális és társadalmi berendezkedés jellemzőire. Kis vizsgálatunkban a társadalmi háttérváltozók kontrollja mellett arra az eredményre jutottunk, hogy az alacsonyabb társadalmi státuszú családok gyermekei körében is ugyanúgy megfigyelhetők azok a motivációs tényezők, amelyek magasabb státuszú kortársaiknál. Feltevésünk szerint ezek, a Koreára általánosan jellemző társadalmi berendezkedésen kívül, minden bizonnyal a konfuciánus hagyományokra is visszavezethetők.

DIGITÁLIS ÁTÁLLÁS A KÖZNEVELÉSBEN: KÍSÉRLETEK AZ ELEKTRONIKUS TANULÁSI KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSÁRA (2009-2015)

Kis-Tóth Lajos - Racsko Réka

Eszterházy Károly Főiskola

ktoth@ektf.hu

racsko@ektf.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A poszterbemutató célja, hogy átfogó képet adjon arról az Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatika Intézete által koordinált, több mint öt éves munkafolyamatról, amely a digitális átállás állomásait mutatja be a köznevelésben és közvetve a tanárképzésben. A bemutató az infografika eszközeivel ismerteti azokat a 2009 és 2015 között, az Eszterházy Károly Főiskola Gyakorlóiskolájában megvalósított IKT-projekteket, amelyek az elektronikus tanulási környezet különböző dimenzióinak megvalósítását célozták meg. A bemutató során a kisméretű hordozható számítógépek, az e-könyv olvasók, valamint a táblagépek köznevelésben megvalósított kísérleteit ismertetjük, különös tekintettel a témához kapcsolódó elméleti modellekre, a célcsoportra, a kutatás céljaira és eszközeire, valamint az elért eredményekre. Párhuzamosan ismertetjük a tanárképzésben bekövetkezett IKT-módszertannal kapcsolatos újításokat, illetve igyekszünk áttekinteni a tanulási és oktatási környezetek értelmezését, elsősorban a szükséges és várható paradigmaváltás szempontjából.

Az említett paradigmaváltás széles spektrumú, hiszen az infrastruktúrát, a tanárt, a tanulót, a szülőt és a teljes iskolai ökoszisztémát egyszerre érinti. Kiemeltük azt a változást, amely az IKT-eszközök szerepének változására utal: a továbbiakban nem csupán beépülnek a tanítási-tanulási folyamatba, egy-egy didaktikai feladat megoldásába, hanem átalakítják, fejlesztik a tanár módszertani eszköztárát. Azt is mondhatnánk, hogy meghatározóivá válnak egy új módszertani kultúrának és szemléletmódnak.

EMPIRIKUS ÉS ELMÉLETI TANSZÉKEK INTERDISZCIPLINÁRIS MŰHELYMUNKÁJÁNAK LEHETŐSÉGEI ÉS HATÁSAI

Siposné Tavaszi Virág - Géczi-Laskai Judit

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

s.tavaszi.virag@gmail.com

laskai.judit@chello.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Tanulás, tudás

Az oktatás tartalmi átalakítása és a pedagógiai munka hatékonyságának növelése érdekében három tanszék újszerű kooperációjának igénye vetődött fel a pedagógusképzés egyik területén. Ehhez a komplex projekthez a neveléstudomány mint a folyamat hatását kutató narratíva kapcsolódott. Fontos szempont volt, hogy az együttműködés során lehetőség nyíljon az alsó tagozatos Életvitel és gyakorlat konstruktív tantárgyszerkezeti, tartalmi-, ill. módszertani megújulásának továbbgondolására is. Az egymás mellé sorakozó diszciplínák képviselői a közös munka megkezdésekor egyetértettek azzal a felvetéssel, hogy a fent említett kezdeményezés jó példát szolgáltat a problémaközpontú oktatási stratégia alkalmazására, e folyamat hatékonyságának vizsgálatára, továbbá eredményességének bizonyítása esetén a pedagógusképzés gyakrabban alkalmazott módszere lehet.

Az együttműködés tervezése során, mindezek figyelembe vételével, a következő hipotézisek fogalmazódtak meg:

- az elméleti és empirikus tárgyak tanítása hatékonyabb lehet a projektmódszerrel
- iskolai tevékenység szerves része a tapasztalati képzés
- a gyakorlati projektmunkában résztvevők a belső indítatásból végzett tanulás által motiválva, és a folyamatban való aktív, cselekvő részvétellel hatékonyabban juthatnak el a tudományos elméleti tudás birtokába is.

Bemutatjuk a létrehozott produktumokat (pl. a bemutatók, a kiállítás, az illusztrált projektnapló, az elkészült tárgyak), amelyeknek sikerkritériuma a résztvevők motiváltsága és a részfeladatok magas színvonalú megvalósítása. A hipotézisek igazolására feltáró módszereket (megfigyelést, szóbeli kikérdezést, írásbeli kikérdezést) alkalmaztunk. Az eredmények bemutatása során megjelenítődnek a projektpedagógia legfőbb jellemzői (interdiszciplinaritás, a mikro/makro társadalmi környezet tekintetbe vétele, a komplexitás, a differenciálható technikai és gyakorlati alkotói jelleg, a megismerés és cselekvés egysége, a gyakorlat-orientált tanulás, a csoportmunka és a résztvevők kommunikációjára alapozó partneri együttműködés).

A műhelymunkát követő kutatási módszerek alkalmazása és bemutatása szemléletesen ismerteti meg a hallgatókat a kitűzött célok megvalósulásának, minőségének, hatásának értékelési módjával is. Ez által egyrészt lehetőség nyílik az önfejlesztésre, másrészt a tevékenység későbbi javítása, optimalizálása is fókuszáltan történhet meg. A folyamatban és annak értékelésében való aktív részvétel nem elhanyagolható értéke, hogy az általa szerzett tapasztalatok jól alkalmazhatók a későbbi társadalmi szerep- és munkavállalás megalapozására, s ilyen módon a munkafolyamat egésze könnyebben és széleskörűen integrálhatóvá válik a hallgatók jövőbeli pedagógiai tevékenysége során.

ÉRTÉKTEREMTÉS, KERESLET-KÍNÁLAT A SZAKKÉPZÉS ÉS A MUNKAERŐPIAC KAPCSOLATÁBAN ÉSZAK-MAGYARORSZÁGON

Sós Tamás

BME GTK Műszaki Pedagógia Tanszék

info.sostamas@gmail.com

Témakörök: Szakképzés, szakképzés-pedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A kutatás az elmúlt évtized hazai iskolai rendszerű szakképzés, köznevelés fejlesztésének helyi tervezhetőségét, a tanulói környezet változásainak hatását elemzi, munkaerő-piaci és pedagógiai szempontból – a hátrányos helyzet jellemzőit mutató – Észak-Magyarország három megyéjében. A problémafeltáró empirikus vizsgálat, a szakképzési kínálat és a munkáltatói kereslet összehangoltságára, a mennyiségi és minőségi elvárásokra, a duális képzés elterjesztésére, illetve az értékteremtés megvalósítására keresi a választ.

Hangsúlyos kérdések, hogy az intézkedések eredményeznek-e foglalkoztatás bővítést a pályakezdők elhelyezkedésében, illetve az állami szakmaszerkezeti döntések mennyiben jelentenek a szakképzésben részt vevők számára garantált munkavállalási lehetőséget. Az elemzés kitért a szakképzés strukturális és tartalmi kérdéseire, ezek közül a legfontosabb, hogy az – európai trendeknek megfelelően készült – Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szűkülése mennyiben segíti a képzés munkaerőpiachoz történő közelítését. A szakmai vizsgakövetelmények, a szakképzési kerettantervek változásai, hogyan járulnak hozzá a tartalmi megújuláshoz? Milyen mértékben tud érvényesülni a modularitás elve, hogy az egymásra épülés, az átjárhatóság, az előzetes tudás beszámítása segítse az egész életen át tartó tanulást, a munkavállalói mobilitást? A felmérés foglalkozik a szakmaszerkezeti döntések megalapozottságával, a hiányszakmák besorolásával, a szakképzési irányok és beiskolázási arányok megyékre, fenntartókra történő lebontásával, a támogatott, nem támogatott, korlátozottan támogatott szakképesítések, illetve szakközépiskolai ágazatok szerinti feldolgozásával.

A dokumentumelemzés kiterjedt a tárgyalt témakörökre vonatkozó törvények, rendeletek, megyei fejlesztési és képzési bizottságok tevékenységére, az aktuális szakirodalom tanulmányozására (*Benedek, 2013; Halász, 2011; Mártonfi, 2013; Tóth P., 2014; Velkey, 2013*). A statisztikai adatok feldolgozása során országos és helyi munkaerő-piaci, oktatási, szakképzési folyamatok, tendenciák vizsgálatára került sor. A kutatás eredményei hasznos támpontot jelentenek a duális szakképzés regionális továbbfejlesztéséhez. Ráirányítja a figyelmet, hogy a szakmaszerkezeti döntések jelenlegi formája nem kiforrott. Így az OKJ, a szakmák egymásra épülése, az átjárhatóság megfelel az élethossziglani tanulás elvének, ám ennek ellentmond és korlátozza ezen elvek megvalósítását a szakmaszerkezeti döntések jelenlegi formája, amely továbbfejlesztést igényel. A hiányzó szakképesítésekhez kapcsolódó ösztöndíjprogramot is pontosítani szükséges, mert torzítja a kereslet-kínálati viszonyokat. A kérdéskör további folyamatos, komplex vizsgálatot érdemel, melyben kiindulás lehet, hogy a szakképzést, a köznevelést nem célszerű a munkaerőpiacon lévő rövidtávú érdekeknek alárendelni.

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ NYOLCADIK ÉVFOLYAMOS TANULÓK PÁLYAVÁLASZTÁSA

Karlovitz János Tibor* - Molnár Diána**

**Miskolci Egyetem*

bolkarlo@uni-miskolc.hu

***Bónusz Nyelviskola*

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szakképzés, szakképzés-pedagógia

A téma aktualitása. A pályaválasztás minden ember életének egyik meghatározó egzisztenciális kérdése, és ez fokozottan igaz a hátrányos helyzetűekre. A pályaorientációs tevékenység az iskolák munkájának szerves része.

Kutatási kérdések és célok. Az iskolák pályaorientációs tevékenysége hogyan hat a tanulókra, hogyan épül be pályaválasztási döntéseikbe – és ezt a tanulók hogyan ábrázolják.

Alkalmazott módszerek. Iskolai dokumentumokat a dokumentumelemzés módszerével vizsgáltunk. Arra fókuszáltunk, mit tesznek az iskolák a tanulók pályaválasztási döntéseinek megkönnyítésére. Ezután hátrányos helyzetű nyolcadik évfolyamos tanulókat vizsgáltunk az ún. gondolattérkép eszközével.

Az eredmények bemutatása. Nem találtunk észrevehető összefüggést az iskolák szándékolt pályaorientációs tevékenysége és a tanulók pályaválasztása között. A gondolati térkép alkalmazása hátrányos helyzetű tanulók körében – a hiányos szókinccs, a gondolkodási műveletek szegényessége, gyenge szövegértési képesség, hiányzó szám- és mennyiség-fogalom mellett – kevésbé bizonyult sikeresnek. Noha a módszer minden esetben ismert volt a tanulók előtt, ezzel a feladattal, amelyben a „pályaválasztás”, illetve „szakma” köré kellett volna csoportosítani a fogalmakat, nehezen boldogultak. Volt, ahol egészen egyszerűen nem sikerült a szövegalkotás, és olyasmi is előfordult, hogy a tanulók rajzban fejezték ki magukat (igaz, ez így lett sikeres). A fogalmi térkép szinte mindegyik esetben töredezett, az összefüggések kimutathatatlanok, s az iskola hatása csak általánosságokban jelenik meg.

Összegzés. Hiába az iskolák erőfeszítései (pályaorientációs programokba történő bevonás, szakmaválasztást segítő rendezvények csoportos látogatása, egyéni beszélgetés), a hátrányos helyzetű tanulók szakma-választására ennek nincs kimutatható hatása. Új módszereket és eszközöket kell keresni a tanulók segítésére.

A kutatás a TÁMOP-3.1.16-14-2014-0001 számú DIGITÁLIS ÚTON-ÚTFÉLEN. Komplex iskolai innováció és digitális szemléletformálás hátrányos helyzetűek körében támogatásával készült.

K-MOOC AZ ÓBUDAI EGYETEMEN

Hegyesi Franciska* - Kártyás Gyula**

**Óbudai Egyetem, Elektronikus és Digitális Tananyagok Irodája*
hegyesi.franciska@kvk.uni-obuda.hu

***Óbudai Egyetem, Oktatási Főigazgatóság*
kartyas@uni-obuda.hu

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

2013-ban Massachusetts Institute of Technology (MIT) először indul OpenCourseWare mely keretében egyetemi és posztgraduális szintű képzések web-alapú tananyagait hozzáférhetővé tették bárki számára. A cél az elkövetkező 10 évre az volt, hogy az egyetemeken minél több kurzus legyen szabadon hozzáférhető az interneten. Ez a kezdeményezés csak egy volt a sok jelből, hogy az e-learning hosszú távú sikere elkerülhetetlen. Segítségével személyre szabottá válhat a tanulás, releváns, interaktív, előnyös a tanulók és tanárok számára. A hallgatóknak többnyire tanulási igényeik vannak és nem e-learning igényeik – ez a tény azt sugallja számunkra, hogy az e-learning egy megoldás és nem egy öncél.

Az Óbudai Egyetem mindig nagy hangsúlyt fektet a korszerű oktatási módszerek használatára (*Izsó-Tóth, 2008; Tóthné – Tóth P., 2009*). E tényeket bizonyítják azon intézkedések, hogy 2012-ben létrehozta az Elektronikus és Digitális Tananyagok Irodáját és szabályozta az elektronikus tananyagok egységes közzétételét. 2014-ben megalakult a KMOOC, amely egyik fő célja, hogy nagyobb tömegek számára legyenek elérhetőek a felsőoktatás kurzusai. A lehetőség mindenki számára nyitott, a kurzusok nem helyhez kötöttek, a tananyag elsajátításának ütemét a hallgató szabályozza.

Előadásunkban bemutatjuk az eddigi tapasztalatokat a KMOOC keretein belül, a hallgatók összetételét, a kurzusokon elért eredményeiket, problémáikat és azokra a megoldási javaslatokat.

Mi motiválja a résztvevőket, amikor egy ilyen típusú kurzusra jelentkeznek, hogyan lehet őket motiválni, csökkenteni a lemorzsolódást, milyen eszközökön tanulnak, és a Magyarországon legtöbbit használt keretrendszerek (Moodle) alkalmasak-e a kurzusok menedzselésére?

IKONOGRÁFIAI ELEMELK FELHASZNÁLÁSA A TANÍTÓI IDENTITÁSTUDAT ALAKULÁSÁNAK VIZSGÁLATÁHOZ

Janek Noémi*-Balog Beáta**

**ELTE TÓK*

bodnar.ilona@tok.elte.hu

***ELTE PPK*

balog.beata1990@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Kutatásunk három, a neveléstörténetben is teret nyerő irányzatot ötvöz: ilyen a professzionalizáció, az intézménytörténet és az ikonográfia. Értelmiségi hivatások fejlődéstörténetének egyik lényeges pontja a speciális képzőintézmény vagy képzés létrejötte. A tanítói foglalkozás esetében ilyen fordulópont a Budai Tanítóképző megalapítása 1869-ben. Kutatásunk célja az intézmény és a tanítói szakma fotótörténeti elemzése, dokumentációjának elkészítése.

Mivel nem csupán egy illusztratív fotódokumentáció elkészítése a célunk, így kutatásunk újdonságát a következők adják:

- az intézmény (mezoszint) és a hivatás gyakorlatának (mikroszint) összekapcsolása;
- az intézmény formális és informális kapcsolatrendszerének bemutatása;
- az eddigi szövegcentrikus feldolgozások új szempontokkal, kutatási eredményekkel való bővítése;
- narratív kvalitatív kutatómódszertan ötvözése az ikonográfiával.

Az ikonográfiai elemzésünk forrásául intézményi, helytörténeti gyűjtemények és a magán hagyatékok anyagai szolgálnak. A hagyományosnak tekinthető kronológikus és tematikus csoportosítások kialakítása mellett a legnagyobb módszertani kihívást a Barthes által a fotók denotatív és konnotatív jelentéseinek felfejtése adja. Az előbbi még a formális intézménytörténetnél is komoly kutatómunkát igényel: már az azonosítás, a képek feliratokkal történő kategorizálása is alapos neveléstörténeti ismeretek birtokában lehetséges csak.

A fotók gyűjteménybe helyezése lehetőséget biztosít az intézmény múltjának, pedagógiai értékeinek az összegyűjtésére, rendszerezésére, elérhetővé, valamint kutathatóvá tételére.

Az egyéni – vezetői, oktatói, hallgatói – életutak feltárással bemutatja a tanítói szakma vertikális és horizontális történeti tagozódását. Az elbeszélt múlttal összevetve egy komplex történeté forrhat össze, amely által még inkább megismerhetővé válnak az egyes korszakok pedagógiai kultúrái.

KÉSZSÉGFEJLESZTÉS SZÁMÍTÓGÉPES JÁTÉKKAL - GAMIFICATION A FIGYELEM JAVÍTÁSÁBAN

Szertics Péter* - Ricsóy Márta**

**At Work Kft.*

peter.szertics@atwork.hu

***Vadaskert Gyermekpszichiátria*

ricsoy@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Motiváció, önszabályozás

Komoly törekvések vannak abba az irányba, hogy a kognitív készségfejlesztő módszereket a gyermekek számára is vonzóvá tegyék. Külön nehézséget jelenthet, ha ADHD-s gyerekek figyelmét akarjuk felkelteni egy program iránt, hiszen éppen a figyelmi kapacitás az, amiben hiányosságuk van.

Ennek a problémának az egyik megoldási iránya a gamification, vagyis a játékok jutalmazó mechanizmusainak alkalmazása a fejlesztésekben. A mai gyermekek már képernyők előtt nőnek fel, multimédiás tartalmakkal vannak elárasztva, és készségszinten használják a számítástechnikai eszközöket. Erre építve dolgozta ki az osztrák Schuhfried GmbH a CogniPlus fejlesztő rendszert.

A CogniPlus kinézetében és működésében számítógépes játékokra hasonlít, valójában azonban tudományos alapon kidolgozott képességfejlesztő program. Az egyes tréningekkel fejleszthetőek benne a figyelem alfunkciói (pl. fókuszált, megosztott, szelektív figyelem), valamint egyéb részképességek is (pl. munkamemória, szem-kéz koordináció, válaszgátlási készség). A program nehézségi szintje mindig igazodik a gyermek aktuális képességeihez, így folyamatosan sikerélményeket és kihívást is biztosít számára. A multimédiás tartalom és interaktivitás erős motiváció a fejlesztésben való részvételre.

A Vadaskert Gyermekpszichiátrián a CogniPlus rendszerrel 8-10 alkalmas fejlesztésben vesznek részt ADHD-val diagnosztizált gyerekek. A félórás fejlesztések heti egy vagy két alkalommal történtek.

Kis mintán megmértük, van-e mérhető hatása a fejlesztéseknek. A vizsgált gyerekek ADHD diagnózist kaptak, életkoruk 9-13 év. A mérést az osztrák Schuhfried GmbH által fejlesztett Vienna Test System számítógépes tesztprogrammal végeztük, amely ezredmásodperces pontossággal képes rögzíteni a reakciókat.

Az egyik teszt a WAFF volt, mellyel a fókuszált figyelmet lehet mérni. A tesztalanyok zavaró inger mellett kell minél gyorsabban reagálnia a releváns ingeregység megjelenésére. A másik teszt a DTKI volt, mely egy kifejezetten gyermekek számára kifejlesztett, összetett figyelmi teljesítményt mérő teszt. Ebben a vizsgált személynek meghatározott vizuális és akusztikus ingerekre kell meghatározott gombokat megnyomnia egy válaszpanelen.

A tesztek a fejlesztés előtt és után vettük fel 2014-ben, a két tesztfelvétel között jellemzően 2-3 hónap telt el. Az eredmények elemzéséhez páros t-próbát használtunk. A WAFF teszténél N=5 fős mintán 0,057-es, a DTKI teszténél N=8 fős mintán 0,012-es szignifikanciaszintet kaptunk.

A kis elemszám ellenére az eredmények biztatóak, ezért az adatok gyűjtése jelenleg is folyamatban van. Az eddigiek alapján úgy tűnik, az összetett figyelmi működését jelentősen javította a gyermekeknek a fejlesztés, a fókuszált figyelmi funkciójukra pedig pozitív hatással volt. A további vizsgálatokat a minta növelése mellett szeretnénk kiterjeszteni egyéb figyelmi funkciók mérésére is (szelektív figyelem, éberség stb.), illetve kérdőívvel szeretnénk visszajelzést kérni a gyerekek tanáraitól az iskolai teljesítményükről.

Az előadás támogatói: Vadaskert Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Kórház és Szakambulancia, Schuhfried GmbH, At Work Kft.

KISGYERMEKEK INTÉZMÉNYES GONDOZÁSÁNAK KEZDETE, AVAGY ADALÉKOK A STEFÁNIA SZÖVETSÉG MŰKÖDÉSÉNEK KEZDETEIRŐL

Pusztafalvi Henriette

Pécsi Tudományegyetem

tigyi.heni@gmail.com

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Neveléstörténet, reformpedagógia

A kisgyermekes intézményes gondozása Magyarországon a kisdédvók megjelenésével jött létre, mivel nem vált külön a bölcsőde és az óvoda intézménye. Az első óvodatörvény 1891. évi XV. tc-ben szabályozta elsőként a két intézményrendszer elkülönülését. Az új intézményi rendszer kiépítésével egyidőben az egészség mint értékpreferencia kezdett elterjedni a társadalmi alrendszereken keresztül. Az értékpreferenciák változása és az egészség értékékként való megjelenése, az egészségnevelő munka részeként határozódott meg.

Az 1908. évi Közegészségügyi törvény módosította, azaz újból rendezte az elsőfokú közegészségügyi hatóság feladat körét, illetményeit, kimondva azt, hogy a hatósági orvosok állami alkalmazottak, nyugdíjképes köztisztviselők. A törvény, a kötelező orvostartás lélekszámát már 5000 főben jelölte meg, valamint azt is előírta, hogy a községek a lélekszámtól függetlenül kötelesek lettek okleveles bábát fogadni, akire rábízták a gyermekvédelmi feladatokat és az anya- és csecsemővédelmet is.

1908-ban alakult meg – társadalmi érdekvédelmi és segítő egyesületként – az Országos Anya- és Csecsemővédő Egyesület, ami országosan megszervezte a terhesgondozást (ma: várandósok gondozását) és a szakszerű csecsemőgondozást.

1915-ben Stefánia Szövetséggé alakult át, ami állami támogatással országos szervezetté vált. A feladatkörök és a szervezetek ellenőrzése 1920–1932 között a Népjóléti Minisztérium felügyelete alá került. 1933-ban *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminiszter döntése alapján a falu egészségügyi ellátásának javítása érdekében életre hívta a Zöldkeresztes Egészségügyi Szolgálatot, mely országos hatáskörű szervezetként működött. Korábban, kísérletképpen, szétszórva az országban már folyt – az Országos Közegészségügyi Intézetből kiindulva – a mintajárásokban és községekben az egészségvédelem szervezése. A Zöldkeresztes munka a Rockefeller Alapítvány anyagi támogatásával indult, a falvak egészségügyi és szociális problémáinak széleskörű, gondozói rendszerrel történő kiegészítését teremtették meg. A védőnői munkát segítő, leíró műből, "módszertani" könyvecskéből ismerhetjük meg a konkrét tevékenységüket, amit egy képzett Zöldkeresztes védőnő, *Csanlek Márta* írt meg, és egyben illusztrálta munkáját, amit az „Egészség országa felé...” címmel jelentetett meg az Országos Egészségvédelmi Szövetség.

A konkrét módszertani munkát írja le és mutatja be ez a könyv. A könyv tartalmát alátámasztja a pécsi Dulánszky utcában létrehozott Anya- és Csecsemővédelmi Intézet dokumentációja, amelyet a pécsi helytörténeti múzeum anyagai között találtunk.

Ennek bemutatásával adózhatunk az idén 100 éves védőnői rendszer előtt.

MÉRNÖKHALLGATÓK PÁLYAATTITÚD VIZSGÁLATA

Pogátsnik Monika

ÓE AMK

pogatsnik.monika@amk.uni-obuda.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A vizsgálatra 2015 tavaszán került sor 129 Fejér megyei egyetemi hallgató részvételével. A kutatás során két kutatói kérdés került megfogalmazásra: milyen módon (1) hat az én-hatékonyság érzése; (2) hatnak a környezeti tényezők a műszaki pályával kapcsolatos pályáattitűdökre.

A kutatás elméleti keretét a szocio-kognitív pályamodell (SCCT) (*Lent és msai, 2000*) jelenti, amely progresszív folyamatként írja le a pályadöntési tevékenységet, feltárja a döntési folyamatban szereplő tényezőket, és megvizsgálja ezek hatását a pályáattitűd alakulására. A szocio-kognitív megközelítés integrálja az életpálya-építéssel kapcsolatos fontos tényezőket: a szocializáló környezetből származó tapasztalatok, az érdeklődés, a különféle helyzetekben átélt én-hatékonyság élménye. Figyelembe vesz olyan tényezőket is, amelyek az életpálya építésében gátló vagy ösztönző hatást gyakorolhatnak, többek között a munkaerő-piaci trendek, foglalkozások presztízse, a barátoktól és szülőktől nyerhető támogatás.

A vizsgálat *Lent és Brown (2006)* SCCT mérőeszközével történt, mely a módszer és a magyar műszaki egyetemi hallgatók sajátosságainak figyelembe vételével került adaptálásra. A mérőeszköz öt tényezőt vizsgál: én-hatékonyság, eredmény-elvárások, érdeklődés, támogatások és korlátok, oktatási célok.

Az életpálya-építés során az én-hatékonyság élmény a karriertervezés tudatosságában érhető tetten, hatással van a kedvező eredmény-elvárásokra, valamint azon terület iránt alakul ki érdeklődés a tanulóknál, melyekben erős az én-hatékonyság érzése. A vizsgált egyetemi hallgatók esetében megfigyelhető, hogy a tanulmányaikkal kapcsolatos én-hatékonyság érzése a tanulmányok előrehaladtával növekszik, szakonként is van eltérés az én-hatékonyság érzés mértékében. Nemek tekintetében is van jelentős eltérés, a lányok esetében magasabb az átlagos érték.

A környezet támogató, illetve korlátozó attitűdje jelentős mértékben meghatározza a pályadöntést (milyen támogatást, illetve korlátozást várnak el a tanulók környezetüktől, ha az adott szakterületet választják, pl. barátok bátorítása, szülői presszionálás más szakma irányába). Egyrészt közvetlen módon hatással van az érdeklődés kialakulására, valamint indirekt hatást is kifejt, mert hatással van az én-hatékonyság érzésére is. Szignifikáns különbség volt a nemek vonatkozásában, a lányok esetében magasabb támogatás és kisebb korlátozás volt megfigyelhető.

MESÉK A NYELVTANÍTÁSBAN: A MOTIVÁCIÓ ÉS A MESETERÁPIA TALÁLKOZÁSA

Szabó Fruzsina

Debreceni Egyetem

szabofruzi74@gmail.com

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Motiváció, önszabályozás

A mese műfajának megjelenése a nyelvoktatásban nem új keletű: számos elméletalkotó (Nikolov, 2011) bizonyította már be, hogy a mesék, a gyermekirodalmi szövegek, szövegrészletek gyakorlati alkalmazása óriási hatással van a kisiskolásokra, valamint a kisgyermekekre. Jelen tanulmány annyiban tér el elődeitől, hogy a mesét, mint műfajt nyelvpedagógiai eszköznek tekinti, melynek létjogosultságát a fiatal felnőttek, illetve az egyetemisták nyelvtanulói környezetében vizsgálja.

Jelen kutatásunkat az alábbi kérdések vezették: Mít tud a mese és a történetek világa nyújtani a nyelvtanulónak? Hogyan kapcsolódik szorosan össze a motiváció kérdésköre a fantázia birodalmával? Mít keres a meseterápia a nyelvtanár pedagógiai eszköztárában? Célunk, hogy megpróbáljunk válaszokat és összefüggéseket találni, melyek az elmélet és a gyakorlat metszéspontjaként működhetnek. Nyelvtanárként sokszor és számos miliőben szembesülünk azzal, hogy a diákok elakadnak tanulmányaikban, nehezen érik el a legjobbak is céljaikat, esetleg motivációjukat veszítik, vagy céltalanok lesznek. A nyelvtanár is szembesülhet azzal, hogy kimerítette saját eszköztárát, esetleg olyan csoportdinamikai jellemzők jelennek meg, melyek nem segítik, hanem gátolják a nyelvtanulók haladását. A mesehallgatás, mesefeldolgozás és az irodalmi szövegek alkalmazása új szintre helyezi a csoportot és egyént, ahol egy másik világban, egy másik „nyelvezetet” használva újra definiálhatja magát a nyelvtanuló, a tanár és a csoport is.

Dolgozatunk elméleti hátterében két egymástól teljesen eltérő tudományterület játszik kiemelkedően fontos szerepet. A számos motivációs elmélet közül, *Dörnyei Zoltán* idegen nyelvi motivációs én (L2 motivational self system) elméletével dolgoztunk (*Dörnyei*, 2009), és alkalmaztuk azt tantermi megfigyeléseinkre. A motivációs én elmélet számos kapcsolódási pontot eredményezett kutatásaink során a meseterápiával, mely munkánk másik elméleti szála.

Boldizsár Ildikó meseterápiás ismeretanyaga (*Boldizsár*, 2010) a pszichológiában és a terápiás munkában gyökerezik. A meseterápia ismerete kifejezetten segítheti történetek és mesék alkalmazását osztálytermi környezetben, mivel ez a tevékenység erőteljesen borítja fel az addig működő érték-, szerep- és feladatköröket, elmozdítja a nyelvtanulókat komfortzónájukból, valamint a tantermi környezetet teljes mértékben újraértelmezi. Példákkal fogjuk szemléltetni, hogy a tanár az eszközöket nyelvtanításra és motivációs célokra használja, nem lépi át szakmájának határait, hiszen nem terapeuta és nem is terápiás céllal érkezik naponta osztályába, csoportjába.

Kutatásunk során megvizsgáltuk egy kvantitatív felmérés keretében a Debreceni Egyetem első éves angol szakos hallgatóinak mesével kapcsolatos olvasásélményeit, valamint egy kisebb kvalitatív kutatás során egy nyelvtanulói csoport tagjaival készítettünk interjúkat.

MÓDSZEREK, ESZKÖZÖK A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TÁRGYAK (A FIZIKA) MEGKEDVELTETÉSÉRE

Jarosievitz Beáta
Gábor Dénes Főiskola
jarosievitz@gdf.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás

Előzmények. Hipotézisemet az előző kutatásokra, saját felméréseimre alapozva fogalmaztam meg, miszerint már a kisiskolás tanulók sem kedvelik a fizikát, utálják a reáltárgyakat.

Ennek a megállapításnak több oka is lehet: a diákokkal nem kedveltették meg a tárgyat, nem végeztek tanulói kísérleteket, nem érzik a fizika és a mindennapi élet közötti kapcsolatot.

A vizsgálni kívánt kérdés. Jelenlegi kutatásom fő kérdése az, hogy a mai modern eszközökkel, módszerekkel hogyan lehet a fizikát megszerettetni, az órákat színesíteni, játékosá, vonzóbbá tenni, növelni a természettudományos tárgyak népszerűségét. További kérdés: motiváló-e a számítógéppel segített oktatás, a „high-tech” eszközök tudatos, konstruktív használata?

Alkalmazott módszer. Célom elérése érdekében az elmúlt évek folyamán az alábbi módszerekkel próbáltam közelebb hozni a fizikát a diákokhoz:

Dramatikus játék (Bolton, 2003) segítségével: a láncreakció fogalmát játékkal, mozgással, szimulációval, majd frontális kísérlettel ismerttettem.

Páros munka segítségével: évente interaktív tanulói kísérletezésre hívtam a diákokat, az országosan megrendezett Kutatók Éjszakáján, az „Öveges József tanár úr nyomdokain” című rendezvényre (<http://youtu.be/9BDKzFGz8Sw>).

Dramatikus játék, projektmódszer segítségével: többféle jelenséget, törvényt ismertek meg a diákok, az általuk megírt színpadi produkcióval. A bemutatott produkcióval a diákok a koppenhágai nemzetközi kiállításon is részt vettek (Science on Stage).

Kooperatív csoportmunka segítségével: 4-5 fős kutatócsoportommal, a BME egyetemi laborjaiban végeztünk egyszerű méréseket, majd eredményeinket sikeresen ismertettük az Országos Tudományos és Technikai Diákalkotó Kiállítás (OTTDK), majd a nemzetközi, MILSET Expo-Sciences International (ESI) elnevezésű diákalkotó fesztiválon.

Páros munka segítségével: a számítógép teremben a gyerekek saját maguk is megismerkedtek a SCIENTIX portálon található interaktív játékokkal, bővebben a CERN-el, a legnagyobb részecskekutató intézettel (<http://www.go-lab-project.eu/online-labs>).

Az eredmények értelmezése. A módszerek alkalmazását követően arra a következtetésre jutottam, hogy azok a diákok, akik részesei voltak az órának, az adott feladatban nemcsak „vevőként” vettek részt, hanem ők is „hozzáadták” értékeiket, sokkal jobban megismerték a fogalmakat, a tananyagot, kreatívabban válaszolták meg a kérdéseket, motiváltabbakká váltak.

Összefoglaló. A tárgy népszerűsítése érdekében minden olyan módszert meg kell ragadni, amiben a diákok nem csupán passzív figyelő státuszban vannak, hanem a feladatokban való aktív részvételre motiválhatók.

MUNKAERŐ-PIACI „AKADÁLYUGRÁS”. KÉZENFEKVŐ GONDOLATOK A SIKET ÉS NAGYOTHALLÓ SZEMÉLYEK MUNKAERŐ-PIACI INTEGRÁCIÓJÁRÓL

Hangya Dóra

Szegedi Tudományegyetem
hangyadora@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Magyarország magára nézve kötelezőnek ismeri el a Fogyatékosággal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezményt. E szerint a tagállamok támogatják a hallássérült közösségek nyelvi identitását, segítik a jelnyelv elsajátítását, a célcsoport oktatáshoz történő hozzáférését. A hazai jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló törvény a hallássérült emberekre nem csupán mint fogyatékosági csoportra utal, hanem mint egy nyelvi kisebbség tagjaira, mivel a harmadik legnagyobb nyelvi kisebbséget a jelnyelvet használók közössége jelenti (*Vasák, 1995; Ladd, 2003; Hattyár – Bartha, 2002; Hattyár, 2008; Romanek, 2015*).

A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a hallássérült – kiemelten a siket – személyek az iskolázottság szempontjából elmaradnak más megváltozott munkaképességű célcsoportoktól, hiszen némiképp nagyobb arányban vannak közöttük, akik legfeljebb általános iskolát végeztek és kevesebben, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. Ennek oka, hogy az oktatási intézmények többsége nem tud illeszkedni a hallássérült tanulók speciális szükségleteihez, a kommunikációs akadályok csökkentéséhez. A fogyatékosággal élő személyek alacsonyabb iskolai végzettsége kihat a munkaerő-piaci lehetőségeikre, és ennek következtében a megváltozott munkaképességű emberek nemzetközi összehasonlításában alacsonyabb foglalkoztatási rátájára (*Hangya, 2013*). A 2011. évi népszámlálási adatok alapján a siket és nagyothalló emberek csupán 14%-a foglalkoztatott, több mint 70%-uk pedig inaktív kereső (*KSH, 2014*).

Poszterbemutatómban egy 2014. december-2015. március között lefolytatott, strukturált kérdőíves kutatás eredményeit mutatom be, mely a siket és nagyothalló személyek munkaerő-piaci helyzetét vizsgálta. A kutatás módszerei innovatívnak tekinthetők, hiszen a kérdőív könnyen érthető formában készült el, továbbá a jelnyelvhasználó hallássérült személyek számára is teljes mértékig akadálymentes volt. Az online felületen elérhető kérdőív esetében a kitöltés menetét jelnyelvi videó segítette, míg a papíralapú kérdőív kitöltését – egyéni igény esetén – jelnyelvi tolmács támogatta. A minta elérhetőségét a hallássérült emberek magyarországi érdekvédelmi szervezete, a SINOSZ segítette, közel 14 ezer fős tagságával. A kérdőív összesen 23 főkérdést és 9 alkérdést tartalmazott, melyekre összesen 2017 fő hallássérült személytől érkezett válasz. A kutatás mindvégig az érintett személyek bevonásával, az inkluzív, fogyatékoságtudományi kutatások etikai normáinak betartásával és a „Semmit rólunk, nélkülünk elv” alapján került lefolytatásra (*Goodley, 1996; Marton – Könczei, 2009; Katona, 2012*). Fontos célja, hogy a megszerzett információk birtokában minél hatékonyabban tudjuk segíteni a célcsoport társadalmi (re)integrációját, és többet megtudjunk a munka világát érintő kérdéseikről.

MÚZEUMPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK A DEBRECENI EGYETEMEN

Szabó József

Debreceni Egyetem

szabo.jozsef@arts.unideb.hu

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézetén 2011-ben kezdődött a múzeumi kultúráközvetítés módszereinek vizsgálata. Az eddigi sikeres kutatási szemináriumok után 2015-ben a negyedik projekt indult el.

A múzeumpedagógia döntően pedagógiai jellegű, a muzeális intézményekben folytatott tevékenység. Legfontosabb tartalma a kultúra- és tudásközvetítés az életkori sajátosságoknak megfelelő programok szervezésével. Magyarországon már 1898 óta találkozhatunk múzeumpedagógiai tevékenységgel. 1968-ban az ICOM konferenciáján hangsúlyozták ki a múzeum szolgáltató és nevelő jellegét. A múzeumpedagógia igazi kibontakozása az 1970-es években indult el, elfogadott múzeumi szakággá azonban csak az 1990-es években vált, többek között azzal is, hogy megindult a magyarországi múzeumpedagógiai képzés.

Kutatásunk célja az volt, hogy a megváltozott gazdasági és szabályozási környezetben, a múzeumokban, illetve más, hasonló kultúráközvetítést és oktatást támogató intézményben milyen pedagógiai tevékenység jellemző. A vizsgálat válasz adhat arra is, hogy az 1997. évi CXL. törvény módosítását követően a muzeális intézmények átalakulásával a múzeumpedagógiai tevékenység hogyan változott. Céljaink között szerepelt az is, hogy feltárjuk a hasonló feladatokat ellátó intézmények oktatást segítő tevékenységét.

A vizsgálatokat elsősorban Észak-Magyarországon és Kelet-Magyarországon végeztük. A kiválasztásnál arra törekedtünk, hogy a megyei múzeumokról, a kisebb településeken működő muzeális intézményekről, és a hasonló tevékenységet folytató szervezetek munkájáról megfelelő információt kapjunk.

A kutatásunk során első lépésként megvizsgáltuk az adott intézmény kommunikációját, honlapját, kapcsolatait elsősorban az interneten megtalálható információk alapján. Ezt követően egy előre egyeztetett kérdőíves és interjúval támogatott kutatás keretében térképeztük fel a pedagógiai tevékenységet, így a személyes interjúk során tudtuk ütköztetni a kommunikációs folyamatban közvetített kép és az intézmény szolgáltatásai közötti eltéréseket.

Az összegyűjtött eredményeket kiértékeljük, és megállapítottuk, hogy az intézmények mindegyik esetben egyre nagyobb szerepet vállalnak az iskolai oktatás kiegészítésében, színesebb tételében, valamint a helyi közösségi művelődésben. Mindezt teszik annak ellenére, hogy a legtöbb esetben az átalakulás létszámleépítéssel járt, és sok esetben pontosan a pedagógiai tevékenységet végzőktől váltak meg. Különösen igaz ez a kisebb településekre, ahol ez a folyamat elsősorban az intézmények alapvetően gazdasági szempontok szerinti összevonásának volt köszönhető. Pozitív képet jelent, hogy a vizsgálatok során a hagyományos múzeumpedagógiai módszerek mellett egyre többször ismerhettünk meg a fiatalokat és a felnőtteket is lekötő interaktív és szerepjáték jellegű megoldásokkal. Ez azt is jelenti, hogy a vizsgált intézmények többsége sikeresen alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez.

ÖNÉRTÉKELÉS ÉS SZAKMAI ÖNFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK TANÁRI PORTFÓLIÓK TÜKRÉBEN

Uherkovich Orsolya Réka

Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

uherorsi@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Közös kutatásunkban a Pécsi Tudományegyetemen 2013/14. tanévben keletkezett tanári portfóliókat vizsgáltuk.

Részkutatásom kérdései két nagy csoportba rendeződtek. Vizsgáltam az önértékelésre vonatkozó elemeket és az önfelkészítés igényének megjelenését a portfóliókban.

Az önértékelés elemeit pozitív és negatív előjellel is megtaláltam a portfóliókban. Reflexiókat is megfogalmaztak a tanárjelöltek a különböző dokumentumokban a saját személyiségük fejlődésével és a szakmai fejlődésükkel kapcsolatban.

Kutatási szempontomból a reflektivitás, mint a gondolkodás formálója a tapasztalatok értelmezése és bensővé tétele az egyedi esetek alapján a legmegfelelőbb megközelítés. A reflektivitás kétirányú lehet, egyrészt irányulhat a tanulókra, másrészt a tanár saját személyiségére. Ebben a kutatásban a leendő tanárok saját magukra irányuló reflexióit vizsgáltam.

A kutatás elvégzéséhez a tartalomelemzés módszerét választottam. A tartalomelemzés folyamata két részre osztható. Első részében az elemzett szövegek kódolása tartozik, a második részben pedig a kódolt szövegekből mennyiségi és minőségi következtetéseket von le a kutató, magyarázza azokat. Kutatásomban elsősorban a tartalomelemzés kvalitatív megközelítését alkalmaztam.

Kutatásom eredménye a tanárjelöltek saját tanári fejlődésükre vonatkozó értékelésének és reflexióinak feltárása, valamint az önfelkészítés kívánt irányainak bemutatása. Mindegyik általam vizsgált kategória viszonylag alacsony elemszámmal jelent meg a vizsgálati anyagban. Több helyen tetten érhető a tanári kompetenciák számbavétele és meglétének, fejlődésének bizonyítása. Ebben mindenképpen az egyetemi képzés hatását vélem felfedezni. Ezzel szemben az önfelkészítés, az élethosszig tartó tanulás kevés megjelenése arra enged következtetni, hogy ezen a téren van még tennivalója az egyetemi oktatásnak. Részkutatásom a közös kutatásunk elemeként hozzájárulhat a tanári portfólió mint műfaj fejlesztéséhez. Támponként szolgáltathat mentoroknak, konzulenseknek és kísézőszeminárium-vezetőknél, mellyel segíthetik a tanárjelölteket a portfólióik elkészítésében.

A poszter alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 projekt keretében valósult meg.

PEDAGÓGUS KIÉGÉS VIZSGÁLATA ÉS INTERVENCIÓ

Horváth Szilvia

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

horvath.szlv@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Egészségnevelés, sportpedagógia

A pedagóguspálya jellegzetessége a szakmai értelemben vett kiégés. Külföldi vizsgálatok alapján az európai pedagógusok 60–70%-a tartós stressztől, 30%-a pedig kiégés-szindrómában szenved. Magyarországon a tanári kiégés ugyanakkor csak részlegesen kutatott terület, ráadásul az egyes felmérések eredményei nehezen összevethetők, mert a kiégést eltérő mérőeszközökkel vizsgálták. A tanári kiégés rizikófaktorainak vizsgálatára vonatkozó nemzetközi kutatások az egyén szintjén a kor, a nem, a családi állapot és az iskolázottság, szervezeti szinten pedig a szerepkonfliktusok és bizonytalanságok, az erőfeszítés és jutalom kiegyensúlyozatlansága, a túlvállalás és az észlelt munka stresszorok vonatkozásában tárnak fel korrelációt. Hazai vizsgálatok az individuális rizikófaktorokat egybehangzóan az életkor vonatkozásában tudják megerősíteni: a kiégés elsősorban a fiatalabb (24-40 év közötti) pedagógusokat veszélyezteti. Körükben a pályaelhagyás mértéke is viszonylag magas (30-40%), igaz a jelenség operacionalizációja még további kutatásokat igényel. A kiégés elkerülése szempontjából protektív faktoroknak tekinthetők a társas segítség, elismerés, kapcsolati hálók erőssége, munkatársi, vezetői támogatás.

Fenti tényezők alapján nem véletlen, hogy a kutatások a tanárokat érintő burnout prevenciók szempontjából elsősorban a szervezetfókuszú intervenciók mellett érvelnek. A munkából adódó stressz, illetve a kiégés kezelése esetében a tudományos igénnyel elvégzett (randomizált és/vagy kontrollált) vizsgálatok többsége ugyanakkor személyközpontú beavatkozásokat ölel fel.

A poszterbemutató célja, hogy ismertesse azt a folyamatban lévő kutatást, amely holland alapú német vizsgálat adaptációjaként hazai pedagógus populáción tesztel egy online, személyközpontú burnout szűrést és intervenciót.

PEDAGÓGUSJELÖLTEK FELKÉSZÍTÉSE AZ EGYÜTTNEVELÉSRE

Zsebe Andrea - Babos Zsuzsanna

Pető András Főiskola

zsebe@peto.hu

babos.zsuzsanna@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A pedagógusképzés legújabb, de korántsem új kihívása megfelelni az együttnevelésre felkészítés igényének és törvényi, jogszabályi kötelezettségének az eddigi képzési struktúra kereteiben.

Poszter előadásunkban szeretnénk bemutatni, hogy négy éves osztatlan képzésünkben milyen módon alakítottuk át pedagógiai gyakorlatunkat annak érdekében, hogy hallgatóink képessé váljanak segíteni dominánsan mozgássérült óvodás és kisiskoláskorú gyermekek sikeres beilleszkedését többségi köznevelési és közoktatási intézményekbe.

Alapvetően a pedagógiai gyakorlatunk célkitűzését gondoltuk újra, majd ehhez igazodva alakítottuk át a négy féléven át tartó gyakorlat szerkezetét. A folyamatosan bővülő, szigorúan egymásra épülő követelmények eredményeként, hallgatóink a képzés utolsó félévére önállóan megállják helyüket egy olyan többségi intézményben, ahol mozgássérült gyermek(ek) együttnevelése folyik ép fejlődésű társaikkal. Annak ellenére, hogy képzésük során egy speciális fejlesztő munkára készítjük fel pedagógusjelöltjeinket, a konstruktív nevelés módszerét képessé válnak többségi környezetben is alkalmazni úgy, hogy az illeszkedjen a helyi sajátosságokhoz, igényekhez és lehetőségekhez.

Jó gyakorlatunk csomópontjait, tartalmi elemeit képekben és rövid leírásokkal szeretnénk szemléltetni.

A poszter előadás kereteiben szeretnénk röviden bemutatni hatékonyságvizsgálatunk eredményeit, melynek módszerei a következők: dokumentumelemzés, kérdőíves kikérdezés, megfigyelések. Az elemzési szempontjai a következők: gyakorlatunk erősségei, veszélyei, kihívásai, kapcsolata és alkalmazhatósága a többi pedagógusképző intézményekben.

Az eredmények igazolták, hogy a gyakorlati tartalom egymásra épülése, a jelöltek tevékenység-centrikus felkészítése, a felkészítő tanárok összehangolt munkája, az elmélet és a gyakorlat szoros kapcsolata azok a sikertényezők, amelyek alapján – két négyéves ciklus elemzését követően – mondhatjuk, hogy munkánk jó gyakorlattá fejlődött.

TANÁRI PORTFÓLIÓK SZAKMAI ÉLETRAJZI ESSZÉINEK (KOMPLEX) VIZSGÁLATA

Mrázik Julianna

Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

mrazik.julianna@pte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A tanári szakdolgozati portfólió első elemét – a bevezető szakmai esszét – vizsgálva számos, a tanárképre, a tanárok önképére és ezeken keresztül a tanárképzésre nézvést jól hasznosítható megállapítás tehető.

A vizsgálat célja az esszévizsgálatok kontextusba helyezése, milyen módon jellemezhető ez a kontextus és milyen viszonyban áll a tanárkép ezzel a kontextussal. Ez a kontextus különféle heurisztikák szövedékeként felfogható, amelyek mentén a tanári szakmáról való vélekedés kialakul (külső), de a tanárok saját vélekedése is egyike ezeknek a megismerő heurisztikáknak (belső). A téma feltárásához kapcsolódó kutatás módszere, a szakmai bevezető esszék korpuszvizsgálata (N=91) kvalitatív kutatási stratégia mentén, Grounded Theory (*Charmaz*, 2013) alapján, Atlas.ti szövegelemző szoftverrel, a PTE BTK és TTK graduális és a posztgraduális mesterszintű tanárképzésben részt vevő 2010-2014 között született írásait alapul véve történt a tanárjelölti esszék 4693 szavas lekérdése segítségével, a szövegek előzetes tisztítása után.

A kutatás eredménye a megismerő heurisztikák azonosítása a tanári esszéekben, meglétük vagy hiányuk kimutatása.

A tudománypolitikai megközelítés kevésbé jellemezte a szövegeket. A fogalmak szintjén nem, a szemantikai szinten egy-egy esetben fordult elő oktatáspolitikai reflexió a saját életút bemutatásában. A szövegek tartalmi-szemantikai vizsgálata is számos olyan megnyilatkozást tartalmazott, amely a tanításparadigmáról a tanulásparadigmára való váltásról tanúskodik. A tanárjelöltek nem említik a kutatásokat, és közvetlen oktatás-gazdaságtani reflexiókkal nem szolgáltak a vizsgált szövegek. A tanárok az egyes sorseseeményeiket nem reflektálták a politikai-gazdasági változások irányából. A tanári esszéekben szógyakoriság szempontjából kevésbé jelent meg a példakép, példa, a szemantikai szinten annál gyakoribb volt erre az utalás. Az esszék nem mentesek a kritizáló attitűdtől, a tanárképzésre vonatkozó reflexióktól, ám ezek többnyire úgy jelennek meg, mint teljesületlen elvárások. Az életesemények metareflexiója, a történetek távolságból való nézése hiányzik. A metaforisztikus gondolkodás és megnyilatkozás nem volt jellemző a vizsgált szövegekre. A kompetenciákra utalás a szóhasználat szintjén és a szemantikai-tartalmi szinten egyaránt megjelennek: a kompetencia és képzett alakjai az egyik leggyakoribb előfordulást mutatják a tanári szövegekben, és a megnyilatkozások is tartalmazzák a kompetenciák fejlődésére, fejlesztésére utalást.

A vizsgálat elméleti, gyakorlati, oktatáspolitikai jelentősége abban megragadható, hogy a tanárképzés – korábban tudásközpontú – mára a képesség-, tudás- és attitűdfejlesztő célja közül az attitűd a legnehezebben megragadható és a legkevésbé a fókuszban lévő kompetencia-komponens. Az esszévizsgálatok tapasztalatai a tanárjelöltek megismerő attitűdje feltárásában és a képzés közelítésében játszhatnak szerepet.

TANÁRJELÖLTEK TANÍTÁSSAL KAPCSOLATOS MOTIVÁCIÓJA ÉS FEJLESZTÉSÉNEK EGY LEHETSÉGES ESZKÖZE

Bús Enikő

Szegedi Tudományegyetem

enikobus@yahoo.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A pedagógustársadalom mind létszámát, mind szakmai összetételét tekintve súlyos gondokkal küzd a legtöbb országban (OECD, 2004; OECD, 2011). A nyugdíjba vonuló pedagógusokat nehezen tudják pótolni, mivel egyre kevesebb a képzésre jelentkezők, és egyre több a pályaelhagyók száma (Sági – Varga, 2012). Ezen jelenségek okaival számtalan hazai és nemzetközi kutató foglalkozik; legtöbbször az alacsony fizetéssel és a tanári pálya nehézségeivel, csalódásaival magyarázzák (Lin és mtsai, 2000; Mihály, 2009; 2010; Veroszta, 2012). A pályaelkerülés és pályaelhagyás összetett jelenségének vizsgálata mellett érdemes megvizsgálni, hogy mi áll a pálya választása és megtartása hátterében. E folyamat egyik szegmense a tanárjelöltek tanítási motivációjának vizsgálata, elemzése és növelése. A poszterbemutató célja az eddigi nemzetközi vizsgálatok alapján azonosítani a tanárjelöltek pályaválasztási motivációjában legbefolyásolóbb erővel bíró faktorokat, és finn példa mentén egy lehetséges fejlesztési módot bemutatni.

Ahhoz, hogy megértsük, a kezdeti motiváció hogyan befolyásolja a tanárjelöltek pályára vonzását, pályán tartását és pedagógiai hatékonyságát, egy érvényes, megbízható, motivációs elméleteken alapuló mérőeszközzel volt szükség. Éppen ezért Watt és Richardson (2007) egy olyan, nemzetközi kontextusban is kipróbált mérőeszközt dolgozott ki (Factors Influencing Teaching Choice), amely a jelenlegi motivációelméletek és a korábbi vizsgálatok alapján a pályaválasztást leginkább befolyásoló, átfogó faktorokat definiál. Eredményeik szerint a pedagógusjelöltek pályaválasztásának hátterében a belső értékek, a vélt tanítási képesség, a szociális hozzájárulás, a gyerekekkel és kamaszokkal való munka és a pozitív előzetes tanítási, tanulási tapasztalatok álltak. A tanárjelölteket befolyásoló tényezők többségét – pl. a társadalmi elismertséget vagy a fizetést – a tanárképzés nem tudja közvetlenül befolyásolni, azonban az önértékelést, a vélt tanítási képességeket igen (Watt – Richardson, 2012).

A finn tanárképzési gyakorlat összekapcsolta az aktív tanulást és a tanári kutatói kompetencia fejlesztését egy kötelező pedagógiai modulban, majd a többéves gyakorlatot követően felmérték, hogy ez hogyan jelzi előre a szakmai kompetenciák későbbi alakulását. A felmérések eredményei erős, pozitív korrelációt találtak az elsajátított kutatómódszertani ismeretek, az aktív tanulás és a szakmai kompetenciák fejlődése között. A tanárjelöltek fontosnak ítélték kutatómódszertani tanulmányaikat a személyes szakmai fejlődés szempontjából, önmagukról alkotott szakmai képe pozitívan változott (Niemi – Nevgi, 2014).

A mérőeszköz hazai adaptálása és alkalmazása olyan új adatokkal szolgálna, melyek nemcsak a neveléstudomány, de az oktatásügyi tervezés és az oktatáspolitikai számára is hasznosíthatóak lennének.

TANESZKÖZÖK ÉS TANESZKÖZ-HASZNÁLAT TANÁRJELÖLTEK PORTFÓLIÓIBAN

Márhoffer Nikolett

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
marhoffer.nikolett@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Kutatócsoportunk a 2013/2014-es tanévben végzős tanárjelöltek portfólióinak több szempontú elemzését végezte el.

A kutatás célja volt feltárni, hogy napjainkban mely taneszközöket tartják számon a pályájukat kezdő tanárok. Kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy az egyes taneszközök között melyek élveznek prioritást. További kutatói kérdés volt, hogy reflektálnak-e a tankönyvekre, sajátképzésű taneszközökre, vizuális segédanyagokra (*Szabó – Czeglédi – Lenkóvics*, 2009). A vizsgálat célja volt továbbá, hogy feltérképezzük a hagyományos és digitális taneszközök tanítási-tanulási folyamatban elfoglalt szerepét a portfóliók tartalma alapján. Kiemelt kutatói kérdés volt, hogy a tankönyvek meghatározó szereppel bíró taneszközként jelennek-e meg az írásokban.

A kutatás elsődleges módszere a tartalomelemzés volt, amelynek során a taneszközöket kategorizáló szempontokat alkottunk a 17/2014. (III. 12.) EMMI rendeletben megtalálható taneszközfajtákból kiindulva. A portfóliók tartalomelemzése során kódoltuk a taneszközökről szóló említéseket. Így gyakorisági mutatókat és aránymutatókat kaptunk, amelyeken kvalitatív másodelemzést végeztünk.

A vizsgálat eredményeit elemezve képet kaptunk arról, hogy a PTE tanárjelöltjei az adott időszakban hogyan jelenítették meg portfólióikban a taneszközök körét.

A vizsgálat során megbizonyosodhattunk arról, hogy a felállított szempontrendszer megegyezik a vizsgált portfóliókban előkerülő taneszközök listájával. A kódolás során üresen maradt szempont nem volt, továbbá a nem kategorizálható eszközök speciális taneszközöket jelentettek. A gyakorisági mutatókat elemezve egyértelműen kirajzolódott a tankönyvekkel kapcsolatos említések meghatározó szerepe, ugyanakkor az összes taneszközre vonatkozó elemszám a vizsgált minta egészének tekintetében nem volt kiemelkedő. Meglepően alacsony a digitális taneszközök említésének aránya, a digitális táblával kapcsolatban csak néhány említés számolható össze. Láthatóvá vált azonban hogy, aki ír valamely taneszközről, az jellemzően több eszközt is megemlít. Az elemzések azt mutatják, hogy a tanárjelöltek a taneszközök funkciói közül leggyakrabban az ismeretátadó funkcióra fókuszálnak.

Az eredmények értelmezése során megállapíthatjuk, hogy a portfóliókban kirajzolódó taneszköz-használati kultúráról kevésbé beszélhetünk. A hallgatók sokkal inkább az ismeretek tárolására szolgáló eszközként tekintenek a taneszközökre. Azok motiváló, kreativitást fejlesztő vagy produktumokat létrehozó funkciója alig jelenik meg.

Az eredmények tükrében felmerül az igény, hogy a tanárképzésben helyet kapjanak a megfelelő taneszköz kultúra kialakítását segítő elméleti és gyakorlati elemek.

Támogató: TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban.

TELJESÍTMÉNY-VISSZAJELZÉS IKT HASZNÁLATTAL A SZAKKÉPZÉSSEN

Fülöp Márta Marianna

Informatika-Számítástechnika Tanárok Egyesülete (ISZE)

fulopmm@gmail.com

Témakörök: Elektronikus tanulási környezetek. IKT, e-learning, távoktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A teljesítmény-visszajelzés definiálását *Réthy Endréné* végezte el. Teoretikus és empirikus kutatómunkáiban a pedagógiai értékelés alrendszerként azt az összhatást (komplex, elvárás, latens norma, visszacsatolás, reflexivitás, viszonyítás, szabályozás) vizsgálta, amely az osztályteremben kialakul a tanári implicit/explicit tudásfelfogás, tudásközvetítés, képességfejlesztés, feladatellátás során (*Réthy*, 2010).

Eredményei igazolják, a különböző tanári teljesítmény-visszajelzés és a tanulási motiváció, a tanulói önértékelés, valamint az önszabályozó tanulás közötti szoros összefüggést. Vizsgálataival kimutatta, hogy elengedhetetlen a differenciált, fejlesztő, kompetenciára orientáló individuális teljesítmény-visszajelzés. Szükség van új, hatékony teljesítmény-visszajelző eljárások alkalmazására.

Czike (2006) szerint: az árnyalt értékelés során a pedagógus képet szeretne kapni „a diák tudásáról, teljesítményéről, igyekezetéről”. A kapott kép egy egyéni állapot- és fejlődés visszajelzés is. Kiindulópontja a további fejlesztésnek és fejlődésnek.

Az egyéni fejlődés több szempontú és személyre szóló értékeléséhez elengedhetetlen azonban a diák mélyebb megismerése. Ennek megvalósulásához differenciált tanulásszervezési módszerek alkalmazására van szükség, mint például a kooperatív tanulásszervezés, amelynek rejtett tanterve a pedagógusi attitűd szempontjából azt közvetíti, hogy „Az együttműködés fontos és tanulandó. A diákok képesek önállóan megtanulni a tananyagot. A diákok tudják egymást tanítani. A diákok sokfélék, sokféleképpen tanulnak. ... A tanulás cselekvés, különböző tevékenységek során megy végbe.”

Az érettségit követő, iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában „Érdeklődés Térkép” módszerrel végzett felmérésem egy vizsgált csoportban, csoportszinten az önreflexív és a társas készségek előnyét mutatja. A vizsgált csoport hatékony tanulásának meghatározó módszere lehet a kooperatív tanulás, a projektkészítés és a tanulási folyamatot kísérő portfólió készítése.

Jelen poszter egy tehetséggondozó projektre vetítve bemutatja be, hogy az IKT eszközök használata hogyan jelenhet meg a kooperatív tanulást kísérő teljesítmény-visszajelzésben. Mi az a többlet lehetőség, amit az IKT hozhat a diagnosztikus, a formatív és az összegző értékelésben. Keresem a választ arra, hogy az IKT bevonásával történő értékelés milyen mértékben befolyásolja az általam vizsgált csoport tanulási motivációját, az önértékelését, a reális énképünk kialakulását a jól- és az önmagukhoz képest alulteljesítő diákok körében is.

A projektem egy interdiszciplináris informatikai projekt, amely a szabad exploráció (megismerés, megértés), a tudatos tanulás (alkalmazás, elemzés) tevékenységek mellett, tehetséggondozó projektként lehetőséget ad az alkotó gondolkodás (szintézis, értékelés) szintű tevékenységekre is (*Gyarmathy*, 2013). Így gazdagabb teljesítmény-visszajelzés alkalmazható.

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MODULOKBAN MEGJELENŐ SIKERKRITÉRIUMOK FELTÁRÁSA MEGALAPOZOTT ELMÉLET SEGÍTSÉGÉVEL

Lénárt András

Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet

lenart.andras@ofi.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az iskolai természettudományi oktatás során olyan ismereteket szereznek a tanulók, amelyek nem segítik őket a tudomány működésének megértésében, alkalmazási területeinek megismerésében. A természettudományokat legtöbbször elvont, idegen, haszontalan, vagy csakis a tanulmányi előmenetel szempontjából fontos tevékenységnek tartják (*Schreiner – Sjöberg, 2004*). Ugyanakkor a természettudományi oktatás szerepének felértékelődése a nemzetközi versenyben megkérdőjelezhetetlen (*Rocard, 2007*).

Az egész napos iskolák számára készített természettudományos nevelési-oktatási programunk ezekre a kihívásokra próbál válaszolni. A természettudományos modulok (tanulási-tanítási egységek) megírásában, kipróbálásában, adaptálásában részt vett partneriskolák pedagógusai által fontosnak tartott sikerkritériumok feltárására tett kísérletet a fejlesztést koordináló munkacsoportunk. A partneriskolákkal való közös munka megkezdését megelőzően tíz sikerkritériumot gyűjtöttünk össze. A megalapozott elmélet (grounded theory) módszer eszköztárát (*Birks – Mills, 2011*) használva leginkább arra kerestünk választ, hogy a partneriskoláinkban is ugyanez a tíz sikerkritérium határozza-e meg a természettudományi oktatást, illetve megjelennek-e az ágazat markáns nemzetközi és hazai prioritásai.

Noha eredetileg a pedagógusok sikerkritériumait szerettünk volna összegyűjteni, azt tapasztaltuk, hogy nem beszélhetünk alaposan kidolgozott, operacionalizált, vagy akár csak precízen definiált, hierarchiába rendezett sikerkritériumokról, ezért közvetett módon a deklarált céljaikon keresztül próbáltuk feltérképezni, hogy mit szeretnének elérni a mindennapi munkájukkal.

A természettudományi oktatással kapcsolatos nemzetközi ajánlások, illetve a NAT-ban, kerettantervekben foglaltak csak részben köszönnek vissza a modulokban. A tanulás-szervezés a klasszikus tantárgyi struktúrát követve történik, a felsőbb évfolyamokon is fenntartott komplex természetismeret irányába történő elmozdulás szándéka nem érzékelhető, ugyanakkor tantárgyközi kapcsolatok megjelennek. A foglalkozások tevékenység-vezéreltek, nem a célokhoz választanak megfelelő tevékenységet a pedagógusok, hanem a már bevált tanórai, szakköri tevékenységek hatására vélhetően bekövetkező változásokat nevezik meg utólag célként.

A kapott eredmények értelmezésekor szem előtt kell tartani, hogy itt és most csak a pedagógusok deklarált céljait tártuk fel, nem a mindennapi gyakorlatuk során tudatosan követett vagy látens céljaikat. További adatforrások bekapcsolásával a kutatásba ettől részben eltérő eredményeket kapnánk.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a kutatási keretrendszerünk, amelynek ez a megalapozott elmélet kutatás az egyik eleme volt, hogyan hat vissza magára a fejlesztésre, mennyire alkalmas a fejlesztés hatásainak vizsgálatára, illetve a megalapozott elmélet vajon több figyelmet érdemelne-e a hazai oktatáskutatásban.